Faruk Duman

Sus Barbatus! 3

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

"Çocuk o kadar yorulmuştu ki, ağzı açık uyuyordu, kıpırtısız, hafif bir horlama tutturmuş, yüzü gündüzün sıcağından kıpkırmızı, ağır, ölüm gibi bir uykuydu bu. SUS BARBATUS onun içinden çıktı. Bir sis bulutu gibi dağılıp toparlandı, sonra kendi biçimini aldı. Karanlıkta, domuz biçiminde bir gümüş ışık oldu, dönüp çocuğa baktı, sonra evden çıktı, yükseldi, A. Dağları'na doğru çekilip gitti."

Sus Barbatus!'un üçüncü ve son cildinde umutlu yarınlar için çalışan devrimci gençler pınarları kurumuş A. Dağları'nın eteklerinden Ş. Mitingi için örgütlenerek kente inerler. Kadir Ağa'nın gölgesi ve radyodan çalınan marşlar yeni bir kışın, ülkede Eylül darbesinin habercisidir.
Orhan Kemal Roman Armağanı ve Cevdet Kudret Roman Ödülü'nü alarak geniş bir yankı uyandıran *Sus Barbatus!* doğanın tahrip edilmediği, ütopyaların diriliğini koruduğu, emeğin ve adaletin saygınlığını yitirmediği, masumiyetin egemen olduğu zamanların romanı.

"Havada dolaşan ve süzülüp genç bedenlere nüfuz eden gerçekte, devrimin ruhudur." Erendiz Atasü

"*Sus Barbatus!* büyük bir roman, bir başyapıt, derin bir iç yolculuk." Münir H. Göle

"*Sus Barbatus!*'un yazınımıza sunulmuş bir armağan olduğunu söylemekten çekinmeyeceğim." M. Sadık Aslankara

Kapak deseni: Selin Saygılı

ISBN 978-975-08-5145-2

Faruk Duman 1974 yılında Ardahan'da doğdu. Ankara'da DTCF Kütüphanecilik Bölümü'nü bitirdikten sonra bir süre Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi Sanat Bölümü'nde çalıştı. 2003-2018 yılları arasında Can Yayınları'nda Türk Edebiyatı editörlüğü yaptı. Arkadaşlarıyla birlikte *Sarnıç* ve *Öykü Gazetesi*'ni çıkardı.

Kitapları

Roman: *Pîrî: Kayıp Denizler Üzerine Bir Anımsama* (2003), *Kırk* (2006), *İncir Tarihi* (2010, Yunus Nadi Roman Ödülü), *Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur* (2012), *Köpekler İçin Gece Müziği* (2014, Dünya Kitap Ödülü ve Necati Cumalı Edebiyat Ödülü), *Sus Barbatus! 1* (2018, Orhan Kemal Roman Armağanı ve Cevdet Kudret Roman Ödülü), *Sus Barbatus! 2* (2020), *Sus Barbatus! 3* (2021).
Öykü: *Seslerde Başka Sesler* (1997), *Av Dönüşleri* (1999, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Nar Kitabı* (2001), *Keder Atlısı* (2004, Haldun Taner Öykü Ödülü), *Sencer ile Yusufçuk* (2009), *Kedi'çin Masallar* (2010), *Baykuş Virane Sever* (2013), *Zeytin Taneleri Birbirine Çarpıyor: Toplu Öyküler* (2019), *Doğa Betiği* (2019), *Kaptan Kanca'nın Bir Macerası ve Öbür Yeni Öyküler* (2019).
Deneme: *Adasız Deniz ve Aperitifler / Defterden Notlar* (2010, Memet Fuat Deneme Ödülü), *Tom Sawyer'ın Kitap Okuduğu Kulübe* (2015), *Yazmalı Defter* (2017).

Faruk Duman'ın
YKY'deki kitapları

Kaptan Kanca'nın Bir Macerası ve Öbür Yeni Öyküler (2019)
Köpekler İçin Gece Müziği (2020)
Pîrî: Kayıp Denizler Üzerine Bir Anımsama (2020)
Tom Sawyer'ın Kitap Okuduğu Kulübe (2020)
Sus Barbatus! 2 (2020)
Sus Barbatus! 1 (2021)
İncir Tarihi (2021)
Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur (2021)
Sus Barbatus! 3 (2021)

FARUK DUMAN

Sus Barbatus! 3

Roman

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5875
Edebiyat - 1688

Sus Barbatus! 3 / Faruk Duman
Resimleyen: **Selin Saygılı**

Kitap editörü: **Murat Yalçın**
Düzelti: **Hande Kurdoğlu**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Arzu Yaraş**

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B Güneşli - Bağcılar / İstanbul
Telefon: (0 212) 693 00 08
Sertifika No: 36150

1. baskı: İstanbul, Ekim 2021
ISBN 978-975-08-5145-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2021
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
facebook.com/**yapikrediyayinlari**
twitter.com/**YKYHaber**
instagram.com/**yapikrediyayinlari**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Yediği yoksul eti, içtiği kan olısar

Yunus Emre

1.

1.

COCO, başını yosun kayalıklarının arasından, canı sıkılmış bir yeşil başak gibi çıkarır. İsterse. Birden durup düşündüyse; uzakta, belki onun perde inmiş gözlerini titretecek bir iş işlenmektedir. Ses hafif rüzgâra takılarak gelir, aman burada işte bana da sığınacak bir yer gerekli oldu, diyerek. Yere yaslanıp uykuya dalacak sanki. Böyle yorgun, beklemekten bitap düşmüş bir rüzgâr. Belki bu rüzgâr sonra geçmiş bahar aylarını, zemheri aylarını anımsamaktadır, yine yağmurun yukarıdan doğruca çuvaldız gibi yağmasını istemektedir. Bir yağmur insanın başına çuvaldız gibi düşmeyegörsün. Ah bir kere öyle bir yağmur inmesin.

Yine böyle bir rüzgâr, COCO'nun canını yakabilir, gözünü titretebilir. Lacivert gözün önünden koygun dumanlı, hem de maviye çalan, çağşak bir bulut geçer. Köpürüp giden bir bulut. COCO o zaman bunun verdiği korkuyla başını yosunlu kayalıkların içine çeker yeniden. Çekince de orada kıpırtısız durmaya çalışır. Neden, çünkü düşmanın onu fark etmemesi iyi olur. İnsan olan insan düşmanından kaçacak. Bizim ezeli ve de ebedi korkumuz budur. Hem korkumuz hem de cesaretimiz. COCO zamanı gelince düşmanın kılıcının üstüne gitmeyi de bilir. Sonunda. Ne demişler. Canına tak ettiği zaman. Ama burada önemli olan, böyle bir cesaret gösterisi gereksizse, akıllı olmakta yarar vardır. Başını çeker, rüzgârın dinmesini bekler. Zaten o amansız rüzgârı artık nereden bulacaksın? COCO, daha önce size anlattığım. Belki yeterince değerini bilmeyip de kısaca anlattığım sincaplar gibidir. Kış aylarıyla birlikte ken-

dini öldüren. Ölmeyi bekleyen. Sonra su yukarıdaki tepelerden, A. Ormanları'nın içinden kütür kütür akmaya başladığı zaman sıçrayıp dirilen o sincaplar gibi. Ama COCO onlar gibi değildir. COCO'yu akılsız sincaplara benzetmek haksızlık olur. Öleceğine, kar başladığı zaman bir köşeye sinip de ölüp gideceğine, COCO hiç doğmamayı yeğler. Belki küçülür, o çakıltaşlarına benzeyen yumurtasına geri döner. Çatlağa sızar, adeta sıvılaşarak. Yumurta akı gibi aklaşıp yoğun koyu çatlağın içine sığacak olur. Akıp girer, böylece o küçük parlak taşlara benzeyen yumurta da onun için en güzel bir korunak haline gelir. Bu biçimde, büyümek ya da küçülmek COCO'ya özgü bir şeydir.

Başını nefti kayalıkların içine sokup da rüzgârdan saklandığı zaman. Dışarıdan bakılacak olursa. Ama bunun için insanın yaman bir gözünün olması gerekir. Yaman bir göz. Taşların üzerindeki nakışları ayırt edebilecek, renkleri sayıp dökebilecek bir göz. O zaman orada taşın lekelerinden biri haline gelir COCO. Koyu yeşil otların üzerinden sıçrayıp da oraya yapışıp kurumuş gibi bir leke. Bir farkla ki, COCO'nun kalbi atmaya başlar. Böylece, bu işlerden, yani işte söylediğim gibi bütün bu olup bitenlerden haberi olmayan birisi, taşların, bu A. Ormanları'na yükselen yamaçlardaki yosunlu yaşlı gevrek kayaların erimeye, dahası canlanıp nabız gibi atmaya başladığını düşünebilir.

Böylece uğultular içinde bir zaman geçer. Taşların çukurlandığı ağızlardan uğultu yükselir, rüzgârın salladığı taze başakların içinden acı bir yarpuz kokusu çıkar. Çalı dikenleri birbirine çarpar, şeytanuçurtmaları yükselir yerden, bunlar pervaneler gibi esintinin peşine takılarak. Yusufçuklar. Peygamberdeveleri gibi. Yükselip alçalır. Kimi yükselen çalı öbeklerinin başına takılıp berbat olur, kimi de. Biraz daha yükselebildiği için uçup gider. Bir şeytanuçurtması çoğu zaman arı vızıltılarına karışabilir. Yani bir bakıma, bir bitki ucu değil de bir vızıltı sanılır. Sesin ondan çıktığı olur. Ama elbette yer yüzeyi bu rüzgârla birlikte canlanmış gibidir. Bir huzursuzluk başlar. Biraz aşağıda, kovandan kovulmuş arıların bir başlarına kurduğu biçimsiz bir başka kovan bulunur. Bu arılar gerçi yabanarısı değildir ama yaban sayılmışlardır. İsyancı arılardır. Kendi ülkelerini kurmuş olabilirler. Bunlar, eski göçerler gibi konacak yer sorunu yaşadıklarından, yamaca tutunmuşlardır. Esinti hızlanınca dayanamayıp homurdanarak kalkarlar, otların ucunda bir karmaşa

baş gösterir. Yamaç, burada yükselen katı diken tarlası, bu başıboş, yoz iniş birden uğuldamaya başlar, bir ağır iş makinesinin çalışması, toprağı titretmesi gibi. Arı, daha önce de dediğim gibi, bu eteklerin koyu mor işçisidir.

Ama sonra rüzgâr durur. Birden yorulmuş gibi esintiyi keser. Şeytanuçurtmaları hayal kırıklığına uğramış gibi süzülerek inmeye başlar. Başakların sallantısı durur. Çalı gövdelerinde karınca başları belirir. Periyuvalarının içinden koyu kara böcekler çıkar. Uzakta, ormanın içinde çürük ağaçlardan biri gürültüler çıkararak devrilir. Bunun gürültüsü de kesildiği zaman, her şey eski haline döner.

COCO'nun kalbi durmuş gibidir. Neden dersen, kayaların korunaklı içine uyum sağlamıştır ya, onun için. Ama sonra yeniden esner. Başını çıkarır. Rüzgârın yeniden gelip gelmeyeceğini anlamaya çalışır.

2.

COCO, yosun kayalıklarına yuvalandığı yerden çıktı. Başını sağa sola çevirerek çevreyi izledi bir zaman. Kalbinin yerinden fırlayacak gibi attığı, dilinin damağının kuruduğu görülebiliyordu. Ona öyle geliyordu ki, bundan sonra rüzgâr bir daha görülemez. Başını aşağıda önemli, görmezden gelinemeyecek bir şey fark etmiş gibi yere çevirdi, sonra da, işte bu yere uzanmak ister gibi dilini çıkararak dokunmak istedi. Ama olmadı. Taşın üstünde bir suyolu vardı sanki, COCO bu suyolundan akıp aşağıya indi. Toprağa karışmadan önce, safran rengi kabarıp pütürleniyordu kayalıklar. Bu da demek oluyordu ki, yağmur yağsa iyi olacak. Gerçekten iyi olacaktı. Epey bir zamandır, şu yukarı taraftan suyun indiği, çağlamayı bırak, azıcık şıpırdadığı görülmemişti. Ama yakındı. Yakındı. A. Dağları'nın yılın hiçbir mevsiminde bunca susuz kaldığı görülmemiştir. COCO da görmemişti bunu. Neden? COCO tek bir kişi değildir de o yüzden. Burada, bu yamaçta ve onun yukarısında, birden sipsivri fırlayıp çıkan ormanların, toprağı parçalayarak yükselen, ansızın uçurumlanan kayaların ülkesinde ne kadar kertenkele varsa. İşte bunların hepsi birden bir ve aynı şeydir de onun için. Ama bunu COCO pek önemsemez. Bazen içinin sızladığı, acı bir hisle kalbinin duracak gibi olduğu olur. Ama ne yaparsın. Uzaklarda, ya da aşağıdaki köylerde ölen kardeşler için bir şey yapılamaz.

Çalı diplerinden akıp geçerek, yamacı inmek istiyordu. Aşağıya gitmek, rüzgârın sürüklediği kokuya ulaşmak vardı içinde. Bir sabah ansızın karar vermiş de uzunca bir yolculuğa çıkmış gibiydi. Başını kaldırıp kaldırıp daha ne kadar yolunun kaldığına bakıyordu. Aşağıya inildikçe toprak daha çok kuruyordu sanki. Otların altında sızlayan bir şeyler vardı.

Aşağıda, köyün içinde bir takırtı oldu. Sonra yankılandı bu takırtı, katlanarak yukarıya çıktı. Kertenkele durdu, sesin nereden geldiğini anlamaya çalışır gibi bir hali vardı. Önce arkasına döndü, yukarıya doğru birkaç adım attı ama vazgeçti sonra. Vazgeçti. Olacak şey değil, diye söylenir gibiydi. Yukarıya doğru gidemezdi,

burada, özellikle Ç. Gölü'ne yakın yerlerde, sesin kaynağı önemlidir. Bu o kadar önemlidir ki, kişi sesin kaynağını öğrenemezse. Ya da bu işin nasıl bilinebileceği konusunda kafa yormazsa, delirebilir. Neden diye soracak olursanız. Evet. Ses durmadan yankı yapar ve oyun oynar da onun için. Önce yamacın üstünde süzülür bu ses. Sonra gökyüzüne doğru tırmanır, biraz aklı varsa, o yönde çok yükselmez ama. Gökyüzü her şeyi yutar. Gökyüzü her şeyi yutar. Böylece geri döner. Ormana yönelir. Ağaçların içinde bir hışırtıya dönüşür. Ama geçer onları da. Kayalıklarda böylece gümbürdemeye başlar. O nedenle, yani bu çok karakterli ve bir bakıma güvensizlik uyandıran yapısından ötürü. Sesin kaynağını anlayabilmek. Daha doğrusu başlangıç anını gözden kaçırmamak gerekir. COCO geri döndü, yeniden köye doğru inmeye başladı.

Ama gerçekten öyleydi; dili damağı birbirine yapışmıştı. Susuzluk içinde kıvranıyor, burada hep dedikleri gibi lehliyordu. Durdu, gideceği yöne bir zaman umutsuzluk içinde baktı. Neden sonra kararlı bir biçimde yönünü değiştirdi. Sağ yanında, biraz gidildikten sonra birden çukurlanıyordu toprak. Buradan inildiği zaman otların az da olsa canlanıp yoğunlaştığı, köklerden doğru acı yeşil yaprakların çıktığı görülüyordu. Yine yaz kış derinde humus bulunmakla böceklerle yılanların buraya indiği oluyordu. Bazen su birikiyor, toprağın altındaki ince yarıklardan sızarak bu dere yatağında uç veriyordu bu su.

COCO buraya indi, inince de neye uğradığını şaşırdı çünkü bu küçük uçurum birden kelleşmişti ya, COCO tutunamadı, taklalar atarak dere yatağının dibine kadar indi. Böyle yuvarlanarak, zıplayarak, toprağın gövermiş, kabarmış keseklerine çarpa çarpa indi, sonunda da su birikintisinin içine düştü. O kadar güzel bir duyguydu ki bu. Mucize gibiydi. Birden, o ak berrak suyun içine düşüp de yanında yöresinde boncuklanan damlaları görünce ne yapacağını bilemedi. Yakalanmış, ele geçirilmiş gibi sıçrayıp çıktı, titredi. Ağzı açıktı bu sırada, içi dışı suyla dolmuş, gözünün önündeki perde yağmurlanıp oluk oluk akıp gitmişti. Gözünü kaybettiğini düşündü bir ara ama çok sürmedi bu. Çok sürmedi. Suya doyup da lehlemeyi kestiği zaman durdu. Ne yapacağını, nereye gideceğini anımsamış gibiydi. Başını hızla sağa sola çevirdi. COCO'nun başı böyledir, yönü o tayin eder. Hem de böyle hızlı hareketlerle yapar bunu. Düşünmeyi de hareketle yapar. Baş, her şeyin başlangıcıdır.

Canlanmış gibiydi. Yuvarlandığı yokuşa baktı bir zaman. Yutkundu. Sonra hızla tırmandı, eğimleri, onu yormayacak boşlukları gözete gözete yine yukarıya, kuru otların arasına çıktı. Köye akmaya başladı.

Gökyüzünün ucu, köyün arkasından doğru kararıp çatallanmaya başlamış gibiydi. Henüz yeni bir rüzgâr yoktu aşağıda. Ama yukarıda var gibiydi. Bulutlar takırtılar çıkararak yer değiştiriyordu. Bulutların titrediği oluyordu.

3.

Ç. Gölü çevresinde mayıs ayı soğuk, yağmurlu geçer. Yağmur bahar başlarındaki gibi çılgın delimsek akmaz ama toprağı da kuru bırakmaz. Benim daha görevim bitmedi, hem de yukarıdan alıp da getireceğim buz var, ayrıca bana göre, daha balçık çamur olmadı yeterince, diye düşünmüş gibidir. Yine de, arada bu yağmurun yeryüzünü unuttuğu olur. O zaman, bu birkaç gün boyunca hava birden ısınır, çiçeğin, böceğin önü açılır, ovaya öyle hoş bir koku yayılır ki, insanın canı çeker, gözü yaşarır. Sıcağın esip de yukarıya çıkardığı bu koku, taze bir kokudur hem. Körpe yarpuzun, kinzinin kokusu. Fındık filizlerindeki taze koku, kökün, alabaşın, yerelmasının tadını taşıyan, keskin, bin bir hazla dolu bir koku. Sonra hava hızla ısınır, ekin başları gökyüzünü soğurmak için yukarıya tırmanır, birbirini elemek, yukarıya yalnız çıkmak için başak başları yarış içindedir. Bu mevsimde gölün çevresindeki toprak öyle yumuşamış, humus öyle canlı havadar kalkıp kabarmıştır ki, toprak eriyip suya karışacak. Toprağın altında da sarı balıklar var sanılır. K. Nehri'nin üstünde uçan balıklar sonra, gelip irileşmiş, yeşerip mor havaya kalkmış başak uçlarının, iri yapraklı yabani çiçek toplarının arasından geçer süzülerek. Yumuşak toprağın içinde solucan başları belirir, yılanlar devrile devrile, her bir yanlarını toprağa sürtmek ister gibi kıvrılarak çalı diplerinden akmaya başlar.

Böylece hava yenilenmiş, börtü böcek de dışarıya çıkıp soluk almış olur. Toprağın üstünde uçuşan sineklerin renkleri sayılamaz. Işıltısı sayılamaz. Sinek, arı, otların üstünde ışık topu gibi çokuşur, herkes birbirini yemeye başlar. O zaman COCO için de tehlike zamanıdır.

Mezarlık, köyün üstünde, jandarma karakoluna varmadan hemen sol yandaki bayırda bulunurdu. Bu nedenle yolunda yürüyen kimsenin karşısına çıkmazdı da saklanmış, köşeye bir yere konmuş gibiydi. Gerçi kimsenin mezarı için özenildiği, ak mermer başlıklarla, süslü yazılarla taşların sergilendiği de söylenemezdi. Dışarıdan bakılınca da bu yüzden çiçeklik, bostan gibi görünürdü.

Kalabalık, ancak cenaze günlerinde, mezarlığı sora sora bulmuş da yeni görüyormuş gibi davranırdı hep.

COCO kalabalığın içinden gelen sesleri, kokuyu takip ederek yaklaştı, toprak öyle diş diş kesekli, çalı dipleri öyle pervasız açıktaydı ki, canı yanıyordu sürekli. Canı yanıyordu. COCO'nun canı yanar. Yandığı zaman da, sözgelimi, o ince, göz göz yosunlu derisi çizilip kalktığı zaman da içinden lacivert ince bir kan akar. Ama cansız, mecalsiz bir kandır bu. Akmak istemeyen bir kan olduğu için, hayvanın derisine yapışıp bir nakışlı örtü gibi kalakalır. Pıhtılaşır. Yine de, derisinin yırtılmasını kim ister ki. Dede Sultan. Dede Sultan bu işleri iyi bilir. İri yılanları çok görmüştür o. Bu büyük boa yılanları, şahmeranlar, gelip gelip Dede Sultan'a yüz sürmüş, sürdükten sonra da derilerini onun önünde bırakıp, neredeyse ona emanet edip gitmemişler midir? Bana baksana sen, derdi Dede Sultan. Sen bana bir bak hele. Bir yılan deyip de geçme. Geçemezsin. Yılan dediğin Allah'ın neredeyse canlanmış bir kulu. Hem de sana ne kötülük yapmış. Yılan, derisini bıraktıktan sonra öyle büyük bir acı çeker ki, kör olur. Ama bu işi yapmadan da duramaz. Neden dersen bu da Allah'ın bir kanunu, yapamam, canım yanıyor demeyeceksin.

Mezarlığı alçak bir sıra taş örgüyle çevrelemişlerdi ya, bu otun başağın içinde bu alçak duvar çoğun görünmezdi. COCO bu taşa tırmandı, perdelenen çalı gövdelerinin içinden mezarlığın içindeki kalabalığa baktı. Yaşlılardan biri, elinde sigarası, yanındakine acı acı gülümseyerek bir şeyler anlatıyordu bu sırada. Neden sonra, sigarasını parmaklarının arasında bir işaret fişeği gibi tutarak A. Ormanları'nı gösterdi. COCO istemsizce baktı adamın gösterdiği tarafa. Ama sonra başını tam tersine çevirdi. Sesten çok hareketi takip etmeyi severdi COCO, gürültüye aldırış etmediği olurdu da en küçük bir kıpırtıda aklı başından giderdi. Birden az yakınında parıltılı bir şey gördü, ışıldayan, göz göz ışık saçan rengârenk bir şey, bir çantaydı bu. Çanta kıpırdadı, hareket etti. Edince de COCO'nun aklı başından gitti yine. İçinde, gidip bu boncuklu çantanın içine girmek için dayanılmaz bir istek duydu. Duvardan indi, yine mezarlık bahçesinin yer yer ezilmiş otlarının içinden hızla, korku içinde aktı, gidip boncuklu çantanın içine girdi. O girince de. Sanki onu beklemiş. Mavi sırma boncuklarıyla, ak, fildişi kemikle örülmüş, dünyada bir eşi daha bulunamayacak bu çanta kıvrılıp

büzüşüp havalandı. Dede Sultan, bundan çok yıllar önce, mesleğe başladığı yıllarda kendisi için örmüştü bu çantayı, o günden sonra da bir daha sırtından indirmemişti. Dede Sultan nereye, boncuklu çantası orayaydı. Hem de ne boncuk. O bir türlü kimseye anlatmazdı ama söylentinin bini bir paraydı. Bu bin parça söylentiden birine göre, Dede Sultan çok acayip mavisi olan bu boncukları gidip hâlâ yaşayan ama yaşadığı şu dünya üzerindeki herkesten sır gibi saklanan Selçuklu ülkesinden getirmişti. Zira. Bizim bu gezegenimizin üzerinde, Dede Sultan'ın kabul edilmeyeceği hiçbir yer ve de hiçbir makam bulunamazdı.

Gerçi, çoğu gülüp geçerdi böyle şeylere. Dede Sultan, aklını yitirmiş biriydi ne de olsa. Yitip gitmiş bir akıldan da kimseye zarar gelmezdi.

4.

COCO, Dede Sultan'ın çantasına girdikten sonra donup kaldı. Korkudan ağzı kararmış, sırtındaki yeşil desenler kapanıp koyu mor halkalara dönüşmüştü. COCO böyle korkup donakaldığı zaman, cansız bir nesneye dönüşür. Bir deri parçasına, bir yaprak döküntüsüne benzerdi, yine öyle oldu. Çantanın dibinde kalbi belli belirsiz atan bir leke gibi yapışıp kaldı. Çanta kıpırdadı, sonra havalandı. İmamın bitmek bilmez duası, yineleyip durduğu başsağlığı sona erince, mevta ak örtüler içinde indirilmişti aşağıya çünkü, adamlar ellerinde kürekle toprak yığınının başında bekliyor, şu korkunç yaşamın umutsuzluğu içinde kendilerine sıra gelinceye dek nasıl akıllı uslu yaşayabileceklerini hesaplayıp duruyorlardı. Öyle ya, yaşam aslında insanın kendini zincire vurması gibi bir şeydir. Yalan. Yalan. Hepimizin sözü, hareketi, şu dünyada en sevdiklerimize bile söylediğimiz her şey koskoca bir yalandır. O nedenle. Yani işimiz gücümüz yalan olduğu için de bizim umutlu olmamıza gerek yoktur. Hoca, camide anımsatıp dururdu bunu: Eninde sonunda öleceğiz. Bu kesin. Bunun kesin olduğu hem de nereden belli. Çünkü gidip de dönen yok.

Dede Sultan, adamlardan birinin eline sarıldı birden. Bunu öyle öfkeli, kendinden geçmiş gibi tuhaf bir biçimde yaptı ki, adam, küreği Dede Sultan'a verirken şaşırıp kaldı. Korktu. Sonra ansızın dönüp taze toprak parçalarının, çamurlanmış tümseğin üstünden geriye doğru birkaç adım attı, kalabalığın içinden çıkar çıkmaz da bir sigara yaktı. Kalabalık denirse elbette. Geride, Gülşen, kara leçeğini ağzına kapatmış ağlıyordu. Mustafa Öğretmen de hemen arkasındaydı onun ya, ağlamıyordu o. Daha çok, toplanıp orada elleri ceplerinde somurtan adamları inceler gibiydi. Sonra, Kadir Ağa da iyice arkada durmuş, kaşları çatık bir halde toprağa bakıyordu.

Dede Sultan, küreği nasıl hırsla, öfkeyle aldıysa, mezarın içine iki kürek dolusu toprak attıktan sonra yine öyle birden, yüzüne bile bakmadan yanındakine uzattı, sonra çantasını sırtına yerleştirdi. Yerleştirdikten sonra da, karşısında hayali birileri vardı sanki.

Boşluğa bakarak. –Toprağı bol olsun, Allah ve Muhammet yar ve yardımcısı olsun, diye bağıra bağıra kalabalığın içinden sıyrılarak çıktı, dönüp de kimseye bakmadı. Havada tatlı, sıcak bir esinti çıkmıştı bu arada. Esinti yüzünden mezarlığın sırtını yasladığı orman uğuldayıp, ofuldayıp duruyordu.

İşi vardı Dede Sultan'ın. Bunca işinin arasında, durup dururken ölünür müydü hiç? Tövbe tövbe. Ama kadının son zamanlarda aklını iyice yitirdiğini söylüyorlardı. Ah ah. Ah, aklını yitirmek çok zor bir iştir. Ve de herkes böyle zorlu bir işin altından kalkamaz. Neden diyecek olursan, herkesin harcı değil de onun için. Ama eskiden böyle miydi? Belki çok eskiden, kimsenin bilmediği zamanları bilirdi Dede Sultan. Çocukluk zamanlarından. Kaçakaçlık olduğu zamanlardan ama belki de çocuk sayılmazlardı. Yani bugün artık o yaşlar için genç bile denebilir. Bazı çok eski şeyleri anımsardı, durup dururken. Bir sabah, işte bu Dede Sultan, gözünü birden açıp da başının üstündeki o kararmış koşata bakınca, gerçekten kendi bebekliğini anımsayıp anımsamadığını düşünmüştü. Nasıl olabilirdi ki böyle bir şey? Uykuyla uyanıklık arasında. Yani bir düş değil ama. O bebeklik zamanından bir üşümeyi anımsıyordu. Ocağın önünde yere bırakılmıştı. Altı ıslak olduğu için, çıplak toprağın soğuğu canını yakıyordu. Sonra, bununla birlikte, dışarıdan bir yerlerden bir uluma ya da ona benzer bir uğultu geliyordu. Ama nasıl canı yanıyordu o zaman. Kendi işeği kendine eziyet ediyordu.

Yine de, bunları anımsamak nasıl olur? Neyse, o gençlik zamanlarında ölüm hiç akıllarına gelmezdi. Ah. Gelmezdi. Sonra çok erken yaşta onu amcası yaşında birine verdikleri için, başını öne eğmek, bir daha onların tarafa hiç bakmamak, zaten büyük olasılıkla kimsenin farkında olmadığı bu işi de unutup gitmek zorunda kalmıştı. Tabii bunu kıza sormak da olmazdı sonra. Neyse, geçmiş gün. Ölüm. Ölüm. Kimin aklına gelir. Öleceğine inanan kişi ayvayı yemiştir ve iflah olmaz. İmam boş konuşuyor. Hepimiz öleceğiz. İnsan olan insan buna inanmaz. İnandığı zaman da artık insanlıktan çıkar. Bana göre öyle. Ha, ölüm yok mu, var. Herkes sırasıyla öldüğüne göre, yapacak bir şey yok. Ama inanmayacaksın. Başını salladı, gençlik aklına gelince canı sıkılır gibi olmuştu biraz. Fakat Dede Sultan bu yaşında, yani yaşını kimse bilmezdi. Böyle bin yaşında olmasına karşın delikanlı gibi dururdu. Saçının çoğu beyazlamamıştı hâlâ. Sırtı dik, omuzları kurşun gibi köşeli, kolları

bacakları ince uzun çalak ve. Yüzü de güneşten ve soğuktan yana yana kavrularak meşin eğerler gibi parlayıp pürüzsüzleşmişti.

Mezarlıktan kimsenin yüzüne bakmayarak çıkıp eve doğru yürüdü ya, yokuşun ortasında durdu birden. Vazgeçti. Kaşlarını çatarak bir zaman aşağıyı izledi, sonra kendine kızmış gibi başını iki yana sallayarak yazıklandı. Boncuklu çantasını topladı yeniden, yolu kesen bir aralığa girdi, sonra yıkılmış bir evin molozları üstünden geçti, çalıların içinden yürüyerek Gülali'nin ahırına girdi. Kurumuş küflenmiş tezek kokuyordu içerisi.

5.

Birden, ahırın hemen önündeki kuru yapraklar havalanıp kalktı, esinti yapraklara değince bir hışırtı koptu, sonra kuruyup kararmış tahta kapı gıcırdayarak kapanır gibi oldu. Ama sonra geri geldi. Bir homurtu, başka bir yerde duyulamayacak tuhaf bir şıpırtı duyuldu içeriden. Gerçi Dede Sultan bunu biliyordu. Biliyordu. Burada, derdi keyfi yerinde olduğu zaman. Bakın burada var ya, bizim ta atalarımızdan dedelerimizden kalan en eski ve de en değerli bir zenginliğimiz yaşıyor ki. Hem de en sonuncusu. Bunun bir başkası da, bir sonrası da yok. Tırnağından gözünün akına kadar biz de ona bir nevi gözümüz gibi bakacağız. Bununla mükellefiz. Çünkü neden derseniz. Bunun üzerinde, bir zamanlar bunun üzerinde, hem de bu soylu hayvanın öz be öz kendi dedelerinin üzerine binerek, onca kervan yollarını geçerek. Onca ipek yolunu, demiryolunu, hem de türlü korsanlarla, hem de Horasan'daki evliya büyüklerimizle tanış olup onlara da türlü çeşitli akıl vererek. Hem de yalvaçların en hayırlısı olmakla alnı ak Muhammed efendimiz kalkmış da buraya gelmiştir de onun için. Yine neden derseniz, o zamanlar onun burada bir işi çıkmış, bizim eski atalarımız arasındaki bir anlaşmazlığı halletmek için, daha doğrusu, onları doğru yola sevk etmek ve akıllarını başlarına toplasınlar diye onlara öğüt vermek için kalkıp işte bunun engebeli sırtıyla buraya gelmiş ve. Burayı aydınlatmıştır da onun için. Şimdi anladınız mı? DAVUT. DAVUT. Dede Sultan ona hayranlıkla bakar, Gülali'nin yüksek tavanlı ahırına zorlukla sığdırılan bu güvez görkemli deveyi güzellikten gözleri yaşarmış gibi duyguyla dolarak uzun uzun izlerdi.

DAVUT onu görünce önce iri kapaklı gözlerini kapatıp açtı, sonra sanırsın gülümsüyor; dişlerini gösterdi. Saman parçaları vardı hayvanın dişlerinde. Bunu her zamankinden fazla görünce, canı sıkıldı Dede Sultan'ın. Kaşlarını çatarak, Gülali'ye verdi veriştirdi. Ulan pis herif, dedi içinden, ulan ne yazık ki bu cevher de senin eline düşmüş. Ah ah. Kimse değerini bilmiyor. Kimse bilmiyor. Ahırın kapısına yakın, bir yarım varilin içinde su bulunurdu her

zaman ya, bu kere bu su iyice azalmıştı. Yine hayvanın kovasını doldurdu, yaklaşıp önüne koydu, sonra da, DAVUT'un iri başına uzandı, sanki suyu görmüyordu da, uzaklara dalıp gitmişti DAVUT. Neyse. Neden sonra başını eğdi, dişlerini temizler gibi yaptı bir zaman, suyun içinden sesler geldi, sonra bu su birden yok olup gitti. Dede Sultan güldü. Ulan namussuz, dedi yine. Ama sonra kıyamadı. Gülali, ona kızardı Dede Sultan çoğu zaman ama bir yandan severdi de. Severdi. Neden sevmesin? Bu A. Dağları'nın bu yanında ve. K. iliyle ta Hopa sancağına kadar devenin soyunu kurutmuşlardı da, yalnız kim elindekinin kıymetini bilmiş de saklamıştı? İşte bu Gülali'nin kendisi. Gülali hep o suratsız Kadir Ağa'nın yanaşması gibi davranır, hem onun yanında yöresinde dolanırdı ama yine de bakma sen. Bakma. Elini kana buladığı hem de öyle o biçim tuzaklara düştüğü görülmemiştir. Ama bakarsan sadece karakteri zayıftır. Yüzü de yumuşaktır. Kaldırıp da Kadir Ağa gibi dinsiz Allahsız bir adama hayır diyemez.

Bu işler eskiden böyle miydi ulan, diye kendi kendine köpürürdü Dede Sultan. Eskiden böyle miydi, insanoğlu elden ayaktan düşmeye yazgılıdır. Onun da kusuru ve marazı bu. Bazen kahveye uğrayacağı tutardı Dede Sultan'ın ama çoğu zaman uğradığına da. Kahvenin kapısından içeriye adım attığına da bin pişman olurdu. Bu kadar akılsız, hem de deli nasıl olur da, bu kadar hayırsız ve cahil insan nasıl olur da bizim memlekette toplanıp bir araya gelir ey Allahım, sevgili erenler diye bağıra bağıra çıkardı sonra oradan. Bir keresinde, cumadan çıktıkları zaman, bunun da keyfi yerindeydi ya, namazdan önce Urfa'dan getirdikleri enfiyeyi çekmişti burnuna. O yaz bir düzine eyer yaptığı için gidememişti Urfa'ya. Neyse, bunlar bir şey bilirlermiş gibi yine büyük büyük ama cahil cahil konuşmaya başlamışlardı. İnsanoğlunu Allah kusursuz yaratmış, demişti içlerinden biri. O zaman Dede Sultan dayanamayıp. Yine her zamanki gibi ansızın öfkeye kapılarak ayağa kalkmış. Bre cahil herif, Allah efendimizin bir sürü işi var, ne karıştırırsın onu böyle işlere, diye bağırmaya başlamıştı. İnsanoğlu kusursuzmuş. İnsanoğlu kusurdan ibarettir. Hem de denebilir ki onun yanında yöresinde kusurdan başka bir şey bulunamaz. Efendimizin marifeti, bu kadar kusurlu bir şeyi çalışır vaziyete getirmektir. Ulan. Anladınız mı?

Bu durumda, böyle şeyler olduğu zaman sessizce birbirine bakar. Keplerini kaşlarının üstüne indirip ağızlarını kapatarak gülümser,

başlarını çevirerek kahvenin camlarına, bu camların gösterdiği tezek kulelerine, kulelerin arkasında eğimlenerek birden yok olup giden köye ve arkada sislenen A. Dağları'na bakarlardı. Ah ah. Acırlardı ona. Bütün bu deliliğin, bu akılsızlığın. Dede Sultan'ın zamanında ateşlenerek günlerce baygın yatmasından sonra ortaya çıktığı söylenirdi. Ama doğru ama yanlış. Çocuk birden, ateşin sıcağı ve etkisiyle fizahlanarak evden fırlamış, bir kurtuluş çaresi gibi koşup kendini kürünün içine atmıştı da, başını soktuğu boklu suyun içinden onu çıkardıkları zaman. Daha doğrusu, yosun saçaklarının kaşlarının üstünden akışını izleyerek. Ona hayretle baktıkları zaman. Onun artık bambaşka biri olduğunu da o saat anlamışlardı. Böyle söylenirdi. Ateş ona birden gelmişti. Âşıklık gibi. Böylece çocuğa aşk şerbeti yerine bir anlamda ecel şerbeti verilmiş oluyordu. Ama bu konuda başka rivayetler de vardı.

6.

Gülali'nin evi sessiz görünüyordu. Birden, Dede Sultan'ın aklından, yaşlı adamın ölmüş olabileceği geçti. Ölebilir. Ölebilir. Artık herkes ölüyor, bizim zamanımızda doğanların, aslına bakarsan. Fazladan bir on yıl yaşadıkları bile söylenebilir. Herhalde yukarıdaki de acımış. Bunlar çok savaş gördü, baba nedir bilmedi, hadi bakalım, ben bunlara şöyle on yıl fazladan vereyim de dünyayı biraz daha görsünler, demiş olabilir. İçeriye girdi, kapının hemen önünde bir askı bulunurdu da bu askı odanın girişini kapatırdı, kışlık paltolarını hiç kaldırmazdı Gülali, bunların arasından başını uzattı Dede Sultan, uzatınca da bir öksürük nöbetine yakalandı. Boğulacak gibi oldu bir an için. İçeriye geçti, o zaman Gülali'yi de gördü. Adam sırtını odaya dönmüş, ağzını duvara dayamış uyuyordu. Dede Sultan'ın öksürüğünü duyunca kıpırdandı, dönecek gibi oldu, inledi. Başından yorganı ağır hareketlerle indirdi. –İyi misin, dedi Dede Sultan. Gülali yine inledi, iyice döndü. Sakalları uzamıştı hep. Beyaz kalın iplikler gibi uç vermişti. Gözlerini açmakta zorlanıyordu. Göz torbalarının üstünde sarı pislikler birikmişti. Bu sırada Reyhan çıkıp geldi içeriden. Sivri burunlu, hafif kambur, göz akları sarı ama çalak, canlı bir yaşlı kadındı Reyhan ya, Gülali'ye iyi baktığını söylerlerdi hep. Pire gibiydi. Pire. Gözünün içinden de, küçük ağzından da hep ışık çıkardı. –İyi ya, niye iyi olmasın, dedi odaya girdiği zaman. –Sen de, diye devam etti. Sen de bana bak, ikide bir gelip gitmekle bu heriften bir istediğin var amma söyle bakalım nedir? Deli Sultan.

Dede Sultan döndü, bu kadınla konuşacağıma gidip taşla konuşayım daha iyi, diye düşünürdü her seferinde. Taşla. Taş bundan iyi de onun için. Çıkarken askıdaki paltolardan birini düşürdü, eğildi ama o sırada Gülali'nin sesini duydu. Adam önce öksürdü, sonra boğazını temizler gibi bir ses çıkardı. –Gel gel, dedi, uyudum ya, uyandım. İki gündür öyle bir belim ağrıyor ki... Doğrulmaya çalışırken yeniden öksürdü. Dede Sultan da o uyandığı için çıkmaktan vazgeçti. Paltoyu alıp astı, yeniden içeriye geçti. –Hanım, çayın

var mı, dedi Gülali oturduktan sonra. Ama yüzü acıyla kasılmıştı, canı yanıyordu çok. –Sırtımda bir şey var, dedi yeniden. –Sırtında ne olacakmış ki senin, dedi Reyhan. Senin sırtında hiçbir şey olamaz. Kalkıp evden çıkmak istemediğin için. Bu sırada içeriye geçmiş, ocağa asılı büyük çaydanlığı indirmişti de, çayı bardaklara koymuştu bile. –Bana bak, dedi, döndüğü zaman. Elinde tuttuğu tepsiyi işaret ediyordu Dede Sultan'a. –Bana bak, o masayı adamın önüne çek. Sen de yanına otur. Kalkıp çıkamadın. Kalkıp da el âlemin kırk yılın başında bir cenazesi olmuş ona da gidemedin. Toprak başına senin. –Kötü kötü konuşma, dedi Gülali. –Ne var sırtında, dedi Dede Sultan, çayını almış, keyfi yerinde, Gülali'nin yanına oturmuştu.

Gülali çayından bir yudum aldı, sonra sırtının içinde, derisinin hemen altında bir zaman önce gezinmeye başlayan yumruk büyüklüğündeki ağrıyı anlatmaya başladı. Öyle anlatıyordu ki, bir ağrı değil de, derisinin altında bir fare vardı sanki. Bu fare ağır ağır hareket ediyor. Kalkıp yer değiştirmek için özellikle sabah saatlerini seçiyordu. –Benden önce uyanıyor it, diyordu Gülali, benden önce kalkıp cin gibi uyanıyor. Ben de uyanıp onu hissettiğim yere vuracağım ki ölsün, derimin altında ezilsin. Ama o bunu bildiği için uyandıktan sonra çok yavaş hareket ediyor. Şerefsiz. Yukarıya, küreklerimin arasına çıkıyor. Sonra keyfi isterse koluma yakın bir yere yuvalanıyor. Bazı sabahlar da götüme yakın bir yerde uyukluyor. Ağzını açıp kapatıyor. Orada ne yediğini bilmiyorum ama beni yiyor herhalde.

Reyhan bir ara içeriye gitti onlar konuşurken. O gidince Gülali öyle rahatladı ki, yüzü güldü. Sesi yükseldi. Dede Sultan'a döndü sonra, dönünce de daha keyifli anlatmaya başladı. Ama tam o sırada geri geldi Reyhan. –Sen ciğerini üşütmüşsün. Sen buradan kalkıp da doktora gitmezsen ciğerin düşecek. O bildiğin karaciğerin var ya. –Var. –İşte o karaciğerini tuvaletten toplayacaksın. Demedi deme. Fareymiş.

Gülali güldü önce, sonra başını salladı. Sonra da Dede Sultan'a döndü. –Görüyor musun, dedi. Seninki... Neyse. Dede Sultan da güldü. –Ben gideyim, dedi, buraya, buraya geldim, gelince DAVUT'a da baktım, bana sorarsan keyfi hiç yerinde değil. –Yaşlandı, dedi Gülali, zamanı yakındır. –Öyle değil, dedi Dede Sultan. Ayrıca, yaşlı bile olsa yazık günahtır, otunu suyunu doğru dürüst vereceksin.

Eceli geldikten sonra da... –Ne eceli, diye kesti Reyhan, birden ayağa kalktı. İçeriye geçti. –Bunlar da bunadı da bunadıktan sonra akılları başlarından gitti, diye söylendi. –Suyu muyu kalmamış, hayvan yanmış kurumuş, dişlerinin arası kuru otla öyle bir dolmuş tıkanmış ki. –Bakarım ben, Allah razı olsun, dedi Gülali, dışarıya çıkamadım da, işte bu yataktan çıkamadım ama bakarım, merak etme sen.

Yine öksürdü, Dede Sultan'ın çıkacağını anlayınca yeniden uzandı, masanın, çay bardaklarının arkasında görünmez oldu. Olunca yeniden, bu kere daha derinden, kıpkısa bir öksürük geldi kabardı.

7.

Dede Sultan dışarıya çıktı, çıkar çıkmaz da bir yağmur kokusu aldı ama nerde... Yağmur yağsa ya, diye geçirdi içinden. Ama öyle çok değil, şu havanın içine biraz tat verecek kadar yağsa yeter. İnsanın burnu kuruyordu. Kuruduktan sonra da işte burun kanatlarından çıtırtılar yükseliyordu hep. Kuruyup parıldamış bir deri. İncelmiş bir deri. Canını yakıyordu insanın.

Yeniden ahırın kapısına gitti. DAVUT'a baktı bir zaman, böyle ellerini beline koydu da eserini bitirmiş de gözden geçirir gibi baktı hayvana. DAVUT. DAVUT. Bu ilde ve de bu ülkenin ne kadar toprağı varsa hiçbirinde böyle bir deve daha kalmamıştı. Kalmadığı için de onunla Dede Sultan'ın kaderi birleşmiş oluyordu. Allah bu işi böyle yazmıştı bir kere. Zaman içinde buna iyice aklı yatmıştı Dede Sultan'ın. İnsan olanın başına böyle bir iş ve. Böyle bir rastlantı şu dünya durdukça bir daha gelemezdi. Bu da demek oluyordu ki, Allah DAVUT'la Dede Sultan'ı birbirine mecbur etmişti. Evet. Dede Sultan'ın dededen kalma bir mesleği vardı ki. Bu mesleğe göre onun işi, develer için eyer yapmaktı. Ama dedesinden ve babasından öğrendiği bu mesleği onların soyundan başka kimse doğru dürüst yapamazdı. O kadar ki, aldığı bir habere göre, zamanında Sultan Selim, adam göndermiş. Dede Satı adındaki en eski atasını buldurmuştu. O zaman aşağıdan, K. Nehri'nin üstündeki taş köprüden beyaz atlı süvariler gelmişti. Bunu ninesi çok güzel anlatırdı. Ah ah. Kör Fatma çok güzel anlatırdı bunu. Gözünü kısar, köprü hemen oracıkta, gözünün önündeymiş gibi anlatmaya başlar,

adamlar titreye titreye geliyor hem de sanırsın sisin içinde önce kaybolmuşlar da sonra yeniden bir araya gelmişler ama bir araya geldikleri zaman da ne hikmetse birden kafasız olmuşlar yani kafaları bir kere siste kaybolduktan sonra bir daha yerine dönmemiş kafaları işte bu beyaz atlı gariban Osmanlı atlılarını terk edip gitmiş bunlar geldiler köprünün üstünden siste titreye titreye geçtiler gelip köyün ortasında a burada durdular da satı dedeni sordular satı

varmış burada ki bizim padşahımıza bir eyer lazımdır gümüş eyer olmak zorundadır dediler ama bu ses onlardan gelmiyordu başları olmadığı için bu kayıp başlar sisin içinden bağırıyorlardı hem de bu sırada bu atlılar komutanlarının emrine rivayat ettikleri için yan yana nizamlı bekleşiyorlardı ama titriyorlardı yine ama bakma sen benim gözüm görmüyor işte böyle

ama bunları anlatırken, dediğim gibi, Selim zamanına gitmiş de oradan bir daha çıkamamış gibi görünürdü. Neyse. Bu eyerlerin iyi ve bütün bu dünyada tek ve eşsiz olmasının nedeni de yalnızca Dede Sultan'ın atalarının bildiği bir yolla, boncuklarla örülmesiydi. Boncuk işçiliğini de, boncuk örmeyi de önce dedesinden, sonra da babasından öğrenmişti Dede Sultan. Yani çıraklık dededen, kalfalık babadan. Ama kendisine kalsa usta olmamıştı henüz. Neden dersen, babasının zamanında, daha o hayattayken deve soyu tükenmişti de, onun için. Ah ah, tükenip gitmişlerdi. Kırılıp gitmişlerdi. Oysa bir deveye aşağıdan baktığı zaman insan hayretler içinde kalır, değil mi? Böyle bir yaratık nasıl ölebilir? Ama işte herkes ölüyor. O da Allah'ın bir kulu olduğuna göre ölecek. Babasının sağlığında da bu iş böylece kapanıp gitmişti. Bir gün. Hiç unutmaz Dede Sultan, bir gün babası bunu karşısına aldı, artık zamanın değiştiğini, başka başka işler tutmak gerektiğini anlattı. Ama o yaşlarda, yani o çağda artık büyümüş, eyerleri de, boncukları da develeri de aşkla sevmeye başlamıştı. En çok da boncukları.

Gözünün önüne her gözesinden başka bir ışığın taştığı, gökkuşağına benzer, süleymancıkların renkli, desenli sırtlarını andıran bir eyer geliyordu sürekli. Zamanım çok, diyordu o yıllarda. İnsan ömrü boyunca neyin peşinde koşar? Bir başyapıt. Bir başyapıt. Böylece bir zanaatın olduğu zaman, bundan böyle başın belaya girmiş demektir. Ya o başyapıtı yapacaksın. Ya da gözün açık gidecek. Evet. Bunu böyle düşündükten sonra bu Dede Sultan gerçi zaten çocukluktan ateşlenmişti ya. Bundan sonra tam deli oldu. Sokaklarda yürüyen boncuklar görüyordu insan yerine. Bu boncuklar sonra toplaşıp bir araya geldikleri zaman eyer biçimini alıyor. Sonunda çevresinden püsküller sarkarak ses çıkarıp gıcırdamaya başlıyordu. Ama böyle usta işi. Böyle eşsiz bir eyer şu dünyada kimin ilgisini çekerdi? Devenin soyu tükendiğine göre. Dünya üzerinde DAVUT'tan ve de onun sahibi olmakla neredeyse bir kutlu kişi katına

yükselmiş bulunan Gülali'den başka? Söyle bakalım. Ama bu işler böyledir. Bu işler böyledir. İyi bir sanatı anlayacak ve ona gerekli kıymeti verecek o kadar az kişi kalmıştır ki, onlara da iyi bakmak gerekir. Dede Sultan'a son zamanlarda bir hal olmuştu. Gidip iyileşsin diye Gülali'ye ilaç götürüyor. DAVUT'un bakımını yapıyor. Köyün çevresinde dolanarak otun samanın en lezzetli zamanını devesine ayırıyordu. Ormana yakın, pembe mor bal çiçeklerinin açtığı çayıra, sözgelimi herkesten önce giderdi Dede Sultan. Neden, çünkü cümle âlemin arısı gelip bütün yaz o çiçeğin başında çokuştuğuna göre. Çünkü bu hayvan ve böcek milleti içinde bu işten en iyi arılar anladığına göre. En lezzetli saman bu çayırdan toplanırdı da onun için.

8.

Sonra, bu arı bu mor çiçeği yiyip bitirirdi. Yiyip bitirirdi. O kadar mor çiçek, o kadar pembe gonca ve toz yenir de sağlam kalınır mı? Bütün bu arılar, işlerini bitirip de kovanlarına ya da kütüklerine dönmeye başladıkları zaman. O zaman kendileri de bu mor çiçek başları gibi, tozlu çiçek göbekleri gibi kokar. Geçtikleri yerlerde birer tatlı, uğultulu esinti gibi iz bırakırlardı. Geride, iyice yumuşamış, rengi solmuş, çiçeği çiçeklikten çıkmış boz bir tarla kalırdı yalnız. Ama o zaman, hayvanların ve koyun sürülerinin yolu üstünde bulunmadığı için şanslı sayılabilecek bu tarlaya Dede Sultan gelirdi işte. Gelip kurumuş sapları köklerinden kırarak kucak kucak toplar, tarlanın alt yanında biriktirir, sonra sıkıştırıp yanından yöresinden bağlayarak balyasını sırtına vurur da. Yirmilik delikanlılar gibi yeğin yola çıkarak. Gülali'nin ahırına kadar hık demeden götürürdü.

sonra bu başsız adamlar öyle nizamlı bekleşip dururken senin satı deden o zamanın palabıyıklı yaman bir adamıydı tabii bu içeriden tapırtıyı duyunca çıktı kalktı dışarıya geldi adamların ögünde durdu elini kaldırıp buyuğunu burdu ben başsız adamın sözünü sohbetini dinlemem arkadaş dedi bir adam başsız olduğu zaman ben onun hangi sözünü hem de neresinden tutup da dinleyeceğim size evvela birer baş lazımdı ya da onu bulsanız gerek dedi allahın işinden bu adamlar hiç kızmadılar sanırsın padşah tarafından değil de tanrı misafiri olarak yoldan geçiyorlar peki öyleyse biz ne yapalım satı dediler buna satı da onlara dedi ki benim üç oğlum var buyurun siz misafirimiz olun da benim büyük oğlum gitsin şu sisin içinden sizin başlarınızı arasın bulsun da gelsin

Dede Sultan, o zaman bu Kör Fatma'nın anlattığı rivayetleri öyle sever ve öyle benimserdi ki, Satı dedesi onun için bir masal ya da rivayet kahramanı değil de babası yerinde bir adamdı. Ha bakma sen şimdi ortalarda görünmüyordu ama neden? Antep'e gitmişti de onun için. Gittikten sonra da ortadan kaybolmuş. Epey bir za-

mandır da dönmemişti. Büyük ustalar ölümsüzdür arkadaş. Zamanı geldiğinde Sultan Selim'i de görür Hacı Bektaş'ı da. Sonra, bir zaman önce, çok daha gençti o zaman, Antep'e kendisi de gitmişti. İşte başına en büyük belayı da o zaman almıştı.

Antep'te, o zamanlar, büyük bir çarşı kurulurdu. Bu çarşıya da şu dünya üzerinde arayabileceğin ne varsa gelirdi. Hint kumaşları, en yeni icat radyolar, ne işe yaradığını kırk sene düşünsen bulamayacağın ama çok güzel, çok güzel bin türlü eşya, İran halıları, Horasan'dan getirilmiş el yazması dua kitapları, Avrupa'nın her köşesinden getirilmiş tuhaf makineler, cambazhane aletleri, değişik hayvanlar... Buraya, o zamanlar yaptığı boncuklu eyerlerden birini götürmüş, böyle at sırtında günlerce yol teperek gitmiş. Ama deve milletinin soyu koca Arabistan'da bile tükendiği için. Açlıktan yüzünde, göğsünde yaralar çıkmakla dönüp geri gelmişti. Günlerce hasta yatmış. Neden sonra uyanınca, bana bak karı, diye başından geçenleri uzun ve acılı bir hikâyeyi anlatır gibi. Neredeyse gözyaşları içinde karısına anlatmış. Sonunda da, yalnız, demişti kafası karışmış gibi. Adamın biri bana bir pınardan söz etti. Hem de burada, hemen bizim K. ilinin bir pınarı bu. Yani yanı başımızda ama daha kimse görmemiş ve. Kimseye kalkıp da şimdiye kadar bu pınara elini sürmek nasip olmamış. Adam dediysem, bir nevi evliya. Hem de yanına girip de oturup konuşmak da kolay değil. Büyük adam yani.

İşte bu pınar, boncuklu bir pınar. Yani suyunun içinde ak elmastan boncuklar var ama. Bu boncuğu sana vermesi için bir kere bu pınarın seni sevmesi lazım. Bu iyi bir adamdır demesi lazım. Yoksa boşuna. Suyunu içer, yüzünü yıkar gidersin. Hem inançlı olacaksın. Hem iyi kalpli ve merhametli bir insan olmakla kimseye bir zararın olmayacak. Bundan sonra da bu su bu işe razı olacak arkadaş. Başka yolu yok. Ama o elmas taşı nasıl bir taş? O nasıl bir boncuk? İşte bunu sözcüklerle anlatmanın yolu yok.

Kadın yüzünü asmış. Dede Sultan konuşurken o sessiz ve hastalıklı kadın. Ah o zavallı kadın gözyaşını tutamayarak. Yani kocasına acıyarak. Ulan bu koca adam genç yaşında delire delire sonunda bunadı ya, iyice yolundan çıktı ya, diye dertlenmişti. Bana bak, demişti Dede Sultan, söyle bakalım bana, bu dünyada bizden daha iyi insan bulunur mu? Ne bileyim ben, demişti kadın burnunu çekerek. Bulunmaz, demişti Dede Sultan, çünkü bizim burada kime

zararımız var? Kimseye yok değil mi? Kapımızın önünden bir parça otu olsun boşuna sökmüşlüğümüz var mı? Yok. Neden dersen, otun da bir canı var, ona da kıymak olmaz. Böylece daha o zamandan, yani Antep'ten dönüp de hasta yatağından kalktığı zamandan başlayarak. Bu Dede Sultan, bu K. ilinin her yanında, Ç. Gölü'nün dört bir tarafında ve. Yukarıdaki, A. Dağları'ndaki her bir gözede işte bu imi timi bellisiz pınarı aramaya başlamıştı.

9.

Ahırın önünden geçti. DAVUT'un suyu içip de ağzını temizlediğinden emin olmuştu ya, keyfi de yerine gelmişti. Yüzü gülüyordu. Çantasını tarttı, sırtında, içindekilerle beraber, o boncuklu örme çantanın içinden bir cıvıltı çıkıp yükseldi, o hep matarasına koyduğu su da çalkandı. Onun da sesi geldi. Dipdiri görünüyordu Dede Sultan, yeni doğmuş olmasa bile askerden yeni dönmüştü sanki, yani tüm dikkati üzerindeydi, bir bakıma, çakı gibiydi, hiç öyle yaşının gerektirdiği gibi dede denecek bir hali yoktu. Yukarıya çıkan yolun başına gelince, gözünü belertip şöyle bir ormana baktı. Hayır. A. Ormanları'nı karış karış dolaşmış, bu civarda neredeyse içilecek su bırakmamıştı. Canı sıkıldı Dede Sultan'ın. Ama köye dönecek de değildi. Bir kere küreği, hani toprağı attıktan sonra hırsla yanındakine verip de. Verdikten sonra kimseye bakmadan çıkıp gelmişti ya. Dönmezdi artık. Ne oldu, Dede Sultan, bugün boncuk bulmaya gitmiyor musun, dedirtecek değildi. Bana baksana sen, diyordu kendi kendine. Beni yaşlı görüp de anlamaz etmez mi zannettin. Gerçekten, gözleri iyi görürdü, kulakları duyardı ve zihni, başının içinde deyim yerindeyse fıldır fıldır dönerdi Dede Sultan'ın. Kalabalığın içine girdiği zaman nasıl ağızlarını kapatarak güldüklerini. Sandalyelerinin üstünde nasıl ağır ağır yön değiştirerek ona nasıl sırtlarını döndüklerini iyi bilirdi. Hem buna bozulduğu da yoktu. Varsın istediklerini düşünsünler. Yani varsın "deli sultan" diye alay edip dursunlar. Delilik özgürlüktür. Delilik özgürlüktür. Bu saatten ve de bu yaştan sonra padişah gelse fark etmez. Mis.

Yukarıya baktı yeniden, Şeytan Kayalıkları'nın orada, artık iyice gölgelenerek yükselmiş, bu bakımdan yeryüzünden neredeyse kopmuş bir dik uçurum bulunurdu. Buraya belki gençlikte, hatta çocuklukta bir kere gitmişti Dede Sultan ama sonra bir daha yolu düşmemişti. Başı dumanlı, A. Dağları'nın bir korkunç. Hem de gariban bir parçasıydı bu. Üstünde ya da içinde bir Moğol kalesinin bulunduğu söylenirdi. Koyu gri ve lacivert, tepesi de iyice kapkara, sivri bir koca taş. Hem de kayalık. Buraya uzun uzun baktı Dede

Sultan. Böyle yerlerde su bulunmadığı ve. Buraya çıkmaya suyun hem gücünün hem de takatinin olmadığı açıktı da. Yine de, bunca sene, ta Antep'ten beri görüp dolaşmadığı puynar kalmadığına göre. Göz kalmadığına göre. Şeytan'a çıkmakla ne kaybederdi ki? Böylece köyden de iyice bir zaman uzaklaşmış olurdu. Bu milletin de yüzünü bir zaman görmemiş olurdu.

Dönüp eve gitti yeniden. Kışlık yün çoraplarını, iç yeleğini, kalın oluklu kadife pantolonunu giydi, bir matara daha aldı yanına, tüfeğini aldı, ekmeğini, soğanını da iyice bir garantiye aldıktan sonra güldü. Güldü. Dur bakalım. Bu Şeytan Kayalıkları benim gözüme durup dururken. Yani kendi kendine çarpmış olamaz. Var bunda bir hikmet. Yeniden çıktı, çıkarken botlarını giydi, boncuklu çantasını da yine sırtına süvari usulü asarak durdu. Ulan bir şey eksik, dedi. Kaşlarını çattı da, ayaklarını izledi bir zaman. Düşünceye daldığı zaman hep yapardı bunu. Bir şey eksik. Ama çok sürmedi, kaşları rahatladı, yüzüne bir gülümseme yayıldı. Sonra yeniden eve girdi. Hemen kapının arkasında asası dururdu. Kalın cevizden, kokusu hâlâ üzerinde bir asaydı bu. Bunu aldı, topuzunu avucuna doldurdu, ucunu yere bir büyücü edasıyla vurarak çıktı.

Köyden çıkıp bu dik kayalıklara uzanan patikaya vardığı zaman, başının üstünden beyaz kanatlı boynu bacaklarından uzun bir kuş geçti. Kuş sanki dalgınlıkla bu kadar alçalmıştı da, Dede Sultan'a çarpacak gibi olunca havada öyle ürktü, öyle yalpaladı ki, düşecek. Düşüp de berbat olacak diye korktu Dede Sultan. Ama öyle olmadı. Hayvan toprağı yaladı, sonra birden dirilip dikeldi, sonra yine yalpalayarak havalandı, ağaçların salkımlı başlarını yalayarak gökyüzüne karışıp gitti.

Ağaçların arasından bir yarpuz kokusu geldi, sanki biri birden bir yarpuz tarlasına dalmış da kokuyu bile isteye yaymıştı. İçi açıldı Dede Sultan'ın. Suyu bulamazsam bir daha dönmeyeceğim, dedi içinden. Güldü. Sonra bunu yüksek sesle, sanki şu ağaç milleti de duysun diye yüksek sesle söyledi. –Ulan ben de bu kere bu suyu bulamazsam bir daha eve de, köye de dönmeyeceğim. Ne olacak? Yaşım gelmiş. Gelmiş de geçmiş. Bu yaşa kadar bana bir şey olmadıysa bundan sonra da olmaz. Dağın başında kendi başıma yaşar giderim. Ecel geldiği zaman da. Gelirse. O zaman da eyvallah. İnsan gibi insan kendi mezarını kendi kazacak arkadaş. Kimseden kimseye yarar yok. Kendi kazacak. Bu düşünce öyle hoşuna gitti

ki, DAVUT'a yaptığı, hem de örgüsünü sırma yünden, çatısını örme çelikten, hem de gümüşten. Böyle elleri kanayarak ördüğü eyeri hayvanın sırtına koyamayacaksam, diyordu. O zaman o Gülali'nin ahırında ölsün. Ben de Şeytan Kayalıkları'nda. Evlası budur. Böyle düşündükçe rahatlıyordu. Sanki eyeri süsleyecek taş boncukları bulamamanın bir çaresi budur diye aklına yatıyordu. Ya öyle ya böyle. İçi rahatladı. –Ulan peki, dedi, bu kadar işte. Puynarı yine bulamazsam dönmeyeceğim. Bana da Dede Sultan demesinler.

10.

Hikâye

Dede Korkut'un, halktan kimselere bir hikâye anlatacağı zaman, özellikle bahar aylarında çıkıp K. Nehri'nin yanına geldiğini söylerler. Bu iş ya o kutlu dedenin bile isteye yaptığı bir şeydir. Ya da bilenlere hep böylesi rast gelmiştir. Geçmiş gün olduğu için, yine de bunda katı konuşmak ve sağlam kesim kesmek yersizdir. Burada, usta hikâyecinin bu seçiminde ne aramak gerekir? İlkin, hikâyelerin zamanla bir ilişkisi vardır da, suyun sesi bu zamana uygun mu düşmüştür? Zaman akıp gider. Zamanın önünde kimse duramaz. Ah ah. Böylece içimizdeki, dışımızdaki çürümeye de, yenilenmeye de engel olamayız. Ve hikâyeler de bize gösterir ki, bu dünyada kendi kendimize yaptığımız her şey gibi hikâyeler de birer oyalanma nesnesinden başka bir şey değildir. İkincisi, hikâye, işte bu oyalanma nesnesi olmaktan başka bir anlam taşımadığı için, kesinlikten ve büyük konuşmalardan hoşlanmaz. Bu nedenle, yani K. Nehri'nin sesi de hikâyecinin sesini bulanıklaştırdığı için. Bu işin altında bu yönde bir anlam da aranabilir. Ya da, anlamları bir kenara bırakırsak, bu iş böyle de yorumlanabilir. Böylece, söylendiğine göre, Dede Korkut'un, bu şekilde, anlaşılamamış, nehrin suyuna karışıp gitmiş daha pek çok hikâyesinin olduğu söylenir.

11.

Havanın içinden tül hafifliğinde bir sis bulutu geçti. Yukarıdaki gezgin bulutlar yavaşlayıp güçlerini yitirince, bunun bir parçası koptu sanki. Koptu. Aşağıda yeşerip kabarmış tarlaları, çiçekler serpilmiş düzlükleri görünce. Sonra o mavi mavi yelpazelenmiş Ç. Gölü'nü. Bunun üstünde uçuşmaya başlamış beyaz kuşları, köpükleri. Bu köpüklerin arasında göz göz beliren. Boncuklanan. Başını kaldırıp kıyıda dalgalanan yuvarlak yapraklı ağaçları izleyen balıkları da. Bunları da görünce, dayanamadı, burada ben biraz duracağım, şu aşağıda bekleyeceğim dedi, inince, ağaçların arasında dağıldı gitti.

Ormanın içinden yine şıpırtılar geliyordu bu sırada. İri gagalı kuşlardan biri bir ağacın nemli gövdesini dövüyor. Uzakta tilkinin biri canı yanmış gibi bağırıyordu. Bu kere bütün bu olup bitenleri sanki eskisi gibi anımsıyordu ya, belki yine de bir şeyler eksikti. SUS BARBATUS. Durup durup düşünüyordu. Sürekli kaybolan, buna karşılık sürekli yenilenen bir şeyler vardı içinde. Birden havalanarak dolaşmak istedi. Kalkıp gitmek, o bulut gibi belki de, yapabilirse, ağaçların dalları arasında dağılmak istedi. Ama yapabilir miydi bakalım bunu? Bir bulutla bir ruh belki birbirine benzer. Kim bilir. Olabilir böyle bir şey. Ama benzemekle bu ikisi aynı şey olabilir mi? Yine de, dağılmayacağını, bütünüyle yok olmayacağını bilse, belki bir bulut gibi sonsuza dek. Yani işte o yükseklikte dolanıp durabilirdi. Ama bunun olmayacağını biliyordu. Kışın, yani öldüğü gün işte, gözüne boynuzun battığı. İçindeki titremenin ikide bir yükselerek boğazını kapattığı, korkunç soğukların tırnaklarını, dilini kaskatı keserek berbat ettiği gün, en son o zaman duyduğu. O burnunu bir başına alıp götüren kokuyu anımsadı. Bu tür kokuların hepsi birbirine benzer. Ve bizi kendisine doğru çeken bir koku varsa. Birinin kokusu. Birinin kokusu. Birinin boynunun kokusu örneğin. Ağzının kokusu. O zaman işte, bizim bir bulut olmaklığımız olanaksızdır. Böyle bir durumda keyfimize göre dağılıp gidemeyiz.

Kalkıp havalanarak biraz dolaşmak istedi, Ağaçların arasından çıktı. Yükseldi. Aşağıya baktı yükselince. Faruk ve Aysel, birer

pamuk yığını gibi, iri gövdeli bir ağacın altında uyuyorlardı. O kadar uzun bir zamandır uyuyorlardı ki, bir daha uyanırlar mı, diye kendi kendine sorup duruyordu SUS BARBATUS. Ah ah. Uyumayı beceremezdi. Uyuyamazdı. Uyuyabilseydi, belki bir daha, en azından uykuda kaldığı süre boyunca o kokuları duymazdı. Yaşamın kokusu. Hayatta kalmanın, özgürlüğün, güçlü ve canlı olmanın kokusu.

Köyün içinde, mezarlığın çevresinde dağılmaya başlayan bir kalabalık vardı. Her yandan otlar fışkırdığı için, aşağıdaki görüntü değişmişti iyice. Hayvanlar dolaşıyordu, köyden aşağıya uzanan büyük düzlüklerin içinde, sonra tepedeki, dağın yamacındaki kara taşlarla derme çatma örülmüş küçük evlerin çevresinde de koyunlar, atlar dolaşıyordu. Köpekler havlıyor, evlere yakın taştan ocakların bacalarından koyu mor dumanlar çıkıyordu. SUS BARBATUS atların koştuğu tepeye doğru süzüldü önce, sonra vazgeçti. Canı sıkıldı, dönüp aşağıdaki mavi büyük ovaya baktı. Ç. Gölü titriyordu. Balıkçı teknelerinden biri kararmış gövdesiyle bekliyordu kıyıya yakın bir yerde, boş görünüyordu. Sanki bütün bu rüzgârsızlığa, bu sessizliğe kanmış da uykuya çekilmişti. SUS BARBATUS o yana süzüldü, hızlandı. Hızlanınca, bu öyle hoşuna gitti ki. Gerçek bir burnu vardı sanki. Sızlayan, kendi kokusuna doğru ilerleyen, acımasız, pembe bir burun. Gökyüzünde, böylece, havayı parçalayarak ilerledi, Ç. Gölü'nün üstüne gelince durdu. Kıyıya yakın demirlemiş balıkçı teknesini gözüne kestirdi. Sonra alçaldı, küçük güverteye indi. İnince de yürüyen bir bulut gibi birkaç adım attı, burnunu uzatıp kamaradaki kokuyu almaya çalıştı. Toz kokusu geliyordu içeriden. Kurumuş yağın, kirli yastıkların, böyle şeylerin kokusu geliyordu. Başını uzattı, içerideki dar, küçük sedirin içinde başı kel, kulaklarının yanındaki sarı saçlarıyla sarı bıyıkları birbirine karışmış biri yatıyordu. Adamın öyle iri bir göbeği vardı ki, salt bu göbek yüzünden, bu adam, yattığı küçük sedirden düşecekti birazdan.

Birden, SUS BARBATUS'un farkına varmış gibi, bu sarı saçlı adam uyandı, gözleri kan çanağına dönmüştü. Uyanıp sağına soluna baktı. Sonra cebinden çıkardığı sigarayı yaktı bir çırpıda, derin bir nefes alıp bıraktı. Sigaranın dumanı içeride süzülüp SUS BARBATUS'un burnuna kadar geldi. Hayvan bu keskin kokudan öyle rahatsız oldu ki, o pembe burnu kabardı neredeyse. Kabarınca da kendini tutamadı. Var gücüyle hapşırmak zorunda kaldı. Bir ses

duymuş gibi irkildi adam. Ayağa kalktı, elinde sigara, başını eğerek, SUS BARBATUS'un da içinden geçerek güverteye çıktı.

SUS BARBATUS o kadar bozuldu ki, nedense. Yüzünü asarak havalandı, yine önce teknenin, sonra Ç. Gölü'nün üzerinde yükselerek gökyüzüne çıktı. Biraz daha ilerlemek ister gibi, gölün uzakta belli belirsiz seçilen karşı kıyısına baktı önce. Ama yine vazgeçti.

12.

Vazgeçtiği için de dönüp yeniden Faruk'la Aysel'in uyudukları ağacın dibine geldi. Ama bu kere göremedi onları. Önce şaşırdı. Yanlış bir yere geldiğini düşündü. Gövdenin çevresinde döndü hızla. Öyle büyük bir paniğe kapıldı ki, ağlayacak gibi oldu. Ama sonra durdu. Ç. Gölü'nün üstünde uçuşunu, alçalışını, teknenin içindeki sarı bıyıklı adamı, adamın yaktığı sigarayı anımsayamadı bir türlü. Az önceydi daha. Az önce yaptığı bir şeyi, gördüklerini bu kadar çabuk unutmasına şaştı. Ama bu iyi bir şey de olabilir miydi? Bunca unutkanlık, iyi bir şey olarak görülebilir miydi bakalım? Belki. Ama hayır. Bir türlü alışamıyordu bu duruma. Başını kaldırdı, gitmek isteyip de bir türlü gitmeye cesaret edemediği uzaklara baktı. Ufukta sis koyulaşıyordu gitgide. Biçimler belirsizleşiyor, kokular etkisini yitirmeye başlıyordu.

Bu sırada bir ses duydu. Duyunca da bütün o hüznü, her yanını ele geçirmiş bütün o hayal kırıklığı geçip gitti. Başını kaldırdı. Bu iki ayı geçirdikleri ağacın hemen arkasında bir eğim bulunurdu. SUS BARBATUS. SUS BARBATUS bu eğimden inerek, kızla oğlan uyurken, pek çok kere yaramazlıklar yapmıştı. Yine kiminde başını alıp gitmek istemiş. Kiminde aşağıdaki su yatağında yıkanmıştı da gelip yeniden onların yaptığı gibi uzanıvermişti. İşte bu yamacın içinden Faruk'un başı göründü neden sonra. Gülümsüyordu. –Nereye gittin ki sen, dedi çocuk. Sonra güldü, sonra da, yanıt beklediği yoktu ya, hayvana sırtını dönüp aşağıya seslendi. –Burada! dedi, istersen gel artık.

O öyle bağırınca uzamış otların arasında bir hışırtı yükseldi. Aysel çıkıp geldi, gülüyordu o da. SUS BARBATUS'a baktı. –Bizi terk ettiğini düşündüm, dedi. Hayvanın ağzından bir böğürtü çıktı. Aysel devam etti. –Sen bizi neden terk ettin ki durup dururken. –Ama terk etmedim, dedi SUS BARBATUS. –Bana öyle geliyor ki, dedi Aysel Faruk'a dönerek, canı sıkıldı. Buradan kalkıp başka bir yere gitmek istedi. Ama sonra geri döndü. –Bence haklı, dedi Faruk. Sonra da, yaşadığı en güzel yıllarda verdiği bir kararı anımsadı. –Şimdi, dedi,

yaşadığım en güzel yıllarda verdiğim bir kararı anımsadım, biliyor musun? –Neymiş o, diye sordu Aysel. –O zamanlar, diye anlattı Faruk, Üniversiteye yeni başlamıştım. Kendimi o kadar güçlü hissediyordum ki, bir nevi ölümsüzlük. Ölümsüzlük. Ama insan o yaşlarda ölümsüzlükle ilgili bir şey bilemez. Yine de insanın o ölçüde yaşamla dolu olması iyi bir şeydir, öyle değil mi? –İnsan böyle bir şeyle dolabiliyor mu, diye şaşkınlıkla sordu Aysel. –Elbette, diye güldü Faruk, ama en iyisi bu konu hakkında hiç düşünmemektir. O zaman, insanın herhangi bir yerde bir saatten fazla oturmasının bile affedilemeyeceğini düşünmüştüm. –Çok saçma değil mi bu, dedi Aysel. Bir insan bir yerde bir saatten fazla oturdu diye onu cezalandıracak değiliz herhalde. Bana sorarsan sen de hiç göründüğün gibi değilsin. Bu çok sert bir tutum. –Ama öyle söylemedim ki ben, dedi Faruk. Dinle şimdi, bu biraz süslü bir ifade olabilir, haklısın. Ama kastım o değil. Yani, dünya o kadar büyük ve yaşamak o kadar güzel ve bu dünyada hayattayken yapacağımız o kadar çok iş var ki, bir yerde oturup da o zamanı harcamak, affedilir bir şey değil, diyordum. Yani gençlikte düşünüyordum bunu. –Yine gençsin, dedi Aysel. –Yok, dedi Faruk, artık bir kere bu tarafa geçtikten sonra, tüm o varsayımsal ömrü yaşamış sayılıyoruz. Neyse. Sonra düşüncem yavaş yavaş değişti tabii. Ama bütünüyle değil. Bütünüyle değil. –Zaten, bana sorarsan, dedi Aysel, bazı konularda çalışmak ve şu dünyada bir şeyler yapmak istiyorsan, oturup biraz çalışmak gerekir, değil mi? –Elbette, dedi Faruk. –Misal ben, dedi Aysel, bir ara güzel kazaklar örmek istemiştim. Bunun için epey uğraştım da. Bir ara o kadar kafaya taktım ki, örme teknikleriyle ilgili bana bilmediğim şeyler öğretecek birilerinin peşine bile düştüm. Ç.'deki Halk Eğitim Merkezi'ne gittim. Burada dikiş kursları vardı, hatta Hatice, yanlış anımsamıyorsam Hatice'ydi adı, zayıf, iyi huylu bir kadın, dikiş dersleri verirdi, ama kazaklar konusunda benim bildiklerimden fazlasını bilmiyordu.

SUS BARBATUS, onlar konuşurken ağacın beri yanına uzanmış, uyur gibi görünüyordu. Ama uyuyamazdı kuşkusuz. Ama uyur gibi görünebilir, ağacın bir yanında bir top pamuk yığını gibi yatıp esneyebilirdi. Birikmiş bulut gibi, gölün üstünde kabarıp büyüyen köpük yığınlarına benzerdi. Faruk, ilgiyle dinliyordu Aysel'i. Kız o kadar güzel anlatıyor, o kadar buğulu bir sesle konuşuyordu ki, başından beri, komutanın evinde cansız yattığı günlerden beri, kızı

salt sesiyle seviyordu. Ah. Eskisi gibi gücü takati yerinde olsaydı keşke. Eskisi gibi sakallarını kesebilse. Dişlerini fırçalayabilse. O zaman dudaklarının kırmızısı yeniden ortaya çıkardı kuşkusuz. Saçları katılaşır. O zaman Aysel'e yaklaşır, onu belinden tutarak kendine çeker. Onu o şaşkın bakışları altında güzelce öperdi. Kızın böylece o katılaşmış dudaklarının. Ağzının aslında ne denli yumuşak olduğu da anlaşılırdı. Öyleydi ya. Öyleydi mutlaka.

Ama o bunları düşünürken, Aysel durdu. Bacakları oturduğu yerde acımıştı sanki. Bir yanına döndü. Ağacın gövdesine yaslanarak bacaklarını uzatıp rahatladı.

13.

Ormanın içinde bir esinti başladı, ağaçların aşağıdaki yaprakları çanaklanarak su toplamıştı ya, bu nedenle bir tapırtı aldı yürüdü bir zaman. Neden sonra kesildi bu tapırtı. Aysel titredi, içini çekti. –Ama orada, yani Halk Eğitim Merkezi'nde başka bir kadın vardı, dedi, adını şimdi unuttum, bu kadın bana daha sıkı örülecek, böyle fabrika işi gibi görünecek bir örgü göstereceğini söyledi, bunun üzerine biz de kalkıp bu kadının evine gittik. Neden dersen, onun şişleri hep evinde dururmuş da işte onun için. Kalkıp gittik. İçeriye geçtik. Bir zaman, kadın bu şişlerle bana bir şeyler göstermeye çalıştı ama ben bir türlü anlamadım. Bazen hiç anlamıyorum. Ama sonra benim anlamadığımdan değil, kadının aslında bana öğretecek bir şeyi olmadığından kuşkulanmaya başladım. Sürekli gözlerini kaçırıyor. Arada içerideki odaya doğru bakıp sonra yeniden ördüğü kazağa dönüyordu. Bu böyle bir zaman devam etti. Derken dış kapıda bir gürültü oldu. Ben korktum, kadın omzumdan tuttu, korkma, oğlanım geldi, dedi.

Faruk hayretler içinde dinliyordu Aysel'i. Kendini hikâyeye o kadar kaptırmıştı ki, örgücü kadının "oğlanım"ını duyunca güldü. Güldü. Bu tür ifadeleri eskiden masallarda görürdü yalnız. Ya da biri bir masal anlattığı zaman. Yani tam böyle olmasa da, böyle gizemli ve korkutucu konuşmalar. Ağzı açık kaldı Faruk'un. –Sonra, dedi, kızın sözünü keserek. Ama o gülünce Aysel de güldü. –Oğlanım dediği, öyle iri yarı, öyle kalıplı bir şeydi ki, dedi, bir nevi dev. Dev. Oğlan kapıdan içeriye sığabilmek için eğilmek zorunda kaldı. Siyah bir takım elbise vardı üzerinde. Ama yaşı çok değildi. Çocuk gelip yanımıza oturdu. Hareketleri o kadar tuhaftı ki, odanın içinde onca yer varken neden gelip annesinin dibine oturduğunu anlayamadım ben. Kadına yapıştı adeta. Yani bak, abartmıyorum. Bacakları annesinin bacağına, omzu da omzuna değiyordu. Ama çocuk başka yere bakıyordu tabii. Odanın kapısına bakıyordu. Biri daha gelecekti sanki de, çocuk annesinin yanını ona bırakmak istememişti. Bu sırada kadın birden kalktı, şişlerle örgüleri de benim kucağıma

bıraktı. Ben size çay yapayım, dedi. O çıkınca oğlan bu kere bana yaklaştı. Bacağı bacağıma, omzu omzuma değince benim korkudan benzim sarardı. Kadın içeriden, benim oğlanım zararsızdır, bu dünyada da senden başka kimsesi yok, ona iyi bak olur mu, dedi. Deyince tepem attı, kalkıp dış kapıya koştum. Ama ben gidinceye kadar kadın kapıyı üstümüze kilitleyip uzaklaşmıştı.

Faruk'un yüzü sararmıştı. –Korkunç bir hikâye bu, böylesi sadece filmlerde olur, dedi. –Filmlerde hayattan hiç söz etmiyorlar, dedi Aysel üzüntüyle. –Peki, nasıl kurtuldun oradan? –Çocuğun gerçekten de benden başka kimsesi yoktu. Zavallı biriydi anlayacağın. Önce, çok aç olduğu için karnını doyurdum. Sonra arka taraftaki pencerelerden birinden çıktım, doğruca karakola gittim. Polis bana inanmak istemedi, beni tanıdıkları için, işin içinde bityeniği aradılar. Ama bityeniği falan yoktu. Çocuğa sahip çıkmaları gerekiyordu. Biraz yarım akıllıydı bu çocuk. Yani, daha doğrusu fazla büyüyememişti. Neyse. Ben, ben konuyu dağıttım galiba. Biz sanırım seninle başka bir şeyden söz ediyorduk. –Evet, biz bir yerde fazla oturmamak gerektiğinden söz ediyorduk, dedi Faruk. –Evet, işte bunlar yaşamdan biraz kopuk düşünceler, iyi bir kazak örebilmek için günlerce kıçını koyup oturman gerekiyor. Yani oturmazsan kazak da olmayacak. –Çok doğru, dedi Faruk. Ben de öyle düşünmüştüm zaten. Ama bak şimdi, yaşam bizi nerelere sürüklüyor. O ilk gençlik yılları daha bitmeden, ben devrime katılmaya karar verdim. –Neye? –Devrime işte. Çok okuyordum. Edebiyat ve felsefeyle ilgileniyordum. Marx'ı kesmeden okuduğum günlerde bir bunaltı geçirmiştim. Yani, bir şey oldu ve beni hastaneye kaldırdılar. Sonradan anladığıma göre zihinsel yorgunluktan dolayı bayılıyordum ve bununla birlikte gerçeklikle de bağımı koparmıştım. Hastanede, uyandığım zaman, yüzümde sivilceler çıktığını gördüm. Ama bundan sonra, yani kavgaya omuz vermeye karar verdikten sonra arkadaşların arasında, son derece hareketli bir sürece de girmiş oldum. Yani bu kez, gerçekten de bir yerde bir saat oturacak zamanım olmadı. Köydeki ablamı uzun zamanlar yalnız bıraktım. Hatta onun benim izimi tamamen kaybettiğini, üniversiteye falan gittiğimden haberinin bile olmadığını biliyorum. Biz, çok erken zamanda yoksul düşmüştük.

Aysel'in gözünden bir damla yaş geldi. Bu yaş, ağacın yapraklarının arasından süzülerek damlayan yağmur sularının içinde,

onlarla birlikte aşağıya iniyordu gerçi ama biraz daha yavaştı. Kızın yanaklarından süzülür gibiydi.

Bu sırada yeni bir esinti başladı. Dalların üstünden bir iki büyük yaprak patırtılar çıkararak düştü, düştükten sonra da bir zaman yerde sürüklendi. Yolun üstünden bir takırtı duyuldu. Aysel'le Faruk, sanırsın birileri onları görebilecek. Görebilecek. SUS BARBATUS'un yanına geçerek, birbirlerine sarılarak uzandılar. O kadar gerçek görünüyordu ki, Faruk, kızın soluğunu ağzının içinde hissediyordu.

Dede Sultan, asasını yere vurarak ortaya çıktı, yaklaştı. Gelip az önce Faruk'la Aysel'in oturduğu yerde oturdu. Dizlerinde derman kalmamıştı. Daha çok yolum var, daha çok, diye söyleniyordu. Ama olsun. Bu kere ölmek var dönmek yok. Oturunca yüzü gevşedi, yanaklarındaki kızarıklık gitti. Gülümsedi.

14.

Soluğunu dinledikten sonra çıkarıp bir sigara yaktı. Dumanı içine çekti. Bu sigaranın dumanı, birden öyle kesin yok oldu ki, bir daha adamın ağzından çıkmayacak sanılırdı. Ama öyle olmadı. Bir zaman sonra biraz ağzından, biraz da burnundan süzülerek bu duman Dede Sultan'ın içinden geri çıktı. İnce mavi iplikler gibi burnunun, kaşının arasından süzüldü, sonra da, az önce yağmur damlalarının düştüğü yapraklara doğru savrulup gitti. Gözü yandı Dede Sultan'ın. Yanınca da, bu işin sorumlusu elindeki o sigaraymış gibi, izmariti kaldırdı attı. Ama kıyamadı yine. Yazık olmasın, diye sonunu iyice çekti. Gözü sulandı. Derken karnının acıktığını duyumsadı ya, boş ver, dedi kendi kendine. Daha yolum uzun. Bana baksana sen. Daha şimdiden karnın acıktı diye, getirdiğin ekmeği soğanı yiyip bitireceksen, maşallah. Anası iyi azarlardı onu. Kardeşlerini de. Anası neden tek onu azarlasın ki, hepsini azarlardı. Onlara neyse ona da o. Karnınızda adam var sizin, derdi. Besbelli karnınızda adam var ki hem de doymak bilmiyor. Ah anacığım ah. Bu adam hepimizin karnında vardır. Bütün insanlığın karnında böyle tuhaf, hem de acayip bir adam vardır. Doymak bilmez bir adamdır bu. İnsanın ettiği bütün kötülüklerin de sahibi odur işte. Ama sen bunları nereden bileceksin. Sana durup da bu işleri anlayacak takat mi verdiler?

Artık, zihni duramıyordu bir yerde Dede Sultan'ın. Oturup da bir şeyi uzun boylu düşünecek gücü asla bulamıyordu kendinde. Oysa düşünmek dediğin nedir, taş atıp da kolunu yoracak değilsin ya. Ama öyle değil işte. Bir insanın oturup düşünmesi de basbayağı bir iş. Hem de müşkül bir iş. Ama olmuyordu. O Kör Fatma geliyordu aklına sık sık. Ama nasıl bir kadındı, neye benzerdi, durup da gözünün önüne bir türlü getiremezdi. Söyledikleri kadarıyla, kırmızı uzun saçları vardı Kör Fatma'nın. Ama bakma sen, kör falan değildi. Milleti kandırırdı, işine geldiği zaman görmediği yoktu da. Ama daha iyi, boş ver. Neyse, işte kendisini görmediği için bu Kör Fatma'nın o kırmızı saçlarından da haberi yoktu.

satı böyle deyince adamlar ancak o zaman anladılar ki bizim başımız yoktu gidip biz önce başımızı bulalım ki ayıptır daha burda işiiniz bitmedi daha satı dededen gümüş eyer alıp istanbula padşahımıza götüreceğiz yoldaşlar bakalım biz gittiğimiz zaman padşahımızın karşısına başsız çıkarsak halimiz ne olur böyle dedikten sonra sisin içine dağılıp bunlar bu kere hepsi kendi başlarını aramaya başladılar ama dede satı biliyordu ki bunlar başlarını bulsalar da bulmasalar da gümüş eyeri yapmak zorunda ama önce gümüş lazım

Bu sırada bir ses duyunca başını çevirip ağacın arkasına döndü. Hemen gövdenin arkasında bir eğim vardı, burada toprak çukurlanarak aşağıya iniyordu. Çukurun içinden de suyun sesi geliyordu. Dede Sultan suyu hemen tanıdı, tanıyınca da gülümsedi. Boynunu uzattı, aşağıyı göremeyince doğrulup kalktı. Eğimin başına geldiği zaman, inişteki küçük derenin ağzında biriken hafif dalgalı mavi sisi gördü. Birden canı öyle çekti ki, kendini yokuştan aşağıya bıraktı adeta. Derenin başına geldiği zaman da uzanıp ağzını şırıldayan suya dayadı, bu soğuk, arı suyu kana kana bir zaman içti. Doğrulup derenin kenarına bağdaş kurduğu zaman, işte bu derenin bir kısmı artık midesinde çalkalanıyor, su, içinde bir sağa bir sola gidip geliyordu. Kalkıp ağaçlardan birinin altına uzun uzun işedi. O kadar uzun işedi ki, hiç bitmeyecek zannetti bir ara. Gövdenin altından, ağacın kendisi kaynamaya başlamıştı sanki, taze, sıcak bir buhar çıkıyordu bu sırada.

Neden sonra uçkurunu topladı, boncuklu çantasını sağlama aldı, başını kaldırıp gideceği yönü buldu. Şeytan Kayalıkları. Şeytan Kayalıkları. Buraya çıkacak kara yokuşu iyi bilirdi Dede Sultan. Yeşil örtü seyrelmeye başlar, çalılar önce bodurlaşır sonra hepten yok olurdu. Toprak birden humus rengi taşlarla dolmaya başlar. Sonra bu taşların ucu sivrilirdi. Çocukluğunda, bu civarda yalınayak dolaştığı yıllarda yani. Böyle şalvarını çeke çeke. Burnundan sümük damlaya damlaya. Yarı ağlayarak, mızmızlanarak dolaştığı zamanlarda. Bu taşların sivri uçları, Dede Sultan'ın ayaklarını bıçak gibi keserdi. Eve varıp da yatağına uzandığı zaman, ona öyle gelirdi ki, ayaklarını balyozla dövmektedirler. Tuzla ovmaktadırlar.

Derenin karşısına geçerse, bir zaman yumuşak, yeşerip nemlenmiş toprağın üzerinde yürüyecek, sonra yeniden yokuş çıkacaktı,

öyle yapmaya karar verdi. Sonra yeniden yükselecek. Sonra da yeniden yükselecekti. Sonra da ormandan çıkması gerekecekti. Bakalım, diyordu. Gücümün yettiği yere kadar. Şimdilik, gördüğü pınarlara dönüp bakmıyordu bile. Bunlar puynar mı, diye geçiriyordu içinden. Bunların suyu su mu? Bunların işi bir nevi sidik. Sidik. O da bende var. Derenin suyu iyi gelmiş, içine taze, çaşur tazeliği gibi taze bir koku vermişti.

15.

Yaz başlarında A. Ormanları biraz dinlenmeye başladığı için. O korkunç kış soğukları, o korkunç yağmurlar çekip gittiği ve. Bu nedenle sesler biraz kesildiği için, burada bu kere hayvanların sesi duyulurdu. Çünkü neden dersen, hayvanlar da biraz rahatlamış olurdu da onun için. Yılanlar yumurtalarından çıkmış, çıktığı için de toprağın altını üstüne getirmiş, su köşelerinde, pınar başlarında ve küçük çağıldaklarda topaklanmış olurlardı. Yaz yılanları suyu da, toprağı da sever. Yaz yılanlarının humuslu yerlerdeki solucanlardan farkı yoktur. Başını kaldırır, ıslak pembe bir domuz burnu gibi. Aldığı kokunun üstüne gider. Çalıların arasından süzülür, daha önce de dediğim gibi, ansızın bir dikene saplanıp kalmadıysa, o ölümsüz dikenlerden birinin tuzağına düşmediyse, yılanı kayalar da durduramaz. Böyle bir yılan, bizim görmediğimiz çatlakları görür, bu çatlakların büyüyen yerlerinin kokusunu alır.

Çantasını sırtında toplayıp yola koyulduğu zaman, Dede Sultan'ın ayaklarının altından işte bu mor yılanlardan biri aktı geçti. Dede Sultan önce bir titredi, ürker gibi oldu ama yılanın sırtının korku içinde tekerlendiğini, hayvanın adeta takırtılar çıkararak apar topar suya yuvarlandığını görünce acı acı güldü, yanakları kızardı, başını iki yana salladı, sonra o da bir sıçrayışta suyun karşısına geçti. Karşıda toprak yeniden yükselmeye başlıyordu. Bundan sonra bir zaman ağaçlar sıklaşacak, çalılarla katı yaban otlarının boyları yükselecekti ya, aldırmıyordu buna. İçine, dediğim gibi, bir rahatlık gelmişti, bir ölüm rahatlığı gelip oturmuştu. Ölüm rahatlığı ne demektir, artık korkacak ya da endişe edecek bir şey kalmamıştır. Artık, o saatten sonra herhangi bir şey için kaygılanmaya lüzum yoktur. Bir işin tamama erip ermemesi, bir haberin bir yerden bir yere ulaşıp ulaşmaması, bu gibi meseleler o saatten sonra insanı ilgilendirmez. Ölüm geldiği zaman düşünceler biter. Ölüm, düşüncesizliktir. Bu da az rahatlık sayılmaz. Dede Sultan için uzun yaşamanın ve de. Bu yaşta bunca dinç olmanın yolu bu ölüm rahatlığına belki yaşla değil de akılla ulaşmış olmaktır. Bunu bazen

başardığını düşünürdü ya. O zaman omuzları kabarır, göğsü derin bir soluk almış gibi yükselip ciğerleri havanın tazeliğiyle yanıp kesilecek gibi olurdu. Ah ah, gençlikte daha çok hissederdi bunu.

Biraz yükselince, geçekten de, yol öyle bir dikleşti ki, soluğunun kesilmeye başladığını hissedince durdu Dede Sultan. Sağına soluna baktı, yukarıya tırmanmanın daha kolay bir yolunu bulup bulamayacağını düşündü. Eğreltiotları uzayıp diz boyuna çıkmıştı. Otlar, çalılar nemden çiylenmiş, şıpır şıpır damlamaya başlamıştı. Sol yanına döndü, biraz ilerledikten sonra, buradan yukarıya tırmanan daha dolambaçlı bir yol, pek ender kullanılmış bir patika buldu. Uzun zamandır kimseler geçmediği için, bu patika da yine dikenli sarmaşıklarla kaplanmıştı ya olsun. Olsun. Önceki taraftan daha iyiydi ne de olsa. Yol, yukarıdan sarkan iri dallarla öyle kapanmıştı ki, Dede Sultan eğile eğile, birer tuzak gibi gözü hizasına uzanmış bu amansız kılıçların arasından süzüle süzüle tırmanmaya başladı. Ama bir zaman sonra hoşuna gitti bu yol. Hoşuna gitti, sonu bilinmiyor gibiydi ama yükseldiğini, göğe tırmandığını anlıyordu. Kim bulduysa, kim bulup da buraları yol ettiyse canına sağlık, diye geçirdi içinden. Şu bizim buraların insanı ne acayip. Kimin nereye girip çıktığı, neyi yol edip de buralarda ne aradığı belli değil. Kimin arkasında ne bulunur, bunu da anlamanın mümkünü yok.

Yukarıda ışığın azaldığını hissetti. Başını kaldırıp baktı, yapraklar yoğunlaşmıştı gerçi ama hava kararmıştı yine de. Birden, gerçi Gülali'nin yanından çıktığı zaman yağmurun kokusunu almıştı ama. Şimdi birden, baharki gibi indirecek olursa, ormanın içinde perişan olacaktı, değil mi? O kadar olursa. Güldü. Ulan ben bu kadar tedbirsiz olur muydum ki, dedi içinden. Sonra da, keyfi yerine geldiği için, âşığın, *bu eller bizimdi gez gadan alım*, dediğini anımsadı. Olsun. Olsun.

Bir yer bulalım bakalım, dedi, bir yer bulursak hem biraz kurur ısınırız hem de dinlenmiş oluruz, fena olmaz. Durup ağaçların arasında bir açıklık aradı, sağına döndü. Derken uzaktan uzağa bir atın kişnediğini işitti. Çok şaşırdı buna. Bir atın bu koygun ağaçların içinde, hem de bu çalının, ıslanmış perişan olmuş bu dik yokuşun arasında ne işi olabilirdi ki? İleriye bir ışık kümesi düşüyordu. Oraya doğru birkaç adım attı ama dikkatsizlik etmişti. Islak, kaygan bir taşın üstüne basınca ayağı kaydı, Dede Sultan, kollarını başına sardı, kendini çalıların üstüne bırakınca düşüp sürüklendi ya. Çok

değil. Nereye sürüklenebilir? Yine de içi geçti bir an için. Bir an için kendini kaybetti ama sonra, hafifçe yağmaya başlayan yağmurun içinde gözünü açtı. Halil, kara çizmeleriyle başında durmuş. Bu renkli, boncuklu, dinç dedeye şaşkınlıkla bakıyordu.

16.

Gözlerini açınca yine eski zamanları anımsadı Dede Sultan. Çok eski zamanları. Belki o lacivert Selçuklu ülkesini. Halil, kara kalın giysisi, kara çizmeleriyle, başını da sarmış, o kadar büyük görünüyordu ki, düşman askerlerinin eline düştüğünü zannetti Dede Sultan. Böyle bir şey varsa buralarda, yine eski zamanlardaki gibi düşmanlar ve onların askerleri kaldıysa, Yunan buralara kadar tırmandıysa mesela. Değil mi? Alnına bir damla düştü. Bu damla burnunun yanından aktı, uzamaya başlayan sakallarının içinden geçerek çenesine süzüldü. –İyi misin dede, dedi Halil. Dede Sultan, askerin konuşabilmesine şaşırmış gibiydi. Gözlerini irice açtı, yutkundu. –İyiyim ya, sen kimsin, dedi sesi titreyerek. –Adım Halil, ama bana sorarsan buradan kalkıp hemen gitmemiz gerekiyor, yağmur başladı, dedi Halil. –Gidelim, ben de onu diyorum ya, dedi Dede Sultan, ansızın bir öfkeye kapılmış gibiydi. Halil eğilip onu koltuk altından tuttu, kaldırdı. Bu sırada boncuklu çantasının üstüne düşmüştü ya, iyi ki öyle olmuştu. –Ulan, ucuz kurtuldum, dedi kendi kendine. Kalkınca, Halil önde, o arkada, çocuğun hemen oracıkta icat etmiş göründüğü bir ağaç tüneline girdiler. Bir zaman sonra Halil dönüp dedeyi hemen yanında görünce şaşırdı, şaşırınca da biraz eğilip adamı dikkatle inceledi. –Maşallahın var dede, dedi, sonra gülümsedi, sonra da yeniden arkasını döndü, yol birden dikleşmiş, kayalıklar önlerine neredeyse bir duvar gibi dikilivermişti. Yağmur da hızlanmıştı bu arada.

Yukarıdan bir çatırtı geldi, göğün içinden bir ışık kopar gibi oldu. Dede Sultan durdu, ne oluyor der gibi kaşlarını çatarak yukarıya baktı. Sonra bir an için çocuğu kaybettiğini anladı. Ama çok sürmedi bu, Halil, sarmaşıkların arasındaki bir mağaranın içinden başını uzattı, Dede Sultan'ı içeriye çağırdı. Dede Sultan da gidip mağaraya girdi. Çok ıslanmamıştı Allah'tan. İçeride bir zaman birbirlerine sessizce baktılar. Dışarıdan yağmur gürültüsü geliyordu, hava bir kere çatlamış sonra rahatlamıştı ya, artık yalnızca uğulduyordu. Bu uğultu da çok derinlerden geliyordu. Uzaklaşmış gibiydi.

Uzaklaşan bir uğultu. Mağaranın içinden küf kokusu alıyordu Dede Sultan. Bir yerlerden bir şıpırtı duyuluyordu. Birden canı sıkıldı, suyu aramak dururken, burada, ayakaltında tıkılıp kalmıştı ya, dönüp oturacak bir yer aradı. Oturunca yeleğinin cebinden sigarasını çıkardı, yaktı. Paketi cebine koyduktan sonra birden aklına gelince utanır gibi oldu. Sigarayı çıkarıp Halil'e uzattı. Halil onu izliyordu bu sırada. Bir dal sigara aldı, o da yaktı, Dede Sultan'ın karşısına oturdu. –Sen Dede Sultan mısın, diye sordu sonra gülerek.

Dede Sultan, şaşırdı bunu duyunca. Ama hoşuna da gitti, ulan, diye geçirdi içinden, iyi mi kötü mü bilmem ama nam salmışız. Almış yürümüş. –Nereden bildin bakalım, dedi, keyfi yerine gelmişti, derin bir nefes aldı sigarasından. Dumanı, başını yana çevirerek üfledi sonra. Yağmur damlaları içeriye sıçrıyordu. Ağaç gölgeleri koyulmuştu, dallar eğilip kalktıkça sanırsın mağaranın ağzından hafif tilkiler geçiyordu. –Senden hep söz ederler ya, görür görmez tanıdım, dedi Halil. Gerçekten, dedikleri kadar varmışsın bak, hem yaşını göstermiyorsun, hem de her yanın boncuklu.

Dede Sultan güldü, çay içmek geçti içinden. Ama nerde. Nerde şimdi bir bardak çay. Ah ah, nerde. –Ya. Öyle. Bana bir zamanlar Dede Sultan dediler ya o da öyle üstüme yapıştı kaldı. Bak şimdi, ondan sonra da bizim soydan kim varsa adının önüne bir dede koymaya başladılar. Neyse. Dede demek ulu kişi demektir. Akıllı uslu kişi demektir. Varsın başka bir şey demesinler de bunu desinler. Ama bence bu iş bana yaramış. Adım dede olduğu için de hiç yaşlanmayacağım.

Boğazından bir hırıltı geldi, sonra bu hırıltı gülmeye dönüştü, sonra da tıkanıp kaldı. Uzun uzun öksürdü. Sigarası elindeydi bu arada. Sigarayı, elimden düşürürüm de aman ben bunu mundar ederim diye öyle dikkatle tutuyordu ki, tüm bedeni sarsıldığı halde sigara kıpırtısız, parmaklarının arasında güven içinde durup duruyordu. Neden sonra toparlandı. Yüzü ciddi bir hal aldı. –Ben bizim çocukların hepsini tanırım, dedi, ama seni tanıyamadım, kimlerdensin? Halil başını eğdi, adamın ikram ettiği sigara o kadar sertti ki, boğazından dumanı değil de o acı tütününün tomarı geçiyordu sanki. Yutkundu. –Benim adım Halil, dedi, kendini ele vermiş gibiydi, yüzünden bir tedirginlik bulutu aktı geçti. Ama sonra toparlandı. –Sizin çocukların arkadaşıyım, dedi, Murat var mesela. –Ya, dedi Dede Sultan, Murat ya, yüzüne bir gülümseme

yayıldı. Çocuğu görmeyeli o kadar çok olmuştu ki, yazıklandı. –Ya Murat. Murat, dedi. Ama çok büyümüştür o, beni görse tanımaz herhalde. –Seni ben bile tanıdım, diye güldü Halil, o da tanır. –İyi mi, sağ mı, dedi Dede Sultan. –İyi, dedi Halil, sağ, bir şeyi yok.

Dede Sultan sigarasını söndürdü, mağaranın ağzından dışarıya attı. Sonra ne diyeceğini bilemez gibi yeri izledi bir zaman. –Ben, dedi sonra, Şeytan Kayalıkları'na çıkacağım. Oraya gidiyorum yani, o nedenle yolum uzun. Halil hiç düşünmedi. –Oraya bu havada gitmek olmaz, dedi. Yani gidemezsin. Kayalıklar çok dik.

17.

Dede Sultan, Halil'in yüzüne uzun uzun baktı. Çocuk sanırsın saçma sapan konuşuyor. Bu yüzden de acınacak bir hali var. –Olsun, ben giderim, dedi, az önce kayıp da düştüm diye beni hepten cahil mi belledin sen? Ha? Söyle bakalım da bilelim. –Olur mu öyle şey, dedi Halil. Benim demek istediğim, bu yağmurda bu eziyete ne gerek var? Çok mu önemli senin işin orada? Bak şimdi, işin çok önemliyse, kendini tehlikeye atarak o işi de berbat edersin. Önemli değilse, eh, o zaman da bu tehlikeye ne gerek var? Değil mi?

Dede Sultan şaşırdı, bu çocuk ne kadar da mantıklı konuşuyor böyle, diye düşündü. –Ne arıyorsun orada, diye sordu Halil. Dede Sultan, Şeytan Kayalıkları'nda ne aradığını söyleyecek miydi? Ama herkesin bildiği bir şeyi saklayacak hali de yoktu. –Ben, ben, diye kekeledi, ben çok uzun zamandır bir pınar arıyorum. Ama bu pınar senin bildiğin pınarlardan değil, boncuklu bir pınar. –Hiç duymadım böyle bir şey, dedi Halil, ama Şeytan Kayalıkları'nda pınar yoktur. Buralarda uzun zamandır pınar aradığına göre bunu bilmen lazım. Gençliğinde hiç mi çıkmadın oralara? Dede Sultan küsmüş gibi yaptı, omuz silkti. –Çıktım ya, bakma sen, dedi, o zamanlar çok gençtim daha, pınar da aramıyordum. Senin anlayacağın, bir nevi hovardalık yapıyordum oralarda. Boş boş dolanıyordum. Ama şimdi durum başka. Bu kere bir amacım var, o nedenle de her bir köşesine bakmaya gidiyorum. –Boşuna gidiyorsun ya, neyse, dedi Halil. Bu kez o bir sigara çıkardı yaktı, birine de dedeye verdi. Dede sigarayı görünce çocuk gibi sevindi.

Bu sırada dışarıda yeniden bir at kişnedi. Sonra mağaranın ağzında GÜMÜŞ'ün başı belirdi. Hayvanın burnundan buhar çıkıyordu. Onu görünce Halil gülümsedi yeniden. Sigarasını yanar halde bir köşeye bıraktı, dışarıya çıktı, atının boynunu sıvazladı, burnunu öptü. Sonra orada ona bir şeyler söyledi ama ne söylediği anlaşılmadı.

Yağmur hafiflemişti. Dışarıdaki uğultu kesilince Dede Sultan'ın da yüzü aydınlandı. Halil içeriye geldi, sigarasını aldı bıraktığı

yerden. Kaşlarını çattı, kararsız kalmış, bir şey diyecekmiş de vazgeçmiş gibiydi. Neden sonra başını kaldırdı. –Benim yukarıda bir yerim var, dedi, gel seni oraya götüreyim, ortalık kuruyana kadar kalırsın, ondan sonra da istediğin yere gidersin. Ama orada pınar mınar yok, bunu aklından çıkarma. Boşuna yani. Bizim buradaki pınarları dolaştıysan, bana kalırsa bir de Ş. tarafına git. Orada her yerden su fışkırıyor. Ayrıca, yani, bütün sular Ş.'ye doğru akıyor. Ş. dediğin bir anlamda buraların denizidir. Anlıyor musun? Canı kanı olan bütün pınarların ucu orada. Pınar yatağı.

Dede Sultan'ın gözleri büyümüştü. İlk kez böyle bir şey duyuyordu. Ş. bilmediği bir yer değildi ya, buralardan çok farkı yoktu ya, bu çocuk nasıl konuşuyordu böyle? Aklına Antep'te gördüğü o evliya geldi, o da aynı bunun gibi içine bir ışık girmiş, içine bir akıl girmiş gibi, ayan olmuş gibi konuşuyordu. Değişik laflar ediyordu. Hatta bir keresinde onunda ağzından "pınar kaynağı" sözü çıkmıştı, değil mi? Tüm A. ülkesinin ve A. Dağları'nın bir kaynak, bir toplaşma yeri olduğunu söylemişti. –Sen Şeytan Kayalıkları'nı nasıl öyle karış karış biliyorsun ki, diye sordu Dede Sultan. –Ben burada çok kaldım, dedi Halil, kaldığım için de, her yerini öğrendim, çünkü içecek su aradım. –Ben bu suyu bulamadıktan sonra ölürüm, diye ağlamaya başladı Dede Sultan. Bu taraf benim son umudum artık, neden dersen bu işi ben kendi kendime uydurmadım, bir evliya tarafından öğrendim, anladın mı? –Evliya sana bu kayalıkların adını mı verdi, diye acıyarak baktı Halil. –Buranın değil, bütün bu bizim ilin adını verdi, benim de bakmadığım bir burası kaldı. Ellerini iki yana açtı, sonra çaresizce indirdi. –İyi ya, burada umduğunu bulamazsan, Ş. de bizim il sayılır, oraya gidersin, dedi Halil. Dede Sultan başını kaldırdı, sessizce bir zaman çocuğu izledi, izledikçe içi açıldı, yüreğine bir ferahlık gelir gibi oldu. Halil'e baktıkça, çocuğun söyledikleri aklına yattı. Buraya bakarım, buraya bakarım. Baktıktan sonra da, olmazsa, ölmeden önce Ş.'ye giderim, diye geçiriyordu içinden. Ş. dediğin buradan vurdun mu, taş çatlasa bir günlük yol. Sabah çıktın mı, şöyle dimdik yürüdün mü, akşama oradasın, değil mi? Gider o ilin de nesi var nesi yoksa dolaşırım.

Yağmur dinmişti, GÜMÜŞ arada burnundan soluyor, kuyruğunu salladığı zaman ağaçların sarkmış dallarını dövüyordu. –O zaman şimdi gidelim, dedi Halil. Kalktılar. Dışarıda hava açmıştı, ağaçların arasından ışık süzülüyor, bu ışık, düştüğü yerde bir top

çiçek gibi parlıyordu. Çıkıp GÜMÜŞ'ün önüne düştü Halil. Dizgini elinde, şimdi gerçekten kara örtüleriyle eski zamanların savaşçılarını andırıyordu. Seyrek, ağaçların azaldığı yerlere girdikçe iyice ışığa bulanıp parlıyordu. –Askerlere benziyorsun, dedi Dede Sultan, ama bizimkilere değil, Selçuklu askerlerine. Halil şaşırdı. –Sen nereden biliyorsun ki onları, diye sordu. –Kör Fatma anlatırdı, ah ah. Buraların tarihini ondan iyi kim bilebilir ki? Çıktıkları yol iyice dikleşmişti. GÜMÜŞ hiç umursamıyordu bunu ama Dede Sultan tutunamıyordu. Durdular. Halil, dedeyi atının sırtına bindirdi. Yukarı tarafı sis basmıştı iyice.

18.

Bir zaman böyle tırmandılar. Ağaçlar seyreldi, sonra birden tamamen yok oldu. Kel kayalıkların içinde kalınca bir ürperti geçti Dede Sultan'ın içinden, rüzgâr güçlendiği için üşümeye başlamıştı. Kulağının içinde bu kere rüzgârın uğultusu başlamıştı. Dede Sultan korkuya kapıldı. GÜMÜŞ'ün üstünde kapanmış tortop olmuştu ya, başını kaldırdı, Halil'e baktı. Çocuk dizgin elinde, ayaklarının ucuna bakarak dikkatle yürüyordu. –Senin bu yerin nerede ki, diye sordu Dede Sultan. Amma da tuhaf bir yermiş. İnsan saklanır saklanır da. Bu kadar mı saklanır?

Halil bunu duyunca durdu, bir zaman başı önde, düşünür gibi yaptı. Bu ihtiyar, haksız sayılır mıydı bakalım? Ama buna saklanmak denmez, burada bir süreç yaşanıyor, bunun da elbet bir sonu olacak, o zaman daha yararlı, hem kendisi hem başkaları için daha başka bir şey başlayacak, değil mi? Boşuna değil yani. Bir anlamda birikim. Döndü, ihtiyarın korkmaya başladığını hemen anladı. Ama rengârenk, bakınca insanın içini ferahlatan bir ihtiyardı bu. Daha demin, yerde ilk gördüğü zaman kanı kaynamıştı ona. –Bizden sana zarar gelmez dedeciğim, dedi. –Sizden ne zarar gelebilirmiş ki bana, diye çıkıştı Dede Sultan. Sen hele bir söyle bakalım beni ne zannettin? Ah ah, bir insan bir insanı tanıyana kadar yıllar geçiyor. Hem de kaç yıllar? Siz daha çok gençsiniz, kimin içinde ne var, nereden bileceksiniz? Değil mi? –Doğrudur, dedi Halil. Yanlış bir şey dediysem kusura bakma. Benim burada saklanmak değil de bir zaman atımla beraber konaklamak diyelim ona, konaklamak mecburiyetim oldu. O yüzden de kendime küçük bir yer yaptım. Ama çok yakındır artık, buradan kalkıp gideceğim. Ayrıca kenti de, arkadaşlarımı da özledim. Neyse. Sen anlarsın, görmüş geçirmiş bir adamsın. –Öyle, dedi Dede Sultan. Çok şey gördüm. Rahatlamıştı biraz.

Bu sırada bir düzlüğe çıktılar, çıkınca GÜMÜŞ durdu, Halil onun örkenini çaktı, Dede Sultan'ı atın sırtından indirdi. Yukarıdaki iri, sivri kaya direklerinin arasından gelen uğultu o kadar güçlüydü ki

Dede Sultan orada bir şeyler oluyor, bir kavga gürültü, bir vahşet yaşanıyor sandı da başını kaldırıp bir zaman kayalıkları izledi.

Sonra içeriye geçtiler, onlar geçince Ece fırlayıp yerinden kalktı. Ama perişan görünüyordu çok. Yorgun, yapış yapış, moralsiz bir görüntüsü vardı. Dede Sultan şaşırdı onu görünce. İlkin, Halil'in onu orada alıkoyduğunu düşündü. –Senin burada ne işin var, dedi. Ece, Dede Sultan'ı tanıyınca neye uğradığını şaşırdı. Bir iki adım geriye gitti. –Dede Sultan'ı getirdim size, dedi Halil. İçeride bir sessizlik oldu.

Bir köşede Murat uzanmış yatıyordu. Gürültüye aldırış etmedi önce, sırtını döndü, bir inilti çıkararak yorganını başına çekti. Ama sonra merakına yenik düştü de. Başını kaldırıp baktı. Sonra güçlükle doğruldu, yorganı bir kenara topladı. –Hoş geldin Dede Sultan, dedi. Sesi o kadar cansız çıkmıştı ki, yaşlı adam onu zorlukla duydu. –Hoş bulduk, dedi. Ama yabancılamıştı burayı. Bir zaman Halil'e bakarak bekledi, ne yapacağını bilemedi. Neden sonra mağaranın bir köşesine çöktü. Bir sigara çıkardı cebinden. Yaktı, dumanı kapıdan taraf üfledi. –Ya işte, dedi sonra.

Halil küçük ocağını yaktı, sabahtan kalmış çayı ısıttı bu arada. –Yahu hadi bakalım, dedi, hadi biraz çay içelim de ısınalım. Sultan amcamız yabancı değildir, bana söylediğine göre bu civarda çok acayip bir pınar varmış ve onu bulduğu zaman... Ama adamın alınmasını istemedi. Söylediklerini yanlış anlamasını. Öyle ya. –Dede, dedi, bu aradığın pınarı sen anlatsan ya bizim çocuklara. Hadi. Sen daha iyi anlatırsın. Dede Sultan gülümsedi. Nam salmışız ya, diye geçirdi içinden. Kendini köye gelen âşıklardan biri zannetti bir an için. Ah ah, Âşık Şenlik gibi. Onu anlatıp dururlardı. Bazı zaman o kadar büyük bir ciddiyetle anlatırlardı ki onu. Bir evliya gibi. Antepli evliya gibi. Ama Şenlik daha çok şey anlatırdı. Hikâye anlatırdı. Onun yeri başka. O bir nevi hazret. Ama kendisi için, yani kendisi yalın bir havutçu ama havut da az şey değil.

Çayın fokurtusunu duyunca. Murat yerinden kalktı, kalkıp bardakları nişin içinden aldı, getirip Dede Sultan'ın önüne koydu, kendisi de bağdaş kurup gülümseyerek ihtiyarın karşısına oturdu. Onu görünce Ece de gülümsedi, gelip o da onun yanına oturdu. Halil de çayları getirdi, içeriye tatlı bir koku yayıldı. Mağaranın ağzına sis dolmuştu bu arada. Bu sis, içeriye girmeye çalışıyor. Belki birkaç adım atıyor. Ama sonra gücü yetmeyerek dağılıp gidiyordu.

Dede Sultan'ın keyfi yerine gelmişti. –Valla çocuklar, dedi, ne anlatayım ki şimdi ben size, benim bir Kör Fatma nenem vardı. –Kör Fatma nene Selçukluları biliyor, diye araya girdi Halil. –Biliyor, dedi Dede Sultan. Ama aynı zamanda kendisi de evliyadan sayılır, yani hikmetli bir kişidir, o zamanda yaşamamış olsa bile, kendisine bazı hikmetler verildiği için, söyledikleri boş değildir. –Elbette, dedi Halil.

19.

Hikâye

Söylenenlere göre, Sarı Saltık bir gün, halkı susadığı için, falanca yerdeki bir pınarı almaya gider. Bu sonsuz pınar, suyunun tatlı olması, kaynağının çağşaklığı ve renginin berraklığıyla o kadar meşhurdur ki, yaban illerinden ve. Dünyanın dört bir yanından bu tarafa ziyaretçiler gelip. Ne yazık ki bu müthiş suyun tadına bakamadan. Telef olup gitmektedirler. Yine de, dünyanın göbeğinden çıkıp gelen bir su, bilindiği üzere, bu dünyada yaşayan tüm varlıkların ortak pınarı olmak gerekir. –Bu suyu neden alamıyoruz, diye sorar adamlarına Sarı Saltık. –Çünkü başında bir ejderha vardır, derler. –Bu ejderha ölümsüz müdür, diye sorar Sarı Saltık. –Bu o kadar kudretlidir ki, öldükçe dirilir ve. Hiçbir silahtan şimdiye kadar bunun ölümü olmamıştır. –Bu nasıl olabilir, der Sarı Saltık. Bu dünyada ve öbür dünyada ölümsüz olan yalnız Allah'tır. Şimdi bir zavallı ejderhanın ölümsüz olduğunu mu söylüyorsunuz bana?

Ejderhalar ölümsüz değildir ama çok güçlüdürler. Bedenlerinin gücü yanında, nefesleri içindeki ateşle de ölümcül bir güce sahip olduklarından. Yenilgiye uğramaları çok zordur. Yine de, Sarı Saltık kılıcını ve hançerini kuşanarak yola çıkar ve halkı için istediği pınarın başına varır. Ejderha o kadar görkemli, o kadar büyüktür ki, onun uykusunun ve horultusunun yanında pınarın şırıltısını duymak neredeyse imkânsızdır.

Sarı Saltık yaklaşır. Ejderha gözlerinden birini açar. –Ne istiyorsun, diye sorar. Suyu terk et, der Sarı Saltık. Ejderha gülümseyerek gözünü kapatır. –Git başımdan, der. O kadar kayıtsızdır ki, o zaman Sarı Saltık bu kayıtsızlığın büyük bir gaflet olduğunun farkına varır. İçi rahatlar. Yaverine döner. –Sen git, halka haber ver, suyu buradan gelip almak için hazırlık yapsınlar, der. Sonra cenge nasıl girişeceğini düşünür. Sonra ejderhanın açılıp kapanan gözü aklına gelir. Bunu yok edelim, diye geçirir içinden. Çünkü şu dünya üzerinde yok olmak için, öncelikle. Gerçekleri görmeyen bir göze sahip olmak gerekir...

20.

Ormanın içinden, günlerdir, belki aylardır yayılıp durdukları ağaç altından bir koku geldi geçti. Uzaklarda bir aş pişmişti de. Sözgelimi bir yerlerde, K. ilinde örneğin, evlerden birinde bir katmer pişmişti de. Bu katmerin içi için un yakılmıştı diyelim. Unun yanması da az şey değildir. Bir yerde un yakılmayagörsün. Ah bir kere un yakılmasın. Bunun kokusu günlerce çıkmaz, pencereler açıldığı zaman kavrulmuş unun kokusu dışarıya taşar, sokağı alıp. Yoldan geçenlerin de gönlünü bulandırır. Ne zamana kadar? Ancak işte o çıtır çıtır kabarıp kalkmış katmer yenene kadar. Onun ağızda dağıldığı. Yağının insanın boynundan aşağıya gittiği zamana kadar. Un ve su. Yağ ve ateş. SUS BARBATUS bunlar arasındaki ilişkiyi artık anlamaya başlamıştı. Daha doğrusu, kışın tanık olduğu kar felaketiyle bahar aylarının korkunç suyunu çözümlemişti. Arada ne diyordu Faruk? Hiçbir şey vardan yok olmaz. Kar, bahar aylarında korkunç ve çağşak su olarak geri dönüyordu. Yani bir bakıma, nesne hareketsizdi ama sonra hızla hareket etmeye başladı. Aynı nesne daha sonra görünmez olacaktı. Buna yaşamın döngüsü denebilirdi. Diyalektik. Aynı şekilde, suyun bir benzeri olmakla yağ birden ateşe dönüşürdü. SUS BARBATUS bütün bu bilginin, varsayımın ne işe yaradığını bilmiyordu henüz. Ama kendisi için. Kendisi için. Böyle giderse, bir sonraki aşamanın bütünüyle yok oluş olacağının farkına varıyordu. Varınca da canı sıkılıyordu çok. Anladığı kadarıyla, bundan sonra kendine yeni bir beden bulmalı ve. Yok olacaksa o bedenin içinde yok olmalıydı. Ölüm ve dirim. Ancak bu ikisi, birbirini doğurabilirdi.

Ama bunu istediğinden emin miydi bakalım? Şöyle diyordu kendi kendine: Sen geri dönmeye, ormanın içinde, çalıların arasında, bataklıklarda dolaşmaya razı mısın bakalım? Söyle. Eski günleri hayal meyal anımsıyordu ya, kendi varlığından pek hoşnut sayılmazdı. O çağrıyı işitiyordu sürekli. Ve onu anımsıyordu. Burnunu çileden çıkaran o çağrı, besinin, varlık ve zenginliğin o çağrısı hep burnunun ucunda duruyordu sanki. Bir yol gösterici,

bir nişan gibi. Onu menzile taşıyacak bir izlek gibi duruyordu. Ama ne için? Ne kadar ve ne için peşinden gidebilirdi onun? Doğrusu, yukarıya çıkıp da özgürce dolaşabildiğinden beri o kadar çok şey öğrenmişti ki, artık. Artık alışmıştı bu biçim yaşamaya. Zamanla zayıfladığını hissetmese. Bu şekilde eskiyi tamamen unutacağını ve. Sonunda tümden ölüme varacağını anlamamış olsa, eh, diyecek şey bulamazdı. Ama hayır. Hayır. Ölüp gideceği kesindi bu gidişle. Yine de, az şey mi öğrenmişti. Aysel'in yaşadığı yeri görmek istiyordu sözgelimi. Sonra Faruk'un sözünü edip durduğu Ankara'yı, büyük kentleri. Buralarda nasıl bir yaşam sürüldüğünü kendi gözleriyle görse fena mı olurdu? Ama ondan sonra, bu dediklerini gördükten sonra olabilirdi. Gider bir domuz kardeşinin içine girer. Yani kendi ülkesine ve sılasına döner. Onunla, onun kalan ömrü kadar yaşar. Sonra da bu dünyadan çıkarak. Huzurla ve tümden yok olurdu.

Aşağıdan, Ç. Ovası'ndan bu yana insanın yüzünü okşayan, tatlı bir esinti koptu geldi. SUS BARBATUS o kadar bırakmıştı ki kendini, bu yelle birlikte dağılacak gibi oldu. Ama toparlandı sonra. Toparlandı. Ağzından yine o katı kalın geğirti çıktı.

Faruk ve Aysel, uyuyorlardı bu sırada. Ama onlar da esintiyle birlikte uyandılar. Önce Aysel uyandı. –Bana kalırsa artık uyanmak lazım, dedi. Saçları burnunun üstüne düşmüştü. Bunu üfleyerek kaldırdı. Sonra Faruk'u sırtüstü çevirmek istedi. Çocuk nazlandı biraz, neden sonra o da uyandı, başını kaldırıp gülümsedi. –Ne oldu, dedi. –Yok bir şey, dedi Aysel. Ama insan bir zaman uyuduktan sonra uyanmak istiyor. –Size bir şey söyleyeceğim, dedi SUS BARBATUS. Kızla oğlan, merakla baktılar ona. Onlar bakınca SUS BARBATUS şaşırdı ilkin, boğazını temizledi. –Diyorum ki, dedi, biraz dolaşsak. Ama bu kere uzaklara gitsek. Her zamankinden daha uzaklara. –Nereden çıktı ki bu, dedi Faruk. –Demin, siz uyurken Ç. Gölü'ne gittim geldim, dedi SUS BARBATUS. Gölün üstünde bir tekne vardı. İnip bunun üzerinde biraz oyalandım. Kamarada sarışın, epey yorgun, hatta belki hayattan bezmiş bir adam uyuyordu. Yine de, çok sağlıklı bir adamdı bu. Ama bana kalırsa, benim için yeni bir şeydi. Yani buraların insanına benzemiyordu. Size de benzemiyordu. Ama onu çok ilginç buldum. Aynı şekilde, yaptığı iş de çok ilginçti. Neyse. Diyeceğim, gidip Aysel'in yaşadığı yerleri de görmek isterim... Bunu söylerken Faruk'a dönmüştü. Çok ciddi bir meseleden söz eder gibi bir hali vardı. –Ayrıca, diye devam etti, fena

mı olur, senin sözünü ettiğin okulları, kentleri de görmek isterim.

Onu dinlerken hafif hafif ve sevgiyle gülümsüyordu Faruk. –Çok güzel, dedi. Ama buna gücümüz yetmeyebilir. Yani, bana kalırsa, yolun yarısında dağılıp gidebiliriz. –Olsun, dedi Aysel. –Elbette olsun, dedi Faruk. Denemeye değer. Böylece SUS BARBATUS'un sırtına bindiler. SUS BARBATUS havalandı, keyfi yerine gelmişti. Gelince bir parça daha belirginleştiği için havanın içinde koygun bir bulut oldu, olduktan sonra da K. iline doğru yola çıktı.

21.

K. ilinin çevresi geniş düzlüklerle doludur. Ç.'ye doğru biraz çıkıldığı zaman, yeşermiş başak başlarının uçsuz bucaksız bu tarlalarda mavi mor inip kalktığı. Bunların arasından iri gözlü başlarını çıkaran yaban atlarının ürkek, beyaz kişneyerek koşmaya başladığı görülür. Ama başaklarla, yabani otlarla uyumlu bir koşmadır bu; atların sırtı inip kalkar, topukları havada dönmeye başlar, hayvanın boynundan, yelesinin içinden yanardöner bir uğultu gelir. Bazı zaman, burada insan boyuna çıkmış bulunan, çok su yemiş tatlı başak gövdeleri eğilip kalkınca mora çalar. Tarlanın içinde ebemkuşağı gibi bir halka oluşur. Hatta bu gökkuşağının biraz yükseldiği, gerçekten havaya çıktığı ve orada parlayıp yiterek. Sanırsın canlı bir kuşak. Bu yaban atlarına türlü oyunlar oynadığı görülür. Böylece bu atlar, bu renk cümbüşünün içinden geçmek için toplanır. Topukları birbirlerinin ağzında belirip yiter, kırılmış ot parçaları, toprağın üstünden havalanıp kalkmış kesek parçaları çevrelerinde uçuşur, bu kırıntı fırlayıp havalanır, gökkuşağının üstüne tuz gibi serpilir iner. Atların kişnemesi, rüzgâr uğultularına karışır.

Bu tarlaların yanında, kente inen demiryolları bulunur. Bazı sabahlar bu rayların üstünde trenler belirir. DOĞU EKSPRESİ. DOĞU EKSPRESİ. Bu tren, kırmızı bir ejderhayı andıran başıyla, Erzincan taraflarının korkunç dağlarının, dalgalarının içinden geçip de sonunda huzura, rahatlığa kavuşmuş gibi sessiz ama coşkulu, birden ortaya çıkar. Öyledir ki, işte o başak başlarıyla humuslu toprağın. Yaban atlarıyla ebemkuşaklarının kırmızı mor içinden fırlayıp çıkmış, böylece ancak dirilmiş gibidir. O zaman, atlar bu kere onunla yarışa tutuşur. Tutuşunca da başaklar artık rüzgâra aldırış etmeyerek bu yana döner, atla tren, otla rüzgâr, hep birlikte K. iline doğru, yarış eder gibi ilerlemeye başlar.

SUS BARBATUS, ilk kez bir tren görüyordu. Tarlaların içinden kıvrılarak geçen bir makine. Büyük bir yılan gibi. Ama hiçbir şey sormuyordu. Sormuyordu. Sormaktansa, yaşamı görmek daha önemliydi onun için. Bunu da açıklayamıyordu. Neden görmek

yetiyor bize? Belki bu evvelden beri böyleydi, değil mi, binlerce yıl gördüğümüz için. Yukarıda bir top belirgin kara bulut gibiydiler. Sonra, kentin üzerine, DOĞU EKSPRESİ'ni izleyerek indi SUS BARBATUS. Tren istasyonunun çatısına inip dağıldı. Gerçi ağızlarını bıçak açmıyordu. Dönüp Faruk'a baktı, Faruk yüzünü asmış, K.'yi hissiz izliyordu, Aysel biraz daha canlıydı ya, konuşmuyordu o da.
–Ne oldu, neden sessizsiniz bu kadar, diye sordu SUS BARBATUS.
–Yok bir şey, dedi Faruk.

Ama aklından eski günler geçiyordu. Bir keresinde, bir arkadaşını almaya gelmişti K.'ye. Çocuk o kadar heyecanlı, öyle atılgandı ki, bıraksan doğruca kentin içinde, İstasyon Mahallesi'nin, eski halin, kalenin çevresindeki kahvelerin önünde bağıra çağıra bildiriler okuyacaktı. Öyle duymuş olmalıydı. Burada çoğunluğuz. Burada çoğunluğuz. Kaleye bir bayrak dikilmesi bile konuşulmuş değil miydi? İşte, o zaman, dışarıdan gelindiğinde yani, trenden inenler için, K. bir düş ülkesiydi. Yaban atları eşliğinde girilen bir ülke. Ama aslında durum hiç de öyle değildi. Bu çocuk, gerçi ilkin ona kahve önlerinde bildiri okumaması için epey dil dökmüştü ama. Daha sonra Ç. yolu üzerinde, bir köprünün başında vurularak öldürülmüştü. Gidip bir yabancı gibi bakabilmişlerdi ona. Vurulduktan sonra yuvarlanmış, suyun başına kadar gelmiş. Su içmek ister gibi. Su içmek ister gibi. Orada kanı usul usul dereye karışmaya başlamıştı. Dökülmüş kül vardı dere kenarında. Yoksul evlerinden kadınlar başlarını yarım bağlayarak çıkıyor. Ayaklarına geçirdikleri galoşlarla, çamurlara bata çıka dere kenarına kadar gelerek. Bir anlamda kül çöpü edindikleri bu yere sobalarından kimi kez dumanı hâlâ tüten kül kovalarını boşaltıp gidiyorlardı. Saçları leçeklerinden taşıyordu. Yine gülümseyerek. Yanakları güvezlenerek, kaşlarının arası kırışarak, kovayı boşalttıktan sonra bir elleriyle leçeklerini ağızlarına sokuyorlardı. Çocuğu belki çoğu fark etmemişti. Sonra, onu kaldırdıkları zaman, kan da suya karışarak zaten yok olup gitmişti. Kan yok olup gider. Kan lekesinin çıkmadığını söylemek hatadır. Şu dünyada en kolay yıkanan şeydir kan.

SUS BARBATUS, görünmezliğin keyfini çıkarıyordu. Görünmezliğin, uçabilmenin ve bunun yanında yoldaşlarıyla konuşabilmenin elbette. Az şey miydi bunlar, bazen düşünüyordu; ölmenin ya da yaralanmanın anlamını bilmiyordu önceleri. Ama hayır, demek ki o vakitlerde de bu bilgi bizde vardı. Önemli olan onu gömünün

içinden bulup çıkarmaktır. –Ben dolaşmaya gideceğim, dedi, sizi de sonra burada bulacağım. –Tamam, dedi Faruk. SUS BARBATUS çatıdan indi, İstasyonun içinde dolaşmaya başladı. Upuzun bir tren vardı peronda. İşçiler bu treni temizliyordu, o kadar eğleniyor ve gürültü çıkarıyorlardı ki, domuz durup bir zaman keyifle izledi onları. Camlar köpüklü sularla yıkanıyor. Pulman araları, kompartımanlar, koridorlar paspaslanıyor, döküntüler, çöpler çıkarılıp atılıyordu. Adamın biri, elinde bir sarı defterle, şapkasını düzelterek, trenin arka vagonlarına doğru hızla, telaş içinde yürüyordu. SUS BARBATUS'a eğlenceli geldi bu; hiç düşünmedi, lacivert şapkalı, lacivert takım elbiseli, pos bıyıklı bu zayıf adamın peşine düştü.

22.

Trenin altından ak yoğun bir buhar çıktı, bu buhar, aceleci bir sis bulutu gibi. Trenin altından çıktıktan sonra perona yayıldı, kalabalığın içinde, elinde bavuluyla istasyon çatısındaki güvercinleri izleyenlerin. Yorgunluk ve şaşkınlıkla kenti uzaktan şöyle bir görmeye çalışanların bacakları arasında kayboldu. Demiryolu işçileri, uzaklardan gelmiş, dolayısıyla yorulmuş, belki de yorgunluktan bitmiş bir hayvana bakar gibi bakıyorlardı trene. Su veriyorlardı. Ama o da gerçekten öyleydi, damarları atıyordu hâlâ. Makinisti ikaz ettiler, o da işçileri uyaran düdüğü çaldı, sonra da, hep yaptığı gibi, treni ilkin on santim kadar hareket ettirdi. Bir uyarıydı bu. Peron boyunca vagonlara çok yakın duranların, kapı önlerindeki basamaklara oturup sigara içenlerin, varsa hâlâ ranzasında uyuklayanların dikkatli olmasını haber verirdi. Sonra tren ilerledi, perondan çıkacak gibi oldu ama çıkmadı. Lacivert takımlı adam, elinde imza kâğıtları ve defteriyle. Doğrudan peron sonuna bakarak. Arada çocuklara, bavullara, yük arabalarına çarparak, dimdik ilerliyordu. Mehmet. Mehmet. Ona kalırsa dünyanın en önemli işini yapıyordu. Neden, çünkü bir memleketin memuru olmak demek. O memleketin neresinde olursa olsun. Devleti ve de onunla birlikte bütün bir halkı temsil etmek demekti.

İnce uzun biriydi, geniş omuzları üstünde kolalı ceketi öyle heybetli dururdu ki, sanırsın bir değil, iki kişilik bir ceket. Hem de bir nevi yorgan. Üzerinde devletin arması bulunan, Sümerbank işi koca bir örtü. Başını sürekli dik tutardı, şapkasının düşmesini istemiyordu sanki. Trenin sonuna, vagonların bittiği yere gelince durdu, gözlerini kısarak uzaklara baktı. Bir kule, bir yıkama istasyonu görülüyordu ya, ağaçlar da vardı. Saatine baktı, canı sıkıldı, elindeki kâğıtları bir bankın üstüne koydu, yine olduğu yerde, dimdik, uzaklara bakarak bir sigara çıkardı, bu sigarayı kalın dudaklarının arasına koyarak yaktı. Bıyıkları sararmıştı. Sigara sarısı. Sigara sarısı. Duman bıyıklarının arasından yükseldi, kısık gözlerinin üstünden, kalın kaşlarını yalayarak şapkasına dolandı,

sonra yok olup gitti. –Sizin ben, dedi ama yarım bıraktı sonra. Yüzü asılmıştı. Siz iş yapacaksınız da göreceğiz, diye geçirdi içinden. Ambardaki görevlilere kızıyordu ya kızsa ne olacak? Bunlar bu işi öğrenebilecekler mi bakalım. Gerçi, bilmediklerini söyleyemezdi, çoğu eski, belki kendisinden çok önce memur olmuşlardı, değil mi? Mahallede, lojmanlarda beraber otururlar. Çocuklar aynı okula giderdi. Akşamları bazılarıyla meyhanede buluşurlardı. Refik vardı mesela, sonra İsmail. Sonra Çetin Kaptan. Yine de, gözünün önüne geliyordu şimdi. Ambarın önündeki çayıra çıkmışlar, ellerinde bir voleybol topu. Bu işi o gevşek Çetin Kaptan akıl etmişti. Boş duracağımıza top oynayalım ulan, spor olur. Sağlam kafa... Fena mı olur, demişti. Sonra gidip bir voleybol topu almış. Cerdeki adamlardan da bir direk rica etmişti. Şimdi gerçek bir voleybol ağı vardı ambarın önünde.

Sigarayı bitirdi, izmariti rayların arasına attı. Sonra ray hattına takıldı gözü, sararmış iri taşlara baktı, izmarit ormanına, bu görüntü onu üzüyordu nedense. Bir izmarit yığını insanı neden üzer. Belki tekrara, bitmek bilmez bir yinelenmeye, sıradanlığa işaret ettiği için. Ama bu olmasa, süreklilik, yerleşiklik olmasa, ne olacaktı yerine? Farklı bir yaşamı tercih eder miydi? Bunu da düşünüyordu. Hayır. Şimdi neyse oydu. Hayattan farklı bir şeyler beklemek vs vs. Boş laftı bunlar. Köyden çıkmış, K. iline gelmiş ve bir demiryolu memuru olmuştu. Daha ne isterdi. Kaşlarını çattı. Başını kaldırdı yine. Sonra yine saatine baktı. Derken su istasyonunun arkasından yük vagonlarının başı göründü. Yük vagonları değil de amiri yaklaşıyordu sanki. Sırtını dikleştirdi, ceketini düzeltti. Geri geri geliyordu tren. Peronda, Mehmet'in beklediği yerde yolcu vagonlarıyla birleşerek bağlanacaktı ya. Sonra öbür uçtaki makine ayrılıp gidecekti.

Yaklaşan vagonun ön balkonunda Refik'i gördü. Gülüyordu Refik. Ceketini pek giymezdi zaten ya, mavi resmi gömleğinin yakasını da açmıştı iyice. Boynunun teri parlıyordu. Koltuk altları ıslanmıştı. Onun da ağzında sigara vardı. Onu görünce iyice canı sıkıldı Mehmet'in. Şunun haline bak, dedi kendi kendine. Şu beynamazın haline bak. Yakaya bağıra bak. Siz memur olacaksınız da ben de göreceğim.

Çevik, rahat biriydi Refik, vagonların tamponu birbirine değip tıslayınca. Bir sıçrayışta araya indi, kancaları birbirine geçirip bağ-

ladı, sonra yine indiği gibi bir sıçrayışta perona çıktı. Cebinden bir tomar üstüpü çıkardı, yağlanan ellerini sildi. –Mehmet Abi, dedi, vagonlardan birinin kapısı kırılmış, onu yapana kadar bittik, yolda bir şeyler gelmiş, kapı çatlayıp biraz da delinmiş. Ama bitti. Bitti. Yükler de tamam.

Mehmet yumuşadı, güldü. Severdi Refik'i, yani böyle arada çok söylenirdi ama Refik'i de, öbürlerini de severdi çok. –Tamam, dedi. –Kapatalım mı, dedi Refik. Mehmet şaşırdı. –Ne kapatması yahu, kontrol edeceğim, dedi.

23.

Bu yük vagonları, K.'den Ankara'ya nakledilecek eşya için hazırlanır, ambarda teslim alınan eşya orada vagonlara yüklenir, sonra perona getirilip yolcu vagonlarına bağlanırdı. Ev eşyası, devletin kurumlarına ait mallar, bazen canlı hayvan bile yüklenirdi vagonlara. Sonra buradan Ankara'daki devlet kurumlarına dağıtılmak üzere patates gönderilirdi. Bu patates vagonları orada indirilir, yemekhanelere gönderilerek başkentte bir nevi bayram havası yaratırdı. Aynı şekilde oradan da K.'ye başka mallar gelirdi. Sözgelimi, personelin üstündeki lacivert takımlar oradan sayıyla, birer demirbaş olarak gönderilir. Burada personele dağıtılarak kullanılırdı. Çok önemli işlerdi bunlar. Devlet demek, sistem demekti. Düşün bakalım; oradaki bir memur işini yapmasa, diyelim bot çuvallarını vagona koymayı unutsa ne olur? Bu memleketin karı, soğuğu belli, değil mi? Ne olur o zaman? Bu nedenle. Mehmet. Vagonları kontrol etmeden, yüklenecek malın başında durmadan, listeyle vagonu karşılaştırmadan vagon kapılarını asla mühürlemezdi. Listeleri eline aldı, ilk vagona tırmandı, açık sürgü kapıdan içeriye girdi ama küçük bir adım atabildi yalnız. Vagonları öyle bir dolduruyorlardı ki, ama o gidecek eşyayı tanırdı, eksik de gözüne çarpardı hemen. O çıkınca bir toz bulutu yükseldi, listeye baktı, vagonu gözden geçirdi, böyle bir zaman eşyanın üzerinde gözünü gezdirip durdu. Vagonun tahta çatısında, çizgi halinde ince bir yarık vardı. Bu yarıktan içeriye bir ışık kılıcı iniyordu. Bu ışığın içinde de toz uçuşuyordu.

Listeyi değiştirdi, inip sonraki vagona tırmandı. Böylece yük vagonlarının üçünü de gözden geçirdi, listelerin altını imzaladı. Sonra Refik'in getirdiği tellerle kurşun mühürleri aldı, kapılar çekilip kilitlendi. Mührü bastı, kontrol etti, sonra gidip bir kere daha tamponları ve bağlantıları gözden geçirdi. Sonra demin evrakı koyduğu banka oturdu, tutanağı yazdı. Ama ne yazık ki damgayı unutmuştu dairede. Kendine kızdı. Kalktı oturduğu yerden. Refik de yanına oturmuştu ya, o kalkmadı. –Ben, ben damgayı dairede unutmuşum, dedi Mehmet utanarak. –Olsun abi, dedi Refik, şurdan

şurası. –Sen bekle, ben gidip damgayı şey yapayım, dedi, elindeki defterleri koltuğunun altına sıkıştırdı, bir eliyle şapkasını düzelterek istasyona doğru hızla yürümeye başladı.

Peron başında yine buhar bulutu dolanıyordu. Birden aklına geldi, tekerleklerin yağlanıp yağlanmadığını sormayı unutmuştu Refik'e. Bunu unutmayalım, dedi kaşlarını çatarak. Daireye girdi, çekmecesini açtı, damgayı çıkardı. İki nüsha yazmıştı tutanağı, birini Refik'e, birini makiniste verecekti. İkisini de damgaladı, damgayı kurutup yerine koydu, çekmeceyi kilitledi, yeniden çıktı. O sırada peron çatısına yuvalanmış güvercinler hareketlendi. Kuğurdama öyle arttı ki, sanırsın bir şey var. Gerçekten, kuşlar telaşlanınca Mehmet durup çevresine baktı. Gelen yolcu inip dağılmış, hamallar, pişmaniyeciler, yumurta-lavaş satanlar, sucular, limonatacılar çekip gitmişti. Ne yapacağına karar verememiş birkaç kişi vardı yalnız, onlar da banklarda pinekliyordu. Mehmet, Refik'in yanına vardı, imzalı tutanağı verdi ona. –Aman dikkat et, dedi. –Mehmet Abi, diye kesti Refik, sonra hızlı çalak, demin trenin geldiği yöne doğru uzaklaşıp gitti. Mehmet bir zaman arkasından baktı onun. Bakınca da kenti yavaş yavaş sis bastığını gördü. Koyu gri, bir şeylere hazırlanır gibi hareketli bir sis iniyordu.

Dönüp trenin başına doğru hızla yürüdü, vagon kapılarının önünden, bu kapıların altından yükselen sisin, sidik kokusunun, sönmemiş izmaritlerin yaydığı sigara kokularının arasından geçti, yine sırtı dik, hazırlayıp mühürlediği bu koca trenin, bu olağanüstü makinenin tek sorumlusu, bir nevi, onu üretmiş ustası gibi hissediyordu kendisini. Sanki su buharı, o yürüdüğü için çıkıyordu. Tren yenilenmiş oluyordu böylece. DOĞU EKSPRESİ. DOĞU EKSPRESİ. Bıraksalar böylece onun yanında yürüyerek, o zamanlar semada zannettikleri Ankara'ya kadar da gidebilirdi.

Bir zamanlar, daha köydeydiler o zaman, Ankara'nın fezada olduğunu düşünürlerdi. Oraya gidip gelenlerin tüm dünyayı görmüş olduğuna inanılırdı. İnsan Ankara'yı görmüşse, tüm dünyayı da görmüştür. Bazen, lise kitaplarına bakardı. Eski Meclis. Atatürk'ün başkenti demek, dünyanın başkenti demekti.

Böyle, düşünceler içinde peronun başına kadar yürüdü. Makinist inmişti aşağıya ya, tutanağı tamamen unutmuş gibiydi. –Nereye, bunu yukarıya koyalım, dedi Mehmet. Adam tutanağı aldı, önemsemedi, ceketinin cebine koyacak oldu. –Oraya değil, dedi

Mehmet, makine dairesine koyacaksın. Ben de göreceğim. Adam lahavle çeker gibi yaptı ama uzatmadı. Makineye tırmandı, kapıyı açtı, tutanağı makinist bölmesindeki göze koyup indi. Mehmet rahatladı, dönüp istasyondaki dairesine doğru yürümeye başladı.

O sırada istasyonda bir hareketlilik oldu, bekleme salonunda oturanlar yerlerinden kalktı. Cadde kapısından içeriye, başlarında komutanları olduğu halde eli tüfekli iki asker girdi.

24.

Sis yerden başlamış, yayılarak istasyon çevresini doldurmuştu. Böyle yukarıya çıkacak, belki tüm istasyonu işgal ederek çatıyı da görünmez kılacaktı. Sisin içinden güvercin kuğurtuları gelecekti. Yutkunan kumrular. Yutkunan kumrular. Bunlar yuva yaptıkları yerlerde rahatsız olacak. Belki yön duygusunu yitirerek bir yandan bir yana döneceklerdi. İstasyonun, kendine has bir kokusu vardı; kuşların kokusu, güvercinlerin, yabiğin kokusu öyle hoş olurdu ki, su, su gibi, bir nevi, köpürmüş suyun, o köpüğün kokusu gibi kokardı. Gerçekten, bir yaz güvercini, havanın, gökyüzünün köpüğü gibidir. Sonra bu köpük, istasyonun büyük demir çatısının boşluklarına, metal koşatların üstüne, demir kancaların içine gelip yuva yapardı. Böylece, katarlar gelip de istasyona gürültüyle girdikleri, yeri göğü sarsarak peronu salladıkları zaman. Buraya saman çöpleri, yumurta parçaları düşerdi. Yolcuların üstüne, kapı önlerine bırakılmış bavullara, yük arabalarının içine, hamalların şapkalarının arasına bu yuvalardan kırıntılar dökülürdü.

"Daire" dediği odasına girdi, şapkasını çıkarıp askıya astı, ceketinin düğmelerini çözüp oturdu. Bu sırada demin uzaktan gördüğü albay girdi içeriye. O makinenin yanındayken görmüştü askerleri ya, albay odalara girip çıkıyordu. Yanına gelince ayağa kalktı. Üstüne çekidüzen verdi ama ceketinin önünü iliklemedi. Herkesin amiri kendine. –Hareket memuru sen misin, dedi albay. Öfkeli görünüyordu. –Benim, dedi Mehmet. Adam rahatladı, önündeki sandalyelerden birine oturdu. Yorgundu, şapkasını çıkarıp sehpanın üstüne koydu. Askerlerden biri hızla davrandı, komutanının arkasına geçti, silahı asılıydı omuzunda. –Ya, benim eşyam var, dedi komutan. Buradan Ankara'ya tayinim çıktı. Bir nevi terfi. Terfi. Ee buralarda, görüyorsun, çok zor görevler yaptık, ama görevimiz, değil mi? –Görevimiz, dedi Mehmet. Hepimizin görevi zor, Allah kolaylık versin. –Yahu sizinkinde ne var, dedi albay, getir götür... Mis gibi burada oturup maaşınızı alıyorsunuz. Ne anarşisti ve eylemcisi var, bak bize, düşman başımıza toplanmış. –Eksik olmayın,

komutanım, dedi Mehmet, tabii ordumuz cefakâr, onun yeri ayrı, yine de hepimizin derdi çoluk çocuk, değil mi, geçim meselesi yani, bak benim beş tane, hanım da çalışmıyor, bu kış kömür erken bitti de neyi yakacağımızı bilemedik... Albay şaşırmış gibiydi. –Halinize şükredeceksiniz, bu günler böyle, ne yapalım? Neyse... Benim eşya var, adamları gönder, gelip eşyaları alsınlar bu trene, eşya önden gitsin, biz arabayla geçeceğiz. Ama eşya gitsin ki orada eve çıkarsınlar, hazır olsun.

Sonra durdu, şaşkındı. –Yahu sizin burada bir çay ikram etmezler mi adama? Mehmet'in canı sıkılmıştı ya, belli etmedi, telefonu kaldırdı, numarayı çevirdi, halkanın tıkırtılar çıkararak dönüşünü izledi bir zaman. Sonra çayları söyleyip kapattı. Çok geçmedi, çaycı askılı tepsisiyle dört çay getirdi içeriye. Mehmet çayını aldı, bir çay da albayın önüne bıraktılar. Sonra çaycı, Mehmet'e baktı. O da askerleri işaret etti gözleriyle. Askerler kıpırdamadı. Çaycı da bardakları sehpaya koyup gitti. –Komutanım, vagonları bağladık, yük vagonlarını mühürledik, dedi Mehmet. Komutan bundan hiçbir şey anlamadı. –Ne demek yani, diye sordu. –Yani bunlar mühürlenmiş tutanak tutulmuş vagonlar. İçleri de dolu. –Yer yok mu diyorsun yani, diye hayret içinde sordu albay. –Yer zaten yok da, dedi Mehmet, ayrıca bu trenle ilgili resmi işlem de bitti, mühürlenip imzalandı yani. Bu tren bu şekilde Ankara'ya gitmek zorunda. Albay sinirle güldü. –Ne diyorsun ulan sen, dedi, mühürlenmiş de böyle gitmek zorundaymış da. Ben eşya gidecek diyorum sen ne diyorsun. Kalktı, kalkarken sehpaya çarptığı için çay bardakları sallandı, tabaklar doldu.

Dışarıdaki sis DOĞU EKSPRESİ'ni içine almıştı neredeyse. Vagonların yıkandığı, camların silindiği belli oluyordu, trenin görünen kısımları temiz, parlak, yenilenmiş, yeni sefere hazır, hatta biraz da dinlenmiş gibi görünüyordu. Mehmet, canı öyle sıkılmıştı ki, şimdi, ne yapacaktı? Bu adama nasıl söz anlatacak, bu işten nasıl kurtulacaktı? Kendisi, zaten genel olarak pek cesaretli sayılmazdı ama korkmuş gibi de görünmemek gerekirdi. Olur muydu öyle? Bir insan işini doğru dürüst yaptı diye neden, kimden korkacakmış? Sigarasını çıkarıp yaktı. –Bundan sonraki ekspres haftaya, dedi, o zamanki vagonlara bakarım, yer olup olmadığını bilmiyorum. İnsanlar aylarca vagon bekliyor. Herkesin evi eşyası var. Demiryolları da ayrıca nakliye şirketi değil. Burada devlet mallarını da gönderip

getiriyoruz. –Başka, diye öfkeyle bağırdı albay. Mehmet önce ne diyeceğini bilemedi, neden sonra çayından bir yudum aldı. Sigarasından da bir nefes çekti. –Bir de, bir de, burası devletin en saygın kurumlarından biri. Arkadaşlarımız da hamal değil, daha sonra, uygun vagon bulunduğunda, eşyanızı kendiniz getireceksiniz.

Albay elini masaya vurdu, ayağa kalktı. O kalktığı için Mehmet de kalktı, beti benzi atmıştı iyice. Yutkunup duruyor, bu işten nasıl sıyrılacağını bilemiyordu. Bir zaman birbirlerine baktılar.

Bu sırada içeriye bir çocuk girdi. Kara kuru, ama çelimli, iri gözlü, kıvırcık saçlı bir çocuktu bu. –Baba, dedi çocuk. Ama albay çocuğun konuşmasına izin vermedi. –Sen benim kim olduğumun farkında mısın ulan, diye bağırdı. Mehmet kıpkırmızı oldu, başını kaldırdı. –Albay mısınız, diye sordu.

25.

Uyandıkları zaman güneş tepeye çıkmıştı iyice. Rüzgâr kesilmişti. Halil'in mağarasının içine ışık dolmuştu. Serinde üşümüşlerdi ya, dışarısı ısınmıştı artık. Güneş kayalıklara vurdukça göz alıyordu. Toprak kurumuş sayılırdı, yine hafif hafif buhar tütüyordu. Toprağın üstünde yeşil örtü, altında da sanırsın kaynayan bir kazan var. Kazanın içinde de nane yarpuz var, bu buhar topraktan kalkıp sis bulutu gibi dağılmaya başladığı için, ortalığı nane kokusu, hem de bir yandan kekik kokusu almıştı. GÜMÜŞ'ün sesi geldi. Kalkıp dışarıya çıktı, gerindi Halil. Halil. Burada kalmaya başladığından beri öyle değişmiş, öyle tanınmaz hale gelmişti ki, iyi mi, kötü mü olmuştu bu, bilemiyordu. Yüzü kararmış, meşin kemerler gibi kara, güçlü görünür olmuştu. Ama artık zamanı geldi, diye düşünüyordu, artık zamanıdır, burada bu kadar görev yeter. Atın yanına indi, keyfi yerindeydi GÜMÜŞ'ün. Belki yine dünkü gibi biraz dolaşmak isterdi, biraz bacaklarını yormak. Atın koşması gerekir. Koşmadığı gün, bir at için ziyan, hem de sağlıksızdır. Hayvana acı çektirmenin, onu sürekli çakılı tutmanın da bir değeri yoktur.

Yukarıya çıktığı zaman, herkes uyanmıştı artık. Dede Sultan zaten hiç uyumamıştı. Ona gösterdikleri köşede, kitap nişinin yanında sabaha kadar sıkıntı içinde ofuldayıp durmuş, içeriye sızan cansız ay ışığında arada nişten *Formen*'i alıp şöyle bir karıştırıp bırakmış, belki bir ara yalandan gözlerini kapatıp uyur gibi yapmıştı. Ama uyumamıştı. Uyumamıştı. Burada suyu bulamazsam, köye inmeden, arka taraftan dolanarak, Ş.'ye oradan giderim. Çok uzun yol. Çok uzun. Ama gidilmez değil. Bir ara kıtlık olmuştu da, o parasız pulsuz, ilaçsız aç kaldıkları zaman ne yapmıştı. Gençlikte. Dağın cümle böğürtlenini toplayıp iki sepete koymuş, üstünü ak bezlerle sararak kapatmış, buradan, yani köyden ta A. iline, oradan da Hopa sancağına kadar götürmüştü, değil mi? Ah gençlik ah. Her şeyin başı gençlik. Ama ona kalırsa, bu işi şimdi de yapabilirdi, ne ki, herkesin gözü kesmez bunu. Ama Dede Sultan'ın keser. Ve de işte kesiyor. Şimdi, Şeytan Kayalıkları'na vardığına göre, burada işi çok

sürmeyecek, zaten sipsivri bir yer. Suyu bulacak. İçine doğuyor. Bulamazsa da dönüp tepeyi aşarak Ş.'ye inecek. Orada suyu bulacak. Burada bulmazsa.

Halil, dönünce yine küçük ocağına eğildi, akşamdan yıkadığı demliği ocağın üstüne koydu, suyla çayı ekledi. Artık o kadar sıkılmıştı ki, bütün bu işleri neredeyse bakmadan, görmeden, adeta kurulu bir makine gibi yapıyordu. –Ben aşağıya ineceğim, dedi birden Murat. Köye uğramadan, doğrudan K.'ye gideceğim. –Neden, dedi Halil, aklından zorun mu var? –Hayır, dedi Murat, orada arkadaşlar var, güvenli yollarımız da var, artık burada durmanın bir anlamı kalmadı. Halil bir kararsızlık geçirdi. Uzun zamandır, buraya geldiğinden beri ilk kez yaşıyordu bunu. Yüzüne bir endişe ifadesi gelip oturmuştu. Ne yapılabilir? Ne yapılabilir? Hiç kötü haberler gelmiyordu. H. yoluna indiği zaman. Buraya hep coşkuyla geri dönüyordu, değil mi? Artık bu da zayıflamıştı. Bu belirsizlik, tekdüzelik, yavaş yavaş öldürüyordu hepsini. –Aslında haklısın, dedi. Burada daha fazla durmanın anlamı yok. Buradaki düzeni koruruz. Ama aslında benim aklımda bir şey var...

Murat heyecanlandı. Ece kayıtsız, somurtkan oturuyordu bu arada. Ama Halil söylemedi aklındakini. Bunun yerine, başını çevirip Dede Sultan'a baktı. O sırada Dede Sultan da daha yeni uyanmış gibi sıçrayıp doğruldu, gözlerini ovuşturdu uzun uzun. –Çayımız hazır, hadi bir şeyler yiyelim, dedi Halil. Toplandılar. Köylülerin ağaç kovuklarına koydukları gözlemeleri, pişiyi, lokmayı alıp getiriyorlardı ya, aşağıdaki mağara işgal edildiğinden beri, yani yıkılmak. Yıkılmak. Asker orayı yerle bir ettiğinden beri, bu yemek düzenleri de bozulmuştu. Kovukları keşfederlerse yandık, diye gülüyordu Murat arada. Ama şakası yoktu. Çaylarını, gözlemelerin yanında içtiler, dışarıya çıkıp güneşin altında ısındılar bir zaman. Neden sonra Dede Sultan Halil'in elini tuttu, güldü, sonra çantasını sırtında sağlamlayıp uzaklaştı. –Bu adamı buraya getirmekle tedbirsizlik etmedin mi, diye sordu Murat. –Adam güvenilir, dedi Halil, sorun yok. –Ne yapacağız, diye sordu Murat.

Halil, birden canlanmış, yenilenmiş gibi aydınlık beyaz gülümsedi, size anlatacağım, müthiş bir şey yapacağız, ama bunun için biraz hazırlık yapmak gerekiyor. Yani çok emin olduğum bir şey değil, biraz tartalım. Ayrıca, kenttekilere ve merkezdeki arkadaşlara da haber vermek gerekiyor. Belki olur almak için değil ama bilgi

açısından. Ama belki de hiç istemeyecekler böyle bir şeyi. Her halde, bana sorarsan mutlaka yapmak lazım.

Murat'la Ece birbirlerine baktılar, Halil'i hiç böyle görmemişlerdi. Birden, o ciddi Halil gitmiş, bunca zamandır tanıdıkları o nemrut, mesafeli çocuk gitmiş, yerine yaramaz, yerinde durmaz bir çocuk gelmişti. Murat önce onun adına korktu. Korktu. Sonra bir bardak daha çay aldı. –Siz de ister misiniz, diye sordu. İkisi de istedi çayı. Birbirlerine baktılar. Sonra da üçünün birden içlerine öyle bir neşe doldu ki, ayakta, güneşin ortasında, kahkahalarla, uzun uzun güldüler.

26.

COCO, mağaranın içindeydi. Boncuklu çantadan çıkmıştı çıkmasına ya. Bu kez bu loş, tekinsiz yerde bulmuştu kendini. Nasıl çıkabilirdi buradan? Mağaranın kapısını görebiliyordu. Ama gürültü geliyordu dışarıdan. Boğazı şişip şişip iniyor. Ağzının altındaki torba sürekli kabarıp kalkarak, yani yüreği ağzında atıyordu. COCO, dünyadaki korkunun öz be öz temsilcisidir. Korkunun cisimleşmiş halidir. Ama salt korktuğu için, onun tümüyle güçsüz ve akılsız olduğu da söylenemez.

Bu kere, dönüp dolaşıp gittiği, bir bakıma evi bellediği çayıra gitmek istiyordu. Yani geldiği yere geri dönmek. Alıştığı otlarla çakıltaşlarının arasında yaşamına devam etmek. Peki, nasıl gidecekti oraya? Mağaradan çıkarak. Bunun için yukarıya tırmanmaya karar verdi. Tavana tutunacak, ağıza kadar ilerleyecek ve oradan çalıların içine karışıp gidecekti. Ama beklediği gibi olmadı. Mağaranın tavanında tutunamadı, Murat'ın paltosunun üstüne düştü. O sırada Murat da paltoyu bulunduğu yerden aldığı için COCO korkuya kapıldı, paltonun cebine girdi.

Dışarıda güneşli, insanın içini ferahlatan bir hava vardı. Ah ah, insan üşümese, üşümedikten sonra insanın dertlerinin çok büyük bir bölümü çözülmüş olur, değil mi? –Eyvallah, diyerek vedalaştılar. Murat, yanına Ece'yi de alarak yola çıktı. Önce Ç.'ye, oradan bir vasıtayla K.'ye gideceklerdi. Ama Ece kararsızdı hâlâ. Kararsızdı. A.'daki akrabaların yanına gidemezdi. Artık kesinlikle olmazdı bu. Babası hemen haber alır, onu bulur, bulduktan sonra

da hemen öldürür, olmazsa mutlaka ihbar ederdi. Ormanın içinde, yolu uzatarak yürüyorlardı. Öyle bir yerden çıkacaklardı ki, çıktıkları zaman ilçeye varmak için çok az bir yolları kalmış olacaktı. Sonra arkadaşları bulacak. Onların yardımıyla orada bir yerlerde bir zaman kalacak, orada nasıl yapacaklarına karar vereceklerdi. Konuşmadan, acele etmeden, somurtuk yürüyorlardı. –Ben A.'ya gitmeyeceğim, dedi Ece. –Ne yapacaksın peki, dedi Murat. –Ben sizin gibi aranmıyorum, dedi Ece, bir iş bulup çalışmaya başlayacağım. Kendi kendime yeteceğim. Halil'i de beklemeyeceğim bir daha.

Murat buna o kadar şaşırdı ki, durdu bir an için. Ne demekti şimdi bu? Halil'i beklememek ne demek oluyordu ki? –Anlamadım, dedi. –Yok bir şey, diye yanıt verdi Ece. Sesi titremiş, kendi kendini ele vermiş gibiydi. –Sen, sen şimdi evi terk ettiğine pişman mısın, diye sordu Murat. –Hayır, dedi kız, o ayrı bu ayrı. Evde ben özgür değildim. –Değildin demek. Dışarıda özgür müsün? –Özgür olacağım. Her şeyi özgürleştirmek gerekmez mi? –Kuşkusuz.

Bir zaman sonra, orman sıklaşmaya başladı. Ağaçların üzerinde, yosunlu ağaç gövdelerinde usul usul hareket eden bir şeyler vardı. Güneşin ulaşmadığı koygun bölgelerde gövdeler sarmaşıklanmış, küf kokusu almış yürümüştü. Ece böyle gizemli ormanları severdi. Kentte, A.'daki evin arka bahçesinde böyle bakımsız ağaçlar bulunurdu. Bazı mevsimlerde bu ağaçlar öyle yabanıllaşır, sözgelimi yapraklar öyle irileşerek kartlaşırdı ki, bahçenin içinde, üstünde bir yaprak örtüsü hâsıl olduğu için. Yaprakların altına girmek, buradaki bilinmezliklere meydan okumak ona kendini Tarzan filmlerinde hissettirirdi. Vahşi doğaya ve onun tehlikelerine meydan okuduğunu düşünürdü. Macera tutkusu. Macera tutkusu. Ama çoğu zaman, macera kitaplarında okuduğumuzla yaşamımız birbirini tutmuyor.

Bir zaman sonra, Murat telaşlanmaya başladı. –Böyle giderse biz ilçeye varmadan hava kararacak, dedi, biraz hızlanabilir miyiz, ayakkabıların ne durumda? –İdare ederim, dedi Ece. Durup çevreye baktılar birlikte, sonra az yukarıda, daha hızlı yol alabilecekleri bir açıklık gördüler. Buraya çıktıkları zaman, ışık dökülüyordu sanki yukarıdan, bunun yanında, daha demin bir arı bulutu geçmiş gibiydi. Taze çiçek, yapraklanıp havalanmış kalkmış bal kokuyordu ortalık. Yola çıktıkları zaman içi açıldı ikisinin de. Yolu çerçevelemiş otlara baktı Ece, biberiye, mor reyhan, eğreltiotu, kekik, bunlar

birbirleriyle yarış halindeydi, yukarıya çıkmak, boyu uzatmak, bu otların dünyasında yükselmek ve boy vermek, sıkı bir güç gösterisiydi. Ama yazık, bunların içinde en zavallısı mor reyhandı. Onun o yufkalıkla hiç mi hiç şansı olmayacaktı. Eğilip bir avuç mor reyhan aldı, eli, avucu, parmaklarının arası morardı, renklendi bununla, yeni yağmur gibi koktu açıldı.

Güneş tepede değildi artık, ilçeye kadar daha o kadar yolları vardı ki, neredeyse koşar adım yürümeye başladılar.

27.

Hikâye

Bir gece, yine öyle sisli bir geceydi bu. Mehmet, dairedeki işinden çıkınca, yine Refik ve İsmail'le birlikte meyhaneye gitmişti. Karısı da, yani bunlar yeni evli değildi, beş çocukları vardı. Yine de, buralarda yaşamaya alışamamıştı. Hatta annesinin evinde görürdü kendini sık sık. Ama nasıl, rüyasında görürdü. Sunay. Sunay. Ama şimdi adamın eve gelmesi için saatleri sayıp duruyordu. Sokaklarda her gün bir olay yaşanırdı. Kavgalar, dövüşler, hırsızlıklar, cinayetler, sonra sarhoşların narası duyulurdu, sokaklar boşaldığı zaman bu naralar öyle korkutucu olurdu ki, insanın uykusu kaçardı. Rüyaları bozulurdu. Bir gece, yine rüyasında o yaşlı dedeyi gördü. Dedenin ak bir giysi vardı üzerinde. Bu kalın ak giysi boynundan başlıyor, ayaklarına dek, yerlere sürünerek son buluyordu. Ama. Dedenin sakalları da az sayılmazdı. Burnunun hemen altından başlayan bu görkemli sakal, burgaçlanarak aşağıya iniyor, sonra kucağını silme dolduruyordu. Bir kucak dolusu ak, kalın örgülü bir sakal. Neyse. Bu ihtiyar yeniden geldi Sunay'ın rüyasına girdi. Gözlerini dikip kadını bir zaman izledi, sonra uykunun galip geleceğini anlayınca. –Kızım, dedi, sen böyle çok cefalar çektin, farkındayım. Ama bunlar hep sona erecek. –Öyle mi, dedi Sunay yaşlı gözlerle. Gerçekten bütün bunlar sona erecek mi? –Erecek, dedi dede, ben sana bunun için söz vermiş oluyorum. Ayrıca senin evin kutlu bir evdir. Senin gibi, çocukların da kutludur. Kocan da. Ama onun şimdilik yaramaz arkadaşları var. Ama elbet o da eninde sonunda doğru yolu bulacaktır. Kuşkusuz Allah kutlu evleri gözetir. Allah'ın gözü her zaman bu gibi evlerin üzerindedir. Kızım.

O bunları söyleyince Sunay'ın içi biraz rahatlar gibi oldu. Leçeğini kaldırıp gözyaşlarını sildi, kapıdan yana baktı. Bunun üzerine yaşlı adam dönüp kapıya doğru yürüdü, eşiğe gelince durdu, kollarını göğsünde birleştirdi. –Sen hiç merak etme, ben burada, kötülükleri senin evinden uzak tutmak için nöbet tutacağım, dedi. Dedikten sonra da kayboldu.

Aradan bir zaman geçti, gece yarısından çok sonraydı. Sunay bir gürültüye uyandı. Başını kaldırıp kapıya baktı. Mehmet eve gelmiş, ama yaşlı adamın nöbet tuttuğu eşikte yere kapaklanmıştı.

28.

Yukarıdaki ağaçsız bölgelerde, koyu kahve kayalıkların içinde gün boyu bir cızırtı duyulur. Bu cızırtı taşların içinden gelir, o korkunç kışla kavrulmuş, büyük bölümünü buz alıp gitmiştir ya, yine taşların sızım sızım sızlayarak kırılıp parçalanmış üst kısımları artık ufalanmaya hazırdır. Mor çatlaklar belirmiştir. Bu mor yarıkların içi öyledir ki, biraz yaklaşsanız, kanı göreceksinizdir, siz yaklaştıkça damarın içindeki uğultu duyulmaya başlar. Uykuda devasa bir ejderha gibidir, gözünü birden aralasa, güneşin bir parçası yere inmiş kadar olur. İnsanın başı döner. Yeryüzünün kabarıp kalkacağı olur, birden, yeryüzü hayvanı soluk alacak, derin bir soluk alacak, sonra bunu bir yanardağ ağzı gibi bırakacaktır. Kaya çatlakları insanın ayaklarını keser. Parçalar. Rüzgâr bu tepede, bu yarıklara girip çıkarak estiği için. Bu bir uyarıdır. Bu bir uyarıdır. İnsanın, dünyanın başının üstüne, tepesine çıkmaması gerekir.

Dede Sultan, çocuklardan ayrıldıktan sonra o kadar çok yürümüştü ki, dünyanın sonuna, tepesine gelmişti sanki. Buradan sonra ne olacaktı ki artık, buraya kadar geldikten sonra ver elini feza. Ama hayır. Bu kadar yükseğe çıktığını anımsamıyordu hiç. Ya da unutmuş muydu? Daha önce buralara gelmiş de sonra unutmuş muydu? Bu görüntü, sızım sızım sızlayan bu dilimli kayalar nasıl unutulurdu ki? Canı sıkıldı. Ulan, diye geçirdi içinden, ulan gerçekten de buralarda su bulunmaz. Suyun burada işi ne, ben kimin aklına uydum da çıktım geldim? Toprak başıma. Ama ne yapılacaktı şimdi?

O kadar yorulmuştu ki, bu sivri kayalıkların, insanı canından bezdirecek kadar kırmızı ve gürültülü bu otsuz ağaçsız korkunç yerlerin elinden nasıl kurtulup da aşağıya inecekti? Ayakları sızlıyordu. Rüzgâr bir kulağından girip öbüründen çıkıyordu sanki. Daha fazla dayanamadı, rüzgârın giremediği bir köşe bulup oturdu, oturduktan sonra da sırtını yasladı, başını ellerinin arasına aldı, kara kara düşünmeye başladı. Ne yapacağım, ben ne yapacağım, diye sorup duruyordu. Ah ah, ben hangi akılsızın aklına uydum

da buraya çıktım, diye düşünüyordu. Hangi akılsızın. Böyle, başını ellerinin arasına alınca, sigaranın kokusunu aldı. Alınca öyle bir sevindi ki sanırsın çocuk. Çocuk. Hemen paketi çıkardı, içinden bir dal alıp yaktı, dumanı savurdu, duman gözüne girdi ilkin ama olsun. Keyfi yerine gelir gibi oldu.

bu adamlar başlarını arıyorlar ya baş kendi başına durup duracak değil ya baş dediğin bir kere koptuktan sonra uçup gider insanın başı göründüğü kadar sabit değildir bir kere kurtuldu mu uçup gider ondan sonra ara ki bulasın padşah olsan kadı olsan fark etmez bunlar da sisin içinde yola çıktılar ama öyle bir sis daha o güne kadar osmanlı ülkesinde de selçuk ülkesinde de görülmemiş yani gören olmamış sisin evi dini dikilsin yoğurt gibi kaskatı yoğurttan da beter bembeyaz bir katı

diye Kör Fatma anlatırdı da yine aklına geldi Dede Sultan'ın, güldü. Ulan demek ki bir yaştan sonra bizim de aklımız başımızdan uçtu gitti de bir daha bulup da yerine koyamadık. Ulan insan dışarıdaki herkesi görüyor da kendisini göremiyor. İnsan kendisini göremeyince. Bunun da mutlaka bir hikmeti vardır, değil mi? O güzel ve yakışıklı Allah'ın da bunu böyle yapmakla elbette bize bir diyeceği vardır. Gülali'nin evinden, DAVUT'un yanından çıkarken aklından geçenleri düşündü. DAVUT. DAVUT. Sana verdiğim sözden de döneceğimi sanma. Bundan sonra o boncukları bulamazsam. Bulamazsam, bir daha da gelip senin yüzüne bakmayacağım. Ulan. Sen de benim yüzüme bakmayacaksın. İnsan olan insanın bir tane sözü olur, onu da söyledikten sonra dönüp caymayacaksın.

Dede Sultan, bunları babasından az duymamıştı. Sözüne nasıl da sadık ve dürüstlükte nasıl eşsiz bir adamdı babası. Bir keresinde, kapı bir komşusuyla kavga etmişti. O kavgada babası kuşkusuz haklıydı ama köylü de ona arka çıkmamıştı. Yaşlanmıştı iyice. Eskisi kadar güçlü olsaydı belki o zaman çoluk çocuğu alıp göçer giderdi ama bunu yapamadı. Böyle bir şeye gücü yetmeyeceği gibi, çocuklar da, karısı da bunu istemezdi. Ama o ne yaptı? Ulan ben bundan sonra hiçbirinizin yüzüne de bakmayacağım. Hiçbirinizin kapısının önünden de geçmeyeceğim, dedi. Bundan sonra da bu dediğinden ölene dek geçmedi. Neden, çünkü herkesin bildiği gibi haksızlığa uğramıştı. Haksızlık dediğin şeyi şu yeryüzünde bir kişi

de olsa görecek ve söyleyecek arkadaş. Bir kişi olsa başka. Ama o da yoksa, bu yeryüzünü kaldır at. Adam o saatten sonra gerçekten kimseyle konuşmamış, kimsenin de kapısının önünden geçmemişti. Atına biner, bakışlarını karşısına diker, kimsenin kapısının önünden geçmeyecek yollar bulur ve işini görmek için çeker giderdi.

29.

O kadar yükselmişti ki, bir hayat belirtisi yoktu artık orada. Rüzgârın ve kayaların çıtırtısını duyuyordu yalnız. Bunu duyduktan sonra da, insan işte o yalnızlıkta, o çıtırtıya sarılmak istiyor. Yalnızlık, ne demişler, neye güvenebiliyorsan odur, böylece o güvendiğin şey bir çıtırtının yanında, bir insan da olabilir. Neden olmasın? Şeytan Kayalıkları, köyden bakıldığı zaman görünmezdi ya, onun orada olduğunu bilirlerdi. Bildikleri için de unutmaz. Onun hakkında rivayetler anlatıp dururlardı. Zamanında, Dede Sultan'ın çok akrabası yoktu ama karşı köyde yaşayıp hasta annesini sık sık ziyarete gelen bir dayısı vardı. Bu dayı sonradan, aklını yitirdiği için yok olup gitti. Akıbetini de bilen olmadı. Neden dersen, bu kayalıkların içinde Ermenilerden kalma bir sandık bulunduğunu duymuştu. Kimsenin cesareti olmadığı için, herkes bu bilgiyi birbirine ikram edip duruyordu. Benim işim çok, çoluk çocuğu bırakıp da gökyüzüne tırmanamam. Ama sandık orada, istersen git al, döndüğünde de artık eşek değilsin ya, bizi de görürsün. Böyle söylerlerdi birbirlerine. Ama Ermenilerin neden o ulaşılmaz yere bir sandık götürdüğünü, onu oraya nasıl olup çıkardıklarını kimse bilmezdi.

Dede Sultan, bu hikâyelere o gençliğinde hiç inanmadı. Deli saçması. Deli saçması, deyip duruyordu. Ulan, gömü, gömü diye koca dağları delik deşik ettiniz, diye söylenip dururdu.

Az aşağıdan bir çatırtı geldi. Dede Sultan'ın ödü koptu. Elindeki izmariti bıraktı, dizlerini tutarak ayağa kalktı, sesin geldiği yöne bakmaya çalıştı. Öyle dik, aynı zamanda korunaklı bir yerde oturuyordu ki, aşağıyı görebilmek için, bir basamak inmesi gerekiyordu. Diz çöküp kaya yarıklarına yüzünü döndü, parmaklarını küçük çukurlara gömerek dikkatle bir iki adım attı aşağıya doğru. Ama tutunamadı. Mor yarıklar öyle gevremiş, öyle güçsüz kalmışlardı ki, un ufak oldular, olunca da Dede Sultan tüm dengesini yitirdi, aşağıya düştü.

Neyse ki, çok yüksek sayılmazdı düştüğü yer. Hemen toparlandı, ayağa kalktı, kalkınca, dizinin kanadığını fark etti, sağ ayağını doğ-

ru dürüst basamıyordu. Bir kaya parçasına tutundu, dönüp sırtını verdi. Bu sırada katı bir rüzgâr çıktı. Dede Sultan sesin geldiği yana baktı, bir basamak daha vardı aşağıda, şimdi görüyordu orayı ama sessiz, sessiz ve hareketsiz bir oyuktu orası. O zaman o ses nereden gelmişti? Önce bir sürtünme sesi, küçük bir çatırtı, sonra suyun balonlanmasına benzeyen bir ses. Su altında birinin soluk alması gibi, bir kabarcık. Peş peşe, ama kısa süren bir sesti, sonra rüzgâra karışır gibi ansızın kesilmişti. Nereden gelmişti?

Gözünün önüne geliyordu; dev bir kartal, bir kırmızı güvez kartal gelmiş, bu kayalıklar onların yurdudur ya, yeridir ya, gelip onu böyle kendi yurdunda görünce küplere binmiş. Binince de boş verecek, aldırış etmeyecek değil. Onu, yani Dede Sultan'ı başından tutmuş. Koca pençelerini, cırnağını, hem de ikisini birden başına geçirmiş. Başını, pençeden bir kafese geçirmiş böylece. Ve havalanmış, iri kanatlarıyla. Çelik gagasıyla, öfke içinde havalanmış ve alıp gitmiş... Burada ölmeyi göze almıştı ya, şimdi bu olabilir. Olabilir. O zaman neden korkuyordu? Ha, söyle bakalım Dede efendi, diye soruyordu kendi kendine. Söyle bakalım. Ah ah, can tatlı arkadaş. Kim ne derse desin insanın şu canı, ölümlü de olsa, kusurlu da olsa, tatlı. Hem de bal gibi bir şey. Bunu da inkâr etmenin hiç yeri yok. Anlamı yok.

Bu sırada, böyle korku içinde sırtını kayalıklara yasladığı ve beklediği sırada dalıp gitmişti ya, aynı yerden bir ses daha geldi. Bir sürtünme, çatırtı, hemen arkasından suyun kabarcıklanması. Şimdi, rüzgârda kuşkusuz iyice belirsizdi ama aynı sesti, aynı sırayla kısacık gelmişti yine. Dede Sultan yine korkuyla çevirdi başını ama yine bir şey göremedi. Bir gölge, küçük bir iz görür gibi oldu yalnız, o da bir ışık, bu rüzgârın yarattığı bir esinti olabilirdi herhalde. Değil mi? İnsan bu kadar yüksekte, bu rüzgârın, uğultunun içinde, doğrusu, ne gördüğünü bilebilir mi? Bir şeyi doğru dürüst görebilmek için, öncelikle, gözlerini açabilmen gerekir. Gözünü açtığın zaman korkma.

Bir basamak daha inmeye karar verdi. Yalnız, dizi kanamıştı ya, bu kere iyiden iyiye ağrımaya da başlamıştı. Çıkmayacaktı buraya. Su dediğin, dipte olur, çukurda birikir, puynar da yamaçta baş verir, değil mi, susuz, Allahsız bu yerlerde ne işi vardı? Artık beklemeyecek, hemen aşağıya inecekti, inerken, bulabilirse, yolu bulabilirse belki o çocukların mağarasına uğrardı. Onlardan dizi

için yardım isterdi. Bir çay içerdi, ondan sonra yine çantasını sırtına vurur, Ş.'ye giderdi. Ş. cennet gibi yer. Öyle bir pınar varsa, o ancak Ş.'de olabilir. Gençliğinde o havutları az götürmemişti oraya, değil mi? O kaymakam için az semer yapmamıştı. Ş. o zaman da yine parlak, yeşillik, cıvıl cıvıl bir yerdi. İnsan kaynıyordu. Ağaçlar uzayıp gitmişti. Çukurdaki ağaçlar bile, dağlarla yarışır gibi. Başlarını uzatıp bulutlara uzanmıştı.

Yine eğildi, dikkatle tutundu, kaya parçalarını yoklaya yoklaya, bu kere güven içinde indi basamağı.

30.

İnince, sesin hemen orada bulunan bir oyuktan geldiğini zannediyordu. Ama oyuk falan yoktu orada. Önce yukarıya, sonra aşağıya baktı. Ben, ben hayal düş gördüm, dedi, burada bir şey yok. Canı sıkılmış, hayal kırıklığına uğramış gibiydi. Bir basamak daha inecekti şimdi, belki ondan sonra, belkisi fazla, ondan sonra rahatlıyordu biraz. Ondan sonrası bu kadar dik değildi. Tam bu sırada, en tepedeki, sırtını verip o dorukta dinlendiği, sigara içtiği yerdeki kayanın arka tarafına ve onun aşağısındaki yerlere göz atmadığı geldi aklına. Ya oradaysa, dedi içinden? Ya oradan su sesi geldiyse, bende onu aşağıdan geldi diye yanılıp da bir ahmak gibi korkup hemen aşağıya indiysem? Birden, bu kadar emek harcamışken nasıl böyle bir şey yapabildiğine şaştı. Umutsuzluk. Umutsuzluk. Umutsuzluk insana her şey yaptırır. Ama dur sen, umut da her şey yaptırır. Değil mi?

Bunu düşününce bir can gelir gibi oldu, dizinin kanı, ağrısı birden aklından uçup gitti. İndiği yere baktı, buradan, yeniden yukarıya tırmanmadan arkaya dolanıp dolanamayacağını düşündü. Kayalara tutunarak önce biraz sağına, sonra da soluna yürüdü. Olanaksızdı bu, doruk, kendini kollamış da yalnızca tek bir geçit vermişti sanki. Ulan namussuz, dedi, boşuna değil ya, boşuna Şeytan Kayalıkları dememişler ya buraya, dedi. Kaşlarını çattı, yine tutunduğu yerleri yoklayarak, elini sağlama aldı, kendini yukarıya çekti. İlk basamağı çıktığı zaman yüzündeki neşe öyle bir hal almıştı ki, görülmeye değerdi doğrusu. Arkadaş, sen beni ne sandın, diyordu sanki, ne sandın arkadaş? Yine keyiflendi, ara vermek, zaman kaybetmek istemiyordu. Yukarıya baktı, yine, bu düştüğüm yerde aman dikkatli olayım, diyerek tutundu. Rüzgâr soğuk soğuk esiyordu ya, güneş de vardı. Kararmış alnından ter akıyordu sürekli, karnından dizine akan ter de yarasına değdiği zaman canını yakıyordu çok.

Tepeye varınca kendini bıraktı, sırtüstü uzanıp gökyüzüne baktı bir zaman, yüzü öyleydi ki, arada gülümsüyor, sonra surat asıyor, sonra da çok büyük acılar çekiyormuş gibi kasılıp kalıyordu. Öyle

sırtüstü uzanıp yatınca, çantasını, boncuklarını ezdiğini düşündü, doğrulup oturdu, oturunca, yine o sesi duydu. Başını çevirdi, tuhaf bir duyguydu bu. Bu kere, ses, yani o sürtünme sesi, ayaklarına dokunur gibi olmuştu. Ya da ona öyle gelmişti. Nasıl bir şeydi bu? Görmüyor ama ayaklarına sürtündüğünü duyabiliyordu, öyle mi? Nasıl olur? Bir hayalet. Görünmez bir şey, bir ruh, bu dağın başında, ruhların arasında kalmış olabilir miydi? Bunu anlatırlardı, bir zamanlar. Nasıl bizim hayaletimiz evimizi, gezip dolaştığımız sokakları ve ana yurdumuzu terk etmiyorsa. Kartalların, domuzların da hayaletleri var, onlar da çekilip bir yere gitmiyor. Onların canı yok mu sanıyorsun? Yurtları yok mu?

Bir gün, köydeki kahvede oturuyorlardı. Okullar tatil olduğu için Mustafa Öğretmen de can sıkıntısı içinde evde uzanıp. Kitap okuyup duruyor. Orhan'ı bulduğu zaman ondan saz çalmasını isteyip birkaç türkü söyleyerek neşeleniyordu ya. Kahveye de uğruyordu mutlaka. Hoşsohbet adamdır Mustafa Öğretmen, herkesle tek tek ilgilenir, hal hatır sorar. İşte bir gün kahvede söz önce köye musallat olan bir boa yılanından, sonra da hayaletlerden açılınca. Hoca sustu sustu, sonunda dayanamadı. Yahu şunları bir gören var mı Allahınızı severseniz, bir kere bana da gösterin ben de inanayım, boşu boşuna anlatıp büyütüp duruyorsunuz da, dedi. O zaman onun hemen yanında yaşlılardan biri duruyordu. Bu ihtiyar sohbetin dibinde bulunur ama lafa hemen hemen hiç karışmazdı. Mustafa Öğretmen böyle söyleyince o da birden ayağa kalktı. Ulan görsek nesinden korkalım deyyus, insan gördüğünden korkar mı, dedi.

Öyle ya, öyle ya, diye fısıldayıp duruyordu. Görsem nesinden korkacağım, eninde sonunda bir can, onu da köküne kadar yaşamış bitirmişim... Hızla kalktı, az önce sigara içtiği oyuğun arkasına geçti, iyice geçitsizdi orası. Ama ta aşağılara kadar göz erimindeydi. Su olsa yeşillik de olur, otsuz yeşilsiz pınar olur, diye söylendi. Hiç değilse yosunlanır arkadaş, ot olmasa bile kayalar yeşerir yosunla dolar. Sen ne yapacaksın, şimdiden tezi yok inip yola düşeceksin. Ve de hiç durmadan Ş.'ye kadar arkana bakmayacaksın.

Bunu dedikten sonra döndü, döndüğü gibi de yine eğildi, alışmıştı artık, ilk basamağı hemen indi. Sonra yeniden döndüğü sırada, aşağıdaki eğimin dibinden bir karaltının geçtiğini gördü. Daha net gördü bu kez, yine bir gölge gibiydi ama bu kez daha koyu, çalak bir gölge, parlak, kol kalınlığında hızlı bir şeydi. Ama ne olduğu

anlaşılacak gibi değildi. Gölge, basamağın dibinden geçti, hızla, göz açıp kapayıncaya kadar, öbür yanından kayboldu.

Bu sırada o çatırtıyı, sürtünme sesini yine duydu Dede Sultan. Suyun şırıltısını da işitti. Aynı biçimde, yine ayağının ucunu bir şey yalar gibi oldu. Bu kere, aklı başından gidecekti neredeyse.

31.

Bu sırada rüzgâr kesilir gibi oldu. Kayalıkların içinden yükselen cızırtı da hafifledi. Dede Sultan'ın ayağının altından, çıyana benzer, küçük, etli, koyu güvez bir şey geçti. Ama bu öyle kayıtsızdı ki, diyelim, peşinde biri olsa, ona yakalanmak falan da umurunda değildi. Bir bakıma, bu dağ başında ondan başka kimse yoktu yani. Yoktu. Bir an için, bir düşünce gelip geçti Dede Sultan'ın aklından: İlk kez gördüğü hiçbir şeyden korkmuyor. Ama Dede Sultan bunun üzerinde durmadı hiç. Durmadı. Belki onun da ilk kez gördüğü şeylerden korkmaması gerekirdi, değil mi? Evet. Ama şu farkla, henüz görememişti. Yine de, orada durup bekleyecek hali yoktu. Kayalığın parçalarına tutundu, aşağıya indi, dizinin üstüne basamadığını, aksamaya devam ettiğini anladı hemen, canı sıkıldı. Şimdi bir basamak daha kalmıştı. Orayı da indikten sonra eğim azalıyordu biraz, ondan sonrasını yürüyerek, yavaş yavaş inecekti.

Ama birden vazgeçti. O kara gölgenin peşinden gitmeye karar verdi. Karar değil de, birden, sanırsın tümüyle donakalmış, daha doğrusu başka birinin emrine girmiş; dönüp gölgenin kaybolduğu yöne ilerledi. Ayağı aksıyordu. Dizinin kanı durmamıştı herhalde; pantolonu yapışmamıştı yaraya. İnce ince sızlıyordu. Çok sürmedi, eğimin başladığı yere gelince durdu, az önce inmeye çalıştığı yer gibiydi burası da; ama inerse, indikten sonra bu kere çok daha dik bir iniş bekleyecekti onu. Eğimin başında oturdu, aşağıyı inceledi, hayır, inemezdi oradan, yeniden düşerse, kalkamazdı, bundan emindi. Bu kere kalkılmaz, dedi, buradan da düştükten sonra kurda kuşa yem olacağım. Tam dediğim gibi olacak, suyu bulamadığım gibi ölüp gideceğim.

Gözünün önüne geldi, eğimin ortasında, mor kayalıkların içinde Dede Sultan'ın bir ölüsü. Giysisi bir zaman sonra eriyip gidecek, eti parçalanıp çözülecek ve. Kemikler de orada kapatılmamış eski bir mezar gibi uzanıp kalacak. Öyle mi olacaktı? Olmasa iyi olur. Ne demişler? Can tatlı, candan tatlısı yok. İnsanoğlu bu dünyada tırnağı çıksa kıyametleri koparıyor, değil mi? Demek ki can tatlı arkadaş.

Derken, aşağıda, o oturup da baktığı yerde, bir kayanın arkasından bir şey çıktı. Ama çıktığı gibi de hemen geri döndü. Saklandı. Saklandı. Yine bir kara gölgeye, bir kuyruğa benziyordu bu. İri, mor bir kayanın arkasına saklanmıştı. Kaya, güneşin altında bir an için titrer gibi göründü Dede Sultan'a. Mor, titreyen bir kayanın arkasında kara bir kuyruk saklanıyordu. Dede Sultan'ın ayağının ucundan bir titreme geldi geçti. Oturduğu kayanın ucundan aşağıya bir çakıltaşı yuvarlandı aktı. Ama taşın sesi çıkmadı. Yuvarlanan çakıl, kayalığın içinde zıplamıyordu sanki, yumuşak bir örtüye düşüp kalkıyordu. Sessiz. Yalpalayan rüzgârın, sızlayan, çatlayıp açılan kil kayalıklarının sesi, başın ve kanayan dizin uğultusu.

Güneşin altında parlayan bir şeyler vardı. Bir yerden bir ışıltı kopup geliyor, sonra bu ışıltı bir daha öldüm Allah ortaya çıkmıyordu. Ama sonra bir başka yerden, başka renk bir ışık daha görünüyordu. Bu da aynı biçimde parlayıp yitiyor, bir çakım çakıp kayıplara karışıyordu. Dede Sultan'a bir şey olmuştu; bir türlü korkmuyor. Bir türlü korkmuyor. Gördüğü hayaletin peşinde gitmek için yanıp tutuşuyordu. Bu nedenle aşağıya inmeye karar verdi. Verdikten sonra da hiç düşünmedi, bütün dikkatini topladı, kaya tutamaklarından en sağlamlarını buldu, ayaklarını sağlama aldı, yavaşça aşağıya indi. İndikten sonra da hemen sırtını yasladı, rüzgârın hafiflemesini bekledi.

Taze havadan, rüzgârın tutup kasıtla ciğerlerine soktuğu kekik kokusundan yanıyordu her yanı. En azından, bu kere son. Burada yeniden başını belaya sokacak bir işe kalkışmamak için söz veriyordu kendi kendine. Oraya kadar gideceğim, diyordu. Mor kayanın yanına kadar gideceğim. Ondan sonra. Yani orada da bir şey olmazsa, demek ki bu bir oyun. İnsanlık hali, değil mi, benim de gözüm yanılmış olabilir. Farz edelim ki aklım bana bir oyun oynadı. Ya da düpedüz hayal düş gördüm. Hem de gördüğümün gerçeklerle hiçbir ilgisi yok. O zaman bunu anlayıp hakkını verip buradan sağ salim çekip gitmek lazım. Ancak, bir kere oraya kadar tüm dikkatiyle gidecekti. Görebildiği kadarıyla, bu kere ayağı kayıp da düşerse, dağın eteğine kadar yolu vardı, parçalara ayrıla ayrıla, kayalıkları kızıl kana boyaya boyaya inerdi aşağıya. O nedenle, o kadar da değil, buna izin vermeyecek. Dikkatle inecekti. İri, mor kayanın başına kadar, çatlaklara tutuna tutuna. Koyu gölgenin sahibinin gerçekten orada olup olmadığını anlayana kadar ilerleyecek.

Onu orada göremezse, demek ki oyundan ibaretmiş, diyerek yoluna devam edecekti. Kesindi bu.

Rüzgâr kesilmişti. Rüzgâr kesilince, kayalıkların üzerindeki cızırtı yükseldi. Ayaklarının altından bir sıcaklık yükseldi, ısınmış kayalar. Isınmış kayalar. Neredeyse, çatlakların içinden alevler yükselecekti.

Rüzgâr ne güzel şey. Rüzgâr olmasa bu yeryüzü bu insanlığı ve. Onun yanında tüm hayvan milletini. Bitki milletini. Yakıp kavururdu.

32.

SUS BARBATUS, ray hattına inmişti o sırada, yolcu vagonlarından boşaltılan sıcak suyun buharı öyle hoşuna gitmişti ki, bir mucize. Bir mucize. Bir oyun gibi geliyordu ona bu. İşçiler vagon koridorlarını süpürüyor, yolcuların döküntülerini toplayıp çöp torbalarına koyuyor. Bunu yaparken aralarında atışıp. Eğlenerek bir sonraki vagona geçiyorlardı. SUS BARBATUS yolcu vagonlarından birinin koridoruna çıktı. Bu büyüleyici yer, gölde gördüğü o gemiyi anımsattı ona.

Bu sırada, kompartımanlardan birinin kapısı yumruklandı. Temizlik işçilerinden biri sesi duyunca koridoru geçti, kompartımanın camlı kapısının önüne kadar geldi. Bir çocuk vardı içeride. Adam, trende bir kaçak yolcu yakalamıştı sanki, kaşlarını çattı, kompartımanın kapısını açtı. Çocukla işçi bir zaman birbirlerini izlediler. –Ne arıyorsun burada, diye sordu adam sonunda. Çocuk ter içindeydi. Ama adamdan korktuğu söylenemezdi. Daha çok, kurtulduğuna sevinir gibiydi. –Adın ne senin? –Kemal. –Kemal, burada ne arıyorsun? Kaçak yolcu musun yoksa? –Kaçak değilim, dedi Kemal. Yumurta-lavaş satıyorum. Adam güldü. Niyazi. Niyazi. Temizlik işçisinin adı buydu. Erzincan'dan gelmiş, buradaki işine de yeni başlamıştı. Konuşurken r'leri söyleyemiyordu bir türlü. Bu durum Kemal'in hemen dikkatini çekmiş. Çocuk gülecek olmuştu ya, gülmedi. –Ne var, yumurta-lavaş satmak günah mı, dedi Kemal. –Değil ama burada nasıl kilitli kalıyorsun, söyle bakalım. Ayrıca, şu an benim epey karnım acıktı, senin şu lavaşlardan bir parça ver de yiyelim. Olmaz mı? –Olmaz. –Neden olmaz? –Çünkü hepsini sattım bitirdim. Sabahtan beri bu treni bekliyordum. Daha güneş doğmadan bindim.

Anlatırken gözünün önüne geliyordu sanki: Erkenden kalkar, annesinin hazırladığı lavaş sepetini koluna takarak yola çıkar. Trenin yavaşladığı yerde beklerdi. Tren istasyona girmeden önce son vagona yetişip biner, böylece bütün lavaşçıların, pişmaniyecilerin, K. içindeki börekçiyle etli ekmek, ayran satan çocukların önüne geçmiş olurdu. Ekmek aslanın ağzında.

On üç yaşındaydı. Öğleye kadar okula gidiyor, öğleden sonra K. İstasyonu'nda, demiryolu işçilerinin çalıştığı yol boylarında, pazar yerlerinde ve kalabalık olduğu zamanlar çarşıda yumurta-lavaş satıyordu. Trenlerin arasında yaşamaya alıştığı için, kompartımanda mahsur kalması olacak şey değildi gerçekten de. Neden dersen, trenlerle ve tren vagonlarıyla ilgili her şeyi bilirdi.

Başını eğdi, kompartımandan çıkmak için hamle yapacaktı ama adam yolu kapatmıştı. –Bakayım sepetine, dedi adam. Kemal döndü, koltuğun üstündeki sepeti aldı, annesinin koyduğu örtüyü kaldırdı. Lavaş kırıntılarından başka bir şey yoktu içinde. Çocuk bir adım geri attı. –Trende yolcu kalmamış, sen neden çıkmadın, söyle bakalım? –Çıkamadım ya işte, kapıyı üstüme kapattılar. –Ulan nasıl kapatsınlar, kilit içeride. Sadece sıkışmış. –Ne yapayım, açamadım.

Sinirlemeye başlamıştı. Kaşlarını çattı yine. –Bırak da gideyim, dedi. –Bırakamam, dedi işçi. Burası devletin bir treni, değil mi? –Öyle. –Treni olduğu için de senin hesap vermen lazım. Yani şu anda suçlu durumdasın. Kaçak yolcu gibi yani... Kemal ilk kez korktu, gözleri kızarmaya başladı. Burnunu çekti. Burnundan akan suyu okul gömleğinin koluna silecek oldu, vazgeçti. Avucunda topladı.

SUS BARBATUS'a çok dokunmuştu bu. Sinirlenip duruyor ama ne yapacağını bilmiyordu. Bu sırada, yani SUS BARBATUS ne yapacağını düşünürken çocuk daha fazla dayanamadı, kompartımanın içine hapşırdı. O ağzını açınca, SUS BARBATUS da yerinde duramadı, trenden boşalan sıcak su buharları gibi oluklandı, çocuğun ağzına doldu. Dolunca Kemal ne yapacağını bilemedi. Kompartımanın üçlü koltuklarından birine, sepetinin yanına oturdu. Soluğu kesilir gibi olmuştu. Bir süre güçlükle, gözleri yaşararak oturdu olduğu yerde. Sonra kalktı. –Hesap verince iyi mi oluyor, diye sordu. –Ne demek hesap verince iyi mi oluyor, diye şaşkınlıkla sordu işçi. –Yani en güzeli hesap vermek mi, ben hesap verince devletin treni rahatlıyor mu, dedi Kemal.

Temizlik işçisi güldü. Dönüp koridora baktı. Birini görse, arkadaşlarından, yeni yeni tanıdığı öbür işçilerden birini görse yanına çağırıp yardım isteyecekti. Ama kimse yoktu görünürde. Bu sırada Kemal birkaç adım geriledi. Sepetini almıştı ya, aynı zamanda, bir şey saklar gibiydi. Arada arkaya dönüyor. Trenin penceresine bakarak. Buradan kaçabilir miyim, diye hesaplar yapıyordu. Ama pencereler kapalıydı. –Ne var bakayım, ne saklıyorsun sen, dedi

işçi. –Hiçbir şey, dedi Kemal, bakalım her şey saklanabilir mi? –Ne diyorsun sen yahu, dedi adam. Gülmeye başlamıştı. –Ama aferin, yaman çocuksun. Güçlü bir çocuksun. Cesaretli olduğun için de seni sevdim. Ama şimdi seni bırakmam için, arkanda ne sakladığını söylemen gerekiyor. Anlaştık mı?

Kemal durdu, adamın yüzüne baktı. O da gülümseyecekmiş gibi yaptı. Ama gülümsemedi. Birden fırladı, işçinin karnına bir kafa attı. Adam öyle afallamış, öyle hazırlıksız yakalanmıştı ki, gerildi. Geriledi. Vagonun koridoruna düştü. O düşünce Kemal de fırlayıp kaçtı.

33.

Vagonun öbür ucundan başka bir işçi geliyordu bu sırada, çocuğun kaçtığını görünce güldü, sonra yerdeki adama baktı, sonra da, suçlunun peşinden koşmak gerekir. Suçlunun peşinden koşmak gerekir. O nedenle hemen geriye döndü, ön kapıdan çıkıp perona indi. Hesabına göre, peronda daha rahat koşacağı için hızla arka kapıya gidecek, vagondan indiği sırada çocuğu yakalayacaktı. Ama öyle olmadı. Kemal, birden toz olmuş. Ortadan kaybolmuştu. Adam yeniden yukarıya çıktı, kompartımanın önüne düşerken gördüğü Niyazi'nin yanına gitti. Niyazi, başını çarpmış ve biraz sersemlemişti ama iyiydi. İyiydi. –Ne oldu ulan burada, diye sordu yenisi. –Yok bir şey, dedi Niyazi, biraz korkutayım dedim, çocuk yaman çıktı. –Bunlar ganimet avcıları, dedi adam. Uğraşılmaz, yolculardan sonra bunların da sırasını bekleyeceksin. Hem de gerek yok. Gerek yok. Garibanı korkutup da ne yapacaksın. Hep bizimkilerin çocukları. –Öyle mi, dedi Niyazi, kalktı, karnını ovuşturdu, bir sigara yakıp pencereden dışarıya bakmaya başladı.

Böyle durumlarda, birinden, sözgelimi bir kondüktörden kaçman gerekirse, perona inmeyeceksin. Peron tehlikelerle doludur. Bunun yerine, öbür tarafa, yani arka kapıya gitmek gerekir. Ama o kapılar, yani ray hattına bakan kapılar da kilitli olduğu için, vagonların tampon bölgelerindeki aralıktan trenin altına inip. İkinci hatta geçersin. Burası boş olabileceği gibi, başka bir trenle de işgal edilmiş olabilir. O zaman şanslı sayılırsın, ikinci hatta çoktan yanaşmış, temizliği, kontrolü yapılmış trende sinek uçmaz. İçeriye girdiğin zaman istersen kendine bir kompartıman seç, uyu.

Kemal de öyle yaptı. Tampon aralığından aşağıya indi, ikinci hattaki kompartımanlardan birine girdi. İçinde öyle bir hava vardı ki, uçup gidecek. Uçup gidecek. Kendini bayram zamanı eline büyük kırmızı bir uçan balon verilmiş de, bunun peşinden sürükleniyormuş gibi hissediyordu. Gözünün içinde bir ışık vardı. Daha önce görmediği, daha doğrusu, insan kendi gözünün içindeki ışığı göremez. Ama parıltısını göz yuvalarında hissedebilir.

Tadabilir. Ah ah, ışığı, güzel, şekerli bir ışığı tatmak o kadar güzel bir şeydir ki.

Gerçekten, vagonlar silinip temizlenmiş, kompartımanların tozu, çöpü alınmıştı. Trenin içinde taze bir hava vardı. Perdeler kapatılmış, pencere camları yukarıya sürülmüştü. Sessiz. Sessiz bir tren. Kemal'in istediğinden çok daha güzel, daha konforlu. Kompartımana girdi, üçlü kanepeye uzandı, arka cebinden çıkardığı çikolataya uzun uzun baktı. Gözleri parlıyordu. Bunu yiyecek miydi şimdi yani? Tek başına! Yüzünü astı, vazgeçti. Sonra yeniden cebine uzandı. Bir tane daha, bu kere daha küçük bir paket. Gülümsüyordu. Kararsızlıkla oyalanıyor. Bu arada da, kuşkusuz. Kuşkusuz. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi atıp duruyordu. O kadar ki, uzandığı yerde, bedeni hareket ediyordu sürekli. Neden, çünkü kalp atışımız, özellikle böyle anlarda, işte bu kadar güçlüdür de onun için. Düşünüp duruyordu. Büyük çikolatayı tek başına yiyemezdi, çünkü dört kardeşi daha vardı. Böyle bir ganimeti, DOĞU EKSPRESİ'ni her hafta karış karış dolaşırdı da, bir daha bulamazdı. Bundan o kadar emindi ki. Onu kardeşlerine götürmesi gerekirdi. Ama babası ne olacaktı? Annesi yine belki biraz nazlanır, el âlemin pis şeylerini niye alıp geliyorsun diye söylenir, neden sonra yumuşardı da, babası ne olurdu? Babasına göre bu bir hırsızlık sayılırdı kuşkusuz. Çikolatanın götürülüp TCDD görevlilerine teslim edilmesi gerekirdi.

Küçük paketi elinde çeviriyor, üstündeki küçük yazıları tekrar tekrar okuyordu. Hayranlıkla izliyordu onu. K. iline önemli biri gelmişti demek ki. Bu haftaki tren, önemli bir yolcuyu taşımıştı. Kim olabilirdi bu? Elbette, bu kadar önemli bir kişi, tek başına gelemezdi. Çikolataları bulduğu kompartımanın kapısını, kimse kendisini görmesin diye öyle sıkıca kapatmıştı ki, bir daha açamamıştı... O zaman işte, bir parfüm kokusu gelmişti burnuna. Şimdi yavaş yavaş hayal edebiliyordu. Çok önemli bir kişi. Ve onun karısı. Karısı, bazı fotoğraflarda ve Foto Cemal'in vitrininde gördüğü o şık kadınlara benziyordu. Şık. Öyle elbiseleri giyince mutlaka parfüm sıkmak gerekirdi. Ya da belki, Amerika'da, böyle elbiseler kendiliğinden kokardı, kim bilir? Zengin kadınların elbiseleri kokar. Böyle insanlar da trenlere çikolatasız binmezler.

Kemal. Kemal. Daha önce, özellikle asker kafileleri geldiği zaman. Ancak o zaman peksimet paketleri görmüştü kompartımanda.

Bazı paketleri de askerler dağıtmıştı. Böyle zamanlarda nasıl havalara uçarlardı. Kardeşleriyle birlikte. Babası ancak asker peksimetlerine ses çıkarmazdı. O nedenle onları korkusuzca götürebilirdi eve. Birden, yüzüne az önceki cesaret geldi, midesinden boğazına doğru bir geğirti yükseldi. Kompartımanın içinde, gürültüyle geğirdikten sonra küçük paketi hızla açtı, büyük bir ısırık aldı, neredeyse tüm çikolatayı ağzına soktu. Gürültüyle, gözünü kapatarak, tadını çıkara çıkara yedi. Ağzı küçüktü gerçi ama çikolata eriyen bir şeydir, Erir, insanın diliyle dişlerinin arasında dolaşır ve sonunda mideye iner.

Kalktı, büyük paketi yeniden cebine koydu. Tam bu sırada sepeti öbür trende unuttuğunu anımsadı. Kıpkırmızı oldu. Bu, o kadar önemli bir sorundu ki, annesinden de, babasından da dayak yiyebilirdi bunun için.

34.

Sanırsın pencereden çıkacak; uzanıp kompartımanın perdelerini araladı, dışarıya baktı, istasyona çöken sis, yoğunlaşmaya başlamıştı. Bulutlar yere inmiş gibiydi. İnmiş, bu civarda neler oluyor böyle, diye düşündüklerinden, bu kere yeryüzünde dolaşmaya başlamışlardı. Hep uçacak değillerdi ya. Bazen, bulutları öyle katılaşmış, gür görünce. Kemal. Bunların üzerinde yürünebilir mi acaba, diye düşünürdü. Öyleyse, aşağıdan göründükleri kadar güçlülerse, diye düşünüyordu şimdi. Öyleyse treni de kaldırıp götürebilirler. Birden, bu gerçekten olabilirmiş gibi korkuya kapıldı. Korkmak değil de. Ne gerek var. Ne gerek var. Şimdi bir trenin içinde, sisle birlikte havalanmak güzel olur da. Ya sonra sis dağılırsa? Değil mi?

Kaşlarını çattı, kompartımandan çıktı hemen. Koridoru koşarak geçti, trenden indi, tamponların arasından geçip az önce korkuyla kaçtığı vagona çıktı. Ama sepeti yoktu yerinde. Kompartımanı öyle boş görünce gözleri yaşardı. Ne yapacağım şimdi, ne yapacağım ben, diye geçiriyordu içinden. İnip perona göz attı. Sisin içinde kalakalmıştı öyle.

Bu kere, çok ağır sözler işiteceği kesindi. Kesin. Dayak yiyebilir, bir daha yumurta-lavaş satmaya çıktığı zaman kendine yeni bir sepet bulması gerekebilirdi. Bu kere kendin bulacaksın. Kendin. Nereden bulursan bul. Git güzelim sepeti bir parça çikolata için vagonda unut diye biz mi söyledik sana? Söyle bakalım. Ah ah. Bir sepet az şey midir? Bu devirde kim kime kaldırıp da bir sepet verebilir? Gözünün önüne geliyordu. Onun sepetini, öbür çocuklardan biri bulmuş. Kaldırıp koluna takmış. Gözleri parlayarak. Sonra sepetin içindeki örtüyü, annesi lavaşlar yumuşak kalsın diye kenarı dantelli bir örtü dikmişti ya. O örtüyü kaldırıp çöpe atmış. Sonra da alıp, kendi malı gibi alıp evine götürmüş. Kesinlikle böyle olmuştu bu. Alıp eve götürmüştü. Sonra, onu çıkarıp dışarıda kullanacaktı elbette. Ama tanımasınlar diye belki boyayacak, belki üzerine vernik bile süreceklerdi. Babası söylerdi bunu hep. Eski eşyanın üzerine "vernik" sür, o kadar yeni olur ki,

tanıyamazsın. Henüz hiç vernik görmemişti Kemal. Ama bir kere, bir dükkânın camından içeriye bakarken, yalım yalım parıldayan bir masa görmüştü. Sonra evde anlatmıştı o büyülendiği masayı. Bir nesne nasıl öyle parlak olabilirdi ki? Verniklidir, demişti annesi. Bir eşya parlıyorsa, verniklidir... İşte, sepeti de öyle yapacaklardı kesin. Tanınmaz hale gelsin, yepyeni görünsün, dolayısıyla kimse gelip de ona sahip çıkmasın diye.

Derken, peronun ortasında, uzakta, Cer Atölyeleri'nde doğru giden yanda iki gölge gördü. Bu iki gölge, belli belirsiz iki adamdı. Kemal o yana doğru koşmaya başladı. Gözünden yaş sızıyor, burnu akıyordu. Ama bir kere koşmaya başlayınca, birden gözünün yaşı gitti, burnunun ucundan bir homurtu yükseldi. Kaşları çatılmış, az önceki halinden eser kalmamıştı. Dur bakalım, dur bakalım, diyordu. Sisin gölgenin içinden, ta uzaktaki o adamın kokusunu almıştı. Niyazi'nin kokusunu. Gerçekten, burnuyla dokunmuştu sanki ona. Dokunmamıştı da, burnu kendiliğinden kalkıp gitmiş, Niyazi'yi bulmuş. Sonra da dönüp haber vermişti. Sepetin burada, aradığın adam burada, diye.

Gerçekten, yaklaşınca adamlar belirginleşti. Kemal, sepetini de gördü böylece; Niyazi'nin kolunda asılı duruyordu. Adamlar çocuğun ayak seslerini duyunca durup döndüler. Kemal yaklaştı, işçilerin karşısında durdu. Soluk soluğa kalmıştı. Baksan ufacık bir şeydi ama gözleri ateş saçıyordu. Kızarmış, iyice kurumuş yanmış gözlerdi bunlar. –Sepetimi ver, dedi Niyazi'ye. Niyazi o kadar şaşırmıştı ki, bir an için, değişik bir şey, daha önce hiç görmediği bir hayvanla karşılaşmıştı sanki. Çocuğun, üzerine sıçramasından korktu bir an için. Bir adım geri çekildi. Ama sonra toparlandı. Güldü yine. –Sen önce, dedi, sen önce, ne sakladıysan, trenden ne çaldıysan onu ver, ondan sonra da sepetini al. Bunu duyunca Kemal öyle bir arada kaldı ki, ne yapacağını bilemedi. Böyle büyük bir çikolata paketini, böyle az bulunur bir hazineyi... Öyle ya, bunu bu K. ilinin altını üstüne getirsen bulamazdın. Buralarda böyle değerli ve farklı bir şeyi satacak dükkân da bulunamazdı. Şimdi bu çikolatayı kardeşlerine mi götürsün, yoksa sepeti kaptırıp evdekilerden dayak mı yesin? Abiler neyse de, kendinden küçük iki kardeşi vardı ya. Hangisini yapsın? Yine burnundan o böğürtü çıkıyordu. Kendini öyle tuhaf ve güçlü hissediyordu ki, vagondaki korkuları geçip gitmişti. Uzanıp sepetini alabilir, sonra çıkıp babasının yanına gidebilirdi.

Demiryollarında çalışırdı babası. Kemal de, DOĞU EKSPRESİ geldiği zaman, yani yumurta-lavaş sepetini bitirince babasının yanına giderdi. Babası bitmiş sepeti görünce başını okşar, oğluna bir çay söylerdi. Çok severdi Kemal böyle zamanları.

Boş verdi. Sakinleşti biraz. –Kalsın, onu sana vermem, dedi Niyazi'ye. Döndü, perona artık iyice yayılmış sisin içinde kayboldu gitti.

35.

Bu sırada yeni bir rüzgâr esti, bu güçlü rüzgâr esince Dede Sultan sırtını yeniden kayalıklara yasladı da. Boncuklu çantasının ezildiğini duydu yine. Duyunca da daha fazla durmak istemedi. Bir cesaret geldi içine. Tutamakları sağlamladı, ayaklarının titremesi kesildi, kayaya yapıştı ki o kadar olur; görünürde, yanında yöresinde otlar böcekler yoktu gerçi ama. Kayanın içinden burnuna doğru bir kekik kokusu geldi yine. Genzi yandı. Susadığını anladı. Çok susamıştı gerçekten de, elinden gelse, ağzını dayayıp kayalıkları içmeye başlayacaktı ama olabilir miydi bakalım öyle bir şey? Ah ah. İnsan kayalıkları içmeye başlasa bundan sonra dünyada açlık susuzluk mu kalır?

O kadar dikkatli iniyordu ki, zaman yavaşlamış, belki biraz durmuş gibiydi. Ama böyle olmazdı, böyle olursa gücünü tüketeceğini kavrıyordu. Ulan uyanık ol, dedi kendi kendine. Ama aceleye de getiremezdi. Gülümsedi, bu işte, yani bu dağ başlarında suyu aradığı zaman boyunca hiç böyle heyecanlı bir işe kalkışmamıştı. Hiç böyle büyük tehlikelere girmemişti. Ş.'ye giderim, diye yineledi. Burada su artık olmaz, bu kadar yüksekte puynar ne yapsın. Suyun, hem de efsunlu bir suyun bu kadar yüksekte işi ne? Kendini yolda hayal ediyordu, düze kadar inecekti. Ana yola çıkacaktı. Oradan vurup giderse, bir de şansına gelir de vasıta bulursa, göz açıp kapayıncaya kadar Ş.'de olurdu. İlçede karnını doyurur. Sonra dağlara tırmanırdı, belki orada laftan anlar birilerini bulur, herkesin bildiği gözeleri öğrenir, böylece bu bilinen yerleri elerdi. Değil mi? Akıllı olmakta çok yararlar vardır.

Sonra, yüzü kayaya dönük iniyordu ya. O sesi yine duydu. Bir çıtırtı. Bir kabarcıklanma. Ve ayağının ucuna kısa, belli belirsiz bir sürtünüş. Tutunduğu yerleri bırakamayacağına göre. Bu kez korkusu gözünden yaş oldu aktı. Gözünü kapattı, kaşlarını çattı da. Karanlıkta burnunun ucundan tuhaf bir yaratık geldi geçti. Onu orada sanıyordu; ayağının ucunda, ineceği yerde durmuş tuhaf gülümsek kendisini bekliyordu. İnebilecek miyim. İnebilecek

miyim. Ama bu korkuyla aynı şey oldu, dikkati dağıldı, bacakları titredi, kayanın üstünde tutunamadı, ilk eğime kadar sürüklendi.

Bari yaralı dizimi çarpmasam, diye kaygılanıyordu. Dizi kurumaya yüz tutmuştu ya, bir kez daha çarpacak olursa, yani yürüyemeyecek hale gelirse, işte o zaman Allah korusun, burada kalır da kıpırdayamayacak olursa, yırtıcılara, alıcı kuşlara yem olacaktı. Zeyra gelecekti. Yeraltından Zümrüdüanka çıkacaktı. Zümrüdüanka'nın bacası nerededir? Mutlaka yakınlarda bir yerdedir. Çıkıp etin kokusunu alacaktır. Böylece bu ikisi, biri bir kolundan. Öbürü öbür kolundan tutarak didik didik edeceklerdir. Dede Sultan. Dede Sultan. İnsan neler düşünüyor. Bu yaşına gelmişti de. Köyde bunca zaman geçirmişti de bir gün olsun böyle bir şey düşünmüş müydü? Hayır. Ama korku yok mu. Korku. Bu iş insanın bambaşka bir şeye dönüşmesine yol açar işte. İnsan tutup biçim değiştirir. Vallahi öyle.

Bir zaman, yuvarlanıp sürüklendiği yerde, gözleri kapalı, yüzükoyun uzanıp bekledi. Gözünün yaşı yanaklarına akmıştı ya, kayanın tozuyla renklenmişti sonra. Bedenini yokladı, yok, büyük hasarım yok, diye geçirdi aklından. Gözlerini açtı, güçlükle döndü, sırtüstü yattı. O kadar yukarıda, yeryüzü çıkıntılarından, kaya parçaları ve ağaçlardan, çalı öbekleriyle eğrelti otlarından o kadar uzaktaydı ki, o kadar rüzgâr ve bulut içindeydi ki, uçtuğunu söyleyebilirdi. Öyle ya, gökyüzünün içinde gibiydi. İnsan gökyüzünün içindeyse, uçuyordur.

Bir şeyim yok, dedi, deyince de birden, kalkıp yola devam etmek için heveslendi. Demin, indiği sırada, gözlerini kapattığı sırada gölgeyi görememişti ya, yine o mor kayalığa baktı, ona varıncaya kadar yine bir eğim vardı, deminki iniş kadar olmasa bile, iniş inistir, gözünü aşağıya dikti, ayaklarını sağlama ala ala, dikkatle kayalığın başına kadar geldi.

Ama boştu mor kayanın arkası. Demin, ayaklarımın altından geçti ya, terk etti burayı, diye düşündü. Canı sıkıldı. Ellerini beline koydu, çaresiz bir yüzle, aşağıya, ta aşağıda ağaçların, ormanın başladığı koyuluğa baktı. Buradan inerim, bundan sonra zorlanmam, diye düşünüyordu. Ama bir hışırtı duydu o sırada. Eğildi, kayanın aşağıya bakan yüzü yosun tutmuştu. Öyle bir yosundu ki bu, yeşermemişti de, morarmış, kayayı da mora boyamıştı. Mor reyhan parçaları serpilmişti sanki taşın üstüne. Bu çatlamamış, diye düşündü. Bu pek tuhaf bir yere benzedi ya dur bakalım. Eğilip

kulağını yasladı, taşın içinden bir uğultu, bir rüzgâr sesi geliyordu. Birden çıldırmış gibi abandı, bütün gücünü verdi de, kaya parçasını yerinden oynattı, sonra sırtını yasladı, itti, kaya yerinden fırladı, aşağıya doğru yuvarlandı gitti. Onun kalktığı yerden apak ince bir su yol bulup usul usul şırıldamaya başladı.

Tepeyi bir ışıltı aldı, güneş çıktığı zaman bir an için rüzgâr yine kesilince. Dede Sultan ısındı, suyun başına oturdu, gözleri ışıldıyordu ona bakınca. Ulan, düştük yuvarlandık ya, iyi oldu bak, dedi, bizi suya getirene şükürler olsun.

36.

Böylece pınarın başında bir uyku çöktü Dede Sultan'ın üstüne. Öyle ansızın oldu ki bu, dur bakalım, dedi, uzandı, suyun hafif şırıltısının eşliğinde gözlerini yumdu, birden uyudu gitti. Uyuyunca, gözünün önünü sis kapladı. Tepeden aşağıya iniyordu. Kararıp kalmış Şeytan Kayalıkları onu istememişti sanki. Ya da yukarıyı mesken tutmuş şeytanın bir işiydi bu. Bana baksana sen, demişti, buranın adı ne? Buranın adı benim namımla anıldığına göre, senin burada ne işin var? Söyle bakalım. Deminden beri, yani yukarıya çıkıp da bana ve de. Benim yerime musallat olduğundan beri seni tutup göndermeye çalışıyorum da anlamıyorsun. Öyle mi? İşte böylece kovulduğu için, aşağıya inmeye çalışıyordu. Düşünde. Düşünde. Düşünde insan hep bir çıkış yolu arar kendine. Bir bakıma, düşten çıkmaya çalışır. Öyle değil mi? Dede Sultan da işte aşağıya iniyordu. Bulutlar yere inmişti. Ayaklarının altını göremediği için. Bu bulutlar yüzünden. Çevresini de göremediği için. Yukarıya çıktığını, gerçekten de bir zeyra gibi uçmaya başladığını zannediyordu. Ama başlangıçta o kadar değildi; giderek hafifledi, yeryüzünü, ayağının altındaki toprağı, kayalıkları hissetmez oldu ve. Adımlarını boşluğa atmaya başladı.

Yüzü yere, yer boşluğuna gelecek biçimde döndü, bulutlar çivitlenmişti, öyle güzel bir duyguydu ki, çok karışmıştı aklı. Neden olduğunu bilmiyordu; bir şeylere heveslenmişti ama bu şeylerin ne olduğunu anlayamıyordu bir türlü. Heves. Heves. Bunun kaynağını bilemeyiz. Durma gülüyordu. Topaklanmış, mavi mor aklaşmış bulut kümelerinin içinde Dede Sultan her türlü sıkıntısından kurtulmuştu.

Derken bir dolu başladı. Ama boncuk dolusuydu bu, boncuk yağıyordu. Yanardöner, şıkır şıkır bir boncuk tarlasını yukarıdan aşağıya döküyorlardı sanki. Bir dünyada, bir gezegende bunca boncuk bulunacaktı da insan bunun farkında olmayacaktı öyle mi? Şaşılacak şeydi.

Uyandığı zaman güneş iyice ısıtmıştı her yanını, ter basmıştı. Gülüyordu. Dur bakalım, dur bakalım, deyip duruyordu. İnsan

birden, neye uğradığını şaşırmış gibi uyuyup kalmaz ya, var bunun da bir hikmeti, dedi. Suya eğildi, ağzını gözeye dayadı, gürültüyle, oluk oluk içmeye başladı. Su, yuvarlanıp tatlı, pamuksu geçip gidiyordu boğazından. Ama buz gibiydi, iyice soğumuş soğuktan neredeyse katılaşmıştı. Ama sonra bir şıkırtı çıktı, bu suyun kabarcıkları birden donmuş da ağzında şakırdamış gibi oldu. Öğürür gibi yaptı Dede Sultan. Yapınca da boncuklar saçıldı, az önce düşünde gördüğü gibi yanardöner, ak, inci tanesi gibi eşsiz, ağır, ışıklı boncuklardı bunlar.

Dede Sultan gözlerine inanamadı. Şimdi yerden su yerine boncuk fışkırıyordu artık. Birden boşaldı, uzanıp pınarın başında hüngür hüngür. Ve uzun uzun ağladı. Uzaktan bakılsa. Bir duyanı olsa, Dede Sultan'ın burada ağladığı değil de, böğürdüğü sanılırdı. Gözünün yaşını tutamıyor. Yanında birikmiş taşmış, taştıktan sonra da Şeytan Kayalıkları'ndan aşağıya akmaya başlamış boncukların sesini dinliyordu. Güzel Allahım, sana şükürler olsun, diyordu. Antep'teki o yakışıklı evliyaya da, o yarayışlı adama da şükürler olsun. Ona öyle geliyordu ki, işte şu boncukları bulduktan sonra anlaşılmıştır ki. Dede Sultan bu dünyada boşuna yaşamamıştır. İşte, gördünüz mü? Demek ki Dede Sultan dediğiniz kişi, bunca zaman görüp de ağız kenarından güldüğünüz kişi ne söylemişse inancından söylemiş. Hem de doğru söylemiş. Hem de onun dediği gibi olmuş. Neden? Neden? Çünkü onun kalbi temiz. Koca Allah'ın da bildiği gibi, bunun kimseden saklanacağı yok.

Antep'teki evliya geldi gözünün önüne. Gelince, onu daha iyi göreyim diye Dede Sultan uzandı, gözlerini kapattı. –Allah senden razı olsun, dedi. Evliya güldü. Ama bir şey demedi. Elini uzattı, Dede Sultan'ın gözyaşlarını sildi, neden sonra. –Artık kalk oradan uzaklaş, dedi, o suyun sana vereceği şey bitti.

Dede Sultan kalktı, boncuklu çantasını sırtından indirdi, onun içinde bir çanta daha vardı ki bunu bezle kendi elleriyle dikmişti, onu çıkardı, pınarın ağzında birikmiş boncuğu topladı bez çantasının içine doldurdu.

Güneş alçalıyordu. Şeytan Kayalıkları'nın ışığı birden kesilmişti. Tepenin arkasından doğru bir rüzgâr esmeye başladı. Dede Sultan, az önce terlemişti ya, boncuklu çantasının üstüne yatmış. Güneş yukarıda parlayınca ter içinde kalmıştı ya. Şimdi sırtına vuran soğuk rüzgârla öyle bir titriyordu ki, ne yapacağını bilemedi. Bir çatırtı

geldi sırtından. Bir çatırtı geldi. Sanırsın sırtının tüm derisi buz tutmuş da parçalanmış. Yol yol çatlamış. Aşağıdaki ağaçları gözüne kestirdi, ağır bez çantasını yüklendi, inmeye başladı.

Şeytan Kayalıkları, sipsivri, yukarıya çıkıldıkça kararmış bir tepedir. Zirvede eski zamanlardan kalma bir yapı bulunur ama bu da harabedir. Öyle bir harabedir ki, zamanla bu yapının biçimi, düşen, parçalanan taşları ve eriyen duvarlarıyla doğal bir hal aldığı için, neredeyse görünmez olmuştur. Yine de, yakından bakılırsa, bu harabe, aşağıya inenleri, yukarıya çıkanları gözetleyen korkunç bir ağız gibi görünür.

37.

Sonra Dede Sultan belki bu kayalıkların bu korkunç biçimine daha önce hiç dikkat etmemişti. Ama belki de unutmuştu. Unutmuştu. İnsan gençlikte her şeyi başka görür. Gençlik öyle bir şeydir ki, arkadaş, bir ağacı tutup da bize bir avize gibi gösterebilir. Şimdi bu terslikte ne ağacın, ne de avizenin suçu bulunur, değil mi? Suç gençliğin de üstünde olamaz. O da ne yapsın, onun da çağı öyle bir çağ. Her şeyi bambaşka bir gözle gören bir çağ.

Boncuk çuvalını sırtına vurmuş, aşağıya inmiş, ağaçların altındaki patikadan ter içinde geçiyordu. Bir ara durdu, çuvalını yere indirdi, ayaklarının arasına koydu. Yüzünde bir gülümseme, önce bir zaman boşluğu izledi, sonra cebinden sigarasını çıkardı yaktı. Gülüyordu. Önündeki iki dişinin arası açılmıştı ya, duman oradan süzülüp çıkıyordu. Çok iyi oldu bu. Çok iyi oldu. Oysa, değil mi, ölmeye karar vermişti. Ne yapacaktı, boncuklu suyu bulamadığı zaman bir daha aşağıya inmeyecek ve kayalıkların ağzında kendisini ölüme terk edecekti. Demek ki o güzel Allah'ın da rızası yoktu böyle bir şeye. Bu da demek oluyordu ki, bu kere de olmadıysa, bundan sonra Dede Sultan'a ölüm yoktu. Yoktu. Bir nevi abıhayat. Bir nevi Nuh Nebi'nin ve de o iyi kalpli Hızır'ın bir hediyesi.

Sigarasını bıraktı. Artık ölümsüz biri olduğunu düşününce keyfi yerine gelmişti. Kolları, bacakları öyle tatlı bir güçle dolmuştu ki, çuvalı sırtlandı, hık demeden, bir çırpıda koskoca bir yokuşu indi. Mutluluktan delirecek gibiydi. DAVUT'u görmek istiyordu hemen. Hayvanın boynuna sarılacak. Bana bak, ben sana söz vermedim mi, ben sana gelmiş geçmiş en ulu eyeri yapacağım, hem de bu eyer senin dilin, sözün olacak, seninle konuşacak demedim mi, diyecekti. O da kuşkusuz anlayacaktı onu. Öyle ya. Dede Sultan. Artık ölümsüz olduğuna göre, insanlıktan da çıkmıştı. Yani bir insan sayılamazdı artık. Başka bir şeydi. Köye girdiği zaman, en küçük bir yorgunluk duymuyordu artık. Uçmadığına şükretsinlerdi.

Eve gidip boncuk çuvalını işliğine bıraktı, ama durmadı orada, hemen çıktı, DAVUT'u görmek istiyordu ya, gidip Gülali'ye de haber

verecek, başından geçen bu olağanüstü macerayı saniye atlamadan ona da anlatacaktı. İyi adamdı Gülali, bu köyde onu belki biraz o anlamıştı. Bak, bu DAVUT bize Allah tarafından bir emanettir, dediği zaman Dede Sultan'ı doğru dürüst bir o anlamıştı.

Önce DAVUT'u gördü. Ahırın yarı karanlığında durmuş kapıya, kapının içinden geçip gelen keskin beyaz ışığa bakıyordu hayvan. Bir derdi var gibiydi, gözünün üstüne perde inmişti de kendisinden başka kimseyi görmüyordu sanki. Dede Sultan onun boynuna sarıldı, hayvanın kararmış ağzını öptü, sanırsın öyle uzak kalmıştı ki, hasretlenmiş. Hasretlenmiş. Gözüne yaş yürüdü. –Buldum, canım, buldum, sen hiç merak etme, dedi. Gözünden bir damla yaş süzüldü. Bu yaş yanağından aşağıya inerken boncuklanıyormuş. Katılaşmış gibi geldi Dede Sultan'a. Sonra çenesinden indi, tıkırtılar çıkararak yuvarlandı. Sonra Dede Sultan ahırdan çıktı, Gülali'nin yanına gitti. Ağır bir koku vardı içeride. Gülali uzandığı yerde yine yüzünü cama dönmüştü. Hareketsizdi. Dede Sultan perişan bir haldeydi gerçi, üstü başı kirlenmiş, parçalanmıştı ya, dayanamamıştı işte. Kalkıp gelmişti. Onu kapıda görünce Reyhan yüzünü astı. Sonra da da ağlayacak gibi oldu. –Bir şey mi oldu, dedi Dede Sultan. Reyhan ağladı ama bir şey diyemedi, dışarı çıktı. Çıkarken Dede Sultan'ı da kolundan tuttu, çekti aldı. –Çok kötüledi, dedi, duyduğunu anlamıyor. Çocuklara haber verdim...

Gülali'nin çocukları A.'da dükkân açmıştı ya, köye uğramazlardı hiç. Arada bahsi geçerdi, oğlanların çok çalıştıklarını söylerdi Gülali. Ama pek de iyi söz etmezdi onlardan. Hayırsız. Hayırsız. Bizi hemen unuttular, akılları fikirleri para oldu, hem de nasıl olsa çocuklara Allah yürü ya kulum dedi. Ama olsun. İyi olsunlar da, boş ver, aramasınlar. Böyle derdi.

Dede Sultan, birden aklı başına gelmiş gibi durdu. Reyhan'ın sızlanmalarını duymaz oldu. Kadın saçlarının kırmızı ucunu leçeğinin altına topladı. O sırada, ikisinin arasında bir arı peyda oldu. Mor bir arıydı bu, ikisinin arasında uğultu çıkararak bir zaman dolandı, Dede Sultan arının kokusunu aldı, sonra da, bu arı sanırsın onu bir iple kendine çekiyor. Başını dikip onu takip etmeye başladı. Dede Sultan'a göre, o hayırsız oğlanlar buraya gelirlerse. Gülali öldükten sonra. Gelip de buradaki durumu görür. DAVUT'u ne yapacaklarını düşünürlerse. Onu mutlaka kurban edeceklerdi. Gülali'nin cenazesinde hem de. Deveyi yatırıp kesecek. Sonra Reyhan'ı da yanlarına

alıp. Evi barkı kapatarak gideceklerdi. Değil mi? Mutlaka böyle olacaktı bu. –Artık dediğimi anlamıyor, dedi Reyhan. Vallahi ben de onun dediğini anlamıyorum. İnsan, dediği anlaşılmaz olduğu zaman ölmüştür. Böyle bu.

Reyhan'ı orada, kapının önünde bıraktı, ahırın önünden başını eğerek geçti. Eve vardığı zaman artık yorulduğunu düşündü. Tamam, şimdi güzel bir uyku çekeceğiz arkadaş, dedi. Sedire uzandı, kahverengi battaniyesini üstüne çekti. Biz kaçarız, diye geçirdi içinden, uykuya dalmadan önce. Yarından tezi yok, arkadaş, DAVUT'u da alır buradan Ş.'ye gideriz. Hayvanımızı o hayırsızlara bırakacak değiliz.

38.

Hikâye

Çobanın biri bir zaman, sürüsünü yayıp toplamakta pek yorulduğu için, geçip bir bulağın başında dinlenmek istemişti. İnsan pınar başında kolayca uyumamalıdır, neden dersen, yeraltından ne çıkacağı belli olmaz da onun için. Neyse. Bu çoban pek toydu henüz, önce eğilip sudan biraz içti. Öyle hoştu ki, soğuk bir süt tadı vardı pınarın suyunda. Çocuğun yüzü güldü, yumuşadı, üstüne bir ağırlık çöktü hemen. Sonra da uzandı, hemen orada tatlı uykuya teslim oldu. Rüyasında, yanına bir kız geldi. Beyazlar giymiş bir kızdı, yine de, beyazdan çok bir tayf gibiydi, kızın arkasındaki ağaçları, onların arkasındaki dağları ve uzaktaki pembe bulutları görebiliyordu çocuk. Korkmuyordu. Ama görür görmez vurulduğu kıza karşı da koymuyordu, sesi de çıkmamakla. Hareket yeteneğini yitirmiş gibiydi. Kız onu aldı, o hafif oğlanı havaya kaldırdı. Kaldırdıktan sonra da güldü. Birlikte havalanınca, meğer oraya, yani bulağın başına sis çökmüştü, çocuk aşağıya baktı, kendi bedenini sisin içinde, suyun başında, gülümsek uykuda görünce korktu. Aman ben ölüyor muyum, dedi.

Deyince de uyandı. Gözlerini açtığı zaman yine öyle rahatlamış, öyle tasasız ve tatlı bir uyku hali içindeydi ki, pınarın içinden, çocuğun ağzının kenarından süt dökülüyordu sanki.

Bu sırada bir gürültü işitti, dönüp sesi duyduğu yana bakınca, suyun içinden peri kızlarının çıktığını gördü. Tayf içinde, gözeden akıp çıkıyor. Sesleri suyun damlamasını andırıyordu. Hemen yanı başındaki göze, bir peri gözesi olmuştu ya, peri kızları çıkıp çıkıp gülümseyerek çevresinde dönüyorlardı. Ama çoğu kayboluyordu hemen. Çoban hayal düş gördüğünü düşündü, gözlerini uzun uzun ovuşturdu. Hayır. Hayır. Hayal düş görmüyordu. Kızlardan biri kaybolmadı. Çoban başını kaldırınca, bu peri kızının, öbürlerinden farklı olarak. Kaybolmadığı gibi, durup kendisini izlediğini anladı. –Adın ne senin, dedi kız. Çoban, adını söyledi. Kız güldü. Birden somut hal aldı, görünür oldu, uçmayı bırakıp çobanın yanına

uzandı. Ama hiçbir şey demedi. Bunlar suyun şırıltısının içinde birbirlerinin kokusunu duya duya uzanıp uyudular bir zaman. İşte bu bulak Tepegöz'ün doğduğu yerdir. Ama bilindiği gibi Tepegöz hiç bu ikisine benzememiştir.

2

1.

Havaya bir şey olmuştu. Birden ısınıyor, insanın kemiklerini yakacak kadar ileri gidiyor. Sonra gölgeleniyordu. Havanın içindeki o hareketli, korkunç ve öfkeli şey böylece biraz uslanmış gibiydi. Eski günleri, diyelim bahar başlangıcındaki gevrek, kırıldı kırılacak zamanları düşündükçe yeğinleşip ayağa kalkıyor. Ama buna gücü yetmediği için dönüp yerine oturuyordu. Bulutların arasındaki kara gölgeler küçülmüştü. Derinlerden geçip sessizce, belki yeryüzüne hafif, silik gölgeler bırakarak uzaklaşıyordu. O zaman biraz serinliyordu. Ama daha o kadar ısınmamıştı. İçeride yorganla yatıyorlardı hâlâ.

Kaç haftadır, öyle bir kötülemişti ki, uykusuzluktan bitip tükenmişti. Gülşen. Sabah saatlerini gözlerini pencereye dikerek bekliyordu. Ellerini göğsünde kavuşturarak. Dışarıya bakıyor. Gökyüzünün aydınlanmasını, ışıklanıp ısınmasını bekliyordu. Perişan olmuştu. Kocası da horlayıp duruyordu yanında. Bir yanına döndüğü zaman, elini başının altına koyuyor. Bu sanki rahat. Rahat. Bu biçim yatıp hemen uykuya geçiyor, geçtikten sonra da horlamaya başlıyordu. Uzun zaman, belki saatlerce tekdüze horluyordu Mustafa Öğretmen. Arada bir şey oluyordu. Olunca ses birden yükseliyordu. Odanın içinde bir pars gezinmeye başlıyordu sanki. Öfkeli bir pars evin içinde gezinmeye başladığı zaman korkacaksın, çünkü böyle bir durumda kimse için huzur yoktur.

Orhan'la Aynur'un yakalanmasından beri böyleydi. Sabaha kadar düşünüp duruyordu da, bir türlü rahatlayamıyordu. Özellikle Aynur için korkuyordu. Onu bu kere öldürürler. Onu bu kere öldürürler, deyip duruyordu. Deyince de karanlıkta, gözünün kenarından bir yaş akıyor, gecenin zayıf ışığında bu yaş yanaklarından süzülüp yastığa yayılıyordu. Ne olacaktı böyle? Sen böyle kendini harap ediyorsun ya, diyordu Mustafa Öğretmen. Böyle harap ediyorsun ya, ne geçecek eline? Ne olacak? Sen ağlayınca senin haline bakıp bırakacaklar mı çocukları? Bu ne kadar soğuk. Ne kadar acımasız bir yaklaşım böyle, diye geçiriyordu Gülşen içinden. Gerçi doğru yanı da yok muydu? İnsan bazen, bazı koşullara alışmalıdır. Onlar içerideki koşullara

alışacak, biz de dışarıdakine. Ki ne yapacağımız konusunda daha sağlıklı düşünelim. Doğru. Doğru. Ama olmuyordu. Bunları kendine söyledikten sonra. Hemen yeniden gözleri yaşarıyordu.

Böylece bütün gece mavi, koyu mor bir ışık gibi usul usul geçti, ağardı, sonunda yatakta daha fazla kalmanın sırtındaki ağrıyı artıracağını düşündüğü için kalktı Gülşen. Soğumuştu içerisi. Sobayı yaktı, çay için su koydu çaydanlığa. Yiyecek bir şeyler çıkardı. O kadar yorgun, tatsız görünüyordu ki, şimdi de, günün nasıl geçeceğini düşünüyordu. Bugün de akşam olacak mı? Bakalım dünya ne zaman durup yerinde saymaya başlayacak. Kıyamet ne zaman kopacak? En çok bunu merak eder olmuştu. Dünyanın sonu gelse, o bizden kurtulsa, biz de ondan kurtulsak, kötü mü olurdu? Geçip elini yüzünü yıkadı. İyice çeksin diye pencerenin önüne koyduğu radyonun düğmesini çevirdi. Radyonun içinden bir hışırtı yükseldi. Sonra bu hışırtı da kesildi. Gülşen yüzünü astı.

Mustafa Öğretmen de kalktı bu arada. Sobanın yanına kadar gelmiş, nerede olduğunu unutmuş da çevreyi tanımaya çalışıyordu. Kaşlarını çatmıştı. Bir zaman karısının karşısında sersem sersem bekledi. –Evet, çay içelim bakalım, dedi sonra. Demliğin kapağını kaldırdı, çayın çöküp çökmediğine baktı. Sonra gidip o da yüzünü yıkadı, üstünü giyinip yeniden, bu kez biraz daha uyanmış. Biraz da neşelenmiş biçimde çıkıp geldi. Gülşen'e sarıldı. Gülşen dalmış gibiydi, masanın üstüne çıkardığı pekmeze, kentteki peynir pazarından aldığı küflü peynire, boş çay bardaklarına bakıyordu. –Günaydın hanım, dedi Mustafa Öğretmen. Gülşen ona bakmadı, ağzından bir şeyler çıktı ama ne dediği anlaşılmadı. Durdu, birden ayağa kalkıp içeriye geçti, üstüne bir hırka alıp geldi. Sonra çayları koydu. –Gece aklıma geldi, dedi, bu kızı yine önceki adamların eline vermezler inşallah. –Nasıl yani, dedi Mustafa Öğretmen. Hangi adamların eline? –Canım işte daha önce işkence edenler var ya, onlara. Bunu orada tanırlarsa bir daha sağ bırakmazlar. Mustafa Öğretmen yüzünü astı. –Bilmem, dedi, her şey olabilir. Ama şimdilik böyle bir durum yok. Yani şimdilik rahatları yerinde. Nakil falan olursa öğreniriz elbette.

Bu sırada radyo cızırdadı, K. Hapishanesi'nde olayların çıktığını söylüyordu haberler. Bir zamandan beri, ülkenin her yanından böyle hapishane haberleri veriyorlardı. Her yanda kıpır kıpır, sürekli bir değişime hazır, kıpırdayan bir şeyler vardı.

2.

Annesine çok yanmıştı Gülşen. Fındık. Fındık. Erken ölmemişti gerçi. Yine de, insan ölümü annesine konduramaz, değil mi? Annenin ölümünde, onarılamaz bir şeyler vardır. Annenin ölümü, yaratıcının ölümü gibi bir şeydir. Bu da dünyanın sonu demek olur. Fındık'ı hatırlıyordu, son zamanlarında iyice aksi biri olmuştu. Hemen hemen hiçbir itiraza tahammülü kalmamıştı. Durmadan, her şeyi eleştiriyordu. Gerçi, çoğu zaman, haksız da sayılmazdı. İnsan belli bir yaşa geldikte korkusuz bir hal alıyor. Böyle olunca, hesapsız, korkusuz, düşüncesini açıkça söyleyebiliyor. Yoksa dünya aslında düşüncemizi söylemekten korktuğumuz bir yer değil midir?

İçeride bir sessizlik dolandı, bir uğultu yalayıp geçti. Mustafa Öğretmen neden sonra, kasveti dağıtmak ister gibi. –Allah rahmet eylesin, hanım, bana soracak olursan, Fındık Hanım çok önemli biriydi. Şu köyde doğru bildiğini söyleyen başka kim var? Bizim çocuklar bile lafını tartar, bin düşünür bir söyler. Ama Fındık öyle değildi. Gülşen güldü. Birden, çayları koymuşlardı gerçi ama daha içmemişlerdi, bardağı bıraktı, kalkıp kocasına sarıldı. –Doğru dedin ya, dedi. Annem bildiğini söylerdi, hem de söylemekten geri durmazdı. Ah ah, okumuş olsaydı yaman biri olurdu. Bizim buralarda okumak kolay mı ki? Mustafa Öğretmen'in kaşları çatıldı. Çayından bir yudum aldı. –Bunları değiştireceğiz, dedi. Artık eski düzen bitti. Hem de hiç gücü kuvveti kalmadı. Bundan sonra değişecek. Bizim, bizim insanımızda çok güzel bir cevher var. Bu cevheri çıkarmak için bu düzen izin vermiyor. Ama bunu değiştireceğiz.

Gülşen, birden aklına gelmiş gibi kalktı, terekten bir kavanoz aldı. Bu kavanozun içinden bir kaşık pervelde çıkardı. Perveldeyi bir çay tabağına aldı, getirip masanın üstüne koydu. Mustafa Öğretmen bunu görünce öyle sevindi ki. Ne diyeceğini bilemedi önce. –Akşama şöyle güzel bir pirinç pilavı yapalım hanım, dedi. Olmaz mı? –Niye olmasın, dedi Gülşen. Ben akşama yaparım. Hem de sıcak sıcak, bunun yanında yeriz.

Bu sırada kapı açıldı, açılınca önce biraz beyaz ışık doldu içeriye,

sonra bir gölge belirdi. Toprak'ın gölgesiydi bu. Çocuk, annesinin ölümünden beri öyle yıkılmış öyle kederlenmişti ki. Kederin evi dini dikilsin. Yüzü yerdeydi yine. İçeriye girdiği zaman da dünyası yıkılmış gibi bir hali vardı. –Gel bakalım, Toprak Paşa, dedi Mustafa Öğretmen. Toprak bir şey demedi, galoşlarını çıkardıktan sonra terekten kendine bir çay bardağı aldı, masaya geldi. Ağladı ağlayacak gibi görünüyordu. Onu öyle görünce Gülşen'in de yeniden gözleri doldu. –Bana bakın, dedi Mustafa Öğretmen. Bildiğiniz gibi, ölenle ölünmez. Bizim en çok yanacağımız ölümler, genç ölümlerdir. Yeterince yaşamış olanlar için Allah rahmet eylesin deriz, öyle değil mi? Fındık Hanım gerçi çok iyi, çok rahat bir yaşam sürmedi ama kısa da yaşamadı. Yani bence kısa sayılmaz... Hepimiz onun kadar uzun yaşayalım. Yaşayalım da, şu memleket için bir şeyler yapalım. Değil mi?

O bunları söyleyince, evin içinden sıcak bir yel geldi geçti sanki. Aynı zamanda, yani bu yelle birlikte, pencerenin içinden bir ışık geldi doldu, dışarıda güneş yer değiştirince. Gülşen'in, sonra da Toprak'ın yüzü aydınlandı. Çocuk başını kaldırarak çayından bir yudum aldı. Sonra okulda, ceketini çıkaracakmış gibi omuzlarını hafifçe açarak, bir külhanbeyi gibi dolaşırdı ya, onu anımsadı, sırtını dikleştirdi. Biraz açılır gibi oldu. –Ben okula gideceğim, dedi. Bir görevi vardı da daha fazla aksatamazdı sanki. Öyle kararlı görünüyordu. –Evet, diye araya girdi Mustafa Öğretmen. Ölenle ölünmüyor. Sen de gidip derslerine devam etmelisin. Bunu söyledikten sonra biraz durdu, bir şey hatırlamaya çalıştı. –Sizin edebiyat öğretmeniniz kimdi, diye sordu neden sonra. Toprak önce şaşırdı ama sonra gülümsedi. –Nihal Hoca, dedi.

Mustafa Öğretmen Nihal Hoca'yı anımsamaya çalıştı bir zaman. Neden sonra başını salladı, çayından bir yudum aldı. –Evde durum nasıl, var mı bir ihtiyacın, diye sordu. –Yok, dedi Toprak. K.'de tek odalı, küçük bir evleri vardı, gerçi bir duvarında çoğun rutubet olurdu ama çocuk buna aldırmazdı hiç. İçeriye girip sobayı yaktığı zaman dünyalar onun olurdu. Sonra ablası elektrik su için her ay düzenli para verirdi ona. Şimdi, yaşlı annesinin ölümü, çok sonraları bir mucize, Fındık'ın deyişiyle bir armağan olarak doğmuş bulunan Toprak için öyle büyük bir yokluktu ki, bununla birlikte, kendisini bir gecede büyümüş ve olgunlaşmış gibi hissediyordu. Dolayısıyla, bir yaşıtı gibi duruyordu enişteşinin karşısında. Çayı-

nı içtikten sonra kalktı. –Abla, dedi, evi öylece bırakacağım, sen toparlarsın değil mi? Belki birkaç ay da gelmeyeceğim. Gülşen güldü. –Sen merak etme, dedi, ben evi derler döşürür, kapısını bacasını da bir güzel kapatırım, sonra da ihmal etmem. Ama birkaç ay gelmemek olmaz. Zaten ben de sana geleceğim ama baba evini de boş bırakamayız. Tamam mı? –Tamam abla, dedi Toprak, eğilip tostoparlak olmuş, üzüntüden küçülmüş ablasına sarıldı, sonra çantasını almak, botlarını giyinmek üzere yeniden yukarıya çıktı.

3.

Gökyüzü çatırdar gibi oldu, açıldı. Uzaktan, Ç. Gölü'nün yakınlarından bir ışıltı kalktı, biri ayna tuttu sanki, gölün suyu yukarıya yansıyınca, bulutların arasından bir aydınlık çıktı. Bu aydınlık da, savrulan pamuk tarlaları gibi bulutlu gökyüzünü açtı dağıttı, yukarıdan bir çatırtı geldi. Toprak. Toprak. Ne yapacağını bilmiyordu sanki. Bu yaşına kadar, gerçi annesinin yaşını bilmezdi ama, çok yaşlı olmasa da, çok görüp geçirdiğini, erken çöktüğünü, babasının türlü eziyetlerine katlandığını bilirdi. Yine de, o aksi, güçsüz kadının yokluğunu birden anlamış gibiydi. Köksüz kalmak, annesiz kalmak. Bu bir anlamda, babasız kalmaya benzemiyordu. Demek ki öyleydi. Bütün bu girip çıktığı odaların, binip indiği minibüslerin, yolların, ağaçların ve evlerin. Ve binaların. Hepsinin bir acemisi gibiydi ya. Bununla birlikte korku da başlamıştı. Hem de yeni değil. Annesi yatağa düştüğünden beri.

Yukarıya çıktı, elinden geldiğince toplamıştı evi, çantasını hazırlamış, yanına alacaklarını almıştı. Bundan sonra, öbür işleri ablasına bırakması gerekiyordu. Ablası bir mucize gibi değil miydi? Her şeyi kolayca halletmiyor muydu? Ah ah. Ablası gibisi var mıydı. Gülşen'i düşününce, hemen peşinden Aynur Abla'sı da geldi aklına. Gelince de bozuldu, gözüne yaş yürüdü birden. Ben ona demiştim, diye geçirdi içinden. Aynur öyleydi ki, aklından ne geçirdiğini kimse bilemezdi. Tamamen yalnız. Bütünüyle başına buyruk. Kalkıp bir yere gidecek olsa, Aynur. Aynur kime hesap vermiş de kardeşine verecek. Onun için Toprak ne? Bir küçük velet. O da doğruysa tabii. Öyleyse.

Çantasını sırtına vurdu, kapıyı kapatıp çıktı. Ama olmazdı. Olmaz. Aynur'a yaptıkları büyük bir haksızlık. Onu mutlaka serbest bırakacaklardır. Bir kere, neyle suçluyorlar? Bu konuda en küçük bilgileri yok. Ablasının, ayrıca Orhan'ın hiçbir suçla tutuklanabilmesi mümkün değil. Mustafa Enişte, bunun çok sürmeyeceğini söylememiş miydi? Bunları anlatırken o kadar rahattı ki. Yahu bu saçmalık, bırakacaklardır, bütün bu belirsizlikler, bilgisiz bırakma-

lar hep bu tarafın moralini bozmak için. Bir nevi yıldırma politikası. Böyle söylemişti. Canı sıkılıyordu. Canı sıkılıyordu. Elini uzatıp, tüm dikkatini toplayarak ablasını alıp çıkarmak istiyordu.

Aşağıya indi, köy meydanından K.'ye gidecek dolmuşa bindi, ilkin çantasından bir kitap çıkardı. Ama canı okumak istemedi. Başını cama yasladı, kendini yorgun hissediyordu. Daha önce hiç bu kadar üzüntünün bir araya geldiği olmamıştı. Kafası hiç bu kadar yorulmamıştı. Bazen, bu bir iki yıl önce daha çok oluyordu, bazen dünyada bir daha asla mutlu olamayacağını, başına gelen olumsuzlukların asla düzelemeyeceğini düşünürdü. O zaman tüm çare kitaplardaydı sanki; yaşının üstünde kitapları alır, bunları kafasını gözünü yararak okumaya koyulurdu. Ama bazı şeylerin bilincindeydi, ona kalırsa. Yani, örneğin, falanca kitap aslında bana göre biraz ağır. O halde bunu benim biraz ağırdan alarak, yani yavaş yavaş okumam gerekiyor. Neden, çünkü hiç anlamadığım bir kitap için günlerimi harcamış olurum bu durumda.

Bir keresinde, K.'nin merkezindeki bir kitapçıya girmiş, burada, acaba kendi kendime, kimsenin tavsiye etmediği bir kitabı seçsem nasıl olur, diye düşünerek, raflar arasında dolaşmaya başlamıştı. Ne düşünüyordu bu günlerde? Orhan gibi, Murat Abi'si gibi olsa, değil mi? Ona yeterdi. Murat bir keresinde *Doktrinler Tarihi* adlı bir kitap önermişti ona. Mavi kapaklı bu kitabı pek iyi anımsıyordu Toprak. Ama o sırada parası yetmediğinden alamamış, sonra da soğumuştu onu okuma düşüncesinden. İki ciltlik bu ağır kitap, ayrıca, onu yoracaktı, belki şimdi biraz daha olumlu şeylerle geliştirmeliydi kendini. Neyse, o gün, kentin doğru dürüst tek kitapçısına girince. Böyle, yetişkinler gibi raflar arasında, kimi zaman kollarını göğsünde kavuşturarak dolaşmaya başlayınca. Zaman zaman duyduğu, Marksist düzeni anlamanın gereklerinden biri olduğunu düşündüğü *Ekonomi Politik* kitabına takılmıştı gözü. Eğilip aldı, içindekiler sayfasına baktığı zaman, başlığın, içeriğe göre daha karmaşık, daha doğrusu soyut olduğu düşüncesine kapıldı. Pek çok şeyi öğreneceğini düşündü, yani, ona göre, hepimizin bildiği, genel bazı teorik konuların yanında, daha açıklayıcı, genel olarak sistemin nasıl işlediği ve Marksistlerin tam olarak neye karşı çıktıkları konusunda daha aydınlatıcı ve pratik bilgilere gereksinimleri vardı. Mustafa Öğretmen, bir keresinde, halkın açıklıktan hoşlandığını söylememiş miydi? Açıklık. Soyut kavramlar aydınlara

göreydi. Bunları açıklıkla anlatmak ve halka ait bir dil kullanmak gerekiyordu. Ama ayrıca bundan önce, açık, halka ait bir dilin de öyle kolay bir şey olmadığını, bunun da yine bir anlamda devrimci bir eğitim istediğini kabul etmek gerekirdi. Kitabı aldı, oradaki görevlilerden birine yaklaştı, arka kapakta etiket olmadığı için, görevliye, kitabın fiyatını sordu. Kızıl uzun saçlı, ince, gülümsek biriydi görevli. Ama kendisinden yaşça büyüktü. Üniversite öğrencilerine benziyordu. Toprak'ın elindeki kitabı görünce şaşırdı. Yine gülümsedi. –Çok önemli bir kitap, dedi, bunu size biri mi tavsiye etti? –Hayır, dedi Toprak, hep duyuyordum, burada görünce artık alayım dedim. Kızıl kıvırcık saçlı çocuk iri, gülümseyen gözlerle baktı. –Bu benim hediyem olsun, dedi. Toprak kızardı, ne diyeceğini bilemedi. Bir zaman ayakta bekledi, neden sonra kitabı elleri titreyerek çantasına koydu.

4.

Bu sırada bozuk toprak yolda titreyerek hareket etti dolmuş. Toprak, başını döven camın etkisiyle uyandı, sıçrayacak gibi oldu, sonra başını cama koymak yerine boynuna devirdi. Öyle tatlı bir uyku bastırmıştı ki, seviyordu bunu. Seviyordu. Boynundan aşağıya, göğsüne doğru bir damla terin aktığını hissetti. Çantasını kucağında sıkıladı. Bu sırada ona öyle geldi ki, dışarıdaki hava bir an için bulutlandı, kapandı ama sonra bu kapanmaktan vazgeçip açıldı yine. Gölgenin biri bir yerden bir yere geçti.

Kitapçıdan ayrılacağı sırada, kızıl saçlı kitapçı seslendi. –Bizim bu yan binada toplandığımız bir büromuz var, dedi, ülkenin sorunlarını tartışıyoruz. Sizin gibi gençlerin görüşlerine ihtiyaç duyuyoruz. Aynı zamanda... Aynı zamanda hepimiz için moral ve... Yani... Bir anlamda, ülkemiz içinde demokratik bir örgütlenme... Bunu duyunca, Toprak. Öyle hoşuna gitti ki, bir bakıma, işte tam o noktada artık büyüdüğünü ve yetişkinlerin dünyasına katıldığını kavradı. Bu biraz erken olabilirdi kuşkusuz, yaşına bakılacak olursa. Yine de, böyle anlarda kendisini çok özel hissediyordu, vaktinden önce olgunlaşmıştı sanki, yaşamı savunmaya herkesten önce başlamıştı. O günden sonra, özellikle sınıf sorunu üzerinde öğrendikleriyle ilgili olarak, kendisi için bir sınıf belirlemeye çalışmıştı. Kafasını çok meşgul etmişti bu. Sınıf. Hangi sınıfa mensup sayabilirdi kendini? Örneğin öğrencilik, bir sınıf sayılabilir miydi?

Birden, dolmuş yolun üzerindeki derin bir çukura düşüp çıktı. Çıkınca da, Toprak'ın başı cama öyle bir çarptı ki, kalın, tok bir ses yankılandı içeride. Çocuk başını kaldırdı, yanında oturan adam. Bacaklarının arasında yirmi kiloluk bir peynir tenekesi taşıyordu. Sesi duyunca o da uyuklayan başını kaldırdı, Toprak'a baktı. O bakınca, sanırsın dünya onun uyanmasını bekliyor; dolmuşun içinde birikmiş koku akıp çocuğun burnuna doldu; peynir, ter, yağ ve kasket... Gözünü yeniden kapattı, sonra göz ucuyla anladı; anayola çıktılar...

Ç. Gölü çevresinden ilçeye giden yolun ne zaman göle yaklaşacağı, ne zaman alçak tepelerin arkasında kalacağı beli olmaz. Buradaki düzlükler öyledir ki, gölün çevresinden dolanarak az içeriye girdiğiniz zaman. Orada duracak olursanız. Az ötenizde yeşil, mavi, öylesine olağanüstü bir gölün bulunabileceğini aklınıza getiremezsiniz. Ama işte o oradadır. Yol kıvrıla büküle ilerler, alçalır ve yükselir. Sonunda yine gölü görür; sis, her zaman olduğu gibi, gölün ışıltılı yüzeyindeki gölgelerin içine dalıp çıkmaktadır. Toprak, çocukluğundan anımsıyordu bu yolu. Bu dolmuşları.

Bir keresinde. O zamanlar Mustafa Öğretmen'le birlikte gider gelirlerdi. Enişte, zaman zaman elinden tutardı onun; birlikte binerlerdi; şoför o zaman, o dönem arabayı kullanan çocuk iyice türküseverdi. Arabaya biner binmez âşıkların sesi yankılanmaya başlardı. Bazen bu türküler öyle ağır, öyle kasvetli gelirdi ki, Toprak. Düşünürdü ki, bir zamanlar bu civarda birileri fena acılar çekmişti. Çekmekle kalmayıp, bunu bir de çalıp söylemekle ölümsüz kılmışlardı. Sonra, K.'den döndükleri sırada, bazı akşamlar, hava birden kararırdı. Yağmur yağardı. Yolu aydınlatan farların ışığında. Dışarıdaki o esintili yağmur, Ç. Gölü'nün bir yanından, civardaki bataklık tarlaların üstünden küçük hafif kurbağaları toplar getirir. Böylece bu kurbağalar eski asfalt yola birer kurbağa yağmuru gibi patır patır düşmeye başlardı. Bu görüntü, birkaç kere gördüğü bu kurbağa yağmuru. Toprak'ın düşlerine girerdi kimi zaman. Dolmuşun farları yolu aydınlatıyor. İçeride yorgun, bitkin, uykulu birkaç yolcu var. Mustafa Öğretmen de, Toprak da bunların içinde. Dışarıda kurbağaların asfalta patır patır düştüğü görülüyor. Sonra, bu kurbağaları dolmuş eziyor elbette. Yaşam, zorunlu ölümün hüküm sürdüğü bir oyuna benziyor. Burada vicdan yok. Zorunluluk var. Rüzgâr esiyor. Kurbağalar Ç. Gölü'nün çevresindeki bataklıklardan, zayıf derelerden ve dere yataklarından kalkıp havalanıyor. Hortuma kapılarak. Ve yeniden, Ç. Ovası'na yağıyor. Çünkü yaşam böyle bir şey. Önce havalanır, sonra yağıp yeniden tohumlanırız.

Böylece, uyur uyanık, bir ara bütünüyle daldı, o patırtının, dolmuşun girdiği çukurların içinde nasıl olduysa dalıp gitti ve. Gözünü açtığı zaman K.'ye yaklaşmışlardı artık. Toprak, kilisenin başını gördü, doğruldu, sonra gözlerini ovuşturarak çevresine baktı. Uyuyordu herkes. Yanındaki adamın peynir bidonu köpüklenmişti. Bir yerlerden bir koku geliyordu; dikkatle dinleyince bu koku Top-

rak'a tavukların boynunu anımsattı. Tavuk boynu gibi kokuyordu dolmuş. Sıcak suyla ıslanmış, bir anlamda terlemiş bir tavuk boynu. Ama çok sürmedi, minibüs hızla kalabalık sokaklara girdi, pazaryerlerini andıran bir gürültünün, yüklü kamyonların arasından geçti. Sonra küçük bir meydanda durdu. Durunca, yolcular birden, öyle amansızca uyuyan ve biçimden biçime giren kendileri değilmiş gibi ayaklandılar hemen. Toprak da toparlandı, kalkıp çantasını sırtına geçirdi, minibüsten indi.

K. akşam akşam tazelenmiş gibi görünüyordu. Kalabalığın gücü, kıpırtısı öyle canlıydı ki, kent bir şeylere hazırlanıyordu sanki. Bir panayır. Bir gösteri. Yepyeni bir şeyler olacak gibiydi. Toprak dolmuştan inince derin bir soluk aldı, gülümsedi, kente gelmenin kendisine nasıl iyi geldiğini düşündü uzunca. Sonra adımlarını açtı, yürümeye başladı.

5.

K.'de, gerçi arkadaşları vardı ama bazı akrabalar da bulunurdu. Yine de, Toprak sevmezdi akraba ziyaretini. Uzak durur. Bayramlarda, ev kalabalıklaşıp da gürültü başladığı zaman bir köşeye çekilip beklemeye başlardı. Ama dışarıdaki kalabalığı severdi. Gösteri yürüyüşleri. Gösteri yürüyüşleri. Şenlikler. Okulun bahçesinde, yaz başlarında şenlik yapıldığı zaman içi içine sığmazdı. Şenlikler, yerli malı haftaları, böyle zamanlarda içi yeniliklerle dolup taşıyordu. Uzaklara gidemiyordu da. Uzaklar böyle böyle buraya, K.'ye, olmazsa A.'ya gelebilirdi sanki. Başka bir yaşam. Yeni bir umut. Bahçede şenlik halayı kurulunca. Toprak, o kadar dostu yoldaşı bir arada görünce öyle coşardı ki, Aynur Abla'sından öğrendiği narayı atar, herkesin de bu coşkuya katılmasını isterdi:

Evrim! Evrim! Tek yol devrim!

Bayılırlardı buna. Horonun içinde kendi kendine havaya zıplayanlar olurdu. Şenlik, yeni bir kapının açılması gibiydi. Yoksa buradan kalkıp İstanbul'a, yani gençlerin deyimiyle, "asıl hayatın" yaşandığı yere gitmeleri, hem de bunun için hiç zaman kaybetmemeleri gerekirdi. İnsanın içinde iki şey birbiriyle savaşır. Biri kalıp huzurla çoluk çocuğa karışmak isteği. Öbürü de, belli yaşlarda iyice öne çıkan aykırı bir istek. Buralardan çekip gitmek ve yaşamın aktığı asıl yollara çıkmak. Toprak bu ikincisini arzuluyordu daha çok. Ama burada farklı bir şey vardı; artık öyle bir noktaya gelmişlerdi ki, bu noktada devrime omuz vermemek ihanetini kendine yediremezdi.

Kentin arka sokaklarında, arkadaşlarla aralarında tenekeci dedikleri mahallelerden birinde, iki katlı bir evin alt kattaki bir odasında otururdu, bir zaman önce Gülşen ve Mustafa Öğretmen'le gelip burayı tutmuş, sonra temizleyip hazırlamışlardı. Gülşen. Gülşen çok düşkündü kardeşine. Kapıyı açtı, burnunun ucundan hafif bir rutubet esintisi geldi geçti. Hemen çantasını indirdi, soğuk sayılırdı içerisi; geçip sobayı yaktı.

Ablasıyla Orhan'ın içeride olmalarına çok bozuluyordu. Öyle büyük bir haksızlığa uğramış gibi hissediyordu ki kendini; sanki biri karşısına almış da ona güzelce hakaret etmiş. Sövüp saymış. Saydıktan sonra da Toprak ona hiçbir şey diyememiş, öyle boynunu büküp laflarını yutmuş. Oysa hiç altta kalır mıydı? Okulda da iyi bilirlerdi onu. Aynur'u gözlerinin önüne getirdi. Mutlaka gülüyordu yine. Ağzının bir yanını yukarı kıvırarak gülüyor, gözleri ışıldayarak çevresine bakıyordu. Mutlaka. Ayrıca o unutulmaz laflarını savuruyordu yine: Bana baksanıza siz, beni bir kere orada öldürecektiniz. Artık o zamanlar geçti. Hem de geçmiş olsun...

Ablasını düşününce, kolları yine öyle, bir külhanbeyi gibi havaya kalktı. Kaşları çatıldı.

Bu sırada kapısı çalındı. Çalınınca bir an için ürperdi, durup düşündü, sonra kendini toparladı, dışarıya bakan, kapının önünü gören pencerenin perdesini araladı hafifçe. Çetin'i gördü. Okuldan arkadaşıydı Çetin. Su sızmazdı aralarından. Yaz ortalarında bir yerlerden birer bisiklet bulur, bisikletlerle kaleye çıkarlardı birlikte. Sonra yukarıdan, kale kapısından aşağıya inen eğime kendilerini bırakır. *Güzel günler göreceğiz. Güneşli günler*. Bağıra bağıra aşağıya inerlerdi. Çetin yaman bir çocuktu. Onun kadar cesur birini tanımamıştı Toprak hiç. Çetin'in ince konulara kafası basmazdı; şiirden, teorik bilgilerden anlamazdı ama. Yahu sen bana ne yapacağımızı söyle yeter, derdi. Bir anlamda, koruyucu bir yoldaştı. Köy yaşamıyla ilgili. Doğayla ilgili hemen hemen her şeyi bilirdi. Öyle bir at binişi vardı ki. Çetin. Atla birlikte tek bir hayvan gibi görünürdü.

Gidip kapıyı açtı, kucaklaştılar. Çetin hemen içeriye geçti ayakkabılarını çıkartarak. –Ulan, dedi, başın sağ olsun ulan. Toprak'tan daha üzgün görünüyordu. –Sağ ol, dedi Toprak. Ne diyeceğini bilemiyordu. Aslında, unutmak istiyordu da. –Öylesine geldim, bir şansımı denemek için, dedi Çetin. Ama dönmüşsün işte. Dönmüşsün. –Döndüm ya, sıkıldım köyde. Sadece annem değil, herkes ölmüş gibi geldi. –Yaşlılar da ondan, yazık, öyle deme, dedi Çetin. Herkesin sonu o. –Ben de şimdi girdim içeri, dedi Toprak. Çay demleyelim gel. –Gerek yok, dedi Çetin. –Neden gerek yokmuş? –Çayı bizim tarafta içeceğiz de onun için. Bize gideceğiz yani. –Neden yahu, dur, yeni geldim daha, diye direndi Toprak. –Olmaz, kalk, dedi Çetin. Bazı misafirlerimiz var.

Bunu duyunca Toprak durup düşündü, kaşları çatıldı. –Kimmiş bu misafirler, dedi. –Korkacak bir şey yok, dedi Çetin. Bizim bazı arkadaşlarımız. Sen de iyi tanırsın, ama müsaadenle söylemeyeceğim. Eve varınca öğreneceksin.

Çıktılar, akşam olmak üzereydi, uzaklardan bir pazaryerinin sesi geliyordu, sonra, sesle birlikte, meyve sebzenin kokusu da kente yayılmıştı. Ama bu koku kömür kokusu kadar baskın mıydı bakalım? Çetin, evden çıkar çıkmaz arkadaşının boynuna sarıldı. –Yeğenim, dedi, ölenle ölünmüyor. Hepimiz öleceğiz. Ama hemen değil. Daha zamanı var.

6.

O saatlerde bir gümüş parıltısı ortaya çıkardı K.'de. Güneş bulanıklaşır. Kalenin arkasında yavaş yavaş erimeye başlar. Sonra, bütünüyle geçip gitmeden önce. Ufukta asılı, dakikalarca ak parlak donuk kalakalırdı. Güneşin sanki yeri orasıdır. Ufukta, tarlaların arasında bir yere inip orada beklemeye başlar. K. Ovası'na beyaz bir ışık hâkim olur. Toprak, bu ışığı köyden de bilirdi, Ç. Gölü çevresinde uzanan tarlalarda da ufku boyayan bu ışığın ovaya bir sis gibi yayıldığı olurdu. Ona öyle gelirdi ki, gümüşi güneş ışığı toprağa iner. Böylece orada sabahı bekler. Sabah saatlerinde de çoğalıp birden yayılmaya başlardı. Pazaryerine yaklaştıkları zaman gürültü yükseldi; hal binasının içinden bir uğultu geliyordu. Çetin'in buradaki Kürt pazarcıların, nakliye esnafının ve peynircilerin içinde o kadar arkadaşı vardı ki, bazen, canları istemişse, hale uğrar, birinden bir hıyar alıp soydurarak. Bunu ısıra ısıra çıkıp dolaşırlardı. Bu dünyada *mökkem* yiyeceksin arkadaş, derdi Çetin. Yemeyen insanın ne kafası çalışır ne eli ayağı. Büyük beyaz dişleri vardı Çetin'in, hıyarı ısırdığı zaman, ağzından, bu dişlerin arasından taze sebzenin suyu fışkırırdı.

İstasyon mahallesine yaklaştılar, burada ortalık iyice alacalanmıştı. Az ileride işçiler vagonlardan birini yıkıyordu. Yukarıdan olukla su akıyor. Vagonun altından koyu bir buhar bulutu püskürüyordu. Eski taş lojmanlara geldikleri zaman durdular, Çetin kapının eşiğinde oturup botlarının bağını çözdü, çözdükten sonra da bunları özenle kaldırıp kapının kenarına koydu. Toprak da ayakkabılarını çıkardı. İçeriye geçtikleri zaman küçük dilini yutacaktı neredeyse. Murat'la Ece. Murat'la Ece gelmişlerdi. Birden öyle sevindi, öyle coşkuya kapıldı ki, yüzüne kan yürür gibi oldu. Bir zaman birbirlerine baktılar. Neden sonra Çetin kolundan çekti Toprak'ı, içeriye geçirdi. Perdeler kapalıydı. Evin küçük oturma odasında cılız bir ışık yanıyordu. Toprak somyanın üstüne oturunca devrilir gibi oldu, bu nedenle birlikte güldüler biraz. –Murat Abi, dedi neden sonra. Ama devam etmedi. Murat güldü. –Çok uzun yoldan gel-

dik, dedi, Ç.'ye kadar yürüdük. Benim yine neyse alışkanlığım var ama Ece perişan oldu. Bunu duyunca başını çevirip Ece'ye baktı Toprak. Gerçekten, kız öyle yorgun, bitkin görünüyor, ayakta öyle zor duruyordu ki, bir an için onun ayakta, daha şimdiden uyumaya başladığını düşündü. Telaşlandı. –Uyusun, uyusun hemen, dedi. Ece uyanır gibi oldu, önüne baktı. –Yok, dedi, gideceğim ben. Sesi çıkmıyordu. –Biz, biz biraz seni aradık, herkese de sorulmuyor, dedi Murat. Sağ olsun Çetin kardeş yardımcı oldu. –İyi yaptınız, iyi yaptınız ya, dedi Toprak, sonra birden anladı. –O zaman doğrudan bana getirseydin ya, diye arkadaşına döndü. –Ne bileyim evde misin, diye güldü Çetin.

Bu sırada, içeriye yaşlıca bir kadın girdi, tombul, ak pembe yüzlü, şalvarlı bir kadındı bu. Leçeğini yukarıdan bağlamış, bağın bir ucunu dişlerinin arasına sıkıştırmıştı. Utanır gibi bir hali vardı. Elindeki çay tepsisini sehpanın üzerine bıraktı. –Çocuklar, çay için bakalım, dedi, vallahi haliniz kalmamış bak. Murat'a ters ters bakıyordu. –İçelim, içelim de kalkalım biz, hemen kalkalım, size de rahatsızlık verdik teyze, dedi Murat. Kadın dönüp odadan çıktı. Bu sırada dışarıdan bir tren geçti. Geçtiği sırada başını kaldırıp evin perdelerine iri şaşkın gözlerle baktı Ece. Perdeler sallanıyordu. Yüzünün içinden belli belirsiz bir ışık vurdu dolaştı. Odanın sarı perdesinin üstünde bir gül deseni bulunuyordu. Trenin ışığı vurunca gülün gölgesi Ece'nin yüzüne düştü, hareket etti. Böyle, çenesinden başladı, burnuna yükseldi, sonra yanağının üstüne çıktı, kulağını yalayıp geçti. Bu gül oyununu görünce. Toprak'ın da yüzünden bir gülümseme geldi geçti.

Çaylarını sessizce içtiler. Güzel, ne güzel bir çay bu, diye geçirdi Murat, böyle temiz, sıcağı kararında, ak berrak bir çay içmeyeli ne kadar olmuştu. İçinin açılıp ferahladığını hissediyordu. Boğazı yandı, bardağı yeniden tepsiye koyup kalktı. O kalkınca Ece de ayaklandı. Sonunda Toprak da oturduğu somyadan güçlükle kalkınca. –Ne aceleniz vardı yahu, dedi. Dışarıya çıktılar. Hava kararmış, bununla birlikte biraz da ısınmış gibiydi. Karanlığın da bir sıcağı vardır. Karanlığı da tanımak gerek. Gökyüzü açık, aydınlık görünüyordu, derinlerde, ufka doğru bir mavi çizgi. Onun altında da bir kızıl şafak görünüyordu.

Çetin, istasyon mahallesi bitene kadar eşlik etti onlara. Bu kere botlarını değil de, terliklerini giymişti. O kadar kayıtsız, rahat bir

görünümü vardı ki, ellerini cebine sokmuş terliklerini sürüyordu. Dişlerinin beyazı parlıyordu karanlıkta. Konuştukça gülümsüyordu. –Ben yarın sabahtan gelirim, dedi, siz şimdi gidip güzelce dinlenin... Ama sabaha kadar, ondan sonra konuşuruz. Dert etmeyin. Murat güldü. Birkaç yaş büyüktü ya, yine de Çetin'in o büyüklenir hali, arada akranlarına "yeğenim" diye seslenmesi şimdi sevimli geliyordu ona. –Tamam, dert etmeyiz, sabaha görüşürüz, dedi Murat. Deyince bir zaman ayakta durup birbirlerine baktılar. Çetin ellerini cebinden çıkardı, hepsiyle tek tek tokalaştı.

Tren istasyonunun içinden bir gürültü geldi, bir yük treni tamponları birbirine çarparak durdu, bir buhar sesi işitildi. Çetin arkadaşlarını uğurladıktan sonra yeniden ellerini cebine soktu. Eve gireceği sırada Kemal'i gördü. Çocuk evlerinin eşiğinde oturmuş. Ellerini başının arasına almış, içli içli ağlıyordu.

7.

Onu öyle görünce dayanamadı, kalkıp yanına gitti. Eşikte, çocuğun yanına oturdu, elini omzuna attı. –Hayırdır yeğenim, diye fısıldadı gülümseyerek. Çocuk bir zaman yine içini çekti, sonra birden başını kaldırdı. Uykudan uyanmış gibiydi. Gözlerini sildi, Çetin'e baktı. –Babam dövdü, dedi. –Neden? –Bir sepete sahip çıkamadım da onun için. Onu o heriflerin elinde bıraktım ya, beni de bundan sonra kim dövse yeridir. Hem de hakkıdır. –Olur mu öyle şey, dedi Çetin. Kendini dövdürmeyeceksin. Kim almış bakalım senin sepetini? Gözünün önüne geliyordu. Mehmet Amca hasırcılar çarşısına gitmiş, yanında Kemal. Göster bakalım, hangisini istiyorsun, diye sormuş. Kemal de en sırmalı, en *mökkem* bir sepeti. Hem de yanları boncuk işlemeli bir hasır sepeti almış. Hem de kapaklı. Kapaklı olduğu için de yumurta-lavaş içinde soğumuyor ve. Aynı zamanda yağmurda karda da ıslanmıyor. Çocuk için bu, bir nevi araba. Araba. Ama babası için de büyük yatırım. Şimdi çocuk gidip boş trenlerde dolaşıp mal bulma sevdasına bu büyük yatırımı bir çikolataya değişiyor. Değil mi? Dayağı yiyor ama evde küçük kardeşlerin sevinci görülmeye değer.

Bunu dinleyince, Çetin iyice yumuşadı, çocuğa karşı içinden bir sevgi kabardı kalktı ki neredeyse sümüğünü elleriyle silecek. –Ulan dert ettiğin şeye bak hele, dedi, şimdi gider sepeti alırız. O güzelim sepeti de kurda çakala yem edecek değiliz. Bana baksana sen. Kalktı, pantolonu kirlenmiş gibi poposunu patpatladı. Kemal'e de böylece bir şey oldu sanki. İçinde başka biri uyuyordu da bu uyanıp kalktı. Gözü karanlıkta öyle bir parıldadı, burnunun ucu öyle ıslanıp uzadı ki, bıraksan kendi kendini tanıyamayacak. Burnunun ucundan bir damla incelip aktı, o da koluyla sildi bunu. –Hadi bakalım, dedi Çetin. Döndü, gidip botlarını giydi yeniden, sonra durup düşündü, yeniden içeriye girdi. Annesi, Çetin'in hazırlandığını görünce sordu. –İşim var, dedi Çetin, askıdan kasketini, fenerini aldı, kapıyı çekip Kemal'e göz kırptı.

Birlikte Cer'e doğru yürümeye başladılar. Atölyenin taş binası

sarı ışıklarla aydınlatılmıştı. Turuncu alevlerle çevrelenmişti sanki. Ama bu saatte artık kimse olmazdı orada. Kimse olmazdı. Nöbetçi kulübesini geçecek, nöbetçiyi uyuttuktan sonra bir yolunu bulup içeriye gireceklerdi. Kemal'in gözleri parlıyordu.

Cer kapısına geldikleri zaman beklemedikleri bir şey oldu. Girişte bir kalabalık vardı, nöbetçi kulübesinin ışıkları cayır cayır yanıyor. İçeride birkaç kişi oturmuş sohbet ediyordu. Atölye binasının kapısı da açıktı, ışıkları yanıyordu. Çetin manzarayı görünce durdu, Kemal'i de omuzundan tuttu, işaretparmağını ağzına götürerek çocuğa sessiz olmasını söyledi. –Dur bakalım, dedi. Binanın arkasına geçmeye karar verdiler.

Burada, bu istasyon mahallesinde bilmedikleri yer, girip çıkmadıkları delik kalmamıştı gerçi. Cer personelini de tanırlardı. Bekçilerden biri yukarıdaki mahallede otururdu, uzun, kara, kimseyle konuşmayan bir oğlu vardı. Oğlanı uzaktan görür, can sıkıntısı içinde yanından geçip giderlerdi. Bunun dışında, istasyon binasını çevreleyen tel örgüleri, bu örgülerin üstünde açılmış gedikleri de ezbere bilir. Osuruk ağaçlarının bahçe içindeki yerleriyle sürgünlerini, bu arsız çağşak ağaçların oluşturduğu geçit ve yükseltileri ustaca kullanırlardı. Cer atölyesinin arka yanından yaban bir yol geçer. Paslı bitkilerin toprağa saçılmış yağ yüzünden başlarını güçlükle kaldırdığı bu yol uzanıp sonunda ağır demir kapılarla kapatılmış hapishaneye çıkardı.

Binanın ışıksız arka tarafına geldikleri zaman, tel örgülerdeki bir gedikten sürünerek girdiler. Önce Kemal geçti, geçtikten sonra da, sanki Çetin onun yanında değil; dönüp binanın taş duvarlarına dokundu. Bir açık, gizli bir kapı arıyordu. Derken Çetin içeriye geçti, ayağa kalktı, kalktıktan sonra kasketini düzeltti. Yukarıya baktı. Küçük, açık bir pencere görünüyordu yukarıda. Ama ikisi de girebilirdi bu pencereden. –Şuradan bir bakalım, dedi Çetin, Kemal'i omzuna aldı, çocuk sirk sanatçıları gibi çalak hareketlerle tırmandı, omzu yetişmeyince Çetin'in başına bastı, pencereye tutundu. İçerisi aydınlıktı ama sepetini göremedi aşağıda. Göremeyince aşağıya baktı. –Yok, dedi. –Ne yok ulan, dedi Çetin. –Sepet yok orada, dedi Kemal. –Kimse yoksa içeriye gir, dedi Çetin. Çocuk onu dinledi, pencerenin kanadını itti, sessizce çekti kendini, bacağını attı, öyle kolaydı ki, bunları yapabilmesine şaşıyordu şimdi. Gözleri parlıyordu.

Pervaza oturunca dikkat kesildi. Ona öyle geliyordu ki, şimdi artık bambaşka bir şey olmuştur. Bambaşka olmasa da, o güne kadar tanımadığı bir cesaret. Böyle bir cesaret gelip içine yerleşmiştir. Bu nedenle şimdi tüm dikkatini toplamalıdır. Deyim yerindeyse, baştan ayağa dikkat kesilmelidir. Dikkat kesilmek. Dikkat kesilmek. Burnu ıslandı. Burnunun ucundan, deminki ağlamasından kalan bir sızı inmeye başladı, inip uzadı. Ama bu kere başka bir şey oldu, çocuk burnunu koluyla silmedi de, burun kendi kendine uzadı, toparlandı, dışarıya sarkan, uzayan nesi varsa topladı aldı içine çekti.

Ona öyle geliyordu ki burun artık üçüncü bir koldur, burnuna tutunacak, onunla aşağıya inecek, deminden beri gelip vuran o yumurta kokusuna doğru. O lavaş kokusuna doğru yol alacaktı.

8.

Birden, aşağıda bekleyen, pencereye çıkmaya çalışan Çetin'i de, içerideki ışığı, atölyenin açık kapısından içeriye girip çıkan adamları da unuttu, pervaza tutunarak kendini aşağıya bıraktı. Kokunun cazibesine kapılmış gibiydi. Islak burnu, ışıldayan gözleriyle duvarın dibine indiği zaman eğildi, bir zaman ortalığı dinledi. Bu sırada ayak sesleri işitti, hemen yanında beliren. Ansızın belirmişti sanki. Beliren bir dolabın gölgesine geçti bekledi. O bekleyince atölyenin ön odasından Kemal'in bulunduğu asıl salona biri girdi. İşçilerden biri; gergin görünüyordu. Akşam akşam burada bulunmaktan da. İçerisinin sıcağından ve havasızlığından da bıkmış usanmış gibi bir hali vardı adamın. Girince içeriye göz attı, sonra bir köşede duran demir bir boruyu aldı, inceledi, sonra girdiği kapıdan çıktı.

Tam bu sırada dışarıdan, pencerenin arka tarafından da sesler geldi, biri bağırdı, boğuk ayak sesleri işitildi. Kemal başını kaldırıp pencereye baktı ama yabani bir bakıştı bu. Sanırsın dışarıdan gelen seslere anlam veremiyor; ama önemsemedi, başını salladı, işçinin demin çıktığı tarafa baktı, sonra burnunu dikip yumurta kokusunu aldığı yere doğru yürümeye başladı. Cesur, atak, bugün özellikle bir başka çalak görünüyordu. Bana bak, bana bak, diye söylenip duruyordu içinden. Babasını getiriyordu gözünün önüne.

Gerçekten, bugün içeriye girdiği zaman, yani istasyonda. İstasyonda. Gidip babasının odasına girip de albayı orada gördüğü zaman. Babası ona öyle başka gelmişti ki. Mehmet ona bir zaman bakmış. Donup kalarak oğlunu izlemiş, sonra dönüp o gösterişli, omzu kalabalık albaya gözlerini dikerek. Yok beyefendi, gidip ne yapıyorsanız yapın, bizimki de bir namus, bir iş. Mühürlediğimiz vagonu sizin eşyanız gelecek diye yok sayıp da açamayız. Siz olsanız. Diyelim askeri bir iş. Kendiniz olsanız, ne yaparsınız. Benim üstüm bana bir şey emretse ben yaparım ulan, demişti albay. Mehmet, yani Kemal'in babası, omzunu dikleştirmiş, sanki içine Allah tarafından ikinci bir yürek konmuş. Omuzlarını dikleştirmiş. Beyefendi, siz benim üstüm değilsiniz. Ama bana sorarsanız, bir yere

bir imza attıysanız. Üstünüz de emretse o imzayı yok saymayınız, demişti. Bu sırada seyrelmiş başından, geniş alnından ter akıyordu. Kemal'in içi cesaretle, gururla dolmuştu. Hiç. Hiç beklemiyordu böyle bir şeyi. Albay çıkıp gidince babası üst cebinden bir mendil çıkararak başındaki teri silmiş, sonra bir zaman oğlunu incelemiş, neden sonra. Sepet nerede, diye sormuştu.

İşte, buradaydı... Sepeti elinden alan o işçi onu getirip iş aletlerinin, tornavidaların, madeni yağların, kargaburunların, ingilizanahtarlarının, pense, çivi, üstüpü ve testerelerin bulunduğu demir tezgâhın üstüne bırakmıştı. Sapında yağ lekeleri vardı ama olsundu. Gidip güzelce temizler, eskisinden yeni, eskisinden sağlam hale getirmez miydi onu? Tezgâhın üstünden sepetini aldı, hızla dönüp indiği pencerenin altına geldi, aynı dolabın gölgesine eğilip salona döndü, yeniden göz gezdirdi.

Bu sırada dışarıdan, bekçi kulübesine yakın bir yerden bir radyonun sesi geldi. Haberler bitmek üzereydi ya, sunucu birtakım isimler sayıp duruyordu. Ölgün. Bıkmış usanmış bir sesi vardı sunucunun. Ama sonra bitirdi. Bitirince de bir türkü başladı. Erzurum dağları hakkında bir türküydü bu. Kemal'e öyle geliyordu ki, daha önce de duymuştu. Belki babası söylemişti. Terlemişti artık. Gözünün önüne düşen kopkoyu, kara, kıvırcık saçları vardı. Burnunu uzatıp saçlarını arkaya attı, kendi yüzüne doğru üfledi. Sonra sepeti koluna taktı, dolabın üstüne çıktı, pervaza tutundu, kendini güçlükle yukarıya çekti.

Ama tam bu sırada içeriye yeniden o beyaz atletli, göbekli, bıkmış usanmış, gergin işçi girdi. –Ulan! diye bağırdı girer girmez. Kemal titredi, başını çevirince adamla göz göze geldi. Adam koşup duvarın dibine geldi, çocuğu ayaklarından tutmaya çalıştı. Tuttu da. Ama Kemal'e öyle geliyordu ki bu bir oyundur. Hem de epey eğlenceli, yaman bir oyundur; ayağını kurtardı da, bu sırada ayakkabısı işçinin elinde kaldı. Kalınca, çocuğun çorapsız ayağı adamın alnına değdi, adam sendeledi. O zaman Kemal'e yine o çalaklık geldi, fırlayıp can havliyle kendini dışarıya attı, atarken dengesini kaybetti, duvarın dibine düştü...

Sepetini almıştı ya, boş ver. Sepeti aldıktan sonra bir iki sıyrıktan, omzunda birkaç gün sürecek ağrıdan ne olur? Hemen kalktı, tel örgüdeki gediği buldu, adamlar üşüşmeden sınırı geçip hemen ağaçların arasına daldı. Çok severdi burayı. Osurukağaçları burada

arsızca, birbirinin yanında gövermişti. Bazen, her yer böyle olsa keşke, diye geçirirdi içinden. Her yer sık koygun ağaçlık olsa. Bir nevi Amazon. O zaman hayat en azından şimdikinden daha eğlenceli olurdu değil mi? Yine bazen buraya gelir, ağaçlardan birine tırmanır, gözlerini kapatarak kendisini büyük ormanların, sonsuz doğanın içine hissederdi. Gidemiyorsan, kendini kandıracaksın. Bu iş böyle.

Neden sonra birden durdu. Dönüp karanlığın içinde, geldiği yöne baktı. Çetin. Çetin Abi'si nereye gitmişti ki? Herhalde, onu pencereye çıkardıktan sonra kaçıp gitmezdi. Ulan yakalandı, dedi, bir zaman soluklandı, sonra dolanıp nöbetçi kulübesini uzaktan görebileceği bir yere gitti. Gözlerini kısıp baktı; Çetin, kulübenin içinde bir sandalyeye oturmuş, adamların bağırtılarını dinliyordu.

9.

Kararmış, iri yaprakların arasından bakıyordu. Ona öyle geliyordu ki, şimdi yapması gereken ikinci bir iş vardır ve o da Çetin'i o kulübeden kurtarmaktır. Ama nasıl yapacaktı bunu? Sepetine baktı; onu yeniden kaybetmeyi göze alacak değildi. Değil mi? O dayağı boşuna mı yemişti? Albay çıktığı zaman. Babasının istasyondaki odasında? Babası sepeti sorunca, başını önüne eğmiş, burnunu çekerek yeri izlemişti de. Sonunda zayıf bir sesle, sepeti kaybettim baba, bulamıyorum, demişti. Ama babası öyle büyümüştü ki o sıra gözünde, belki bir gün önce ondan bu kadar korkmazdı. Olup biteni neyse olduğu gibi anlatır, temizlenen vagonu, bulduğu çikolataları, kardeşlerini sevindirmek için sepetten nasıl vazgeçtiğini göğsünü gere gere söylerdi de. Babası bugün bambaşka biri olmuştu. Çocuğu kulağından tuttu, eve varıncaya kadar da bırakmadı. Kemal. Kemal. Eve girdiklerinde kulağı çatlamış, oval, boylu boyunca kanıyordu artık.

Neyse. Olur böyle şeyler. Çetin Abi'sini kurtarmadan önce sepeti eve bırakmaya karar verdi. Ağaçların arasından çıktı. Arkasını kollaya kollaya mahalleye girdi. Çocuklar bir köşede toplanmış karanlıkta bir şeyler oynuyordu. Gençler kol kola girmiş tur atıyor, uzaklardan, bir kahvenin içinden kalabalığın, halk âşıklarının sesi geliyordu. Kemal, sepeti elinde, içeriye girdi, ayakkabısının teki yoktu ya, öbürünü de bir kenara sıkıştırdı, burnunu çekti. Babası masaya oturmuş bir deftere bakıyor. Annesi pencerenin kenarında tığ işi örüyordu. Çocuğu görünce fizahlandı ayağa kalktı. –Ola ne oldu sana, dedi. Kemal başını eğdi önce, sonra kaldırdı. İçinde bir kararsızlık var gibiydi. Gözlerinin önünde biriken cesaret arada dağılıyor, böyle zamanlarda eskiden olduğu gibi yanakları korkuyla titremeye başlıyordu. Ama sonra öbür cesaret yeniden geliyordu içinde. Sonra yine öyle oldu. Başını kaldırdı. –Sepeti getirdim ya, dedi, baba, sen sepete çok kızdın ama ben de gittim aldım geldim, dedi. Mehmet başını kaldırıp oğluna baktı, kalın kaşları, dalgın gözleri ve yutkunup duran büyük âdemelmasıyla. Sonra başını

çevirdi. –İyi, bir daha kaybetme, dedi. Öyle tuhaftı ki, çocuğu dövdükten sonra olayı tamamen unutmuştu sanki. Önündeki defterin yaprakları sararıp kıvrılmıştı.

Sunay, çocuğun elinden sepeti aldı, bir kenara koydu. Kemal öyle bir hale gelmişti ki, yüzünde, kollarında yağ lekeleri, toz toprak, burnunun sümüğü akıp akıp çenesinde birikmişti. Kolunu çekti, hızla dışarıya çıktı. –Benim işim var, dedi, karanlığın içine fırladı. Annesi de peşinden bakakaldı. Ezan okunuyordu.

Kemal hızla osurukağaçlarının arasına girdi, bekçi kulübesine baktı yeniden ama bu kez Çetin'i orada göremedi. Adamlar atölyenin kapısını da, ışıklarını da kapatmıştı ya, çoğu gitmişti. Kulübenin içinde cılız bir ışık yanıyordu şimdi. Her zamanki gibi. Her zamanki gibi. Adamın biri içeride karanlık, sıkıntı içinde oturuyor, radyonun ikide bir bozulan sesini düzeltmeye çalışarak zamanı geçirmeye çalışıyordu. Çocuk hiçbir şey anlamadı bu işten. Hatta aklına kötü kötü şeyler geldi. O yokken, demek ki, Çetin Abi'sini polise teslim etmişlerdi. Polisi aramış. Kardeşim biz burada bir hırsız yakaladık, gelin bunu alın, demişlerdi. Neden dersen, kendileri kulübeyi öyle korumasız bırakıp gidemezlerdi de onun için. Devletin bir atölyesi. Hem de bir cer atölyesi. Sahipsiz bırakıp da gidilemezdi. Onun yerine, bu işin bir sorumlusu olarak polisi çağırıp Çetin'i muhakkak ona teslim etmişlerdi. Bir hırsız olarak

Öyle kaygılanmıştı ki, gözünün önüne geliyordu; Çetin, karakoldaki sorgusunda onu ele veriyor. Bana Kemal adlı o çocuk yardım etti, diyordu. Bunun üzerine polis kalkıp lojman mahallesine geliyor. Sorup soruşturarak Kemal'i buluyordu ve. Kapıyı belki babası açacaktı. Karşısında polis. Oğlunuzu arıyoruz. Hırsız olan oğlunuzu. Devletin büyük bir cer atölyesine kaçak yollardan giren Kemal adlı oğlunuzu bize hemen teslim etmezseniz sizin hakkınızda da yasal bir işlem başlatacağız, diyordu.

Bir zaman, ruhsuz, ışıksız nöbetçi kulübesini gözyaşları içinde izledi, neden sonra orada beklemenin artık bir anlamı kalmadığını düşünerek kalktı. Mahalleye dönmeli, eve girmeli ve annesine –önce ona– her şeyi anlatmalıydı. Ama elbette hırsız değildi o. Haksız yere el koyulan sepetini almak için atölyeye girmişti. Bundan daha adilce bir şey yok. Bir kere, olayın başını düşünecek olursa, vagona girmek yasak değildi. Vagonda bir çikolata bulmak da yasak değildi. Öyle ya. Bu durumda asıl hırsız, sepetine el koyan o

işçi oluyordu. Kafası öyle parlak, öyle makine gibi çalışıyordu ki, göğsü kabarıyordu. Kendisini mahkeme önünde, hâkim önünde savunabileceğini biliyordu artık. Ama bu arada babasının atacağı tokatlar artık vız gelirdi. Hırsızlık bu değildir. Hırsızlık bu değildir, bu, adalet demektir, adaleti kendi elleriyle temin etmek demektir.

Bu düşüncelerle yürürken, birden, önünde bir karartı hissetti, başını kaldırdı, sokak ışıklarının altında bir koyu gölge gibi. Çetin. Çetin başında durmuş gülümsek ona bakıyordu. –Ulan neredesin, dedi Çetin. Ödüm koptu.

Birden öyle mutlu oldu ki. Kemal. Gözleri yaşardı, sokağın ortasında, Çetin Abi'sinin beline sarıldı, karanlıkta burnunu, içini çeke çeke ağlamaya başladı.

10.

Sabaha karşı dışarıdan, evin çatısından bir tapırtı gelmeye başladı. Bundan önce, ansızın uyanıp karanlık tavanı izlemeye başlamıştı ya. Birden tüm uykusunu yitirerek. Huzursuz, yorgun. Kafasının içindeki bir noktada toplanan korkunç bir ağrıyla uyanmış. Gözleri yanarak yukarıya bakınca. Pencerenin bir an için aydınlanıp kararlığını görmüştü. Sessiz ışıklar, gökyüzünden inip birden. Dağı taşı aydınlatıyordu. Belki çok sonra bir gürültü çakıp geçiyordu. Ses bazen A. Dağları'nın arkasına düşer. O zaman hiç duyulmaz. Duyulmayınca da bütün o ışıklar, birer göz yanılması gibi geçip giderdi. Ama sonra, gözlerini açıp da karanlık tavanı izlemeye başladığı zaman yağmur yağmaya başladı. Çatıdaki tapırtıyı duyunca uykusu dağıldı iyice, kalktı, bir zaman yatakta dizlerini ovuşturdu. Gülşen. Birkaç yıldır, dizlerinde özellikle sabahları beliren bir ağrı hissediyordu. Bu ağrı diz kapaklarından başlıyor, sonra usul usul, dalgalanarak baldırlarına yayılıyordu.

Mustafa Öğretmen yine gürültüyle uyuyordu. Gülşen kalktı, soluk alamıyordu sanki, belinden aşağısı yanıp kavrulmuş gibiydi. Yataktan çıkınca biraz serinledi, oturma odasına geçti, ayakta bir zaman ne yapacağını bilmez halde bekledi. Sonra saate baktı, hava aydınlanmamıştı henüz ama eli kulağındaydı. Birazdan ezan okunacaktı. Değil mi? Evet. Perdeyi açtı; fena bir sis vardı dışarıda, karanlığın içinde, bu sis, kendi kendisini kovalar gibi hareket halindeydi. Kaynayan bir pınarın, bir kazanın ağzı gibiydi. O kadar güzel görünüyordu ki, sanırsın bütün kusurları kapatmaya gelmiş bir sis. Bir devrim sisi. Devrim. Devrim. İnsan önce kendi içinde devrim yapacak. Kendi evinde devrim yapacak. Yoksa başkalarına ne verebilir? Ama bu dışarıdaki de devrimci bir sis.

Perdeyi kapattı, pardösüyü üzerine aldı, pijamasının paçalarını çoraplarının içine soktu, dışarıya çıktı. Sisin içinde yoğun bir şeyler vardı, bir bulut. Dışarıya çıkar çıkmaz bu bulut ağzına, boğazına doldu Gülşen'in. İçini yakacak gibi oldu ama sonra alıştı. Önünü sıkıca tuttu, pardösüye sarıldı, yola indi.

Bir bulut kümesi, köyü teftişe gelmiş gibiydi. Bir an için, bulutların üstünde gezindiğini hissetti, yumuşadı. Hafiflemiş, havalanmış ve yukarıya kalkmış. Yani bir nevi uçmaya başlamıştı. Toprağı, katı koygun yolu hissetmiyordu ayaklarının altında. Adımlarını boşluğa atıyordu. Bir pamuk ovası gibiydi. Kar ovası. Sıcak kar. Bir hışırtı işitiyordu. Bunu işitince kulak kabarttı. Durdu. Bir zaman sonra, az ilerisinde bir karartı gördü. Hareket eden, adım atan, koyu kahverengi bir karartıydı bu. Aynı zamanda. Yani bu karartıyla birlikte, gecenin derin karanlığının içinden bir böğürtü geldi. İsrafil'in sur'u geliyordu sanki. Ağır, bir vapurun limana yanaşması gibi gümbürtülü bir sesti. Dağların arkasından gelir gibi boğuk, tok bir ses. Gülşen ürpererek karartıya baktı. Yukarıdan, köyün üstünden, ormanın içinden gelip köprüye doğru gidiyordu. Yolu geçecek, böylece usul usul aşağıya inerek, köprüyü geçerek ovaya girecek ve. Orada artık kim bilir ne yapacaktı.

Derken, bu karartı belirginleşti, Gülşen, hayretle izliyordu onu; bir geyik, iri boynuzlarını güçlükle taşıyan bir geyikti bu. Ağzını açmıyor ama arada bir vapur gibi böğürüyordu. Öyle büyük, sisin içinde o kadar görkemliydi ki, insanı kendisine çekiyordu. Geyik, bir zaman sisin içinde ilerledikten sonra iyice yaklaştı. Gelip Gülşen'in önünde durdu. Büyük, kahverengi, durup durup içindeki erinçle, güçlü titreyen bir yaman geyikti bu. Gülşen onu burnunun dibinde görünce şaşırdı. Neden sonra aklına geldi. Hızır olmasın. Hızır olmasın. Hızır'ın böyle zaman zaman geyik donunda çıkıp geldiğini söylerlerdi. Hatta bazı zaman o büyük Hızır, kendi postunu peygambere verir, onun böylece tebdil ederek insanların. Ağaçların. Hayvanların arasına girmesine hizmet ederdi. Değil mi? Öyleyse, sabaha karşı bu tuhaf geyiği görmesinin bir nedeni olmalıdır. Allah. Allah. Gözlerini kapattı, sonra yeniden açtı. Geyik yine başında durmuş, yine arada boğuk sesiyle, böğürtüsüyle onu bekliyordu. Elini uzattı, hayvanın parlak kahverengi boynunu okşadı. Boynun altındaki titremeyi duyumsadı. Geyik başını çevirdi, Gülşen'e baktı. Öyle bir bakıştı ki bu. Bir anlamda. Benim sırtıma binmeyecek misin, diye soruyordu. İri, parlak, ağladı ağlayacak gözleri vardı hayvanın. Ama Gülşen buna cesaret edemedi. Hayvanın boynunu uzun uzun sevdi. O öyle yapınca geyik de umutsuzluğa kapılmış gibi gözlerini kapatıp açtı. Başını çevirdi. Böğürdü. Böğürdükten sonra da yeniden hareket etti. Böylece vapur, limandan ayrılmış

oldu. Hayvan, geldiği gibi, yavaş yavaş sise karıştı, yokuş aşağı, toprak yolun üstündeki çakıl parçalarını eze eze kayboldu gitti.

Gülşen, uzun zaman, hayvanın siste kayboluşunu izledi. Onu bütünüyle gözden yitirdiği zaman ancak toparlandı, pardösünün önünü sıkıladı, dönüp eve girdi.

Havanın usul usul aydınlanmaya başladığını o zaman fark etti. Havanın içinde, gökyüzünün arka taraflarında kızıl, ince ince kanamaya başlayan bir çizgi, bir ufuk parlıyordu.

11.

Yalnız yaşamaya alışmıştı ya, çoğu zaman böyle düşler görüp duruyordu. Ama içeriye girdiği zaman bu düş müdür gerçek mi, anlayamadı. Uykusu da kaçmıştı iyice. Ne yapayım şimdi, ne yapayım diye bir zaman düşündü, sonra çay koymaya karar verdi. Yeniden dışarıya çıktı, kömürlükten bir kucak odun aldı geldi. Bu odunları sobaya doldurdu, yaktı. Sobanın içinde bir sis dolanır gibi oldu ama sonra ateş parladı hemen.

Artık, hayatını yeterli bulmuyordu. "Yeterli" ne demektir bunu da bilmiyordu gerçi. Ne olsa mutlu olacaktı örneğin? Evden çıkmamış, evlendikten sonra annesini, babasını bir daha pek az görmüştü. Ama orada da anımsadığı kadarıyla aynı şey vardı. Ev kızlığı. Ev kızlığı. Bunun ev kadınlığından bir farkı yoktu. Aynı sıkıntı, değil mi, aynı sessizlik, aynı çaresizlik, aynı koku, aynı belirsizlik... Bir farkı yoktu yani, ona öyle geliyordu ki, hayatı mekanik bir tekrarlar dizisinden ibaretti... Tekrar. Tekrar. Belirsiz ufuk. Geyiğin çıkıp gelmesi. Geldiği gibi çıkıp gitmesi... Kendinden sıkılmış bir geyik, yüzlerce yıldır aynı efsaneyi herkese. Herkese anlatıp duran bir Hızır Aleyhisselam...

Birden, oda ısınınca kendine geldi, pardösüyü çıkarıp astı, çaydanlığı sobanın üstüne koydu. O kaynayıncaya dek, masanın hemen arkasında bulunan sedirde uzanmaya karar verdi, uzandı, ellerini göbeğinde birleştirip gözlerini kapattı, sobanın sıcağı öyle tatlı tatlı vuruyordu ki, içine bir huzur dolar gibi oldu. Ama mutlaka bir değişiklik gerekiyordu ona. Değil mi?

Bu sırada çaydanlığın fokurtusu başladı. Gülşen gözlerini açtı, odanın loş içine göz gezdirdi, sonra birden durdu. –Mustafa, diye seslendi. Seslendikten sonra da kalkıp ocağın başına geçti. Tavayı çıkardı, içine bir kaşık yağ koydu, yağın erimesini bekledi, sonra yumurtaları kırdı. Tatlı bir koku yayıldı içeriye. Çayı demledi, çaydanlığın üstüne yeniden su koydu.

Sonra birden, Mustafa Öğretmen çıktı odadan. Çoktan uyanmış, elini yüzünü yıkamış, kente inerken giyindiği takım elbisesini gi-

yinmişti ya. Gülşen nasıl olup da onun uyandığını anlayamadığını düşündü, şaşkınlıkla baktı. –Uyandın mı sen, dedi. –Uyandım ya, dedi Mustafa Öğretmen. Ohoo, uyandım elbette, insan olan insan bu saate kadar yatmaz ya, neyse bakalım, dedi. Oturup çaylarını içtiler, Mustafa Öğretmen öyle iştahlıydı ki, karısının yaptığı yumurtayı bir lokmada yuttu neredeyse. Bir yandan konuşuyor, bir yandan yiyordu. –İlde büyük bir toplantı yapacağız, dedi. –Ne demek o, diye sordu Gülşen. –Yani, anlayacağın, büyük bir gösteri için, bir miting için görüşmelere başlayacağız. Bizim dernek, başka örgütler, dernekler, kim varsa toplayacağız, en geniş katılımlı bir şey olacak. Bütün bu K.'yi ve A.'yı bir araya getireceğiz. –Güzel, dedi Gülşen. Çok ilgilenmiş gibi görünmüyordu. –Ne zaman olacak bu? Nerede yapılacak, diye sordu neden sonra. –Şimdilik, Ş.'de yapılacak gibi konuşuyorlar. Yaz sonuna doğru. Ama kesinleşmiş değil. –O nedenle sen de böyle kalkar kalkmaz giyindin kuşandın öyle mi, diye sordu Gülşen. Mustafa Öğretmen şaşırdı, çatalını bırakıp bir zaman önüne baktı. Neler olduğunu anlamıyor gibi bir hali vardı. –Sana söylemiştim ya, dedi sonra. K.'ye gideceğim, demiştim ya.

Sobanın içinden bir çatırtı geldi, yanmış, kor olmuş iri kütüklerden biri gürültüyle yer değiştirdi. İçeriden, ateşin üstünden bir kıvılcım yumağı kalkıp çıtırdadı, savruldu sonra kayboldu. Alev canlandı, yalımın turuncu okları sobanın üstündeki delikleri yalayıp parlayıp geçti.

Yağmur devam ediyordu. Hava aydınlanmıştı gerçi ama bu kere de bulutlar kararmıştı. Bazen, böyle sırasıyla bir bulutlar, bir gece derken, sabah hiç olmayacakmış gibi gelirdi Gülşen'e. Mustafa evden giderdi, kapının önünde, onun gitmesini beklermiş gibi. Kadir Ağa'nın adamları belirirdi. Güya eve bakmaz, öylesine geçip gider gibi görünürlerdi. Ama o kadar belliydi ki, devriye gezerlerdi adeta. Sonra onlar gider, askerler gelirdi. Asker, yeni komutanın gelişinden sonra, evin önünü yol bellemişti. Gözlerini belerterek bu yana bakar. Evin önünden geçtikleri sırada ellerini ceplerine sokarak oralarını karıştırırlardı. Bir şey, bir fırsat arar gibi bir halleri vardı.

Bunları düşününce içi daraldı. –Ben de seninle geleceğim, dedi. Mustafa Öğretmen şaşırdı. Önüne baktı. –Öyle mi, dedi. Ne yapacaksın ki sen? –İşim var, benim bir işim olamaz mı, diye sordu Gülşen. –Niye olmasın ki, dedi Mustafa Öğretmen, ne diyeceğini bilemedi.

Bundan sonra bir zaman sessizlik oldu. Çaylarını içince sözleşmiş gibi kalktılar, Gülşen bardakları kaldırıp su geçirdi, tereğe koydu. Koyduktan sonra yatak odasına geçti, üstünü başını giyindi. Durup aynaya bakınca birden keyfi yerine gelir gibi oldu. –Gidip çocukların durumunu da soralım, diye seslendi. Duruşmaları ne zamanmış öğrenelim, böyle terk etmiş gibi olmaz, dedi, bir sürü insan kayboluyor. –Tabii, dedi Mustafa Öğretmen. Dışarıya bakıyordu. Havanın bir an önce açılmasından, bu yağmurun durup biraz ışığın dökülmesinden başka bir şey istemiyordu. Tezek kuleleri ıslanmıştı.

12.

Çıktıkları zaman, sanki onları beklemiş; bulutun biri güneşin önünden çekilince yağmur da şıp diye kesildi, kapının açılmasıyla ışık yer değiştirdi, o ışığın önünden çekilen kara bulut yukarıda önce gürültüyle çokuştu, sonra dağılıp eriyip yükrüşerek kayboldu. Yol kenarındaki, köyün yanı başından başlayarak aşağılara, K. Nehri'ne doğru uzanan çayırlardaki otların ucu kabardı kalktı, temizlendi. Işık bu çayırların üstünden öyle yuvarlanarak, öyle alevlenerek geçti ki, sanırsın şimdi bir yangın çıkacak. Çıkmasa da alkışlı, parıl parıl bir arı kalabalığı gürüldeyerek bu taze sürgünlerin başında toplanacak.

Baharın gelişine o kadar sevinirdi ki, böyle havalarda dışarıya çıkmak, gövermiş çayırın üstünde yürümek, çiyin içinde ayaklarını çıkarıp ıslatmak. Sonra uzanıp yatmak ve gökyüzüne bakarak şiirler söylemek isterdi. Mustafa Öğretmen. Şiirin değeri ancak onu esinleyen dış etkilerle birlikte anlaşılır. Daha doğrusu bu dış etkileri deneyimlemeden şiir yine okunamaz mı, okunur elbette. Yine de eksik kalır. Örneğin, Karacaoğlan'da doğanın sesi vardır, diyelim. O suyun akışını, arının inip kalkışını, küçük bir uçak gibi, bir pervaneli uçak gibi, metal bir böcek, bir motor imgesi, bunun havadaki seyrini, kuşların gerçek ötüşünü, şairin dilinde sözcüğe dönüşen bütün o rüzgârı, kar çıtırtısını duymadan, o dili anlamanın da sınırlı bir anlama olacağı neredeyse kesin değil midir? Yunus'la Karacaoğlan'ı derslerde anlatmaya bayılırdı. Halk dili. Halk dili. Çocuklar onun söylediklerini öyle güçlü, öyle aracısız anlarlardı ki, anlattığı şeylerden bir zaman sonra kendisi de büyülenirdi.

Sonra, buradan yola çıkarak. Dilimizin en büyük ses kaynaklarından birinin doğa unsurları olduğunu düşünmüştü. Bunu düşündükten sonra da. Eh. Artık o orman gezmeleri, o birden kalkıp çayırların üstünde çiçek tozlarına belenerek yürümeler başlamıştı. Ama ta Cilavuz'dan beri böyleydi. Cilavuz'dan. Sonra öğreniyordu bu yolla. Ona göre, bir kere okumaya karar verdikten sonra, burada onun gibilerin doğa eğitimi de kesilmiş oluyordu. Öyle ya, doğada

yaşamak başlı başına bir eğitimdir. Bir yaşam eğitimidir. Doğrudan doğaya ait olduğu için de, söze dayalıdır, öyle olmak, sözel deneyime dayanmak zorunluluğu vardır. Ama işte geç kalınmıyor, çayır ona her zaman kucağını açıyor. –Köprüye kadar yürüyelim, dedi. Gülşen başını salladı gülümseyerek. Dolmuşun yanından geçiyorlardı o sırada. Mustafa Öğretmen çocuğa el etti, bizi aşağıdan alırsın, anlamında. Çocuk başını salladı. Dükkânın önündeki bir kütüğün üstüne oturmuştu bu sırada çocuk, siyah parlak boncuklu bir tespihi çekiyordu.

Aşağıya kadar sessizce yürüdüler. Su uzaktan o kadar parlak görünüyordu ki, güneş K.'nin yatağına dolmuş taşmış gibiydi. Mustafa Öğretmen köprüde durdu, dirseklerini korkuluğa dayadı, suyun akışını izledi. O kadar sakin, huzurlu görünüyordu ki, Gülşen şaşırarak baktı ona. Nasıl böyle olabiliyor, nasıl böyle olabiliyor, diye geçirdi içinden. Burnunu çekti. Neden sonra Mustafa Öğretmen doğruldu, bir şey düşünmüş de aklı karışmıştı sanki. Sonra dere kenarındaki bir noktaya gözü takıldı. Kaşlarını çattı. Köprünün öbür başına kadar hızla yürüdü, çantasını yere bıraktı, yatağa inmeye başladı.

Dolmuşun homurtusu duyuldu bu sırada. Gülşen dönüp baktı, telaşlandı. Korkuluklara tutunarak aşağıya baktı. –Araba geliyor, dedi, ne işin var aşağıda, çıksana. –Söyle beklesin, dedi Mustafa Öğretmen gülümseyerek. Şoför durup arabanın kapısını açtı, bir adamla bir kadın vardı içeride yalnız. Adam kepini gözlerinin önüne indirmiş uyukluyordu. Kadın da o kadar yorgun görünüyordu ki, kaşlarını endişeyle çatmış uyumaya hazırlanıyordu. Araba durup da kapı açılınca kadın canlanır gibi oldu ama vazgeçti, başını cama yaslayıp gözlerini kapattı. Gülşen kapıya yaklaştı. –Oğlum az bekle, dedi. Çocuk, "sorun yok" anlamında başını salladı.

Biraz sonra Mustafa Öğretmen çıkıp geldi, çantasını aldı, birlikte arabaya bindiler. Gülşen bozulmuştu ya, şaşkın şaşkın bakıyordu hâlâ kocasına. Mustafa Öğretmen, Gülşen'e sarılmak istedi, kadın çekildi. –Bak ne buldum, dedi Mustafa Öğretmen, avucunu açtı, açık yeşil, zeytin yaprağına benzeyen bir ottu bu ya, biraz da etli bir şeydi. –O neymiş, dedi Gülşen. Otu görünce yumuşamış, biraz da kocasının aklından zoru olduğunu düşünmeye başlamıştı. Alıp burnuna götürdü, tanımamıştı, kokmuyordu da. –O neymiş, diye yineledi. Mustafa Öğretmen, otu değerli bir maden gibi özenle ce-

ketinin cebine koydu. Yine gülümsedi. –Emin değilim ama. İnince bakarız, dedi, çok nadir bir şey. Gerçi burada bulunması biraz zor ama. Bakalım.

Araba iyice indikten sonra kıvrımlı, tozlu köy yoluna girdi, sonra çıktı. Biraz daha yukarıda yol katılaşırdı, arabayla pek çok sallanarak, rahatsız biçimde geçerlerdi ama hiç değilse toz olmazdı. Sonra bu yolun kıvrımlarının içinden Şeytan Kayalıkları görünürdü. Koyu kahverengi, sivri bu kayalıkların başı her zaman dumanlı olurdu ya. Yine öyleydi. İnce uzun bir bulut kümesi, Şeytan Kayalıkları'nın sivri başını alıp göğe doğru götürüyordu sanki.

13.

Böylece, kayalıkların sisli manzarası Gülşen'in hiç ilgisini çekmedi, biraz sakinleştikten sonra başını kocasının omzuna koydu, gözünü kapatınca arabanın beşik gibi sallanması da rahatsız etmedi onu, dalıp gitti. Mustafa Öğretmen de başını devirdi. Dolmuşun H.'ye uğradığını, oradan binen yolcularla kalabalığın arttığını fark etmediler. Yün kokusu dolanıyordu içeride. Islak, tozlu bu yünün kokusu Gülşen'in burnunun üstünde tüylü tuhaf bir yaratık gibi dolaşıyordu.

İndikleri zaman, K.'deki kalabalığa şaşıp kaldılar. –Ben derneğe gideceğim, dedi Mustafa Öğretmen. –Ben de Halk Eğitim Merkezi'ne, dedi Gülşen. –Ne işin var? Gülşen yüzünü astı. –Var bir işim, dedi, sonra gelir ben seni orada bulurum.

Ayrılacakları sırada Gülşen anımsadı, dönüp kocasına seslendi. –Sen o otu bir söyle hele, neymiş, dedi. O deyince Mustafa Öğretmen de anımsadı, güldü, otu ceketinin cebinden çıkardı, sonra çevreye bir göz attı. Az ileride bir çeşme görünce çocuk gibi sevindi, Gülşen'i elinden tuttu, birlikte çeşmenin başına gittiler. Mustafa Öğretmen elindeki yaprakları suyun altına tuttu, bir sabun gibi eline sürdü, sürünce otun yaprakları köpüklendi. Gülşen ilk kez görüyordu böyle bir şeyi. –Bu nedir böyle, dedi. –Kargasabunu derler buna, dedi Mustafa Öğretmen, aslında çiçeği de var ama onun demek mevsimi değil şimdi. Görüyor musun şunu, ne kadar güzel. –Kokusu yok ama, dedi Gülşen. –Evet, dedi Mustafa Öğretmen, bir de koksaydı, ah güzel de bir kokusu olacaktı ki. Ama olsun. Olsun. İşte sana doğanın mucizelerinden biri. Ellerini kuruladı, kullanmadığı yaprağı karısına uzattı. Gülşen, kargasabunu yaprağını aldı hemen, çantasından çıkardığı cüzdanının içine koydu. –İyi tamam, dedi sonra, döndü.

Döndükten sonra, kalabalığın içinde bir an için kendini öyle rahat, ferahlamış hissetti ki, yüzünün yumuşadığını, alnındaki kırışıkların ansızın yok olduğunu ve kafasını sıkıp bırakan, bir cendere, bir cendere, kafasını sürekli gergin ve yorgun tutan şeylerin eriyip

gevşediğini hissetti. Derin bir soluk aldı. Neden buradaydı? Rüyası gerçek mi olacaktı sanki, öyle sanıyordu ki, şimdi, Halk Eğitim Merkezi'ne gittiği zaman, orada kim varsa artık, hepsi, hepsi, çoluk, çocuk, genç, yaşlı hepsi onunla alay edecekti. Sen haline bir bak, diyeceklerdi. Hatta belki bunu yüzüne bile söylerlerdi, haline bak, üstüne başına bakmadan... Son zamanlarda öyle çok kızıyordu ki kendine. Bazen, hiçbir güzel şeye hakkının olmadığını düşünüyordu da. Yine başkalarını suçlamak gelmiyordu elinden. İnsan, iyi bildiği şeyi önce kendi kendine yapacak. Örnek olacak. Değil mi?

Şimdi, Fındık ölmüştü ya, oysa biraz bazı şeyleri unutmak dışında öyle pek bir şeyi de yoktu. Ama erken çökmüştü o, erken. Kocası gözünü çıkardığı için, ta beş yaşından kaz otarmaya başladığı... Ona etmedikleri eziyet kalmamıştı da, bir nevi o da erkenden aklını kaybedip. Neyse. O öldükten sonra birden, bir an için içinde böyle bir ışık, bir özgürlük ışığı parlamamış mıydı? Sanki o zavallı yaşlı kadın tutuyordu Gülşen'i burada. Onun için. Ona gidip gelmek için. Onun dizinde oturup arada bir eskilerden konuşmak, belki gülmek ve dertleşmek için. Ve onun kolu kanadı olmak ayrıca. Bunun için kalıyordu köyde de. Annesi gidince bağı da kalmamış gibiydi. Neden sonra Aynur'la Orhan gelmişti aklına. Aynur. Orhan. Bu ikisi hapisteyken insan nereye gidebilir? Herkes çekip gitse ve tüm köy boşalsa bile Gülşen nereye gidebilir? Ona düşen nedir, onlar çıkıp geldikleri zaman evi boş bulmaları düşünülemez. Pek güzel aklına geliyordu. Aynur'la Orhan salıverilmiş, çıkıp eve gelmişler. İkisi de her zamanki gibi gülümsek, alaycı, çıkıp gelmişler. Neden? Gülşen annemiz bize çorba yapsın, çay koysun, belki Cumhuriyet'ten kalma bir parça kaz vardır, kazlı bir bulgur pilavı pişirsin. Değil mi? Gelip de evi boş bulurlar diye ödü kopuyordu.

Bunları düşünerek Halk Eğitim Merkezi'nin önüne kadar geldi, o kadar umutsuzdu ki, bir an için vazgeçer gibi oldu, döndü. Ama sonra biraz düşünmek istedi. Gidip kapının önündeki bir banka oturdu. Ellerini bacaklarının arasına çaresizce bıraktı, omzu düştü. Cesaret. Cesaret. Bir zamandır, böyle kendi kendine kaldığı zamanlarda, düşüncesi o kadar mantıklı geliyordu ki ona; tek başına da yaşayabilir insan. Ama oğlu var, kardeşi var. Köprünün korkuluklarında, kocasının yüzündeki sakinliği, huzuru görünce öyle şaşırmıştı ki. Bu nasıl olabilir, bunca şey varken, nasıl olur? Ondaki yaşama sevincini, şiir duygusunu, saflığı çok seviyordu

kuşkusuz. Ama nasıl olur da bunca dert dururken, dolmuş köprünün başında görünmüşken yatağa inip kargasabunu toplayabilir? Bu durumda, hangisininki sorunlu? Bu bir sorun mu ayrıca? Ama insan bir parça yardım istiyor, değil mi? Bir parça ilgi.

Ama sanki o ilgilenmezse, Gülşen ilgilenmezse ev bomboş olacak. Kimse Orhan'la Aynur'u karşılamayacak, onlar için kimse çay ya da çorba yapmayacak, ona öyle geliyordu ya. Bu olasılık elini kolunu bağlıyordu. Yine de, bu hep böyle gidecek değil ya, bırakacaklar, bırakacaklar, hiçbir şey yok, diyordu kocası. O zaman demek ki bir iki ay içinde bu iş bir son bulacaktı. O zaman işte, ikisini de karşısına alır, niyetini söylerdi. Kalktı. Basamakları çıktı, içeriye girdi.

14.

Dışarıya çıktığı zaman bir haller olmuştu Gülşen'e, soluğu tıkanıyordu. Elleri ter içinde kalmış, başının bir yanında çekiçle dövülmüş gibi bir ağrı başlamıştı. Kalbi de daha hızlı atıyordu. Yeniden, kapının önündeki banka oturdu, biraz toparlanmak istedi ya, o kadar tuhaf bir duyguydu ki, A.'daki merkezde eğitimci olarak işe başlayacaksın ama önce yazı gelecek, işler biraz ağır yürüyor, iki üç ayı bulabilir, demişti kız. Ne yapacaktı şimdi? Ne yapacaktı? İlçede değil, K.'de değil, A.'da? Böylece nasıl gidip gelecekti oraya? Olanaklı değildi ki bu? Demek ki oraya taşınacağım. Demek ki A.'ya taşınacağım. Ama nasıl yapılabilir bu? Nasıl, neresinden söylenir Mustafa Öğretmen'e? Kalktı, hayatta söyleyemem, diye geçirdi içinden. Ama neyse. Zaten belki olmaz. Belki bir gün kalkar, vazgeçer. Evet vazgeçer. Bu yaştan sonra. Kocasını düşündü. Hayır, kötü biri değildi Mustafa Öğretmen, bu yaştan, bunca beraberlikten sonra bir insanın mantıklı olması, yeniyetmeler gibi böyle maceralara girişmemesi gerekir. Hatta şarttır. Ne demek oluyormuş şimdi bu? Hayır hayır, daha zaman var gerçi ama zaten öylesine, yani bir anlamda şansını denemişti ya, olacak şey değildi bu.

Yine de, buraya gelmek, girip Halk Eğitim Merkezi'ndeki kızla görüşmek, o kadar hoşuna gitmiş, Gülşen'e o kadar iyi gelmişti ki, birden göğsünün kabardığını hissetti. Gurur duyuyordu şimdi kendisiyle.

Bu sırada, nasıl olduysa canı birden tatlı istedi, çarşının en kalabalık yerindeydi o ara. Bir tatlıcı dükkânının önünde durdu, halka tatlısını çok severdi, girdi içeriye, bir tane halka tatlısı istedi. Çocuk parayı aldı, tatlıyı bir peçetenin içinde uzattı, Gülşen aldı ama nasıl yiyeceğini bilemedi. Zaten bu sırada kocası geldi gözünün önüne. O da sever, dedi, o da sever ya, nasıl yapsak? Tatlıyı çocuğa uzattı. Bekledi. –Sen bunu bir şeyin içine koy da, ben sonra yiyeyim, dedi. Çocuk tatlıyı aldı, peçetesiyle birlikte küçük bir torbanın içine koydu. Gülşen de torbayı çantasına yerleştirdi, çıktı, yeniden kalabalığa karıştı.

Havanın içinden bir yağmur kokusu geldi geçti. Caddenin başında bir polis arabası belirdi, bu siyah araba hızla, acelesi vardı sanki, yol aldı, sonra yan sokaklardan birine, o sırada birden karar vermiş gibi döndü.

Kimse olmayınca, mutlu olacak mıydı? Kafasına taktığı onca şeyi, takmaz mı olacaktı artık? Bazen, o kadar çok şeyi bir arada düşünmekten. Ve bunların hemen hemen hiçbirinin bir yere varmamasından o kadar yorulurdu ki, hayal ediyordu. Birisi bir ilacını söylese. Düşünmeme ilacı. Bir gün için hiçbir şey düşünmediği bir anısı olsa örneğin. Değil mi? O kadar mutlu olurdu ki. Dinlenmiş bir kafa, düşüncenin, tasanın etkisiyle yorgun düşmemiş bir kafa. Sıkıntısız. Bunun olanaklı olabileceğine inanmıyordu artık.

A.'da tanıdıkları vardı. Aileden, arkadaşlardan birileri. Mutlaka, ona yardım edecek birileri bulunurdu. Şükriye'yi arardı örneğin. O yokuşun başında anımsıyordu onu. Karlı bir gündü. A.'nın merkezine inen tepenin başında durmuş konuşuyorlardı, derken birden ayakları kaymış, caddenin ortasında birbirlerine sarılarak aşağıya inmişlerdi. O kadar güzel, öyle eğlenceli ve heyecanlı bir şeydi ki, hiçbir şeye takılmamış, hiçbir şeye, kimseye çarpmamışlardı da. Tüm kent bir hafta bu gülünç geçiş törenini konuşmuştu. Pek çok sırları vardı Şükriye'yle. Ama uzun yıllar olmuştu görüşmeyeli. Değişmiş midir? Kuşkusuz. Yaşam insanı değiştiriyor. Onun hep öyle gülümsek, eğlenceli bir insan olarak kalmasını isterdi. Ama hangimiz direnebiliyoruz bakalım?

Bu sırada derneğin önüne geldi, soluklandı, kapıyı çaldı. Genç ten bir çocuk açtı kapıyı, Gülşen'i buyur etti hemen. Gülşen çocuğu tanıyamadı. Ama geçti içeriye. Bir zaman neden geldiğini unutmuş gibi duvarlara baktı, panoyu gözden geçirdi. Sonra, o çocuğun kendisiyle ilgilendiğini görünce. –Mustafa Öğretmen'e baktım, dedi, toplantı varmış bugün, ona gelmişti. –Toplantı bitti, dedi çocuk, daha doğrusu, Mustafa Abi geç geldi zaten, biraz öne almışlardı. Yani biraz da dışarıda devam edecekler, başka bir yerde. –Nerede, diye şaşırdı Gülşen. –Bilmiyorum, dedi çocuk.

Öyle bozuldu ki, ne diyeceğini bilemedi, sağına soluna baktı bir şey aranır gibi. Sonra çaresiz çıktı. Apartmanın önünde biraz durdu, yüzü kızarmıştı. Sokağın sonuna baktı, iç geçirdi. Sonra çantasından halka tatlısını çıkardı, kapının önüne damlata damlata, çıtırtılar çıkararak yedi. Ağzını, elini sildi, yine çantasından küçük

kolonya şişesini çıkardı, eline döktü, kokladı. Bunu yapınca biraz toparlanır gibi oldu.

Ne yapayım, ne yapayım şimdi, diye düşünüyordu. Dolaşmak istemiyordu. Uğrayacağı kimse de yoktu. Bir işi de yoktu yani. Kocasını nerede, ne kadar bekleyeceğini de bilemiyordu. Birden karar verdi, hızlandı, çarşı içine yürüdü, gidip köye çıkan dolmuşu yakaladı. –Mustafa Abi yok mu, dedi çocuk. –Yok, dedi Gülşen.

15.

Hikâye

Âşık Şenlik, o zamanlar daha bir küçük çocuk olmakla, eve neşe getirdiğinden. Ele avuca sığmaz biri ve de bir av meraklısı olduğundan. On yaşını geçtikten sonra babasından bir tüfek istedi. Babası da ona sırmalı yaman bir tüfek verince. Bir sabah küçük Şenlik erkenden kalktı, önceden gözüne kestirdiği bir sulak yere vardı. Buradan, yine o zamanlar bulak mevkileri çok bereketli idi, pınarların suyu birbirine karışır, bu su topraktan neredeyse ak berrak fışkırarak çıkardı. Şenlik burada daha önce yaban ördekleri görmüştü, bunları avlamak ve eve götürmek istiyordu. Henüz gün ışımamıştı, bulağa gittiği zaman otların arasına uzandı, suyun aydınlanmasını beklemeye karar verdi. Bu ördekler, suya tam zamanında gelir. Ufukta o ilk ışık kopar kopmaz. İlk aydınlıkla birlikte nasıl çakallar sevinç içinde ulumaya başlarsa. Ördek de aynı sevinçle başını suya sokar. Ama burada Şenlik'e bir şey oldu; birden öyle amansız bir uyku bastı ki. Gaflet. Gaflet. Ama insan uyanıp onun değişiyle agâh olmak istiyorsa, önce uyumalıdır, değil mi? Diyeceksin ki, yaşam zaten bir uykudur ama öyle değil. Neyse. Bunu otların içinden tatlı bir uyku çekip aldı. Bundan sonra da uyanmak bilmedi. Bilmeyince de elbette, akşam eve gitmemiş oldu. Ertesi sabah annesi, babası, öbür yakın köylüleri korku içinde küçük Şenlik'i aramaya çıktılar. Bulak mevkiini adım adım, karış be karış dolaşınca, izcilerden biri, çocuk ayağına otlar içinde takılınca durdu, Şenlik'i kucağına aldı. Alıp çocuğu eve getirdiler, cümle bedenine yoğurt sürerek ateşini düşürdüler, böylece yüzünün kızarıklığı da telafi edilince çocuk uyandı. Su içirdi, dinlenmeye bıraktılar.

Aradan bir zaman geçti. Çocuk, eskisi gibi değildi sanki. Birden büyümüş, olgunlaşmış ve başka biri olmuştu. Bu durum annesinin dikkatini çekince, karşısına oturup konuştular. Oğlum, sana ne oldu, sende bir hal var, deyince. Şenlik bir zaman bekledi, sonra başını kaldırıp boşluğa baktı, sonra elini o baktığı boşluğa uzatıp bir şiir söyledi. Evdekiler, çocuğun söylediği şiirden ilkin hiçbir şey anlamadılar. Bu durumda, bugün anlıyoruz ki, Şenlik'in içine, o suyun başında bir şey, bir ruh girmiştir. Onu olgunlaştıran, ona şiir öğreten bir ruh, böylece bir uyku sırasında avcı Şenlik, Âşık Şenlik olmuştur.

16.

İstasyon binasının üstünden katı bir rüzgâr geldi geçti. Bu peron çatıları ak tenekeden yapılmıştı ya, bu tenekeler zamanla karardığı için koyu görünüyordu. Ama paslanmamıştı. Paslanmamıştı. Yalnız kimi yerde, böyle katı rüzgâr estiği zaman sağlam gürültü çıkardı. Yine böyle bir gürültü sırasında Aysel birden uyandı, ilkin eskisi gibi, bir parkta, bir piknik masasının üstünde uyuyakaldığını, bu nedenle, yani uyuduğu sırada rüzgâr çıktığı için de saçlarının uçuştuğunu zannetti. Ama hayır, tümüyle uçuşuyordu şimdi. Rüzgâr yalnızca saçlarının arasından değil, tüm bedeninden geçiyordu. Bunu anladığı zaman canı sıkıldı ya, neden sonra, aklı başına gelir gibi oldu. –Uyumuşuz ya biz, dedi Faruk'u uyandırmaya çalışırken. Eli, çocuğun sırtına girip çıkıyordu. Ama uyandı Faruk da. Uyandı. –Ne oldu, diye sordu. –Uyumuşuz burada, dedi Aysel, uyuyup kalmışız ya, burası gibi uyunacak bir yer de hiç görmedim. –Olsun, dedi Faruk kaşlarını çatarak, bana sorarsan, yani bana iyi gelmiş. –Bana da iyi gelmiş, dedi Aysel, sonra o da kaşlarını çattı, iyi gelmek nasıl oluyor? –Yani dinleniyorsun. Yani daha önceki yorgunluğun kalmıyor. Geçiyor. –Anladım, iyi gelmiş, dedi Aysel. Umarım bir daha gitmez. Yorgunluk güzel bir şey değil hatırladığım kadarıyla. –Hayır hayır, dedi Faruk düşünceli bir biçimde. –Ama bazen iyi de olabilir. Domuz nerede? Aysel, çevresine baktı, domuzu göremediği için önce meraklandı ama sonra korktu. Birden ağlamaya başladı. –Biz onsuz ne yapacağız şimdi, dedi gözyaşları içinde. Biz onsuz ne yapacağız. O olmadıktan sonra...

Gerçekten, gerçi kalkıp istedikleri yere gidebilirlerdi ama o kadar alışmışlardı ki ona. SUS BARBATUS. Artık, zaman geçtikçe öyleydi ki, bu üçü tek bir parça gibi olmuşlardı. Tek bir yaratık gibi. Gölgeler, sisler içinde belli belirsiz bedenlenmiş bir şey. Bir kişi. Ama öyle miydi bakalım? Ne yapacaklardı şimdi? Domuz, hiç bu kadar ayrı kalmamıştı onlardan. Aysel'in gözyaşları yoğuşup çatının üstünde tıpırdıyordu. Derken, peron çatısının bir başında bir gürültü duyuldu. Burası, belki kimsenin, özellikle görevlilerin hiç uğramadığı yandı; trenler buraya kadar uzamaz, dolayısıyla o

yanda yolcuların da işi olmazdı. Gürültüyü işitince, Aysel ile Faruk. Başlarını o yana çevirdiler. Onlar bakınca, sanki bunu beklemiş; bir el uzandı, bu el önce kararmış tenekenin üstünde tutunacak bir yer arandı, neden sonra bir vidanın başını tuttu. Kendini yukarıya çekti. Onu görünce, Faruk ayağa kalktı, çatının üstünden az havalandı, bir gölge gibi çocuğa yaklaştı. Kuşkusuz, yardım etmek isterdi ona. Ama şimdilik, bunu yapamazdı. Kemal. Kemal. Neden orada olduğunu bilmiyordu ya, canı sıkılmıştı, yine bir keresinde. Babasından dayak yediğinde. Kimseyi görmek istemediği bir zamandı. İnsan böyle bir durumda nereye gidebilir? Yalnız kalmak isterse? İşte o zaman keşfetmişti de, peron çatısı pek hoşuna gitmişti. Hele güneş varsa, tenekeler ısındığında. İnsan gözlerden ırak. Sıcak, sessiz o çatının üstüne uzanır. Bulutların geçip gitmesini izleyerek ruhunu dinlendirir. Değil mi? Yine öyle yapacaktı. Ama bu kere öyle birdenbire olmuştu ki, rüyadaydı sanki. Ayakları onu tutup kendiliğinden buraya getirmişti. Oysa hale gidecekti. Bir zamandır, halde, Kürt Raşit'in yanına gitmeyecek miydi? Ondan hıyar alacaktı. Sepeti al, Raşit'in yanına git, ben konuştum, demişti babası. Hıyar zamanı, bunu sepete doldurup yol inşaatına gidecekti, sonra orada hıyar satacaktı. Ama ne sepeti yanına alabilmiş ne de hale gitmişti. Çıkıp çatıya uzandı, neyse, sonra giderim, diye geçirdi içinden. Uzandı, boşluğa bakıyordu ya. Görmeden bakıyordu hep. Ağzından bir geğirti çıktı. Çıkınca çocuk rahatsız oldu, sol yanına döndü. Midesi acımaya başlamıştı. Midesinin içinden, ağzına, burnuna doğru bir yaman acı su geldi, yeniden, bu kere daha katı kalın geğirdi ama bunu yaparken, kusmaktan korktuğu için ağzını sıkıca kapadı. İçinden bir böğürtü yükseliyor, burnu ıslanıp kalınlaşıyordu sanki.

Böylece çırpınır gibi olunca korktu, vazgeçti. Toparlanınca çatıdan inmeye, indikten sonra da gidip sepetini alarak hale yollanmaya karar verdi.

Faruk anladı hemen, şimdi bu domuzu oradan kurtarmak gerekir ya da çocuğun yanından ayrılmayarak bekleyeceğiz, dedi kendi kendine, güldü. Sonra Aysel'i çağırdı yanına. –Onunla gideceğiz, dedi, bizim domuzumuz işte bu. Aysel şaşırdı, güldü. –Burada mahsur mu kalmış, dedi. –Evet, dedi Faruk, onu kurtaracağız, o nedenle çocuğun yanından ayrılmayacağız. –Olur, dedi Aysel.

Böylece, Kemal'in çatıdan inmesini beklediler, çocuk öyle tehlikeli bir iş yapıyordu ki, çatının saçaklarına asıldığı zaman ayak-

larını ancak küçücük vida başlarına basıyordu ya çok kötüydü bu. Faruk'la Aysel, hemen indiler gerçi, aşağıda onu beklediler de. Korkudan, bakamadılar ona.

Neyse ki bir şey olmadı, çocuk dikkatle indi, sonunda, gözüne kestirdiği yerde atlayıp yuvarlandı, sonra kalkıp pantolonunu silkeledi, lojmanlara doğru koşmaya başlayınca. Onlar da onun peşine iki çalak gölge gibi düştüler.

Kemal, kapıyı açtı, ayakkabılarını çıkarmadı, uzanıp kapının hemen önünde onu bekleyen sepetini aldı, kimseye görünmek istemiyordu. Babası, halden alacağı bir sepet hıyar için akşamdan para vermişti ona. Cebini yokladı, çıktı.

Uzakta, tarlaların ortasında bir yük katarı belirmişti. Bu uzun, koyu kahverengi katarın geçtiği yerlerde başaklanmış ekinler eğiliyor. Peşinde kara yabani atların ürkek gölgeleri seziliyordu.

17.

Haldeki kalabalık öyle canını sıktı ki, korktu. Korktu. Kaybolursam, diye geçirdi içinden. Bir iki adım geri attı. Ama sonra yine o ışık belirdi, gözünün biri parlayıp öbürünün yanından geçti, burnunda bir tuhaflık oldu. Hıyarın kokusunu alıyordu sanki. Evet. Bazen kokuyla hareket ederiz. Bunun farkına vardığımız azdır. Ama kokuyla hareket ederiz. Pazarın bir yerlerinde, bir hıyar tezgâhının üstünde duruyordu. Gözünün önüne geliyordu; Kürt Raşit hıyarı soymuş, koksun diye biraz da süsleyerek. Tuzlayarak tezgâhının bir köşesine koymuştu. Hemen arkasında hıyar kasaları duruyordu. Raşit, bu kasalara öyle özenir, tezgâh açtığı zaman sebzesinin düzgün ve sıralı görünmesine o kadar dikkat ederdi ki, şimdi, işte az ileride, soyduğu hıyarın kabuklarını da göğe çevirerek tuzlamıştı. Kokusu hali pazarı alsın diye. İnsanların hoşuna gitsin diye. Kemal bunu nasıl olup da anlayabildiğini, bu kokuyu nasıl aldığını düşündü bir an için. Sonra gövdesinin büyüdüğünü, içinin cesaretle dolduğunu anlayınca, keyfi yerine geldi. Kollarını yine bir külhanbeyi gibi kaldırdı, kalabalığın içine daldı.

Böyle zamanlarda halde yalnız pazarcılar, bir de büyük evlerle okul ya da devlet yemekhanelerinin çalışanları olurdu. Bakkal manav, el arabasıyla meyve sebze satanlar, K.'den köylere mal götüren kamyonların sürücüleri. Tekin gibi. Tekin. Bunlar civar kasabalara gider gelir, pazarın bir sorumlu dağıtımcısı gibi çalışırlardı. Annesi Kemal'i çok sık öğütlerdi buraya girmemesi için ya. Babası öyle düşünmezdi, çocuğun bir an önce "hayata atılması" böyle bir yaşama alışması ve bir anlamda dişli olması gerekiyordu. Güçlü, dişli bir çocuk. Sorumluluklarının bilincinde ve ailesine yardım eden bir çocuk.

Fakat burnu şimdi o kadar güzel yol gösteriyordu ki, hani neredeyse, uzanıp kalabalığı açıyordu onun yerine. Böylece hıyar kokusu da güçleniyordu. Ama bir ara başka bir şey oldu. Onu deli eden bir koku duydu, başını çevirdi, kalabalığı, önündeki insanları ite ite yardı, dükkânlara ulaşınca sağına soluna baktı. Burnunu mah-

veden o tatlı kokunun nereden geldiğini bulamadı. Ama yılmadı; bir geçit vardı orada, iki dükkânın arasından girilirse, öbür yanda başka tezgâhlar, başka dükkânlar vardı, bu böyle böyle birleşip büyük bir alanı kaplıyordu. Geçitten geçti, geçince koku güçlendi, demek koku öbür koridordan geliyordu. O kadar etkilenmişti ki, aklını kaybetmiş gibi görünüyordu. Ama buldu sonunda onu; bir çilekçiye yaklaştı, küçük tahta kasalara adeta saklanmış bu kırmızı meyveyi bilirdi gerçi ama o kadar ender görürdü ki, bir anlamda, çileğin gerçek olabileceğini düşünemezdi. Kasalardan birine yabanıl bir hayvan gibi uzandı, çileği avuçladı, ağzına doldurdu. Eli, ağzı, burnu bir an için, sanırsın kan içinde kaldı.

O kadar muhteşem bir doyum anıydı ki bu, çileğin, damarlarında dolaşmaya başladığını hissediyordu. Burnundan girip kanına karışıyordu çilek, bununla birlikte, onu yükseltip. Havaya kaldırıp götürüyordu sanki.

Ama bu sırada çileğin bir sahibi de vardı elbette. Adam, Kemal'in kasayı bozduğunu görünce ne yapacağını şaşırdı, deliye döndü. Çocuğu yakasından tuttu, sonra yanındaki birinden sopayı istedi. İşte o zaman biraz kendine geldi Kemal, ne olduğunu anlamaya çalıştı. Öyle tuhaftı ki, duyguları durmadan değişiyordu ya, korkuyla uzun bir zaman titredi, başını ellerinin arasına alıp kendini korumaya çalıştı. Bu sırada çıraklardan biri sopayı yetiştirdiği için, adam Kemal'in yakasını bıraktı, çocuğun elini tutarak kendine bir açı sağladı, sopayı kaldırıp indirmeye başladı.

Ama tam bu sırada biri adamın elini tuttu. –Bırak yahu, dedi, ufacık çocuk, utanmıyor musun? Bırak. Adam sopayı bıraktı elinden, derin derin soluk aldı bir zaman, burun kanatları inip kalkıyordu. Ama sonra sakinleşti. –Ulan senin başka oynayacak yerin yok mu, hırsız herif! dedi. Kemal küstü, öyle gücüne gitti ki, gözü yaşardı. Kürt Raşit, çilekçinin elini bıraktı bu arada. –Bizdendir, dedi, lavaş-ekmekçidir, ne istiyorsun ufacık çocuktan? Canı çekmiş iki tane almış.

Yine de, sepetini kaybetmemişti ya, Kürt Raşit de Hızır gibi yetişince, bunlar birlikte hıyarcı dükkânına yollandılar. Raşit gülümsüyor, palabıyıklarının altından Kemal'i inceliyordu. –Sen de çalacağına istesene oğlum, dedi, ne oluyor? İstesen verecek. Kemal başını öne eğdi. Omzunu silkti. Burnu ıslanmıştı bu arada. Bunu durup durup koluna siliyordu ya, korkmamıştı o kadar. Raşit am-

casını da duymuyordu. Adam, bir eli çocuğun omzunda, boyuna konuşuyordu. Öğüt verip duruyordu sürekli. Bir ara, çocuğun oralı olmadığını anlayınca. –Ohoo, dedi, kafa *tinne*![1]

Dükkâna vardıkları zaman Raşit sepeti aldı hemen Kemal'in elinden, açtı, içindeki örtüyü çıkardı, hıyarı güzelce dizdi, ağzına kadar doldurduktan sonra örtüyü serdi, kapağı kapattı. Çocuk parasını çıkardı cebinden, Raşit'e verdi, Raşit parayı saydı. –Dur, dedi, biraz bozukluk verdi ona. –Taşıyabilecek misin, dedi. Kemal başını salladı. –*Serseran, silavan li bavê xwe bike*,[2] dedi Raşit.

Kemal sepeti aldı, öyle ağırdı ki, ilkin taşıyamayacağını düşündü ama sonra tarttı, dizimde beklete beklete götürürüm, dedi, böylece kalabalığın arasına daldı. Halden bir uğultu yükseliyordu. Kokular birbirine karışmıştı. Çileğin kokusu, çocuğun yakasına damlamıştı. Burnu ikide bir eğilmek. Kendi yakasını koklamak istiyordu.

1 (Kürtçe) Yok, gitmiş.

2 (Kürtçe) Eyvallah, babana selam söyle.

18.

Halden çıktığı zaman, ter içinde kalmıştı gerçi ya, bu alışveriş öyle hoşuna gitmişti ki, hıyarı saymıştı. Raşit onları sepete yerleştirirken, gerçi bu tür alışverişte sayının önemli olmadığını biliyordu ya, yine de, bir ara onları saydığını, paranın üstünü alırken gösterdiği dikkati, sepeti taşırkenki direncini düşününce. Artık kim bilir, büyümüş sayılırdı. Büyümüş sayılırdı ya o çilek meselesini anlayamamıştı bir türlü. Ne oluyor bana da böyle yahu, diye geçirdi içinden. Kaşlarını çattı. Peron çatısına çıktığından beri. Öyle ayakları kendi kendine gidip de oraya tırmandığından. Olacak şey değildi. Sonra birden çilek kasasına uzanışı. Ama olsun. Olsun. İşini yapmış mıydı, yapmıştı. Bir yerde durdu, biraz soluklanmak istedi. Öğleyi geçmişti saat, buradan, acele edip de bir an önce inşaata gitmezse, günü kaçırmış ve büyük olasılıkla hıyarları da zayi etmiş olacaktı. Bunu düşününce korktu. Babası geldi gözlerinin önüne. Sen tut, onca parayı bu hıyarlara ver, sonra satma, değil mi, iki gün sonra da çöpe atılacak. Olmazdı.

Yol işçileri, tren yolları yenilendiği için, bütün gün ray hattında, güneşin altında çalışırlardı. Mahallenin çocukları burada onlara buzlu, naneli ayranlar satar, yumurta-lavaşçılar, tatlıcılar, sucu ve ayrancılar sırayla yol inşaatını ziyaret ederlerdi. Rayların arasından başını çıkarıp kaçan kertenkeleler, yavru yılanlar, su birikintilerinin çevresini sarmış yavru kurbağaların gürültüsü, bunlarla birlikte inşaat bir şenlik alanına dönüşürdü. Bu ara nereden geldiyse, babasının aklına gelmişti hıyarlar; ticarette yenilik iyidir, diye tutturmuştu kaç gündür, gerçekten, bir yenilik sayılabilir miydi bu?

Sepetini yüklendi, kollarına bir güç, gözüne yeniden bir ışık gelmişti. Gidip yol boyuna sepetini koyacak, bıçağıyla tuzunu çıkarıp bekleyecekti. Bu sırada, ray hattının az ilerisinde, lojman mahallesine yakın bir yerde hiç beklemediği bir şey oldu: Ayaklarının altının yumuşadığını hissetti, yerden belli belirsiz bir çatırtı duydu, öyle korktu ki, ne yapacağını bilemediği için, durup yere bakarak bekledi bir süre. Bu sırada yavaşça toprağa gömüldüğünü

hissediyordu. Sepetine sarıldı, deprem olduğunu düşündü bir an için. Ama hayır, deprem değildi bu. Birden, Kemal'in bulunduğu yerde bir göçük meydana geldi; bir kuyu açıldı, o da neredeyse usulca, kumlar tarafından, açılan bu kuyunun içine çekildi. Öyle korkmuştu ki, donup kalmıştı.

Sonra, yavaşça içine düştüğü bu çukurun altında basamaklar bulunduğunu gördü. Bu basamaklarla aşağıya iniliyordu ya, çocuk bir zaman buraya, yani kuyunun dibine inip inmemekte kararsız kaldı. Yukarı çıkabilirdi. Göçük artık durduğu, daha doğrusu toprak artık onu içine çekmeyi bıraktığı için, evet, isterse yüzeye çıkabilirdi. Ama aşağıya da inebilirdi. Aşağıyı o kadar merak ediyordu ki, kararsız kaldı. Ama sonra cesaretini topladı, bir iki basamağı indi. Çukur, bir tünele iniyordu. Uzun, karanlık bir tünel değildi bu, ama iner inmez bir demir kapı gördü, ne yapacağını bilemedi. Kapı, içine düştüğü çukurdan daha korkutucuydu ona kalırsa. Soluk alamadığını hissetti. Dönüp düşe kalka basamakları tırmandı, burnunun içinde öyle yoğun bir küf kokusu belirmişti ki, bu kokunun, soluğunu tıkayacağını düşünüyordu. Bir yandan da, sepetini ve hıyarlarını devirmemek için olağanüstü bir çaba harcıyordu.

Yukarıya çıkınca, dayısıyla konuştuğu şeyler geldi aklına. Buralarda, diyordu dayısı, nerede bir definenin, nerede hazinelerle dolu bir mezarlığın bulunduğunu bilemezsin. O nedenle uyanık olacaksın. İşte bulduğu bu yer. Gerçi bir anlamda o kendisini bulmuştu ama. Bulduğu bu yer dayısının sözünü ettiği o definelerden birinin yeri olabilir miydi? Muhakkak öyleydi. Bir çukur ve bir demir kapı. Bir yerde bu ikisini görürsen anlayacaksın ki bir define, değerli bir şey buldun. Açıktı. Kuyudan çıkar çıkmaz, sepetini bir kenara koydu, eğilip aşağıya baktı. Buradan bakılınca pek bir şey görünmüyordu gerçi ama olsun. Ne yapmalı? Hazineyi iyi saklamak gerekir. Hıyar sepetini orada bıraktı, koşup lojman mahallesine girdi.

Burada, her evin arkasında bir kömürlük bulunurdu. Daha önce kömürlükte rulo halinde, böyle katlanıp yuvarlanmış eski bir muşamba görmüştü. Muşambayı aldı, yine geldiği gibi koşarak kuyunun başına gitti. Çukurun ağzını getirdiği muşambanın tersiyle örttü, kenarlarına çevreden iri taşlar bulup yerleştirdi. Yaptığı işten pek memnun kalmadı ama olsun. Olsun. Bu sırada, böyle bir sıkışıklıkta elinden bu kadarı gelebilirdi yalnız. Ne yapacaktı şimdi? Bu hazineden kimsenin haberi olmaması gerekiyordu kuşkusuz.

Ama Çetin Abi'sine söyleyebilirdi. Şimdi giderim, dedi, bir an önce gider inşaatta hıyarlarımı satarım. Bitirdikten sonra da lojmanlara gelir, Çetin Abi'mi bulur ona bu işi güzelce anlatırım. Sonra da o ne yapacağını bilir.

Aklına yatınca muşambaya baktı son kere. Sepetini aldı, yeniden, daha önce hiç bilmediği o acayip güç gelmişti içine. Gelince de sepet tüm ağırlığını yitirmişti. Döndü, ray hattına çıktı, eski yollardan birindeki paslı bir rayın üstünde bir cambaz gibi yürümeye başladı.

Kaç saati vardı daha, ray hattında güçlükle yürürken, işçilerin saat kaçta paydos edeceğini düşünüyordu. Şu kadar hıyarım var, diyordu, biraz acele edersem hepsini bitirebilirim.

19.

Sabaha doğru gökyüzünün içinde yol yol kırmızı çizgiler belirdi. A. Dağları'nın başından, Ç.'yi çevreleyen sivri kayalıkların üstündeki bir parçanın içinden. Bu dağların yamaçları da gökyüzünün bu kırmızısına benzemişti. Kil burada bir bakıma parlamaya başlamıştı. Kayalıklar geniş kırmızı maden yatakları gibi ışıldıyordu. Kayalıkların içinden lav nehirleri akmış. Sonra da durmuş gibiydi. Ama bu kırmızı hep güneşten gelir. Güneşten. Güneşin içinde de lav yatakları vardır, güneşin, eski bir dünya olduğunu, bu büyük ve sonsuz dünyanın sonunda tükendiğini ve lav nehirleri tarafından ele geçirildiğini söylerlerdi. İşte bu A. Dağları'nın içinde de bunun gibi lav pınarları bulunur. Sabaha karşı böylece kırmızı kalem kalem parlar ve parçalanır. O zaman Şeytan Kayalıkları'nın tepesinden bir kırmızı kartal ürküp çıkar.

O koca kış aylarını, sonra gürültü içinde geçip giden korkunç ilkyazı atlattıktan sonra. Bu kırmızı kartal, yaz başlarında artık bir çocuk gibidir. Gerçi bir yetişkin olmamıştır henüz ama. Kasları gür kalın atmaya, hareket etmeye başlamıştır. Bir güvez kartalın sonunda hem gökyüzünden hem de kayalıkların kızıl gövdesinden bir parça olduğu söylenebilir.

Kartalın biri, K.'nin üstünden bir kızıl nehir yatağı gibi akıp geçti. Bir uğultu, o yukarıda böğürdüğü zaman gökyüzünün içinden bir tapırtı gelip geçti. Apak bir ışık parlayıp gökyüzünün yarısını aydınlatır gibi oldu. Bir an için. Bir an için.

Bu kısacık parlamada, dünyanın bir yanının alev aldığını düşündü. Çetin. Sabahları erkenden kalkmayı, kimselerin görülmediği sokaklarda bir başına, dünyanın o yapayalnız haline şaşarak elleri cebinde dolaşmayı, soğuksa tortop olup titremeyi öyle severdi ki, daha ne olsun, daha ne olsun, diye geçirdi içinden. Daha ne olsun, şuraya bak, ondan başka kim görebilirdi ki böyle bir şeyi. Gün boyu uyuklayanlar için her şeyin birazı makbuldür. Her şeyden biraz. Yarım. Onu da ne yapacaksın? Ne işe yarar?

Bazen babası ona ambar civarında geçici işler bulurdu da. O zaman da erkenden kalkıp bu işlere yollanmaya bayılırdı. O saat-

lerde, yalnızca ağır işlerde çalışanlar sokakta olurdu. Gerçi kendisi onlar gibi değildi sanki. Onlar, sürekli o ağır işlerde çalışanlar, uyur uyanık sokağa çıkar. Başları önde, yorgun kolları iki yanlarında iki ağır yük gibi çaresiz. Ayaklarını sürüye sürüye yürürlerdi. Canı sıkılırdı Çetin'in. Ulan, bu dünya hep size mi eziyet olacak. Ulan bu hep böyle mi gidecek, diye surat asar. Tanıdıklarını uyandırmaya, kollarından tutup sarsarak onları bir an için neşelendirmeye çalışırdı. Bu dünya hep size mi yük olacak ulan?

Ortalık aydınlanıp karardı. Biri dağların ışığını açıp kapattı sanki. Dağların arasından bir tren geçti. Trenin ışığı, biri kente bir fener tutmuş gibi ortalığı taradı. Tarayınca da Çetin'in yüzü aydınlandı. Bundan sonra ortalık hızla ağardı. Yukarıdan, elektrik tellerinin arasından bir sığırcık sürüsü koptu şenlendi. Kuşların patpatıyla birlikte çocuk kapının önünde durdu, saatine baktı. Gülümsedi sonra. Kapıyı çaldı.

Soğuktu hava. Soluk aldıkça, buhar çıkıyordu ağzından, boncuklanan, karlanan bir buhar. Beyaz, sıcak bir buhar. Kapıyı yeniden çaldı. Bekledi. Neden sonra perde aralandı, Murat dışarıya baktı. Sonra kapıyı açtı. Çoktan uyanmıştı ya, beklemiyordu. Yorgun, moralsiz görünüyordu çok. Ağzının kenarında kurumuş bir şeyler vardı. Kapıyı açtıktan sonra içeriye geçti hemen. Tek odalı bir evdi, gerçi içeride, oda denemeyecek ufak bir yer daha vardı. Pencereye yakın bir soba bulunuyordu, akşamdan yakılmış ama sabaha karşı sönmüştü bu soba. –Oo, uyanın bakalım, dedi Çetin içeriye girince. Murat güldü, elektrikli ocağın yanına gitti hemen. –Erken geldin sen, dedi. –Elbette, dedi Çetin, gidip Toprak'ı sarstı. Toprak da uyandı.

Ece'nin akşamdan ayakları o kadar ağrıyordu ki, ona biraz daha izin verdiler. Yüzünü duvara dönmüş sessizce uyuyordu kız. Ama çocukların koyduğu çay kokmaya başlayınca uyandı o da. Uyandı. Dönüp odaya göz attı, çok yorgundu, yüzü gözü şişmişti ya, gülümsedi yine. –Bir şeyler getirdim, dedi Çetin. Çay da var, toplanın da yiyelim.

Katmer yapmıştı annesi. Kadın o kadar güzel katmer yapardı ki, baklava yufkası gibi ince ince açtığı o yufkaları her birinin arasına erimiş tereyağı sürerek sarardı. Fırından çıktığı zaman, bu katmer, bu yufkalar yine tek tek açılıp geri alınabilirdi. Önceki gün büyük yuvarlak bir tepside böyle kıpkırmızı bir katmer yapmıştı işte, Çetin

de tepsinin neredeyse yarısını yürütmüştü arkadaşları için. –Yalnız, dedi, bu katmeri her yerde bulamazsınız. Değerini bilin.

Bir zaman, dördü birlikte, konuşmadan, tereyağının ağızlarında adeta küçük boncuklar gibi ezildiği bu lezzetli böreği yediler. Ece, uzun zamandır bu kadar mutlu hissetmemişti kendini. Annesini anımsadı. Babasının evde olmadığı zamanlarda evdeki yer sofrasına oturan, kimi zaman gözünden ince ince dökerek hamur yoğuran annesi. Onun için üzülüyordu yalnız.

20.

Murat. Murat. Katmeri şaşkınlıkla yedi, o kadar ki, durup durup düşünüyor, sonra parmaklarının arasında kalan diri yağın izini seyrediyor. Sonra parmaklarını da yiyordu. Ama sonra yiyecekleri bitti elbette. Yeni bir çay demlediler. –Benim gitmem lazım, dedi Murat. –Neden, dedi Çetin, kal işte burada. –Aranıyor o, dedi Toprak, buraya kadar gelmesi bile mucize. Sahi nasıl geldiniz? –Bizim de bildiğimiz yollar var, dedi Murat. Elbette, herkesin geçeceği yollardan geçecek değiliz. Çetin güldü. –Doğru ya, dedi. –Evet, benim gitmem lazım ama Ece burada kalacak şimdilik. Neden derseniz, o evden ayrıldı. Yani artık dönemez. Ona A.'da ya da en iyisi Trabzon'da bir iş ve ev bakacağız, yani öyle konuştuk yolda, sonra, daha sonra, olanaklı olursa okula dönecek. Ama bir süre burada kalacak, iznin olursa. –Ne demek izin, dedi Toprak. Çetin, arkadaşını süzdü bir zaman, aklına yatmamış gibiydi. –Sorun olmaz, dedi Toprak, burada, mahallede rahatız, konu komşu içinde bizi garipseyecek kimse çıkmaz, zaten gerekirse hepsine durumu açıklarız. İkimizin de siyasi tehlikesi yok. Öyle değil mi?

Bu arada yeni çaydanlık fokurdamaya başlamıştı. Çetin kalkıp bardakları doldurdu yeniden. –Başın sağ olsun, dedi Murat. –Sağ olun, dedi Toprak, başını eğdi. Son zamanlarda oluyordu ya böyle. Canı birden sıkılıyordu. Can sıkıntısı sanki birden aklına geliyordu. İlk kez başına geliyordu böyle bir şey. Can sıkıntısıyla birlikte ani bir korku. Bir tatsızlık. Her şey üst üste gelmişti. –Ölenle ölünmez de, annem çok başkaydı. Çok. Bir de ablamın olayı olunca.

Bu sırada çok garip bir şey oldu. Ece, yüzü al al. Çayından bir yudum aldıktan sonra öfkeyle ayağa kalktı. –Ablanı kurtaracağız, gidip onu oradan alacağız, dedi. Toprak şaşırdı, sırtını dikleştirdi. Ne diyeceğini bilemedi ama. Bilemedi. –Yahu, dedi Murat, o da kızmış gibiydi, ayağa kalktı. –Ne oldu ki, dedi Ece. Murat bir zaman sessiz, öfkeli ayakta bekledi, neden sonra yatıştı. –Tamam otur, dedi, kendisi de yeni bir bardak çay aldıktan sonra oturdu. –Böyle bir fikir var, dedi, Halil'in fikri, şimdilik sadece biz bili-

yoruz, kimseye de söylenmeyecek. Bunu mağarada bize açtı ama yani gelip size söyleyelim diye değil. Siz duymadınız. Anlıyor musunuz? Çetin'le Toprak'a söylüyordu. –Duymadınız siz, unutun gitsin. Tamam mı? Sizi ilgilendiren bir şey değil. Ece'yi de, ben sana yolda o kadar tembihledim. –Halil bunu bilmemi istemeseydi yukarıda bana söylemezdi, dedi Ece, sana ne oluyor? Güvenmiyor musun bize? –Güvenle ilgisi yok, dedi Murat. Güvendim diyelim, ne oldu, gelir gelmez söyledin? –Yabancıya söylemedim, Toprak, Aynur'un kardeşi, dedi Ece. Ne var bunda? –Şu var ki en başta ona söylemeyecektin, dedi Murat, neden dersen... O kadar bıkmış usanmış görünüyordu ki, sözünü sürdüremedi. –Neyse, dedi. Şimdi beni iyi dinleyin. Benim dönmem lazım. Yukarıda artık işimiz yok, Halil de buraya ya da buralara yakın bir yere gelecek. Ş.'de büyük bir gösteri tasarlanıyor. Siz az önce Ece'nin ağzından kaçırdığı şeyi tamamen unutun, rica ediyorum, çok önemli. Biz onunla ilgileneceğiz, şimdilik, dediğim gibi, yalnızca bir fikir, bir tasarı bile değil. Sizin yapmanız gereken, Ş. Mitingi'yle ilgili hazırlık yapmak. Halkevi'ne gidin. Orada da, dernekte de herkes haberdar. Şimdi tüm mesleklerden herkesi buraya örgütleyeceğiz. Anlıyor musunuz? Tüm halkımızı, tüm köyleri, yaylalarda kim varsa, tüm insanları, hayvanları Ş. Mitingi'ne katılmaya çağıracağız. Herkese ulaşacağız. Sizin yapmanız gereken, gece gündüz bu işe kafa yormak.

Çocuklar, büyülenmiş gibi dinliyorlardı Murat'ı. O kadar hoşlarına gitmişti ki, bir görev. Bir görev. Şimdi Murat gibi biri tarafından son derece önemli bir görev ve bir kavga dersi veriliyordu. Bütün bir K.'nin, A.'nın, insanıyla, kurduyla, kuşuyla, toprağı ve ağacıyla katılacağı bir gösteri... Gerçekten, bir an için, Toprak'ın üstündeki tüm kasavet dağıldı gitti. Kendini atının üstünde bir Köroğlu, bir kuvayı milliyeci gibi hissetti. Köylülerin, işçilerin, evlerinden çıktığını. Patikalardan, toz toprak içindeki kenar mahalle yollarından geçerek. Ş.'ye doğru akın akın yürüdüklerini hayal etti. Coşkuyla doluyordu. Gözleri yaşaracak gibi oldu. –Siz bununla ilgileneceksiniz, dedi Murat. Anlaştık mı? Hepimizin isteği bu yönde. Halil'in ricası da bu. Halkımızı örgütleyeceksiniz. İlanlar asacak, bildiriler dağıtacaksınız. Bunlarla ilgili her şey şimdi hazırlanıyor. Siz gidip katılacaksınız. Anladınız mı? –Anladık Murat Abi, dedi Çetin, gülümsüyordu, kollarını sıvayacaktı neredeyse, oturamadı, ayağa

kalktı. Acelesi varmış gibiydi. –Akın akın, dedi, her yerden. *Akın var güneşe akın!*

Şimdi, Aynur'la Orhan'ın firarını tamamen unutmuş gibilerdi. –Şakir'i bulacaksınız, dedi Murat. Bu dediklerimi anlatın, benden de söz edin, şimdi mahalle mahalle, köy köy herkese görevler veriliyor, siz de işinize başlayın. Ama dediğim gibi, rica ederim öbür konuyu unutun.

Sonra kalktı, hepsini uzun uzun süzdü. –Neyse, çok geç olmadan ben çıkayım, dedi, katmerin şerefine kaldım. Güldü. Başını kapattı, çocuklara tek tek sarıldı. Yine güldü. –Senin işini ayarlar ayarlamaz döneceğim, dedi Ece'ye. Bizim, bizim A.'da da, Trabzon'da da arkadaşlar var. Sanırım Trabzon daha iyi olur. Bir iki hafta idare et, olur mu? –Olur tabii, dedi Ece, o da güldü.

Bundan sonra Murat çıktı, Çetin de ocağa gitti, çaydanlığa uzandı, bardakları doldurdu yeniden.

21.

Bu sırada dışarıda hava yeniden kararmıştı ya, bulutlar toplanmış gibiydi. Çayını içmeden önce Ece gidip perdeyi araladı, dışarıya baktı. Sokaklar gri, koygun görünüyor, taş evlerin bacalarından ince ince dumanlar fışkırıp çıkıyordu. Evin içinde bir is dalgası dolandı. –Yağmur yağacak, dedi Ece. –Evet, dedi Çetin, yağsın, geç bile kaldı ama benim şimdi aklıma bir şeyler geliyor. –Ne demek bu, diye güldü Toprak. –Şu demek ki, dedi Çetin, bizim lojmanlarda bir çocuk var. Kemal. Kemal. Bu Kemal akşam bana geldi, abi ben bir şey buldum ama gel beraber bakalım, dedi. Ben de onunla gittim ve çok acayip bir şey gördüm.

Toprak'la Ece o kadar heyecanlanmıştı ki, Ece yüzünü ellerinin arasına aldı, çocuk gibi yüzü çillenerek dinlemeye başladı. –Ne, ne gördün o kadar acayip, dedi Toprak. Çetin ağırdan aldı, çayına uzandı. Höpürdeterek bir yudum aldı. Ağzının bir yanıyla güldü. Şımardığı zaman böyle yapardı hep. Keyiflenince. –Dün akşam, dedi, kapının önünde oturuyordum. Canım sıkılıyordu. Uzaklardan bir yerlerden de hıyar kokusu geliyordu. Zaten herhalde hal dağılıyordu. Neyse. Canım sigara çektiği için, babam görmesin diye arka bahçeye, ağaçların arasına gideyim dedim, kalkıp bahçeye gittim. O zaman bu Kemal geldi. Sanırsın oraya pısmış beni bekliyor. Tamam mı, böyle ağacın dibinden birden fırlayıp çıktı. Çetin Abi, gel ki sana bir şey göstereceğim dedi, üstü başı kir pas içindeydi. Ne oldun ulan, dedim, kuyuya mı düştün, dedim. Evet, kuyuya düştüm, dedi, gel dedi, ben daha sigarayı yakmamıştım. Kalkıp çocuğun peşine düştüm.

Evin içi birden başka bir şeye dönüşmüştü ya, çayın buharı kalkıp halkalar çizerek dolanmaya başlamıştı. Çetin, yağız yüzü, güçlü çene kaslarıyla. Ama bunun yanında etkili bir konuşmacıydı kuşkusuz, dinleyicilerini süzerek, deyim yerindeyse, ballandıra ballandıra anlatıyordu. –Ee, dedi Toprak, ne diye uzatıyorsun yahu. –Uzatmıyorum, dedi Çetin. Size anlatacağım ve birazdan Allah kısmet ederse göstereceğim şey o kadar müthiş bir şey ki, böyle bir

şeyi duymak için az sabretmeniz gerekiyor. Neden derseniz, sindirmek için. Sindirim önemlidir. –Evet, sindirim önemlidir, dedi Ece.

Bu sırada çayları bitti, bitince Çetin kalkıp bardakları yeniden doldurdu. –Neyse, diye devam etti sonra. Mahalleden çıktık. Az yukarıda, hapishaneye yakın, kimsenin ayak basmadığı, bizim de kestirmedir diye, yani lojmanın çocukları olarak, arada bir geçtiğimiz bir yer vardır, oraya gittik. Gittik ki ne görelim? Kemal, yere serilmiş, taşlarla korunmuş bir muşamba gösterdi bana. Sonra da kaldırdı bu muşambayı. Bunun altında, bir çukur vardı ve çukura inen taş basamaklar bulunuyordu. Kemal hazırlıklı gelmişti ama o kadar korkuyordu ki, elindeki feneri bana uzattı. Ben feneri hemen aldım, birlikte basamaklardan aşağıya indik. Ve girdiğimiz küçük geçidin sonu bir demir kapıya çıktı. Parmaklıklı, paslı, çok eski bir kapı. Ben diyeyim bir han, siz deyin bir zindan kapısı. Anlatabiliyor muyum? Çok eski zamanlardan söz ediyoruz. Çok eski zamanlar bunlar. Bizans. Ya da Roma.

Durdu, bir zaman sessizliği dinledi. –Evet, dedi, kapı kilitli değildi. Ama zemin kumla doluydu. Parmaklıkları itmeden önce fenerle içeriyi yokladım ama bir şey göremedim, Aynı geçidin, aynı tünelin devamı gibi görünüyordu. Bakın, dün gece oluyor bunlar. Hava kararmış artık, aşağısı soğuk ve karşımıza ne çıkacağını bilmiyoruz. Ama artık kesinlikle burada değiliz. Tarihin içindeyiz. Belki yüz yıldır kimse inmemiş oraya. Böyle. Kapıyı ittim, zemine biriken kumdan dolayı hayli güç bir işti bu ama sonunda başardım; bizi içeriye alacak kadar bir açıklık elde etmeyi başardım. Sonra dönüp baktım. Demin tir tir titreyen, korkudan elindeki feneri bana teslim eden Kemal şimdi gözleri çakmak çakmak, arkamda duruyordu. Çocuğun içine öyle bir cesaret, öyle bir ışık gelmişti ki, görmeye değer. Neyse. Bu benden önce girecek sanki, kapıya yöneldi, ben de olur ne olmaz diye ona engel oldum, ona da peşimden gelmesini söyledim. Böylece içeriye girdik, fenerin ışığını izleyerek yol aldık. Ama şöyle ki, içeride hava yok gibiydi. Tabii havasız olması olanaklı değil. Yani yukarıdan göçük olmamış olsa neyse. Nasıl buldun ulan sen burayı, dedim. Toprak göçtü birden, içeriye düştüm, dedi. İnşaata hıyar satmaya gidiyormuş.

Birden aklına geldi, durup bir sigara yaktı. Sonra da, bambaşka bir şey düşünür gibi yaparak kaşlarını çattı. –Ne diyordum, dedi, evet, göçük olduğu için içeriye düşmüş. –Devam et yahu, dedi Top-

rak. –Az sabır, dedi Çetin. İçeriye girdik, tünel dört beş metre sonra kıvrılıyordu. Labirent gibiydi. Şimdiki hapishanenin altına doğru gidiyordu, anlatabiliyor muyum? Yani bana göre öyle. Bakmak lazım. Neyse. Ama kıvrıldıktan sonra, az ileride büyük bir salon gibi bir yere, ince uzun bir odaya geliniyordu. İşte oraya girince ödümüz patladı. İçerisi tamamen havasızdı. Havasız olmasa bile, öyle ağırdı ki, odanın havası taşlaşmış gibiydi. Girince feneri taş duvarlarda gezdirdim...

Yeniden durdu. Çocukları süzdü. –İskeletler vardı, dedi. Başka şeyler de vardı ama ne olduğunu şu anda bilemiyorum. Yeniden gideceğiz. Zira biz, yani Kemal'le ben, duvarlarda asılı iskeletleri görünce kaçtık oradan. Ama çıkarken muşambayı yeniden kapatmayı ihmal etmedik.

22.

Hafif bir yağmur başlamıştı. Damlanın biri pencerenin camından aşağıya doğru süzülüyordu. Süzülürken de. Başkalarını alıyordu yanına. Böylece bir yol açılmış oluyordu. Işık yükselmişti dışarıda, sokakların rengi değişmiş, uzaklardan kentin sesi duyulmaya başlamıştı. Bir at arabası geçiyordu. Ece bir ara başını kaldırıp perdenin aralığından görünen manzaraya baktı. O bakınca gölgeler yer değiştirdi, yolun karşısından biri geçti. Bir çocuk olmalıydı bu, pencerede bir baş gölgesi kaldı. Kendi kendine yol alan bir baş.

K.'ye gelir gelmez, işte hemen canlanıvermiş, daha şimdiden başına bir sürü şey gelmişti, değil mi? Toprak. Toprak. Bir zamanlar dayısı ona, zamanı gelince her şeyin farklı olacağını, yaşamın hareketleneceğini, "sıcak" bir döneme, bir kavga dönemine gireceklerini söylemişti. Bu hep böyle gitmeyecek, çelişkiler arttıkça daha keskin, daha, bir anlamda açık ve kararlı gelişmeler yaşanacak. Böyle açıklardı. Bu kuşkusuz o örnek aldıkları Denizler zamanında da böyle olmuştu. Ah ah. O tarihi adı gibi biliyordu Toprak. Kendince düşünüp eksikleri bile bulmuştu. Nerede yanlış yapılmış, hangi durumlarda kararsız ve çekinceli adımlar atılmış, bunları o kadar çok düşünmüştü ki, şimdi artık geriye. Sıcak gelişmeleri beklemek kalmıştı.

Dalıp gitmişti bir an için ya, Ece başını kaldırınca o da kaldırdı. –Ne duruyoruz, gidip o iskeletleri bir görelim, değil mi, dedi, bir de gündüz gözüyle, yani hep beraber bakalım, ayrıca bizim bir işimize yarar mı, onu da değerlendirmiş oluruz. Hadi bakalım.

Kalktılar. Ece küçük, penceresiz odaya geçti, üstünü giyindi sıkıca. Duvarların içinden bir tıpırtı geldi bu sırada. Başını çevirip baktı ama bir şey göremedi, dışarıdan bir şey, bir hayvan, duvarlara sürtünüyordu sanki. Ama korkmadı. Korkmadı. Giyindikten sonra çıktı. Onu bekliyorlardı.

Ece'yi daha yeni tanımıştı Çetin ya, alışmıştı hemen. Kızı görünce güldü. –E hadi, dedi, acele edin biraz. Bakarsın, bakarsın iskeletlerin yanında bir de hazine buluruz, değil mi? –Ne hazinesi,

dedi Ece. –Bizans'ta, dedi Çetin, önemli kişilerin mezarlarıyla hazine odalarına nöbetçi dikerlermiş. –Nasıl yani, nöbetçiyi de ölüme mi terk ediyorlar, diye şaşkınlıkla sordu Ece. –Benim bildiğim öyle, dedi Çetin. Sonra onlar başında nöbet tuttukları kutsal kişilerle hazinelere baka baka can veriyor. Ama ruh böyle güçlü bir biçimde ele geçirildiği için, o ruhun tehlikeli bir koruyucuya dönüştüğüne, mezarın başında sonsuza dek görevini yapmaya devam ettiğine inanıyorlar... Toprak güldü. –Ufak at da civcivler yesin, dedi, bana sorarsan, nasıl olsa bunları ele geçirdim, böylece aklıma geleni anlatayım, diye düşünüyorsun. –Siz bilirsiniz, ben bildiğimi söylemiş olayım da, sonradan demedi demeyin, diye gücendi Çetin. Ağzının kenarında bir gülümseme asılı kalmıştı. Dışarıya çıktıkları zaman. Yani ışığın altında, yüzünün bakır rengi parlamıştı iyice. Güçlü, neredeyse ölümsüz, gösterişli bir hayvana benziyordu.

İstasyon mahallesine vardıkları zaman, ray hatlarının serildiği meydanda bir güneş parladı, bulutlar o kadar hızla, öyle apaydınlık çekildiler ki, ortalık birden açıldı, küçük çukurlar, raylar ve travers yığınları suyun ışıltısıyla boncuk boncuk oldu, iğne ucu gibi fırladı kalktı. Ray hattı boyunca yürüdüler, sonra karşıya, hapishanenin duvarlarına bakan boş toprak alana geldiler. Onlar oraya gelince, lojmanların birinden bir karaltı koptu, çocuk düşe kalka, heyecan içinde yanlarına geldi. Kemal. Kemal. Gözlerinin içi parlıyordu. Utancından kıpkırmızı olmuştu. Göğsü inip kalkıyordu. Neden sonra toparlandı. –Çetin Abi, dedi. –Ne var oğlum, dedi Çetin. Çocuk yutkundu, ne diyeceğini bilmez gibi bir hali vardı. –Çetin Abi, diye yineledi. –Ne var, diye güldü Çetin, sonra çocuğun utandığını anlayınca omzundan tuttu, az kenara aldı. –Söyle bakalım, dedi. –Çetin Abi, dedi Kemal, bu arkadaşlar kim? –Onlar benim arkadaşlarım, dedi Çetin, bizden yani, korkma, güvenilir insanlardır. –Güvenmesine güvenelim de, dedi Kemal, öyle hoşuna gitmişti ki. Çetin. Çetin. Ona hep böyle akranı gibi davranırdı. Davranınca da Kemal biraz büyür, biraz da şımarırdı. –Ee? –Yani, dedi, şimdi biz burada hazineyi çıkaracağız, bu arkadaşlar da görecek, sonra bunlar bize ortak olmasınlar, dedi Kemal.

Çetin güldü. –Ne hazinesi, dedi, ben de bir şey diyeceksin zannettim. Hazine çıksın, ne yapacağımızı düşünürüz, merak etme sen.

Çocuk rahatladı, güldü ama öyle çekiniyordu ki, yüzünün kızarıklığı geçmemişti hâlâ. Gece, gece çok zor uyumuştu, türlü

korkunç düşler, yürüyen iskeletler, sürekli kendisini kovalayan askerler görüp durmuş. Ele geçirdiği hazineyi tahta bacaklı bir korsana kaptırmış. Böylece sabaha karşı, yağmur hafiften atmaya başlayınca, gözyaşları içinde, zorlukla uyanabilmişti. –Arkadaşlar, işte size sözünü ettiğim arkadaşımız Kemal. Küçük göründüğüne bakmayın, bizden biridir, emekçidir, trenlerde yumurta-lavaş satar, halde çalışır, hamallık yapar ve birazdan ineceğimiz zindanın kâşifi de odur, dedi Çetin. Toprak güldü, elini uzattı. Ece de Kemal'i alkışladı bu arada.

23.

Hikâye

Kör Fatma'nın anlattığına göre, Osmanlı padişahı, methini duyduğu için, Satı Dede'ye üç adamını göndermiş. Satı Dede, o zamanların bir eyercisi. At için de yapmakla beraber daha çok o civardaki develer için eyer yapıyor. Ama bu öyle sıradan eşya değil, sırrını kimseye söylemediği bir yöntemi var. Neyse. Sultanın adamları, köye yaklaştıkları zaman koyu koygun bir sisin içinde kalıyorlar. Bir bakıma, yani yarı kör oldukları için, bir ara ormanda kayboldukları ve sisin içinde bazı korkunç sesler duydukları söyleniyor. Gelgelelim, bir şey görmüyorlar. Ama sonunda Satı'nın yaşadığı köyü de buluyorlar. Bulunca, köylü kadınlardan biri, yahu siz iyi gelmişsiniz, hoş gelmişsiniz ama sizin bir kere başınız yok. Kimsiniz, nesiniz biz nereden bilelim, diyor bunları karşısına alıp.

Adamlar öyle bir şaşırıyor ki. Ama bir insan nasıl hayatta kalabilir, başsız olduğu halde? Kadın mutlaka yalan söylüyor. Söylemese de, mutlaka bir yerde yanılıyor. Adamlar dönüp öbür köylülere soruyorlar. –Söyleyin bakalım erenler, diyorlar. Siz de görmüyor musunuz bizim başımızı? –Görmüyoruz, diyor köylüler. Siz başsız süvarilersiniz. Sizin biz efsanenizi duyduk ama cisminizi aha ki görüyoruz. Adamların omzu düşüyor bunun üzerine. Birbirlerine bakıyorlar. Bunu bize sis yaptı, diye geçiriyorlar içlerinden. Bunu bize mutlaka o acayip sis yaptı. Ne yapacağız şimdi?

Sis bir dünyadır. Dünyanın bir biçimidir. Bir anlamda, buraya, yani bizim ilimize konukluk için gelir, severse çok kalır, sevmezse savrulur gider. Ama sevdiği zaman ilimize kendi kurallarını koymaya başlar. Onun kuralları da kuşkusuz son derece acımasız kurallardır. İşte bu adamların da başlarını alıyor da ruhları bile duymuyor. –Siz isterseniz burada kalın, diyor kadınlardan biri. Uzun yoldan geldiniz, atınızdan inin. Oturup dinlenin. Bizim iz sürenlerimiz, iyi koku alanlarımız var, siz dinlenirken onlar da gidip sizin başlarınızı arasın. –Olmaz, diyor adamlar. Yiğit kendi başın kendi arasa gerek.

Bundan sonra, o civarı bilen gençlerle beraber, bu başsız süvariler yola çıkıyorlar. A. Dağları'nın eteklerindeki ormanlarda, onların başları aranıyor. Ama bunlar başlarını bulup dönebiliyorlar mı ve. Gençlerle beraber ne gibi maceralar yaşıyorlar, bu tamamen başka ve çok heyecanlı bir hikâyenin konusudur.

24.

Zindanın soğuğundan solukları kesilmişti yukarıya çıktıkları zaman. Donup kalmıştı Ece. Duvara asılan mahkûmlar gelmişti gözlerinin önüne. Bağırışları, türlü işkencelerle kanamaları... Bacaklarından sızan kan, irin ve sidik, ciğerlerinin şişmesi sonra, orada öyle asılı kaldıkça üşüten, kızarıp hastalanan bedenlerinin çaresizce çırpınması, sonra uyuşukluk, acıya, ağrıya ve ümitsizliğe alışma. İnsan bunu nasıl yapabilir, insanın da bir sınırı var, bazen düşünüyordu bunları, kendi başına gelirse diye. Başıma gelirse. Başıma gelirse. O zaman, diyelim ben de birilerini ele verir miyim? İnsanın dayanağı nedir, insana o müthiş direnme gücünü veren nedir? Ama aşağıda gördükleri içinden öyle yaman bir buz kılıcı gibi geçmişti ki, dünyadan, yaşamdan soğumuş gibiydi. Dünyada pek çok şeyin, pek çok haksızlığın sorumlusu kendisiydi sanki. Çukurun içinden, basamaklar yardımıyla çıkarken, utanç duyuyordu. Neden? Ne için utanç duyuyordu?

Yukarıya çıktıkları zaman bir öksürük nöbetine tutuldu. Toprak, kaygıyla baktı ona bir zaman, o da o kadar çaresizdi ki, ne yapacağını, kıza nasıl yardımcı olacağını bilemedi.

Herkes çıkınca, Kemal hemen koşup muşambayı açtı yeniden, kuyunun ağzını kapattı. Sonra taşları koydu üstüne, canla başla, öyle çalak yapıyordu ki işini, soluk soluğa kalmıştı o da. Ama hiç etkilenmiş gibi görünmüyordu. Hiç. –Ama bitirmedik, bitirmedik ya, dedi muşambayı kapattıktan sonra. Yani her yerine bakamadık. Bence orada bir kapı daha var. –Bence de, dedi Çetin. Bence de bir kapı daha var ama daha fazla gidemedik. Sen yine de şimdilik buradan kimseye söz etme, tamam mı? –Etmem, dedi Kemal. Sen, sen beni ne sandın? –Bir şey sanmadım, dedi Çetin, dikkatli ol, ağzından bir şey kaçırma, özellikle babanın yanında zaten hiç konuşma, dedi. –Babamın yanında ne konuşacağım, diye güldü Kemal. Babam... Babama bakarsan...

Toprak çevreye bakınıyordu. –Burası böyle olmaz, bunu mutlaka bulurlar, böyle muşambayla olmaz, dedi. –Haklısın, dedi Çetin. Buraya bir şey yapalım. Ama onu ben hallederim, siz merak etmeyin.

–Peki, dedi Toprak, dediğin gibi, şimdilik kimseye söylemeyelim, daha sonra ne yapacağımıza karar veririz.

Yeniden ray hattına doğru yürüdüler, bu sırada istasyonun öbür yanından uzun bir yük katarı geliyordu. Burnundan uzun uzun püskürüyordu katar, o kadar uzun yoldan gelmiş, yoldan öyle bezmişti ki, öfkeye kapılmış gibiydi. Tren perona girince çok beklemeyecekti ama. Makinist yol evrakını Mehmet'e teslim edecek, imzasını atacak, makineden inecekti. Sonra treni cer işçilerinden biri devralacak, katar istasyonun sınırına, ambarların bulunduğu depo alanına götürülecekti. Orada ertesi gün sabah erkenden mallar indirilecek. Yük vagonlarının bakımı yapılacak, teker yağları yenilenecek. Makine cerde temizlenecek. Sonra yeni yüklerle tren bu kere Ankara'ya geri dönecekti.

Makine perona girince lacivert şapkasını aldı, düdüğünü kontrol etti, dışarıya çıktı. Bundan sonra, aslında pek bir işi yoktu ya, birinden bir yarım çuval bulgur almıştı. Hem de iyi bir fiyata. İyi bir fiyata. Treni teslim alıp ambara gönderdikten sonra, yani evrakı imzalayıp mühürledikten ve işini yapınca. Çuvalı eve götürecekti. Hanıma bırakacak. Bunun için de biraz övünecekti kendisiyle. Bazen, insanın kendisiyle övünmesi gerekir, değil mi? Biz, bizim gibi insanlar bunu hak eder kuşkusuz.

Yine evrak defterini kolunun altına sıkıştırdı, peronun başına doğru hızlı, çalak adımlarıyla yürüdü. O sırada trenin lokomotifi de yetişti, yine buhar püskürterek, yağ ve üstüpü kokusu. Ve metal ve çelik kokusu içinde. Tekerlerinden gıcırtılar çıkararak. Traversleri çatlatarak gelip tam önünde durdu. Mehmet. Mehmet. Trenler neredeyse onun ayakucunda dururdu. İstasyonu santim santim bilirdi ya, o nedenle. Lokomotifin kapısı açıldı. Makinist iri bedeni ve yorgun gözleriyle indi, evrakı verdi, hiçbir şey söylemeden, istasyon binasına doğru ilerledi. O gidince, Mehmet onun verdiği evraka baktı, yine orada, trenin tam ucunda, onunla aynı hizada bulunuyordu. İmzasını attı, neden sonra makinistin gittiği yöne baktı ters ters. Başını iki yana salladı.

Tam o sırada işçiyi gördü. Adam geldi, yavaş hareketlerle lokomotife tırmanacaktı ya. –Al şunu, dedi Mehmet. Ne oluyor size yahu? –Efendim Mehmet Abi, dedi işçi. –Bunu alsana, çıkıyorsun yukarıya, dedi Mehmet. Çocuk evrakı aldı, bir şey demedi ama. Önlüğünün cebine koydu, yukarıya çıktı.

Bundan sonra Mehmet bir kere yine başını salladı, sonra iri dudaklarının arasına bir sigara koydu. Sigaranın dumanı trenden hâlâ boşalan sıcak suyun buharına karıştı. Tren hareket etti. Pancar kokusu. Pancar kokusu. Pancar vagonları. Kömür tozuyla islenmiş demir tekerlekler, tahta vagonların ve işçi kulübelerinin güneşin altında gevreyip çatlamaya yüz tutmuş çıtırtısı. Bütün bunların yanından geçti. İstasyondaki odasına girdi, şapkasını çıkarıp astı. Oturacaktı, vazgeçti.

Kalkıp bulgur çuvalını aldı, kapıyı kapatıp çıktı. Peron çatısının içinden kumru ve yabik sürüleri geçiyordu.

25.

Yılın belli zamanlarında, nakliye şirketleri, ta Ankara'dan başlayarak demiryolu ambarlarına mal getirir. Bunları kent temsilcileri gelip ambarlardan alır. Sonra büyük perakendecilerle pazarcılara teslim ederlerdi. Bahar aylarıyla birlikte. Bu tahıl, şeker, un çuvalları ambarın uzun iskelesinden kamyonlara yüklenir. Buradan civar kasabalarla köylere götürülürdü. K.'ye yük katarlarıyla bu türden malların gelmesi demek, bir anlamda, bereketin ve bolluğun da çıkıp yayılması demek olurdu. Yolların açıldığı. İnsanların geçici işler bulduğu. Bulduktan sonra da bu malların hiç değilse birazından nasiplendiği. O zaman istasyon çevresi de şenlenirdi. Köylerden günübirlik iş için inenler sokakları doldurur. Geçici işçiler yalnızca demiryollarında değil, kentteki tüm alanlarda, bahçelerde, toptancı halleriyle büyük hayvan sürülerinde çalışır, evlerine ekmek götürürlerdi.

İşte bu vagonlarla K.'ye getirdikleri malları, aracısız aldıkları için. İstasyon çalışanları da ucuza kapışırlardı. Zaten nakliyeciler de onlara ayrıcalık gösterirdi. Bu durumda, bulgurun, makarnanın, bu mevsimde iyi kollanması ve eve götürülmesi gerekirdi ki. İşçilerle demiryolu memurları da böylece. Bu ayları coşku içinde karşılarlardı. Tabii parası olan için. Parası olan için. Bu nedenle bütün bir yıl bulgur parası biriktirmişti. Mehmet. Çuvalı sırtlanıp istasyon mahallesine götürdü ama. Eğilmemek için. Yani bir bakıma. Aman bana hamal demesinler. Hamal demesinler. Bir iş yapmıyordu ya. Bulgur çuvalını eve vakar içinde, eğilmemeye çalışarak götürüyordu.

Bir ara durdu. Çuvalı bırakıp bir sigara yaktı. Dönüp istasyona doğru kaşlarını çatarak baktı. Sanırsın bir şey gelmiş aklına. Ama gelmedi. Sigarayı dudaklarının arasına koyunca eğilip çuvalı yeniden aldı. Şapkası eğilir gibi oldu, düzeltti onu. Öyle keyiflenmişti ki, sigara ağzında, boğuk sesiyle bir türkü tutturdu: *Bu tepe pullu tepe / Nenni de yârim hani / Su gelir serpe serpe / Eski de yârim hani*... Eski günleri, köydeki harmanları, birlikte türkü söyleyerek

çalıştıkları günleri düşündü. Otların içinde, kan ter içinde, hayvanın arkasında çalışır. Eve yorgun argın gidip de uzandığı zaman ağzından, burnunun içinden, koltuk altlarından kuru, bıçak gibi keskin kesilmiş koyu saman parçaları çıkardı. Ama o zaman kalkıp da yıkanmaya mecali olmazdı. Gece boyunca, pireler gibi her yanını ısırırdı saman parçaları. Kadir Ağa yaman toprak ağaları gibi, acımasız sünepe kalfalar gibi dururdu başlarında. Çok eskidendi ama bu. Ta gençlik zamanlarında. Kaç yaşındaydı o zaman? Bunu hiç mi hiç hatırlamıyordu. Sonunda, tası tarağı toplayıp kaçınca. Aman ne güzel olmuştu. Sunay, gözü sürmeli ceylanlar gibi, daha on sekizine varmamış bir kızdı o zaman. Ama nasıl hevesliydi, köyden çıkmakla sanırsın Ankara'ya gidilmiş, birden büyümüş, eski zamanların o el üstünde tutulan yaşlı kadınları gibi dediğim dedik bir hal almıştı. Ama sık sık ağlıyordu ya. Sık sık ağlıyordu.

İçeriye girer girmez çuvalı bir kenara bıraktı. Alnından ter akmıştı yine. Şapkası başının üstünde yapış yapış olmuştu. –Bak, karı, diye seslendi içeriye. Bulgur geldi, ben de aldım geldim. Bunu duyunca Sunay kalktı geldi ya, çocuk gibi sevindi yine. Yüzü ak pak, güneşle yanmış parlamış gibiydi. Saçına koyu mor kına sürülmüştü sanki, yaz ortaları, leçeğinin altından dökülen tutam, nar gibi görünür, insanın gözünü alırdı. Çuvalı görünce öyle sevindi ki, yüzü aydınlandı iyice. –Pilav yapacağım, dedi, geçen seneden kaz yağı vardı biraz, ondan koyarım, çocuklar yesin. Kolları sıvadı. –Ben döneceğim, dedi Mehmet. –Ne dönüyorsun herif, dedi Sunay, niye dönecekmişsin, gidip içeceksin yine. –İçeceğimi kim söyledi, dedi Mehmet. Gözünü kaçırdı. –İşim var, diye devam etti sonra. Daha mesai bitmedi. Daireyi çocuk oyuncağı mı sanıyorsun sen? Ha, söyle bakalım? –Çocuk mocuk, dedi Sunay, bundan sonra yarım saat için gidilmez. Otur oturduğun yerde.

Bu sırada pencerenin önünden bir gölge geçti, dışarıda bir sessizlik olmuştu ya, dışarıdaki çocukların sesi de kesilmişti. Mehmet başını iki yana salladı, bıyıklarının içinden bir homurtu geldi tıkandı. Yüzü kızardı. Böyle zamanlarda, gerçi hiçbir şey demezdi karısına, çoğunlukla karşı da gelmezdi. İçten içe, evet karı haklı, diye düşünürdü. Bu parasızlıkta dışarıda dolaşmak, belki başkalarının ikramlarını anlamsızca kabul etmek, olacak şey değildi. Değil mi? Genç değildi artık. Ama bir yandan canı istiyordu. Dışarıya gittiği zaman. Mesaiden sonra, bambaşka biri oluyordu. Akşamları

başka biri olmak, içtiği zaman tüm gerginliğin geçip gitmesi, neşe. Dayanamadı, gidip ayakkabılarını giydi ama kapı çalındı o sırada. Topuklarını geçirdikten sonra doğruldu, kapıyı açtı. İki asker vardı kapının önünde. Askerler bir zaman süzdüler Mehmet'i, neden sonra. –Evi arayacağız, dedi önceki. Mehmet afalladı ya, bir şey diyemedi. Nereden çıkmıştı ki şimdi bu? Ne yapacaktı? –Albayımın emri var, dedi çocuk, sonra kamuflajının üst cebinden bir kâğıt çıkarıp uzattı. Mehmet kâğıdı alınca anladı ancak. İçinden bir acı geldi geçti, başına ağrı girdi. –Kimmiş, diye sordu Sunay içeriden. Mehmet bir şey diyemedi ama kâğıt da elinden düşecek gibi oldu. Uğraşacak benimle, doğru ya, uğraşacak, ama ne olacak ki, diye düşündü. –Girebilir miyiz, diye sordu asker.

26.

Geri çekildi, birden o kadar korkmuş, öyle kötü olmuştu ki, yanakları titriyordu. Bugüne kadar, bir kere olsun, askerlik, polislik bir işleri olmamıştı, öyle ya, mahkemelik olmak, siyasi işlere karışmak, zaten akla getirmek bile olmazdı, bir devlet memurunun, memuriyetini iyi yapmaktan, çoluk çocuğunu vatana millete yarayışlı yetiştirmekten başka nasıl bir gayesi olabilirdi? Ama ona göre, bir devletin memurları arasında ayrım da olamazdı. Ayrımları kaldırmamışlar mıydı Kemal Paşa zamanında? Öyleyse ne diye uğraşıyordu bu albay onunla? Ne diye mühürlenmiş, hem de imzalanmış bir vagonu açtırmaya çalışıyordu?

Asker çok beklemedi zaten, girebilir miyiz, dedikten sonra tüfeğini göğsüne çapraz yasladı, eşiği geçti. O sırada çocuğun postallarına baktı Mehmet, öyle büyüklerdi ki, nedense, aklından kendi askerliği geçti. Hani iki yıl, o zaman yine karışıklık vardı, iki yıl köye dönememişti de. Dönmeyi bırak, postallarını ayaklarından çıkarmaya bile zamanları olmamıştı. Parmaklarının üstü yara içinde kalmış, parmak araları koyu küf mantarlanıp sulanmıştı.

Leçeğini ağzına kapatarak. –Ayaklarınızı çıkarsaydınız ya, dedi Sunay, öyle şaşırmıştı ki, askerlerin nasıl olup da içeriye postallarıyla girdiklerini düşünüyordu yalnız. –Çıkarsaydınız ya, diye yineledi. Askerler oralı olmadı, geçip ağır hareketlerle önce salona, sonra odalara göz gezdirdiler. Kemal'in uyuduğu küçük odada, kapının hemen arkasında küçük, iki raflık el yapımı, derme çatma bir kitaplık vardı. Bir keresinde, okuldaki büyük sınıflardan bir abisi, *Baba Evi*'ni vermişti ona. Bak aslanım, bunu oku, gerçek emekçilerin neler yaşadığını ancak buradan öğrenebilirsin, demişti verirken. Kemal kitabı almış, eve geldiği zaman, hemen arka bahçeye geçerek ağacın altına oturup okumaya başlamıştı. *Baba Evi. Baba Evi.* O zamana kadar, kitaplarda anlatılmaya değer yaşamların yalnız büyük, deyim yerindeyse görkemli ve gösterişli yaşamlar olduğuna inanırdı. Krallar, kraliçeler, büyük kahramanlar ya da önemli askerler. Öbürlerinin, sayfaları işgal etmesi söz konusu

bile olamazdı. Ama o küçük kitabı okumaya başladığı zaman. Öyle büyülenmişti ki çocuk, başka bir şey olmuştu. Sanki biri uzaktan ona bakarak. Onu dürbünle gözleyerek. Evde, mahallede, babasıyla, annesiyle yaşadıklarını kayda geçirmiş. Sonra bunlar ciddiye alınıp matbaalarda basılabilmişti. O gün, ağacın yapraklarından damlayan karıncalara. Sırtını ezen kalın gövdeye. Açlığa, yorgunluğa, sonra sonra kitabının yapraklarını lekelemeye başlayan ince yağmura aldırmadan. Okumuş. Okumuş. Sonunda tam anlamıyla büyülenerek kalkıp neredeyse gözyaşları içinde *Baba Evi*'ni kendi yaptığı kitaplığın üst rafına koymuştu.

Asker, kitaplığı görünce gülümser gibi yaptı. Eğilip rafları kucakladı kaldırdı. Kitapların sırtına göz gezdirince. –Bizim bunları almamız gerekiyor, dedi. –Neden, diye titredi Mehmet. –Bu kitapların bazıları yasak da onun için, dedi asker. Bunları alıp götüreceğiz. Komutanımız özellikle kitaplara dikkat edin, kitapları alın getirin, dedi. Allah'tan, fazla yok. Neyse. Biz bunları alalım. Komutanımız incelesin. Sonra yine geliriz. Bir yere kaçmıyorsunuz nasıl olsa. –Ne kaçması, dedi Mehmet. Çocuğun kitaplığı... Yasak kitabın el kadar çocukta ne işi var? –Onu biz bilemeyiz, dedi asker. Ama neden olmasın. Haberleri dinlemiyor musunuz? Gazeteleri okumuyor musunuz? Anarşistlik çok yaygın. Sizin anlayacağınız, el kadar çocukların yaşına kadar inmiş. Neyse.

Durdu, bir ara postallarına baktı, sonra Sunay'a bir göz attı, duvarlara baktığı sırada ağzı doldu. Tükürecekti sanki. Ama vazgeçti. Sonra çıkmalarını işaret etti, kitap rafını öbür askere verdi, kendisi de yine gelirken yaptığı gibi tüfeğini göğsüne kaldırdı. Mehmet öyle kötü olmuştu ki, hazır ola geçti neredeyse. Gidip dış kapıyı açtı, çocuklara yol gösterdi.

Sunay, onun bu hareketlerine sinir olurdu hep. Başkalarının yanında öyle cesaretsiz, korkak duruşuna. Ama o da hep öyle olmazdı. Bazen gözleri parlamaz mıydı cesaretten? Sesi yükselmez miydi? Seni, içki yapıyor böyle, derdi, sen içmesen, ah sen o rakıyı ağzına sürmesen. Seni ben adam ettim etmesine ama işte bir o konuyu beceremedim. Ah ah, bende biraz beceri olsaydı. Biraz olsaydı böyle mi olurdu? Yine kocasına baktı, başını iki yana salladı. Leçeğini topladı, gidip adamların bastığı yerleri temizlemeye koyuldu.

Sonra, işte Sunay yerleri silerken. Kapı açıldı yeniden, Kemal içeriye girdi. Yüzü pençe pençe kızarmıştı. Kalbi ağzında atıyordu.

Saç dipleri terlediği için alnı parlıyor. Gür kara kıvırcık saçlarının içinden ter damlaları süzülüyordu. Ayakkabılarını çıkarıp bir kenara koydu, içeriye geçti. Annesi bakmadı ona, çocuklar dipteki odada sessizce bekleşiyor. Babası yatak odasına geçmiş, yatağa bir mum gibi dimdik uzanmış tavanı izliyordu. Kemal ne olduğunu anlamadı. Babasına, sonra annesine baktı. Odasına geçti.

Geçince, kapı her zamankinden fazla açılınca dikkatini çekti. Kitaplığı yoktu yerinde. Hiçbir şey anlamadı, öylece ayakta durdu, rafların bıraktığı boşluğu süzdü uzun uzun.

27.

Akşam güneşi evin arka bahçesine vuruyordu. Kırmızı, güvez bir ışıktı bu, ışık teleklerinin içine de, kiremit tozu serpilmiş gibiydi. Ama bu toz da parlıyordu. Parlıyordu. Yanıp sönüyor, elma ağacının topaklanmış yapraklarının arasına yuvalanır gibi, süzülerek aşağıya iniyordu. Sonra bu ağacın gölgesi pencereye vurduğu için. Tabii pencerede duracak değildi; evin duvarlarına yansıyor. Böylece bu gölge, sanırsın duvarda ağaçlarla hayvanların biçim değiştirerek rol aldığı bir sinema perdesine dönüşmüş. Böyle zamanlarda, arada elmaya bir sincabın tırmandığı, deyim yerindeyse düştüğü de olurdu elbette. Hayvanın gölgesi büyür. Kararıp irileşerek içeriye girer. Tül perdenin üstündeki gül desenlerini de alarak duvara vurunca. İşte o zaman elbette sincap olmaktan çıkarak. Kemal'i öğütmeye gelmiş bir canavara dönüşürdü. Hele uykusu geldiyse. Olan bitenin ayırdına varamayacak durumdaysa. O zaman bu gölgeler korkunç birer kâbusa, karakuraya varırdı. Canavarın gölgesi duvardan fırlayıp çıkar, odayı iri adımlarıyla, gürültüyle geçerek çocuğun yanına gelip üstüne eğilirdi. Karakura konuşmaz. Bildiğimiz gibi. O sadece korkunç bir gölgedir. Ve bütün o korkunçluğunu da işte o sessizliğinden alır. Biri bir yerde boyuna susmuş da kim ondan korkmamış. Değil mi?

SUS BARBATUS, en çok gölgelere şaşırmıştı. Ormanda, burnunun izinde, çalı diplerini, geyikleri dolaştığı sıralarda farkında mıydı bunun? Hayır. O, gölgeleri ancak öldükten ve yükseldikten sonra keşfetmişti. Bunu anımsıyordu. Yine yoğun kar vardı. Kenan, yine gücünü tümden yitirmiş ve yanında uyuyakalmıştı. O zaman ortalık aydınlanarak. Birden o gözündeki, bedenindeki yaraların iyileştiğini hissetmişti hayvan. Aslında, öyle ya, ölüm bütün iyileşmedir. Bu durumda, ölümün bir bütün iyileşme olduğunu söylemek neden geçerli olmasın? Fakat durumu anlayana kadar, üstündeki o hafifliği de çözümleyememişti. Yükselmiş, kendi eski bedeninin, o kar yığının üstünde havalanmış, işte ağaç gölgelerini, yalnızca gölgeyi değil, yankıyı da o zaman, daha doğrusu

ondan sonra anlamaya başlamıştı. Yankı, gölge gibidir. Yalnızca biri nesneye, biri de sese aittir. Ama aynı şeydir. Aynı şeydir. Ölüm de bir bilgidir.

Çocuk uyumaya başlamıştı. Yüzünde kara lekeler vardı, ağzının kenarından su sızmıştı ya, fazla değildi. –Çocuk durdu durdu da şimdi uyudu, dedi Aysel, demek insan ancak yatağına uzandığında uyuyabiliyor. –Öyle ya, dedi Faruk, ama bu kadar kısa sürede bunca değişik olay hiç yaşamamıştım. İnsan yorulur. –Ne yapacağız şimdi, diye sordu Aysel. –Çocuğun başında bekleyeceğiz, domuzun içeriden çıkması lazım. Onu bırakıp gidemeyiz, değil mi? –Gidemeyiz, dedi Aysel. Anca beraber, kanca beraber.

Çocuk birden uykuya daldığı için, derin, sessiz, hareketsiz uzanmıştı yatağına. Faruk'la Aysel de yatağın hemen altına, halının üstüne uzandılar. Uzanınca, çok geçmedi, önce Aysel uyudu. O da yine öyle derin uyudu ki, odanın içinde, halının üstünde küçük, bir avuç bulut gibi görünüyordu. Faruk onu izledi bir zaman. *Ben bir Türkmen atlısıyım...* diye geçirdi içinden. Gülümsüyordu. Birden, içinde ağır bir sancı hissetti. Bu o kadar apansız oldu ki, neye uğradığını şaşırdı. Ağlamaya başladı. Özlem. Özlem duyuyordu. O zaman, yani bir zamandır, arada kalmanın, kararsızlığın nasıl ağır bir yük olduğunu ve insanı nasıl yıprattığını anlıyordu. Yaşam da böyledir, tıpkı yaşam gibi yaşamın dışı da böyledir, diyordu kendi kendine. Kararsızlık ve belirsizlik kuşkusuz vardır, ama acı vericidir. Bu hem duygular hem de nesneler için böyledir. Ama emin miydi bakalım bundan? Artık, bir zamanlar hep yaptığı gibi, düşüncelerini bilimle sınamıyordu. Bir bakıma, boş vermişti artık. Ne yapacaktı bilimi? Ama yine de, evet, sonuç olarak, yaşama müdahale edebiliyordu, değil mi? Bu da demekti ki, belirsizin de somut yaşamda bir yeri vardır. Bu anlama mı geliyordu?

Aysel'in bir bulut gibi serilip uyuduğu halının üstünde, bağdaş kurmuş bunları düşünürken. Faruk. Faruk. Birden o da uykuya yenildi, erir gibi topaklandı, kızın yanına uzandı. Şimdi artık bir sis bulutu odanın içinde ağır ağır yükrüşüyor, hafifçe titreyip ağır hareketlerle yatağın altına doğru dağılıp gidiyordu.

Hava kararmıştı iyice. Mehmet bir iki saat önce birden, o mum gibi uzanıp yattığı yatağından kalkıp dışarıya çıkmıştı ya, gece yarısına doğru döndü. Döndü. Feci sarhoştu yine. Kapıyı açamadı bir türlü. O zaman yine aynı şeyi düşündü, insan kendi kapısının

içinden geçse ya. İnsanın kendi kapısına kilit nedir? O kadar ümitsizdi ki, belki biraz ayılırım, diye düşünerek eşiğe oturdu.

Dışarıda aydınlık bir gökyüzü, gökyüzünün içinde ışıl ışıl, iğne uçları gibi parıldayan yıldızlar vardı. Bu yıldızlar, gözünü alıyordu insanın. Mehmet önce yukarıya baktı, yıldızları incelemeye koyuldu ama o zaman kusacak gibi oldu. Bunu anlayınca kalktı, evin arkasına dolandı. Bilinci yerine gelir gibi olmuştu ya, çok geçti artık. Konu komşu duymasın diye karanlık bir köşeye, duvarın dibine yaklaşıp eğildi, elinden geldiğince sessiz, kustu. Sonra biraz bekledi öyle, ağzını sildi. Sonra da, bahçedeki bir ağacın altına attı kendini. Başını ellerinin arasına alarak dizine yaslandı.

Ama kalktı sonra. Gidip anahtarını çıkardı yeniden, kapıyı açtı. Başı dönüyordu. Kapının eşiğinde, biri, bir gölge durmuş öfkeyle ona bakıyordu. Çenesinin altında apak sakalları olan bir gölgeydi bu.

28.

Ama yine, eşikten adımını atmasıyla düşmesi bir oldu. Evin içinde, hemen kapının önünde bir gürültü kopunca. Faruk, halının üstündeki hafif uykusundan uyandı hemen. O uyanınca Aysel de uyandı, odanın içine çökmüş bulut toparlandı, biçimlendi. –Ne oldu, dedi Aysel. –Bilmiyorum, dedi Faruk, gürültü geldi, bir bakalım neymiş. Kalkıp süzülerek dışarıya çıktılar, kapının önünde, Mehmet yerden kalkmaya çalışıyordu, kusmuştu yeniden. Sunay da başında, elini beline koymuş onu izliyordu. Kadının yüzüne belli belirsiz bir ışık vurmuştu. Bu ışıktan anlaşıldığı kadarıyla, usul usul ağlıyordu Sunay. Ama öfkelenmişti aynı zamanda. İnce dudaklı ağzını sıkı sıkı kapattığı için burnundan soluyordu. Kadın, kocasını koltukaltlarından tuttu, sürükledi, sonra Mehmet de canlandı biraz, dizlerine abanarak doğruldu, yüzünde öyle bir ifade vardı ki, sanırsın onca içmemiş de, birinin bir haksızlığına uğramış. Değil mi? –Bana mı sordular, dedi, dediği güçlükle anlaşıldı elbette. –Bana mı sordular, diye yineledi. Karısı güçlükle taşıyordu onu.

Onlar banyoya geçince. Aysel. Kapının önündeki gölgeyi, gölgenin çıkardığı hışırtıyı fark etti. Dönüp bakınca ak sakallı ihtiyarı gördü. Adam, öyle şaşırmıştı ki, gözünün altındaki torbalar belirginleşmiş, ağzı bir karış açık kalmıştı. Kapının önünde durmuş Aysel'le Faruk'a bakıyordu. –Kimsiniz siz, dedi. Deyince Faruk da döndü, ihtiyarı görünce bu kere o şaşırdı. Mehmet'in öğürtüleri geliyordu içeriden. –Benim adım Aysel, dedi kız, bu da arkadaşım Faruk, Ç. Gölü'nün... Ama gerisini getiremedi, ne söyleyeceğini unutmuş gibiydi. Başının içinde bir arı vızıldıyordu sanki. Bir değil, birden çok arı, kafatasının içinde dolanıyor, uğultular çıkararak beynini yiyip bitiriyordu. –Peki, siz kimsiniz, diye sordu Faruk. Bir zaman ihtiyarı merakla izlemişti ya, sonra da gülümsemeye başlamıştı. Yaklaştı, o yaklaşınca ihtiyar da önce asasını, sonra bedenini geri çekti. Faruk, inceledi onu. Benzer, benzer bir şeyden yapılmıştı bu adam. Ama bu işte, onlardan çok daha eski görünüyordu. İri, renkli gözleri, kırışık bir yüzü, sarkmış çene altı ve neredeyse eteklerine

değen sakallarıyla. O kadar tuhaf görünüyordu ki. Olağanüstüydü. Adam, uzun bir zaman çekinceli davrandı, şaşkınlığı geçince düşünceli bir hal aldı, hatta başını eğip ayaklarını izledi uzun uzun. Konuşmak istemiyor gibiydi. Birden yitip gitmek istiyordu sanki. Ama bu çok sürmedi. Neden sonra karar vermiş gibi başını kaldırdı. –Benim adım Barak Bey, dedi, adının bilindiğinden, Allah'ın isteği ve katkısıyla kendi yaşadığı yıllardan sonra da, sonsuz biçimde saygın ve bilinir olacağından öyle emindi ki, zaten kim olduğunun sorulmasına bile şaşırmıştı. Aysel, bu adı duyunca dayanamadı. –Ne kadar ilginç bir adınız var, dedi, bu ismi hiç, hiç duymamıştım daha önce. Sonra Faruk'a döndü. –Sen duymuş muydun, dedi. Bu arada, ihtiyarı izliyordu Faruk. Adamın yüzündeki hüznü görünce vazgeçti söyleyeceğinden. Yüzündeki gülümseme dondu. –Duydum, dedi. Ama nasıl davranacağını, ne diyeceğini bilemiyordu. Barak Bey de kim? Barak Bey de kim? Ama adamı da üzmek istemiyordu. Ama az çok anlıyordu. Yaşamı boyunca duyduğu efsanelerden, eskilerin gördüğü rüyalardan böyle ak sakallı ihtiyarları dinlememişler miydi? Konuyu değiştirmek istedi. –Burada ne yapıyorsunuz Barak Bey, diye sordu. Barak Bey'in yüzüne tatlı bir ışıltı geldi. Gelince ihtiyar adam başını kaldırdı. –Ben burada duruyorum, dedi. Bu evi korumak için. –Evi neden koruyorsun, diye sordu Aysel. Barak Bey kaşlarını çattı.

Bu sırada banyodan yeni bir öğürtü geldi. Sunay banyodan çıktı, üstüne bir pardösü geçirdi, çıkıp evin arkasındaki kömürlükten bir kucak odun getirdi. Odunu banyodaki kazanın sobasına yerleştirdi, ateşi verdi, yalım bir anda parladı kalktı, çok geçmeden kazan tıslamaya başladı. Kocasına dokunmuyor, onun kusmasını, sonra, artık kazanın yakıldığını anladığı için kendi kendine soyunmasını bekliyordu. –Ben, dedi Barak Bey, ben evi bu sarhoş adamdan koruyorum. Bunun üzerine bir zaman sessizlik oldu. Barak Bey yorgun görünüyordu. Uzun uzun konuşmuş ve gerekli tüm açıklamaları yapmış olduğunu düşünüyordu. Elbette, kafası da karışmıştı. –Ama burada adam daha kötü görünüyor, öyle değil mi, dedi Aysel. Bence, yani bana kalırsa onun korunması gerekiyor. Merak içindeydi ya, gerçekten anlamıyordu. Bu arada bir Barak Bey'e, bir Faruk'a bakıyordu. Soruyu ikisine de sormuş gibi. –Bana sorarsan, dedi Faruk kısık sesle, bana sorarsan haklısın, adam şu anda hiç mi hiç iyi görünmüyor. Yine de, herhalde burada Barak Bey kadının iyiliğini

düşünüyor daha çok. –Olabilir, dedi Aysel. Bence de kadınların iyiliği daha çok düşünülmeli. Evet. Yine de adamın da durumu iyi değil. Dikkat ettim de kusup duruyor sürekli. –İçki günahtır, dedi Barak Bey birden. Ben evi adamın bireysel zararlarından değil, içki günahından korumaya çalışıyorum. Anlıyor musunuz? Yoksa adam kötü bir adam değil. Yani kötü bir adam olduğunu hiç görmedim. Hatta bugün kan ter içinde bir çuval bulgur almış gelmiş. Ta istasyondan buraya taşımış.

Faruk şaşırdı. –Dede, sen buradan hiç çıkmaz mısın, diye sordu. –Çıkmam, neden sordun ki, diye sordu Barak Bey. –Senin ta istasyon dediğin yer hemen şurası da onun için. –Ya, yakın mı o kadar, diye sordu Barak Bey. –Yakın, dedi Aysel, çok da güzel bir çatısı var, biz de sabahtan beri domuzun peşindeyiz.

Barak Bey kaşlarını çattı, hiçbir şey anlamamıştı bu işten. Bu sırada banyonun şırıltısı yayıldı içeriye.

29.

Sabaha karşı, gökyüzünün içinden bir gümbürtü koptu geldi. A. Dağları'nın bir yanından bir ışıltı yükselti. Kızıl bir ışıltıydı bu; bununla birlikte, sanırsın çakalların, kartalların ve yerin, göğün ne kadar kuşu böceği varsa ötüşmeye başladı. Sanki bu gürültüyü işte bu kızıl ışık başlatmış. Sanki yeryüzü sabaha dek bu kızartıyı beklemiş. Böylece dağın bu yüzündeki orman güvez bir hal aldı, yapraklar ortalarından başlayıp yanıyordu. Bakır. Bakır. Bakır yapraklar parlayıp kavruluyor, bundan sonra sakızlı iri ağaçların, iğneli gövdelerin ve gümüş dalların üzerinde bir bakır aydınlığı. Ölümsüz bir bakır yağmuru alıp yürüyordu. Bakır tozu bütün o Ç. Ovası'na yayılıyordu.

K. ilinde ve onun çevresindeki uçsuz bucaksız ovalarda yaz başlarında, yani bu kızıl ışığın başladığı. Daha doğrusu güneşin alevden, yalımdan bir kalkan gibi korkunç yükseldiği zamanlarda, sabaha karşı güvez bir toz belirirdi. Kiremit tozu gibi bir tozdu bu, kızıl bir sis gibi yayılır, bununla birlikte bu sabah saatlerini bir şenlik alanına çevirirdi. Kızıl. Kızıl bir toz, kuru reyhan gibi dağılarak havaya tatlı bir koku bırakır. İnsan erkenden uyanıp da bu tozu, bu reyhan kokusunu içine çektiği zaman. Yeni kınalanmış eller gibi. Yeni kınalanmış eller gibi içi açılırdı. Rengi, gözünün biçimi değişirdi. Bir anlamda, işte sabah sabah yeniden doğmuş gibi olurdu.

Ama sonra ışık yükselir, A. Ormanları'nın yeşili yavaş yavaş geri gelmeye başlardı. O zaman Ç. Ovası'nın ve oradan Ş.'ye uzanan bütün o büyük dağ yollarının, patikaların üstü açılır, görüntü, sisin dağılışı

gibi yavaş yavaş netleşir ve bütün o manzaranın üstündeki taze hava elle tutulacak denli katı koygun, insanı kendine çekmeye başlardı.

COCO, bütün bu manzarayı bilirdi elbette, daha doğrusu, o da pek çok kardeşleri gibi. Zaten yaz başlarının o kızıl ışığıyla birlikte var olurdu ya, yine de, aslına bakarsan, COCO öbürleriyle bir bütündür. Burada his birbirine geçer, bilgi de birbirine geçer. Hatta bazı bilgiler çok eskilerden gelir. COCO o eski zamanların bilimine hâkim değildir elbette ama bir gözün seğirmesi gibi. Evet, bedenimizin yaptığı istemsiz hareketler gibi. COCO bu en eski bilgileri kendiliğinden bilir. Nasıl ve neden olduğunu düşünmeden. Ansıyıp unutarak. Hemen. Hemen unutarak. Ama sonra yine bilir. Bu nedenle, bu yaşadıklarına bir anlam veremiyordu şimdi. Daha önce bu seneki gibi bir şey hiç gelmemişti başına. Öyle ya, hiç bu kadar zorunlu bir yolculuğa çıkmamıştı.

Ceketin cebinden çıkmıştı çıkmasına ya, bundan sonra yatağın altına sıkışıp kalmıştı. Ama o kadar ürkmüş, bulunduğu yeri o kadar yabancılamıştı ki, ne yapacağını, nereye gideceğini bilmediği için donup kalmıştı orada. Yani deyim yerindeyse, hareket yeteneğini tümüyle yitirmişti. Boşluğa bakıp duruyordu böylece. Arada dilini çıkarıp geri çekiyordu ya. Ona dayanılmaz bir acı veriyordu bu da. Neden dersen, susuzluktan. Susuzluktan. Oysa o kadar duyarlıydı ki artık, çıkıp geldiği, boncuklu çantaya girdiği o sabahki suyu anımsıyordu. İçine yuvarlandığı, çimdiği o müthiş su ne durumdaydı acaba şimdi? Sesini duyuyordu. Su bazen akmaz. Ama sesi vardır yine. Su bekledikçe fısıldar ve bazılarımızın duyacağı şiddette bir ses çıkarır. Bir çıtırtı gibi. Kendi kendine açılan, genişleyen. Genleşen suyun sesi, bulunduğu yerde yükselir, yükselip yükselip küçük patırtılarla dağılan balonlar gibi.

Ama nasıl dönecekti oraya? Şimdi yatağı üstünden alsalar. Diyelim. Hadi bakalım, çıkabilirsin artık, deseler, çıkıp tek başına o suyun başına, ondan önce yuvalandığı o yosunlu ve de kınalı kayalıkların içine geri dönebilecek miydi? Neden dönemesin? COCO bir koku gibidir. Bir koku nasıl istediği yere giderse, değil mi? COCO da gidebilir. Ama işte şu farkla; COCO korkardı. Hepsi korkardı. Süleymancığın korkusu boynunda atar derler. Süleymancığın korkusu koyu renk, ince bir iplik gibi boynundan geçer, böylece orada nabız gibi atıp durur. Kalbinin sesi ağzından gelir. Dilinin ucuyla, COCO bu sesi dışarıya atar. Ondan kurtulmaya çalışır. Yine de, bu

hep böyle gidecek değildi ya, sonsuza dek böyle yatağın altında, gözlerini dört açarak hareketsiz bekleyecek değildi ya.

Birden, kapı açıldı, sabahın erken saatleriydi. Yine o kızıl, o bakır kızılı ışık vuruyordu içeriye. Bu ışık açılan kapıdan sızdı, aktı, gelip yatağın altındaki COCO'nun korkuyla irileşmiş gözünü buldu. Bulunca hayvan başını çevirdi ansızın. Dilini dışarıya çıkardı çekti. Bir iki adım attı. Kapıya doğru yürümek istiyordu. Ama durdu sonra.

Neden dersen, Çetin. Çetin. İçeriye girdikten sonra hemen, polis sanırsın peşinde. Hemen kapattı kapıyı.

30.

Dışarıdaki ışık içeriyi doldurmuştu ya, yanında bir de o kokuyu getirmişti. Ece erkenden kalkıp giyinmiş, ocağı yakıp çay için su koymuştu bu sırada. Toprak'ın uyanmasını bekliyordu. Çetin içeriye girdiği zaman COCO yatağın altından çıkmış bulunuyordu ama. Kapının kapanmasıyla öyle korktu ki, gidip bu kez başka bir çantaya. Toprak'ın okul çantasının açık gözüne girdi.

Toprak da uyandı bu sırada. –Uyumadın mı sen yahu, dedi. –Uyumadım, diye güldü Çetin. Kalk bakalım. Aklımda bir fikir var. Toprak üstünü başını, yatağını topladı. Gülümsüyordu yine. Gidip çaya baktı. –Olmuş bu, dedi, hemen bir bardak aldı terekten, çayını doldurdu. Çetin'le Ece için de birer bardak çıkardı. İçeride o kadar taze, güzel kokulu bir hava vardı ki. Birden. Birden dirilmişti sanki. Uyanmamış da dirilmişti. –Bana bakın, dedi Çetin çayından bir yudum aldıktan sonra. Bulduğumuz zindanı kendi alanımız yapacağız. Bir anlamda, toplanma yeri. –Saçmalama, dedi Toprak, hemen fark edilir. Sen de... Sen de polisi ne sanıyorsan? –Ulan onu düşündüm, dedi Çetin, düşünmez olur muyum hiç? O girişi kapatacağız. Yani, eski haline getireceğiz. Biz kendimiz için, hapishane tarafındaki korunun içinden yeni bir kapı inşa edeceğiz. Kimsenin ruhu duymayacak. –O yanda bize göz açtırmazlar, dedi Toprak, o dediğin yer hapishaneye çok yakın. –Daha iyi ya, ruhları duymaz, burunlarının dibini merak bile etmezler.

Keyfi yerindeydi. Arada Kemal'in söyledikleri geliyordu aklına. Define. Define. Burada gerçekten de bir Bizans definesi bulmuş olabilirler miydi? Bulsalar ne yapacaklardı bakalım? Çocuk heyecandan ölüyordu. Ama Kemal'i düşününce canı sıkıldı. –Ne oldu, dedi Ece. –Bizim ufaklığın evini asker basmış. –Ne demek o, neden, diye şaşırdı Toprak. –Bilmiyorum. Ama asker Mehmet Amca'yla uğraşıyor galiba. İstasyondaki odasında görmüş çocuk onları. Sonra eve gelip postallarıyla falan girmişler. Çocuğun kitaplığını götürmüşler. Kitaplarından birini henüz okumadığı için çok canı sıkılmış. Sabaha kadar ağlayıp durmuş. –Öyle mi, hangi kitapmış bu, diye gülerek

sordu Ece. –*David Copperfield*, dedi Çetin olanca ciddiliği ile. Ama henüz okumadığı için çok yanıyor. Sadece *Baba Evi*'ni alsalardı bir şey olmazdı, diyor. Neden dersen, onu hem okumuş hem de *Baba Evi* onun hayatının tıpkısının aynısıymış. Bir şey kaybetmiyorum yani, diyor. Üstelik *David Copperfield* başka, bunun bir dayısı var, o getirmiş zamanında İstanbul'dan. Yani kitabın manevi değeri yüksek. Askeriyeye gidip kendi kitabını çalmayı düşünüyor.

Bir zaman yine gülüştüler. Toprak'ın gözünden Kemal için sıcak bir şeyler çıkıp bulutlandı. –Ulan buluruz ona o kitabı, ne olacak ki, dedi. –Olmaz, diye üsteledi Kemal, diyorum ya, manevi değeri varmış. Ama neyse. Bunun yanında, Mehmet Amca'yı da, çocuğu da alabilirler yani, yine Mehmet Amca devlet memurudur, ayrıca etliye sütlüye de karışmaz ama çocuk için fena olur. Daha çok küçük. –Buraya gelsin, dedi Toprak, biz burada ona bakarız, biraz saklansın burada, olmaz mı? –Bana göre hava hoş ama annesi eder mi bakalım, dedi Cengiz. Sonra, boş ver, der gibi elini salladı, güldü. –Zaten bu çocuğa bir haller oldu, hiç böyle değildi ya, bakalım. Bakalım.

Bu sırada pencereden bir gölge geçti, geçince ışık yer değiştirdi. Evin içinde dolandı gölge sonra yitip gitti. Bunun ardından kapı çalındı. Toprak gidip tedirginlikle açtı kapıyı. O açınca, sanırsın onun kapıyı yavaş yavaş açmasına içerlemiş; Mustafa Öğretmen belirdi asık yüzüyle. –Enişte, dedi Toprak. Öyle şaşırmıştı ki. Bir ona, bir içeridekilere baktı. Enişte sinin yüzündeki ciddiyet, merak, öyleydi ki, bir şey demedi, eve baskın yapmış bir polis komiseri gibiydi, küçük çantasını omuzundan indirdi, ayakkabılarını birbirinin tabanına basarak çıkardı. İçeriye geçti. Neden sonra yumuşadı. –Ne oldu çocuklar, dedi, ocağa baktı. Gidip demliği kaldırdı. –Oo çayınız da varmış, ne demişler, demek ki, nasıldı, kaynanam beni seviyormuş. Değil mi? Kimse gülmeyince bozuldu. Terekten bir bardak aldı, kendine çay koydu. –Neyse, dedi.

Toprak kapıyı kapatınca, tabii şaşkınlığı da geçmişti artık. O da çayları tazeledi. Geçip yerden aldığı çantasının açık gözünü kapattı, sedire oturdu. –Enişte, dedi, buraya geleceğinizi söylememiştiniz bana? –Evet, diye kulağının ardını kaşıdı Mustafa Öğretmen. Kaşıyınca yine o hal geldi üzerine. Başı bir yana düşer gibi oldu, o da bunun üzerine gözlerini kapatarak dengesini sağlamaya çalıştı. Biraz toparlanınca, –Gelmeyecektik ya, diye devam etti. Yani ben

dernek toplantısına gelecektim, Ş. Mitingi için. Ama sonra ablan da benimle gelmek istedi. Ama sonra benim bir işim çıkınca birbirimizi kaybettik. Kaybettik. Sonra o öğrendiğime göre köye dönmüş. Yani bana dolmuşçu söyledi. Neyse. Yani ablan gitmiş ama benim kalmam gerekti.

Toprak, hiçbir şey anlamamıştı ya, yine de, ablasının öyle tek başına köye dönmesi dokunmuştu ona. –Hayırdır enişte, ne işin çıktı ki, diye sordu. –Bizim çocukların mahkemesini görmüşler, dedi Mustafa Öğretmen, dalgın. Bize hiç haber falan veren de olmadı. Yani, bundan sonra da buradaki hapishaneye yatırmışlar. Ben de bugün onları görüşe gideceğim. İstersen sen de gel...

31.

Bunu dedikten sonra, birden daldı, çayını bir kenara bıraktı, derin bir hüzünle, yerdeki halıyı izlemeye başladı. Öyle apansız değişmişti ki, çocuklar birbirlerine baktılar. –Enişte, iyi misin, diye sordu Toprak. Mustafa Öğretmen başını salladı, kendine gelmeye çalıştı biraz. –İyiyim iyiyim, dedi, sonra dönüp az önce Toprak'ın topladığı yatağa baktı. Çocuklar, ben biraz uzansam ayıp olmaz, değil mi, dedi. Çetin'le Ece kalktılar. –Estağfurullah, dedi Çetin. Topak onlara baktı, birlikte dışarıya çıktılar. –Siz gidin, ben, ben, madem buradaki hapishaneye getirmişler, ben gidip ablamla dayımı göreceğim, dedi Toprak. Şaşkın, sevinçli görünüyordu.

Başının bir yana düşmesi. Kulağının içinden birden bir uğultunun yükselişi. Arada oluyordu yine de, bunu yaşadığı zaman canı sıkılıyordu iyice. Ama sonra, geçtikten sonra yani, unutuyordu hepten. Kaç kere demişti ya karısı, doktora git. Doktora git. Gerçi bir keresinde Doktor Servet'e uğramıştı. Bana bak, doktor, demişti, benim başım arada dengeyi kaybediyor. Böyle düşecek gibi oluyorum. Ama bu her zaman olmuyor yani. Her zaman olmuyorsa, demişti Doktor Servet, demek ki bazen, yaptığın bir şey dokunuyor sana. Örneğin, böyle bir şeyi dert tasa da tetikleyebilir. Canını çok sıkmışsındır sözgelimi. Ya da bir konuyu çok fazla düşünmüşsündür. Anlıyor musun, o zaman olabilir böyle şeyler. O böyle söyleyince, nedense, öyleyse önemi yok, diye düşünmüştü Mustafa Öğretmen. Önemsiz şeyleri, üstüne fazla gidip de büyütmemek lazım. Değil mi? Bana kalırsa, tekrarlandığına göre, doğru dürüst tahlil yapmalı, demişti Doktor Servet. Bunun için de istersen birlikte K.'ye gideriz bir ara. Peki diye geçiştirmişti onu.

Uzanmak iyi gelmişti. Şimdi Gülşen'i düşünüyordu daha çok. Duvara doğru döndü, dönünce midesinin yandığını hissetti. Midesinde. Midesinin içinde bir ateş vardı sanki. Dönünce işte bu ateşin yalımı bir yanını yakmaya başladı. Ama sonra bitti bu acı. Rahatladı, düşüncelerini toparlayamıyordu. O kadar yorulmuştu ki, önceki gün, mitingle ilgili yapılacakları konuştukları sırada bir

haber gelmişti de, daha Aynur'la Orhan gibi birçok mahkûmun A.'da mahkeme edildiğini, sonra da buraya getirildiğini öğrenince kalkıp işin aslını öğrenmeye gitmişlerdi. Doğru, demişti görevli, ancak yani artık sizin yapabileceğiniz bir şey yok. Ama isterseniz yarından itibaren görüşe gidebilirsiniz. Yani, ben öyle biliyorum, gidip hapishane yetkililerine sormanız gerekiyor.

Görüş günü. Bir keresinde, daha çok gençti o zaman, babası onu görmeye Cilavuz'a gelmişti. Bir yaz günüydü. Arkadaşlarıyla bir futbol sahası yapıyorlardı. Değil mi? Bir kıraç bölgeyi, taşları falan bir bir kırarak. Toz toprak içinde kalmışlardı. Çalışma sahasından çıkıp o halde, babasını görmeye gitmişti haber verdikleri zaman. Adamcağız, oğlunu o halde görünce ne diyeceğini bilememişti. Utanmıştı sanki. Sonra kızarmış, öfkeye kapılmış. Sonunda, ellerini sıkarak ağzına geleni söylemişti. Seni okula gönderdik ya, gel burada amelelik yap demedik ya, diyordu durup durup.

Gülümsedi. Duvara dönmüştü ya bu sırada. Sanırsın orada, yüzünü yaklaştırarak iyice gömüldüğü duvarın içinde pek keyifli bir şeyler var. Sonra akşamüstü, artık olan olduğu ve Gülşen de köye döndüğü için. Birlikte gidip bir şeyler yiyip içmeye karar vermişlerdi arkadaşlarıyla. Rasim'in bir bahçesi vardı. Kentin kenar mahallelerinden birinde, eve önden girip bahçeden çıktığın zaman uçsuz bucaksız A. Ovası'nı görürdün. Öyle bir ovaydı, o kadar dokunulmamıştı ki, birazdan zaman değişir. Bele uzanmış mor başakların içinden bir âşık kafilesi çıkıp gelirdi. Kafile dediği de, bir usta, bir çırak. Bunlar lacivert tozlu keplerini gözlerinin biri yanına yatırmış, yorgun, sırtlarında süvari usulü asılmış sazlarıyla gelir. Yorgun, bir deri bir kemik atlarından inerek. Atların rüzgârdan yaratıldıkları kesindir. Atların rüzgârdan yaratıldıkları kesindir. Ama rüzgâr yemezlerse aç kalırlar. Neyse. Bunlar inip Rasim'in bahçesine gelir. Sazlarını döşlerine koyarak çalıp söylemeye başlarlardı. *Kalktık Horasan'dan sökün eyledik. Parlar omzumuzda uzun şelfeler...*

Sonra o kadar tatlı, hafif sararmış, yumuşak bir rakı içmişlerdi ki, bu yarayışlı rakının kokusu. Kargasabunu. Kargasabunu. Birden onu cebinden çıkarmış, bir büyücü gibi. Arkadaşlarının önünde sihrini sergilemek istemişti. Ama olmamıştı. Ot köpürmeyince gülüşmeler olmuş. Böylece Mustafa Öğretmen de, hayır, sarhoş olmadığını, sadece bu sıcak akşamın ve yumuşak rakının çok hoşuna gittiğini söylemiş. Sonra da, köyden nasıl çıktıklarını, köprüden

akan suyu, K. suyunu mavi mavi izlerken kargasabununu nasıl fark ettiğini anlatmıştı. Sonra K. Meydanı'ndaki çeşmede bununla, Gülşen'le birlikte ellerini nasıl yıkadıklarını. Hepsini öyle güzel, aklı başında ve yavaş yavaş anlatmıştı ki, arkadaşlarının canı sıkılmıştı. Yahu, başka şey konuşalım, demişti Rasim. O da şiir yazardı. Hatta Trabzon'daki küçük bir yayınevi bir kitabını bile basmıştı o zaman. Gençlikte. Hepsi birer tane almış, ceketlerinin yan cebine koydukları bu küçük kitabın içindeki şiirleri okuldaki arkadaşlarına her fırsatta ciddiyetle okumuşlardı. Şimdi kimse anımsamıyordu o kitabı.

Ama şiir okuyunca insan Tanrı'nın dili yanında yeni bir dil yaratıyor. O da Tanrı'yla boy ölçüşmek için yukarıya, gökyüzüne çıkıyor Nemrut gibi.

32.

Hikâye

Nemrut. Nemrut. Kendini Tanrı'yla bir tutuyordu ya, her yerde kanıt arayıp duruyordu bunun için. Gerçi bir zaman sonra ona yukarıdaki asıl Tanrı'dan söz etmemeye başlamışlardı. Zira kendisinden başka tapacak birini bulan olursa, onu yakalatıp tırnaklarını söktürüyordu. Hani, nerede, o senin Tanrı dediğin nerede? Neden gelip kurtarmıyor seni, söyle bakalım, diye gülüyordu. Ve tabii, Tanrı gelip gerçekten bir türlü kurtarmıyordu onları. Bu, öyle açık bir meydan okumaydı ki, yine de, aklı almıyordu; nasıl olur da, onun gelip kendilerine yardım etmediğini gördükleri halde. Yine de ona taparlar? Yine ona ibadet ederler?

Bir gün, mademki yeryüzünde artık hükmümün geçmediği tek bir gerçek kişi kalmadı, mademki buna karşın hâlâ bana Tanrılarından söz edip dururlar, o zaman ben de gidip onunla yüzleşirim, diye düşündü. Bunun için, Babil Kulesi gibi bir şey yapmayacaktı o. Hayır, daha kesin bir yol bulacaktı. Doğrudan, bir kuş gibi gökyüzüne uçacak. Bulutların üstüne çıkacak ve. Orada, varsa eğer, Tanrı ile karşı karşıya gelecekti.

Bunun için, kırmızı kartallardan yardım istedi. Önce marangozlarına bir sandık yaptırdı. Bu sandığın üstüne bir zincir, zincirin üstüne de üstü kanlı et dolu bir sepet yerleştirdi. Kırmızı kartalları zincire vurdu. Böylece kanlı etle dolu sepet kuşların hemen başının üstündeydi. Et sepeti öyle baştan çıkarıcı bir koku yayıyordu ki, kartallar deliye dönmüş. Ete ulaşmak için neredeyse can havliyle kanat çırpar olmuşlardı. Ama tabii ayaklarından zincirlenmiş oldukları için. Sepete bir türlü ulaşamıyorlardı.

Böylece sandık havalandı. Nemrut, sandığın içine bir de pencere deliği açtırmıştı ki, zamanı geldiğinde Tanrı'yı görebilsin. İçeride, kılıcı belinde oturuyordu. Kırmızı kartallar bu biçimde yükselerek. Sandığı bulutların üstüne taşıdı. Bir zaman sonra, Nemrut'un pencereden gördüğü manzara kararmaya başladı. Kara, koyu lacivert bir gökyüzü, büyük bir boşluk, bitimsiz bir sessizlik kapladı her

yeri. Derken yeşil, biçimsiz bir örtü, çok boyutlu bir halı gözüne çarptı. Halının üstünde, cinsiyetini anlayamadığı bir bebek gördü. O zaman Nemrut, bu bebeğin gerçek Tanrı olduğunu kalp gözüyle bildi. Öyle büyülendi, o kadar şaşırdı ki, hemen onun yanına gitmek, o yeşil örtüsünün üstündeki bebeğe yalvarmak geçti içinden.

Ama bunu yapamadı. Zira kırmızı kartallara nasıl söz geçirecek? Böylece o kartallar, sonsuz uzayda, sonsuza dek o etin peşinde kanat çırptılar.

33.

Öğleye doğru hava ısınmaya başlayınca. Göğsünün üstünde, hemen gömleğinin altında bir yanma hissetti. Murat. Ne zaman terlese. Ne zaman kirlendiğini, yorulduğunu ve. Bu kirlilikten soluk alamamaya başladığını anlasa. İşte göğsündeki bu kaşınma başlıyordu. Bunun çözümü yıkanmak. Yıkanmak. Ama şimdi nasıl olacaktı bu? Bazen, tek başına hayatta kalamayacağını, tek başına bir insanın. Sadece kendisinin değil. Şu dünyanın üstündeki hiçbir kimsenin beş para etmeyeceğini. Robinson gibi hikâyelerin de hayalden düşten ibaret olduğunu düşünüyordu ya. Doğruydu bu. İnsana toplum gerek. Neden dersen, böyle inanıyordu. Misal hayvan milleti de çoğun böyledir, biz ona ne diyoruz, sürü yaşamı. Bu, evrim gereği, insan için de geçerli. Hâkim'i hatırlıyordu. Hâkim, aşağıya inmeden önce, o acı şarabıyla, değil mi, o gece nasıl iyi gelmişti ona? İnsan insana iyi gelir. İnsana kimi zaman düşmanı bile iyi gelir.

Peki şimdi ne yapmalı, böyle kaşınıp durmak yerine herhalde ormanda bir su bulup altına girmek yeğdir. Birden, bu düşünce gözünün önünde öyle sıcak belirdi, öyle güzel aklına yattı ki, ormandaki yaşamını özlediğinin farkına vardı. Ama tabii ne demişler, insanın yanında insan olacak. O zaman mağarada çocuklar vardı, onların bir gürültüsü, bir soluğu bile yetiyordu ya, şimdi hepsi içerdeydi. Olsun, diye geçirdi içinden. Bu derece tasarısız çıktığıma göre, suç bende. Ama tümüyle suçlu da sayılmam. Ece'yi güvenli bir biçimde aşağıya indirmiş, Toprak'ın evine yerleştirmiş, çocukları miting konusunda tembihlemişti ya, bir bakıma, iyi bir şeyler yaptığını, en azından, şimdi yeniden Halil'in yanına gidebileceğini düşünüyordu. Ayrıca, zaten onu orada yalnız bırakmak da doğru değildi. Durum. Durum değişmişti artık. Ne yapacağız? Onunla birlikte başka türlü bir tasarı üzerinde çalışacağız ve. Sonra birlikte aşağıya ineceğiz. Nasıl olsa bu artık Halil'in de kafasına yatıyordu. Zaten orada bir bağ kalmamıştı.

Dolmuşa binmek istemedi, halkevinin önüne kadar yürüdü ama içeriye girmedi, bir zaman böyle kararsız, elleri cebinde bekledi,

sonra orada bir mucize oldu, tanıdıklardan birine rastladı. Çocuk Murat'ı görünce öyle büyük bir coşkuya kapıldı ki, sarıldı, bırakmadı. Murat. Yüzü açık havada dolaşmaktan, güneşi, yağmuru yemekten meşin gibi olmuştu ya, alnının çizgileri kalınlaşmıştı. Gülümsedi, çocuğun elini sıktı. –Abi, gel bize gidelim, dedi çocuk. –Olmaz, dedi Murat, yanlış anlama ama... Benim acil bir işim var. Sana da Allah'tan rastladım, belki bir yardımın dokunur. –Yardım ne kelime abi, diye şaşırdı çocuk. Ne yapılacak, ne gerekiyorsa söyle. –Bana bir araba lazım, dedi Murat, daha doğrusu, bir vasıta, köye kadar, dolmuşa binmek istemiyorum şimdi, anlıyorsun ya. –Elbette, dedi çocuk. Ben seni köye seve seve bırakırım. Ama yani vaktin varsa, biraz bekleteceğim. Annemi alacağım bir yerden, onu eve bırakmam lazım, ama istersen sen de benimle gel, gidip annemi alalım, sen arabada otursun, onu bıraktıktan sonra yola çıkarız, ben seni istediğin yere kadar götürürüm, olmaz mı? Murat duygulandı. –Olur, dedi, öyle utanmış, mutlu olmuştu ki, yüzü kızardı, ne diyeceğini bilemedi.

Çocukla biraz yürüdüler, Murat kentin içinde yürümekten o kadar rahatsızdı ki, bir de ormanda yaşamaktan, bir anlamda, yabanileşmişti artık. Yolda nasıl yürüneceğini unutmuş gibi bir hali vardı. Önce bir anayola çıktılar, sonra ara sokaklara girdiler, girince Murat biraz rahatladı, yine göğsünün kaşıntısını hissetti, böyle durumlarda, giysilerini çıkarıp, göğsündeki kılları bir bir yolup atmak istiyordu ya, yapmadı bunu. Gülümsedi, gülümseyince yüzü acıdı.

Çok sürmedi ama. Girdikleri sokağın ucuna kadar yürüyünce, çocuk kırmızı bir arabanın önünde durdu, kapıyı açıp Murat'ı ön koltuğa buyur etti. Murat geçip oturdu, bir zaman çocukla annesinin kapıdan çıkmasını bekledi. Sessiz bir sokaktı, bir kız bir oğlan iki çocuk, eşiklerden birine oturmuş fısır fısır bir şeyler konuşuyorlardı. Evlerden birinin önünde bir odun yığını bulunuyordu. Burada orta yaşlı, kara bıyıklı bir adam girip çıkıyor, odunları acemice, saçıp dökerek kucaklıyor, sonra yorgun, usul adımlarla içeriye taşıyordu. Hava kapanmış, yukarıda, sokağı karanlığa boğan iri koygun mor bulutlar belirmişti. Yoğunlaştığı yerlerde koyun sırtı gibi görünüyordu bu bulutlar.

Çok sürmedi. Çocuğun girdiği kapı açıldı, yaşlı, sevimsiz bir kadın dışarıya çıktı. Çocuk da bu kadının peşinden geldi. Murat birden öyle sıkıldı ki, kalkıp çıkmak, sonra ardına bakmadan köye

kadar yürümek istedi. Ama çok geçti artık. Kadın geldi, arka koltuğa geçip oturdu, Murat'ı süzdü. –Buralı mısın evladım, diye sordu. Murat ne diyeceğini bilemedi ama sonra, kimlerden olduğu, babasının, annesinin ne iş yaptığı derken, çocuğun annesine hakkındaki tüm bilgileri vermek zorunda kaldı. Öyle terlemişti ki, göğsünün kaşıntısı ayyuka çıkmıştı artık. Eve vardıkları zaman. –Gelin bakalım, dedi kadın, öyle buyurgan konuşuyordu ki, Murat'la çocuk birbirlerine baktılar ama bir şey de diyemediler. İçeriye geçtikleri zaman kadın nasıl yaptıysa, bir mucize gibi. Mucize. Çarçabuk birer feselli yaptı çocuklara, birer ikişer de yolda yesinler diye yanlarına koydu.

34.

Bundan sonra ara yollardan geçerek, kır yollarına saparak ilerlemeye başladılar. Evden çıktığı zaman çocuğa bir şey oldu sanki. Birden gözleri parladı, atak, uyanık, yaman çalak bir çocuk oldu, annesinin yanında kuzu gibiydi de, sonradan tilkiye dönüştü. Murat bir zaman şaşkınlıkla izledi çocuğu. Ama öyle yorgundu ki, başını cama yasladı, gözlerini açık tutamıyordu. Yağmurda, talan edilmiş mağaranın başında geçirdiği geceden sonra, rüyalarına giriyordu bu, ayrıca bir titreme gelmişti, arada bir yoklayan, burnundan ayakucuna dek sarsılmasına neden olan bir titreme. Neden böyle oluyordu? Üşütmemiş, hastalanmamıştı oysa. Değil mi? Ama gözünün önünden geçiyordu. O kadar kötü olmuştu ki, Aynur'la Orhan'ın karaltıları, uzakta, yağmurun altında, gözünün önünden geçiyordu, orada, ağacın gövdesine yaslanmış onları çaresizce izlerken, elinden bir şey gelmediğini düşünerek. Sonra, onları götüren askerler de kalabalık değildi. Belki, sonradan çok düşünmüştü bunu. Belki, oraya çocuklarla birlikte gitmiş olsalardı, ne olursa olsun, çatışmayı göze alarak. Belki askerleri de esir alır, çocukları kurtarırlardı. Olmaz değildi ya. Kalabalık değillerdi. Sonra onlara, askerlere durumu anlatırlardı kuşkusuz. Bakın, bizim sizden ne gayrımız var, derlerdi, bizim de bacılarımız bize feselli yapıp getiriyor, görüyor musunuz? Hep biriz, kardeşiz, birlikteyiz. Ama bu düzen bizi birbirimize düşman ediyor. Sebepsiz yere düşman ediyor. İki kardeşi alıyor, birini asker, birini anarşist ilan ediyor, neden, kendi çıkarları bozulmasın, kendi düzenleri yolunda gitsin diye... Onlar da, yani o delikanlı askerler de aptal değiller ya, onlar da aynı halkın çocukları ya, anlarlardı kuşkusuz. Kin beslemezlerdi.

Araba, titreyerek, Murat'ın başını döverek ilerliyordu. Sonra birden bir sarsıntı başladı, başlayınca Murat toparlandı. Yaprakla kararmış, soğumuş bir toprak yola girmişlerdi. –Ne oldu, diye sordu Murat. –Abi buraya saptım, biraz böyle gideceğiz, dedi çocuk. Yolun o tarafı karışık. –Peki dedi Murat. Ama burayı, bu civarı daha önce hiç görmemişti. –Neresi burası, diye sordu. –Biraz dolandık

abi, dedi çocuk, ama değecek, bu Ş. tarafları eşsizdir. Ş.'yi duyunca Murat öyle şaşırdı ki, kızdı da bir yandan. Kızdı. –Ne işimiz var ki burada, dedi. –Abi dedim ya, dedi çocuk, o taraf karışık, sen bana güven, seni ben en güvenli biçimde götüreceğim. Sonra durdu, yine güldü. Sonra hayranlıkla, gözü parlayarak dönüp baktı. –Abi, dedi, seni Halil Abi'ye kadar çıkarayım mı, ha? Olur mu? Valla sen olur dersen, ben bu arabayı gerekirse uçururum. –Oğlum saçmalama, diye kaşlarını çattı Murat. Sen beni K. Köyü'ne yakın bir yerlere bırak, ondan sonrasını ben hallederim. Ama çocuğun tavrı hoşuna da gitmemiş değildi. Bu sırada bir benzinlikte durdular, çocuk indi, bir zaman sonra geri geldi, o kadar hevesli, öyle mutlu görünüyordu ki, Murat yanlış bir iş yaptığını düşündü bir an için. Bu çocukla yola çıkarak. Buralara kadar gelerek. Çocuk belli ki, yolu uzatıyordu. Karışık. Karışık. Ama bir yandan da öyleydi, değil mi, yakalanamazdı. Kente inerek zaten en büyük tehlikeleri göze almıştı. En büyük tedbirsizliği yapmıştı. –Biraz acele edelim, dedi, hava kararacak. –Evet, dedi çocuk. Gerçekten, bundan sonra biraz hızlandı. Yolun elverdiği kadar.

Ama tam bu sırada yağmur başladı. Başlayınca da hava iyice kardı, kapandı. Havanın içinden mor bir böğürtü geldi. Arabanın önü öyle kapanmıştı ki, çocuk silecekleri açıp iyice yavaşlamıştı ya, duracağı sırada ileride bir ışıltı gördü. Yaklaşınca, burasının, ormanın içindeki bir dinlenme yeri olduğunu gördü. Öyle sevindi ki. –Görüyor musun, abi, görüyor musun, dedi çocuk. Valla burayı Allah çıkardı karşımıza. –Ne oldu, dedi Murat, dalmıştı yine. –Gel, dedi çocuk, yağmur geçene kadar şurada çay içelim. Hem yanında annemin fesellilerini yeriz, dedi çocuk. İndiler.

Dışarıda yağmur hışırtısı vardı, köylüler, palabıyıklı bir adamla lacivert leçekli karısı, bir çardak kurup ışıldak yakmış, yolun kenarında çay ve mısır kaynatıyorlardı. Çocuk arabayı durdurduktan sonra fesellileri aldı, hızla koşup öbür tarafa geçince Murat'ın kapısını da açtı, hani, öyleydi ki, üstünde bir ceketi olsa, onun önünü de ilikleyecekti. Murat arabadan indi, köylülerin kurduğu çardağın altına oturup birer çay istediler. Murat'ın canı mısır da çekti bu sırada. Yağmur yağıyordu. Çardağın altındaki mısır kazanı takırdayarak kaynıyor, mısırın kokusu yaprakların altında tatlı tatlı yayılıyordu. Adam gelip yanlarına oturdu, sigarasını yaktı, sigaranın dumanı yaşlı adamın gözlerinin önünde, kepinin hemen altında

birikti önce, sonra dağıldı, adam çocukları uzun uzun süzdü. Sonra onlara, önce kendi köylerinin ıssızlığından, kışın yağan karın yolları nasıl amansızca kapattığından ve. Yaz bahar aylarıyla birlikte nasıl cana geldiklerinden söz etti. Murat adama baktı, gülümsedi, adam o kadar sıradan şeyleri öyle güzel anlatıyordu ki, ne diyeceğini bilemedi. –Burası çok güzel, dedi sonra, o bunu söyleyince adam da güldü. Çocuk, yaşlı adamı gözleri parlayarak, hayretler içinde dinliyordu. Murat'ın canı sıkıldı, mısır taneleri ağzının içinde büyüdü, çocuğa da, adama da acıyarak baktı, neden sonra başını çevirdi.

Ormanın içinde bir şeyler oluyordu. Görünmez, ama hareket eder bir şey vardı ağaçların arasında.

35.

Sesi duyunca, adam başını çevirdi, karanlığın içine, orada bir şeyler görüyormuş gibi baktı. –Burada canavarlar var, dedi sonra. –Yani, nasıl canavarlar, diye sordu Murat. –Canavarlar işte, dedi adam, öyle şaşırmıştı ki, Murat'ın sorusu, olacak şey değildi sanki. Bayağı, bildiğin canavar işte, bir insanın bunun ne anlama geldiğini bilmemesi olacak şey midir? –Canavarlar var, diye yineledi. Ama yolun karşısından bu yana bir türlü geçemiyorlar. Yani, ağaçların arasından çıkamıyorlar. Neden dersen, biz bu yol kenarını mısır kokusuyla güvenceye alıyoruz da onun için. –Ne demek, diye sordu Murat. Mısır kokusundan korkuyorlar mı? –Bir anlamda, dedi adam, mısır, canavarların şeytanıdır, ona gelmezler, gelemezler daha doğrusu, bu yüzden de, biz burada bulduğumuz her yerde mısır kaynatırız.

Bu sırada yaşlı kadın onları kapalı gözlerle dinliyordu. Uykusu gelmişti ya, başı göğsüne düşüp düşüp kalkıyordu. Kadın birden sıçrayıp kalktı, gidip mısır kazanının kapağını açtı, açınca koyu koygun bir buhar çıktı kazanın ağzından. O zaman Murat bu kaynamış mısır kokusunun tuhaf bir çekiciliğinin, daha doğrusu, sıra dışı bir etkisinin olduğunu anladı. Neden dersen, kalkıp kazana yaklaşmak için müthiş bir istek duydu içinden de onun için.

Ama yapmadı bunu. Başını iki yana salladı, kalkmak istedi ama yaşlı adam durdurdu onu. Zaten karısı da kazanın içinden iki iri mısır alıp getirdi, çocuklara uzattı, sonra da, yeniden, uykusu hiç bölünmemiş gibi oturup gözlerini kapattı. Hava bulutlanmış, ormanın içinde lacivert bir sis dolanmaya başlamıştı. Ağaçların gürültüsü, yaprakların birer hayvan gibi birbirine sürtünüşü, böceklerin siste yayılan sesleri öyle coşku veriyordu ki, çardağı, kendisini buraya getiren çocuğu, birbirinden sıradan şeyleri büyük bir tatla anlatan yaşlı adamı ve onun uyuklayan karısını burada bırakıp. Başka ve sonsuz olanakla dolu bir dünyaya girer gibi ormana yalınayak girmek istiyordu ya. Murat. Murat. Ancak o zaman, yani işte şimdi. Şimdi. Anlıyordu ki, ormanın ne demek olduğunu burada ansızın anlamaya başlamıştı.

Derken adam kalktı, çardağın arkasında, çocukların o ana kadar görmediği derme çatma bir kulübe vardı, bu kulübeye girdi, girer girmez de geri çıktı, çıktığında elinde küçük bir pilli radyo vardı. Radyoyu getirdi, anteni kaldırıp düğmesini açtı. Bir cızırtı dolandı çardağın altında. Neden sonra bu cızırtı kararlı bir hal aldı, konuşmacının sesi duyuldu. Görülen davaların sonuçları. Tutuklananların sayısı. Çıkan çatışmalarda öldürülenlerin ve. Arananların listesi. Adam yüzünü astı, bu sırada radyodaki haberler bitti, bir zaman sessizlik oldu, sonra bir türkü başladı. *Paşa giyer iki kürkü, biri samur biri tilki*... Murat'ın canı sıkıldı. –Hadi bakalım, yolcu yolunda gerek, dedi kalkarken. O kalkınca, çocuk da yarıladığı mısırını bıraktı, kalkıp biraz para çıkardı, yaşlı adama verdi.

Kadın yine ansızın sıçradı, uyanır uyanmaz da gidip yeniden mısır kazanını karıştırmaya başladı. Çocuklar bindikleri zaman, arabanın ön camının üzerinden yoğun mısır buharı geçiyordu.

Yağmur atmaya başlamıştı. Çocuk arabanın teybine uzandı, radyoyu açmak istedi ama olmadı. Bir cızırtı bile çıkmadı teypten. –Bak gördün mü, dedi kendi kendine konuşur gibi. Bizimki çalışmadı. –Ne dedin, diye sordu Murat. –Bizim radyomuz çalışmadı, dedi çocuk gülerek. Köylüler, bu işlerin bir yolunu buluyorlar mutlaka.

Bu sırada orman koyulaştı. Ormanın üstünden koyu lacivert ve mor bir gölge geçiyordu. Ama derinde bir yerde, bu koyu gölgenin içinde yani, belli belirsiz bir ışık çizgisi de vardı. Biri bir tırnak izi geçirmiş gibiydi. Gecenin canavarları. Gecenin canavarları bu gölgenin içinde ne olduğunu anlamaya çalışmıştı sanki.

Çok geçe kalmışlardı artık. –Nerede olduğumuzu nasıl anlayacağız, diye sordu Murat. –Bu kestirme bir yol, dedi çocuk, biraz sonra aşağıya ineceğiz. Yani polis çevirmesini atlamış olacağız o zaman. Normalde arabayla girilebilen bir yol değil. Ben daha önce tecrübe ettiğim için içim rahat. Ama yola çıkacağız. Sonra K. Köyü'ne yakın geçeceğiz. Ben seni orada, orman kenarında indiririm diye düşünmüştüm ama şimdi aklıma bir şey takıldı. –Nedir, dedi Murat. –Şimdi bu saatte, ormanın içinde, bu karanlıkta ne yapacaksın? –Bilmiyorum, dedi Murat. Ama yapacak bir şeyler bulurum herhalde. Ormanda ilk defa böyle kalıyor değilim ya? Bilmiyorum. Ayrıca belki köye giderim. Bu sıralar köyde in cin top oynuyor. Çocuklar alınınca herkes rahatladı. Herkes. Bizimkiler de rahatlamış görünüyor. Yani bana öyle geliyor. –Öyle deme, dedi çocuk. Çe-

kingenliğini atmış, Murat'ın yanında iyice rahatlamış görünüyordu. Yine çelik gibiydi. –Kimse çocuklar alındı diye rahatlamaz. Sütü bozuklar hariç. Onlar rahatlamıştır bak, o konuda haklısın. Yine de, bana kalırsa, o seni bırakmayı düşündüğüm yerden köye çok mesafe var. Benim içim rahat etmedi. Gel bir yerde kamp kuralım, yani, demek istediğim, geceyi bir yerde geçirelim, sonra ben seni gideceğin yere kadar gündüz gözüyle götüreyim, olmaz mı?

Durdular, orman karanlık, yaprakların altı sessizdi. Az önce atmaya başlayan yağmur durmuştu yine. Göz gözü görmüyordu. Ağaçların altı soğuk değildi. Çocuk arabadan inince öyle sevindi ki, el fenerini yaktı, gidip bagajı açtı, sonra iki şişe birayla döndü.

36.

Yaprakların arasından bir akşam yeli geçti. Orman öyle sakin, demin yağıp kesilmiş yağmurun kokusu öyle keskindi ki, burnunun irileştiğini, ciğerlerinin yeni gelecek hava için. Evet, onun için iyice açıldığını hissediyordu. Sanki bu hava yeni bir şeydi de. Bu ciğer bu tevir bir havayla daha önce hiç karşılaşmamıştı da, şimdi şaşırıyordu. Suyun kokusu dolanıyordu. Bu koku, değdiği yerdeki kokuyu yanına ekleyerek. Yapraksa yaprak. Kabuksa kabuk, salyangozların nemli kabuklarıysa da ona göre bir tatla renkleniyor. Sonra kalkıp böyle her şeyden biraz alarak dolanıp. İnsanın aklını başından. Ciğerini de ciğerinden alıyordu. Arabayı öyle bir yere çekmişti ki, çocuk, hemen kapının altına, burası aynı zamanda koygun, sık yapraklı bir ağacın altı oluyordu. Buraya oturup biralarını açtılar. Şimdi, artık buraya kadar gelmişti ya, Murat'ın tüm gerginliği de böylece geçip gitmişti. Tümü gitmişti. Ormana kavuşmak. Ormana kavuşmak. Burası, demek ki bundan böyle asıl vatan olmuştu.

Yine de öyle değil midir? İnsanın asıl vatanı böyle sık, suların ışıldadığı bir orman değil midir? Ah ah. İnsan her şeyi unutmuştur. Her şeyi. İnsan anlık değişimleri unutmasaydı. Acıkmayı, üşümeyi, insan örneğin yalnızca bir parmağının olsun acıdığını, kanadığını unutmasaydı, herhalde dünya da şimdi bambaşka bir yer olurdu. Ama böyle bir şey olanaklı mıydı bakalım? Onca unutulmayan şey birikip birikip de insanın belini bükmez miydi? İnsan o nedenle ölümsüz bir Sisifos değil midir zaten?

Bira, içini açarak, yemek borusundan başlayarak birikmiş ve. Buradan sonrasını kasavet içinde bırakmış tüm karanlığı açıp genişleterek. Işıklayarak giriyordu içinde. –Ah, dedi, karanlık olmasaydı, bu saatte hava bu derece, yani bizi kör edecek denli kararmış olmasaydı, Hâkim'in yanına götürürdüm seni. Ayrıca o bizi renklendirirdi. –O ne demek, diye güldü çocuk. –O demek ki, dedi Murat. Yani mesela biz şimdi bira içiyoruz. –Anladım, diye araya girdi çocuk. Bu Hâkim dediğin abimiz, herhalde bize pek ilginç hikâyeler anlatacaktı, bizim sohbetimizi renklendirecekti, değil

mi? –Olur mu yahu, diye alındı Murat. Bizim konuşmamız şu anda bana kalırsa zaten renkli. Benim demek istediğim. Hâkim buraların ve bu A. Ormanları'nın en iyi şarapçısıdır. Yani hem iyi içer, hem de şarabını kendisi yapar. Maharetli bir insandır. Renklenmekten kastım da, diyebilirim ki, biradan sonra şarap içmektir. Yani sarının yanına kırmızı gelir. Vişnenin rengi gelir.

Gülüyordu. Çocuk da onunla birlikte güldü ya bu sırada az ötelerinden bir karaltı geçti. Çocuk ürperdi, toparlanacak oldu, Murat onu kolundan tuttu, bir elini de ağzına götürdü, böylece susmasını istedi çocuktan. Çocuk sustu. Bundan sonra Murat bira şişesini yavaşça yere, ağacın dibine bıraktı, ağır hareketlerle doğruldu, pantolonunun cebinden bir bıçak çıkardı.

Karaltının yittiği yöne yürüdü ya, hiç, hiçbir şey görmüyordu, ama bir hayvandı bu, belki eliyle yakalayacağı, sonra bıçağıyla ayıklayacağı bir tavşan. Olamaz mıydı? Burada, gecenin bu saatinde, şu çocukla birlikte kızartıp yiyebilecekleri bir hayvanları olsa. Değil mi? İyi olmaz mıydı? Sonra durdu, karanlığın içinde, belki birkaç adım önünde bir hırıltı işitti, bir suyun ince akışını duydu belli belirsiz. Yaklaştı, alçak, katı bir çalı öbeğini aştı ağır hareketlerle, sonra kurdun birinin, bir kurt muydu, böyle bir hayvanın, tavşanı çıtırtılar çıkararak yediğini anladı. Ona öyle geliyordu ki, kanın sıcağı vuruyordu yüzüne. Canı sıkıldı, yine çalılığın içinden geçti, sessizce, arabanın yanına, çocuğu bıraktığı yere döndü. –Bana bak, dedi, sana av hayvanı getirecektim ya, bizim kısmetimizi kurdun biri kaptı. Çocuk öyle korkmuştu ki, yutkundu, Murat'ın çıkıp geldiği yana baktı. –Daha gelmez, korkma, dedi Murat. Yine bira var mı? –Var, dedi çocuk. O zaman aç da bir şeyler dinleyelim, değil mi? O böyle söyleyince, çocuk da keyiflendi, gidip önce yeni birer şişe bira getirdi, sonra radyoyu açtı. Ama bir hışırtıdan başka bir şey gelmedi arabadan.

Yukarıda bir ışık belirmişti. Bulutlar çekilince, gökyüzünün karanlık içinden mavi bir ışık peyda olmuş parlamıştı. Yukarısı pırıl pırıl açılmış, bu nedenle yıldızlar kaybolup gitmişti. Ama bütün bunlar, aşağıdan, ağaçların altında hapsolup kalmış A. Ormanları'nın içinden görünüyor muydu bakalım?

Bir zaman sonra hava soğudu. Murat, biranın etkisiyle yumuşamış, iyice keyiflenmişti ya, uykusu da gelmişti artık. Kalktı, ayakta bekledi biraz, yukarıya baktı, o kadar yorulmuştu ki, bir anlamda,

bilincini yitirmeye başlamıştı. İnsan bazen bilincini yitirir. Yitirir. Ama öyle görünmez. Dışarıdan bakıldığında, hepimiz gibidir, misal elini cebine sokmuştur, kollarını göğsünde kavuşturmuş düşünmektedir ama. Ama aslında bilincini yitirmiştir. Bulunduğumuz yerde, diyelim yan yanayız. Biz başka bir şey görürüz. O başka. Böyle. Mağarada sanıyordu kendini. Yukarıyı izledi, gökyüzüne baktı. Sonra arabanın arka koltuğuna gitti, uzandı, birden, uyuyup gitti.

37.

A. Ormanları'nın içinde sudan yapılmış bir şeyler vardır. Yazın en sıcak günlerinde, değil mi? Misal şimdi. Şimdi. Yağmur yağmayacak olsa bile, ağaçların kendisi, göğe uzanmış yaprak uçlarından başlayarak, suya dönüşür. Sanki erimeye başlar. Yaprağın içinden, gece karanlığında, kendisi gibi hafif ama rengi giderek açılmış, kristal, çatladı çatlayacak, esnek, balonlanıp açılan, sonra katılaşarak ışıldayan bir başka yaprak çıkar. Sonra bu saydam yaprak çıkıp yükselir. Yukarıya ulaşmak ister. Karanlığa karışarak yükselip gitmek ister. Ama bunu nasıl yapsın? Böylece erir, damarlanıp akar, içinden çıktığı yaprağın üzerinde yoğuşur. Sonra bu öyle çok olur ki, ormanın içinde bir gece şıpırtısı başlar. Gövdelerin içindeki oyuklarda, çalı diplerinde. Yoğun likenlerin altında birikmiş böcekler, sesli yılanlar, sincaplar ve iri kertenkeleler, süleymancıklar, elöpenler. Ve sonra daha iri hayvanlar, çakallarla sakallı domuzlar, bunların hepsi. Tabii canından bezmiş ve bedenini güçlükle taşıyan ayılar. Bunları da buraya eklemek lazım. Bunlar bu şıpırtıları duyduğu zaman. Bu kristal şıpırtısını, bu gece çılgınlığını duydukları zaman. Ağaçların altında bir uğultu başlar.

Karanlığın içinde, bu karmaşa bir anlamda görüntüsüz olduğu için. Görüntü her şeydir. Görüntü her şeydir. Görüntü olmasa insan her şeyi birbirine karıştırır. İnsanoğlu, geceleri, işte bu görüntüsüz karanlık nedeniyle uyur. Yoksa neden uyusun? Evet, bütün bunlar karanlıkta gerçekleştiği için, bu ses bir uğultu ve bir anlamda bir yığın olduğu için korku verir. Çünkü, neden diyecek olursan, her sesten biraz vardır içinde, o nedenle de hiçbirine benzemez. Hiçbir şeye benzemeyen bir ses de korku vericidir.

Geceleri ağaçların güçsüz yaprakları erimeye başlar. Ne yapsın? Yağmur yağmadığı ve. Toprak da henüz tüm bencilliğini koruduğu için, suyun şırıltısı duyulmasın mı?

Sabaha karşıydı. Arabanın arka koltuğunda Murat birden acıyla uyandı. O kadar üşümüştü ki, ayrıca her yanı ağrıyordu. Doğruldu, şoför koltuğuna baktı. Çocuk orada değildi. Murat gözünü

açamıyordu yorgunluktan. Yeniden koltuğa koydu başını. Sonra, çocuğu görmemişti ya, aklında kaldı bu. Güçlükle toparlandı, boşluğu izledi bir zaman. İçinde bir huzursuzluk vardı. Sigara istiyordu canı. Gece, ağacın altında ne güzel oturuyorlardı hani. Neden öyle olmuştu? Biraları da vardı. Neden biraz daha dayanamamış da, çocukla doğru dürüst konuşmamış da gidip uykuya teslim olmuştu hemen? Ayıp etmişti değil mi? Ama günlerdir öyle yorgun, kafası öyle karışık ve tüm bedeni öyle perişandı ki, ne yapabilirdi?

Gerçi, böyle bir yaşama alışmıştı artık. Yorgunluklara, haksızlıklara, dayağa, işkenceye alışmıştı, değil mi? İnsan bir başkasına, insan eti yemekten korktuğu için işkence yapar. Yani o yiyemediği etin acısını çıkarır böylece. Ah ah. İnsan, yiyemediği insanı cezalandırır. Böyledir bu.

Ama dayanamadı, kalkıp yine güçlükle arabadan çıktı, çıkar çıkmaz da bir sigara yaktı. Orman havası burun deliklerini yakıyordu. Orman burnuna, ağzına saldırıyordu da, boğazını sıkıyordu sanki. Ağaçların iri yapraklarından, yukarıda çukurlanmış yapraksı avuçlardan su boşalıyordu üstüne. Birkaç adım attı, akşam çocukla oturdukları gövdenin altına kadar geldi, dumanı boşluğa üfledi. Çocuk, yoktu ortalıkta. Seslendi. Sonra alacalanan ormana baktı uzun uzun. Sigaranın dumanı halkalanıyordu. Gri, giderek koyulaşan bir dumandı bu. Küçük bir sis dalgası yaratıyordu.

Derken, çocuk ansızın çıkıp geldi, oturdukları ağacın hemen arkasında bir iniş başlıyordu. Buraya inmiş, aşağıda bir su bulmuş. Suyu bulunca o kadar sevinmiş ki, taşın üstüne oturup o da sigarasını, dereyi izleyerek içmiş. Ama tabii ödü kopuyormuş bu arada. Çünkü ne de olsa çok karanlıkmış. Yine de, böyle bir gece geçirmiş olmak kendisi için müthiş bir deneyimmiş. Zaten hep şaşırıyormuş kendisine, bu kentte yaşayıp da daha önce böyle bir gece, yani ormanda bir gece geçirmemiş olması hiç de iyi bir şey değilmiş. Bunları bir çırpıda anlatınca, Murat'ın da yüzüne bir gülümseme yayıldı. Bir zaman sessizce izledi çocuğu, sonra sigarasını söndürdü. –Gidelim mi, dedi, hava da aydınlandı sayılır. –Gidelim abi, dedi çocuk, durup dururken öyle büyük bir coşkuyla dolmuştu ki, çocuk gibi sevinmiş. İçi içine sığmaz olmuştu.

Geçip sevinçle şoför koltuğuna oturdu. Murat da ön koltuğa geçince, yola çıkıncaya dek biraz zorlandılar gerçi ama sonra top-

rak yol düzeldi, çukurlar azaldı. Bir zaman orman karanlığında ilerlediler.

Ana yola indikleri zaman hava aydınlanmıştı iyice. Dağlardan aşağıya doğru hareketli, yükrüşüp duran bir sis iniyordu. Ağaçların arasında kendi içinde hortum çiziyordu bu sis. Bunu öyle sık, hareketli biçimde yapıyordu ki, manzara orada, sabahın o erken saatlerinde, gözlerinin önünde oluşuyordu sanki.

Çok sürmedi, K. Köyü'ne yakın, yolun bir kenarında araba durdu. Murat indi, çocuk da inip ona sarıldı. Sonra yoluna devam etti. Murat arabanın arkasından baktı bir zaman. Sonra o da dönüp ormana girdi. Ağaçların içinden guggu ve kalem kuşlarının sesi geliyordu. Çıvgının biri korkuyla, kısa, kesik çığlıklar atıyordu.

38.

Ağaçların üstünden bir sis hortumu geldi geçti. Bu sis birden öyle yoğunlaştı ki, çıtırtılar çıkararak indi, Murat'ı ansızın içine aldı. Koyu koygun sis bir an için kendisini alıp götürecek zannetti Murat. Nereye, nereye gidebilir insan sisin sırtında? Bunu düşününce, keyfi yerine geldi. Ama öyle rahat ilerliyordu ki, sisin altındaki körlük, etkilemiyordu onu. Ağaçları da böylece ezbere biliyordu sanki. Durup yukarıya baktı. Halil'in yanına gitmeye karar verdi. Gidip onu oradan alacak. Alıp aşağıya indirecekti. Onunla konuşacaktı. Gel, aşağıya inelim, burada artık yapılacak bir şey kalmadı, diyecekti. Aşağıda insanlar var, yaşam var, mücadele var. Ne varsa insanların arasında var, diyecekti. Halil. Halil. Onun böyle şeylerden korkmadığını iyi bilirdi Murat. Korku neye lazım. Korku onun gibiler için ancak bir araştırma vesilesi olabilir. Bir deney vesilesi olabilir. Hem de korkunun ecele faydası yok, böyle demişler. Bak, halkımız böyle söylemiş, değil mi, baktığın zaman nasıl bilimsel, nasıl da bu dünyadan, bu doğadan bir söz. Korkunun ecele faydası yok. Yani bir anlamda, ecel diyerek belirlediğimiz korku, kutsala dayanan bir korku, ama iki dünyayı birbirinden ayırıyoruz. Öbür taraf buraya aslında hiç değmiyor. Hiçbir zaman da değmeyecek. Yine de, durumun değiştiğinin nasıl olsa Halil de farkında, en son, bütün bu konuları o anlatmamış mıydı?

Ağaçların arasında, durup birden aklına gelmiş gibi, onun orada, yukarıdaki sığınakta olmadığını düşündü. Bu arada, belki kendisini beklemeden çekip gitmiş olabilir miydi? Hayır. Hayır. Bu durumda, uzun bir zaman birbirlerini kaybedeceklerini bilirdi. Hızlandı, yukarıdaki kayalıklara tırmanacaktı o. Sığınağa gidecek, böylece, Halil orayı terk etmişse bile, bundan emin olarak ormandan ayrılacaktı. Sonra da, önce H.'ye, peşinden K.'ye gidecekti. Örgütlenmelere yardımcı olacaktı. Omuz verecekti.

Bu arada, sisin içinde, yukarıya doğru tırmandıkta. Kürekleri güçlükle çeken bir kayıkçıya benziyordu. Sabahın erken saatlerinde denize açılmış Karadenizli bir balıkçı gibiydi. Kendi bedenini de

güçlükle görüyordu. Bulanık. Bulanık. Gittikçe bulanmış, köpürmüş bir denize benziyordu orman.

Karakolun olduğu yandan boğuk bir silah sesi geldi. Ne olur ne olmaz, diye durup iri gövdeli bir ağaca yaslandı Murat. Ama çok beklemedi. Boşluğu dinledi biraz, sonra yeniden tırmanışa geçti. Ağaçların arasında öyle hızlı ilerliyor, çalı dikenlerine öyle aldırışsız dalıyordu ki, soluk soluğa kaldı. Yüksek yabani otların, çalı öbeklerinin, iğne yapraklı fidelerin sıklaştığı, insanı soluksuz bırakan, insanın elini ayağını parçalayan, köpürüp kalkmış yabani sırtı çıkınca biraz rahatladı. Artık uzaklaşmıştı iyice. Bir sigara yaktı yine. Dumanı içine çekerken yukarıya baktı, kaşlarını çatarak.

Sis yine indiği gibi ansızın kalkmıştı. Aşağıda, ağaçların arasında sigara dumanı gibi ince kıvrık yine uçan bir boz yılan gibi dolanıyordu ya, sis. Sis. Aslına bakarsan, yoğun ormanların sisi, dağılıp gitmek için, çıkacak yer bulamaz kendine. Böylece havada kararsız asılı kalır. Renk değiştirir.

Biraz dinlendikten sonra sigarasını söndürdü, yeniden yukarıya tırmanmaya başladı. Bu kere, artık ormanın en yoğun olduğu kısmı geride bıraktığı için rahattı, hızla yol aldı, kayalıkların arasına girdi. Yukarıda, GÜMÜŞ'ü görünce rahatladı. Yaklaşıp hayvanın boynunu okşadı, parmaklarını atın yelesinde dolaştırdı, sevdi. Büyük, güçlü, upuzun yolculuklara hazır gibi görünüyordu GÜMÜŞ. Bacakları güçle, istekle seğirip duruyordu. Sırtı titriyordu. Ama aynı zamanda canı sıkılmış gibiydi. Kara, ıslak ağzında bir şeyler geveliyordu, sanki bir şey anlatacaktı da. Şimdilik gücü yetmiyordu.

Çocuk onu orada bıraktı, yukarıya çıktı, sığınağın ağzına vardığı zaman bir inilti duydu. Telaşlandı, eğilerek, hızla girdi içeriye, girince Halil'i gördü. Delikanlı o soğukta, yatağa uzanmış, kirli yırtık yorganını üzerine yarım yamalak almış titriyor, ateşler içinde sayıklıyordu. Onu o halde görünce Murat öyle kötü oldu ki, korktu. Korktu. Koşup Halil'in alnına dokundu, ateşine baktı. Öyle kötüydü ki, Halil, onun geldiğini fark etmemişti.

Murat, ne yapacağını şaşırdı önce ama sonra toparlandı. Halil'i sarstı, kendisinin orada olduğunu, sonunda geldiğini ve onu kurtaracağını, onu iyileştireceğini anlamasını istiyordu. Yorganı açtı, mağaranın içine göz gezdirdi, bir parça su buldu, suyu arkadaşına içirdi. Sonra sobayı yakmaya karar verdi. Bu, birdenbire olmuş olmalıydı. Halil'in böyle bir durumda çaresizce kendini bırakacağını

düşünmezdi hiç. Kuşkusuz, ansızın bir şey olmuştu da kendine bakamamıştı böyle.

Çıktı, mağaranın hemen yanında bir kovuk vardı, burada odun parçaları tutardı Halil. Bir nevi kömürlük. Kömürlük. Odunları aldı, içeri geçti, küçük odun sobasını yaktı, o yakınca sobanın alevi hemen yaladı içeriyi. Duman mağarada dolaşmaya başlayınca Halil öksürdü. Yorganını arandı, öyle sarsılarak titriyordu ki, yorganı tutamıyordu bir türlü. Murat delikanlının yanına gitti. Yorganı iyice uzaklaştırdı, yanına oturdu, ibriği bir eline aldı. Halil'in yüzünü soğuk suyla yıkamaya başladı.

39.

Ona öyle geliyordu ki, gece, deve sesleriyle doludur. Gerçi yüz yıldan bu yana artık bu civarda hem de has develerin bulunduğu Cide taraflarında deve kalmamıştır ama. Belki de bu nedenle. DAVUT'un sesi tüm develerin sesi gibi gelir insana. Böyle bir durumda, son deve, yeryüzünün tüm develerini temsil eder. Ettiği için de değişir. Sesi daha gür çıkmaya, hem de pek çok ağızla böğürmeye başlar. Ama ormanın sesini de böyle duyuyordu. Orman köyün yanında kıpırdanıp duruyordu ya. Rüzgâr estiği zaman ormanın içinden bu yana iri su damlaları geliyordu. Kaba hışırtılar. Her biri birer gülle gibi parçalı kahverengi kozalaklar, gövdelerden kuruyup dökülmüş, sonra çalı başlarına düşmüş sakız taşları. Ölü arılar. Ölü arılar. Arı sanki ölümsüz olmak için ölür. Ah ah arının kanı bulunmaz arkadaş. Kanı olmayan şey de ölemez. Arı havalanmış kuru bal gibidir. Kuru yaprak gibidir. Arının kanatları da yapraktır. Yaprak. Bu kuru yapraklar. Bunlar da rüzgârla birlikte yeniden havalanır. Köye doğru uçar. Ama bunun da sesi çıkar. Bir kere yeniden havalandığı için. Bu kuru kanatlar havada vınlamaya başlar. Eski uçaklar gibi böğürtü çıkarır. Motorlu uçaklar gibi kaba havalanır gelir köyün içinde. Ancak rüzgârın gücü tükendiği zaman konacak yer bulur.

Ama artık bütün dikkatini devesine vermişti ya. Sabaha karşı, uyanır gibi olduğu zaman. Sanki gece boyunca deve ona türlü donlarla seslenmişti. Yaprak donuyla. Arı donuyla. Rüzgâr donuyla. Dede Sultan. Dede Sultan. Gözünü açtığı zaman her yanı ıslanmış gibiydi. Kötü rüya düş, bir yandan da karakura görmüştü. Koncoloslar uzun tırnaklarıyla başında dönmüş durmuş, gulyabaniler, yüzü kara örtüyle kırk kat kapatılmış kara cellatlar işli dövmeli kollarıyla ellerini oğuşturarak ve. Cilalı baltalarıyla sırıtarak yanında bekledikleri için. İşte böylece Dede Sultan da ter içinde kalmıştı. Ter içinde. Kalktı, acelesi varmış, hem de panik içinde bir yerlere yetişmesi gerekirmiş gibi hızla taşlığa geçti, leğendeki suyu ısıtmaya falan kalkmadı, büyük demir leğenin içine oturdu, suyu başından aşağıya titreyerek ve can havliyle döktü. Cin de ifrit de geldiği gibi

gitsin. Cin ve yardakçıları ve yanında üç harfli ne varsa toprağın içindeki kuyu başlarından girerek yedi kat aşağıya insin.

Başına bir iş mi gelecekti acaba? Annesi olsaydı. Annesi keşke kendinden uzun yaşasaydı hem de kendisi annesine ömrünün ikinci yarısını seve seve verirdi ya. Neyse. Kadın ak paktı, başında saç değil ak ipekten örgü ipi çıkardı hep. O zaman o kadına ayan olan bilginin haddi hesabı yoktu. Ayrıca okuyup üflemesi ve insanı iyice kötü işten kurtaracak derin mi derin bir nefesi vardı.

Ama demek ki artık buradan gidecekti. Kafasına koyduğu gibi. Lafı daha fazla uzatmayacak, devesini alıp gidecekti. Değil mi? Allahım, diye geçirdi içinden. Gülali iyileşmiş olsun. Gülali iyileşmese bile, bir parça kendine gelsin. Gelsin ki ben ondan DAVUT'u alayım. Alıp gideyim. O bundan sonra deveyi ne yapacak? Kendisi gibi, aslına bakılırsa DAVUT da artık ölü sayılır. Yok sayılır. Yani, böyle giderse, bakılmaz ve de başıboş bırakılırsa. Böyle bir işin ölümden ne farkı var? Ama zaten Gülali ölecek olursa. Onun A.'dan oğulları gelecek. İki mendebur oğlan. İki katil. Katil. Ne iş yaptıkları belli değil. Her keresinde köye başka başka arabalarla gelir. Gelmez de, yukarıdan, hem de Allah'ın yanından sanırsın, lütfedip aşağıya iner. İndiği zaman köylünün yüzüne bakmaz. Yalnızca köylünün değil, Gülali'nin de yüzüne bakmaz ve analarını şöyle bir görüp giderler. Değil mi? Deve bunların eline kalırsa ne yapacaklar. Hayvanı kesecekler. Hem de o kutlu, yarı kutlu ve mübarek hayvanı ki. Peygamber kalkıp da Horasan'dan gelmiş. Gelip onu görmüş. Boynunu sevmiş.

Leğenden çıktı. Soğuk su iyi gelmişti ya, çelik gibiydi. Titriyordu. Ama iyi olmuştu yani. Bütün o karakoncoloslar, gulyabaniler, cellatlar, terle birlikte çekilip gitmişti. Arkadaş. Bu dünyada insanın kafasının rahat etmesinden daha güzel bir duygu yok. Kafan rahat edecek. Kafanın içinde arılar uçuşmayacak. Arı bir kere uçuşmaya başladı mı, sen de artık ayvayı yemişsin demektir. Öyle ya. Üstünü giyindi. Ama dur bakalım. Birden aklına geldi. Dur bakalım. Gülali'ye gidecekti. Gülali'nin biraz daha yaşaması lazım değil miydi? O Reyhan'a söz geçirecek. Onu alıp. Yani Gülali'yi alıp gerekirse kendi kucağında Ç.'deki doktora götürecekti. Doktor Servet'e. Doktor Servet iyi adamdı. Okumuş adamdı. Dede Sultan, seni çok sevdim ben, demişti bir keresinde. O zaman yine Bekir Komutan vardı buradan giden. Onunla içiyorlardı. Dede Sultan'ı yanlarına

çağırınca. Biraz sohbet edince. Ondan DAVUT'u ve ona yapacağı akıl almaz eyeri dinleyince. Ne zaman işin düşse, bir sıkıntın, ağrın sızın olsa ilçeye gel ve de beni bul, demişti. Gidip onu bulurdu. Bu adam bu devenin son şansıdır Servet kardaş, derdi ona. Gel, bu adamın hastalığına bir çare bulursan sen bulursun. Bu nedenle de ocağına düştük. Böyle söylerdi. Gülali'yi sağaltır getirir. Sonra da karşısına oturturdu. Böyle böyle, senin halin iyi değil, gel bu deveyi bana ver, ben ona öyle bir havut yaptım ki, bu bir semer değil de bir nevi ilaç. Büyülü bir ilaç. Hem de bir uçan halı. Yazıktır ve peygamber mirasıdır. Gel bu hayvanı bana ver. Çocukların onu kesmesin. Kesip de yemesin. İnsaniyetlik öldü mü? Bir Gülali'de insaniyetlik kalmadı mı?

40.

Kalmaz olur mu? Ama önce... Birden aklına geldi, üstünü giyinip de titremesi geçtiği zaman. Yatağın altına eğildi. Gelir gelmez onları saklamıştı ya. Onların başına aman bir şey gelir de biri elimden alır da. Onca boncuk zayi olur diye korkmamış mıydı? O korkuyla sabahlara dek iblisle karakurayla uğraşarak kanı çekilmemiş miydi? Şimdi bu boncuk en güzel bir boncuktur. Neden? Çünkü hem bir Allah'ın lütfu olarak suyun içinden derişip çıkmış. Hem de evliya tarafından haber verilmiştir. Antep'teki o güçlü heybetli evliya. Ah ah, o evliya tarafından. Onu anımsıyordu. Onu gidip bulacaktı. Evet evet, yeniden Antep'e gidecek. Hem DAVUT'u da yanına alacak. Devesinin sırtında Antep'e gidecek. Semeriyle beraber devesini Allah'ın o güzel kuluna armağan edecekti. Diyecekti ki, bana bak, arkadaş, bu deve de, bu semer de benden çok sana yakışır. Neden dersen, boncuklu pınarı bana sen gösterdin de onun için.

Neyse. Neyse. Ne demişler, rüyayı dikkate al, ama ona inanma. Boncuk torbası dün bıraktığı yerde, yatağın altında sapasağlam duruyordu. Gözleri parladı onu görünce. Şıkır şıkır. Şıkır şıkır. Büyük bir mucizeydi, değil mi? Bir pınarın insana boncuk vermesi. Bir suyun boncuk yaratması. İşte, Allah'ın mucizelerinden biriydi. Allah var. Allah var. Allah olmasa bir pınarın içinden boncuk nasıl çıksın? Hem de gümüş ve altın. Yıldız gibi ışık saçan kusursuz inci nasıl çıksın. Çıktığına göre... Uzanıp torbayı aldı. Öyle ağırdı ki, Şeytan Kayalıkları'ndan buraya onu nasıl taşıdığına şaşırdı. Torbayı aldı. Odadan çıkıp çalıştığı, bir zamanlar işlik olarak neredeyse bütün gününü geçirdiği eski ahıra geçti. Tozlanmıştı ahır. Tavan penceresinden sızan ışık cılız bir kılıç gibi yere uzanıyordu. O içeriye girince, bu ışığın içinden bir toz kalktı, belirdi. Dede Sultan boncuk torbasını iş tezgâhının yanına koydu, tezgâhın tozunu aldı. Bir zamanlar, anımsamıyordu şimdi ya, deve için bir semer yapmaya başlamıştı. Ama sonra, işte aklına o boncuk pınarını taktığı için, zaten yaptığı, ördüğü semer de sinmemişti içine. Hayır hayır. Böyle olmaz. DAVUT'a ben öyle bir semer yapacağım ki, bunun

dünyada eşi ve benzeri olmayacak. Yani ne Kastamonu ilinde, ne K.'de olacak. Ve tabii Arabistan memleketinde de böyle eşsiz bir semer bulunamaz. Ama o zaman bunu nasıl yapacağını bilemiyordu. Ama kasnağı hazırlamıştı. Hatta bulduğu, o zaman için en değerli taşları da bir araya getirmiş, örtüyü örmeye başlamıştı. Yine de, yarım bırakmıştı. Neden? Çünkü bu iş böyledir. Bir eser yaratmaya başladığın zaman. Dinlenme anlarında bir adım geriye çekilip eserine bakarsın. Eşsiz bir eser öyledir ki, tümüyle aynı malzemelerden yapılmış olsa bile, o öbürlerinden daha başka bir parıltıya sahiptir. Neden, bunu bilemeyiz, ama böyledir.

Eski kasnağın önüne geçti, boncuk örtüyü söktü parçaladı, ağaç iskeleti beğenmedi. Elbette, zamanla ağaç örgü gevşer, örtünün onu nereye kadar koruyacağı belli olmaz. Yine de, bu kere yaptığı işi beğenmedi, tutup onu da attı. Sonra ahırın bir köşesine serdiği kütükleri açtı, parçaları çıkardı, sağlam, ak iri dalları beğenip ayırdı. Ayırdığı dalları tezgâhın üstüne topladı, keskilerini çıkardı, yontmaya başladı. Öyle tuhaf bir andı ki, kendinden geçmişti. Ağacın beyaz kıymıkları havada uçuşuyordu. Bununla birlikte, elbette, ağacın kokusu da uçuyordu havada. Zamanla, bu işi böyle uzun zaman, yani diyelim bir ömür boyu yaptığı için, elindeki parçanın hangi ağaca ait olduğunu kokusundan tanımaya başlamıştı. Efendim. Kiraz ağacının tatlı bir kokusu vardır. Yani, burada şunu açıkça söylemek gerekir ki, kiraz kütüğü, yontmaya başladığınız zaman, şekerli bir koku yayar. Ayrıca, sizin ondan bir iş işlemeniz için, kiraz kütüğünün fazla kurumamış, yani eskimemiş olmasına dikkat etmeniz gerekir. Neden derseniz, kuruduktan sonra, belki o şekerin etkisiyle, kiraz iyice sertleşir ve bir zaman sonra bir fosile, yani bir nevi kayaya dönüşür de onun için.

Burnuna, ağzına ve birkaç gündür uzamış sakallarının arasına karışıyordu bu kıymıklar. Bu şekilde, uzun zaman çalıştı. Yeniden ter içinde kalmıştı. Ter ensesinden, saçlarının arasından çıkıyor, sırtına sanki ince bir çizik o sırada oluşurmuş gibi akıyordu. Ama aldırıyor muydu bakalım? Bir ara durdu, yonttuğu dalı izledi, önünü arkasını gözden geçirdi. Beğendi yaptığı işi. Bir eser. Bir eser çıkıyordu ortaya. Hem, ağacın içine girdikçe, açıkçası, düşündüğü kadar çok olmamıştı demek. Kiraz, bir sakız gibi açılıyor, ak beyaz derinleşiyordu. Kokusu da bir güzeldi ki. Dalı alıp burnuna götürdü. Kokladı ya, koklamak gibi değildi, yani koklamaktı kuşkusuz.

Ama tadına da bakıyordu sanki. Biraz daha çalışsa. Belki. Belki yonttuğu dalın içine girebilir. Onunla bir ve aynı şey olurdu. Olamaz mıydı? Neden olmasın. Pınar suyundan boncuk veren Allah, böyle bir mucizeyi neden vermesindi ona? Değil mi?

41.

Dışarıda bir at kişnedi. Dede Sultan, kiraz dalını kokladığı sırada duymuştu kişnemeyi. Duyunca, aklından bir sürü şey geçti. Çocukların geldiğini düşündü. Çocuklar geldiyse, gelirlerse, onu Gülali'yle görüştürmezlerdi. Onu eve de, ahıra da sokmazlardı. Dalı bıraktı, koşar adımlarla dışarıya çıktı. Kadir Ağa, atının üstünde heybetle oturmuş, bir yere gidiyordu. Sırtında gümüş işlemeli, güneşte parlayan bir tüfek vardı. Çelik sırmalı bir tüfek. Kadir Ağa, son zamanlarda öyle olmuştu ki, boynu, karnı irileşmiş, bacakları iyice kalınlaşmış, buna karşılık görünüşü daha da korkunçlaşmıştı. Kadir Ağa. Kadir Ağa. Dede Sultan onu bir türlü anlayamamıştı. Bazen, bir yerlerde karşılaşırlardı da, nedense hiç konuşmazlardı birbirleriyle. Dede Sultan'a göre, Kadir Ağa öyle tuhaf biriydi ki, başka bir dünyadandı sanki. Bir yerlerden, bir başka memleketten gelmiş, nedensiz bir öfkeyle kuşanmıştı. Dede Sultan arada köy kahvesinde de görürdü onu. Konuşmalara katılmaz. Katılsa da, kimseyi ilgilendirmeyen başka başka şeyler söylerdi.

Gerçi, kendisi farklı mıydı ondan? Belki o da onun için öyle düşünüyordu, olamaz mıydı? Hatta belki Dede Sultan yarım akıllıdır, hatta delidir, bu nedenle de ona karşı hoşgörülü olmak gerekir diye düşünenlerden biri de oydu, kim bilir?

Kadir Ağa, atının sırtında, belinde çelik sırma bir tüfek, gıcırtılar çıkararak yukarıya doğru yollandı gitti. Dede Sultan işine bir kere ara vermişti ya, dönüp ahıra baktı. Öyle istiyordu ki, yeniden tezgâhın başına geçsin, kiraz dallarını, onun o tarçınlı kokusunu ala ala yontsun, sonunda da, bu kasnak işini bitirsin. Bitirince de boncuklarla çalışmaya gelsin sıra. Ama öyle olmaz. Öyle olmaz. Bir eser yaratacağınız zaman. Çalışmanıza ara vermek zorundasınızdır. Neden dersen, insan arada bir ruhunu dinlendirmelidir de onun için. İyi bir semer için, dinlenmiş bir ruh gerekir.

Ahıra bakınca ne kadar yorulduğunu anladı, beklemek istedi biraz. Ama nasıl bekleyecek? İçeriye geçti, alnını, terleyen göğsünü sildi, bir bardak su içti. İçtikten sonra da kapıyı çekip yola çıktı.

Gidip Gülali'nin durumuna bakacaktı şimdi. Gülali, Allah vere de toparlansa biraz. Gözünü açsa. Hem, aslına bakarsan, ölmek için daha erken. Erken. İnsan ölmek için o kadar acele etmemeli. Yani, biraz mücadele. Biraz sabır. Biz, biz ömrümüz boyunca niye yaşıyoruz, daha sabırlı olmak için. Acıya karşı biraz daha dirençli olmak için. Öyle değil mi yani?

sonra, sultanım, bu başsız adamlar birden ortadan kayboldular hem de kaşla göz arasında hem de biz ne olduğunu anlamadık, birden havaya sise karışıp uçup gittiler, ama insanoğlu öyle kolay yitmiyor, yani o kadar kolay değil, zaten kendisi yitse sesi yitmiyor ama bunu anlamak için ortalığı sağlam sis basmış olması gerekir, kafalar yitiyor ama bu kere de sesler yitmiyor, yani, senin anlayacağın, ormanın içinde ve dağların üzerinde, bu padşah yardımcılarının sesleri dolanmaya başlıyor hem de nasıl, yardım dileyerek, aman dileyerek, bizi bir kurtaran yok mu, bize bir acıyan olmayacak mı, diye bağırarak, sisin içinde böyle yakarmalar yükseliyor, yükselince de bizim bu köydeki yani bu adamların başlarını arayan kim varsa, bunlar korkuya kapılıyorlar...

Kör Fatma olsaydı, insanın acıya dirençli olmak için gerekirse başını vereceğini söylerdi, diye düşündü. Düşününce de güldü. Güldü. Öyle tuhaf bir zaman yaşıyordu ki, yani kendine göre, ona kalırsa, yaşamış yaşamış, sonunda Allah ona birtakım bambaşka kapılar açmış ve başka bilgiler vermişti. İşte, sonunda başka bir şey olmuştu. Bir dünyadan başka bir dünyaya geçmiş, Yunus'un dediği gibi, âlemler arasında, bir hakikatle başka bir hakikat arasında gidip gelmeye başlamıştı. Bir an için öyle coştu, öyle kabardı ki, yolun ortasında durdu. Derin bir soluk aldı. Gülümsedi. Artık, ona öyle geliyordu ki, gerçekten de, âlemler arasında bir yerdeydi. Yani, ister o yana, isterse bu yana geçerdi. İster peygamberin, ister Allah'ın huzuruna çıkardı. Öyle değil mi? Bir kere o pınardan boncuğu aldığına göre. Bundan sonra her şey olabilirdi.

Bunları düşünürken Gülali'nin evine geldi. Kapıyı çaldı. Reyhan geldi içeriden, o açarken gıcırtılar çıkardı kapı. Kadının yüzünden düşen bin parçaydı yine. Bir zaman, bu kadın, Dede Sultan'ın yüzüne baktı. –Ne var, dedi sonra. Dede Sultan kulağını kaşıdı. –Bacı, dedi, ben, ben geldim ya, şey için... Durdu, ne diyeceğini unutmuş

gibiydi. Neden sonra anımsadı. –Gülali nasıl, dedi. –Nasıl olsun, dedi Reyhan. Aynı. –Ben bir göreyim onu, dedi Dede Sultan. Ne de olsa, değil mi, ne de olsa Gülali çok eskiden... Değil mi? Reyhan kapıyı araladı. Aralayınca Dede Sultan güldü, ayakkabılarını çıkardı, içeriye geçti.

Gülali yine gözleri kapalı, elleri göğsünde yatıyordu. Yüzü sararmıştı. Reyhan, yorganı kocasının boynuna dek çekmişti.

42.

Gülali, kıpırtısız yatıyordu yorganın altında. Soluk alıyor muydu, bunu anlamak için iyice yaklaştı ona Dede Sultan, kulağını adamın burnuna soktu, bekledi, evet, derinden, ağır, soluk alıp veriyordu. Tabii, o kadar yavaştı ki, bir ara, nedense soluğunu onunkine uydurmaya çalıştı. Ama olmadı. İnsan ölür. İnsan ölür. Bu kadar yavaşladıktan sonra insanın hayatta kalmasına olanak yok. Ama, sonuçta adam hayattaydı işte. –Gülali, diye seslendi. Gülali tınmadı. Uzanıp çenesinden tuttu hastayı, başını salladı. Gülali'nin ağzından bir şıpırtı çıktı. Dede Sultan başını salladı umutsuzca.

Bu sırada Reyhan çıkıp geldi. Kadın bu kere değişmişti. Yine suratı asıktı ya, az daha sakin, az daha yelkenleri suya indirmiş gibi görünüyordu. Umursamaz bir hali vardı. Anlaşıldığına göre, yani Dede Sultan böyle geçiriyordu içinden, anlaşıldığına göre kadın kocasının hastalığından, halsizliğinden, yatalaklığından bıkmış usanmıştı artık. Bazımız ölemez. Neden dersen, ölmek de öyle kolay iş değil de onun için. Ölmekle dalga mı geçiyorsun? –Sen nerelerdeydin, diye sordu Reyhan. Dede Sultan öyle şaşırdı ki, Reyhan ona böyle sorular sormazdı hiç, ne olmuştu da? –Benim biraz işim vardı, dedi, bir an için, boncuklardan söz edecek oldu ona ama hemen vazgeçti. Ona öyle geliyordu ki, bu boncuk meselesini kimse bilmemeliydi. –İşim vardı, diye yineledi, bazı gereçlerim eksikti, gidip onları aldım geldim. –İyi etmişsin, dedi Reyhan, sonra kocasına baktı, bu arada oturmuştu ya, oturunca, eteğine bir şeyler dökülmüştü sanki, bunu eliyle süpürdü, avucunda topladı, sonra da, leçeğinin ucunu ağzına götürdü, bununla, söyleyeceği şeyleri içine gömmüş gibi bir hali vardı. Kalkıp ocağın içindeki iri çaydanlığı aldı, o zaman Dede Sultan, masanın üstüne baktı. Çay bardakları yıkanıp tepsinin içine konmuştu. Su damlacıkları vardı bardakların üstünde.

Dışarıdan bir gürültü geldi. Kapının önünden geçen inekler vardı, bunlar birden akıllarına bir şey gelmiş gibi durup yola bakıyor, sonra hemen yakınlarındaki bir eve girecek gibi oluyorlardı

ama bu kere öyle olmadı. Hayvanın biri bahçeye girdi, girince bir kovayı devirdi, sonra, bu kovanın devrilmesi sanırsın büyük bir olay, girdiği gibi hızla çıktı bahçeden. –Bacı, dedi Dede Sultan, ben Gülali'yi ilçeye götüreyim. Orada çok ahbabım olan bir doktor var. Hem de kendisi iyi arkadaşım olur. Zaten bana bir de sözü var. Ne zaman başın sıkışsa ve de ihtiyacın olsa bana gel, hem de başka bir yere gitsen üzülürüm, demiştir. Ben Gülali'yi alıp oraya götüreyim. Ona baktırayım. Allah'ın izniyle onu orada iyi ettikten sonra alır gelirim. Yani onunla beraber gelirim. Gülali. Gülali benim eski dostum ve de çocukluk arkadaşımdır. Yani kardeşten ileridir. Hem de can yarısı. Ben onu alıp götüreyim.

Reyhan, çay bardaklarını doldurmuştu bu sırada ya, bunlardan birini de Dede Sultan'ın eline tutuşturmuştu. –Herif çok yaşlandı, dedi, ben ona demiyor muyum sanıyorsun? Kalk git bir doktora demiyor muyum? Ama işte dinlemiyor. Zaten, önceden de böyleydi. Huylu huyundan vazgeçmiyor.

O böyle söyleyince, Dede Sultan'ın canı sıkıldı. Yine Gülali'nin yanında oturuyordu ya, dışarıya baktı. Hava kararmış gibiydi. Bulutlar birden toplanmış, köyün üstünde birikmişti. Havanın içinden, yoğun karanlık bir nem kokusu geliyordu. Bu koku pencereden olmazsa kapıdan dolanıyor ve. Kapı aralıklarından geçerek odanın içine giriyordu. Ne olacaktı? Reyhan, Reyhan ona izin vermezse? Adamı Ç.'ye kaçıracak değildi ya? Şurada Reyhan dönse de, kardeş, sen o deveyi buradan al da git dese, mesela, olur muydu? Olurdu belki. Değil mi? Bunu sormanın belki de en uygun zamanıydı. –Bacı dedi birden. Gülali'yi ilçeye götüreyim diyorum, gerek yok diyorsun. Mesela, burada durmasıyla oraya gitmesi ne fark eder ki? Ha burada. Ha orada. Bırak götüreyim. Belki derdine bir çare buluruz da kalkar geliriz. Gördüğün gibi kendinde değil. Şimdi sen ona söylüyorsun ama o bunu anlamıyor ki. Duymuyor ki. Değil mi?

Reyhan birden kalktı. Dede Sultan'ın çayı bitmişti ya, bardağı elinden aldı. –Bana baksana sen, dedi, çayını içtin, kalk git. Benim de tepemi attırma. Senin başka işin mi yok da Gülali'yi doktora götüreceksin? Onun iki tane aslan gibi oğlu var. Haber verdim, yarın olmasa da öbür gün çıkar gelirler. Ne yapılacaksa da onlar yaparlar. Sen neyse yine Allah razı olsun ama fazla da bu işi karıştırma. Anladın mı?

Dede Sultan, ne diyeceğini bilmiyordu. Kadın birden nasıl bu kadar değişirdi ki? Ama zaten baştan anlamak lazım. Kalktı. O da üstüne bir şeyler dökülmüş gibi eliyle kucağını silkeledi, kepini başına geçirdi. Dışarıya çıktı. O daha adımını atar atmaz kapattı kapıyı Reyhan. Dede Sultan indi, yine dayanamadı, ahıra uğradı, DAVUT. DAVUT. Yine her zamanki gibi can sıkıntısı içinde bekliyordu, karanlığı izleyerek.

43.

Öğleye doğruydu. Sokaktan boğuk sesler gelmeye başlamıştı. Uzakta, kamyonlardan birinin kornası uzun uzun çalınca Mustafa Öğretmen başını kaldırdı. Kaldırınca da birden neşe içinde fırladı, ayaklanıp Toprak'ın karşısına dikildi. –Ne duruyoruz yahu, dedi, görmüyor musun saat kaç oldu? –Enişte uyudun kaldın ya, dedi Toprak, uyudun da deminden beri kıpırtısız yatıyorsun ya, ben de sesimi çıkarmadım. –Yok yok, dedi Mustafa Öğretmen, ben de seni bekliyordum. Kim, ben mi uyuyacağım onca işin arasında? Toprak güldü, başını iki yana salladı. Gülünce öyle sevimli biri oluyordu ki, enişte dayanamadı, çocuğun kara saçlarını karıştırdı eliyle. Toprak yine her zamanki gibi, omuzlarını dikleştirerek ağırlığını bir yana verdi, kalktı. Böyle yapınca bir külhanbeyi gibi göründü yine. –Tamam enişte, çıkalım o zaman, dedi, çantasını aldı, omzuna astı. Sonra durdu. –Yalnız, ne götüreceğiz onlara? –Kimlere, diye şaşırarak sordu Mustafa Öğretmen. –Kime olacak, ablamla dayıma. Onlara bir şeyler götürmek lazım, değil mi, ihtiyaçları vardır şimdi. –Doğru, doğru söyledin bunu, dedi Mustafa Öğretmen, gidip giyecek çamaşır, havlu falan bir şeyler alalım, yani bugün onları bize gösterip göstermeyecekleri belli değil ama yine biz hazırlıklı olalım, değil mi, iyi dedin bunu.

Ece, bir köşede oturmuş sessizce onları dinliyordu bu sırada. Çıkacakları zaman ayağa kalktı, Toprak'la Mustafa Öğretmen'i uğurladı, sonra oturdu yeniden, otururken de eline bir kitap aldı.

Dışarıda basık bir hava vardı yine. Kentin üzerine yoğun bir sis çökmüştü. Ama bu kere bu sis kirli gibiydi biraz. Yoğun, koyu gri, bıçakla kesilebilecek türden bir sisti. Bu nedenle boğuk, anlamsız sesler birbirine karışıyordu. Çarşıya çıktıkları zaman, bir kömür

kokusu çarptı Toprak'ın burnuna, yüzünün önünden sis değil de kömür tozu geçiyordu sanki. Burnunu kapattı, ceketinin eteğini tutup kaldıracak oldu sonra. Ama etek ağzına yetişmediği için bıraktı. –Oo, görüyor musun, dedi Mustafa Öğretmen, ne güzel bir hava var, görüyor musun? Gel bakalım... Bir pasaja girdiler, burası, birkaç yıl öncesine kadar, K.'nin en çağdaş pasajıydı, herkes bir kere gelip görür, bir anlığına kendini İstanbul'da ya da Ankara'da hissederdi ya, eskimişti artık. Sonra yeni yerler açılmış, buraya da daha küçük dükkânlar, terziler, büyük kentlerden ucuz mutfak eşyası getirip satan kısıtlı esnaf yerleşmişti. Bunlar birlikte buraya girdiler işte. Girer girmez de askerler için ihtiyaç maddeleri satan bir dükkânın önünde durup Orhan için don, atlet, çorap aldılar. Sonra bunların aynısından Aynur için de buldular bir yerde. Buradan çıktıkları zaman, Mustafa Öğretmen'in birden aklına geldi, bir baklavacı bulup iki küçük kutu yaptırdılar.

Çarşı kalabalıktı ya, sis vardı yine, bu nedenle hava da soğumuştu. Rüzgâr esmiyordu. Sesler gibi görüntüler de havada asılı kalmış. İnsanların koyu gölgeleri bir yerden bir yere gitmez olmuştu. Kalabalık, usulca hareket ediyordu yani. Koyu gölgeler, başka bir yerden, misal uzak, yabancı bir ülkeden gelmişti sanki, şaşkın, iri gözlerle dolaşıyordu çarşı içinde... Bir ara el arabasıyla plak, kitap satan birine rastladılar, adam iri sakalları, şalvarı andıran kaba pantolonu ve ak gömleğiyle öyle tuhaf görünüyordu ki, kesinlikle başka bir diyardan gelmişti. El arabasının üstündeki teypten âşığın sesi geliyordu. Gerçi, söyledikleri iyice anlaşılmıyordu âşığın ama. Havasına bakılırsa, bir Köroğlu'ydu, birazdan büyük kavgalar başlayacaktı. Kılıç sesleri yükselecek, baş kesilecek ve kan içilecekti.

Bu sırada binalardan birinin içinden, bir atlı çıktı. Mustafa Öğretmen'le Toprak durup şaşkınlık içinde bu atlıya baktılar. Bir kır attı bu; sisin içinde, sisten beyaz görünüyordu. Üstündeki atlı da koyu lacivert giyinmişti. Ama sis bu lacivert giysiyi boyuyordu tabii. Yine yukarıda, bu sakin, görkemli atlının başını kapatıyordu sis. Bir anlamda, başsız bir atlı, sanki çok uzaklardan gelmiş. K. çarşısını denetliyordu. Toprak. Toprak. Öyle heyecanlanmıştı ki, bir yandan atlının çıktığı binayı, bir yandan atlının kendisini izliyordu ya. Onu yitirmemek için, bir zaman sonra binayı bıraktı, atlının peşinden yürümeye başladı. O hızlanınca Mustafa Öğretmen geride kaldı. Çocuk sisin içinde, atlının peşinde yitip gitti. Mustafa Öğretmen

de, yüzünde beliren bir acıyla, yol kenarında bulduğu bir banka uzandı. Canı yanıyordu.

Yine insanlar yavaş hareketlerle yanından gelip geçiyordu ya, kimse bakmıyordu Mustafa Öğretmen'e. Sis karanlığının içinden o âşığın sesi geliyordu. Ağzında bir şey vardı âşığın sanki. Sözcükleri başlatmıyor, bitirmiyor, ama uzun uzun, acıyla bir şeyler anlatıyordu.

44.

Ama bu tuhaflık çok sürmedi, yine sisin içinden, yittiği gibi çıkıp geldi Toprak. Enişte sini buldu. –Hayırdır enişte, bir şeyin yok ya, dedi. Mustafa Öğretmen gözünü açtı. –Yok, yok bir şeyim de, kasıklarımda ağrı var biraz, dedi. Ama geçer. Geçer. Sen nereye gittin ki, ne yaptın ki? –Enişte, dedi Toprak, görmedin mi, binanın içinden bir atlı çıktı. –Yaa, buralarda atlı çoktur, dedi Mustafa Öğretmen, ne var ki bunda? Biz işimize bakalım.

Ağrısı biraz hafiflemiş gibiydi. Kalkıp torbasını yanına aldı, birlikte hapishane yönünde yürümeye başladılar. Önce sebze haline, sonra istasyona varacaklardı, sonra da demiryolu hattını geçip, Nizamiye'ye varmak için duvarın arkasına dolanacaklardı ya, istasyona vardıkları sırada sis dağıldı. Peron bacaları. Peron bacaları. Bunların üstünden bir yabik ve serçe sürüsü havalandı, kuşları irili ufaklı gri, boz tüyleri bir çırpıntı oluşturdu havada, uzaktan bakıldığında, hattın üstünde bir toz bulut asılı kalmıştı sanki. Tüyler yavaş yavaş yere düşüyordu.

Nizamiye'ye vardıkları zaman güneş iyice tepeye yükselmiş. Ortalık ısınmış, hatta dudaklarının üstü, ense kökleri terlemişti. Ama kapalıydı kapı. İnsanlar buldukları yere oturmuş, az ötedeki ağaç altlarına uzanıp saati beklemeye başlamışlardı. Ekmek arası yumurtasını yiyenler, yufkasının içine peynir, kuru soğan koyanlar, uyuklayanlar vardı. Nizamiye'nin önü böylece panayır yerine dönmüştü. Kadının biri bir köşede küçük kızını kucağına almış, leçeğiyle ağzını kapatmış ağlıyordu. Bu manzarayı görünce bir tuhaf oldu Toprak. Öteden beri, bu tür kalabalıkları, örneğin asker uğurlamalarını, hastane kalabalığını, gösterilerde çevresi sarılmış devrimcileri, mahkûmları gördüğü zaman bir tuhaf olurdu ya. Rahatsız olurdu ya, yine öyle olmuştu. Ona öyle geliyordu ki, işte böyle manzaralar, bir anlamda kıyamet belirtisidir, ya da doğrusu, ileride bir gün olacakların, asıl karmaşanın ve kaosun bir küçük örneğidir. Yani bizim hazırlıklı olmamız gereken durumlardır. Ama böyle durumlara, yani diyelim ki savaş ve kıtlık hallerine insan tam olarak hazır olabilir mi bakalım? Olmaz. İnsan istediği kadar hazırlansın. Gerçekler başladığı zaman, tüm idealler, tasarılar, tüm o boş hazırlıklar birden değersizleşir. İnsanın ayakları ister istemez yere basmaya başlar. İnsan ancak savaş zamanlarında, kıtlık zamanlarında gerçekçi olur.

Böyle zamanların dışında her şey hayaldir, idealdir, zaman kaybıdır.

Mustafa Öğretmen durup bir zaman, yüzünde ince bir acıyla Nizamiye'yi inceledi. Elini beline koymuştu ya, bir yandan uzanıp bekleyecek bir yer, bir boşluk, bir çimenlik arıyordu. Saatine baktı. Sonra başını kaldırdı yeniden. –Gel bak, şurada biraz biz de uzanalım, daha zaman var, dedi uzakta bir yeri işaret ederek. Bu gösterdiği yer, kalabalıktan uzak, demiryolu hattına yakındı. Oraya vardıkları zaman Toprak, kuru traverslerin üst üste yığıldığı, adeta bir kanepe gibi istiflendiği yere oturdu. Isınmıştı travers. Ama yağı kurumuştu ya. Temizdi ya. –Gel sen de enişte, dedi. Mustafa Öğretmen travers yığınına yan gözle baktı, oturmadı, ray hattına biraz daha yaklaştı, çimlere yanpeleş uzandı. –Böyle daha iyi, dedi, bana bak, hava çok güzel olmuş. Bir güzel ısınmış ki, ancak bu kadar olur. Şimdi ben biraz uzanacağım ya, uyuyakalırsam bir buçuğa doğru uyandırırsın, tamam mı? –Tamam enişte, dedi Toprak. Dedikten sonra o da travers yığınına uzandı. Çantasını da yastık yaptı kendine.

Mustafa Öğretmen gözlerini kapattı. Keyfi yerine gelmişti.

Ben içeri düştüğümden beri
güneşin etrafında on kere döndü dünya.

diye mırıldanmaya başladı ama bu sırada hemen yanındaki hattan koyu kahverengi bir kömür vagonu geçtiği için şiirin kalan kısmı duyulamadı. Tren geçip gittiği zamansa zaten uyumaya başlamıştı. Yüzü arada kasılıyordu yine. Böyle olunca güzel şeyler düşünmeye çalışıyor. Hatırına getirebildiği geçmiş günleri alabildiğine aydınlık, renkli kareler gibi bir bir gözden geçiriyordu. Trabzon'u anımsıyordu sözgelimi. Sonra oradaki edebiyatçı arkadaşlarla İstanbul'a gidip *Varlık*'ın bürosunu ziyaret etme tasarılarını. Bir ideal. Bir ideal. Mektupların yollarda kaybolması. Dergi sorumlularından bir türlü alamadıkları yanıtlar. Bir ara, şiirlerin çektiği eziyet üzerine konuşmuşlardı arkadaşlarla. Şiir eziyet çeker. Şiir eziyet çeker. Bu dünyada şiirden daha acı bir nesne, ondan daha zavallı bir varlık var mıdır?

Yine de, o eski zarfları, ellerine binde bir geçen yanıt mektuplarını düşünürdü. O zaman için bunlar, kendi edebiyatçı kimliğinin bir arşivi niteliğindeydi. Yani kendi tarihi açısından müzelik. Müzelik. Çok değerli evraktı. Ve sonra Hopa. Kemalpaşa.

Gözünün önünden trenler, gürültüyle geçip giden dekovil. Polis copları. Gardiyanların amansız böğürtüleri ve pas kokusu. Gözünün önünden böylece nesneleşmiş bir pas kokusu geçiyordu.

45.

Neden sonra Toprak uzanıp sarstı enişteşini, o sarsınca Mustafa Öğretmen uyandı, bir zaman nerede olduğunu anlamaya çalıştı. Ama sonra anımsadı hemen. Doğrulup kalktı. –Evet, hadi bakalım, dedi, birlikte çalak adımlarla Nizamiye'ye yürüdüler. İnsanlar ayaklanmıştı, demir kapının önüne toplamışlardı ya, askerlerden biri, elinde tüfek, çıkıp bekleyenleri sıraya koymaya başlamıştı. Sürekli bağırıyordu. İnsanlar, duymuyordu sanki onu. Yaşlılar her şeyden bezmiş, kadınlar korkmuş görünüyordu.

Sıraya girdiler. Bir zaman da böyle geçti. Sıra onlara geldiği zaman Mustafa Öğretmen çantasına davrandı, dün kendisine karakoldan verdikleri evrakı çıkardı. Sonra bu evrakın yanına kimliğini ekledi. Bu sırada Toprak'ın omzuna dokunmuş, bu suretle ondan da kimliğini istemişti. Bunları görevliye uzattı, görevli elindekileri inceledi. Sonra üstleri arandı. Görüş alanına girdikleri zaman, Mustafa Öğretmen'in yüzü kasıldı yine. Kasıklarındaki acı dinmiyordu bir türlü.

İçerisi yarı karanlıktı. Mahkûmlar demir parmaklıkların arkasında tanıdıklarını bekliyorlardı ya yine ana baba günüydü içerisi. Basık, basık. Soluk alınamaz olmuş, sıcak, havasızlık beter bir hal almıştı. Tuvaletlerin kapısı ardına kadar açık olmalıydı. Arada, esecek olsa bile, rüzgâr berbat bir koku getiriyordu içeriye.

Bu sırada Aynur'u gördüler. Aynur. Aynur. Önce o onları görmüş, ellerini göğsünde kavuşturmuş gülümseyerek bekliyordu. Toprak ablasını görünce gülümsedi, hızlandı, bu sırada birilerine çarptı ama aldırmadı. Mustafa Öğretmen de peşinden gitti onun. –Ne o enişte, basurun mu azdı yine, diye bağırdı Aynur. Yüzünde muzip bir gülümseme vardı. Bunu duyunca kızardı Mustafa Öğretmen. –Yahu, dedi yüzünü asarak, az oldu böyle, biraz daha bağır da gardiyanlar da duysun. –Olur, dedi Aynur, dönüp koğuşlara doğru bağıracak gibi oldu ama vazgeçti. Kıs kıs güldü sonra. –Bana bak enişte, dedi, bu işin ilacı yoğurt. Yoğurt süreceksin, sonra da, yani bir dahaki görüşte buraya gelip bana dua edeceksin, tamam mı?

Mustafa Öğretmen de dayanamadı, güldü. –Yahu neyse, dedi sonra, geçmiş olsun. –Siz, siz nereden öğrendiniz burada olduğumuzu, diye sordu Aynur. –Biz hep soruyoruz ya, dernekte haber aldık. Bizim avukatlar da haberdar, yani çok insanı almışlar, bunlar, tabii siz başka türlü yakalandınız ama... Parmaklıklara doğru eğilmiş, kısık sesle konuşuyordu, Toprak da yine bir omzu havada, enişte-sine iyice yaklaşmıştı. İçerideki uğultu, pis koku dayanılacak gibi değildi. Bir zaman konuşacak bir şey bulamadılar. Sonra Mustafa Öğretmen torbasını arandı, bulamayınca telaşlandı. –Yahu bir şeyler almıştık ama, dedi kekeleyerek, almıştık ama bulamıyorum şimdi. İşe bak sen.

Bu sırada Toprak güldü. –Enişte sen uyuyunca torbayı çantama koydum ben, dedi, çantasını parmaklığın önüne koydu. Fermuarı açınca, COCO fırladı çıktı dışarıya. Soluk soluğaydı. Aynur onu görünce bir çığlık attı, sonra öyle bir sevindi ki, neredeyse, ne-redeyse hayvandan hızlı hareket etti. Gerçi COCO sersemlemişti çantanın içinde. Çocuk çantayı kendisine baş yastığı yaptığı zaman ezilip ölecekti neredeyse. Korku içindeydi. Kalbinin kabarıp kalkı-şı, ağzının kenarındaki yutkunma görülecek şeydi. Aynur. Aynur yakaladı onu, avucunun içine aldı, COCO başını korkuyla kaldırıp kızı izledi uzun uzun. Yutkunup duruyordu. Gözleri irileşmiş, bu lacivert, yalımlı gözlerin çevresinde parlak beyaz halkalar oluşmuş-tu. Aynur kertenkeleyi öyle sevdi ki, görüşü de, Toprak'la enişteyi de, hapishanenin kalabalığıyla gürültüsünü de unuttu. Burnunu yaklaştırıp gülümsek baktı COCO'ya. –Ulan sen nereden geldin, kız sen nereden geldin, diye sorup duruyordu.

Toprak hiçbir şey anlamamıştı bu işten. Bir COCO'ya, bir ab-lasına bakıyordu ya Mustafa Öğretmen de önce şaşırmış, sonra gülümseyerek kızı izlemeye başlamıştı. Neden sonra Aynur kerten-kelesini cebine koydu, cebinin fermuarını kapattı. –Oğlum, en güzel mahkûm hediyesi valla, iyi akıl etmişsin, dedi kardeşine bakarak. Toprak'ın yüzü kızardı. Çocuk, çantanın içinden atlet, don torbasını çıkardı, ablasına uzattı. –Abla, biz tam bilemedik neye ihtiyacın olur, dedi, sana çarşıdan temiz çamaşır aldık. –İyi etmişsiniz, dedi Aynur. Sonra sabırsızlık içinde sordu. –Ablam nasıl? –İyi, ablam iyi, dedi Toprak. Sonra yutkundu. Ayakuçlarına baktı. O bakınca Aynur güldü. Bir yaramazlık yok ya, dedi işkillenerek. Toprak, enişte sine baktı. Mustafa Öğretmen uzaklara dalmış gibiydi. İhtimal yanında-

ki mahkûmla yakınının konuşmasına kulak kabartmıştı. Canıma tak etti anne, diyordu kadın. Sen içeri girdiğinden beri kapımdan ayrılmıyor. Sorsan bir şey yok. Ama her gün orada, durmasa bile yoldan geçiyor... Neden sonra, başını kaldırdı. –Aynur, dedi, bir şeye ihtiyacın var mı? Biz, biz aniden öğrenince, ablanla dün buradaydık, yani biraz hazırlıksız geldik, kitap getirirdim sana. –Olur enişte, dedi Aynur, yine güldü, sonra birden aklına gelmiş gibi gözü parladı. –Annem nasıl, diye sordu.

Yandaki kadının canı öyle sıkılmıştı ki, parmaklıkları tuttu. Yüzü titriyordu. –Namussuz, dedi, namussuz.

46.

Bir ara, salonun arkasından bir gürültü geldi, mahkûmlardan biri görevliye bağırıyordu. Koğuşlar tarafından askerler geldi, mahkûmu tutup yaka paça içeriye götürdüler. Yakını, gençten bir çocuktu, olanlara inanamamış gibi, bir zaman yine bekledi parmaklıkların önünde. Başını öne eğmişti, arada burnunu hafifçe çekerek ağlıyordu. –Annemi kaybettik abla, dedi Toprak. Bunu duyunca Aynur bir zaman, bir şey duymamış gibi yine güldü. Sonra gülüşü yüzünde dondu. Ama başını eğmedi, gözünden yaş sızdı, katı, boncuk gibi yüzünde yuvarlanan bu yaş hızla çenesine aktı, sonra da hapishanenin beton zeminine damladı. Sonra yine hafifçe gülümsedi. –Bir kere daha görseydim iyi olurdu ya, dedi, Fındık Hanım. Fındık Hanım. Ben ona çok zahmet verdim şu son zamanda. Değil mi? –Ne zahmeti abla, dedi Toprak. Annemiz en çok seni severdi. Hem de ikide bir söylerdi ya, en ciğerliniz odur, derdi. –Evet, öyle derdi, diye güldü Aynur. Ulan bakın, kadın o yaşta unutmadı ya kim ciğerli kim değil, siz de ona göre. Tamam mı? Uzanıp kardeşine sarılmak istedi ama yapamadı. Burnunu sildi, başını hafifçe eğip alnını tuttu, bir zaman sessizce, sarsıla sarsıla ağladı.

Mustafa Öğretmen acıyla gülümsedi, küçük çantasını elinde tutuyordu ya, bir yere koyabilir miyim, diye çevresine bakındı. Sonra vazgeçti. Toprak'ı süzdü. Sonra çocuğa sarıldı boştaki eliyle. Toprak'ın gözü yaşardı, o da ağlayacak gibi oldu. Genç öldü, genç öldü diye yineleyip duruyordu Mustafa Öğretmen içinden. Ama burada böyle. Hele onun şartlarında.

Neden sonra hepsi toparlandı. –Ablama selam söyleyin, dedi Aynur. O benim bacımdır. Bundan sonra canı sıkılmasın. Allah alır Allah verir. Ama ona da iyi bakın ki biraz gün yüzü görsün. Eziyetli olmasın. Buradan yakında çıkacağım. O zaman ablamı canı sıkılmış görürsem... Görürsem, benden çekeceğiniz var. Enişte, senin de. –Yahu elbette, diye şaşırdı Mustafa Öğretmen. Elbette iyi bakacağız, merak etme sen. Sen de çıkacaksın, biz, biz, bizim derneğin avukatları var. Bir sürü avukat, bunların da eli armut toplamıyor.

Bu haksızlıklar yakında bitecek. Sen içeride kurtulacaksın, biz de dışarıda. Ama senin de burada kendine iyi bakman gerekiyor. Ne demiş, *Yaşamakta ayak direyeceksin*... Yani, bu böyle... Böyle.

Eniştesinin konuşması öyle hoşuna gitmişti ki, Toprak onu hayranlıkla izliyordu. –Ayrıca, diye atıldı birden. Ayrıca, abla, devletin adaletine de güven olmaz. Bizim, yani halkın da avukatları var. Biz de seni buradan alacağız. Hiç merak etme. Orhan dayımı da. Sonra, birden aklına gelmişti ya. Koğuşlar tarafına baktı. Orhan dayım neden gelmedi, dedi. –Ohoo, dedi Aynur, senin daha dünyadan haberin yok, sen bu halde mi buradan alacaksın beni? Deminki gibi gülüyordu yine. O gülünce Mustafa Öğretmen de güldü. –O erkekler tarafında, dedi ama görüşü bugün değil, onun için daha sonra geleceğiz. Sonra Aynur'a döndü. –Seni iyi gördüm, dedi, bizi, ablanı düşünme, bizim bir derdimiz yok, siz varsınız yalnız, iyi olun yeter. Ama dediğim gibi, zaten çıkacaksınız. Suçunuz yok. Biz buna inanıyoruz. Ama burada, duyduğuma göre bazı isyanlar falan oluyormuş. Sakın karışmayın, olur mu? Ondan sonra bir daha kurtaramayız sizi. –Merak etme enişte, dedi Aynur, yine güldü. Sen bizi merak edeceğine doktora git, bu basur insanı mahveder, bak benden söylemesi.

Bundan sonra yine güldü, az önce COCO'yu koyduğu cebine baktı, dikkatle arkasını döndü, koğuşlar tarafına geçer geçmez. –Kızlar, bir kavanoz lazım bana, nasıl yaparız, diye sordu.

Dışarıya çıktıkları zaman, sıcak iyiden iyiye artmıştı. Nizamiye'yi terk ettiler, sonra o başta yanında uzandıkları travers yığınının önünden geçtikleri zaman Mustafa Öğretmen birden aklına gelmiş gibi durdu. –Yanlış yaptın, dedi, bir mahkûmla öyle konuşulur mu? Toprak panikler gibi oldu önce, sonra kaşlarını çattı. –Neden, dedi, neden enişte, haklı değil miydim? –Senin haklı olman değil, önemli olan onun oradaki koşullara dayanabilmesi, şimdi iyice canı sıkılacak. Ah ah, büyüyünce anlayacaksın bunları. –Ben artık büyüdüm, dedi Toprak. Üstelik, üstelik enişte, bilmediğin şeyler var. Mustafa Öğretmen şaşırdı, bu çocuğa ne oluyordu ki böyle. –Neymiş bilmediğim şeyler, dedi. –Orasını söyleyemem, dedi Toprak, bunu söyleyince kendisini o kadar iyi hissetti ki, yine omuzları kabardı.

Bu sırada yine bir yük katarı geçti önlerinden. Tren o kadar ağır, öyle uzundu ki, durup onun geçmesini bekledikleri yerde toprak sarsılıyor, ray hatlarının içinden gıcırtılar geliyordu.

Neden sonra karşıya geçtiler. Trenin gürültüsü azalınca Mustafa Öğretmen kaşlarını çattı. Durup uzun uzun düşündü. –O kertenkele nereden çıktı öyle, dedi sonra. –Bilmiyorum, dedi Toprak. Ne bileyim enişte, çantanın içinden çıktı. –Sen eve dikkat et, dedi Mustafa Öğretmen, öyle, kertenkeleler, yılanlar girmesin. Allah Allah.

Sonra çarşıya yöneldi. Hemen dolmuşa binecek, köye gidecekti o. Toprak, istasyon mahallesinde enişte sinden ayrıldı. –Ben bir arkadaşıma uğrayacağım enişte, dedi, sonra döndü, Çetin'in yanına gitti.

47.

Kimseler yoktu mahallede. Evlerin gri taş duvarları kurumuş yanmıştı. Köpekler bezgin kayıtsız duvar diplerindeki gölgelere çekilmiş sere serpe yatıyor. Evlerin kiremit çatılarından çatırtılar geliyordu. Çay kokusu vardı. Bir yerlerden kadınların sesi geliyordu sonra. Bu saatlerde, canları sıkıldığı için bahçelerden birinde toplanır. Bir leğen dolusu haşlanmış yumurtalı salata yapar. Çay demler, uzandıkları örtünün ipliklerini çekiştire çekiştire derin sohbetlere dalarlardı. Böyle zamanlarda, trenin biri raydan çıksa, peronlarda kargaşa başlasa, kısacası, top atılsa umursamaz. Kocalarının sayısız günahını anlata anlata bitiremezlerdi. Yine öyle, arka bahçelerden birinde oturmuş, başörtülerinin oyalı uçlarını ağızlarına almış, gözlerini belerterek konuşuyorlardı. Toprak, biraz ablasından da bilirdi böyle toplantıları. Eskiden. Eskiden. O zaman, ona böyle bir mecliste rastlayacak olsa. Gülşen kalkıp telaşla yanına gelir, orada onun asla anlayamayacağı çok mühim işler konuşulduğu için, şimdi gitmesini, ne söyleyecekse daha sonra söylemesini isterdi ondan. Ama şimdi değil. Şimdi değil. Şimdi orada, kadınların arasında ortaya çıkıp ona seslenmesi bile olmayacak bir şeydir.

Yine, çocuklar da olmadığı için, tuhaf, sıra dışı bir hal var gibi görünüyordu. Ama aldırmadı. Gidip kapıyı çaldı, bekledi, kapı açılmadığı için bir de arka bahçeye bakmak istedi. O zaman ağaçların altında Çetin'le Kemal'i gördü. Çetin, kömürlükten bir şeyler çıkarmakla meşguldü. Kemal de heyecanla, bir sağa bir sola giderek. Ama son derece kaygılı ve korkmuş bir yüzle izliyordu onu. –Ne oluyor bakalım, dedi. Kemal başını kaldırdı, yakalanmış gibi bir hali vardı. Bir zaman Toprak'a baktı. Başını çevirmesi, gözlerini kırpışı, çatılan kaşları öyleydi ki, yabani bir hayvana benziyordu. Meydan okur gibiydi. Onlar böyle bakışırken Çetin çıktı içeriden. –Hoş geldin, gel, dedi Çetin. Şaşırmıştı ya, beklemiyordu onu. Biraz bir şeyler arıyoruz, dedi, dün, dün gece zindanın girişini öyle temiz kapattık ki, yani eskisinden farkı kalmadı. Şimdi git bul desek bulamazsın, o kadar. –İyi etmişsiniz, dedi Toprak. Peki,

şimdi ne yapacağız? –Şimdi ağaçların altından zindana doğru tünel kazacağız. Güldü. Yaşamının en muhteşem macerasını yaşıyordu sanki. Başına, yani hepsinin başına, inanılmaz, son derece heyecanlı bir hal gelmişti. Kimseye nasip olmayacak bir hal. –Onun için de kazma kürek bulmamız gerekiyor, dedi. Gidip çalışacağız. Sen de geleceksin. Hep beraber yapacağız. –Ben de geleceğim, diye yineledi Toprak. Bundan sonra kolları sıvadı, birden hapishaneyi de, eniştesini de, mahkûmların üstündeki çaresizliği de unutmuştu. Ama sonra durdu, gözünün önüne getirdi, sonra Çetin'i süzdü. –Sen bir dakika gelsene, dedi, çocuğu aldı, kolundan tutup Kemal'den uzaklaştırdı. –Bu zindandan hapishaneye gidebiliriz, dedi, yani, bana öyle geliyor ki, burada eski bir geçit var. Hapishanenin de bilmem kaç yıllık olduğunu söylüyorlar, değil mi? –Evet, söylüyorlar, dedi Çetin. –O zaman ablamla dayımı buraya getirebiliriz. Tüneli kazar, sonra onlardan yardım isteriz. Onlara yön veririz. Şuradan şuraya kadar kazacaksınız, deriz.

Çetin durdu, kaşlarını çatarak elini çenesine götürdü. Kafasından bir şeyler geçiriyor. Sanki bazı tasarılar yapıyordu. Ama müşkül tasarılardı bunlar. Belki içinden çıkmak için bir masanın başında oturmak, uzun uzun hesaplar yapmak gerekiyordu. Yine de, olmayacak şey değildi bu. Öyle değil mi? Bir firar tasarlayamazlar mıydı? Bir kere, hapishaneye getirilen mahkûmların çoğunlukla siyasi mahkûm olduklarını söylüyorlardı. Bu da demek oluyordu ki, böyle bir firar için, içeride büyük bir destekleri olacaktı. –Olabilir, dedi, neden olmasın? Ama önce biz, bulduğumuz zindana girelim. Yani önce oraya girebileceğimiz bir tünel kazalım. Ondan sonra, oradan hapishaneye nasıl girebiliriz onu düşünelim. Değil mi? Şimdilik, yani, neyle karşılaşacağız, bilemeyiz. –Nasıl yani, diye sordu Toprak. –Yani, dedi Çetin, biz şimdi ağaçlığın içinden zindana tünel kazacağız ama belki aşağıda zindanın duvarları var, belki açamayacağız orayı. –Evet, dedi Toprak, bunu hiç düşünmemiştim. Ama başlamadan da bilemeyiz, değil mi? –Bilemeyiz, diye güldü Çetin.

Kömürlükten çıkardıkları kürekle kazmayı yüklendiler, yanlarına fenerle öteberi alıp bahçeden çıktılar. Buradan ray hattına giden, pek göz önünde olmayan, pek de kimsenin girip çıkmadığı bir alan vardı. Burayı kullanacak, kazmayla küreği böylece dikkat çekmeden ağaçlığa taşıyacaklardı. Kazmayı daha ilgi çekici buldu-

ğundan olsa gerek; onu Kemal aldı. Arada dalıp tamamen kendi içine dönüyor, ağzı açık, bir şeyler düşünüyor. Böyle zamanlarda kimseyi duymadığı için kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor. Bazen ıslıkla türküler çalıyordu. Öyle heyecanlıydı ki, ulan şimdi babam beni görmese iyi olur, diye geçiriyordu içinden. Sonra. Sonra. Eve döndükten sonra gerekirse bir şeyler uydururdu. Bir ara durup kazmanın ucunu yere bıraktı. –Çetin Abi, dedi aklına birden gelmiş gibi. –Söyle, dedi Çetin. –Hazineyi nasıl paylaşacağız, diye sordu Kemal. –Bakarız, dedi Çetin.

48.

Ağaçların arasına gelince bir yön tayin ettiler önce. Dalların iyice sıklaştığı bir yer vardı. Öyleydi ki, ağacın şemsiyelenmiş altına girince, dışarısı neredeyse görünmüyordu. Burayı ağız olarak belirlediler, sonra tünelin gideceği yönü de kestirince kazmayı vurdular. Kısa zamanda o kadar yol kat ettiler ki, bir ağız açılınca, bu kere çıkan topraktan nasıl kurtulacaklarını düşünmeye başladılar. Çetin. Çetin. Öyle büyük bir ciddiyetle, öyle güçlü çalışıyordu ki, orada durup ona güven duymaktan başka ellerinden bir şey gelmiyordu. Çetin'in kazdığı kuyunun içinden koyu sarı, güzel kokulu bir toprak çıkıyordu. Kemal bu toprağı alıp az ötedeki bir bayıra götürüyordu ama bir zaman sonra Toprak durup bayırı izledi. Canı sıkıldı. –Buraya olmaz, dedi, toprağı buraya yığmayalım, burada gelip bunları görürler. –Ya ne yapacağız, dedi Çetin. Toprağı gündüz biriktirip gece kente dağıtmaya karar verdiler.

Akşama doğru kızıl bir güneş indi, o zaman Ece'yi anımsadı Toprak. Zavallı kız, evde tek başına ne yapıyordu acaba? Onu bu kadar uzun süre yalnız bıraktığına hayıflandı. Kızın, kızın, bunca zaman nasıl acıktığını düşündü. Bir şey de yoktu evde. –Bence bu kadar yeter, dedi, şimdi ağzın üstünü kapatalım, toprağı da nehir yatağına götürelim, yarına, yarın akşama kadar, biz yeni topraklar götürünceye kadar K. bu toprağı öğütür, alır götürür, olmaz mı? –Olur elbette, diye güldü Çetin. Ama bize bir araba lazım.

Öyle çok toprak çıkmıştı ki, torbalarla, çuvallarla taşınamayacak, diye anlaştıkları için bir el arabası bulmaya karar verdiler. Ama Toprak'ın eve dönmesi gerekiyordu. –Kız yalnız kaldı ya, yanlış anlamazsan, dedi, perişan olmuştur şimdi... Çetin kaşlarını çattı, topraklanmış elleriyle arkadaşına sarıldı, onu uğurladı. Kemal açtıkları çukura bakıyordu bu sırada.

Akşam saatlerinde hal kapıları açılır. Bu kapılardan kente sebze meyve kokuları yayılırdı. Hele rüzgâr varsa. A. Ovası'ndan kopup gelen. Yerleri süpürecek denli aşağıdan esen bir rüzgâr, hal meydanına bir kapıdan girip öbür kapıdan çıkar, sanırsın bu onun

için bir görevdir. Kokuyu taşımak, taşıyarak kenti havalandırmak ve tazelemek onun için bir görevdir. Hoş, öyledir de. Bu saatlerde, kapının hemen önündeki kalabalıktan ve kargaşadan kaçmak şartıyla, kentin sokaklarında dolaşmak kadar güzel bir şey yoktur. Örneğin, aslan heykellerinin yanında en çok elma kokusu bulunur. Buradaki yüksek ağaçların altında durup bir zamanlar insanların, o sabırlı heykeltıraşın sözgelimi bu müthiş heykelleri nasıl olup da yapabildiğini düşündüğünüz zaman. O zaman hem ulu çınarların hışırtısını duyar. Hem de hal rüzgârının getirdiği elmanın kokusunu alırsınız. Soyulmuş, suyu damlamış bir elmadır bu. Ya da, aynı şekilde, Foto Cemal'in önünde durup mutlu insanların fotoğraflarını incelediğiniz zaman çileğin. Peynirciler çarşısının önüne vardığınız zaman da turp. Turp.

Toprak, hal kapısından geçti hızla. Öyle kalabalıktı ki, hamalların taşıdığı kasaların, temizlik işçilerinin çöp arabalarına yüklemeye çalıştıkları çürük sebze meyve çuvallarının, halden can havliyle çıkmaya çalışan büyük kamyonların altında kalmamak için gözlerini dört açmıştı. Pis bir koku vardı. Çürüyen patatesler. Yerlere saçılmış, kedilerin, sokak köpeklerinin eşelediği marul yaprakları, kararmış maydanoz çuvalları, karpuz parçaları ve sonra sonsuz çekirdekler... Kalabalığı aşıp köşeyi dönünce rahatladı, hızlandı, sonra o rüzgâr başlayınca burnuna ilkin taze karpuz kokusu geldi. O kadar güçlü bir çocuktu ki, Annesinin köyde altın madeni bulmuş gibi sevinerek, yıkayıp özenle keserek. Sonra birer iri yeşil kılıç gibi dilimleyerek getirip kapının önünde. Kapının önüne serdiği kilimin üstünde bu dilimleri kardeşler arasında pay edişini anımsadı. Küçüktü Toprak o zaman. Yine de, gerçi şimdi de öyledirler. Şimdi de öyledirler. O zaman Aynur'la Gülşen, en büyük dilimi ona verirlerdi. Yetmezse, kendi dilimlerini de yeniden bölerek. Orada öylece otururlardı. Yaz akşamları. Karpuz akşamları. Köylü kadınlar, hayvanlarının önünde yorgun, çığırtılar çıkararak geçerken. Geçtikte başlarını çevirip çocuklara gülümseyerek bakarlardı.

Evin ışıkları yanmıyordu. Gidip kapıyı çaldı önce, ses gelmedi, sonra içeriye girdi. Işığı yaktı. Ece, uyuyup kalmıştı koltuğun üzerinde. Karanlıkta öyle uzun uzun oturmuş, sonra başı önüne düşerek. Toprak içeriye girince gözlerini kırparak uyandı, sersemlemişti. Neler olduğunu anlamamış, dahası Toprak'ı tanımamıştı ilkin. –Ben seni tamamen unuttum ya, diye güldü Toprak, kusura

bakma, ben, ben bugün hapishaneye gittikten sonra... Tamamen unuttum. –Önemli değil, dedi Ece neden sonra. Ablanla dayını görebildin mi? Nasıllar? Aynur Ablam nasıl?

Ece. Şimdi farkına varıyordu sanki. Aynur Abla'sı. Aynur Abla'sı. Birden öyle fena oldu ki, gözleri yaşardı. –Ben neden gelmedim ki sizinle, dedi. Toprak, başını önüne eğdi, ne diyeceğini bilebilir miydi ki? –Enişteml e çıkınca, diye kekeledi, ama iyi, iyi. Don atlet, bir şeyler aldık ona. Pek sevindi. Ama aynı zamanda o kadar neşeli ki. Oradan çıkacak. Onu oradan devletin adaleti çıkarmazsa, halkın adaleti çıkaracak.

49.

Gözleri parlıyordu. Kendini öyle güçlü hissediyordu ki, her şeye karşı, tüm dünyaya karşı durabilirdi. Bu, aynı zamanda bir özgürlük, bir hafiflik duygusu veriyordu ona. Tüm kaygılardan ve korkulardan uzaklaşmış gibiydi. Ah güç. Güç. Güç insanı böyle yapar. İnsanı mutlu eder. Ama buradaki güç elbette, kişinin kendinde hissettiği güçtür. Yoksa başka türlü bir şey değil. Diyelim devletin elindeki kaba güç gibi bir şey değil. Ama kişi kendini mutlu ve güçlü hissettiği zaman. Diyelim kalkıp yürüyerek buradan İstanbul'a gidebilir. Dağları ve uçsuz bucaksız ovaları aşabilir. Toprak, o çekip gitme isteğini duyuyordu yine. Her zamanki gibi. Yani, yanında biri olsa, mesela Ece olsa, Ece de onun gibi yalnız değil miydi? Kimsesiz değil miydi? Gerçi, şimdi burada böyle bir haksızlık yapamayız. Aynur Abla, Gülşen Abla vardı, değil mi? Ama onlar, o kalkıp buradan Ankara'ya, ya da daha iyisi, İstanbul'a gitmeye kalksa, herhalde ona bir şey demezlerdi. Bu anlamda müthiş bir rahatlık hissediyordu. Ama o zaman Ece gelir miydi bakalım onunla?

Yüzüne biraz baktığı zaman, Ece hemen içinde yeniden alevleniyordu. Artık iyice anlıyordu bunu. O kadar mutluydu ki. Birden, tüm bu düşünceleri bir kenara bıraktı. –Herkes dışarıda, dedi, hava da bir güzel ki, Ece, biliyor musun, havanın içinde çilek kokusu var. Ece güldü. –Öyle, dedi Toprak, nereden geliyor bilmiyorum ama çilek kokusu var, sokaklar da aydınlık. Bir ışıklanmış ki, sanırsın bir yerlerde kocaman bir ateş yakılmış. O ateşin yalımı da taş binaları aydınlatmış. Şöyle. Şöyle. Sanki herkes baloya gidiyor. Rus zamanlarındaki gibi. Bir balo var. Ve giyinip süslenmiş, bir baloya gidiyorlar. Kupa arabaları da temizlenmiş.

Ece, öyle şaşırmıştı ki, çocuğa bir şey olmuş gibiydi. Ama hiç anlamıyordu. Ama sonra içinde bir ışık parladı, bu belki onun, Toprak'ın içindeki temizliğin parıltısıydı. Toprak. Toprak birden değişmiş, coşkulu, kabarıp köpürmüş bir şaire dönüşmüştü. Bir nevi Puşkin. Onun da sağı solu belli olmazdı. Ama neden bazı

şeyleri kavrayamıyordu? Neden bunca akıllıydı da, kendini tanıma konusunda böyle aptalca davranıyordu?

Nasıl bir çocukluktu, kendisininki. O Halil için onca delilik yapmıştı da. Ne olmuştu sonunda? Ama burada, Toprak'ın yanında durum farklıydı, değil mi? Toprak'ın içinden haksızlığa karşı tutkulu bir öfke, insanlığa karşı ölçüsüz bir merhamet fışkırıyordu. Bunun yanında, evet, birden anlamıştı Ece bunu, bunun yanında kendini gözlemiyordu hiç. Toprak, hiç dönüp de kendine bakamıyordu. Bir türlü bakamıyordu. Birden, içinden nedense öyle gelmişti, birden yüzünü astı. Kalkacak gibi olduğu koltuğa gömüldü yeniden. Başını çevirdi.

Toprak bunu görünce ne diyeceğini bilemedi. Kızın bu hareketine hiç anlam veremedi. Belki, bütün gün hiçbir şey yemedim, bu karanlık bodrum katında soluk alamadan can sıkıntısı içinde oturdum da sen bana balolardan söz ediyorsun, demek istiyordu. –Çok mu acıktın, diye sordu. Ece şaşırdı. Ama elbette, elbette acıkmıştı. Akşama kadar, burada ölmüştü acından. Dışarıya da çıkmak istememişti. Yani acıkmıştı ama iştahı yok da denebilirdi. Canı sıkılıyordu. –Tabii acıktım, dedi. –Tamam işte, diye yeniden gülümsedi Toprak, ben de onu diyorum ya, acıkmışsındır diyorum ya, bana bak, benim biraz param var, gel çıkalım, dışarıda bir şeyler yiyelim, bir bakalım canımız ne çekiyor, ne yiyebiliriz? Sonra ben sana dondurma alırım. Yani, yanlış anlama, kendime de alırım. Heykellerin oraya gideriz, orayı da gördüm, cıvıl cıvıl. Fazla asker de yok ortalıkta. Nedense bugün her şey çok güzel.

Kızın yanaklarındaki beyazı görüyordu. Kızarıklığı görüyordu. Öyle güzeldi ki, Ece, onun yüzündeki donukluk, sadelik, olgunluk, sessizlik, buna bir türlü tanım bulamıyordu. Ama onu seviyordu çok. Seviyor muydu? Kuşkusuz. Ama bunu düşündüğü için de utanıyordu kendinden. Nasıl olur? Bu zamana kadar aklın neredeydi, nereden çıktı şimdi bu, demez miydi? Bu zamanda böyle bir şey düşünmeye utanmıyor musun, demez miydi? Bir anlamda, kızı getirip ona teslim etmişlerdi. Murat Abi onca yolu onunla perperişan yürümüş, sonra getirip ona emanet etmişti, değil mi? Bu durumda Toprak'ın düşündüğü şey emanete ihanet olmuyor muydu? Kafası karışıyordu. Ama böyle durumlarda hep şöyle olur: Aklımız, düşüncemiz bir başka yere gider. Duygularımız da bir başka yere. Bu, çekim yasalarına ilişkin deneylerdeki gibidir, akıl

ve duygu asla anlaşamaz. Bu nedenle ikisi de yoluna tavizsiz devam eder. Sonunda, tek çözüm budur zaten: Bedenimiz ikiye ayrılır. İşte şimdi Toprak kendini böyle hissediyordu. İkiye ayrılmış ve. Kan revan içinde parçalanmış bir haldeydi.

Ece yumuşadı birden. Yüzü pençe pençe kızarmıştı ya, bunun farkında olduğu için evin duvarlarına bakıyordu sürekli. –Ben pek perişanım, dedi, çıkalım çıkmasına da, ne biçim ev sahibisin sen, bir yıkan bile demedin geldim geleli.

Bunu duyunca, Toprak'ın başından aşağıya kaynar sular döküldü. Ne yapmalı, ne yapmalı, diye düşünüp duruyordu. –Öyle ya, öyle ya, benim yüzümden, ama bunu hiç düşünmedim ki, banyo şurada, bunun için... Hay Allah... Hadi suyu hazır edeyim de, sen güzelce yıkan. Sonra çıkarız, dedi. Kazanı yakmak için banyoya geçti.

50.

Ece şaşkındı ama yine de, hoşuna gidiyordu bütün bunlar. Ama haksız mıydı bakalım? İnsan bu kadar şaşkın olabilir miydi? Ayrıca, burada, bu son zamanlarda olup bitenler başını öyle döndürmüştü ki, sanki her şey bir anda değişmişti. Her şey. Yaşamı altüst olmuştu. Çevresindeki herkesi birden yitirmişti. En çok Annesine yanıyordu, sonra Aynur Abla'sına. Onun yeri başkadır. Kendisi, bilinçlendiyse, yani bilinçlenmek, böyle bir şey varsa, bunu Aynur Abla'sına borçluydu. Yepyeni bir dünyanın, bir özgürlük dünyasının kapılarını açmıştı ona. Ama işte birkaç gün içinde hepsinden uzaklaşmıştı. Bir de, bir başkasının evinde, bir erkekle böyle yalnız kalmamıştı daha önce. Ama bize her şeyi yaşam öğretiyor. Genç bir erkeğin banyosunu kullanmayı da yaşam öğretiyor.

Bir zaman sonra, Toprak o küçük, havasız banyodan çıktı, mahcup görünüyordu. Yüzü kızarmıştı onun da. –Su hazır, dedi, kazanı yaktım. Bir de, ablam temiz havlu koymuştu çantama. Yani, kullanmadım hiç, onu da oraya bıraktım. Ama istersen... Söyleyemedi. Utanınca başını öne eğdi yine. –İstersem ne, dedi Ece ama korkarak sormuştu bunu. Toprak başını çevirdi, dış kapıya baktı biraz, sonra cesaretini topladı. –Şimdi sen de biraz hazırlıksız geldin ya. Bugün aklıma geldi, ablama çarşıdan don atlet falan aldık, ihtiyacın varsa, yani sen çıkana kadar bir koşu alır gelirim, temiz temiz giyinirsin. İstersen yani.

Bunu duyunca Ece gülümsedi yine, saçıyla oynadı. Böyle zamanlarda, bunu uzun zaman önce keşfetmişti, böyle anlarda çiller beliriyordu yüzünde. Yine öyle, oldu, yanan, iğne ucu gibi yüzüne batan turuncu çillerdi bunlar. –Sağ ol, yanımda var, dedi, çantasını gösterdi. –Peki, diye rahatladı Toprak, sonra bir zaman, kız ona bakarken, ne yapacağını bilemedi, yeniden dış kapıya baktı, neden sonra kararını verdi, gidip küçük kitaplığından, o sıralar okuduğu kitabı aldı, kapının ışığını yakıp dışarıya çıktı. Kapının önünde, ayakta kitabını okuyarak bekleyecekti Ece'yi.

Sartre'ın bir kitabını okuyordu. O sıralar, arkadaşlar arasında Sartre'a pek güvenilmezdi ama Toprak bu duruma anlam veremi-

yordu bir türlü. Oysa yaşama biraz uzaktan, yani bu da demek oluyordu ki, bilimin içinden ve soğukkanlılıkla bakmak gerekmez miydi? Bu anlamda, yaşamın katı gerçekliği karşısında insanın olumlu ya da olumsuz duygularla yaşaması. Yani bu duygular ve bu idealizm nedeniyle bilimsel gerçeklerden uzaklaşması, olacak şey miydi? Misal, daha kısa bir zaman önce yitirmişti annesini, değil mi? Ama şimdi bir yandan ablasını cezaevinden kurtarma tasarıları yapıyor, bir yandan âşık oluyordu. Yine yüzü kızardı. Gülümsedi. Âşık olmakla meşgulüm, diye geçirdi içinden. Bu sözü bir kenara yazsa, olmaz mıydı, bir zaman sonra bu bir şiire dönüşemez miydi? Âşık olmak da bir iş, hem de mühim bir işti sonuçta.

Yine de, az önceki düşünceleri gitmiyordu aklından. Duygularımızı küçümsemeden, onları yaşam mücadelemizden uzak tutmamızın bir yolu var mıdır? Ne de olsa, az önce, Ece'ye karşı öyle büyük bir sevgi hissetmişti ki, gidip ona don alıp alamayacağını sormaya cesaret edemeyince ter içinde kalmıştı. Bundan uzak durabilir miydi? Durmak gerekmez miydi? Gerekirdi elbette. Bir gereksinim. Konuğunun gereksinimi. Mutlaka hepimizin bildiği gayet basit bir şey. Yine de, insan, aklının emrettiğini, daha doğrusu aklının gösterdiğini ya da öğütlediğini yapamıyor her zaman. Korku, kaygı. İnsan korkuyor. Korku, en büyük insani hatalarımızdan biri. Belki hata denemez. Ama korkuyu aşmanın da yolu var.

Kitabını açmış, kapının hemen üstündeki cılız ışığın altında Sartre'ı okuyordu. *Korkaklığı yapan, kişinin bir eylemden vazgeçişi, uysal ve gevşek davranışıdır*, diyordu Sartre. Doğru değil miydi bu? Ölüm gibi. Ölmekten korkarız ama düşünecek olursak, onunla bilinçli olarak hiçbirimiz karşılaşmayacağız. Yani, bilimsel tavırla bu böyle. Korku da aynı biçimde. Korkuyu yaratan, eylemsizlik. O halde aslında bizi korkutacak olan şeyin yalnızca düşüncesinden korkuyoruz. Çünkü bakılırsa, kendisi henüz başlamamıştır. Korku eylemsizlik demektir. Gülüyordu. Kıza, ben sana çamaşır alıp geleceğim, deseydi doğrudan, olmaz mıydı? Olurdu.

Dışarıda sıcak, rüzgârsız bir hava vardı. Ay aydınlığı başlamak üzereydi. O da başlayınca, sokak lambalarının ışığıyla birlikte her şey o kadar güzel olacaktı ki, tıpkı romanlardaki o Moskova gecesi... Tıpkı kupa arabalarının aktığı bir balo. İnsanlar sokaklara çıkmış, güzel güzel yıkanıp giyinmiş, güzel insanlar, gülümseyen insanlar. Ama tabii, gerçekleri yazan kitaplardan öğrendiğimize

göre, Nataşa'lar, Piyer'ler sadece romanlarda olur. Daha doğrusu, eski romanlar sadece onları anlatır. Ama olsun. Bazen, sokakta oluşan havaya ve aydınlığa kendimizi bırakabiliriz. Bazen, kitapların ve materyalizmin bize öğütlediği bilimi, evden çıkıp da biraz dolaşacağımız böyle güzel akşamlarda, evet böyle akşamlarda bilimi birazcık evde dinlenmeye bırakabiliriz. Değil mi?

51.

Kapının yanına, ışığın altına yaslanıp düşüncelere dalmıştı, zamanın nasıl geçtiğini bilemedi. Biraz sonra kapı açıldı. Ece yıkanıp giyinmiş, saçını taramış, gülümsüyordu. Işıkları kapatıp çıktılar. Toprak, gün boyu ağzına tek lokma koymamıştı ama umurunda değildi. Kendisini yorgun da hissetmiyordu. Buna karşılık, içindeki o güç, o coşku yerli yerindeydi. Dışarıdaki temiz havayı, ve akşamın ışıklı kokusunu içine çekiyordu. Gerçekten, çarşıya doğru ilerledikçe çileğin kokusu yükselip yükselip içine doluyordu. Yoksa ona mı öyle geliyordu.

Akşamüzerleri, tren büyük istasyona yanaştığı zaman, gerçi bir önceki durakla büyük istasyon arasında çok büyük bir mesafe yoktu. O nedenle oradan buraya haberler çabuk gelirdi. Ama akşam treninin perona yanaşmasıyla birlikte, bu demek oluyordu ki, yeni haberler gelecek. Yeni haberler gelecek. Özellikle yaz akşamları, herkesin kendini sokağa attığı, taş evlerin karanlık, nemli odalarından, evlerin, binaların ışıksız, penceresiz çatı katlarından. Ve elbette bunun yanında varlıklı ailelerin zengin konaklarının sessizliğinden sıyrılarak. Geniş kenarlı şapkalarıyla birbirlerini selamlayarak dolaştıkları yaz akşamlarında bu haberler daha büyük bir merakla beklenir, birbirinde gözü olan genç kız ve erkekler bu saatleri iple çektikleri için. Onlar giyim kuşamı çok önemsemez. Ne bulurlarsa giyindikleri için. Gece aydınlığında hep aceleleri varmış gibi görünürlerdi.

Yine de, içlerindeki neşeden olsa gerek, bu gençler her zaman daha çekici, daha renkli ve canlı görünürdü. Zaten kendi aralarında da, yani bu durumu konuştukları zaman, yetişkin cinsleri, belli bir yaşın üstündeki kont ya da kontesleri, orduda özellikle büyük görevler almış komutan, huser ve generalleri ve onların karılarını. Geçkin prensleri ve büyük toprak sahipleriyle karı ve kocalarını hep biraz "demode" ve bir anlamda "küflü" bulurlardı. Bu insanlar kentin lüks ve pahalı mobilyalarının içinde bulunur, dolayısıyla buradan çıktıkları zaman naftalin kokusu yayarak dolaşırlardı. Tabii

hareketleri de ona göreydi. Kadınlar ağır elbiselerinin ve korselerinin içinde güçlükle yürür. Geçecekleri kısa mesafeyi, istedikleri kadar gülümsesinler, kendileri için tam bir eziyet haline getirirlerdi. Tabii pala bıyıklı ve ağır elbiseli, çizmeli kocaları da aynı biçimde. Onlar da bu eziyetten nasibini alırdı. Ve Paris'ten getirtilmiş pahalı kokular da, o naftalin kokusunu bastıramazdı.

Ama gençler öyle değildi. Ah gençlik. Gençlik başkadır. *Mon cher*. Gençlik gibisi yoktur. Onlara, yani, ne giyse yakışır. Piyer bile, onca varlığına ve kuşkusuz olgun zekâsına karşın. Hem iyi kokmaz, hem de, bir türlü düzeltemediği ve bir biçim veremediği pantolonunun kenarından sarkan fazla kilolarından da bir türlü kurtulamaz. Gömleğini ütülemez. Papyonu o kadar uyumsuzdur ki bu kadar uyumsuzluğu, üzerinde çalışsanız bile başaramazsınız. Ama Piyer bu ölçüsüzlüğüyle birlikte, yine de sevimli görünür. Gençlik. Gençlik. Sonra tren onun gibi başka zengin yeniyetmelerin haberlerini getirir. Bunlar türlü çılgınlıklarla Moskova'yı birbirine katmıştır. Şımarıkça, ölçüsüzce içki içmiş, sonra birbirlerini sokaklarda sürükleyerek kavga etmiş. Sonunda da kahkahalar atarak barışmış ama o geceyi tüm kent halkına zehir etmeyi başarmışlardır. Ama Piyer öyle biri değildir. Ama yine de, ne de olsa gençtir. Onun da içinde kan kaynamaktadır, değil mi? Ah ah, insan genç olacak da. Gençlik başka. Yetişkinliğe de benzemez, çocukluğa da. Gençlik naftalin kokmaz. Çilek gibi kokar. Gerçi bu koku çabuk dağılır ama olsun.

Gerçekten, binde bir olurdu böyle bir hava. Kış ayları çoğunlukla tüm yıla yayıldığı ve insanı canından bezdirdiği için. K. iline bu sıcak, hem de böyle sıcak bir akşam ve ışıklı bir akşam binde bir gelirdi. Genç kızlar, erkekler dışarıya çıkmış, kimisi kol kola, kimi mesafeli, dolaşmaya başlamışlardı. –Aynur Abla'nın yanına bir de beraber gidelim, dedi Ece. Bir daha ne zaman gideceksin? –Haftaya, dedi Toprak. Haftaya gideceğim. Beraber gideriz. Ben, ben düşünemedim ya, akıl işte... Bunu söylerken başını dövüyordu. Akıl işte. Akıl işte. –Olsun, dedi Ece. Şimdi zaten bugün, enişte de vardı. Belki daha iyi oldu böylesi.

Hamur işleri yapan bir lokantanın önünde durdular. Ece'nin canı feselli çekiyordu, ön kapıdan girip bahçeye çıktılar. Kimse yoktu bahçede, caddenin kalabalığı buraya gelmemişti ya, sesleri de gelmiyordu. –Burada feselli yiyelim mi, dedi Ece. Toprak başını

salladı, tahta masalara oturdular, birer gözleme, birer de büyük çay istediler. Patatesli, acılı gözlemelerini yediler birbirlerini izleyerek. Sonra birer tane daha söylediler. İçerideki ağır yağ kokusu bahçeye de geliyordu. Müzik yoktu. Girdiklerinde fark etmemişlerdi ama genç garsonun yüzü asıktı. Kasada gazete okuyan, ikide bir ağzına bir şeyler atan adam da ondan farklı değildi.

Onlar çıkmaya yakın, kasadaki adam arkasındaki rafa uzandı, radyonun kulağını çevirdi. Bir vals başladı.

52.

Çay bahçesinin, sonra açıkhava sinemasının önünden geçeceklerdi. Yaz akşamları buralar öyle kalabalık olurdu ki, iğne atsan yere düşmezdi. Elbette biraz da bu kalabalık için gidilirdi böyle yerlere. İnsan insanı çeker. Neden dersen, insan başkasının sıcaklığını arar, bilir ki başkaları da ondaki sıcaklığı arıyor. Onu arıyor. Toprak, bu durumu kümesteki civcivlerle açıklardı. Kümese bak, derdi, civcivler ne yapıp edip hep yan yana geliyorlar. Hep iç içeler. Çünkü neden dersen, öyle yapmazlarsa üşürler de onun için. Sıcağa giderler. Ama çok kalabalık olsalar, yerleri bu iş için uygun olmasa birbirlerini ezdikleri de olur. Altta kalanlar da olur. Ve kalabalık o ezilen hayvanı umursamaz. Onu görmezler bile. İşte doğa budur. İnsanın da bundan hiçbir farkı yok. *Mon cher*. Bu nedenle akşam treni sadece haber getirmez, aynı zamanda insan da getirir. İnsan da sıcağı ve macerasıyla gelir.

Bu kere, Piyer yine böyle bir macerasıyla gelmişti. K. İstasyonu'nda inince, kentin sessiz ama huzurlu kalabalığına baktı uzaktan. Bavulunu uşağı taşıyordu ya, yine de, Piyer, öyle pimpirikliydi ki, dönüp dönüp uşağın elindeki bavula bakıyor. Böylece, bir anlamda neredeyse canlı bu eşyanın –bir bakıma, ona göre öyleydi– kendisini doğru dürüst takip edip etmediğine bakıyordu. Ama yorgun değildi. Yorgun değildi. Uşağı konağa yollayacak, kendisi doğrudan çağrılı bulunduğu davete gidecekti. Daha trendeyken sıkı sıkı tembih etmişti; falanca saatte gelip beni oradan alacaksın. Daha doğrusu, kapının önünde arabayla beni bekleyeceksin. Ben davete yürüyerek gideceğim, gece yarısı da, yani davetten sonra da arabayla. Neden diye soracak olursa, içkiyi biraz kaçırmış olacağım, sevgili dostum. Ya. *Mon cher*. Böyle diyorlar. Bu kere müfettişin ısrarlarına karşı koyabileceğimi hiç sanmıyorum. Zaten, aslına bakacak olursan böyle bir niyetim de yok.

Bu arada, yanılmıyorsam Nataşa, benim sevgili Nataşam ilk kez bir davete katılıyor, dostum, bunun ne demek olduğunu biliyor musun, bütün gözler üzerinde olacak. Çünkü eşsiz olacağından

eminim. Evet. Eşsiz görünecek. Bu onun doğasında var. Dahası, onun kaderinde. Evet. Doğru sözcük bu. Kader. İnsanın kaderi çok önemlidir, mutlu insan bu kaderi kavrayabilmiş insandır, dostum. Kavrayışsız insan, önündeki belirsizlikle savaşır durur.

Bu sırada, uşakla Piyer, istasyon mahallesinden çıkmış bulunuyorlardı. Sebze halinin yoksul hamalları, demiryolu işçileri, ambarda çalışmaya başlamış geçici işçiler, peynir tenekelerini sırtlanmış köylü kadınları, canı sıkılmış memurlar, polisler, genç askerler, her yanı öyle doldurmuştu ki, bütün bu kalabalık insanın üstüne üstüne geliyordu. Bir ara, kılıksız çocuklardan birini elini cebine uzatırken yakaladı Piyer. Oğlanın elini tuttu, kaşlarını çattı. Tam bir şeyler söyleyecekti ki, küçüğün gözyaşlarını gördü. Bu gözyaşları, çocuğun kirli yanaklarında iz bırakarak süzülüyor. Sonra adeta bir bilye gibi yuvarlanarak çenesinden damlıyordu. Piyer dayanamadı, yüreği yumuşayınca gülümsedi, eğilip sordu. –Bir şeye ihtiyacın var mı çocuğum?

Çocuk şaşırmıştı. Adam hâlâ elini tuttuğu için, korkuyordu bir yandan. Bir yandan da, neye ihtiyacı olduğunu düşünüyordu. Belli ki, bu zengin adamdan bir şey isteme hakkı vardı, öyle görünüyordu. Fazla zamanı olmadığını hesaplayınca, aklına ilk geleni söyledi. –Pamuk şeker! Yüksek sesle söylemişti. Sanki bir şey istememiş de, emretmişti. Ama kendi sesini duyunca korkmuştu da. Piyer gülümsedi, doğrulup çevreye göz gezdirdi. Uşağı gördü o sırada. –Sen hâlâ burada mısın, dedi, hadi, hadi, gidebilirsin. Uşak hızla kalabalığa karıştı. Piyer az ötede bir şekerci gördü. Çocuğun elini bırakmamıştı henüz, onu sürükledi yanında, gidip iki naylon pamuk şekeri aldı, oğlanın eline tutuşturdu. –Al bakalım dostum, dedi, birini yer, öbürünü de kardeşine götürürsün. Çocuk şekerleri alır almaz fırlayıp gitti. Piyer kalabalığın arasına karışan çocuğa bir zaman şefkatle baktı.

Bu sırada, Toprak'la Ece geçti yanından. Piyer onları da süzdü, sonra pantolonunun askısını düzeltti, adımlarını açtı.

Çay bahçesine varmak üzereydiler. Yürüdükçe açılmıştı Toprak. Şimdi artık daha rahat konuşuyordu. Bazı siyasi düşüncelerini anlatıyordu Ece'ye. Ama bunu, gerçekten de, onunla siyaset konuşmak istediği için yapmıyordu kuşkusuz. Peki ne için yapıyordu? Bir anlamda, kaçak dövüştü bu. Ama hayır. Hayır. Henüz kendisi de emin değildi. Onu seviyor muydu? Onu sevdiğinden emin olmadıkça, ona

ne diyebilirdi ki? Sonradan, hayır, ben seninle o biçim konuştum ama aslında emin değilim denir miydi? Ayıp olmaz mıydı o zaman? Ayrıca, Ece'nin öfkelenmesinden, bu işin bunca zaman komşuluk etmiş iki insan arasında ayıp sayılacağını söylemesinden o kadar korkuyordu ki, yerin dibine girerdi o zaman. Öyle bir şey olursa.

Yürüdükleri sırada, bu düşüncelerle sık sık içine kapanıyordu Toprak. Böylece arada bir, sessizlik uzadığında sıçrayıp kendine gelmekle. –Sıkıldın mı, diye soruyordu kıza. Kız gülümseyerek başını iki yana sallıyor. Ellerini göğsünde kavuşturarak ona bakıyordu. –Çay içelim, dedi birden. Deyince Toprak rahatladı. Çay bahçesinin kalabalık girişindeydiler. –Gel, dedi, Ece'nin omzuna elini attı, kalabalığın içinde, koruyarak, gözeterek peşinden gitti onun.

53.

Gökyüzünün içinden sarı mor bir ışık parlayıp inmiş gibiydi. Bu ışık, ulu çınar ağaçlarının altılı yapraklarında hareleniyor. Sonra, bu ağaçların dallarının içinde kristalleşerek pençe pençe yayılıyordu. Böylece, yani burada gökyüzünün ışığı parçalara bölündüğü ve aşağıya yağmur gibi indiği için, aynı zamanda uzaktaki, A. Ovası'nın içindeki buğday tarlalarının kokusunu da getiriyordu. Akşamları, buğday kokusuyla ılık hava birleştiği zaman. Evet. O zaman ister istemez kentin içine, mor bir ışıltı yayılmış oluyordu. Ve taş binaların serinliği, Rus zamanından kalma içrek sobaların içinden çıkan is kokusu. Zamanın akıp gitmediğini, orada bir yerde insanları beklediğini gösteriyordu. Öyle. Aslına bakarsan, zaman akıp gitmez de. Kentin ortasında durup senin onu anlamanı bekler. Şu dünya üzerinde en çok zaman. Anlaşılmayı hak etmiştir. Düşünecek olursan, böyledir bu.

Kaçakaçlık zamanında, insanlar korku içinde yer değiştirir ve birbirinden kaçarken yani. Zannediyorlardı ki, bütün bu acılar, kaçmalar ve göçüp giderek canını kurtarmalar, unutulup gidecek. Ama öyle değil. Öyle değil. Zaman, toprağın kimi yerine işaretler bırakıyor. Pınar başlarına, evlerin yosunlanmış duvarlarına. Mezarlara, ağaç gövdelerine ve. Bütün bunların yanında havaya. Havanın kendisine mor izler bırakıyor.

Çay bahçesinin içinde mavi bir ışık dolaştı. Bir fener ışığı masaları yaladı geçti. Oturdukları masanın üstünde oyuklar vardı, Toprak bu çiziklerin içine tırnaklarını sokuyor. Son derece anlamsız. Son derece anlamsız biçimde, o güçlü masadan bir kıymık toplamaya çalışıyordu. Ama ne yapacaktı ki kıymığı? İşte bu konu hakkında en ufak bir fikri yoktu. –Biz, biz Çetin'le konuştuk. Arkadaşları toplayacağız önce, dedi kızın gözlerinin içine bakarak. Yani tanıdığımız kim varsa. Ki, nereden baksan bir yirmi kişi oluruz. Sen, madem bir zaman burada kalacaksın, yani Trabzon'a gitmeden önce, o zaman belki bize katılırsın. Biz temmuza kadar uykusuz duraksız, Ş. Mitingi için çalışacağız. Buna ant içtik. Soluk alan herkesi oraya götüreceğiz.

Ece güldü. Çocuk öyle saf, öyle büyük heyecanla anlatıyordu ki, ne diyeceğini bilemedi. –Bana kalırsa, dedi bu iş Trabzon'dan falan önemli. Trabzon bekleyebilir. Ben ne görev verirseniz yapacağım. Dediğin gibi. Uykusuz. Duraksız.

Bu sırada çayları geldi. Kara yağız, bıyıkları parlayan bir adamdı garson, gözlerinin içi gülüyordu karanlıkta. Bardakları şıkırtılar çıkararak bıraktıktan sonra, yine öyle gözlerinin içi gülerek bir Ece'ye, bir Toprak'a baktı. Sanki bir şeyler anlıyordu. Ya da gizli bazı şeyler biliyordu. Neden sonra yine muzip bir gülüşle gitti. Toprak, çay kıtlığından çıkmış gibiydi. O kadar sıcak olmasa, bardağını bir dikişte bitirecekti ya olmadı, ağzı yanınca durdu, gülümseyerek baktı Ece'ye. Sonra, birden aklına gelmiş gibi, Emine teyzesini sordu. –Ne yapsın annem, dedi Ece, ne yapsın, babamı anlamaya çalışıyor. Bu dünyaya babama katlanmaya gelmiş. Onu idare etmeye gelmiş. Sonra o da güldü. Aynur'la birlikte Kadir Ağa'nın ceketinin içine bildiriyi nasıl sakladıklarını anlattı uzun uzun. Bu Toprak'ın o kadar hoşuna gitti ki, onun da gözlerinin içi güldü.

Derken, sokağın öbür ucunda bir at arabası görüldü. Sokak lambaları yanıyordu ya, kiminin yağı azalmıştı, bunların altında da kılıksız sarhoşlar bulunuyordu. Olay çıkarmak için fırsat kolladıkları söylenebilirdi bunların ama o gece K. sakin görünüyordu. At arabası yaklaştı, çay bahçesinin önünden sarsılarak geçti. Arabanın içinde, yaşlı bir kont ve güzel genç bir kız vardı. Nataşa isimli bu kız o kadar heyecanlıydı ki, onun heyecanı yüzünden yalnızca arabanın değil, atların da sarsıldığı söylenebilirdi. Nataşa. Nataşa. O, yaşam sevincinin ve geleceğe karşı umutlu olmanın bir sembolü gibidir. Fazla umutlu ve iyimser olduğu için de. Ve yaşı da henüz çok küçük olduğundan. Hayal kırıklığı dediğimiz şeyle tanışmamıştır. Şimdilik.

İnsan gençlikte, yani büyük yorgunluklar ve hayal kırıklıkları yaşamadığı yıllarda, dünyanın kolaylıkla doğru yola getirilebileceğini ve insanların isterlerse rahatlıkla birbirlerini anlayabileceklerini düşünür. Bu düşüncede yanlış hiçbir şey yoktur. Gel gör ki, dünyada doğrunun yerli yerine konduğu anlara da kolay rastlanmaz. Neyse. At arabası, sokak lambalarının altında belirginleşip arada gölgelenerek kent meydanını hızla geçti. Atlar derin derin soluk alıp veriyordu bu arada. Taşla döşenmiş yolda nallar takırdıyor, arabanın tekerleri küçük çukurlara girip çıktıkça gürültü, sokağın

binaları arasında yankılanıyordu. Ama sonra araba büyük konağın önünde durdu. Nataşa, babasını beklemeden, hızla indi, o kadar acele ediyordu ki, ayakkabısının topuğu kırılacaktı neredeyse. Düştü, kalktı, eteğini toplayıp iyice yukarıya çekti, konağın kapısına çıkan basamakları hızla tırmandı.

Sonra annesinin ve Maria'nın ona öğrettiği gibi yaptı, kapıdaki yaşlı uşağı görünce, duraksamadı ama başını hafifçe eğerek onu selamladı. Orkestranın sesi duyuluyordu. Konağın büyük salonu ışığa boğulmuştu.

54.

Özellikle kadınların yanında ter basıyordu Toprak'ı. O kadar bilgisiz ve heyecanlıydı ki, kafasının içindeki düşüncelerin çıkardığı gürültüden. Kızın söylediklerini bile duyamıyordu neredeyse. Gerçi, toplumsal konulara daldıkları zaman bu heyecanı azalıyor, gözlerinin ışıltısı geri geliyor, sesi değişiyordu. O zaman biraz daha kendisi gibi olabiliyordu işte. Kendi deyimiyle, "kavgada" kendini buluyordu. Kendisi gibi oluyordu. Kendisi gibi. İnsan belki de hiçbir zaman kendisi gibi olamaz. Bu dünyanın kanunlarından biri de bu. Hatta kim bilir, insan zamanı geldiğinde kendisi gibi olur olmasına da, buna da ömrü yetmez. Bazen, anımsıyordu Toprak, nöbetçi öğrenci gelip onu sınıftan çağırmıştı bir keresinde. O da kalkıp müdürün odasına gitmişti. Müdür ona, o büyük odada bir nutuk çekmiş, ipe sapa gelmez öğütler vermişti. O sırada öyle şeyler geçiyordu ki aklından. Örneğin.

Şöyle anımsıyordu: Müdür zaten son derece sıkıcı, göbekli, sürekli kahverengi eski takımlar giyen biriydi. Ona kalırsa, o sırada karşısına geçip de istediğini yapabilirdi ya. Yine öyle oluyor. O konuşurken Toprak gidip o temiz kül tablasını alıyor. Bunu müdürün masasının üstüne koyuyor. O bunu yaparken, müdür şaşkınlıkla onu izliyor elbette. Ne yapıyorsun lan sen, diye soruyor sormasına ama. Sesinin tonu o kadar tuhaf ki, ağzından çıkan sözcükle sesin vurgusu arasında en küçük bir anlam eşliği yok. Yani, ses tonu, bambaşka bir şey söylüyor, diyelim Yasin okuyor, Tanrı'ya yalvarıyor ve o sırada diz çöküp boynunu da büktüğü için... Yani böyle bir şey. Toprak da küllüğü masaya koyduktan sonra misafir sandalyesine oturup önce pantolonunun paçalarını yukarıya çekiyor biraz. Çünkü rahat bir biçimde oturması gerek. Sonra bir sigara çıkarıyor. Sigarayı yakıp üfledikten sonra. Lan sensin, diyor müdüre.

Sonradan düşünüyor. Bu yapılabilir. Bu yapılabilir. Eskiyi yıkıyoruz. Kendimiz olmadığımız sürece bu konuda adım atmamız da olanaklı değil. Kendimiz olacağız. Halk olacağız.

Çay bahçesinin içinden köklenerek göğün karanlığına karışmış çınar ağaçlarının tepesinden bir kuş sürüsü geçti. Geçince yaprakların ucu hareketlendi, yukarıda hafif bir cayırtı koptu. –Ne oldu, dedi Ece. O bunu sorunca Toprak toparlandı, gülümseyerek başını salladı. –Yok bir şey, dedi, ben, ben, bir şeyler düşünüyordum. O kadar heyecanlanmıştı ki, hiçbir şey düşündüğü yoktu. Ama bu bir kere ağzından çıktığı için. Şimdi artık gerçekten de bir şey düşünmek zorundaydı. –Ben bazen, dedi, buraları bırakıp gitmek istiyorum. Sen de istiyor musun bunu? Hiç o kadar sıkıldığın oluyor mu? Burada sanki hiçbir şey olmuyor. Hiçbir şey.

Ece'nin yüzü asıldı. Kız, ansızın kalbi kırılmıştı sanki. Ne diyeceğini bilemedi, çayından bir yudum aldı. Sonra başını çevirip yoldan geçenleri izledi uzun uzun. Gözleri bulutlanmış gibiydi. Çok yorgun görünüyordu. –Bilmem, dedi, babamdan kurtulunca, hayal ettiğim ne varsa elde ettim sanmıştım. –Ee, dedi Toprak, sonra, birden aklına gelmiş gibi, köyde seni her gördüğümde, düşünürdüm ki, ne kadar mutlu, yani neşeli ve muzip bir kız, yani çok gülümserdin ve ablamla da iyi kaynatırdınız. Bizim pek sohbetimiz olmuyordu ama işte uzaktan anladığım kadarıyla... Gerçi hâlâ öylesindir, yanlış anlama ama... Derken durdu, bu söylediklerine, bu cesaretine şaşırmış gibiydi. Gözlerini iri iri açmıştı.

Ece sağ omzunu yukarıya kaldırıp indirdi, ne bileyim, der gibi dudaklarını büzdü. –Sana öyle gelmiştir, dedi. Toprak, ne olduğunu, kızın neden birden böyle bozulduğunu anlamamıştı ya, belki açtığı konu hoşuna gitmemişti. Başka bir şey söyleyeyim, başka bir şey, dedi. Yüzü sararmıştı. Çay bahçesinin cılız sarı ışıkları elle tutulacak denli katı, dolanıyordu aralarında.

Bu sırada, kalabalığın içinde biri durdu, bir zaman ayakta Toprak'ı süzdü. Uzun boylu, kilolu, dev gibi bir adamdı bu. Öfkeli birine benziyordu. Neden sonra çay bahçesine girdi. Ağır hareketlerle masaların arasından geçti. Böylece, Ece'nin arkasında durdu, durunca, Toprak başını kaldırdı, adamı görünce beti benzi attı. Yutkundu. Öyle korkmuştu ki, o sarı ışıkta, çocuğun boğazının inip kalktığını görünce. Ece. O da toparlandı, arkasına döndü. –Sen Toprak değil misin ulan, dedi adam kalın sesiyle. Toprak bir şey demedi. –Kimlikleri çıkarın bakalım, dedi adam bir kıza, bir oğlana bakarak.

Uzak masalarda oturanlardan birkaçı kalkıp çıktı. Meraklılardan bir ikisi de çocukların oturduğu masaya yaklaştı. Çocuklar

çaylarını bitirmemişlerdi henüz. Ayağa kalktılar. Adam kimlikleri aldı, Ece'ninkini geri verdi. Sonra Toprak'ı kolundan tuttu. –Sen biraz gel bakalım benimle, dedi, çocuğu alıp kalabalığın kayıtsız bakışları altında götürdü.

Ece bir zaman ayakta kalakaldı öyle. Neden sonra kendine geldi, ne yapacağım, ne yapacağım şimdi, diye düşünerek bahçeden çıktı, kalabalığa karıştı.

55.

Hikâye

Allah, Âdem'i yaratmaya karar verdiği zaman, gönlünden öyle bir şey geçiyordu ki, bu yaratacağım kişi. Bu gede. Özel bir varlık olsun, diye düşünüyordu. Diye arzu ediyordu. Varlıklar içinde, yani benim yarattıklarım içinde en güzeli, bana en benzeyeni ve doğal olarak en şereflisi olsun, diye düşünüyordu. Bu nedenle Tanrı bu başyapıt üzerinde çok çalıştı. Çok kafa yordu. Canını ayrı üfledi, toprağını da uzayın en şerefli gezegeni olan Dünya'dan, Azrail eliyle alıp geldi. Ona biçim verdi, onun kuruması, pişmesi ve ayağa kalkması için tam kırk yıl bekledi. Bu sırada, yani bu kırk yıl boyunca Tanrı, bu büyük eseri herkese, yani ilk mahlûkat içinde yer alan meleklere ve öbürlerine –şimdi adlarını anmak doğru olmaz– anlatıp duruyordu.

Sanatçının, yapıtını daha tasarladığı sırada başkalarına anlatması bir heyecan belirtisidir. Elindeki –yarım– yapıt onu öyle büyülemektedir ki, sanatçı günlük yaşamı bakımından da, gerçeklikten kopmuştur, onunla yaşamakta, onu düşünmediği bir anı bilmemektedir. Bir gerçeklik olarak. Ama tabii yanlış anlaşılmasın. Tanrı'nın gerçeklikten koptuğunu düşünmek yalnızca zavallı bir paradoks olacaktır. Ayrıca hâşâ. Yani. Neyse.

Bu sırada, melekler arasında elbette Âdem büyük merak konusu olmuştur. Bu konuda çeşitli görüşler ve eski kitaplar içinde türlü anlatımlar vardır. Tarihimizin bu dönemini aydınlatacak çalışmalar ayrıca yapılmalıdır. Biz, bu tartışmalardan ancak İblis'i, yani Şeytan'ı açıkça biliyoruz. Büyük olasılıkla onun görüşüne katılan başka melekler de vardı. Ama ya düşüncelerini dile getirmediler ya da zamanla unutuldular. Böylece, o kırk yıl boyunca Şeytan gelip gidip yerde upuzun yatan Âdem'i ziyaret ediyordu. Onun gerçekten de kendilerinden çok daha muhteşem ve şerefli olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Eğilip Âdem'in göğsüne dokunuyor, bu kuru çamurun içinde ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Sonra dönüp yanındakilere, bu mu, böyle mi, bu mu muhteşem, bu daha hareket etmeyi bilmiyor. Konuşamıyor. Bu mu bizden üstündür? Böyle

söylüyordu. Ama tabii sabretmeyi bilmeyenin bilgisi de eksiktir. Ayrıca, bilgisizlik, sabırsızlık ve cehalet korku yaratır. Şeytan, o dönemde kendisi için gerçekte pek kısa bir zaman sayılan kırk yılı sabırla tamamlayabilseydi öyle düşünmeyecekti.

Ama bir kere korku girmişti içine. Korku öyle bir şeydi ki, bir kere girdiği binayı temelinden çürütür, yok eder ve sonunda ancak onunla birlikte yok olurdu. Şeytan'ın başına gelen budur. Ama Âdem soyu açısından bakılacak olursa, onun başına gelen de bundan farklı değildir.

56.

Hamur kokusu gelmeye başlamıştı. Aşağıda, kadınlar toplanmış yufka açıyordu. Bazı günler, böyle bir araya gelip hem arasız konuşur hem de topluca bazlama pişirirlerdi. Yufka, nezik açarlardı. Bu o zaman, kısa bir bayram demektir. Hem kadınlar hem çocuklar hem de börtü böcek için. Çünkü neziğin gevrek parçaları sacın çevresine savrulur, kaymağın tatlı kokusu karıncaları deli ederdi. Elbette, bununla birlikte sacın üstünden koku da çıkmış olurdu. Koku, un tozuyla birlikte kalkıp havaya karışır. Köyün üstünde yükselmeye başlar, yukarıya, daha sıcak bölgelere gitmek isterdi. Güneşe doğru. Ama sonra küçük bir yel peyda olduğu için un savrulur. Koku evlere sızar. Sonunda Gülşen'in burnuna kadar gelirdi.

Kadınların sesi aşağıdan kuş cıvıltısı gibi kopup geliyordu. Gülşen bu kokuyu, sesi duyunca dayanamadı, gülümsedi, sedire uzanmış uyukluyordu ya, açıldı birden, kalkıp çıkmak, kadınların yanına gitmek istedi. Ama onlarla birlikte yufka açacak mıydı? Hayır. Hayır. Aralarına karışmak istiyordu yalnızca. Böylece belki biraz can sıkıntısını dağıtacaktı. Bir iki dedikodu işitecekti. Kalktı, galoşlarını geçirdi ayağına, üstünü başını biraz toparlayıp düzeltti. Kapıyı açtı.

Evin önünden, küçük bahçenin hemen dibinden bir yol inerdi aşağıya doğru. Gülşen kapıyı açınca Kadir Ağa'yı gördü. Ağa, bu yolun üstünde, bahçenin hemen önünde durmuş eve bakıyordu ya, kapının açıldığını görünce hızla başını çevirdi, aşağıya inmeye başladı. Buna o kadar bozuldu, bu iş canını o kadar sıktı ki, Gülşen. Gülşen. Kapının önünde, ne yapacağını bilemeden bekledi bir zaman. Dondu kaldı. Ne yapabilirdi? Öyle korkuyordu ki, o zavallı Jilet geldi aklına. Jilet'i bunlar öldürmemiş miydi? Jilet'i öyle ormana perperişan yollayıp da aklını kaçırmasına bunlar sebep değil miydi? Kapıyı kapatıp yeniden içeriye geçti, sedire oturdu, eve göz gezdirdi. Ellerini dizlerine çaresizce koymuş bekliyordu. Ne yapacağım, ne yapacağım, diye düşünüyordu sürekli. Hiçbir şey. Bu gibi durumlarda aslına bakılacak olursa, yapılacak bir şey

de yoktur. Kimse kalmamıştı. Aynur da yoktu. Orhan da. Kimse olmasa da Aynur olsaydı burada keşke, diye düşünüyordu. Neden dersen, hepsinin en ciğerlisi, en cesaretlisi o da onun için. Kimse olmasaydı da bir o olsaydı yanında. Keşke.

Yine kalktı, galoşlarını giydi, kapının önüne çıktı. Çıkıp da temiz, ılık havayı içine çekince toparlandı biraz. Hırkasının önünü kapattı, bahçeden çıkıp aşağıya inmeye başladı. Köprünün olduğu yandan yukarıya doğru hafif bir yel esiyordu. Aşağıda, nehrin iki yanında, suyla coşup kabarmış yeşil bayırlar bulunurdu. Bu bayırın içinde yazbahar ayları boyunca ısırganotları, kımiler, çiriş, reyhan, horozgözü başverip yetişirdi ya. Ot dediğin, özellikle sulak alanlarda, acımasız bir şeydir. Acımasızdır. Ot milleti birbirini yer. Yukarıya çıkmak, gökyüzüne doğru uzanmak için birbirini kırar. Sulak alan, bir nevi savaş alanıdır. O nedenle de, kimin gücü yeterse. Isırganotu, büyük alan kaplar. Isırganın yok edilmesi için acı böğürtlen çalılarının çıkmasını, canlanmasını beklemek gerekir. Bu dikenli çalılar başverdiği zaman, ısırgan da böylece sulak bayırı terk etmeye başlar. Artık orada onun saltanatı sona ermiştir. Onun devri gelip geçmiştir.

Nehrin kenarından bütün bu otların kokusu geliyordu. Senin de saltanatın bitecek Kadiray, dedi içinden Gülşen. Seninki de bitecek Kadiray, sen de nihayette bir parmak ısırganotusun. Seni de dikenli böğürtlenler gelip yok edecek. Ama bakalım bu ne zaman olacak. Sen dur bakalım. Gelip evinin önünde yalnız bir kadını korkutmak ne demekmiş sen de er geç anlayacaksın.

Birden, böyle düşünceler aklından geçince, yeniden neşelendi, aşağıya inip nehir yatağından ot toplamak çekti canı. Çaşur turşusu yaparım, dedi, çiriş, ısırgan kavururum. Tam zamanıdır. Kadınları da alırım, onların da aklına sokarım. Biz almayalım, biz toplamayalım da heba mı olsun. Yok mu olsun. Öyle güzel bir kokuydu ki, otun kokusu birleşmiş, yükselip ortalığa yayılmış ve de otluktan çıkıp bahar aylarının hem de gür bir sesi oluvermişti.

Kadınların yanına gelince bir zaman ellerini beline koyup bekledi, izledi onları. Kızlardan biri neziği beceriksizce çevirmeye çalışıyordu ya, yakmıştı altını. –Karnın yansın, dedi gülerek. Kız toparlandı, yüzü kızardı, kızarınca çiller belirdi yüzünde kızın. Gülşen eteğini dizleri arasında toplayarak eğildi, kızın elinden kanadı aldı, sacın yanığını temizledi. Yeni bir nezik yufkası aldı

oklavanın içine, yufkayı saca hızla attı, çevirip çıkardı, nezik, yoğurt kaymağı gibi kabarıp kalktı hemen. Sonra Gülşen onu sacdan aldı, bezin üstüne soğumaya bıraktı, ellerini çırparak kalktı yeniden. –Aşağıdan ot toplayalım, dedi, turşu yaparız. Kadınlardan birkaçı kalkacak oldu ama o sırada bir asker arabası girdi köye, yukarıdan, karakolun o yandan geliyordu. Araba durdu, içinden eli tüfekli bir çavuşla Erol Komutan indi. Komutan, acelesi varmış gibi, hızla meydanın bir köşesine gitti, duvar diplerinde pinekleyenlerle kadınlara baktı. –Toplanın bakalım! diye bağırdı. Bu sırada çavuş koşa koşa bir eve girdi, evden yaşlı bir kadınla birlikte çıktı.

57.

Kadını sürükleyerek köy meydanına getirdi. Türkân. Türkân. Kocası çoktan ölmüştü, oğlu da arananlar arasında olduğu için ormanda saklanıyordu. Ama onu daha önce buldukları mağarada ele geçirememişlerdi. Elbette, asker herkesi tanırdı, köylülerin çocuklara nasıl yardım ettiklerini de bilirdi. Türkân bir sabah kalkıp bir kucak içli feselli açtı, pişirdi, hava aydınlanmamıştı henüz. Feselliyi kalın bir torbaya sardı birkaç kat. Aman soğumasın. Aman soğumasın. Hep böyle yapardı, götürür, oğlanla sözleştikleri ağacın altına bırakır gelirdi. Oğlan da onu daha soğumadan alıp götürürdü de. Orada çocuklar bir nevi bayram ederdi. Bu feselli ağaçlarını asker bilmezdi, uzun zamandır bunun için bir şey de yapmamışlardı gerçi. Ama Erol Komutan yaman çıkmıştı. Bir gün bu işten kuşkulandı, köye sabaha karşı devriyeler yollamaya başladı. Bu devriyelerden biri de işte Türkân'ı izlemekle görevliydi, çocuk, kadının peşine düştü, kadın dışarıya çıkınca, soğuktu da biraz, başını örttü, ak leçeğiyle ağzını kapattı, galoşlarını sağlamladı, yukarıya tırmanmaya başladı. Asker de onu izledi.

Karanlığın içinde, A. Ormanları'nın başından aşağıya doğru koyu bir sis iniyordu. Lacivert bir sis, burgaçlanıyordu. Ama ağaçların arasında. Ağaçların arasında. Yapraklar koyulanıyor, sis, denizin dalgaları gibi ağaç gövdelerini yumuşak hareketlerle yalıyordu. Kadın ormana girdi, girince, otlar, çalılar öyle kabarıp kalkmıştı ve dikenler öyle uzamıştı ki, yavaşladı, bir zaman sonra da durup yönünü belirlemeye çalıştı. Oraya dek biraz hızlı çıkmıştı ya, gözünün önü kararıyordu. Neden sonra yönünü buldu, dönüp rahat hareket edebileceği bir patika bulmak istedi. Ama patikalar da kabarmıştı artık. Her şey kabarmıştı. Ormanın içindeki çiğ yalnızca hayvanları değil, bitki örtüsünü de çıldırtmıştı. Dikenli yer çalıları keçiyollarını istila etmişti. Yine de, yürümek gerekir. İnsan, insan bir yere varmak istiyorsa, durmak olmaz. Böyledir bu. Değil mi? Kadın bir zaman sonra sise de, yola da alıştı. Bir ara geride bir ses duydu, durup arkasına baktı ama bir şey göremedi. Ama sonunda ağacını

buldu, ağacın üzerine çaktıkları çiviyi de buldu, azık torbasını bu çiviye astı, astıktan sonra da hızla uzaklaştı oradan.

Türkân'ın evden yaka paça çıkarıldığını görünce toplandılar, kadınların arasında bir homurtu başladı hemen, ağlayanlar oldu. Erol Komutan, herkes toplanınca elindeki azık torbasını açıp yere bıraktı, kadının ayaklarının dibine. Türkân. Türkân bunu görünce o kadar kötü oldu ki, ayakta duramadı, dizleri kırıldı da, bozulup kokmuş içli fesellinin önüne çöküp hüngür hüngür ağlamaya başladı. –Gördün mü, diye bağırdı Erol Komutan. Bakın, gördünüz mü? Siz kendi elinizle çocuklarınızı ateşe atın, onlar devlete kafa tutsun, siz de onları beslemeye, korumaya çalışın. Öyle mi? Sizin hiç mi aklınız yok? Sizin hiç mi korkunuz yok? Hani, oğlan gelip almadı torbanı? Yoksa başına bir şey mi geldi, ha? Ne oldu?

Kadın bağıra bağıra ağlıyordu. Azık torbasını kucağına almış, bağrına basmıştı ya. Sanırsın oğlu da onun içinde. –Bize oğlanın nerede saklandığını söyle, dedi, daha fazla kötülük etme. Bak hepsini aldık, kanunun önüne çıkardık, seninki o gün orada değilmiş, elimizden kaçtı. Ama bu kere de kurda kuşa yem olacak. Senin yanına geldiğini bilmediğimizi mi sanıyorsun?

Kadın dayanamadı, bir an için ağlamayı kesti, öfkeyle ayağa kalktı, gözleri kızarmış, yüzü titremeye başlamıştı. Torbasını yerde bırakıp kalktı, komutanın üstüne atılacak oldu. Ama yapamadı bunu. Çavuş, tüfeğinin dipçiğiyle Türkân'ın yüzüne öyle bir vuruş vurdu ki, kadının ağzından kan boşaldı. Kalabalık, korkuyla açıldı hemen, uzaklaşanlar oldu. Ama Gülşen uzaklaşmadı. O kadar öfkelenmişti ki, deminden beri ağlayıp duruyordu ya, sonunda, Türkân'ın ağzındaki kanı görünce dayanamadı, eline patates büyüklüğünde bir taş aldı, çavuşa fırlattı.

Ama taş çavuşa değmedi, değmeyince Gülşen iyice kızdı, çocuğun üstüne yürüdü. Çavuş bir dipçik darbesiyle Gülşen'in de yüzünü parçaladı. Gülşen yere düştü de kalkamadı bir daha. Gözlerinin önü kararmış, ne olduğunu anlayamadan kendini kaybetmişti.

Erol Komutan, kıpırdamamıştı bile, ellerini kıçında birleştirerek, olan biteni ifadesiz bir yüzle izlemiş, sonunda az uzaklaşan kalabalığa bakarak. –Aklınızı başınıza toplayın, demişti. Çocuklarınıza iyilik etmiyorsunuz. Kaçanların hepsini bulacağız. Siz bize yardım edin, biz de onlar için elimizden geleni yapalım. Yoksa telef olup gidecekler. Ona göre.

Rüzgâr bu kere yukarıdan esmeye başlamıştı. Ormanın içinden çam ağaçlarıyla bunların damlak sakızlarının kokusu geliyordu. Havada, ayrıca, ormandaki yapraklara tutunamamış iri koyu karıncalar uçuşuyordu.

58.

Düşünde, nehir kenarına inmiş ısırgan topluyordu. Her zamankinden büyük, neredeyse bir çadır büyüklüğünde bir etek vardı belinde. Bu eteği bir torba gibi önünde büzmüş, otu kolaylıkla yolup yolup biriktiriyordu. Bir yandan elinin yanmadığına şaşıyor. Bir yandan, ot kökünden çıkan kıtırtılar dikkatini dağıttığı için, ayaklarının altında bir kirpi dolaşıyordu sanki, böyle tedirgin biçimde otların arasına bakıp duruyordu. Neden sonra parmaklarının ucunda bir acı hissetti, ısırgan yolmayı bıraktı, eline bakınca, avuç içlerinin kanamaya başladığını gördü. Eteği bıraktı, avuçlarını dua eder gibi yüzünün önünde tuttu, bir zaman korku içinde izledi onları.

Ama bir tuhaflık vardı. Kanı görmezden önce bir sızı hissetmişti. Ama şimdi bu acıyı duymuyordu artık. Kan, bir elden değil de bir oluktan çıkıyordu sanki. Bir kan puynarı. Fındık çok anlatırdı, puynar deyip de geçmeyeceksin, bu puynar başka mesele. Neden diyecek olursan, buralar Allah'ın gözü kulağıdır da onun için. Buraya boşuna göz demeyiz, göze demeyiz. İçinde türlü yollar bulunur ve bu yollar da Allah'ın huzuruna çıkar. O nedenle, avuç içleri birer pınara dönüşmüş, dönüştüğü için de acımaz olmuştu.

Sonra bu kan durdu, sızı bütünüyle çekilip gitti. Kan durunca avuçlarındaki kırmızı da soldu, kuruyup döküldü. Bu kere elleri yeşerdi. Göverip uzamaya başladı. Elleri, her bir parmağı ayrı bir ot olacak biçimde açılıp dantellendi. O kadar güzel oldu ki, Gülşen. Gülşen. Ellerine bakmaya doyamadı bu kez. Yine de, uzayan bu parmaklar çoğaldı, büyüdü, tutup kadını boğmaya kalkışınca.

Öğleden sonra bağırarak uyandı. –Çok ağladın ya abla, dedi Zeynep. Başucunda oturmuş Gülşen Abla'sının terini siliyordu. Çok ağladın uykunda ya, uyanamadın bir türlü, dedi. Sevinmiş, keyfi yerine gelmiş gibiydi. Kalkıp elindeki bezi sudan geçirdi, yeniden geldi. Bezi kadının burnundan geçirdi. Hafif pembeleşti bez. –Çok şükür, bak, abla bak, burnunun kanı da azaldı geçti. Bundan sonra bir şey olmaz, ablam benim elleri kırılsın, dedi. Ah ah ablacığım,

sana vuranların elleri kırılsın. Hiç olur muymuş? Hiç insan insana bunu yapar mıymış, bunu bunlara bir anlatacak yok mu?

Ancak o zaman anladı Gülşen, anlayınca gözünün bir kenarından bir damla yaş aktı, sol yanına dönmek istedi, yapamadı. –Canım, Zeynebim, bana bir bardak su verir misin, dedi güçlükle.

Genç kadın kalktı, yine biraz karnı şişmişti ya, çok yeniydi daha, belli belirsiz görünüyordu. Bu kere yemin etmişti kendi kendine. Bu kere ölmek var, bebeyi öldürmek yok. Allah korusun. Karnını tutarak kalktı, gidip Gülşen Abla'sına bir bardak su doldurup getirdi. Gülşen suyu yine güçlükle içip bardağı komşusuna verdi ama ağzını silemedi, su çenesinden akıp yastığına damladı, sonra orada kayboldu. Böylece ikisi bir zaman odanın sessiz içinde birbirlerine baktılar. Derken Gülşen gözünü çevirdi, hemen yatağın yanındaki pencereden gökyüzüne bakmaya başladı. Odanın içinde bir karasinek uçuyordu. Sessizliğin içinde bu sinek bir helikopter gibi gürültü çıkarmaya başlamıştı. Tül perdelere konuyor, sonra orayı beğenmeyip tozlu lambanın çevresinde dolanıp kendine yeni bir yer arıyor, sonra bulduğu yeni yerleri de beğenmiyordu. –Şu sineğe vur da cehennem olsun, dedi Gülşen. Zeynep kalkıp sinekliği aldı, karasineğin peşinde dolandı biraz.

Tam bu sırada kapı açıldı. Açılınca, karasinek fırlayıp evden çıktı. Açılan kapıdan Mustafa Öğretmen girdi içeriye. –Yahu, dedi girer girmez, yanıma okuyacak bir şey almamışım, canım çıktı gelene kadar. Hanım, merhaba... Zeynep'i görünce güldü. Küçük çantasını yere bırakıp bir zaman yine kulağının arkasını kaşıdı. –Oo gelin hanım, dedi, deyince bir tuhaflık olduğunu anladı, uzanıp dışarıyı izlerken gözlerini kapatmış Gülşen'i görünce yüzü asıldı, hızla karısının yanına geldi. –Ne oluyor yahu, dedi. Zeynep. Zeynep. Mustafa Öğretmen'i görünce huzursuzlandı biraz. Ne diyeceğini bilemedi. Ama sonra o dik, öfkeli hal geldi üzerine, yüzü kızardı, kaşlarını çattı. –Sen, Mustafa Abi, dedi, sen bu kadını böyle burada bırakıp gidiyorsun ama bak ne yaptılar. –Ne, ne yapmışlar, diye korktu Mustafa Öğretmen. Zeynep olan biteni anlattı bir çırpıda, kadının burnunun kuruyan kanını gösterdi.

Mustafa Öğretmen öyle bozuldu ki, kızı dinlerken yumruklarını sıktı, onun da gözünden yaş aktı. Neden sonra Zeynep kalktı, hırkasını askıdan aldı, yeniden üzerine giyindi, ayakta, ne diyeceğini bilemiyormuş gibi bekledi biraz. –Ben artık gideyim Mustafa

Abi, dedi, ablam Allah'a şükür iyi, sen de geldin, yalnız, sabahtan beri bir şey yemedi, biz biraz nezik yapmıştık, tazedir, buraya da getirdim, çay da var, azıcık yese iyi gelir, sen yedirirsin, olur mu, zaten daha demin uyandı...

Mustafa Öğretmen başını salladı, yere bakıyordu sürekli, sonra kalkıp kızı yolcu etti, kapıyı kapatıp geri döndü.

Gülşen, gözünü açıp başını çevirmiş, ifadesiz bir yüzle kocasını süzüyordu. Karasinek, açılan kapıdan yeniden girmişti içeriye.

59.

Evin içinde, yeniden bir sessizlik dolaştı. Mustafa, birden o kadar morali bozulmuştu ki, tüm gücünün çekildiğini, elini kaldırıp bir bardağı tutacak, ağzını açıp bir kelime laf edecek takati kalmamıştı. Uzakta olduğu, olup bitenleri hep sonradan öğrendiği için suçluluk hissediyordu ya, Allah biliyor. Allah biliyor. Bütün bunlar, olsa olsa kaza ya da dikkatsizlik diyelim. Belki o bile değil. Böyle şeyler olsun ister miydi hiç? Karısı, Gülşen'i yalnız kalsın. Kalınca da başına böyle şeyler gelsin. Ama o bilir. O benim kalbimin temizliğinden emindir. Ben, ben, diye düşünüyordu. Ben her şeyi bir arada yapabilecek olsam neyse. Ama herkes gibi benim de zayıf yanlarım var. Benim ayrıca çok sık başım döner.

Ama askerlerin gelip de güpegündüz köy meydanında kadınları dövmesine ne denir? İyice zıvanadan çıktı bunlar. İyice yoldan çıktı. Faşizm. Belki o asker de emir kulu ama olsun. Olsun. Emir kulu da olsan, faşizmin emirlerine uymayacaksın. Çünkü neden? Bu kanun dışı da onun için. İnsanlık suçu da onun için. Faşizm insanlık suçudur. Böyle düşünüyordu. Askeri de korkutuyor yani. Askeri, suç işlediğinin farkına varmaz hale getiriyor. Ah ah, bu işler bu güzel halka nasıl yapılıyor? Bu işler bu Anadolu'ya nasıl yapılıyor. İnsanın aklı almaz. Aklı olanın da aklı. Uçar gider.

Gülşen bu ara yatıp duruyordu ya, bir ara gözlerini açtı. –Sen bu evin yolunu nasıl buldun ki, dedi. Gözünden yaş süzülüyordu. Burnunun ucu kızarmıştı. Ama kan durmuştu artık. Yüzünde, burnunda, ağzında kanadı kanayacak bir gerginlik vardı. Başını çevirdi, yine pencereden dışarıya baktı. –Sen buralara gelir miydin, söyle bakalım, dedi dışarıya bakarken.

Mustafa Öğretmen bozuldu önce, bir an için, ne diyeceğini bilemedi ama çok sürmedi bu. Karısının yanına yürüdü, yatağın bir ucuna oturdu. –Gelmez olur muyum, ya, Gülşen Hanım... Bir kere sen bana bir sor bakalım. Birdenbire, nereye kayboldun, diye bir sor. Sor bakalım, bir açıklamam var mıymış. Ortadan kaybolunca neler yapmışım. Değil mi? –Ş. Mitingi'nin tasarlan-

masından sonra içmeye mi gittiniz, yoksa yine şiir sempozyumu mu vardı, dedi Gülşen. Mesela, Cumhuriyet Şiiri konusunda bir şeyler olabilir. –Hayır, hayır, diye güldü Mustafa Öğretmen. Yani olabilirdi de, onu zaten mutlaka önceden konuşmuş olurduk. Ayrıca, ayrıca ne varmış Cumhuriyet Şiiri konusunda? O konu da, bana soracak olursan, öyle hafife alınacak bir konu değildir. Ciddi bir konudur. En az bizim şu sıra yaşadığımız politik sorunlar kadar. Ama o daha temiz, yani, umut verici bir konudur. Biliyorsun, heceyi ya da vezni temel almıyor ama ikisinin de sesini koruyor. Bu, mucizevi bir şeydir.

Kulaklarına inanamıyordu Gülşen. Nedir bu? Nedir? Allahım, bu gerçek olabilir mi? Hiçbir şey görmüyor... Hiçbir şey... Nasıl olacak? –Bunlara benim bir itirazım mı var hey Mustafa! diye bağırdı sonunda. Bunlara benim nasıl bir itirazım olabilir? Ama biz, biz, biz seninle neredeyse hiç görüşmüyoruz, evi arada bir, iyice yorgun olduğun zaman, ya da kalacak bir yere ihtiyacın olduğunda kullanıyorsun, burada kim kalmış kim ölmüş, umurunda bile değil. Değil.

Mustafa bir zaman susup sessizliği dinler gibi yaptı. Gözlerini kısmıştı ya, sanki kafasının içindeki bir uğultuyu bastırıyordu bu sırada. Başı eğildi, uykusu gelmiş gibi bir hali vardı. Başı. Başı. Sağa yatmaya başladı yeniden. Öyle tuhaf bir histi ki, bu kere artmıştı ve birden kulağı ağırlaşmış gibiydi. Biri kulağına ve dolayısıyla başının sağ yanına bir urgan bağlamış. Bunu olanca gücüyle yere. Toprağın altına doğru çekiyordu. Ne amaçlıyordu bununla? Onu, Mustafa Öğretmen'i yeraltına mı alacaktı? Hades'in yanına? Oraya mı götürecekti? Orada ona şartlar mı sunacaklardı? Yeryüzüne yeniden çıkmak için şunları şunları yapacaksın, mı denecekti ona? Ne kadar eğilecekti daha?

Başı eğiliyor, gözlerinin önü kararıyor ve Mustafa Öğretmen gittikçe yere yaklaşıyordu. –Ne oluyor sana böyle, diye bağırdı Gülşen. Ama kocası onu duymadı. Adam yatağın bir yanına, Gülşen'in ayakucuna oturmuştu ya, gözü kararınca ayakları da yerden kesildi, önce karısına yaklaşırmış gibi oldu, sonra da halının üstüne yuvarlandı.

Neye uğradığını şaşırmıştı Gülşen. Bir zaman ne olduğunu anlamaya çalıştı, neden sonra kocasının kalp krizi geçiriyor olabileceği aklına geldi de. Gelince telaşa kapıldı, yattığı yerden güçlükle kalkıp

Mustafa Öğretmen'in üstüne kapandı, onu sarstı, uyandıramayınca, başının altına bir yastık koydu, üstüne bir şey alıp dışarıya çıktı.

Ama kimden, nerden yardım isteyecekti ki? Kimi çağıracaktı? Aşağıda, meydanda kapısı açık bekleyen dolmuşu gördü, oraya doğru koştu. Kadınlardan bir ikisi de, onu görünce onlar da koştular. Şoför, Mustafa'nın fenalaştığını duyunca arabadan indi, sigarasını atıp eve tırmandı. Gülşen de peşinden geldi onun.

Kapıyı açtıkları zaman, Mustafa Öğretmen ayağa kalmış üstünü başını düzeltiyordu. –Ne oluyor bakalım, dedi şaşkın bir ifadeyle.

60.

Terlemişti, yüzü kızarmış, gözaltları kararmıştı ya, yine gülümsüyordu. Dolmuş şoförü gidince Gülşen kocasını elinden tuttu, yatağa oturmasını sağlayınca. –Sen, bayıldın düştün ya, hatırlamıyorsun değil mi, dedi. –Hayır, diye kaygıyla karısına baktı Mustafa Öğretmen. Hayır ya, yerde ne işim var benim diye düşünüyordum deminden beri. Demek bundanmış. Benim başım arada bir sıkı bir urganla aşağıya çekiliyor ya, bunu anlatmıştım sana, yine öyle oldu. Yine olduğu için de bu kere demek ki kendimi kaybetmişim. Ne yapacağız peki?

Gülşen sararmış, korkmuştu iyice. –Ne yapacağızı var mı, dedi, doktora gideceğiz, hem de hiç zaman kaybetmeden kalkıp doktora gideceğiz, bu senin durumun artık hafife alınacak gibi değil. –Olabilir, diye keyiflendi Mustafa Öğretmen, sonra, sınıfta ders anlatıyordu sanki. Parmağını kaldırdı karısına uzatarak tane tane anlatmaya başladı. –Bu durumda, şimdi kalkıp hemen doktora gideceğiz, çünkü sağlık önce gelir, hadi bakalım. Gülşen güldü, evi kolaçan etti hızla, çantasını aldı. Kapıyı çekip çıktılar. Gülşen, kocasının koluna girdi. –Seni de doktora göstereceğiz. Önce Servet'in yanına gideriz. Servet'ten senin için bir darp raporu alacağız. Ayrıca bir şeyin var mı yok mu onu öğreneceğiz. Allah korusun, bir insanın yüzüne dipçikle vuruyorsan, öldürmeye kastın var demektir. –Olabilir, dedi Gülşen, o da bir an için yeniden keyiflenmiş, onun gibi konuşmaya başlamıştı. –Neden olmasın, dedi, bir insanı öldürmek isteyebilirsin. Ama adaletsiz. Adaletsiz. Bizde de silah olsaydı, görürlerdi. Güldüler.

Çok geçmeden dolmuş hareket etti, köyün tozlu yollarından köprüye doğru kıvrılarak indi, inişteki dik yokuşta yavaşladı, şoför koltuğunun yanındaki cam açıktı ya, taze otların kokusu geliyordu. Şoför bir sigara yakmıştı. Teybi de açmış bulunuyordu. Genç bir oğlan, yanık sesiyle, *Dere kenarında yayılan taylar / Var mıdır benim gibi emeği zaylar* diye hafif, acılı bir türkü tutturmuştu. Türkü hiç bitmeyecek gibi tatlı ve ağırkanlıydı. Çocuğun sesinin içinden nal sesleri geliyordu.

İlçe yoluna çıkana kadar dolmuş o kadar sallanırdı ki, köylüler, sütleri zayi olmasın, peynire, çökeleğe dönüşmesin diye şoförün anasından emdiğini burnundan getirirlerdi. Ama ilçe yoluna girdiği zaman sallantı azalır, yolcular uyuklamaya başladıkları için yolun bundan sonrası sakin geçerdi.

Aşağıdaki düzenli yola indikleri zaman Mustafa Öğretmen çantasını kucağına aldı, fermuarı çekti, içinden kendi de adı gibi *Küçücük* olan bir kitap çıkardı. –Bunu, ayıldıktan sonra, ne olur ne olmaz diye çantama koydum, dedi gülümseyerek. Şimdi biraz okuyalım bakalım, sonra da, bildiğin gibi uykumuz gelir, biraz uyuruz. Değil mi?

Gülşen'in de uykusu gelmişti, ayrıca burnu sızlıyordu. Kocası kitabına dalınca, o da bir zaman başı öne düşerek uykuya direndi, sonunda Mustafa Öğretmen'in omzuna yaslanarak gözlerini kapattı. Kapatır kapatmaz da düşle karışık bazı görüntüler görmeye başladı. Aslına bakılırsa, dolmuşun içine yayılan türküyü de, uyuklayanların horultusunu da, yol üstündeki çakıllardan gelen takırtıyı ve arabanın motorunu da pekâlâ duyuyordu. Hatta o sırada, yani öyle gözleri kapalıyken dışarıdan nasıl göründüğünü de kestirebiliyordu. Ama işte. Uykuda sayılırdı yine de. Çünkü ona kalırsa daha az önce dolmuşu durdurmuş, K. Nehri'nin yatağına inmiş, birbirini yıkarak göğe uzanan o amansız ve sonsuz lezzetli nehir otlarını toplamıştı ya. Toplayıp bir çuvala doldurarak yanına almıştı. Bu nedenle dolmuşun içi de artık bir tarla gibi kokuyordu. Ama nedense Mustafa. Mustafa. Kitap okumuyordu da, her yanından, yani bütün ceplerinden kargasabunları fışkırarak konuşup duruyordu. Kulaklarının içinden de. Burnundan da kargasabunları çıkıyor. Bununla birlikte, kocasının ağzı köpükleniyordu. Sonra böyle köpükler içinde birden her şeye. Herkese küsmüş gibi asık bir yüzle, somurtarak oturup. Hanım, bana bak, hanım, benim başımda bir şey var. Bu şey de sadece başımda değil. Aynı zamanda kalbimde. Kalbimde. Benim kalbimin içinde, artık bana ait olmayan bir şey var, diyordu.

Bu sırada, Allah'tan araba çukurlara girip çıkıyordu da. Radyodan yeni bir türkü duyuluyordu. *Kar yağar karamişin kara yapraklarına*... O zaman, uykuda olsa, ne de olsa bunun bir düş olduğunun farkına varıyordu. İnsanı kötü düşünceler ağlatmaz. İnsanı ancak kötü düşler ağlatır. Çünkü biz, biz sonuç olarak düşlerin gerçek olmadığını kavramış değiliz.

Dolmuş bir ara derin bir çukura girdi. Girince Gülşen birden başını kocasının omzundan kaldırıp toparlandı. Mustafa Öğretmen, okuduğu kitaba öyle dalmıştı ki, çukurun farkında bile olmadı. Sonra döndü. –Bir kitap değil de, dedi gülümseyerek. Yaşamdan bir parça. Yazılmamış. Sayfalar arasında yaşanmış gibi bir hali var. Bunu çocuklara böyle anlatacağım. Bu bir hikâye değil, diyeceğim. Bir yaşam.

Gülşen, kocasının elinden kitabı aldı, kapağı kaldırdı. –Şu yaşamı biraz da biz okuyalım bakalım, dedi. Böylece tersi oldu, bu kere Mustafa Öğretmen uyukladı, başını Gülşen'in omzuna koydu. Dalıp gitti.

61.

İrili ufaklı tepelerin arasında, alçala yüksele yol alıyordu dolmuş. Kıvrıla kıvrıla aşağıya iniyor, o indikçe, sanki onun alçalmasını bekliyor; Ç. Ovası da gittikçe yeşeriyordu. İlçeye yaklaşınca, şose, asfalt yolla buluşuyordu. O nedenle iyice rahatlıyordu yolcular. Gülşen bir zaman sonra, çevre de iyice yeşermişti artık, yeşermiş ovanın ortasında mavi kadife Ç. Gölü ortaya çıkmıştı. Yapayalnız, ovanın ortasında bir avuç meyve gibi görünüyordu göl. Gülşen *Küçücük* kitabı bitirip kapattı. *Kıyıya çekilmiş sandallar, tuzlu ıslak balıkçı ağlarıyla yaş halatların arasında, nemli kuma yan yana oturmuşlardı,* diye mırıldandı. Öyle hoşuna gitmişti ki, o Ayhan Işık'lı filmleri anımsadı, İstanbul'un ahşap cumbalı evlerini, hiç, hiç görmediği ama varlığından da kuşku duymadığı sokaklarını, ama bütün bunlar birbirine karışıyordu elbette. Ayhan Işık siyah takım elbisesiyle bir gece kulübünden çıkarak sigarasını yakıyor. O sırada tulumbacılar. Tulumbacılar naralar atarak ahşap mahalleleri kurtarmaya gidiyorlardı. Ah, ah.

Daha küçük yaşlarda, İstanbul onun için o kadar uzak bir hayaldi ki, düşlerine bile girmezdi. –Çok güzel gerçekten, dedi, haklıymışsın. Sonra dönüp Mustafa Öğretmen'e baktı. Bir ara kıpırdanmıştı ya, demek uyuyordu hâlâ. Kocasını sarstı. Adam neye uğradığını şaşırdı, sıçrayıp çevresine baktı. Gülşen güldü onun haline. –Ne oldu, geldik mi, dedi Mustafa Öğretmen. –Hayır, az kaldı ama iyi uyudun, kalk artık, dedi Gülşen. Gölün yanından geçiyorlardı. Su, yaklaştıkça o kadar büyümüştü ki, birden köpürüp kalkacak ve üstlerine yıkılacak gibiydi. Mustafa Öğretmen, çok garip bir şey görmüş gibi kaşlarını çatarak Ç. Gölü'ne baktı. –Yahu, hanım, şuraya bak, dedi, şunun güzelliğine bak. Vallahi, bana kalırsa, dünyada şu Ç. Gölü'nden daha güzel bir yer herhalde yok.

Gülşen, az önce aklından geçenleri anlatmaya yeltendi ona; İstanbul'un dik, dar sokaklarını, bu sokaklarda yıkanan köpüklü halıların nasıl eridiğini, eriyip denize nasıl aktığını anlatacaktı ama vazgeçti. Vazgeçti. Zaten bu sırada gölden hızla uzaklaştı minibüs;

asfalt yol genişledi, çok geçmeden de Ç. göründü, yolcular toparlandı, Mustafa Öğretmen de çantasını koluna astı.

Hastanenin önünde indiler. –Yahu, dedi Mustafa Öğretmen, bir türlü fırsat olmadı da sana anlatamadım. Ben o gün birden nasıl ortadan kayboldum biliyor musun? O değil de, hiç de sormuyorsun bunu bana? –Peki, söyle bakalım, nasıl kayboldun? Gözünün önüne geliyordu; dernekten öfkeyle çıkışı, yine aynı öfkeyle alıp çıtır çıtır, hızla yediği ama tadını da bir türlü alamadığı halka tatlısı, birden katı bir rüzgâr esince ortalık toza bulanmıştı.

Hastanenin önünden, ağlayan bir kadın geçiyordu. Kadının elinde bir evrak vardı. Bakmıyordu evraka ama üzgündü çok. Dalgındı. –Bizim çocuklardan haber aldık da onun için. Kesinleşmiş cezaları var. Bu nedenle de K. Hapishanesi'ne nakledildiler. Şimdi de oradalar.

Gülşen bunu duyunca sarsıldı, ayakta duramadı. Kocasının kolunu tuttu, Mustafa Öğretmen de sarıldı ona, çevreye bir göz attı, birlikte güçlükle gidip basamaklarda oturdular. Mustafa Öğretmen, biraz ağırdan alarak, usul usul, tadını çıkarır gibi anlattı karısına, başından geçenleri. Aynur'u gördük, dedi, Toprak'la birlikte. Hava çok güzeldi. Biraz erken gidince hatta demiryolu kenarındaki çimenlerin üstünde yattık. Ama hiç merak edilecek bir şey yok. Aynur, Aynur gayet iyi, konforu yerinde, muazzam bir hapishanede kalıyor. Ayrıca, öbür mahkûmlardan gardiyanlara kadar da herkese sözünü geçirmiş, kendini sevdirmiş, görmen lazım. Kralı olmuş oranın.

Yine, kasıklarına bir ağrı girince dayanamadı, yüzü kasıldı hemen. Canı sıkılmış gibi başını iki yana salladı. –Keşke gelip beni alsaydın, dedi Gülşen, bir gece orada oyalanana kadar beni alırdın, beraber giderdik. –Zaman kalmadı, dedi Mustafa Öğretmen, biz adliyede sıra beklerken, akşam oldu, derdimizi bir türlü anlatamadık, kimse ağzını açıp da bilgi vermiyor. Sonra saatler geçti, dolmuş bitti, orada kalakaldım öyle. Ama sonra, hakkın var, biraz içtim. Biraz da keyiflenmiştim çünkü hanım, buna da hakkım var herhalde. Gülşen başını kaldırdı, ters ters baktı bir zaman.

Bu sırada, hastanenin basamaklarında ayak sesleri duyuldu, bir gülüşme işitildi. Dönüp bakınca Doktor Servet'i gördü Gülşen, onu görünce de, bir nevi, kardeşini görmüş kadar oldu ya, hemen ayağa kalktı. –Oo, hoş geldiniz, dedi Doktor Servet. Yaklaştı. –Burnuna

ne oldu senin, dedi Gülşen'e. –Asker, tüfeğiyle vurdu, dedi Gülşen, gözü yaşarıyordu az kalsın. Servet o kadar bozuldu ki, basamaklarda öyle kararsız kaldı. Sonra kadını kolundan tuttu. –Biraz gelsenize siz, dedi.

Yerler yeni silinmişti. Bir esinti vardı içeride. Paspasların kokusu geliyordu. Aşı odasından bir inilti kopup gelmişti.

62.

İçeriye girdikleri zaman, paspas kokusu öyle tuhaf şeyler düşündürdü ki Gülşen'e, bir an için gülümsedi, aklı çok başka yerlere gitti. Çalışacaktı ya, çalışacaktı o, öyle mi, haber bekliyordu. Nasıl olsa kazandın ya, biraz bekle, seni atayacaklar, dememiş miydi? Ne bekliyorlardı? O kadar güvensizdi ki, kolunu kaldırıp da ne olup bittiğini soracak hali yoktu. Ama işte bu paspas kokusu da sanki gelecekten haber veriyordu ona. İşte böyle, diyordu, senin çalışacağın daire de böyle her gün silinip temizlenecek. Böyle kokacak. Sabun kokusu gelecek her yerden, insanlar senin yanına gelecekleri zaman giyinip süslenecekler, koku sürünecek, saçlarını tarayıp belki berbere gidecekler, çünkü neden, orada senden eğitim alacaklar, seni sevecekler. Bir anlamda, gelecekten haber alıyordu böylece. Gelecek güzel günleri görüyordu. Bu olursa, orada kapanacak bir konu değildi kuşkusuz. İşini iyi görmek için elinden geleni yapacaktı ya, daha fazlasını da. İnsanlara yararlı olacaktı. Bununla birlikte, özgür olacaktı elbette. Kalkıp canı istediği zaman bir tren bileti alacak. Gidip K. İstasyonu'ndan ekspresе binecek, uçar gibi. Hevesle memleketi bir uçtan bir uca geçecek. Ve sonunda İstanbul'a ulaşacak. Bütün o Rum binalarını. Sahilde kumların üstüne yan yana yatırılmış balıkçı sandallarını. Hepsini bu kere kendi gözüyle görecekti. Her şey, her şey işle başlıyordu. Çalışmayla. Çalışan insan kadar, emek harcayan insan kadar mutlusu bulunur mu bakalım.

Servet'in odasının kapısı ardına kadar açıktı. Yan odanınki de açıktı. Bir kadın doktor oturuyordu içeride. Kadın, bir masanın başındaydı, bir evraka bakıyordu, karşısındaki hasta da uysal, yorgun bekliyordu. –Kolay gelsin, diye seslendi Doktor Servet. Kadın başını kaldırıp gülümsedi. Bizimkiler içeriye geçtiler. –Ne zaman oldu, diye sordu Gülşen'e Doktor Servet, yerine oturunca. –Bu sabah, dedi Gülşen, hepimizi meydana topladılar da, o Türkân'ın oğluna ne yaptılarsa bulamadıkları için gelip kadına eziyet ettiler. Kadını görsen bir deliriş delirdi, çavuşun üstüne atlayınca. O da sen misin

diye dipçikle ağzını yüzünü parçaladı, paramparça etti. Böyle kan boşaldı. Ben de dayanamadım, baktım, millet kaçınca çocuğun üstüne yürüdüm. Bir tane de bana patlattı. Ondan sonra bilmiyorum işte, uyandım ki bu gelmiş... Mustafa Öğretmen'i gösteriyordu. Adam, kulakları zorlukla duyuyordu sanki, karısının yüzüne doğru eğilmişti, gözlerini ciddiyetle kısıyordu onu dinlerken.

Doktor Servet ayağa kalktı, Gülşen'e yaklaştı, kadının çenesini tuttu, burnunu inceledi. Cildi gerilmişti Gülşen'in, yeniden kanayacak gibi duruyordu. Yırtığı, kapanan, bir çizgi haline kuruyan yarayı görüyordu. Damar belirginleşmişti. Gülşen ağzını açtı, çenesindeki, ağzını kanla dolduran o parçalanmayı da gösterdi. Can sıkıcıydı. Sessizce masasına oturdu, bir zaman düşündü, sonra çekmeceden bir rapor kâğıdı çıkardı, yazıp imzaladı. Sonra da masanın bir köşesine bıraktı. –Tamam, dedi, ben gerekli işlemi yapacağım. Tamam mı? Siz, siz kimseye malumat vermeyin. Ben gördüğüm izleri not ettim. Bunları söyledikten sonra yine sustu, elindeki kalemi izledi. Sonra kalkacak gibi oldu, vazgeçti.

Gülşen, rahatlamış gibiydi. Acı acı gülümsüyordu sanki. Bu sırada Doktor Servet, Mustafa Öğretmen'e döndü. –Senin neyin var, dedi. –Benim basurum azdı Doktor, dedi Mustafa Öğretmen, oturup kalkacak halim kalmadı. Yani, şimdi, nasıl desem, hiç bu kadar uzun sürmemişti. Doktor, bir reçete çıkardı, onun da ilacını yazıp damgalayınca. –Bunu bir kullan bakalım hocam, dedi, iyi gelmezse yine gelirsin, bir çaresine bakarız. Ama burada daha büyük cerrahi işler yapamıyoruz. Ama konuşuruz. Konuşuruz.

Kalktılar, Mustafa Öğretmen, doktora sarıldı iyice. Gülşen de sarıldı sonra. –Allah senden razı olsun, dedi. Doktor Servet güldü. –Sizden de, dedi.

Akşam olmak üzereydi. Yine öğle saatleri biraz hareketlense de, yine sakindi ortalık. Kahveci, dükkânın önünü suluyordu. İçeriden de, teybe bir âşık kaseti koymuştu ya, âşığın gür sesi geliyordu. Çarşı içine indiler. K.'ye gideceklerdi güya ama vazgeçtiler. –Orhan'ı göremedim ben, dedi Mustafa Öğretmen, gelip seni alayım dedim ama geç oldu artık. Biz çocukların yanına haftaya gidelim, olur mu? Ama iyiler yani, sakin bir yer orası. Bu arada hem hazırlık yaparız, hem sen biraz dinlenmiş olursun.

İyice yorgun görünüyordu, kocamış bir hali vardı Mustafa Öğetmen'in, omuzları çökmüştü. –Ağzın da mı kanadı, dedi, ağzının

kanadığını söylememiştin? Gülşen, dışarıya bakıyordu. Ç.'den köye giden yol geniş, sonsuz, mavili sarılı bir ovanın içinden geçiyordu. Tarlalar öyle bitimsiz, öyle umut kırıcıydı ki, insan yolun hiç bitmeyeceğini. Ve o dolmuştan hiçbir zaman inemeyeceğini düşünüyordu.

63.

Bundan sonra kayalıkların arasında korkunç bir soğuk peyda oldu. Neden diyecek olursan, bitimsiz bir rüzgâr başladı. Acı bir rüzgâr. Henüz aşağılara inip de yola gelmemiş, hızı kırılıp az da olsa merhametle yumuşamamış bir rüzgâr. Böyle bir yel, insanın yüzüne kaya parçaları gibi çarpar. İnsanın. İnsanın tüm ağırlığını alıp kaldırır, yukarıdaki bulutların arasına çıkarır. Ama orada da bırakmaz, onu tutup yeryüzüne olanca öfkesiyle çarpar. Böyledir. Ayrıca sanki türlü türlü bıçak saklar içinde. İnsanın yüzünde kesikler oluşur.

Kayalıkların içinde bir uğultu başlamıştı. Rüzgârın yönü karıştığı için. Daha doğrusu, kimi zaman aşağıdan getirdiği iri dalları zirvedeki sivri kaya parçalarının arasında parçaladığı için, bu rüzgâr hem soğuk hem de korkutucu bir hal almıştı. GÜMÜŞ'ün sesi geliyordu aşağıdan. GÜMÜŞ, GÜMÜŞ ağlıyordu sanki. Ama bu ses de rüzgâra kapılıp gittiği için, pek az çalıyordu insanın kulağına. Murat ilkin bir yerlerde bir çakalın sıkışıp kalmış olabileceğini düşündü. Ama sonra, çakalın burada işi ne yahu diye geçirdi içinden. Böylece GÜMÜŞ aklına gelince Halil'in başından kalktı. Mağaranın ağzına kadar yürüdü, durdu. Aşağıya baktı bir zaman. Sonra kararını verdi, üstünü başını sağlama alınca dışarıya çıktı, hızla aşağıya indi.

Halil'in güçlükle çaktığı dikmelerden biri yerinden çıkmış, hayvanın sırtına dayanmıştı. At, zaten daracık bir yeri vardı, hareket edemediği için, dikmenin baskısından bir türlü kurtaramıyordu kendini. Murat hayvana yaklaştı, dikmeyi aldı, yerine çakmak istedi ama dalın bir parçası kayalıkların arasında kırılıp kaldığı için yapamadı bunu. Dikmeyi kaldırıp dışarıya attı. İri yapraksız dal rüzgâra kapılıp gitti. Neyse ki, GÜMÜŞ'ün sırtı yaralanmamıştı. Hayvanın boynunu sevdi Murat, uzanıp iri beyaz yanağını öptü. –Bana bak, diye bağırdı, hiçbir şeyin yok. Aslanım. Küheylanım. Hiçbir şeyin yok. Oh.

Sonra, keyfi yerine gelmiş olduğu için, gülümseyerek yeniden yukarıya çıktı. Halil soğuk soğuk terlemeye devam ediyordu. Ama bu kere gözlerini açtı. –Neymiş, dedi güçlükle, hayvana bir şey ol-

madı ya. –Yok, olmamış, diye sevindi Murat. Birden, öyle sevindi ki, ellerini çırpacaktı neredeyse. –Bak, bak, biraz tarhanamız var, sana onu yapacağım. Yaptıktan sonra da sen onu içeceksin ve sonra ne olacak, iyi olacaksın. Sonra buradan kalkıp gideceğiz. –Gideceğiz, dedi Halil. Günlerdir konuşmamışlardı ya, bir parça kendine geldiği için, şimdi artık neredeyse iyileşmiş sayıyordu kendini. İyileşince de, her şeyden haberi olmalıydı insanın. –Durum nasıl, diye sordu. –Sen iyileş de, durumları konuşuruz, dedi Murat, her şey değişti. Bazı arkadaşlarımız kayıp. Daha doğrusu, kendi kendilerine bir şeyler mi yapıyorlar, yoksa başka bir yerlere mi gittiler bilmiyorum. Ama ortada yoklar.

Sonuna geldiklerini düşünüyordu Halil. Günlerdir yapamamıştı gerçi ya, sayısız defter doldurmuş, yapılan tüm işleri, verdiği tüm emirleri, aşağıdaki arkadaşlarla paylaştığı tüm görüş ve yorumları yazmıştı. Devrimin notları. Bir nevi tarih. Bunları karıştırırdı bazen. O zaman nereden nereye geldikleri, kendi siyasetleri bakımından nasıl bir tutarlılık sağladıkları ve ahlaken de, evet, ahlaken de belirli bir noktada durabilmek için nasıl büyük çaba harcadıkları anlaşılıyordu. Ama tabii hastalandığı zaman en çok bundan korkmuştu. Murat'a bir şey olsaydı, kendisi de bu mağarada ölüp gitseydi, bütün o emek yok olacaktı. Her şey yok olacaktı. En azından kendisi bakımından. Devrime kendi katkısı, yani buradaki gözlemler, hepsi. Öyleydi ki, her şeyi not etmişti. Halkın içinden kimilerini de yazmıştı. Olaylar aktarmıştı. Dede Sultan'ı da anlatmıştı sözgelimi. Kenan'ı da.

Murat. Murat öyle morbetti ki, ortalık bir anda tarhana koktu. Çocuk bir cezvenin içinde pişirdiği tarhanayı kaldırdı, bir yandan eğleniyordu ya, cezve havada bir helikopter gibi patpatlar çıkarıyordu sanki. Halil doğrulmaya çalıştı, sırtını biraz dikleştirdi. Murat'ın elinden cezveyi ve kaşığı aldı, boğazını yaka yaka içti çorbasını. Böylece içine bir parça sıcaklık, bir avuç tazelik yayılmış gibi oldu.

Ama bu biçimde, yani bir avuç çorbayla, bir parça tazelikle falan iyileşecek ya da güçlenecek gibi durmuyordu. O kadar güçsüzdü ki, tarhanasını içmek için sırtını dikleştirmekle bile perişan olmuştu. –Biz buradan gidelim, dedi başını yeniden yastığına koyduğu zaman. –Gidelim, dedi Murat. –Ama senden şimdi bir şey isteyeceğim. Şurada –sedirin altını gösteriyordu– benim defterlerim var. Bunlar kaybolmasın. Ya da yağmurda çamurda bozulmasın. Bir de,

bana bir şey olursa, defterlerin başına bir şey gelmesin. Sen onları, kimsenin bulamayacağı bir yere koy, ya da güvenilir birine teslim et. Olur mu? –Olur, merak etme, dedi Murat. Yalnız, buradan gitmeliyiz. –Biraz toparlanmam lazım, dedi Halil. Kalkacak gücüm yok.

Murat ayağa kalktı, aklına birden bir şey gelmişti ya, yeniden neşelenmiş, hızlanmıştı. Gözleri parlıyordu. Bir bez torba buldu, eğilip sedirin altından defterleri aldı, Halil'e döndü. –Sen biraz dişini sık, dedi, ben sana yiyecek sağlam bir şeyler getireceğim. Tamam mı? Yorganı başına ört, dişini sık.

64.

Rüzgâr hafiflemişti biraz. Dağın etekleri görünüyordu, aşağıdaki koyu ormanlar ışıklanmıştı. Ama yine ağaçların tepeleri sallanıyordu. Murat defter torbasını boğazından sıkı sıkı tutarak GÜMÜŞ'ün yanına indi. Hayvanı dışarıya çıkardı. Sonra örkeni tuttu, sivri kayalıkların içinden, zamanla dar bir patikaya çevirdikleri yolda rüzgâra direne direne onunla birlikte biraz iniş indi. Ağaçlığa girmemişlerdi henüz. Ama eğim azaldığı için, hızlanabilirlerdi. Murat atı durdurdu, bir sıçrayışta sırtına çıktı. Örkeni kendine doğru çekti. GÜMÜŞ. GÜMÜŞ. Alıp yürümeyi, koşmayı o kadar özlemişti ki, ağzından, kişneme değil de bir cayırtı çıkıp yükseldi sanki. Yükselince de hızla girdi ağaçların içine. İnişte yavaşlayıp yön değiştiriyordu ya Murat sanki dövüşüyordu onunla. Hayvanın ak sırtı titriyordu. Bacakları zonkluyor. Ter, atın boynuzlarından sıçrayıp çevreye yağmur gibi yayılıyordu.

Bir zaman, böyle açık bir yol bulup hızla ilerlediler. Ormanın sıklaştığı yerde Murat atı durdurdu, çevreyi izledi, yağmur başlamıştı bu arada. Hava kapanmış, yukarıdan aşağıya doğru bir bulut karanlığı inmeye başlamıştı. Defterlerin ıslanacağından korktu bir ara, torbayı kucağına aldı, kapandı, GÜMÜŞ'ün başını da inişe çevirdi yeniden. Burada orman koyulaşıyor. Ağaç gövdeleri sıklaşıyordu. Koyu yeşil, çam iğneleriyle kapanmış, çalı öbekleriyle toprak geçit vermez olmuştu. GÜMÜŞ, başını eğerek, iğneli dikenli dallardan sakınarak yol almaya başladı.

Bir zaman böyle yol aldılar ama çok sürmedi. Çok sürmedi. Neden sonra yapraklar açıldı, bahardan bu yana iyice gömülmüş, yapraklarla ağaçların iri yeşil, yosunlu dalları arasında kalmış bir ahşap, derme çatma ev göründü. Hâkim'in eviydi bu. Murat, GÜMÜŞ'ün sırtından indi, koştu. Açıktı kapı. Bunu görünce o kadar rahatladı ki, güldü, acelesi var gibiydi. İçeriye göz gezdirdi hemen ama Hâkim'i orada göremedi. Seslendi, ilkin bir şey duymadı, geri dönünce. Hâkim hemen arkasındaydı ya, ağzında külü uzamış bir sigara vardı, gülümseyerek bakıyordu. Şarap kokusu aldı Murat.

Sarıldılar. Hâkim, sigarasının dumanı kaçtığı için gözü yaşarmıştı ama gülüyordu yine. Boğazından da bir hırıltı çıkıyordu. –Gel bakalım yahu, otur şöyle, dedi. Murat defter torbasını masanın üzerine koydu, kendisi de bir tahta sandalyeye oturdu. –Zamanında geldim ya, yağmura erken yakalansaydık bitmiştik. Hayvan da ben de, perişan olmuştuk. Ama seni evde bulamayacağım diye çok korktum, dedi Murat. –Eyvallah, dedi Hâkim, senden haber alamadık ya, çoktan mahpusa girmişsindir diye düşünüyordum. Neyse, biraz hırpalanmışsın ama iyi yani, iyi görünüyorsun. Hayırdır?

Murat rahatladı, güldü yine. Hâkim'in sürekli yanan sobasına doğru baktı. –Dur, sana bir bardak çay vereyim, dedi Hâkim. Başka bir şey de verirdim ama o sonra, sonra. –Evet, sonra, dedi Murat, şimdilik bir çay verirsen, senin için iki gün dua ederim. –Eh, diye yüzünü buruşturdu Hâkim, dua etme. Dualar gerçekleşmiyor.

Çayın suyu kaynıyordu, fokurtu odayı doldurmuştu. Bir ara dışarıdan GÜMÜŞ'ün kişnemesi geldi, Murat pencereden dışarıya baktı. Hayvan, kulaklarına değen yapraklardan huylanıyor. Kuyruğunu sallıyordu durmadan. Ak sırtı yağmurda parlayıp kalkmış, yelesi ağırlaşmıştı. Murat çayından bir yudum aldı, alınca iyice rahatladı. –Şimdi, Hâkim, bizim bir arkadaşımız var, biraz zor durumda, bir sağlık meselesi... Yani yaralı değil de... Hâkim, bunu duyunca kaşların çattı. –Çatışma falan mı oldu, ulan benim başımı belaya sokmayın, dedi. –Yok yok, dedi Murat bizde öyle şeyler olmaz. Ama çocuk hasta. Çok zayıf, biraz da, yani epey aç kalmış. Onu kente götüreceğim. Ama bir türlü iyileştiremiyorum. Yiyecek bir şey de yok.

Hâkim onu dinledikten sonra yine bir zaman ciddiyetle önüne baktı. Sonra tespihini çıkardı. –Şarap içmeden iyileşemez de, güçlenmesi de olanaksız, dedi. Güldü. Bana bak, dedi sonra, başım belaya girmeyecekse, al getir. Ama sonra iş çıkmasın. Yardım yataklık vs. Başım ağrımasın. Dikkatli olacaksan al getir, burada soba gürül gürül. Birkaç güne iyileşir kalkar. –Getireyim ama, diye kaygılandı Murat. Şimdi gelemez. Yataktan kalkması da çok zor. Çok güçsüz. Benim ona yiyecek şöyle sağlam bir şeyler götürmem gerekiyor. Yani hiç değilse karnı doysun. Ondan sonra onu... Ayağa kalktı, küçük pencereden dışarıya baktı, GÜMÜŞ. GÜMÜŞ. Şunca koşmak ona öyle iyi gelmişti ki, parlıyordu dışarıda. Parlıyordu. –Sonra onu hayvanın sırtına atar getiririm. Getirdikten sonra da burada iyileşir, dediğin gibi.

Hâkim, yine ciddi, neredeyse öfkelenmiş bir yüzle yerinden kalktı, sekiz köşeli kepini başına geçirdi. –Gel bakalım, dedi, birlikte çıkıp kulübenin arkasına doğru gittiler. –Sen demin geldiğinde, ben neredeydim, biliyor musun? Ne yapıyordum? Murat şaşırdı, bir şey diyemedi. Evi saran iri yaprakların arasından, eğilerek geçiyorlardı bu sırada. Arkada, Hâkim'in yine derme çatma kurduğu bir odunluk, bir baraka bulunuyordu. Oraya geçince, Hâkim bu barakanın kapısını açtı, tavana asılı iri bir geyik duruyordu içeride. Geyiğin boynuzları o kadar büyüktü ki, içeride bir ağaç köklenmişti sanki. Hayvanın ağzından kan damlıyordu.

65.

Geyiği orada görünce. Odunluğun içinde, tavana asılmış, ağzından kan damlar halde görünce. Neye uğradığını şaşırdı. Bazen, o mağarada yaşadıkları sırada, arkadaşlar küçük hayvanlar avlayıp getirirlerdi, bir tavşan, bir kuş vurdukları olurdu. Ya da köye iner, köylü kadınların kestiği tavukları alıp gelirlerdi. O zaman böyle olmazdı hiç. Ya da, o kar altında Kenan'ın domuzunu görmüşlerdi de, belki hayvan kar altında, buz tutmuş ve bütünüyle kardan bir heykele dönüşmüş olduğu için... Hayvanın başında durdu, gözleri büyümüş, o iri güvez hayvanın sırtının parıltısına, bedeninden yayılan sıcağa, boğazından arada bir yükselen takırtıya dalıp gitmişti. Donup kalmıştı öyle.

Sonra, gözünün önüne geliyordu.

Geyiğin başında bir ağaç bulunur. Geyik bu kökle kayalıkların içindeki, belki mağaraların altındaki bir delikten çıkar. Ama güçlükle. Güçlükle. Başı ağırlaşmıştır. Onu gerçi, o kökleri bir köşeye bırakma zamanı gelmiş de geçiyordur, öyle değil mi? Ama henüz değil. Yine, zamansız yağmurlardan biri başlar. Bir koku duyulur. Geyik boynuzu, ağaç gövdeleri gibi kokar. Ama bu kokunun duyulabilmesi için, bol sakızlı çam ağaçlarının gövdesini de bilmek gereklidir. Bu gövdenin kabuğunu kaldırmış olmak. Derinin altındaki kaygan gövdeyi, eti koklamak. Bir ağacın, toprakla karışmış kokusu. Geyik bu iki şeyle beslenir. Ağacı ve toprağı yemekle. Bununla beslenir. Bu nedenle geyiğin derisinin altından da bir ağaç gövdesi çıkar. Güvez kabuklanır.

Bundan sonra, öyle ya, o rüzgârda, sabahki rüzgâr. Dışarıdan bir uğultu gelmiştir. Geyik, boynuzları büyüklüğündeki mağaradan, dışarıda neler olduğunu anlamak için çıkar. Yağış başladığı için orman yapraklanmış, sarı mor kokmaya başlamıştır. Havada onu deli eden papatya yosunu dolaşıyordur. Yosun tozu dolaşıyordur. Onun burnuna yapışan bir toz. Kara burnu sümükleniyordur. Yağmurda hayvanın kırmızı sırtı ışıldamaya başlamıştır. Sağrı ışıldıyordur. Sağrının üstünden buhar kalkmıştır.

Bu mevsimde, A. Ormanları'na sıcak yağmurlar yağar. İndiği zaman, ilkin insanı titretir bu yağmur. Ama sonra alışılır. Havanın sıcağını alır. Ama yağmur, her gün olmasa da, ara vermeyi sevmez. Yeryüzüyle inatlaşmış, A. Ormanları'nı canından bezdirmeye ant içmiş gibidir. Yine de, yeni fidelenmiş ağaçlarla taze çalıları, dikenli taze böğürtlenlerle kuzukulaklarını, adamotunu ve yaban pırasalarını bu sıcak yağmur besler, orman birden göverip kabarır, hayvanların başı bu kabarmış bitkilerle belaya girer. Yılanlar gözden kaybolur, ince uzun, sansara benzeyen köstebekler yeryüzünü bir türlü bulamaz, toprak genleşip ağırlaşır ve. Koyu humuslu bir hal alır. Koyu humus. Bunun nasıl bir bela olduğunu kimse bilemez. Ah ah, kimse bilemez bunu. İnsan yakalandığı zaman, toprağa gömülmeye başlar. Bir bataklığa kapılmış yakalanmış gibi gömülür, ayakları toprağın koyu lavında yitmeye başlar. Dallar dikenlendiği ve yağmurdan kayganlaştığı için. Yardımına yetişecek kimse de yoktur.

Böyle zamanlarda, ağaçlar iri yapraklar bırakır, su hiç azalmadığı için, yapraklar büyür canlanır ve gökyüzünü kapatacak kadar çoğalır, yoğunlaşır. Bu nedenle toprak da yumuşar. Toprak çıldırmış gibi olur. Neredeyse köpürüp kalkacak. Kalkıp gidecektir. Toprak fokurdayarak kabarıp kalkıyor. Yılanlar, dev solucanlar bu fokurdayan toprağın içinde birbirine dolanmış halde. Çığlıklar atarak. Neye uğradığını şaşırmışlardır. Humusun içinden fışkıran çürümüş yaprak parçaları, et parçaları, birbirini yiye yiye ölüp birikmiş kabuklu kabuksuz böcekler. Bunlar öyle yükseğe sıçrar ki, ağaç gövdeleri çillenir. Ormanın içine nemli, taptaze bir koku yayılır. Humus kokusu yayılır. Bu koku, yağmur da yağmayagörsün, insanın da aklını başından alır. Cümle mahlûkatın da.

Yağmur herkesi yerinden etmiştir. Hepimiz böylece kovuklarımızdan, mağaralarımızdan çıkıp dışarıyı izlemeye koyuluruz. Ama korkarız da. İlkin yukarıdan bir gürültü gelir, bir ışık parlayıp geçer. Sonra şakırtı başlar. Gökyüzü çatlar, yırtılır ama bir türlü açılamaz. Gökyüzü, açılmadığı ve karanlığı dağıtamadığı sürece, gürüldemeye ve aşağıya doğru inmeye devam edecektir.

Yine de, bu iş fazla uzamaz. Suyu bırakır, ormanların altını üstüne getirir. Bundan sonra bu kara bulutlar da kalın ak kumaşlar gibi yırtılıp parçalanarak açılır ve ışıldamaya başlar. Ancak, daha önce de söylediğim gibi, bir kere yapraklar kabalaşıp ormanın üstünde bir örtü oluşturduğu için, yeryüzünün üstündeki nem azalmaz,

kabarmış humus yüzünden kimi ağaçlar devrilir, hızla çürür, çürüyen kütüklerin içi hemen boşalır, bu boş kütükleri böcekler hızla yemeye durur. Ağaç, birkaç gün içinde vızır vızır bir periyuvasına dönüşür. Sonra yine, bu da bir hızlı çürüme olduğu için, kaşla göz arasında yok olur, toprağa karışır gider.

İyice alçak bölgelere su toplanmaya başlar. Bu su akacak yer bulamayacak olursa, işte o zaman çürük, koyu mor ve pis bir bataklık ortaya çıkar. O zaman, yapraklarla korunmuş bu bataklığa düşmemek lazımdır.

66.

Hikâye

Zamanın birinde, Oğuz taraflarında, sevdiği kız birden ortadan kaybolduğu için gerçekten perişan olmuş bir oğlan vardı. Oğlanın adı çoktan unutulup gittiği için, zaten şimdi hikâyesi daha önemlidir. Değil mi? Hikâyeler her zaman daha önemlidir. Biz çoğu zaman birbirimizle savaşır, birbirimizi öldürüp gömer. Pek çok kere iyi geçinir, barış zamanlarımızda birbirimizle türlü eğlencelerde bir araya gelir. Sonra unutulup gideriz. Ama hikâyeler unutulmaz. İnsanlık, hikâyeler unutulmasın diye sanırsın canını verir. Ayrıca hikâyeleri alıp baş tacı yapar. Onlardan olmayacak anlamlar çıkarır. Âdem'in oğulları arasında geçen kıskançlık hikâyesi gibi. Bunu daha önce anlattığım için, şimdi yalnızca anarak geçiyorum. Neyse. Bu çocuğun da hikâyesi daha önemlidir. Çocuk, sevdiği kızı aramaya çıkar. Onu bulmaya yeminlidir, kızı bulamazsa, yaşadığı köye dönmeyecektir. Ülkesinden çıkar, çölleri aşar, yaman kayalıkların, dağ eteklerinin arasından geçer, Kaf Dağı'nın da bulunduğu meşhur yerlerden, türlü tehlikelerden sıyrılır, ölümden döner. Ama kızı bulamaz.

Bu arada yıllar geçmiştir elbette. Çocuk büyümüş, şakakları ağarmakla çok değişmiştir. Ama yine çevik ve çalak biridir elbette. Soğuk, sıcak, güneş ve yağmur ve kar onu çelik bir zincire benzetmiştir. Ak bir zincir. Saçları ağarmış, bakırdan bir zincir.

Böylece bu çocuk A. iline kadar gelir. O güne kadar, bu ildeki bu ormanlar kadar göverip kabarmış orman. Buradaki yapraklar kadar etli ve büyük yaprak ve buradaki gibi değişik, mor bir toprak görmediği için. Ansızın içinde bir umut belirir. Tırmanıp A. Ormanları'na girer. Yaz mevsimidir. Gökyüzü yaprakla kapanmıştır. Kanla kapanmıştır. Periyuvalarından çıkan ses ürpertici bir gürültü haline gelmiştir. Ormanda böylece öyle bir canlılık, bir hareketlilik vardır ki, herkes birbirini yemektedir. Her yanda bataklıklar baş göstermiştir. Çocuk, bu tuhaf yerin dünyanın sonu olduğuna karar verir. Yani buna göre, artık sevdiği kızı burada da bulamazsa, bundan

sonra devam etmesinin bir anlamı yoktur. Geriye de dönemeyeceği için, A. Ormanları'nda kalacak, burada bir ağacın altında oturup ölümü bekleyecektir.

Bu sırada bir şey olur. Bu çocuğun karşısına bir bataklık çıkar. O da durup karşıya nasıl geçeceğini düşünürken bataklığın yüzeyi hareketlenir. Ve balçığın içinden bir geyik boynuzu belirip yükselmeye başlar. Adam büyülenir, bataklığın başında durur, çömelir, geyiğin yükselişini izler. Hayvan öyle büyüktür ki, sanki bataklık onunla dolmuştur.

Neden sonra, geyik bütünüyle dışarıya çıkınca. Humus hayvanın yüzünden süzülür, akıp toprağa karışır, hayvanın kırmızı rengi ışıl ışıl ortaya çıkar. Gözleri görünür. Görününce. Çocuk sevgilisini tanır. Hüngür hüngür ağlamaya başlar. O zaman bir acayiplik daha olur. –Ağlama, ne ağlıyorsun, der geyik, sırtıma bin. Artık buradan gitmek için zamanımız gelmiştir. Ben de başıma gelenleri sana yolda anlatacağım...

67.

Sonra, gözünün önüne geliyordu, Hâkim tüfeğini doğrultup hayvanın boğazına nişan alıyor. Sonra açıklıyor Hâkim bunu: Hayvanın başını bozamayız. Bu hem büyük haksızlık, vahşet ve aynı zamanda saygısızlık yani. Biz, hayvanı avlayıp yiyeceğiz diye onu aşağılayamayız. Bunları anlatırken. Hâkim. Hâkim. Öyle yabanıl görünüyordu ki. Yırtıcılara benziyordu. Acımasız, yalnız açlığının emrindeki yırtıcılar. İnsanın içinde vardır bu. Bizim, bizim dünyamızda yok. Bu nedenle belki bu dünyada bir şansımız da olmayacak.

Murat'ın gözünden yaş süzüldü aktı. Hâkim acı acı güldü. –Sonra devrim yapacaksınız, değil mi, dedi. Her şeyi biliyordu. Hepsinin tastamam farkındaydı. O sırada, onun güçlü, acımasız hareketleri altında öyle küçüldü ki, Murat, ne diyeceğini bilemeyerek kenara çekildi, gözyaşları görünmesin diye başını çevirdi. Hâkim hayvanın başında durdu, boynuzundan tutarak geyiği gözden geçirdi, bir yırtılma, delik var mı acaba diye baktı. Sonra durup barakanın içinde bir sigara yaktı.

AVCIATMACA'yı anımsıyordu Murat. Hayal meyal. Avcı, hayvanlardan bir hayvan gibi yaşıyordu. Bu da demekti ki, onlarla arasında sır kalmamıştı. Hayvanların. Hayvanların dilinden anlıyordu. O kartalın, atının dilinden. Ağaçların dilinden. Ama orada bir anlamda o yırtıcılara dönüşmüştü. Dili unutması da bu yüzdendi. Dili unutmuştu. Sesi de unutmuştu. Şimdi, Hâkim'in başka bir yüzünü görmüş oluyordu. Adam, Murat'ın bu haline öyle şaşırmıştı ki, bozuldu. Durup hayvanın başında bekledi bir zaman, sigarasını içti, gözüne kaçan dumana aldırmadı. Sonra durdu. –Benim ne yediğimi zannediyorsun, dedi, benim ot ve şarapla beslendiğimi mi sanıyorsun? Senin arkadaşını bu iyileştirecek. İstemiyorsan sen bilirsin.

Gidip bir köşeden iri bir plastik kova aldı, getirip hayvanın altına koyunca, geyiğin boynundan süzülen kan bu kere toprak yerine kovaya damlamaya başladı. Murat dayanamadı, dışarıya çıktı, saçağa sığınarak bir sigara da o yaktı.

İçeriden sesler gelmeye başladı böylece. Hâkim, dakikalar içinde geyiği yüzüp parçaladı, kanın çekilmesiyle beraber apak et ortaya çıkmıştı ya, deriyi ayırmış, başın içini boşaltıp boynuzla birlikte bir kenara kurutmak için ayırmıştı. Kan kokusu geliyordu içeriden. Çiğ etin, birikmiş yağın kokusu geliyordu. Kurban bayramlarını anımsatan bezdirici bir koku. Sineklerin sesi duyuluyordu. Murat bir ara GÜMÜŞ'ün yanına gitti, hayvanın boynuna sarıldı, onu sevdi. Yağmur ince ince yağmaya ve yaprakların üstünde gürüldemeye devam ediyordu.

Sonra toparlandı. Böylece Hâkim'e de hak verir gibi oldu. Burada, bu koşulların emrine uymaktan başka ne gelirdi ellerinden? Ama bu durumda, gidip adama yardım etmek de gerekirdi. Atın yanından ayrıldı, barakaya gitti yeniden. Hâkim, kan içinde kalmıştı. Yüzünün bir yanına kan sıçramış, bu kan çenesine doğru akarken kurumuştu. Murat'ı görünce güldü. –Çocuksunuz daha, dedi. Ulan, bana bak, daha hepiniz çocuksunuz. Adam vuramazsınız. Ama başkaları sizi vurur. Hem de keklik gibi avlar. Benden söylemesi. Neyse, toparlandın mı biraz? Murat gülümsedi. Başını salladı. –Peki o zaman, dedi Hâkim, bunları ben yarın götürüp satacağım. Ama bizim için de ayırdım, elbette, en güzel yerlerini ayırdım, biz iyice yeriz, hatta üç dört gün yeriz. Ayrıca sen de arkadaşına götürürsün. Ama önce hastanın payını pişirelim, değil mi? Biz de biraz keyif yapıp dinlenmeyi hak ettik.

Gidip bir köşede elini yüzünü yıkadı, boynunu, kollarını sudan geçirip kuruttu, sonra doğrulup ellerini beline koyarak eserine baktı. Güldü. Sonra da, bir köşede yanmış odunlar, sıralı taşlar gösterdi. –Hadi bakalım, yağmur da Allah'tan azaldı. Ateşi burada yakacağız. Sen içeriden kuru parçaları getir, ben de kütük alıp geleceğim.

Murat hemen adamın dediğini yaptı, odun parçalarını eski ateşin yanına yığdı, sonra kibritini çıkarıp odunlardan bir ikisinin ucunu yaktı. Bu sırada Hâkim de geldi, kütükleri ateşe attı, çok geçmeden parlayıp kalktı ateş. Hâkim kalın demir parçalarından bir ızgara yapmıştı kendine, dışarıda et pişirdiği zaman bu ızgarayı kullanır, sonra temizleyip dışarıdan evin duvarına asardı. Gidip onu aldı, iki şişe şarap getirdi. Eti ızgaranın üstüne atıp oturdular, yine sigaralarını yaktılar. Bir cızırtı geliyor. Şarap tüm yorgunluklarını alıp gidiyordu.

Ormanın içinde, onları gözleyen bir şey vardı sanki. Biri yaprakların arasında durmuş onları izliyordu. İri yaprakların arasına. Humuslu toprağa gömülmemeye çalışarak. Oraya sinmiş onlara bakıyor. Arada bir, titrediği zaman iç geçirmekle. Gözünden akan yaş ses çıkarmasın diye dua ediyordu.

68.

Geyiği pişirdikleri zaman, etin yağı damlıyordu ateşin içine, bir cızırtı, alıp yürümüş iştahlı bir koku yayılıyordu. Murat etin kırmızısından kopardı, iri bir parça yedi, öyle yağlı bir etti ki, bu yağ çocuğun ağzının bir yanından aktı, çenesine dolandı da. Neden sonra, karnı doyunca anlamıştı sanki. –Ben geç kalıyorum ya, dedi, ben daha fazla geç kalmayayım. Halil kötü. Başına bir şey gelmesin. Gidip de ona da biraz bir şeyler götüreyim. –Dur bakalım, dedi Hâkim. Kalkıp neşeyle, hızla içeriye girdi. Bir torbayla çıktı. Pişmiş etin büyük kısmını bu torbaya sardı. Bir şişe de şarap koydu. –Onun ilacı bu, dedi şarabı göstererek. Bunu içtiği zaman gözü parlayacak ve ayağa kalkıp... Biraz toparlanınca al buraya getir. Burası daha iyi. –Tamam, dedi Murat. Masanın üstüne bir bez torba bıraktım. İçinde defterler var. Aman ha, çok önemlidir, başına bir şey gelmesin. –Merak etme, dedi Hâkim, bunu söylerken de elini göğsüne götürdü. Gülümsedi yine.

Bundan sonra Murat, azık torbasını yanına aldı, GÜMÜŞ'ün sırtına çıktı, hayvan aceleyle, sabırsızlıkla onu bekliyordu sanki, önce yerinde zıplayacak gibi oldu, sonra fırlayıp çıktı. İçine bir güven, bir güç gelmişti Murat'ın. Atın üstünde, sanırsın bir şey olmuş da, olağanüstü bir dönüşüm yaşanmış da birden çok gerilere gidilmiş; kendini yeni bir Köroğlu, bir Hoylu gibi hissediyordu. Buraya ilişkin, toprağa ya da gökyüzüne ilişkin yeni bir şey öğrenmiş, bununla bambaşka biri olmuştu ya. Belki bu yediği geyiktendi. Geyik. Geyik. Çocukluğunda dinlediği bir masalı anımsıyordu. Hayal meyal. Burada geyik, uzayıp duran boynuzundan şikâyetçiydi de. Bundan nasıl kurtulacağını kendisine öğretecek birini bulabilmek için tüm dünyayı dolaşmak zorunda kalıyordu.

At hızla ormandan çıktı, yükseldi, kayalıklara varınca yavaşladı. O kadar alışmış ve yolları öyle ezberlemişti ki, ayaklarının ucuna bakıyordu çıkarken. Oysa bu arada çevre uçurumlanıyordu. Murat, buraya ne zaman çıksa, o da GÜMÜŞ gibi yapardı ya; ayakucuna bakardı hep. Aşağısı sislenirdi, lacivert sis, ormanın ve o kayalıklarla

bütün o A. Dağları'nın kalıcı bir konuğuydu sanki. Bu nedenle de çekip gitmiyordu. Gidecek başka bir yer de bilmiyordu.

Bir zaman sonra, bulutlar aşağıya indi. Katı koygun bulut kümesi. Hızla yaklaşınca, çocuk bir an bu koyu kümeye çarpacaklarını zannetti, gözlerini kıstı. Sonra açtı, birden, koyu ak, büyük bir pamuk tarlası gibiydi içerisi. Ama GÜMÜŞ şaşırmadı hiç. Şaşırmadı. Yoluna devam etti.

Bıraktığı gibi, yorganı başına çekmiş uyuyordu Halil. Murat onu görünce rahatladı, gidip başını açtı. –Kalk bakalım, dedi, sana neler getirdiğimi duyunca birden iyileşeceksin. Bayram edeceksin. Bayram. Halil zorlukla gülümsedi, doğruldu yine. Kokuyu almıştı. –Of, nasıl yiyeceğim bunu, dedi. Murat'ın getirdiği et öyle büyük görünüyordu ki. –Hayvanı olduğu gibi getirmişsin, dedi, nereden buldun bunu? –Yedikten sonra, iyileşirsen, yani biraz gücün yerine gelirse Hâkim'in evine götüreceğim seni, belki tanırsın. Ondan aldım. Sağ olsun. Sağ olsun. Etten bir parça kopardı, arkadaşına gösterdi. Ne bu, biliyor musun? Gülüyordu. –Ne, diye merakla sordu Halil. –Bu, devasa bir geyik. Geyik eti yiyeceksin yani.

Halil'in canı sıkıldı. Yüzü asılır gibi oldu. Sonra yavaş hareketlerle, eline aldığı iri parçalardan birini ağzına götürdü ısırdı. Yağmur yağmıyordu, dışarıda sabahki rüzgârdan da eser kalmamıştı. Mağaranın kapısının önünden koyu bir bulut geçiyordu. Kıvrılıp akan, halka halka köpüklenmiş bir bulut. İçeriye girmek istiyor. Ama buna bir türlü cesaret edemiyordu. Bulutun içinden, dağıldığı zaman özellikle, bir çıtırtı geliyordu. Mağaranın içine bir şeyler sıçrıyordu sanki. Boşlukta bilyeler uçuşuyordu. Halil, eti fazla yiyemedi. –Tıkadı beni bu, dedi. Biraz beklesek, bozulmaz nasıl olsa. –Olur tabii, dedi Murat. Peki, bakalım başka neyimiz var? Şarap şişesini çıkardı. Şişeyi görünce keyfi yerine geldi Halil'in. Murat çay bardaklarını alıp geldi, şarabı bunlara doldurdu, ilk bardaklarını hızla, bir dikişte bitirdiler.

Halil, az sonra yola çıkacak gibiydi, içeriye göz atıyor, geride bir şey kalmasın, taşınınca eşyamızın önemli olanlarını aman burada unutmayalım, diye geçiriyordu içinden. Gerçi, uzun zaman olmuştu. Ormana da, kayalıkların ağzındaki bu olağanüstü mağaraya da öyle alışmıştı ki, mutlaka, mutlaka bir gün geriye geleceğini düşünüyordu. Devrimden sonra. Buraya eşi dostu, belki, olursa ailesini alıp gelecek. O kere coşkulu, özgür, herkesin bir gün ge-

lip konuk edileceği bir devrim evi kılacaktı burayı. Herkesin evi. Herkesin, hepimizin devrimi. –Bana bir de sigara versene, dedi. Murat davrandı hemen. Sigarayı çıkardı, bir dal Halil'e verdi, birini de kendisi yaktıktan sonra. Bir yudum daha aldı şarabından. –Biz duvar yapmayacağız, dedi sonra mağarasını süzerek.

GÜMÜŞ'ün sesi geliyordu. Duymuş, keyiflenmiş gibiydi. Olasılıkla manzarayı, aşağıda sislenen engin Ç. Ovası'nı izliyor. İzledikçe dünyanın güzel, büyük, soluk kesici görüntüsünü kendince kutluyordu.

69.

Yine sis yukarıdan inmiş, ağaçların arasında perdelenmişti. Bir ağ gibi görünüyordu. Ağaçlara takılmış, onların sık, koyu dallarının içinden çıkamıyormuş. Yani ağaçların ve ormanın elinden kurtulamıyormuş gibiydi. Ama sonra parçalanıp birleşiyordu tabii. Hava sabaha karşı ağırlaşmıştı. Sis katılaşmış, yaprakların üstünü koyu mor çillemeye başlamıştı. Yine, böyle durumlarda hep olurdu ya, bir şıkırtı yükselmeye başlamıştı. Soğumuştu hava.

Kötü düşler görüp durmuştu Dede Sultan. Uyandığı zaman, o kadar yorgundu ki, ne yapacağını bilemediği için, tavanı izledi bir zaman. Daha yatağın içinden çıkmamıştı ya, üşüyünce uzanıp kepini aldı, başına geçirdi. –Allah, Allah, Allah, diye mırıldandı. Biraz bekledi. Soluk alamadı, sanki bir şey gelip boğazında tıkanmış gibiydi. –Allah, diye seslendi yeniden. Bundan sonra da rahatsız oldu, kalkıp yataktan çıktı. Şeytan Kayalıkları'ndan geldiğinden beri, yatağa neredeyse elbiseleriyle giriyordu ya. Onun için, şu hayattaki her şey anlamını değiştirmiş, her taşın altından bir mana fışkırmış gibiydi. Her şey değişmiş olduğu için de, eski alışkanlıkları sürdürmenin bir anlamı yoktu artık.

Yalnız ne vardı. Bunca sene, yani sen de ki bütün bir ömür, neyin peşinde koşmuştu? Boncuklu pınarın. Boncukları alıp gelmiş miydi? Geldiğine göre, demek ki şu dünyanın gerçeğini bulmuş bulunuyordu. Ah ah. Babası yaşasaydı da görseydi. Babası, o da Allah'ın sevgili kullarından biriydi. Allah kendisini sevdiği gibi mutlaka onu da seviyordu. Ama nedense, belki onun dünyaya bağlılığını yeteri kadar sağlam bulmadığı için, onun karşısına bir evliya çıkarmamıştı. O nedenle de kendisinin erdiği bu hale babası erememiş olmalıydı. Her şey inançla ilgili. İnançla. Bu dünyada inançlı olacaksın. Ama ne kadar inançlı? Bir kere iğne ucu kadar kuşkun ve sabırsızlığın kalmayacak. Kuşku ve sabırsızlık bu bizim yalancı dünyamızın en kötü iki şeyidir. Neyse. O zaman ne yapmalı. Eyeri bitireceğim, dedi, Gülali'nin haline de bakarım.

Kollarını sıvadı. Gidip eski kasnağı bir kenara koydu, keskileri-

ni, bıçkısını çıkardı, uyumlu dalları buldu, esnetti, yeni, ak bir kasnak kurmaya başladı. Yeni boncuğa yeni kasnak. Yenisine yeni eyer gerekir. Ama ona boncuk demek de yazık. Ona başka bir ad vermeli ki o da şimdilik zor. Zor. Çalışmaya aklı yatınca böyle oluyordu. Bedeni tüm yorgunluğunu, yaşlılığını unutuyor. Bu Dede Sultan'ın içinden adeta bambaşka biri çıkıyordu. Yine öyle oldu. Hızla çalışmaya başlayınca esnek, henüz kurumamış kızılcık dallarından biri kırbaç gibi esneyip yumuşadı da, gerilip doldu, doldu. Bunun kolunda şakladı. Bu da gömleğinin kolunu daha demin çemrediği için, kol öyle bir acıdı ki. Dede Sultan dalları tezgâhın üstüne attı. –Gor! Gor! diye bağırdı. Bağırtısı, kuş çığırtısı gibi çıktı ağzından.

Gidip bir bardak su doldurdu içti.

Musluğun başında büyük karasinekler uçuşuyordu. Ayrıca, kartlaşmış bir sivrisinek mecalsiz dolanıp duruyordu. Ahırın tepesindeki delikten, süzülen güneş ışığıyla birlikte bir de arı girdi içeriye. O girince, biri bir kanunsuzluk, anarşistlik yapmış da köyü jandarmalar basmış gibi oldu birden. Askerin boruları çaldı. Çaldı. Dede Sultan güldü böyle düşünmesine. Bir keresinde. Askerliğini yaptığı yıllarda, o zaman nedense çok uzun sürmüştü. Bir karışıklık vardı. Karışıklığın nedenini anımsamıyordu şimdi ama canlarına okumuştu komutanlar. Bu sırada kalk boruları çalınırdı. Ama gerçekten öyle olurdu. Nöbetçiler koca borazanları ağızlarına dayar, var güçleriyle üflerlerdi de. Bir sabah bir tanesinin ağzına bir arı saplanmıştı. Korkmuş bir arı. Çocuğun diline yapıştığı için. Dil hemen şişmiş, kabarıp oğlanın boğazını kapatmıştı. Borazancı hemen revire kaldırılınca. Doktorlar, her yanı kaplayan ve bir türlü sönmeyen dili keserek kurtarmışlardı çocuğu. Söylediklerine göre kabarmış dil kanla dolmuş olduğu için, kesildiğinde bunun içi oluk oluk boşalmıştı.

Kolunun acısı geçince tezgâha döndü, dalları kaldığı yerden birleştirmeye başladı. Bu kere, dalları birbirine geçirerek örecekti, iple bağlamak, demir teller kullanmak yoktu. Oturduğu zaman ağacın sesini işitecekti. Bununla birlikte, yeni bir şey oluyordu içinde.

Ne olduğunu anlamaya başlıyordu. Gece boyunca gördüğü korkunç düşleri, aklından bir türlü çıkmayan görüntüleri, geçirdiği kazaları, Gülali'nin kendisinden habersiz ölecek olmasını düşününce. DAVUT'u da şimdi ördüğü eyeri de kimin hak ettiğini anlamaya başlamıştı. Bu işi bitireceğim. Eyeri o pınarın boncuğuyla bir güzel

ve de eşsiz biçimde öreceğim. Ondan sonra gidip o evliyayı, bu dünyadan göçüp gitmişse de el verdiği kutlu kişiyi bularak. Deveyi de eserimi de ona teslim edeceğim. Böylece ikisini de ölümsüzleştirmiş olacağım, diye düşünüyordu.

Başka türlü bir ölümsüzlük düşünülemez. Hacı Bektaş'ın bir giyiti gibi, Pir Sultan'ın ya da Yesevi'nin bir kılıncı, bir tanburu gibi, benim eğerim de öyle olacak. DAVUT da hâşâ o kadar olmasa bile. Bir Burak kadar bilinecek. Çünkü neden. Dünya üzerindeki son eyer ve son deve olduğundan.

70.

Yeniden başladı, kasnağı ter içinde bitirdiği zaıman, sinirleri çelik gibiydi artık. Düşünceleri kafasından kovmuştu. Ş. üzerinden Antep'e gidecekti. Devesini kollaya kollaya, yorulmasın, acıkmasın diye başında dura dura yapacaktı bunu. Oraya vardığı zaman da kuşkusuz bir daha geri dönmeyecekti. Dönüp ne yapsın? Burada kimsesi kalmadığı ve. Yapacak bir işi de olmadığına göre?

Uzaklaşıp eserini inceledi. Ama sonra durmadı, sicimi bulup çıkardı, pınar boncuklarını kucağına aldı, bir örümcek ağı gibi örecekti kasnak örtüsünü. Öyle örecekti ki, boncuklar arasından yol bulup toz bile giremeyecekti eyerinin içinde. Bu eyer zamanla devesiyle bir ve aynı şey olacaktı. Onun bir nevi uzvu. Uzvu. Ondan sonra işte, artık bu dünyada DAVUT'a ölüm bulunamazdı.

Çevresini de görmüyordu artık. Ahıra girip çıkan sineklerle arıları. Peygamberdevelerinin, yusufçukların, birer yarasa gibi iri iri dolanan kokarca böceklerinin farkına bile varmıyordu. Sırtından akan ter bir zaman sonra kuruyup kalıyordu ya. Onun da farkına varmıyordu. Boynunun damarı bakır bir örgü gibi kabarmıştı. Alnının çizgileri kalınlaşmış, gözleri kızarmaya başlamıştı. Ama gülümsüyordu çalışırken. Gülümsüyordu. Onun teri de boncuklanıyordu sanki. Boncuklara karışıyordu.

Böylece günün nasıl karardığını bilemedi. Ahırda, yere oturmuş, altına bir battaniye serip bağdaş kurmuştu ya, boncuğu ziyan olacak diye ödü kopuyordu bir yandan. Boncuk elbette akışkan bir şeydir. Akıp giden bir şeydir. Yere düşünce yuvarlanır, bir yatak bulup akmaya başlar. Sonra da yitip gider. Evden çıkar. Keçiyoluna girdiği zaman. Köy bütün bütün yokuş olduğu için. Hızlanıp K. Nehri'ne kadar yuvarlanır. Ondan sonra da geldiği gibi dünyanın içine karışır gider. Bir daha da öyle bir kutlu pınar bulabilir mi, bilinmez. O nedenle, ödü kopuyordu. Boncuğunu çuvalının içinden neredeyse birer birer çıkarıyor, sicime geçiriyor, sonra yeni bir tanesini alıyordu.

Gece yarısına doğru uyandı, battaniyenin üstünde uyuyakalmıştı, titriyordu. Bir yağmur şıkırtısı dolmuştu içeriye. Böyle can

sıkıntısıyla uyanınca, korkuya kapıldı. Arkadaş, sen hastalanırsan ne olacak, söyle bakalım, diye kızdı kendine, kalkıp boncuk çuvalının ağzını düğümledi, sonra yatağına geçti. Bu kere uyku tutmadı. Birden öyle hızlı ısındı, yorganın altında öyle yandı kavruldu ki, ezan vakti yeniden uyandı, çıkıp yeniden ahıra gitti, kaldığı yerden eyerini örmeye devam etti.

Bundan sonra başka bir dünyaya gitmiş, dahası, kendisi başka bir dünyaya gitmemiş de o başka dünya gelip onun içine girmiş gibi oldu. Yemek içmek başta olmak üzere, çevresiyle tüm bağını kopardı. Yalnız o kadar da değil. Bütün o işleri biliyordu ya, çocukluğundan beri hem babasından hem dedesinden ve bilumum başka ustalardan görüp öğrendiği ne varsa. Hepsini bir kenara koyup unuttu. Ulan yeter, ulan benim artık sizinle alıp vereceğim hiçbir şey kalmadı, dedi, bu kere eyerini, bu dünyada daha önce hiç eyer yapılmamış gibi kuruyordu. Sanki ilk eyeri o yapıyordu. Sicimi damarlarından elde etmiş gibiydi. Kanlı sicimler. İnsanın damarından ve sinirlerinden elde edilmiş sinirler. Doğal olarak, böyle bir eser için yeni yollar bulmak gerekir.

Yani yeni bir çağ için yeni bir yol. Ama onunla da, yani çağla da sınırlı değil. Bana göre insan, kendi içinde, kendi çağını yaşar. Bu da şimdiye dek tanımlanamamıştır. Özellikle bir eyer diyelim, böyle bir eser yapılacağı zaman, kişi bu eseri ancak kendi çağına geri dönerek tamamlayabilir. O çağa da nasıl dönebilir? Bunun yolunu bulamayız. Daha doğrusu öneremeyiz. Varsa, insanın kendi içinde filizlenir. Dolayısıyla, önce yeni yöntemler, yeni dil, sonra da yeni bir yaşam biçimi gerekli olur. Ama ancak bundan sonra ortaya yabani bir eser çıkar. Ne demektir o? Yabani, yani görülmemiş. Duyulmamış. Dede Sultan, bir anlamda kendini kaybetmişti ya, yine arada durup boşluğu izliyor. İçinden bir ses ona buyurmuş gibi, gidip bir bardak su içip geri dönüyordu. Bu süre içinde, bedeninin hareket ettiğinin farkına varmıyordu da, yine de yolları ezbere bilen bir at gibiydi. At yolları ezbere bilir, daha önce de söylediğim gibi. İşte Dede Sultan da o bilgiden yararlanıyordu.

Sonra dönüp boncuk örmeye devam ediyordu. Bocuğu çoğun beyazdı. Ak köpük parçaları gibiydi, elde doğru dürüst durmuyor. Hemen insanın parmaklarının arasından kayıp yok olup gidiyordu. Ya. Örüp de sicime sıraladığı zaman, Dede Sultan bu kere görüyordu ki, bu ak boncuklar renklenmiş. Böyle ebemkuşağı gibi yanar

döner, renk renk parçalanmaya başlamış. İnsanın baktığı yere göre de bu renkler değişir olmuş.

Bu renk değişiminin farkına, ancak eyer örgüsünü bitirdiği zaman varabilmişti. Diz çöktü. Eserine tapınır gibi bir hali vardı. Gözünden yaşlar süzülüyordu. Avuçlarını açıp gökyüzüne çevirdi. Uzun, bitmek bilmez bir dua okudu. Gözyaşları çenesinden, devasa boncuklu ak örme eyerinin üstüne damlıyordu.

71.

O kadar mutlu olmuştu ki, yerinden kalkamayınca yığılıp eyerin başında uyudu. Yine sabaha karşı titrer halde uyandı. Birden toparlanmış, uyanmış, eskilerin deyimiyle agâh olmuş olduğu için fırlayıp dinç bir edayla ayağa kalktı. Eyeri kaldırıp tezgâhın üstüne koydu. Sonra dışarıya çıktı. Rüzgârsız, hareketsiz, sessiz bir hava vardı dışarıda. Ta aşağıdan, K. Nehri'nin öbür yanından bir tüfek sesi geldi ama bu ses öyle tok, anlık bir sesti ki, havanın içinde belirip kayboldu, yankısız yok olup gitti. Bundan başka, yine askerler gelmemişti. Askerler geldiği zaman bir gürültü kopuyordu ya. Kadınlar bağıra bağıra ağlıyordu. Komutan da bağırıyordu. Önüne gelene sövüp duruyordu. Ah ah. Karşılarına çıkıp bir şey demeye cesareti olmuyordu ki. Neden bu kadar korkak olduğunu da bilmiyordu bir türlü. Dede Sultan. Çıkıp. Bana bak arkadaş, sen burada kendine saygı istiyorsan... Kolunu gösterecekti. Kolundaki çentikleri ve göğsündeki madalyaları gösterecekti bu arada. Evet. Saygı istiyorsan işte bunlara güveneceksin. Yoksa elindeki silaha değil. Ona misal ben de boyun eğerim. Ama neden? Elimden bir şey gelmez de onun için.

Geriye döndü. Ahıra girdi yeniden. Bacaya baktı. Güneş iyice yükselmişti ya, bacanın içinden sağlam ak bir ışık düşüyordu. Tezgâhın üstüne, düşmeyecek şekilde koymuştu eserini. Üstünü de örtüyle kapatmıştı. Bacanın ışığında toz uçuşuyordu. Kertenkelenin biri bacadan fırlayıp aktı. Bir yerlerden bir öpücük sesi geldi.

Dede Sultan yeniden çıktı, pantolonunu düzeltti. Gülali'nin ahırına geçti hemen. Arabayı o sırada gördü. Koyu kırmızı, epey kirli bir araba. Eve o kadar yakın park edilmişti ki. Yani imkânları olsa, eve arabayla gireceklerdi. Arabayı görünce durdu Dede Sultan. Korkmuş gibiydi. Geri dönecek oldu, vazgeçti. Bir zaman orada durup bekledi, eve girse, Gülali'yi görse iyi olacaktı ama yapamadı bunu. Arabaya, sonra ahıra baktı. DAVUT'un yanına gitmeye karar verdi. Gidip tahta kapıyı açtı. Perişan görünüyordu hayvan. Toz içindeydi içerisi. Birkaç gündür gübresini de kaldırmamıştı

kimse. O da üstüne basıp içeride dolanmış, can sıkıntısı içinde, örkenin ucunda kalakalmıştı. Onu öyle görünce telaşlandı. Altını süpürdü, süpürgeyi bir yana bıraktı. Su kovası aranırken kapıda bir gölge belirdi.

Dönüp bakınca. Gülali'nin oğullarından birini gördü. Adamın adını hatırlayamadı bir an için ya, zaten o kadar zaman olmuştu ki görmeyeli. Işık vuruyordu arkasından. Adam kopkoyu, iri bir gölgeydi. İçeriye girdiği zaman başını eğmek zorunda kalmıştı. Tezek kokusu almıştı. Dışarıdan, yanan tezeğin kokusu geliyordu. Adam yaklaştı. O Dede Sultan'a yaklaşırken KARAGÖZ girdi içeriye. Köpek, başı belada gibi görünüyordu. İçeriye girdikten sonra arkasına döndü, dışarıya baktı. Ama sonra, peşindeki tehlikeyi atlatmış gibi görünüyordu. Yavaşça döndü, Dede Sultan'la Gülali'nin, adı Hulusi olan oğlunun arasına girdi ve. Burada neler olduğunu anlamaya çalışıyordu sanki. Başını kaldırıp bir Dede Sultan'a, bir öbürüne baktı. Derken kaşlarını çatar gibi oldu ama sonra ilgisi dağıldı, bir köşede bir şey gördü, o yana geçti. Çalak, dinç ve tüm dikkatini toplamış gibi görünüyordu KARAGÖZ. –Hayırdır Sultan, dedi adam boğuk, kalın sesiyle. Dede Sultan ne diyeceğini bilemedi. DAVUT'u gösterdi. Gösterince, bir an için öyle tuhaf göründü ki, adamın, Hulusi'nin oradaki varlığını unutmuş gibiydi. Hayvanın boynuna dokundu, heyecanlanmıştı. Konuşur gibiydi onunla. Biraz, dertleşir gibi bir hali vardı. Ağladı ağlayacak. Gözyaşı dökecekti sanki. Bacakları titriyordu. –Bu, bu DAVUT için ben bir şey yaptım, dedi. Hulusi anlamadı, kaşlarını çattı, sinirlenmişti. –DAVUT mu, dedi. –İşte yani bu, diyerek devesini gösterdi Dede Sultan. Biz ona DAVUT deriz Gülali ile. Yani öyle bir ad verdik, öyle dedik. Ben de ona bir eyer yaptım.

Hulusi'nin dikkati dağılmıştı. Acıyordu adama ya, canı sıkılmıştı bir yandan. Cebinden paketini çıkardı, bir dal sigara yaktı. –Ee, dedi, deveye ad verdiniz, sonra? –Sonra da işte, dedi şaşırmış gibi. Bu çocuk kendisini hiç mi hiç tanımıyordu demek ki. –Ben, dedi, bu civarda kalmış en son ustayım. Hem de en iyilerinden biri. Ben DAVUT için, Allah tarafından gönderilmiş boncuklarla öyle bir eyer yaptım ki... Sonra durdu, daha fazla konuşmak anlamsız gelmişti. –Sen bana Gülali'yi çağırsana, dedi, bak, aradan kaç gün geçti, artık o iyileşmiştir bence. Çağır, onun her şeyden haberi var. Ben deveyi alıp götüreceğim, onunla birlikte kendim de Antep'e gideceğim.

Zaten babanın da bana sözü var. Yani DAVUT benim, onun ne kadar kutlu bir hayvan olduğunu sen bilemezsin ama baban bilir.

Adam tükürecek gibi baktı Dede Sultan'a ama sonra vazgeçti. –Ulan bas git, dedi, deli. Allah'ın delisi. Benim asabımı bozma. –Öyle deme, dedi Dede Sultan gülerek. Bak şimdi, ben de senin bir büyüğün, hem de bir baban sayılırım. Sen yine de, Gülali'yi al da gel. Ama istersen beraber onun yanına da gidebiliriz. –Babam öldü, öldü, dedi Hulusi, sigaranın dumanını Dede Sultan'ın yüzüne üfledi, dede dumanda boğulacak gibi oldu.

KARAGÖZ, bulunduğu köşede, koyu gölgenin içinde kalmıştı ya, görünmez olmuştu. Bu sırada oradan çıktı, gelip Dede Sultan'ın ayaklarına dolandı. Dede Sultan hayal kırıklığı içinde eğildi, KARAGÖZ'ün başını okşadı uzun uzun.

72.

KARAGÖZ. KARAGÖZ onun nasıl dertlendiğini anlamıştı sanki. Bir ara Dede Sultan'a bakarken gözleri dumanlandı. İç geçirir gibi oldu. Sonra umutsuzluk içinde boynunu büktü, ince, kuş sesi gibi bir ses çıkararak uzaklaşıp gitti. –Ne zaman öldü, diye ağlamaya başladı Dede Sultan. Bak, bak, gördün mü sen işi arkadaş. İnsanoğlu zamanı gelince ölüyor. Bunu hep söyleriz ama. Bakma sen. Hepimizin içinde, başkaları ölse de biz ölmeyeceğiz gibi bir inanç var, değil mi? Biz bu işi kendimize konduramayız. Ama ölüm gerçek. Misal Gülali gibi yiğit bir adam, bir cengâver de öldüğüne göre... Adam donup kalmış, şaşkınlık içinde dinliyordu Dede Sultan'ı. O kadar şaşırmıştı ki, ağzı açık kalmıştı. –Benim babam mı cengâverdi, diye sordu. –He ya, dedi Dede Sultan. Sen ve kardeşin, siz buralardan çekip gittiğiniz için tabii ya hiçbir şeyden haberiniz yok ya da unuttunuz da işinize gelmiyor. –Benim babam sümsüğün biriydi, dedi Hulusi. Bir yerden bir yere kendi başına akıl edip de doğru dürüst yürümeyi bilmezdi, ne cengâveri? Ulan, ulan, burada herkes mi kafayı yemiş? Bu köyde herkesin mi aklı uçmuş? Benim babamın elini kaldırıp saçını taramaya mecali yoktu. –Ama hastalıktan o, dedi Dede Sultan. Bana bak, bunca zaman hastalık derdi çekmiş ve de ciğerini yitirmiş ve sonunda da ölmüş birinin arkasından bu biçim konuşulur mu? Bu çok ayıp ve de insan olana yakışmaz. Neyse. Allah rahmet eylesin diyeceğiz. Ondan sonra da sıramızı bekleyeceğiz. Yine de, dediğim gibi, deve sizin işinize yaramaz. Gülali ona gözü gibi bakardı. Elden ayaktan düşünce de ona benim bakmam gerekti. Ama babanız ne yazık ki eyeri göremedi.

Hulusi'nin sabrı taştı bu sırada. –Sana deve meve yok, dedi. DAVUT'muş. Ben cenazede keseceğim onu. Sonra da evi barkı satıp. Annemi de alıp gideceğim. Kalk çık buradan hadi. Eyermiş. Eyeri kendi sırtına vur sen, deve.

Dede Sultan ilkin anlamadı ya, belki daha iyi duyarım diye Hulusi'ye doğru birkaç adım attı. Karanlıktı içerisi. Devenin ağzından bir gürültü koptu geldi. DAVUT, konuşulanları anlamış gibi

birden hareketlendi, o ağır gözkapakları kapanıp açıldı. Hayvan hareketlendi, adamın üstüne yürüdü. Hulusi, öyle bir öfkelendi ki, bir iki adım geri çekildi, bir köşeden bir sap aldı, DAVUT'u dövmeye başladı. O zaman Dede Sultan'a da bir şey oldu. Bir şey. Gözleri parladı. Gülümsedi. Bedeni dikleşti. Koşup hayvanına sarıldı, yalnız, devenin boynu öyle yukarıdaydı ki, Dede Sultan göğsüne sarılınca DAVUT da başını eğdi, eyercisini koklar gibi yaptı. Karanlığın içinde, ahırda, bacadan süzülen tozun ve kuru tezek kokusunun içinde, görülecek bir şeydi. Fakat bu sırada Hulusi'nin sopası da kalkmıştı bir kere. Böylece ne oldu? Sopa Dede Sultan'ın sırtına indi. Dede Sultan, hiçbir şey olmamış, hiç canı yanmamıştı ya, birden dönüp sopayı bir ucundan tuttu, sonra kaldırıp adamın başına geçirdi. Sert bir darbeydi, Hulusi dengesini kaybetti, kanlar içinde, devenin ayakları arasındaki taze gübrenin içine kapaklandı.

Dede Sultan hiç beklemiyordu bunu. Korktu. Bir zaman, ne yapacağını bilemedi, deveye baktı, sonra yerdeki adama. Adamı öldürdük ya, adamı öldürdük ya, ne yapacağız şimdi, diye düşünüyordu. Derken kararını verdi, DAVUT'u çözdü, örkeni tutup çekti, hayvanıyla birlikte ahırdan çıktı. DAVUT, ne yapılacağını, nereye gidileceğini biliyordu sanki, gülümser gibi bir hali vardı. Gün ışığına çıkınca iyice mutlu oldu, bir horultu çıktı ağzından, başını, iri boynunu eğip kaldırdı. İnce, uzun bacaklarının üstünde, çelik gibi bir yürüyüşü vardı, kısa, kesik adımlar atıyor, buna karşılık, gideceği yönde, yani örkenin ucunda en küçük bir kararsızlık göstermiyordu.

Dede Sultan da ona benziyordu. Gözünün ışıltısı almış yürümüş. Sırtı dikleşmiş ve. Yürüyüşüne bir canlılık ve morbetlik gelmişti. Ulan, ulan, ulan diye söylenip duruyor. Ama bu ulan'ın sonunu bir türlü getiremiyordu. Neden sonra, devesiyle birlikte kendi ahırına geçti. Ama durmadı orada. Eyerin üstündeki örtüyü kaldırdı. Yine gülümsedi, gözlerini kapatıp bir dua okudu. Bu sırada da, boncuklu eyerini usulca kaldırdı. Bu eyer, Dede Sultan'ın elinde havalanmıştı ya. Ahırın karanlığının içinde havalanmış. Bacadan süzülen tozlu güneş ışığının altında bir Zümrüdüanka kuşu gibi görünüyordu. Eşsiz, pırıltılı, yaman menevişli bir kuş gibi kanat çırpıyordu. Kanat çırptıkça da, ak bir ışık yayıyordu çevresine. Ahırın içinde mor bir ışık beliriyordu. Neredeyse dile gelip konuşacak bir ışık. Kuran'ın sesine, Ali'yle Muhammed'in sesine benzeyen bir ceylan ışığı. Bir

geyik ışığı. Böylece eyer havalandı, DAVUT'un sırtına indi, hayvanın sırtından bir zincir şıkırtısı duyuldu. Dede Sultan. Dede Sultan. Ona öyle geldi ki, hayvan, bu eyeri giyininince, birden bambaşka bir şeye dönüştü. Bir tay gibi oldu. Hayvanın içine böylece bir gençlik, güzellik geldi. Bir pınar tazeliği, bir çağşak su akışı geldi.

Dede Sultan hayvanın sırtına çıktı, artık hiçkimseyi tanımadığı, hem de artık, yani bundan böyle hiç işine de yaramayacak köyden. Bir daha dönmemek üzere çıktı. DAVUT'uyla birlikte ormana karıştı gitti.

1.

Savaş ve Barış, kahramanlarının arasında bir ağ örmüş gibidir. Ama bu ağ da günlük yaşamın içinden çıkıp gelmiştir. Piyer'in ya da Nataşa'nın benzerlerinin Rusya'da bugün de –yani romanın yazılmasından bunca yıl sonra– bulunduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Günlük yaşamın böyle bir ölümsüzlüğü vardır. Yenilikler günlük yaşamın olanaklarını belki kolaylaştırır. Ya da zorlaştırır. Ama insanın içindeki ana dolaşımı etkilemez. Bu, yaşamın yazılı olmayan kurallarından gelir.

Tolstoy, romanının sonuna uzunca bir bilgi eklemiştir. Ne vardır bu bilgide? İnsanoğlunun savaşa düşkünlüğünün nedenlerinin araştırılması. Yine de bu engin yazıyı sınırlamamalıyız. Değil mi? Kaba bir biçimde, insanlık savaşsız edemez, diyebiliriz. Bu kötü alışkanlığı değiştirmek belki toplumun elinde de değildir. Aynı biçimde, insan ilişkileri söz konusu olduğu zaman, savaşın anlamını ve tanımını da yeniden düşünmek gerekecektir. Belki o zaman, yeniliklerin, bilimde, sanatta görülen ilerlemelerin günlük yaşamın genel gidişini neden temelden değiştirmediği de anlaşılır ve açıklanabilir olacaktır. Buradan bakılınca, insanın, savaştan ve savaş vahşetinden uzak kalabilmek için bir yol göstericiye veya bu işlevi görecek temel bir düşünceye, bir inanışa gereksinim duyacağı anlaşılacaktır. Bu bir teslimiyet sorunudur. Bir barış dünyasını kuracak ana düşünceye teslimiyet. Hırslardan ve büyük amaçlardan vazgeçiş. Kişisel çıkarlardan da. Aynı biçimde, temel barış için, insanın kendini bir anlamda tümden geri çekmesi ve ortak çıkar için geri durma.

Piyer, başlangıçta o kadar açıktır ki, Piyer'in geleceği için neredeyse önüne halılar serilmiştir. Yani aslında bir anlamda, tüm şans kapıları onun önünde ardına kadar açılır. Nöbetçiler onu bekler, hizmetçiler, arabacılar, garsonlar ve herkes, herkes ona hizmet edebilir. Moskova'da, başka kentlerde varlıkları bulunur ve bütün o miras ona mı kalacaktır? Yine de, bu genç ve bakımsız adam pek rağbet görmemektedir. Neden görsün? Kendisi zaten bir türlü

"gösterişli" biri olamamıştır. Değil mi? Toplum yaşamında gösteriş, son derece önemlidir oysa.

Ama yaşam –yoksa Tolstoy'un kendisi midir bu yaşam dediğimiz şey– ona bambaşka bir gelecek hazırlamaktadır. Savaş karşısında Piyer'in kafası karışmaya başlar. Rusya'nın geleceğini düşünür. Rusya ne vermiştir ona? Yani, bütün o paranın, sonsuz olanakların ona kazandırdığı saygınlık, acaba nasıl bir saygınlıktır?

2.

Tolstoy, büyük insanlık için büyük, kapsayıcı ve sonsuz bir barış hayal eder. Bununla birlikte, ne yazık ki, kendi yazısı ve çıkarımları buna olanak olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, Piyer bir sav, bir yaklaşım gibi hareket etmeye başlar. Burada, yani Piyer'in kişiliğinde, vazgeçişin toplumu nasıl kurtaracağını izlemeye koyuluruz. Bu anlamda, kendisi bir düşünce olan kahramanımızın düş gücü de sınırlanmaktadır. Piyer bir düşüncedir. Mason dernekleriyle ilişki kurar. Bu düşünceyi yüce bir amaç uğruna bir araya gelmiş kişilerin bir eylemi, bir hareketi olarak gördüğü için. Kendisi de bir bakıma tutunacak bir dal bulmuştur. Ona öyle gelir.

Bu sırada savaşın korkunçluğu her geçen gün daha da görünür olmaktadır. Piyer'in savı –daha doğrusu onun kişiliğinde Tolstoy'un savı– doğru yolu göremeyenler için de kurtarıcı nitelik kazanacaktır.

Yalnız, bu devasa romanın tüm yükünü kahramanlardan yalnızca birinin sırtına yüklemek haksızlık olacaktır elbette. Tolstoy, kahramanının yaşayabilmesi için çırpınır, onu kurtarmak ister. Onun kendi elinde bir piyon, kuru bir düşünce olmaması için çareler düşünmeye başlar. Bu sayfalar olağanüstüdür, büyük bir yazarın refleksi gibidir. Tolstoy Piyer'i alır, Nataşa'ya olan aşkının peşinde sürüklenen bir delikanlıya çevirir. Hani büyük amaçlar peşinde koşulacaktı? Hani tüm toplumları avucunun içinde ezen savaşa ve savaşlara, katliamlara ve şiddete karşı Piyer'in bir sav olarak düşüncesi, varlığı bir kurtuluş ümidi haline gelecekti?

Tolstoy bu düşünceyle ikilemde kalır. Düşünce mi, roman mı? Yapıtın gerçekliği mi, topluma yönelik idealler mi? Kendisiyle savaşmaya başlar. Piyer'i canlandırmak için, onu başka kahramanların önüne atar. Onu elinden kaçırır, bir yem gibi kullanır. Düşünceler, kavrayışlar ve karakterler arasında zavallı Piyer bocalar durur. Öyle ki, o yaşına ve olgunluğuna karşın yüzünde ergenlik sivilceleri çıkmaya başlar. Piyer'in yüzü büyür, genişler, cildi saydamlaşır. Cildinin altından, Piyer'in burnunun, ağzının kenarlarından sarı,

koyu bir irin akmaya başlar. Bu, onun içinde yaşanan bölünmenin bir göstergesidir.

Yine de, kahramanının iki yanıyla da ayakta kalmasını hedeflemektedir Tolstoy: Öncelik, kuşkusuz, bir düşünce olarak Piyer'in güçlü varlığıdır. Onun, sonsuz barış inancının güçlü bir temsilcisi olarak sağlıklı görünmesini ister. İkincisi, bir roman kahramanı olarak Piyer yaşama benzemelidir. Yani bu yanıyla Piyer'in okuru kandırması, ona yalanlar söylemesi gerekir. Değil mi? Roman kahramanları gerçek değildir. Bu nedenle romanların sonsuz çelişkisi önce burada belirir: Sahte, yani yalan, o kadar ustaca söylenmelidir ki, onu okuyanlarda bir inanç yaratsın. Gerçek gibi görünsün. Piyer için bir yandan istenen budur. İyi bir yalan olması.

3.

Ama tabii bütün bu olasılıkları sunabilmek için sayfalar gerekir. Piyer düşünceler arasında kararsızlıkla, daha doğrusu hayal kırıklıkları içinde gidip gelir. O kadar ki, varlığını, zenginliğini tehlikeye atacak kadar kafası karışmıştır artık. Ama elbette, bu neye göre bir varlıktır? Rusya'sız bir varlık düşünülebilir mi? Anavatan, Rusya'dır. Yani tüm kahramanların üzerinde anlaşması gereken öncelikli konu budur. Rusya, ortak yaşam koşullarının ve hayatta kalma garantisinin ilk şartıdır. Kahramanlarımızı ilgilendiren ana konunun bu olması gerekir. O nedenle, zengin sınıfın gençleri bir bir orduya yazılır, evden uzaklaşır, kadınlar bu olağanüstü dönemi sağlıklı kalarak atlatmak ister. Bu anlamda Piyer'in de cepheye gitmesi yukarıda söylediğim gibi bir canlılık belirtisidir. Doğru. Savaşı görmeden, savaşa gerçek anlamda karşı olunamaz. Yani, somut koşulları görmek gerekir. Tolstoy'un bu alandaki atakları unutulacak gibi değildir.

Roman, olağanüstü sahneleme örnekleri gösterir. Demin dediğim gibi, kişiler ve sahneler, yani mekânlar arasında bir ağ oluşur. Bu ağ o kadar düzenli işlemeye başlar ki. Bir saat. Bir saat gibi, romanın arkasından bir tıkırtı duyulur. Roman bir saat gibi çalışır. O kadar eşsiz bir ses çıkar ki. Bana kalırsa, *Sefiller*, *Savaş ve Barış*, *Ölü Canlar* gibi büyük romanları elimizden bırakamayışımızın nedeni bu sestir. Romanın sesi, biz okurlarda alışkanlık, hatta bir tür bağımlılık yaratır. Bu benim özellikle çocukken çok sevdiğim *Horla* gibi olağanüstü hikâyeler için de geçerlidir. Ama hikâyenin sesini duymak daha zordur. Ah ah, hikâye zor iştir.

Neyse. Romanın sesi duyulur. Ama bu ses, özellikle *Savaş ve Barış*'ta, romanın son sayfalarında romancı tarafından ele geçirilmiştir. Olsun. Sese dönersek. Bakın, ben bu meseleyi çok düşündüm. Makine çalışmaya başlar. Bir noktadan sonra hikâyenin, yani romanın anlattığı ve bize aktardığı olayların tamamlanması ve sonuca ulaşması gerekir. Bu nedenle, sahneler hızlanır. Romanın bölümleri kısalacak, yazar bunu, *Savaş ve Barış*'ın sesini açmak anlamında

tasarlayacak ama uzaktan gördüğümüz ana akışı bozmayacaktır. Bu nasıl olabilir? Zaman geçer. Zamanı daha kısa aralıklarla aktarır. Nataşa'nın yüzündeki coşkulu ifade birden sönmüş, o başı yukarılarda genç kızın tüm neşesi de, tüm coşkusu da geçip gitmiştir. Eskilerin dediği gibi zaman sadece her şeyin ilacı değildir. Yani zaman yalnızca iyileştirmez. Aynı zamanda çürütür de. Yani, belki de bizim iyileşme dediğimiz şey, aslında çürümedir, olamaz mı?

Evet. Romanı bir özete çevirmeden hızlandırmanın yolu, zamanı da, birbirine eklenen bölümleri de parçalamaktan geçer.

Neyse, bu konuda fazla gevezelik ettim. Şimdi, şurada kalmıştık; Piyer, K. kentine geliyor. Akşam treninden iniyor ve kentte davetli bulunduğu baloya gitmek ve orada Nataşa'yı görmek istiyor.

Burada kabaca ele aldığım bu bütünüyle öznel yorumları bir kenara bırakıp onların buluştuğu ya da buluşmaya çalıştığı baloya göz gezdirebiliriz.

4.

Bu sırada adamın biri, gençten bir delikanlıyı kolundan tutup sürüklemekteydi. İnsanlar kalabalık kent çarşısının içinde sallana sallana yürüdüğü ve kimsenin acelesi olmadığı için. Çünkü acele etsen nereye gideceksin, değil mi? Ama Piyer buraya Allah'tan arabayla gelmemişti. Allah'tan, Allah'tan, diye söyleniyordu. Terlemişti. Yüzünde, burnunun ve ağzının kenarında yaralar çıkacaktı yine. Ama bunun şimdi olmasını istemiyordu elbette. Kızı görmek, belki iki çift laf etmek. Olabilirse, babanıza nasıl yardımcı olabilirim, diye sormak istiyordu. Ama yanlış anlaşılmasından da ölesiye korkuyordu elbette. Yanlış anlaşılmasın. Bunu düşününce içi kararıyordu neredeyse. Özellikle Nataşa tarafından yanlış anlaşılmak. Yani bir yardımı ona sunarken, bir yandan da ondan yararlanmak istediğini. Hayır hayır. Hoş bir tabir olmadı bu. Onunla evlenmek istediğini. Durdu. Aman Allahım. Az önceki tabir kızın aklına gelse, gelirdi muhakkak değil mi? Öyle düşünebilirdi. Neden düşünmesin. Nedir onun için Piyer? Tanıdık biri mi? Aileden biri mi? Bir abi, bir kardeş ya da kız kardeş mi? Nedir? Öyleyse kuşkusuz aklına gelebilir böyle şeyler.

Mendilini çıkardı cebinden. Alnının terini sildi. Çarşının ortasında sayılırdı. İleride, ışıl ışıl görünüyordu çay bahçesi. Müzik çalınıyordu. Ama belli belirsiz. Yorgun işçiler, köylerden çıkarak Demiryolları'nın ambarında çalışmaya gelmiş geçici hamallar, sırtlarında peynir tenekeleriyle kıllı tuluk torbaları taşıyan köylü kadınlar, birbirlerine çarpa çarpa yürüyorlardı.

Ama ne yapmalı? Ne yapmalı? Bir insan başka bir insanı yanlış anlayabilir diye, yani o zaman. Birden gözleri parladı. O zaman, özellikle böyle kalabalıkta ve bir, bir baloda, o sıkışıklıkta yani, belki en doğrusu, sözü uzatmamak olacaktı. Doğrudan konuya girecek ve bir yanlış anlaşılmaya meydan vermeden, Nataşa'ya doğrudan evlenme teklif edecekti. Buydu en doğrusu.

Bu düşünceyle rahatladı biraz. Mendilini cebine koydu. Çok kilo almıştı son zamanlarda. Biraz hızlı yürüse, ter içinde kalıyordu.

Yönünü tayin ettikten sonra hızlandı, kalabalıkta, korkuya kapılmış gibi görünüyordu. İnsanları iterek, aralarını elleriyle açarak yürüyordu ya. Neyse ki insanların keyfi yerindeydi.

Köşeyi döneceği sırada, o oğlanla onu sürükleyen iri yarı adamı bir daha gördü. Çocuk korkmuş görünmüyordu. Kaşlarını çatmış ileriye bakıyordu. Onurlu bir görünüşü vardı. Kutuzov'un askerleri gibi, diye geçirdi Piyer içinden, başını salladı. Oğlanla adam. Bu adam bu çocuğu nereye götürüyor acaba diye aklından geçirdi. Onlar uzaklaşınca. Piyer'den hızlı yürüyorlardı ne de olsa. Uçar gibiydiler. Bu sırada bir genç kız çarptı Piyer'e, kız yere düştü. Piyer eğilip kızı kaldırdı.

Ece. Ece eteğine bulaşan tozu silkeledi. Çevresinde döndü, sonra Piyer'i balonun düzenlendiği kapının önünde bırakıp karanlığa karıştı.

5.

Yine de, Tolstoy'un kahramanları kayıtsız değildir. Ama öyle bir dönem yaşanmaktadır ki, radyoyu açtığınız zaman ölüm haberleri ve ihbarlar duyarsınız, başkentte kaydedilen bu yayınlar, sunucunun öldü ölecek sesiyle yayılır, bu can sıkıcı ses kulağınıza gelinceye kadar sanki dağları aşmış da yorulmuştur. Radyo haberi demek, yarı ölüm demektir. Ama elbette yoksulluk alıp yürümüştür. Savaş toplumun hemen her kesimini derinden sarsmıştır. Zenginler ve asker, saray sınıfından soylular servetlerini kaybetmiş. Kaybetmese de bu servetin büyük bölümünün ellerinden kayıp gittiğini görmüş. Yoksullar, içinde bulundukları bataklığa iyice gömülmüşlerdir. Bu bataklık, sıcak, yoğun akıp, yok edip durmaktadır onları.

Böylece, kentlerde anarşiyle birlikte adi vakalar da çoğalmıştır elbette. Hırsızlık, insan kaçakçılığı, kölelik, her türlü mafya ve korkunç terör. Bu durumda, yoksullar arasında kentte açlık öyle boyutlara ulaşmıştır ki, fare avı başlamıştır.

Konağa girerken, Piyer, bu olağanüstü dönemin içinden Rusya'nın nasıl çıkacağını düşünüyordu. Kuşkusuz, benzer dehşet haberleri Avrupa'dan da gelmekteydi, üstelik daha korkunçtu orası. Bu kere, seri katiller görülmeye başlamıştı. Seri katiller. İnsanların canını alıyor. Kadınların başına musallat olan meşhur Karındeşen gibileri, zengin yoksul tüm Avrupa'nın kâbusu oluyordu.

İçeriye girdikten sonra şapkasını çıkardı. Sarı keskin bir ışık vardı salonda. Burnuna kaliteli bir viskinin kokusu geliyordu. Tabii bunun yanında parfüm yükselmişti. Kadınların, erkeklerin parfümü öyle yükselmişti ki, paltosuyla şapkasını vestiyere bırakarak ana salona girdiği zaman. Piyer bu kokunun katılığıyla sarsılır gibi oldu. Hatta sendeledi. Ne yapmalı. Ne yapmalı. Onu selamlayanlar oldu. Piyer, pelerini sırtındaydı sanki, eğilip insanları selamladığı zaman, sırtında kaliteli kumaştan bir ağırlık hissediyordu. Bir vals çalınmaya başlamıştı. Müzisyenlerin bulunduğu odadan öyle tatlı, tok, insanın gönlünü okşayan bir ses yayılıyordu ki, bu ezgi insana

elini uzatıyordu. Uzattıktan sonra da kuşkusuz, onu alıp salonun ortasında dans edenlerin yanına götürüyordu.

Piyer ne olduğunu anlamadan, dans edenlerin arasında buldu kendini. Bir zaman sonra da eşler değişti, Piyer değişen valse ayak uydurdu, ter içinde kaldı. Ama sonra Nataşa ile eşleşince. Bu ter iyice arttı. Yüzünden bir ırmak akıyordu sanki.

Dışarıda akşam ezanı okunuyordu. Asker arabaları, kalabalığı yara yara çarşının içinde dolanıyor. Genç kızlar dondurmacı Hikmet'in önünde sıra olmuş, sokağa belli belirsiz yayılan limon kokusunu içlerine çekiyorlardı.

Piyer cesaretini topladı. –Sizinle konuşmak istediğim... İstediğim mühim bir konu var, dedi, biliyorsunuz benim geçmişte babanızla pek insani, nasıl desem, gayet açık ilişkilerim olmuştur. Nataşa güldü. Piyer'i iyi tanırdı ya. Bu genç, tombul adam onu her seferinde şaşırtıyor. Kitaplardan, özellikle de o sıkıcı Rus romanlarından fırlamış gibi konuşuyordu.

6.

Ne yapacağını bilemedi Ece. Çay bahçesinden kalkmış, adamın Toprak'ı sürüklediği kalabalığa karışmış, böylece onları bir zaman takip etmişti ya, sonra yitirdi izlerini. Yitirince de ne yapsın, ayakta, o karanlık sokağın başında bekledi, ne yapması gerektiğini düşündü. Çetin'i bulabilirim belki, diye geçirdi içinden. İstasyon mahallesine giderim. Orada onu mutlaka tanırlar. Nasıl olsa tanıdıkları için de bana onun yerini söylerler.

Biraz dinlenip soluklandıktan sonra bir güç geldi içine, kaşlarını çattı, kalabalığa çıktı yeniden, hızlandı, ana sokağı geçti, hal binasının, eski pazaryerinin ve terk edilmiş o büyük, görkemli tarihi binanın önünden geçti, istasyon mahallesinde çocuklar top oynuyordu. Gidip onlardan birine sordu, sonra hemen buldu Çetin'in evini. Kapıyı oğlanın annesi açtı. Kadın, bir zaman boş gözlerle baktı Ece'ye. Neden sonra Çetin başını uzattı arkadan. Gülümsüyordu. –Biraz gelsene, bir diyeceğim var, dedi Ece. Çetin durumu anladı, kaşlarını çatarak, annesini içeriye gönderdi, kendisi de galoşlarını ayaklarına geçirerek dışarıya geçti. –Toprak'ı aldılar, dedi Ece. Çetin onu kolundan tuttu, bahçe kapısına sürükledi.

Burada Ece, o kadar sakin ve kararlı görünüyordu ki, kavgaya hazırlanmış ve. Kafasında hiçbir kötü düşünce bırakmamış gibiydi. Yani her şeyi halletmiş. Halletmiş. Çay bahçesine kadar nasıl yürüdüklerini, çarşının ne kadar canlı, havanın böyle bir gezinti için ne kadar uygun olduğunu. Toprak'ın nasıl keyifli göründüğünü anlattı bir bir. Ama sonra iri yarı bir adamın gelip çocuğu götürdüğünü, peşlerinden koştuğunu da söyledi. –Hiçbir fikrim yok, diye ekledi sonunda. Bu adamın bir polis mi yoksa asker mi olduğunu da bilmiyorum. –Ne olacak ki başka, diye güldü Çetin. Adamın silahı var mıydı? –Silah görmedim, dedi Ece. –O zaman oraya gideceğiz, dedi Çetin. Yani girdikleri ve senin onları en son gördüğün sokağa. En azından yönü anlarız. Öyle değil mi? Dur şimdi, sen beni burada bekle, hemen geleceğim.

Akşam aydınlığı çökmüştü iyice, gökyüzü açılmıştı. Açıldığı içinde gökyüzünün içindeki o mavilik görülebiliyordu. Kömür kokusu geliyordu. Uzaklarda bir vagon tıslադı, çocukların arasından bir bağırış geldi. Çetin, üstüne bir ceket alıp çıktı. Bunun yanında, o pek sevdiği sekiz köşeli kepini de başına geçirmişti. Ece şaşkınlıkla baktı ona. Böyle durumlarda, çocuğa bir şey oluyordu sanki. Örneğin, Toprak'ın alınmasından ya da kaçırılmasından etkilenmemiş gibi görünüyor. Bunun yerine, gülümsüyordu. Heyecanlı bir işe, bir maceraya atılmış gibiydi. Biraz yol aldılar ya, hal binasının yüksek duvarları önünde Çetin birden durdu. Kaşlarını çatmış, kenti izliyordu bu sırada. –Şimdi anladım, dedi, kolunu kaldırdı, sarı kayışlı eski saatine baktı, sonra elini cebine soktu. Hınzır. Hınzır bir gülümseme belirmişti yüzünde. –Ne oldu, neden durdun, diye sordu Ece.

Çetin, yine bir zaman sağa sola baktı. Bir şeyler düşündü. –Bence bizim biraz yardım almamız gerekiyor, dedi sonra, sessizce. –Nasıl yani, diye sordu Ece, polise mi gideceğiz? Çetin kepini kaldırdı, kulağının arkasını kaşıdı biraz, sonra şapkasını giydi yeniden. –Hayır yahu, dedi, gözleri parlıyordu.

7.

Kalabalığın içinde bir hareketlilik oldu. Hamallardan biri, taşıdığı ağır küfeyi daha fazla kaldıramayınca yüküyle birlikte bir kadının üstüne yıkılacak gibi oldu, kadın korkup bağırınca çevredekiler yetişti yardıma ama bu sırada küfenin içinden pancar kökleri döküldü. –Bu yana gideceğiz, dedi Ece. –Yok yok, dedi Çetin, burada işimiz yok, şimdi gidelim, ben ne yapacağımızı yolda anlatacağım.

Böylece çarşıdan çıktılar. Öyle tuhaftı ki, ana caddeyi çıkar çıkmaz sokaklar boşaldı, kimi yerde, kapı önlerinde yaşlı kadınlarla bezgin, somurtkan erkekler oturmuş ne beklediklerini bile bilmeden bekleyip duruyorlardı. Konuşacak olurlarsa arada sessizce, birbirlerinin yüzüne bakmadan ağızlarının içinde bir şeyler geveliyor. Belli ki söyledikleri şeylerin lüzumuna kendileri bile inanmıyorlardı.

Bizim taşra kentlerimizde, bu kentlerin kenar mahallelerinde, biraz yenilenmiş ana caddelerin çevresinde, bu yeniliklerin hemen hemen hiç ulaşmadığı sokaklar bulunur. Öyledir ki, bu sokaklarla buralarda bulunan evlerde, kent meydanında yapılan çalışmaların gürültüsü bile duyulmamıştır. Boyanan ana caddelerin hemen arkasında, bin yıl önceden kalmış ve bu süre içerisinde biriken toz yığınının altında, kendi halinden memnun bu evlerin içinde, bir şey söylese de zaten bu sözün bir önem taşımayacağına önce kendi inanmış kalabalıklar vardır. Çarşının genç kalabalığıyla anlaşmaları olanaksız bu insanlar için, kent artık bir sinema perdesi gibidir; elini uzatsa katı ak bir duvara dokunur yalnızca.

Yaşlı, iri kadınlardan biri, kapısının önüne oturup eteğini önüne açmış, bir şey ayıklıyordu. Çetin'le Ece'yi fark edince başını kaldırdı ama aynı ilgisizlikle indirdi yeniden, işine geri döndü.

Ece, o kadar yorulmuştu ki, üşümeye de başlamıştı. Çetin'e yetişemiyordu. Çetin bir ara bir sokak lambasının altında durdu, koyu gri çizgili ceketinin eteğini geriye atarak elini cebine soktu. –Bir şeyin mi var, dedi. –Yok bir şey, biraz yoruldum, dedi Ece. Çok hızlı yürüyorsun. Çetin, güldü yine, sigarasını çıkarıp yaktı.

Hava öyle hareketsizdi ki, çocuğun başı dumanın içinde kaldı bir zaman. –Okulda, bizimle uğraşan biri var, dedi, çocuğun babası, yakın zamana kadar polisti de işte uzaklaştırmışlar falan. Okulda bir şeyler oldu, Toprak çocuğu biraz hırpalamış. Ama kimse görmediği için, yani anlayacağın, adam bizimkine taktı. Bence onu götüren o. –Ne yapacağız peki, diye sordu Ece, gözleri büyümüştü korkudan. –Yapılacak bir şey yok, dedi Çetin, bizim birkaç arkadaşımız var, önce gidip Toprak'ı onun alıp almadığını anlayacağız. Sonra da, yani öyleyse, onu oradan çıkaracağız.

Ece kollarını göğsünde birleştirdi, canı sıkılmış, aklı da yatmamış gibiydi. –Bence böyle yapmayalım, dedi. –Neden, diye sordu Çetin. –Bilmiyorum, dedi Ece. Ama pek doğru görünmüyor. Böyle insanlarla baş edemezsiniz. Çetin güldü yine. Kaşlarının kalınlığı, çenesinin sivriliği ona karanlıkta öyle yabanıl bir hava veriyordu ki, insan onun elinden her şeyin gelebileceğini düşünüyordu.

8.

Sonra sigarasını söndürüp attı. –Yine de bir bakalım, değil mi, dedi, en azından orada olup olmadığını görürüz. Bundan sonra hızlandı. Ece de onun peşinden sürüklendi. Öyle yorulmuştu ki, içinde, bacaklarının arkasında ve dizinde bir şeyler kopacaktı sanki. Ormanı geçmişlerdi, kayalıkların tepesinden, Halil'in yerinden çıkıp taban teperek ormanı geçmiş, K. Nehri'ne inmiş, onu geçtikten sonra, aramalara denk gelmeyelim diye olmadık yollara saparak, dünyanın yolunu yürümüşlerdi. Dinlenememişti henüz. Sonra, karnının altında, böbreklerine yakın bir yerde bir sancı hissediyordu birkaç gündür. Böyle zamanlarda, Aynur Abla'sını bir özlüyordu ki, vallahi, Aynur, insanın ağrısını alıyordu. Almasa bile, ne yapması gerektiğini söylüyordu hemen. Dünyanın görgüsü vardı Aynur'da.

Onu anımsayınca, gerçekten, morali düzelir gibi oldu, yüzüne bir gülümseme, içine bir ferahlık. Bununla birlikte bacaklarına da bir güç geldi. Ayaklarının altında çıtırtılar çıkararak ezilen toprağın sesini duyuyordu. Çetin yine bir sokağın başında durdu, sağına soluna baktı. Apartmanların bulunduğu mahalleden çıkmışlardı. Bundan sonra, tek katlı, kapıları başka başka yönlere bakan, bakımlı ama gösterişsiz evler başlıyordu. Bu evlerde de yine ışıklar bir bir sönmeye başlamıştı. Bir zaman peş peşe yürüdükten sonra bir evin önünde durdular. Çetin, evi Ece'ye işaret etti, sonra birden onu sokakta bırakıp arka bahçeye girdi. Buraları, bu sokaklardaki evleri, bahçeleri hep bilirmiş gibi bir hali vardı.

Ama çok geçmeden döndü. Döndü. –Burada yok, diye fısıldadı, zaten nasıl akıl edemedik, ah ah. Biz var ya, bu işleri hiç bilmiyoruz. –Neden, diye sordu Ece. –Neden olacak, çocuğu alıp da kendi evine getirir mi? Sen olsan öyle yapar mısın? Ece güldü bu kere. –Düşünmem, dedi, ama ben zaten öyle düşünmemiştim. Toprak'ı değil, adamı bulmaya çalıştığımızı zannediyordum. –Haklısın, dedi Çetin, adamı bulmak lazım. Neyse, ben seni eve bırakacağım. Canı sıkılmıştı. Yenilgiye uğramış gibi görünüyordu. Ellerini cebine soktu yine, hızı azalmıştı, yavaş yavaş yürüyordu ama bu kere de

Ece önden gidiyordu. Kız dönüp baktı. Acı bir gülümseme belirdi yüzünde. –Çok heveslenmişti ya, dedi, bugün, bugün Toprak çocuk gibiydi. Onu hiç bu kadar neşeli görmemiştim. Çarşı o kadar güzel ki, sanki bir yerlerde bir balo düzenlenmiş, deyip duruyordu. Böylece ben de havaya girdim de, baloya gidermiş gibi hazırlandım. –Belli, dedi Çetin. Çocuk. Çocuk. Çocuk gibiydi kız. Hoş, Toprak da öyleydi. Ama birden aklına geldi. –Bu bizim oğlanda, dedi, Toprak'ın bir dayısı ya da amcası gibi konuşuyordu. Bizim oğlanda biraz seyreklik vardır ama. Bu sakın sana âşık olmasın? Öyle balo malo dediğine göre. Bizim arkadaşlar, aşk işlerini pek bilmezler. O nedenle, bu işe sıra geldiğinde çocuk gibi olurlar. Çok şairane şeyler düşünürler. Ama onu da eline yüzüne bulaştırırlar.

9.

Yeniden çarşıya çıkmışlardı. Kalabalık azalmış gibiydi, çocuklar ceplerinden çıkarıp çıtladıkları simişkanın kabuğunu yerlere atıyorlardı. Dondurmacı Hikmet yoktu ortalıkta ama çay bahçesi de boşalmamıştı henüz. Arkadaki Açıkhava sineması dağılmıştı. Bahçenin açık kapısından, yerle bir olmuş tahta sandalyeler görülüyordu.
–Sen hiç bira içtin mi, diye sordu Çetin.

"Aşk" sözünü duyunca yüzü kızarmıştı ya, hem şaşırmıştı. Dolayısıyla o düşünceyi de, Toprak'ın o hallerini de düşünmemeye çalışıyordu bir zamandan beri. Ece. Düşünüp ne olacak. Düşünüp de bu kadar ayıp hem de zamansız bir şeyi hem kendine hem başkalarına dert mi edecekti. Sonra bu iş kuşkusuz Aynur Abla'sının kulağına da gitmeyecek miydi? Ne olacaktı o zaman? İçinden bir ürperti gelip geçiyordu. Korkunç ve asla başa çıkamayacağı ve sonu belirsiz bir belaya bulaşmış gibi hissediyordu kendini. Aynur'u tümden kaybetmiş gibi. Sonra Murat da geliyordu tabii gözünün önüne. Murat o zaman daha beter. Kalbi kırılmış gibi bakıyordu ona. Bu günlerde. Devrimden başka dert bilmedikleri bir dönemde, onu güvenip de Toprak'ın yanına teslim edeceklerdi de o... Ama hayır. Hayır. Ece başlatmamıştı ki bu işi. Yani böyle bir şey varsa bile, olacaksa bile. Ece'den çıkmamıştı ki. Toprak'tan çıkmış olacaktı. O zaman da, günahı da vebali de onun boynuna.

Ama zaten bu konuyu cesaret eder de kendisine açarsa, o zaman Ece oğlana bunları bir bir anlatacaktı. Evet, anlatması gerekirdi. Bunu ikimiz de hiç konuşmamış olalım, diyecekti. Ben açık görüşlü biriyim. Kesinlikle sıradan ahlaka da uyum sağlamış değilim. Yanlış anlama. Ama aşkın yeri ikimizin yanı değil. Yani bu durumda olmaz. Ama belki devrimden sonra olabilir. Ben Trabzon'a gitmiş olurum. Aradan günler, aylar geçmiş olur. Aynı evde kalmadığımız ve dip dibe olmadığımız için her şeyi daha sağlıklı düşünürüz. Değil mi, uzaklık her zaman iyidir. Uzak olunca daha aklıselim düşünürsün. Yani bu, soğukkanlı demek. Mektuplaşırız. Mektuplaşırız. İnsan düşüncelerini ancak yazarak daha doğru ifade edebilir.

Çünkü yazı düzenlidir. Cümleleri iyi kullanmayı biliyorsan sağlıklı da düşünebilirsin.

Kafası birden o kadar dolmuş. Zihnindeki düşünceler birbiri ardına öyle büyük gürültülerle patlamaya başlamıştı ki. Ece, bu gürültü yüzünden dışarıyı duyamaz olmuştu. Sonra, Aynur Abla'sı onunla birlikte yürüyordu sanki. Neden sonra duydu Çetin'i. –Hayır, dedi. –O zaman gel de sana bir bira ısmarlayayım, dedi çocuk, bugün biraz param var. Ayrıca, bunu herkese söylemem, haberin olsun. –Olmaz, dedi Ece, yani sağ ol ama... Hem daha önce hiç içmedim hem de pek yorgunum bugün. Zaten bir türlü dinlenemedim. Ayaklarımdaki ağrı da geçmedi henüz. Çetin'in canı sıkıldı ama çok sürmedi bu, kendim içerim, diye geçirdi içinden. Kızı bırakır, döner bahçede otururum.

Böylece, Toprak'ın evine kadar sessizce yürüdüler. Ece'yi eve bıraktıktan sonra az daha hızlı yürüdü Çetin. Çay bahçesine oturup birasını söylediğinde. Orada tanırlardı onu. Tanırlardı. Yaşından büyük göstermesi yetmezdi. Biraz da korku salmıştı çarşıya.

O birasını beklerken binanın ışıkları söndü. Piyer arabaya binmek üzere basamakları iniyordu ki Nataşa belirdi arkasında. Piyer onu bekledi, gülümsüyordu. Mutlu görünüyordu. –Bunun benim için nasıl bir iyilik olduğunu bilemezsiniz, dedi Nataşa. –Ne önemi var, dedi Piyer. Gidip onu ziyaret edeceğim. Ayrıca, ayrıca içinde bulunduğu şartları anlatmak için de, sizi yeniden görmek isterim. En kısa zamanda. –En kısa zamanda, dedi Nataşa. Piyer arabaya bindi, hayvanlar hareket etti. Sonra, herkes birbiriyle anlaşmış gibiydi. Araba uzaklaşınca, çarşının ışıkları birden karardı.

10.

K.'nin üzerinde yoğun bir kömür bulutu dolaşıyordu. K.'de geceleri soğurdu hava, bu soğuk yaz kış kenti terk etmediği için, kalın yün yorganlar yaz kış kaldırılmazdı. Elbette, yaz aylarında bacaklar yorganın altından dışarıya çıkarılırdı. Ama yine bir yün yorgandı bu. Bazen, Sunay bazı günler bu yorganın altında düşlere dalıp giderdi. Çocukluğunu anımsardı. Ahırda hayvanlarla, o henüz kırkılmamış koyunlarla birlikte geçirdiği kış akşamlarını. Bunlar o zaman öyle sıcak olurdu ki, onun çocuklukta en sevdiği şey, yere serilmiş hayvanın arasına girip uzanmaktı. Böyle günlerde kimseye görünmek istemezdi. Koyunların arasında saklanırdı. Ayrıca, bir keresinde onun bir kuzusu olmuştu. Daha doğar doğmaz, kohta kuzuyu görür görmez annesi ona Sunay'ın adını vermişti. Kuzum, kuzum diye seslenirdi. Tersi de olurdu. Sürünün içinde kuzuyu gördüğü zaman onu öbürlerinden ayırmak için. Ona da, Sunayım, derdi. Ve Sunay da tanırdı kendi adını. Başını kaldırıp kara parlak gözleriyle kadına bakardı.

İşte, bazen, özellikle koyu kış gecelerinde, üstündeki yorganı o Sunay kuzusuna benzetirdi. Hayvan üstünde uyuyakalır, derin derin soluk alırdı. Yünün kokusu nevresimden sıyrılır, dışarıya çıkarak odanın içinde dolaşmaya başlardı. Kuzu. Kuzu. İçeride görünmez bir kuzu dolaşırdı. Bu kuzunun arada kendisine seslendiğini sanırdı. Görünmez bir kuzu insana seslenebilir mi?

Sunay'ın, iri kara parlak gözleri vardı. Bu gözler insana, bir şey gücüne gitmiş de fena içerlemiş gibi bakardı her zaman. Umutsuzlukla dolmuş, küs bir çift kara parlak göz. Dolayısıyla, evet, böyle gözlere de kolay kolay uyku girmez. Çünkü uyku kaygısız bir kafa ister. Kaygısız bir göz ister. Sunay böylece, üstünde kuzusunun ağırlığı ve kokusu, geceleri bir türlü uyuyamazdı. Kararmış, belki sislenmiş tavanı izler, evin içinde dolaşan küçük gürültülerin peşinde akla karayı seçerdi. O zaman, evin çatırdayan çatısı, titreyen pencereleri ve. Durma uğuldayan sobası öyle rahatsız ederdi ki, sabah oluncaya dek, dışarıda kötücül bir yaratığın dolaştığını. Ve

bu yaratığın kesinkes onunla, yani Sunay'la uğraşmak üzere K. kentine geldiğini düşünürdü. Oysa kendisi de yeni gelmişti daha. Bu birkaç yıl içinde nasıl olmuştu da hayaletler farkına varmıştı onun.

Evlendiği günlerde, Saçlı Bibi yanına çağırmıştı onu. Bana bak bana, demişti. İri bakır renkli, asık bir suratı vardı Saçlı Bibi'nin. Gözleri tümden beyaz olduğu için. İnsan gözbebeği bulunmayan bu kızıl kadına bakmaktan çekinirdi. Ön dişleri yoktu ağzında. O nedenle tıslayarak konuşurdu. Bana bak, demişti o zaman. Senin başında çok kötülük var. Senin başına gelecekler var. Bunlar çok sonra olacağı için ben şimdi ancak boğuk boğuk görüyorum. Belirsiz, dumanlı görüyorum. Yine de, sen beni dinle, buralardan uzaklaşıp gittiğin zaman beni unutma. Çoluk çocuğuna da iyi sahip çık. Senin kocana devlet tarafından bir işler açılacak. Onun yanında çocuklarının da başı dertten kurtulmayacak. Bunlar zindana girecekler. Ölmeseler de türlü işkenceler görecekler. Ama seni de bir koruyan çıkacak. Neden dersen, bu dünyada bizim gibilere çok cefa verilmiştir ama. Bizim içimizden de yaman insanlar çıkar. Bak Mustafa nasıl çıktı geldi. Mustafa Kemal nasıl çıktı, değil mi?

11.

Ama işte Mustafa onun için çıkıp gelmiyordu bir türlü. O kadar işin arasında, nasıl gelsin? Bazen gözünün önüne getiriyordu da –çünkü onun öldüğünü bilmiyordu henüz, daha doğrusu onu başka sınıftan ve bir nevi üç harflilerden bildiği için, ölebileceğini de düşünemiyordu– neyse, gözünün önüne getiriyordu da, başı kalabalık, önünde dünya kadar kalem ve kâğıt. Pantolonunun paçalarına yapışmış cahil bir kalabalık, herkes bir yandan bir şey istiyor, misal bir imza, bir emir, bir laf. Ne yapsın. Kalkıp onun da, yahu durun bakalım, ben Mehmet'le Sunay'ın yanına gideceğim, diyecek hali ve dermanı yok ya.

Yine, sabaha karşı, ağır yorganının altında ter içinde yatıyordu da, bir ofultu işitti. Ses kapıdan geliyordu. Uyku sersemiydi, Mehmet'in içeriye girmeye çalıştığını düşündü yine. İçip gelmiş, kapının anahtarını bulamamış olabilirdi ama yanını yoklayınca. Kocasının çatık kaşlarıyla, yine bir şeyler düşünmeye çalışarak uyuduğunu görünce. Hayırdır inşallah, diyerek kalktı. Dış kapıya yaklaşınca onu gördü. O yaşlı adamdı, koca sakalları, kıvrımlı kehribar yaman bastonuyla eşiğe oturmuş, iri gözleriyle yeri seyrediyordu.

O zaman hâlâ uykuda olduğunu düşündü Sunay. Demek ki ben henüz uyanmadım, dedi. Ama bir uyku ya da bir düş nasıl bu kadar gerçekçi olabilir? Üşüyordu çünkü. Bacağını yorganın altından çıkarmıştı gerçi ama kâr etmemişti. İçinin açlıkla ezildiğini anladı. Dış kapının hemen yanındaki küçük mutfağa gitti, tel sepete baktı, bir kırmızı elma gördü orada ama canı hiç istemedi bu elmayı. Bunun yerine, bir bardak su içti. Su, içini rahatlatınca iyice işkillendi, dönüp eşiğe baktı. Barak Bey, duruyordu yerinde. –Benden korkma, yalnız, beni düş olarak da görme, dedi Barak Bey.

O zaman Sunay önce korktu ama. Sonra hep yaptığı gibi kaşlarını çattı. Yüzündeki o umutsuzluk hali bir an için geçip gitti. Ne olacaksa olsun, der gibi bir hali vardı. –Ne olarak göreyim, dedi, seni düş olarak görmeyeceksem, mesela ne olarak göreyim. –Düşte gerçekleri görmüyoruz, dedi Barak Bey. Neyse, yine de, diyebiliriz

ki, düşü hep sonradan kurgularız. Düş ancak ondan sonra gerçeğe dönüşür. –Hiç anlamadım ya, neyse, dedi Sunay.

Kemal'in odasından sesler geliyordu. Çocuk uykusunda böğürür gibi horlamaya başlamıştı yine. Barak Bey başını çevirdi, çocuğun odasına doğru baktı. –Ben sana söyleyeyim, dedi, oğlunun içine Şeytan girdi senin. Görüyor musun, işte bu işittiğin Şeytan'ın sesidir. Sunay'ın canı sıkıldı. Eşikte, adamın önüne diz çöküp oturmuştu hani, ayağa kalktı. –Şeytan'ın işi mi yok gelip bizim içimize girsin, dedi. Ama kafası karışmıştı bir kere. Oğlana bakmaya karar verdi. Ama daha bir iki adım atmamıştı ki kocası belirdi odanın içinde. –Karı hayırdır, dedi Mehmet. –Su içtim herif, dedi Sunay, sen daha uyusaydın ya, erken. –Yok yok, kalkmak lazım, dedi Mehmet. Ancak tembeller çok uyur. Biz tembel miyiz? Bizim tembel olmak hiç hem de hiç hakkımız değil. Sunay güldü. –İyi ben bir çay demleyeyim o zaman bari, dedi.

12.

Bu nedenle, bir zaman sonra patlayıp açılmış yaman sıcak bir çay kokusu dolanmaya başladı evin içinde. Mehmet, bir şey demiyordu ya, günlerdir, istasyonda aklı bir şeylere takılıp duruyordu. Memurlar keyifsiz görünüyordu. Misafirhane memuru mesela ki her gördüğünde el sallardı mutlaka, hal hatır sorardı. Bu kere başını çevirir olmuştu. Canı sıkılıyordu bu işe. Kadın kalktı, koyu sarı elbise dolabını açıp lacivert takım elbiseyi çıkardı, adamın yanına koydu, bir de kravat çıkarıp bağladı. –Sende bir şey var ama dur bakalım, dedi sonra kocasına. –Ne olacak, dedi Mehmet. Üstünü giyiniyordu, bıyıkları uzamıştı iyice, bıyık, yüzünden büyük görünüyordu. Öyleydi ki, sırtındaki hafif kambur bu bıyık deryasının ağırlığından kaynaklanıyordu sanki. Ama öyle değil. Öyle değil. Bıyık o kadar ağırlık yapmaz. –Yani, bir şeyler var ama ben de anlamadım. –Bilmece gibi konuşma, dedi kadın. –Dairede bir durum var da benden saklar gibiler, diyeceğim bu. Bana kalırsa o albay bir şeyler yapıyor. Asker gönderip evi arattı, çocuğun kitaplarını aldı gitti ama yetmedi. Ben bilmiyor muyum, uğraşacak o bizimle. –Senin de, dedi Sunay, düşündüğün şeye bak. Adamın eşyasını trene almadın, o da sinir oldu, bir iki bir şey yapar, rahatsızlık verir sonra gider. Ne yapacakmış bize? –Ne bileyim, dedi Mehmet, devir kötü. Başına bir suç isnat etse, değil mi? Ne demişler, iftira... Ama bu konuda tam ne dediklerini bulup çıkaramadı.

Çaylarını içtikleri sırada Kemal de çıktı geldi, o kadar huzurlu, dinlenmiş görünüyordu ki, bu kere, tatil yerinde gibi hissediyordu kendini. Okula gitmiyordu ya. Trenin de daha zamanı vardı. Annesi hemen ona da bir bardak çay doldurup verdi. Bir de haşlanmış yumurta. Mehmet, kravatını taktıktan sonra çocuğa baktı. Başını salladı, kaşlarını çattı bu sırada. –Boş gezenin boş kalfası, dedi. Boş. Ondan sonra sabah kalk gel, çayın yumurtan önüne gelsin, değil mi, oh, gel keyfim gel. –Öyle deme çocuğa, dedi Sunay, ne yapsın, sanki doğru dürüst bir iş verdin de yapmadı, eline sepeti ver gönder, hırlısı var, hırsızı var, çocuğum Allah göstermesin... Trenin

altında kalacak bir gün, diyecekti, dili varmadı. Kalktı kapıyı açtı, kocasının siyah kunduralarını eşiğin önüne koydu. Adam kaşları çatık, dimdik, dışarıya çıktı.

Yine güneşli ama serin bir hava vardı. Henüz ısınmamıştı ortalık. İstasyonun içinde kuşlar uçuşuyordu. Peronların teneke çatılarından çıtırtılar geliyor. Arada, çatı içlerine kurulmuş güvercin yuvalarından kuru otlar dökülüyordu.

İstasyon binasının, peronlara değil de lojmanlara bakan arka yanında hizmet memurlarının odaları bulunurdu. Bu memurlar, geçici işçilerle ilgili dosyaları tutar, evrak arşivlerini, yol defterlerini ve vagon listelerini dosyalar, malzeme deposunu, cer kayıtlarını korurlardı. Çok önemli işlerdi bunlar ama burada gişeciler, hareket memurları ve yöneticiler gibi göz önünde olunmazdı. Bu nedenle yaz günleri memurlar ceketlerini çıkarıp gömleklerinin kolunu sıvar, çaylarını demler. Mahalle bakkalları gibi, odalarının önünü sulayarak bir iskemle çıkarıp güneşin altında otururlardı. Yine arkadan ıslak toprağın serin kokusu geliyordu. Mehmet, odasını açıp oturmuştu ki, sesler duydu, çıkıp merdivenleri indi, geçici işçilerin kapıda toplandığını gördü.

13.

Memur, biraz da keyfi kaçmış görünüyordu ya, işçileri de bir türlü savamamıştı başından. –Kenan, dedi Mehmet. Kenan onu görünce bir sevindi ki, olacak şey değil. Olacak şey mi bu? Sanırsın yukarıdan bir ışık inmiş, bir mucize kopup gelmiş. Gelince de Allah tarafından, Kenan'ın başına konmuştu. Mehmet'e sarıldı. –Demek sen beni gördün de tanıdın öyle mi, dedi Kenan. Tanırsın ya, bendeki de akıl, koskoca devletimizin bir koskoca amiri bir kişiyi tanımayacak mı? –Tanımam mı yahu, dedi Mehmet, adam, sarılmış bırakmıyordu boynunu bir türlü ya, Mehmet yine de ciddiyetini bozmamıştı. –Söyle bakalım, ne oluyor burada?

Kenan durdu, yanında kendisine benzer, onunla aynı boyda, yalnız biraz daha çelimsiz, sarı yüzlü, güleç bir çocuk vardı. Onu gösterdi. –Mehmet Bey, dedi, bu arkadaş benim bir arkadaşım. Ama arkadaştan da ileri. Bir nevi kardeş. Epeydir görmemiştim ya, başına bin türlü bela gelmiş, anlayacağın aç kalmış gibi öyle böyle bir açlık değil. Karısı da ahiretlik olmuş. Şimdi biz buradaki memur arkadaşla konuşuyorduk, hepimize iş var da bir buna mı yok? Çocuk, başı önde dinliyordu Kenan'ı. Arada başını kaldırıp kısık, ıslak gözlerle Mehmet'e bakıyordu. Mehmet başını çevirdi, Demiryolu memuruna baktı. Adam, ne yapayım der gibi açtı ellerini. Mehmet'in canı sıkıldı. Düşündü biraz.

Yük trenlerinden biri perona giriyordu. Mehmet yukarıya baktı: Pancar vagonları. Pancar vagonları katar olmuş, bağlanmış, taze toprak kokusu yayarak girmişti vagona. Öyle güzel, temiz ve dolu görünüyordu ki, insanın içi açılırdı baktıkça. Döndü. –Burada iş yok, sen kendi işini ihmal etme... Biraz düşündü. Bu sırada merdivenlerin başından başka bir memur başını uzattı. –Mehmet Abi, misafirin var, dedi. Mehmet şaşırdı. –İş yok. Siz yarım saat sonra ambar tarafına gelin, tamam mı, ben bir şeyler düşüneceğim, dedi.

Kenan öyle bir sevindi ki, bir zaman donup kalmış gülümsek bir yüzle Mehmet'in arkasından baktı. Sonra başını çevirdi, arkadaşına sarıldı. –Bana bak, bana bak, dedi, sen beni ne sanıyorsun, ah ah,

beni ne sanıyorsun sen. Ben bu yaşıma kadar... Sana anlatacağım. Ama bu işi de halledeceğiz. Bizim bu Mehmet Bey var olduğu sürece, evvel Allah, sonra o. Bizim burada sırtımız yere gelmez.

Çocuk, öyle duygulandı ki, ağlayacak gibi oldu. –Sağ ol, kardeş, sağ ol, dedi, burada seni benim karşıma Allah çıkardı. Kenan'ın bu eski arkadaşının adı, Mücahit idi ya, pek çelimsizdi. Uzun boynunun ortasındaki yumru yükselip iniyordu konuşurken. –Biz ambara gidelim, dedi Kenan. Benim ambarda işim var ya, sen beklersin, Mehmet Bey gelince de, eh, ben de biraz ara verir yanınıza gelirim. Merak etme. Sen ne sanıyorsun beni.

Ray hattına indiler, indikleri zaman Kenan rayların arasında bir pancar buldu, eğilip pancarı sevinçle aldı, tozunu toprağını sildi, sonra cebinden bir çakı çıkardı, bir parça kopardı pancardan, parçayı ikiye kesti, bir yarısını Mücahit'e verdi.

14.

Albay gelmişti yine. Gelince de, yine elleri arkasında, istasyonu bir zaman yavaş yavaş dolaşmış, sonra Mehmet'in odasına girip beklemeye başlamıştı. Onu görünce beti benzi attı Mehmet'in. Öyle korktu ki, titreyecekti neredeyse. Ama sonra toparlandı. Ne oluyor sana böyle, diye geçirdi içinden. Ne oluyor? Bu devletin namuslu şerefli hem de dürüst, öyle ya, kime ne çıkarı, ne usulsüz hizmeti olmuştu şimdiye kadar? Allah korusun. İşten kaytarmışlığı, rüşvet yemişliği mi vardı? Hayır. Neden korkacaktı öyleyse? –Hoş geldiniz, dedi. Albay başını salladı. –Beyefendi, dedi, Buradan öbür tarafa özel kamyonlar dünyanın pahası. Memleketin öbür ucu. Ben de bu yüzden daha hesaplı olur diye demiryollarını denemek istedim. Ama elinizi kaldırıp bu devletin bir şerefli askerine yardımda bulunmadınız.

Önce, biraz rahatlar gibi oldu Mehmet ama sonra düşündü. –Beyefendi, dedi, biz de sizin kadar şerefliyiz Allah'a şükür. Ve, ve ayrıca ordumuzun öbür asker ve paşaları da en az sizin kadar şereflidir, merak etmeyin. Bu durumda, konumuzun şerefle bir ilgisi yok, rica ederim... Şartlara uysa, sizin eşyanızı neden yüklemeyeyim, değil mi? Tren benim değil. Bize bir görev verilmiş, onu yapıyoruz. –Peki, diye başını salladı albay, geçen haftaki trende yer yoktu, bu haftaki tren neden olmadı? –Bunu, dedi Mehmet, bunu hafta içi gelen arkadaşlarınıza söylemiştim. –Onlar benim arkadaşım değil, diye bağırdı albay, onlar benim askerlerim. –Peki, askerlerinize söylemiştim. Vagonları ezbere bilemem, yaz yolcusundan dolayı işletme müdürlüğü yazı yazmış, yük vagonları azaltıldı. Bu bizim yetkimizdeki bir şey değil...

Albay ayağa kalktı. Elini cebine soktu. Pencereden perona baktı. –Bu vagonlar ne peki, dedi. Bunların tamamı yük treni? –Evet, dedi Mehmet. Konuşurken, kendi cesaretine şaşıyordu ya, böyle bir durumda, sanki içine bir ruh, başkasının bir ruhu girmiş gibiydi. Kendi yerine konuşan, kuşkusuz ondan daha cesaretli bir ruh. Yine de, böyle bir şey olmayabilir de. İnsanın içinden bazen bambaşka

biri çıkar. Bir konuk. Hepimizin içinde bir başkası konuk olmuştur. Yunus'un dediği gibi. Hepimizin içinde bir ben daha vardır. Bu da işte ne içindir? Böyle zamanlar içindir. Allah razı olsun. Her zaman, Allah bize her zaman yardımcı olur. Güzel ve yakışıklı olduğu için.

Yerinden kalktı. –Bu bir yük katarıdır, dedi, bizim yüklediğimiz, yani bizim yetkimiz olan bir şey değil. Buradan kalkar, Eskişehir fabrikasına pancar götürür. Yani bir nevi fabrika işidir. Ve tıka basa doludur.

Yüzü kızarmıştı albayın. Ne yapacağını bilemiyordu. Şapkasını sehpanın üzerinden aldı, askerler dışarıda onu bekliyordu. İçeriye girmemişlerdi bu kez. Albay, dışarıya çıkacağı sırada durdu. –Sizin evde bazı zararlı yayınlar bulmuşlar, dedi, bunlar, bu Orhan Kemal falan, bunlar yasaklı yazarlar, hepsi komünist. –Ben kitap okumam, dedi Mehmet. Çocuk da daha çok küçük. Elindekiler de hep ona göre çocuk kitapları. Yasaksa atarız olur biter. –Öyle olmuyor o işler beyefendi, dedi albay. Soruşturma açılacak. Bunları orada söylersiniz.

15.

Ben biliyordum, diye geçirdi içinden, bu adam benimle uğraşacak. Albay çıkınca sandalyesine bıraktı kendini. Alnı ter içinde kalmıştı. Alnını, ensesini sildi, iri burnunun iki yanından akan ter damlalarını aldı bir peçeteyle. Öyle gergindi ki, ne yapacağını bilemiyordu, işleri unutmuştu hep.

O sırada hareket memurlarından biri geldi. –Mehmet Abi, pancara bakacak mısın, dedi, elinde bir evrak vardı, Mehmet önce evrakı aldı, imzalayacak oldu, vazgeçti. –Dur, dur, dedi, ne yapıyorum ben yahu. Şapkasını aldı başına geçirdi, evrakla kalemi de yanına aldı. Hızla yük trenini kontrole gitti. Odunların kokusu geliyordu. Öğle sıcağı yağlı koyu traversi parlatmıştı. Ziftin, odunun, raylar arasına serpilmiş çakıltaşının kokusu geliyordu. Trenin altında serçe sürüsü birikmişti. Bu serçeler, yük vagonlarından dökülen tahılı yemekle öyle semirmişti ki, kalkıp da dev demir tekerleklerin altından çıkacak halleri yoktu.

Mehmet son vagona kadar koşar adım gitti, sonra tekerlekleri, kurşun mühürleri, tampon bağlarıyla zincirleri gözete gözete makineye kadar geldi, neden sonra evrakı imzalayıp kendi elleriyle makiniste verince. Sanki o anı bekliyordu, tam o sırada Kenan geldi aklına. Odaya geri dönmedi.

İstasyonun karşı yanında, nakliye şirketlerinin küçük büroları bulunurdu. Bunlar burada temsilci çalıştırır. Yükleme yapıldığı günler de işçilerini gönderirlerdi. O zamanlar, yani uzun yük katarlarına yükleme yapıldığı günler bu büroların çevresi Pazar yerine dönerdi. Yaz aylarında, atletlerle çalışan işçilerin içinden bir yoğun ter yükselirdi. Sonra rüzgâr bu ter kokusunu alır K.'ye taşırdı. Emek. Emek. Böylece istasyon çevresi ve hemen yanındaki hal, bir emek cennetiydi. İnsan cennetiydi. Hemen bu bürolardan birine gitti. Kenan'ın arkadaşı için geçici bir iş rica etti. Allah'tan buralarda çok sayılırdı da, çocuğa bir iş bulması kolay oldu. Sözü alınca da yine koşar adımlarla ambara gitti.

Kenan'la Mücahit, güneşin altında, rayların üstüne oturmuş,

soyup doğradıkları katı pancarı yiyorlardı. Onlara yaklaşınca, yine iri, alıp başını gitmiş bıyıklarıyla güldü. –Tamam, dedi, senin adın ne demiştin? –Mücahit, dedi çocuk kalkıp ellerini hazırolda tutarak. –Mücahit, tamam, şurayı görüyor musun, oraya gideceksin. Arif Bey'i bulacaksın. Kime sorsan gösterir. Sana orada geçici iş verecek. Artık olduğu kadar. Tamam mı? –Tamam, dedi Mücahit, birden gözleri parladı, eğilip Mehmet'in elini öpecek oldu. –Aman yahu, dedi Mehmet elini çekerek. Sonra Kenan'a döndü. –Sen de kalk, işinden olma. İşini yap. Sonra konuşuruz biz seninle, ne var ne yok köyde, anlatırsın.

Kenan kalktı, elindeki o çoğu yenmiş pancarı uzaklara fırlattı, elini pantolonuna sildi. O kadar mutlu olmuştu ki. –Kardeş, kardeş, ben ne dedim sana, ben ne dedim, dedi, Allah razı olsun Mehmet Bey. Ah ah. Allah razı olsun.

Gözleri parlamış, kalın kara kaşlarının altı terle ıslanmıştı. Yorgunluktan yanakları titriyordu. Birden döndü, ambara, dağ gibi görünen yükün altına koştu, gözden kayboldu.

16.

Hikâye

İnsanların sürekli bozulan ve hep kötüye giden alışkanlıklarından ve düzenlerinden kurtulınanın bir yolu var mıdır? Zamanında, o sabırlı İlyas, insanoğluna doğru yolu göstermek için büyük çabalar harcamıştı. İlkinde onları, baktı olmuyor, ilkinde onları açlık ve kuraklıkla terbiye etmeye kalkmıştı. İnsan da zoru görünce yalvar yakar söz verdi. Vallahi bak bir daha yolundan dönersem, dedi. Dönmeyeceğim, yeter ki sen bana bir şans ver. Bana inan. Bu durumda İlyas, evet, biraz güç olmuştu ama olmuştu işte, demek, diye düşünüyordu. Demek yola geldiler artık. Böylece Allah'a onlar adına yalvardı, ricada bulundu, o da onun hatırını kırmayarak kuraklığı bitirdi.

Aradan bir zaman geçince. İnsan yine bozuldu. Aslında, bildiğiniz gibi, insan tümüyle kötü değildir. Kötü değildir. Ama insanın iyi yanı öyle güçsüz ve isteksizdir ki. Ayrıca öyle korkaktır ki, olacakları görür ama bir türlü engel olamaz. Bir bakıma, vurdumduymazlıktır bu. Kayıtsızlıktır. Kayıtsız olduğu için de, her keresinde başa dönüşür. Bakın, o ünlü Sisifos hikâyesi de bunu anlatır. Hep başa dönülür.

Neyse. İşler yeniden bozuldu. Kötülükler, savaşlar, sömürüler çoğaldı. Haksızlıklar ayyuka çıktı. Böylece İlyas ne yapsın? O kadar bezmişti ki, çaresizlik, yılgınlık içindeydi. İnsan toplumunun böyle bozulup alçalması karşısında bir insanın, bir kurtarıcının, bir yalvacın gücü nedir ki? Onun dayanma gücü, sabrı nedir? İlyas bunda dönüp yeniden Allah'a yalvardı. Beni buradan al, dedi, ben bu dünyadan artık bıktım usandım, hem de savaşacak, dayanacak gücüm kalmadı. Al beni buradan.

Ve Allah ona hak verdi. Onu yanına almak, yani dünyadan alıp gökyüzündeki kendi yerine getirmek için ona bir binit gönderdi. Bu binit, ateşten yapılmış bir attı. İlyas, ateşten atı görünce öyle bir heyecana. Aynı zamanda öyle bir umutsuzluğa kapıldı ki. Zira neden umutsuzluğa kapılıyor. Allah'ın ateşten bir atına binip de yukarıya çıktığınız zaman, dünyaya bir daha inemezsiniz. Dünyadan uzaklaşmak da umutsuzluktan başka bir şey değildir.

17.

O zamana kadar, K. içinde bu kadar çok askerin dolaştığını görmemişti ya, bu yine de ona şenlik gibi geliyordu. Asker taşıyan vagonlar kente gelince. Bunu sanırsın biri onlara haber vermiş. İstasyonun Erzurum'a bakan ayağına gider, perondan iner, traverslerin arasına dökülmüş iri sarı, paslanmış çakıltaşlarının arasında, ayak bileklerini döven sivri kaya parçalarına aldırmadan ray boyunca koşarlardı da. Bir zaman sonra sıcağın altında, dilleri dışarıda, lehleyerek durup gözlerini kısarak yola bakarlardı. Asker yolu gözler gibi. Asker yolu gözler gibi. Ne için? Askerler çocukları severlerdi de onun için. Onlara peksimet, süt, meyve suyu verirlerdi. Sonra o trenlerden neler çıkmazdı ki? Okunmamış gazeteler, oyuncaklar, giysiler, kasetler, plaklar... Yine o yolcu vagonları gibi. Ama asker vagonları başkaydı. Sonra, elbette istasyona yanaşacağı için yavaşlayan trene tutunur, kapıları açıp vagonlara girer. İniş hazırlığı için heyecanla ayaklanmış askerlerin arasında dolaşırlardı. Askerler de buna sevinmiş görünürlerdi kuşkusuz, çocukların başını okşar, onlara açılmamış peksimet paketleri uzatırlardı.

Bu vagonlar sonra istasyona yanaşırdı ama sonra bunca asker birden, sihirli bir el değmiş gibi ortadan kaybolurdu.

Ama şimdi farklıydı durum. Sokaklardan asker yüklü kamyonlar geçiyordu, eli tüfekli devriyeler çoğalmıştı. Bunlar eskisi gibi kentin yalnızca bazı sokaklarından geçip gitmiyor. Çarşı içinde de geziyorlardı. Ama bu kere durum farklıydı. Başka askerler bunlar. Başka askerler, trendeki gibi gülmüyorlar sokakta, diye düşünüyordu Kemal.

Çarşının başında durdu, hırdavatçılar sokağının önündeki kalabalık hemen çarptı gözüne. Evden çok uzaklaşmıştı ya, boş ver, diyordu. Bir külünk lazımdı ona. Bir külünk, düşünün bakalım, ne kadar işe yarar. Ah ah, insan günlük yaşamda bunun değerini bilemez. Değil mi, biz ne bileceğiz? Külünk, bizim aklımıza bile gelmez. Neden gelsin? Ama işte insan bilemiyor. İnsan nereden bilsin ki şu vakitte define bulacağım. Şu vakitte karşıma bir tünel

çıkacak ya da bir eski zindan. Şu dünyada kaç kişi yolda yürürken yürürken bir eski zindan bulmuştur ki?

Bazen, bulduğu yeri Çetin Abi'sine gösterdiği için öyle kızıyordu ki kendine. Neyine senin? Ne diye karıştırıyorsun onu? İşin önünü arkasını anlamadan, gidip de ne diye başkasını ortak ediyorsun? Ah ah. Çok kızıyordu düşündükçe. Ne olacaktı şimdi? Defineye yalnızca Çetin mi ortak olacaktı? O da gidip Toprak'ı getirmişti. Sonra, bu da yetmemişti elbette, Toprak da Ece'yi takmıştı kuyruğuna. Bakma sen, daha yaşı küçüktü ama çok şey bilirdi Kemal. Hem insandan da iyi anlardı. Ne insanlar görmüştü. İnsan dediğin aç gözlü olur. Böylece her kafadan bir ses çıkar. Nerede çokluk, orada bokluk. Yapmayacaktı bunu.

Hırdavatçılar çarşısına girdi, yine gelmişti buraya daha önce. Annesi o zaman tutturmuştu ya arka bahçeye bir de kümes isterim, tavuk edeceğim, diye. Babasıyla gelip bir şeyler almışlardı. Sokağa girince güzellikten başı döndü. Bu kadar ilginç ve yararlı şey nasıl bir arada bulunabilirdi bakalım?

18.

Sonra, sanki bir toz dolanıyordu içeride. Kaba, boz çuval kumaşlarının üstünden kalkan bu toz, gün ışığının içinde dolanıyordu. İnsanın boğazına yapışıyor. Gözünün içine girerek kahverengi lekeler bırakıyordu. Yaman bir tozdu bu. SUS BARBATUS. SUS BARBATUS anlamıyordu bunu. Bu kere çok farklı olmuştu ya, bunca insanı, bunca insanın bu kadar çok ve yoğun ve karmaşık iş işlediğini aklının ucundan bile geçiremezdi. Dünyada bu kadar insan olduğunu, böyle devasa bir sürünün de yiyip içtiğini. Korkunç bir şeydi bu. Uçsuz bucaksız. Demek ki neydi, insanın da, domuzun da bulunduğu bu dünya gerçekten de uçsuz bucaksız ve de yaman bir şeydi.

Çocuk tozdan hapşırınca. İçeride ne yapacağını bilemedi SUS BARBATUS. Birden fırlayıp gidecek gibi oldu. Ama çarşıyı biraz görüyordu ya, çıkıp ne yapacaktı burada? Nereye gidecekti? Tüm gücünü topladı, çocuğun gözlerine kadar geldi, dışarıya iyice bakınca. Bu gözleri öyle sevdi ki, daha önce neden başıboş dolaştığını düşündü. Dünya da güzel. Hem de ışıklı. Bu nedenle, bu ışıklı dünyayı görmek gerek. Ne kadar görülebilirse, o kadar iyi.

Ama o sırada tuhaf bir şey gördü. Kalabalık bir çarşıydı burası. Çaycının biri, elinde tepsiyle dolaşıyor, arada dükkân sahiplerine laf atıyordu. Hamallar ağır yüklerini sırtlarından gülümsek suratları ve iri dişleriyle indiriyor. Çocuğun biri kirli büyük elleriyle dürüm yaptığı bir şeyi yiyordu. Yolun başından aşağıya doğru sabunlu ince bir su akıyordu. O zaman, birer küçük sis bulutu gibi, Faruk'la Aysel'i gördü SUS BARBATUS. O kadar sevindi ki, ne diyecekti? Nasıl konuşacaktı onlarla? Çok sevindi, kaybolduğunu, belki bir daha onları göremeyeceğini düşünüyordu. Faruk. Faruk. Özellikle o çok mutsuz görünüyordu. Yıkılmış gibiydi. Bunun yanında, yorgundu çok. Bir bulut gibi parçalanmış ve de dağınık görünüyordu. Ne yapmalı?

Kemal birden, yol ortasında, biri yakasını tutmuş da onu sarmıştı sanki. –Bana baksanıza, siz, siz, ne yapıyorsunuz bakalım, dedi. Söylediğinin, dahası konuştuğunun farkında değil gibiydi. Gözleri

kızarmıştı. Bu sırada birbirinden güzel ve soğuk yaman çekiçlerin, örsün, keser ve bıçkıların, testerelerin, pense ve kargaburunların, çapa ve çıpaların, kol büyüklüğünde çivilerle bıçak ve tokmakların satıldığı bir dükkânın önünde durdu. İri, neredeyse kendi boyu uzunluğunda bir dökme demir külünk görmüştü ya, büyülenmişti.

Gözünün önüne geliyordu: Külüngü almış, mahzene inmiş, yoluna çıkan o iri taşları, taşla örülmüş o eski duvarı parçalıyor. O acayip ve korkunç kale duvarında bir kapı açmaya çalışıyor. Külüngü kaldırıp indiriyor. Kaleyi soyguna gelmiş o eski korsanlar, padişahın o yaman askerleri gibi demiri duvara ver ha ver ediyor. Hani bir hikâye vardır, Ferhat, dağı delmektedir. Dağ delinir mi? Böyle bir demirle neden olmasın?

O sırada, dükkân sahibi de oradaydı. Kapının önündeki küçük bir sandalyeye oturmuştu. Bir elinde tespih, öbüründe uzun boyunlu bir sigara vardı. Sigaranın dumanı Faruk'un içinden geçiyordu. Böylece çocuğun yorgun görüntüsü de tütmeye başlamıştı.

19.

Yine, eski zamanlardaki gibi bir geğirti çıktı ağzından. Ormanı anımsadı. Ormanda o son kere dolaştığı, kar içinde, ayaklarının altında ezilen buz parçalarını dinleyerek. Duyduğu kokunun etkisiyle, yaralı, bilincini yitirmiş gibi burnu uzayarak tüm bedenini sürükleyince. Hissettiği o derin ilgiyi ve canlılığı anımsadı. O zaman doğrudan, belki acı çekerek duyumsuyordu. Yine, o biçim bir canlılığı özlüyordu. Belki bir domuzun farkı o canlılığı içinde taşımasıdır. Ruhunda taşımasıdır. Olamaz mı? Domuz, kendi canlılığını ruhunda taşır. Bana bir yeni domuz gerek, diye düşündü yeniden. Ama önce oraya dönmesi, kendi ormanına yeniden dönmesi ve çalının, iğne yapraklı, bol sakızlı çam ağaçlarının kokusunu, sesini alması, sonra orada durup beklemesi ve ayak izlerini coşkuyla takip edeceği yeni domuzu bulması gerekiyordu. Çıkıp gidecekti. Ormana dönecekti.

Eninde sonunda, bizim kurtuluşumuz yeniden bir ormana dönmektir. Ormana döneceğimiz zaman, yapacağımız ilk iş nedir, eğilip yaban otlarının arasına yatacağız. Yüzümüzü bu otla kaplı toprağa yaklaştıracak. Sonra yüzükoyun uzanarak. Burnumuzdan başlayarak. Islak, humuslu, solucanla, karıncayla göz göz olmuş o toprağa gömüleceğiz. Oraya ait olacağız. Ruhumuzun yeni bir bedene kavuşmasının bana kalırsa başka bir yolu yoktur. SUS BARBATUS bunca şeyi bu düzenle düşünmüyordu elbette. Onun başka yöntemleri vardı. Kuşkusuz. Kuşkusuz. Onun kendi yönteminin içinden kendi dili çıkar. Onun kendi hikâyesi çıkar. Ama bu hikâye de elbette yakından bakılarak görülür. İyice eğilerek. Yakından bakılarak.

Derken, çocuk başını kaldırdı, büyülenmiş, donup kalmıştı ya, külüngü isterim diye konuşamıyordu bir türlü. Ama dükkân sahibi anladı hemen. –Ne istedin balam, dedi gülümseyerek. Dişlerinin arasından duman çıkıyordu yine. Sararmış, birbirine geçmiş, bir anlamda kırılarak paramparça olmuş dişlerdi bunlar. Onu duyunca çocuk başını kaldırdı ama bir şey diyemedi yine. Ağzından katı,

kırılmış havucun sesini andırır bir geğirme çıktı. Adam güldü. –Külünge mi baktın sen, diye yeniden sordu adam. Kemal başını sallayarak dükkân sahibine olumlu yanıt verince. O da külünk için yüz lira istediğini söyledi. Sonra uzun, görkemli sigarasını yeniden ağzına götürdü.

Bu, öyle büyük bir paraydı ki, böyle bir şey için kalkıp neden buralara geldiğini şimdi hiç bilmiyordu Kemal. Başını önüne eğdi. Canı sıkılmıştı. Karnı şişmiş gibi görünüyordu. Ayrıca, omuzları düştü. İşe yaramaz biriyim. İşe yaramaz biriyim, diye geçirdi içinden. Babası onu böyle görseydi. Babası onun kalkıp da avare avare buralara kadar gelip de çarşıda külünk fiyatı sorduğunu bilseydi kim bilir ne yapardı ona. Neler söylerdi.

Bu yaz boyuna hıyar satacaksın, demişti oysa. Nerde bir kalabalık, bir maç, bir sinema görsen hale gidecek, hıyarını alıp götürüp satacaksın. Ayrıca sepetinin içinde de yumurta-lavaş. Ben ne yapıyorum, ben de burada durmuş külünk arıyorum, diyordu.

20.

Canı sıkılınca bir şey demedi, dönüp çarşıdan çıkmak istedi ama kararsızdı çok. Şu sokağın başına kadar giderim, dedi, döneceksem oradan dönerim, dönünce de, gidip babamın dediği gibi sepeti alır, halden biraz hıyar koyup getirip çarşıda satarım. Boş durmak olmaz. Boş durunca ne olacak. Bazen amcası gelirdi evlerine. Köyden çıkıp geldiği zaman hem oranın kokusunu getirirdi, hem de babasından büyüktü ya, oturur öğütler verir, eski zamanlardan bir şeyler anlatırdı. Dünyanın en yararsız insanı boş adamdır, derdi. Boş adam ne yapar, adı üstünde. Onun kimseye de, kendine de yararı olmaz. Şu otu böceği sulasa neyse, onu bile yapmadıktan sonra bir nevi çöp. Çöp.

Sokağın sonuna doğru yürümeye başladı. Bir kahve kokusu alıyordu. Bunun yanında, kuruyemiş dükkânının önünde adamın biri bir kazanın içinde leblebi kavurmaktaydı. Bu leblebiyle kahvenin kokusu öyleydi ki, çocuğun keyiften başı döndü, bu sırada, dükkânlardan birinin önünde bir külünk daha gördü. Bu kere gördüğü külünk az daha küçüktü ya, ulan bu daha ucuzdur, dedi, gülümsedi, dükkâna yaklaşmak isteyince çaycıyı göremedi, tepsiye çarptı.

Çaycı bir bağırış bağırdı önce, sonra Kemal'i yakasından tutup sallamaya başladı. Kemal öyle korktu ki, gözleri korkudan büyüyünce, tıkanıp kaldı bir zaman, çay, garsonun pantolonuna dökülmüş, paçalarından sokağa damlıyordu. Ama sonra, bunlar çarşıda bir çeteydiler sanki, kalabalık Kemal'in başında toplandı birden. O zaman, yani sağlam dayak yiyeceğini anlayınca çocuğa yine aynı şey oldu, ağzından bir böğürtü çıktı, gözlerinin içi damarlandı, kaşlarını çattı da, çaycının kaval kemiğine sağlam bir burun indirdi.

Sonra hızla döndü, bir şeyler aranır gibiydi, dükkânın önündeki tezgâhtan külüngü aldı, bir ucundan tutup başında toplanmış vahşi kalabalığa doğru savurdu, külünk çocuklardan birinin karnına geldi. Kemal. Kemal. Yine öyle, istese dağları devirebilecek gibi hissetti kendini. Çay bardakları ayaklarının altında patlıyor. Hırdavat çarşısının bezgin müşterileri olup bitenleri şaşkınlık içinde izliyordu.

Çarşının sonundaki caminin önündeki kalabalık artmıştı, ezan okunuyordu. Kalabalığın içinde kokular dolanıyor. Kalın sicimin, pazarcı çuvallarının, koyun ve inek çanlarının. Eyerlerin. Eyerlerle kaşağının. Örken halatlarının. Esnafın akşam yemeği niyetine çalakaşık daldığı harşonun, kavrulmuş unla leblebinin kokusu geliyordu. Şimdi Kemal'e öyle geliyordu ki, bu koku dediğimiz nesne bizimle birlikte hızlanır. Koku, hızlandığı zaman artar, yoğunlaşır ve insanın burnunun üzerine gelip bir ağırlık, bir demir külünk gibi oturur.

Böylece, herkes öyle şaşkındı ki, bu şaşkınlığın içinde, elinde külünk, fırlayıp çarşıdan çıktı. Üstü başı dağılmış, yüzünün bir yanı morarmıştı ya, biraz da aksıyordu. Neden dersen, kalabalığın içinde biri, çocuğa iri, postallı ayağıyla sağlam bir tekme atmıştı. Kalçası ağrıyordu. Değerli yüküyle birlikte, koşabildiği kadar koştu. Soluğu tıkanınca biraz durdu, külüngünü bir asa gibi yere yasladı, dilini çıkarıp lehledi, bir zaman, böğrünü tuttu. Neden sonra, biraz rahatlayınca gülümsedi. Gözleri ışıldıyordu yine. Boynunun damarları kalkmıştı.

21.

SUS BARBATUS, ilk kez böyle bir şey hissediyordu. Çocuğun gözüne çıktığı zaman, daha ışıklı, daha aydınlık ve dünyayı o pencereden daha açık gördüğü zaman, o pencerenin, rahatça dışarıya çıkabileceği ve ormana geri dönebileceği bir yer olduğunu düşünmüştü ama bunu yapamayınca. Çünkü göz katıdır. Göz görür ama geçirmez. Ağız gibi değil. İşte bizim büyük yanılgılarımızdan biri de budur. Gözümüz ışıklı bir şey olduğu için, onun geçişli bir şey, bir kapı, bir mağara ağzı olduğunu düşünürüz ama bu olanaklı değildir. Göz, geçirmez. Yani dışarıya çıkmaz. Bu nedenle bir yanılgıdan ibarettir. Yani, abartmayayım da, göz katıdır, o nedenle yanılgıya açıktır, diyeyim. O nedenle, gözünle gördüğün şeye de peşin peşin inanmamalısın.

Yine de, SUS BARBATUS anlamıştı ki, bir kere çocuğun içinde yer aldıktan sonra, onun bedenine ortak oluyorsun ve. Bir nevi, senin sözün de geçmeye başlıyor. O zaman, bu öyle hoşuna gitti ki, bir insanın içinde, ona söz geçirecek bir konumda olmak. Az şey midir bu? Ama bununla ne yapılabilir. Bununla ne yapılabilir. Çocuğa söz geçirmek için, onun, aklını yitirmesi, yani bir anlamda bedenin kontrolünü gevşetmesi gerekir. Çocuk, hareketlerini denetleyemez olur. Bunu korkudan ya da öfkeden dolayı yapabilir. O zaman o boşalan bedeni SUS BARBATUS ele geçirebilir. Bir süreliğine.

Bunları düşününce, keyiflendi. Karnı acıkmış gibi oldu. Sırtüstü uzandığını hayal etti. Sanki bir ormandaydı yine. Bir orman, başının üstünde yapraklanıyor. Böcekler yağmur gibi bir ağaçtan öbürüne atlayıp zıplıyordu. Böylece bir uğultu alıp yürüyordu. Kuşkusuz. Uğultusuz orman olmaz. Uğultusuz orman, gerçek dışı bir şeydir.

Dışarıya bakıyordu. Çocuğun başı terlemişti ya, ter alnından süzülerek gözlerinin içine akıyordu. Bu yüzden, yani ter gözünü yakmasın diye, gözünü kapatıyordu çocuk. Koluyla yüzünü siliyor, sonra gözünü yeniden açıyordu. Sonra demirini kaldırdı, dönüp arkasına baktı, çocukların, çayının ya da dükkân sahibinin kendisini takip edip etmediğini anlamaya çalıştı. Ama kimse yoktu

görünürde. Çarşı biraz geride kalmıştı ya, yine de kalabalıktı çevresi. İnsanlar dönüp dönüp elinde iri bir demir taşıyan bu perişan çocuğa bakıyorlardı.

Külüngü kaldırdı, iki kolunun arasına aldı tepsi taşır gibi, olabildiğince hızla caddeyi geçti, istasyon mahallesine geldiği zaman durdu. Bu halde eve gidecek değildi ya. Elinde bu koca demirle. Ah ah, onun canını çıkaran o cendekle kalkıp da eve girecek değildi ya. Gerçi yüzünün morardığını da bilmiyordu henüz. Üstünü başını iyice gözden geçirmemişti. Gömleğinin nasıl kirlendiğini, sırtındaki çay lekesini ve. Hepsinden önemlisi, kulağının arkasından sızan kanı da henüz fark etmemişti.

Eve gidecek değilim ya, diye güldü, yolu uzattı, ray hattını geçtikten sonra günlerdir kazdıkları tünelin başına geldi. Bir ses vardı içeride. Demiri yine bir asa gibi yere bıraktı, dikkat kesilince. Sesin Çetin'e ait olduğunu anladı. Ama biri daha vardı. Öbür sesi tanıyamadı önce. Ama tam o sırada dengesini kaybetti, külüngüyle birlikte çukura yuvarlandı.

22.

Akşam olmak üzereydi, yine uzaklardan, soğumaya başlamış yonca tarlalarının sesi geliyordu. Kokusu geliyordu. Rüzgâr hafifçe esiyor. A. tarafları kızarmaya başlıyordu. Güneşin yakıcı tazeliği çoktan gitmişti. Yine, bu öğlen sıcakları toprağın kokusunu da çıkarırdı yukarıya. Otlar, buğday tarlaları, yoncalar ve mor bal çiçekleri kokmaya başlardı. Neden dersen, güneş bütün bunları yerinden ederdi. Güneşin yapmayacağı şey yoktur.

Toprağın kokusu almış yürümüştü, aşağısı da aynı biçimde. Toprak nemden, nemin sıcağından ve hayvanların, böceğin hareketinden delirmiş. Çılgına dönmüş gibiydi. Kemal'in, kolu, bacağı yine yara bere içinde kaldı aşağıya düşerken. Bununla birlikte, ağzına solucanlar girdi. Kökler girdi. Ah ah, kazdıkları sırada onları canından bezdiren o katı korkunç çalının, o demirden keskin acı böğürtlenin kökleri gelip son kere kazık attı, çocuğun ağzına girdi, Kemal duyduğu acıdan böğürdü. Böğürdü. Yetmedi, dengesini yitirdiği sırada yukarıda bıraktığı o külünk de geldi göğsünün üstüne düştü. Bir karakura. Bir karakoncolos, bir cin gibi bağrına oturdu, mahvetti onu.

Ama bayılmadı ya. Ölüp gitmedi ya. Ölmeyen candan umut kesilmez. Bir insan ölmediği sürece iyidir. Elinden de her iş gelir. Gözünü açtı. Çetin'le Toprak, başının üstünde, korku, endişe içinde durmuş ona bakıyorlardı. Bir zaman karanlığın altında böyle şaşkın birbirlerine baktılar. Toprak da iyi görünmüyordu ya. Onun da yüzü gözü şişmişti. –Sen de mi düştün, dedi Kemal onu görünce. O zaman hep birlikte güldüler biraz. Abileri çocuğu kaldırdı, rastladıkları duvarın dibinde oturttular. Bu sırada Çetin yerden külüngü aldı, kaldırıp inceledi. –Ulan, nereden buldun bunu, dedi. Kemal de başından geçenleri anlattı. Hayranlıkla izlediler onu.

Neden sonra Toprak'ın da o emekli polisten nasıl dayak yediğini, sonra kapatıldığı odadan nasıl camı pencereyi kırarak kaçtığını konuştular.

Bütün bunlar, öyle olağanüstü şeylerdi ki, sorsan yalnız kitaplarda olurdu. Hatta oralarda bile bu kadar çılgınca şeyler yaşanamazdı.

Neden dersen, eninde sonunda yazarlar, yazdıkları hikâyelerin içinde bir olağanüstülük yaratmak zorundadırlar, değil mi? Yani işlerinin büyük ve en önemli bölümü yalanlar söylemektir. Ama işte yaşam öyle değil. Çetin bir ara durdu. –Yani bu demiri çalmış oldun sonuçta, dedi. –Yok yok, dedi Kemal, ben, ben ne yaptığımı bilmedim ki, ben o çeteden kaçtım, sonra anladım ki demir elimde. Geri de dönemedim. –Peki, dedi Çetin. Halkımız adına kamulaştırmış bulunuyoruz. Devrimden sonra gider dükkân sahibine demirimizi geri veririz. Böylece olur biter. Değil mi? –Olur abi, dedi Kemal, sen nasıl dersen. Ben, aldığım yeri yine bulurum.

Bundan sonra kalkıp duvarı dövmeye başladılar. Çetin öyle güçlü, öyle katı dövüyordu ki, parçalanan taşlardan Kemal kaçtı. Kaçtı. Toprak da kaçtı. Görmüş geçirmiş bir madenci, bir Ferhat gibi vuruyordu Çetin. Yüzü alabildiğine ciddi bir hal almış. Kaşları çatılmış ve katı kararlı bir görünüm vermişti ona. Ama keyifliydi. Canlıydı. Duvarı dövmediği zamanlarda, ağzından tatlı bir türkü çıkıp yayılıyordu: *Kaleden iniş m'olur / Ham demir gümüş m'olur...*

23.

Hikâye

Ferhat'a bazı koşullar ileri sürdüler. O zamanlar, onunla birlikte bütün o tanıdıkları, akrabaları ve arkadaşları elbette, kim varsa, o küçük kentte kapalı, zorluklarla dolu da olsa tatlı bir yaşam sürmüşlerdi. Yaşam dediğimiz şey, ancak dönüp düşündüğümüz şeydir, değil mi? Orada, geride biriken şeyler ölçüsünde... Böylece yaşadığımız anları birer fotoğraf gibi biriktirir, onlara dönüp baktığımız zaman, çoğun acı günlerimizi bile gülümsek anımsarız. Ev içlerinde tatlı şerbetler içtiğimiz. Kavurganın, hasutanın ve mısır ekmeğinin tadına vardığımız. Ama birlikte. Birlikte. Ama orada, yani Ferhat zamanında, artık o kadar kapalı kalmışlardı ki, tabii Ferhat'a karşı hınçları da vardı çünkü bir türlü yola gelmiyordu. Türlü yolsuzluklara, akılsızlık ve rüşvetçiliğe ikide bir. Başı dik biçimde karşı çıktığı ve sürekli konuştuğu için. Şirin'i elde etmenin tek yolu olarak dağın içinde bir geçit açması gerektiğini söylediler ona.

Bu, düpedüz ölüm yolculuğudur. Bir anlamda, ölüm emri. Hikâye kahramanından, olanaksızı istemek. Bu yolla ondan kurtulmak. Böyle bir durumda, yani Ferhat, dağa bir geçit açmaya çalıştığı sırada gerçekten de ölmüş olsaydı, büyük olasılıkla böyle bir hikâye de olmayacaktı ortada. Değil mi? Ama hikâyeler, içinde olağanüstü bilgiler olduğu için vardır.

Ferhat, o kapalı kentte yaşayanları dışarıya taşıyacak bir tünel kazmaya başladı. Kazmayı vurduğu zaman kent uğulduyordu. Öyle ki, yıllar süren bu çalışma sırasında, geceleri yükselen, gündüz saatlerinde seyrekleşip boğuntuya dönüşen bu ses yüzünden. Kent sakinlerinin bir bölüğü aklını yitirdi. Kral, adamlarını dağa yolladı, Ferhat'ı bulmalarını ve bu işi bırakmasını emrettiğini söylesinler istiyordu ona. Ama adamlar tünele giremediler, girseler de ilerleyemediler, karanlıkta yollarını bulamadılar, böylece gidenler dönmedi.

Sonunda Kral, Ferhat'ın açtığı tünelin girişinin kapatılmasını emretti. Ağız kapatıldı. Hatta orada bir ağzın izi bile kalmadı. Taze dağ havası, verimli toprak ve katı kayalık orayı öyle bir sardı ki, dağa el sürülmemiş gibiydi.

Ama ne oldu, o ses yankılanmaya devam etti. Hava kararır kararmaz başlayan gümbürtü. Sabah ışıklarıyla başlayan boğuntu.

24.

Sonra, ormanın içinde bir şıkırtı başladı. Aydınlık bir şıkırtı. Yapraklar kıpırdanmaya, ipiltiler saçmaya başladı. Ağaç gövdeleri menevişlendi, ormanın içindeki yüksek otların, eğreltilerle dikenli yaban güllerinin içinden bir ışık çıkıyordu. Burası ormanın bir böğrü, göbeği gibiydi. Ağaçların altından kabarıp kalkacak, yükselip belerecek bir göbek gibi. Göğe uzanmak. Göğe uzanmak. Ormanın göbeği göğe uzanmak ister. Aynı biçimde, ovanın ortası da, Ç. Gölü'nün en derin kesimi de zamanı gelince. Yaz aylarının ortasında, gökyüzü yere yaklaştığı zaman uzanıp ona dokunmak ister. Yükselir. Göğe uzanmaya çalışınca, eğreltiotlarından yukarıya doğru bir basamak belirir. İnsanın bu ışıktan basamağa tutunarak gökyüzüne çıkası gelir.

Yine öyle oldu, yaz yağmuru başlayınca, yukarıdan bulutlar birbirine tutunarak indi, beline kadar ormana, ormanın suyuna, nemine battı. Sanki acelesi var. Sanki bir haber yetiştirecek. O cemrelerden birini indirecek, su mevsimlerinden, su kıranlarından birini. Onunla birlikte yaz dolularını, kümelenmiş buzlu bilyeleri getirip verecek. Ağaçların dallarını kıracak.

Böyle ışıklı zamanlarda, ormanın içine yuvalanmış gümüş gövdeli huş ağaçlarının yaprakları birer küçük, ak avuç gibi pırıltı saçmaya başlardı. Islandığı zaman. Gölün içinden birbirini kovalayarak geçen gümüş balığı yavrularına benzerdi. İpildeyen gümüş balıkları. Birbirlerini aptalca kovalayan, sürünün içinde amaçsız, başıboş. Ama öyle midir bakalım? Bir balık sürüsü. Yeni bir sürü. Henüz su hakkında pek bir şey bilmez. Ne ki sürünün hareketine odaklanmıştır. Bu çığırda onu suyun bir dalgası saymak gerekmez mi, suyun ışıklı bir dalgası?

İşte, bu huş yaprakları da balık sürülerine benzer. Yağmur damlaları ormanın içine patır patır düşmeye başlayınca, yaprakları ışığı alır, birer küçük ayna gibi sağa sola dağıtarak kıpırdanıp durur. Böylece işte o sözünü ettiğim uğultu başlar. Yaman bir uğultudur. Ormana bir yandan bir kırat sürüsü girmiş gibidir. Kişneme işitilir.

Sağrının teri duyulur. Burunlardan çıkan böğürtü, gökyüzünün, bulutların böğürtüsüne karışır. Hışırtı alır yürür.

Yine de, yazın yağmur gerçi sürekli yağar ama uzun aralar verir. Yeniden dolmayı bekler. Yağmurdan sonra ağaçların altı ısınır. Isınınca da bir buhar deryası başlar. Buhar, ağaçların, çalı dikenlerinin, eğreltilerin arasından sızar. Sanırsın yeryüzü yarılmış ve magmanın içinden köpüklenerek bu sıcak hava dışarıya, yeryüzüne püskürmeye başlamış.

Bir zaman, göz gözü görmez olur. Hayvanlar rahatsızlanır, yılanlar taşların altına girer, buhar köpürüp hareketlenerek, yukarıya çıkıp, yaprakları aşıp dağılamadığı için ormanın içinde bir yolculuğa başlar. Başını sokacak bir yer arar gibidir. Çok uzak yoldan gelmiştir. Gökyüzünü aramaktadır.

Ama elbette, buhar geldiği zaman, atların uğultusu da kesilmiştir artık. Kişneme uzaklaşmıştır.

25.

Kayalıkları terk etmeye çoktan karar vermişti ya, Ş. Mitingi'yle birlikte artık bambaşka bir aşamaya gelindiğini düşünüyordu. Yine de, o yorgun, bir deri bir kemik bedeniyle dönüp mağarasına baktığı zaman içi cız etti. Uzamış saçlarını tutup kulağının arkasına attı eliyle. Terliyordu sürekli. Saçlarının ucundan küçük ter damlaları sıçrıyordu böyle zamanlarda. Dudakları irileşmiş, kızarmıştı. Yüzünün kemiği kabarmış iyice. Gözleri irileşmişti. –Burayı iyi kapatalım, dedi, bozulmasın, yine geleceğiz. Halil. Halil. Öyle cansız, güçsüz görünüyordu ki, kırılıp düşecek gibiydi. Gerçi gözleri öyle söylemiyordu. Gözlerinden bir ışık çıkıyordu. Gözlerinin hemen altındaki torbalar da damarlanmıştı. Sanırsın bir pazı. Bir kas. Hem de az sonra yerinden sökülüp çıkacak. Kendi kendini sökecek.

Nice ki, böyle zamanlarda içten içe bilirdi, henüz ölmeyeceğim. Henüz ölmeyeceğim. Ama bakalım ne olacak. Bize göre, ölmediğimiz sürece savaşacağız. Kavga edeceğiz. *Dost dost, ille kavga.* Bu alanda bütün yaratıcılığımızı göstereceğiz. Kavga ille bıçakla, hançerle yapılmıyor. Hatta en son bunlarla yapılıyor. Önce bilimle. Sanatla. Felsefeyle. Bu hal üzerine geldiği zaman, bu ışık gözüne oturup da onu bir Yunan tanrısı gibi gösterdiği zaman, çocuklar nasıl da hayranlıkla toplanırlardı başına. Yine öyle oldu, Murat yaklaştı, gülümseyerek Halil'in koluna girdi. –Burayı saklayacağız. Devrimden sonra da... Sonra da... Yine geleceğiz, dedi, öyle yürekten konuşuyordu ki, sözünün ortasında boğazı titredi, gözü doldu. –Ama şimdi Hâkim'in yanına inmeliyiz. Daha o geyikten yiyeceğiz gidip. Bana söylediğine göre, o geyiğin yağı, yani ilaçmış. İlaç. Yeniden güldü, Halil'in kolundan çıktı, kolları sıvadı, yanlarına alacaklarını almışlardı zaten. Kapıyı bacayı sağlamladı, dışarıdan iri kayalar sürükleyip getirdi, o kadar çok taş yığdı ki üst üste, kapı neredeyse bütünüyle kapandı. Kapanıp yeni bir duvar oldu. Çocuk bu işi yaparken ter içinde kaldı ama gıkını çıkarmadı. Neden sonra yeniden Halil'in koluna girdi, kayalıklardan yavaş yavaş inerek GÜMÜŞ'ün yanına geldiler. Hayvanı yuvasından çıkarıp örkenini

çekerek düzlüğe kadar peşlerinde götürdüler, sonra Murat durdu. Halil'e, atın sırtına binmesi için yardım etti. Halil oraya çıkınca öyle rahatladı, öyle kendine geldi ki, sırtı sanırsın kendi kendine dikleşti, kollarına, bacaklarına bir güç, yaman bir yakışıklılık geldi oturdu.

Sonra, Murat örkeni bırakmadı elbette, GÜMÜŞ'ü aldı götürdü, çok geçmeden ormana girdiler. Halil'in başı yapraklara değmeye başladı. Sırtına tatlı bir serinlik yayıldı, keyfi yerine gelir gibi oldu. Yüzünde ormanın ışığı oynuyordu, boynuna rüzgâr doluyordu bu sırada. Yaprakları o kadar özlemişti ki, başına değen yaprakları yiyesi geliyordu. Gülümsedi, atının üstünde yaylanarak ilerliyordu. –Biz biraz daha dinlenelim, dedi, Hâkim'in yanında biraz kalalım, şimdi daha iyiyim ya, olsun, biraz daha dinlensek fena olmaz. –Bence de, dedi Murat, biraz kalalım, sonra ne yapacağımıza bakarız. Dedikten sonra yeniden yokuş aşağı döndü yüzünü. Örkeni çekti. *Dağlar dağlar yar yaman dağlar*'ı söylemeye başladı. Biraz dinledikten sonra Halil de eşlik etti ona.

Dağların içinden yeni bir sis yükseliyordu. Hareketli, güçlü mavi bir sis, dağı kaldırıp bir bulutla birlikte götürecek gibiydi.

26.

Onlar, yani GÜMÜŞ, GÜMÜŞ'ün sırtında Halil, örkenin ucunda Murat. Aşağı indikçe ormanın içindeki hava bir mavilendi, bir menevişlendi, her yandan küçük küçük pırıltılar çıkar oldu. Suyun oluşturduğu baloncuklar, köpükler uçuşuyordu yaprakların altında. Bunlar ebemkuşakları gibi renkleniyor, yukarıdan aşağıya, ağaçların altına ışık taşıyorlardı. Ormanın içinde ruhlar uçuşuyordu sanki. Bir zaman konuşmadılar, arada Murat durdu, GÜMÜŞ'ün altında o kadar kısa görünüyordu ki, hayvan yukarıdan bakıyordu ona. Murat durup bir sigara yaktı. O yakınca Halil'in de canı istedi, Murat bir tane de ona uzattı, Halil, öksürdü dumanı içine çekince, ama sigarasını bırakmadı. –Sağlığa dikkat etmeliyiz, dedi, bu öyle garip oldu ki, birlikte güldüler biraz. Ormanı izlediler. Neden sonra Murat, birden aklına gelmiş gibi. –Ece'yi Toprak'ın yanına bıraktım ya, dedi, bıraktım ama çocukların aklı karışık biraz, dedi, karışık. –Nasıl karışık, diye sordu Halil. –Örneğin, dedi Murat, ablasını ve dayısını hapishaneden kurtarmayı düşünüyor Toprak. Ece de, nasıl desem, pimi çekilmiş gibi. –Ne demek o, dedi Halil, bir şeye mi kızmış? –Hayır, öyle değil de, kolaylıkla öfkeye kapılıyor, pek düşünmeden, hemen bir şeylere atılmak istiyor. Hapisten çıkmış gibi. –Öyle sayılır, dedi Halil. Yani, doğru yolu söylemekten, sakin olmalarını öğütlemekten başka yapacak bir şey yok. Yeter ki bizim çalışmalarımıza da bir zarar vermesinler.

Bu sırada bir eğim çıktı önlerine. At, durup dururken başını eğdi, gövdelerden birinin altında boz parlak bir bitki gördü, sonra da o bitkinin çekimine kapılmış gibi, havayı koklaya koklaya ağacın yanına kadar gidip burnunu eğdi. Ama yemedi o bitkiyi, yine birden vazgeçip başını kaldırdı. İri kirpikli gözlerini açıp kapatarak uzaklara baktı. –Evet, bize zarar vermesinler, dedi Murat, kuşkusuz öyle, yine de, bildiğin gibi, pırıl pırıl çocuklar, başlarına bir şey gelmesini de istemem. –Elbette, dedi Halil, kim ister böyle bir şeyi. Ama böyle dönemlerde, yani bir bakıma, insanlığın büyük dönüşümlere hazırlandığı böyle olağanüstü günlerde... Bu sırada

bir öksürük nöbetine tutuldu, sözlerini bitiremedi, öyle güçlükle öksürüyordu ki, boğulacak gibi oldu, GÜMÜŞ'ün üstünde iki büklüm, bir zaman eli boğazında kalakaldı. Murat örkeni bıraktı, geçip Halil'i tuttu, sonra matarayı çıkarmayı akıl etti. –İçmeyecektin o sigarayı, dedi.

Kızarmış, boyun damarları kabarmıştı ya, çok geçmeden rahatladı Halil. Suyu aldı, çenesine, boynuna akıtarak içti. Sonra suratını astı, gözünden akan yaşı sildi. –Çok var mı daha, dedi, yutkundu. –Geldik sayılır, dedi Murat. Arkadaşının atın üzerine iyice eğilmesini sağladı, Halil, GÜMÜŞ'ün boynuna sarıldı böylece, gözlerini kapattı. Murat da gidip örkeni yeniden eline aldı, inmeye başladılar.

Ormanın içinde, yaprakların altında uçuşan renkli kabarcıklar azalmıştı iyice, ışık birden bulutlanarak yok olup gitti, gökyüzü kararadı, yukarıda bir yerlerde sessiz bir şimşek parladı aktı, A. Dağları'nın arka taraflarında bir yerlere düştü. Böceklerin korkulu sesleri yükselmişti...

27.

Halil, atının boynuna sarılıp uzanmıştı ya, aklından türlü türlü hayaller gelip geçiyordu. Hastalığı bitmek üzereydi, bunu söyleyip duruyordu kendine. Geçmek üzere. Geçmek üzere. Yine eskisi gibi olacağım. Gücüm yerine gelecek. Bundan sonra, akıllı biri olacağım. Akılı insan ne yapar, bedenini dinlemeyi bilir. Bir yerde en küçük bir rahatsızlık ucu görüldü diyelim. Onun hemen önlemini alır. Düşünüyordu. Gözünün önüne geliyordu. Boğazında bir katılık hissetmişti. Ama ciddiye almamıştı. Bir kuruluk. Bazen bunu ağaçların kokusu da yapardı. Ama bazen ceviz ağaçlarının kokusuyla zehirlendiği olurdu. Ceviz ağacının o belli belirsiz kokusu, dalların altında uzun zaman oturmaya izin vermezdi. Duyulur, alınır mıydı bu koku? Hayır. Ama insan, hayvan hatta ona kalırsa başka ağaçlar, otlar, bunlar da anlardı ki orada durulmaz. Misal, hiç öyle kaba çiçeklere rastlamamıştı cevizin altında. Ama insanın da uyanık olması gerekir. Devrimcilerin de uyanık olması gerekir. Bu işler bilinecek. Beden dinlenecek, yoksa nasıl olur? Başka ağaçlardan da toz gelirdi, toz burnunu kaşır. Farkına varmazsa boğazına doluşurdu. Boğulacak gibi olurdu.

Atının kokusunu alıyordu. Terle katılaşmış yelenin diken uçları gibi yanaklarına batışını duyumsuyordu. Öğrenci evlerindeki gibiydi, bekleyen, bekleyen, bekleyen bir ev, dolup taşan bir bahtsızlık, dolup taşan bir umutsuzluk. Öğrenci olduğu zaman, şimdi anlıyordu, şimdi, yelenin kokusunu alınca anlıyordu. Evle öğrenci arkadaşlar arasında. Buna kendisini de dahil ediyordu elbette. Onlarla ev arasında bu biçim bir uyumsuzluk vardı. Değil mi? Kendi hareketleri, evin hareketsiz ve işlevsiz kalmasına neden olmuştu. Ama bunun zararı nedir?

Hiç pişmanlık duymamıştı şimdiye kadar. Şimdi evin hareketsizliği ve bakımsızlığı için pişmanlık mı duyacaktı? Hayır. Nesne insan içindir. İnsanın yaşamını kolaylaştırmak, güzelleştirmek için. Aynı zamanda, insanlar arasındaki eşitsizliği bozmanın yollarını aramak için. O dönem öyle bir yaşam gerekli olduysa, bu

büyük devrim için, büyük insanlık için böyle gerekiyordu da ondan. Ondan.

Sonra, yine de hasta olunacak kadar değil. İnsan kendi hastalığına da özenmeli, hastalık güzel bir şey. Gözünün önüne o kız geliyordu. O sarışın kız, o kadar zaman geçmişti ki, o zamanlar âşık olduğu kızın adı gelmiyordu aklına. Ama yüzü geliyordu. Bizim asıl kimliğimiz yüzümüzdür. Beni de adımla anımsamasınlar. Yüzümle anımsasınlar. Misal, diyordu, gözleri kapalıydı, yüzü acı içinde kasılmış gibiydi, hâlâ güçlükle yutkunuyordu. Ama bu düşündüklerinden dolayı gülümsüyordu yine de. Bıyıkları parlamış kabarmıştı. Yüzümle anımsasınlar. Yüzler önemlidir. Yüzler, bizim asıl farklılığımız. Asıl kimliğimiz. Dünya üzerinde sonsuz Halil var. Sonsuz kız var. Ama o bir taneydi. Onun eşsizliği yüzünden anlaşılırdı. Yani, Halil için öyleydi. Ama bir türlü olmamıştı. Kız, onlardan biri değildi, Halil onu çağırır, oturacak başka yer, konuşacak başka şey yokmuş gibi eve, arkadaşlarının arasına getirirdi. Sonra, toplumsal sorunlar konuşulmaya başlandığı için, aralarında müthiş bir gerilim başlardı. Kız mutsuz olurdu. Aşktan konuşamadıkları için. Baş başa kalamadıkları için. Halil de kendini, bunu anlayamadığı ve anlayıp çözemediği için aptal gibi hissederdi. Kız, yine uysal, iyi sabretmişti. Değil mi? Şimdi, yeleyi koklarken anlıyordu bunu. İyi sabretmişti.

28.

Bu sırada, gözleri kapalıydı gerçi. Bir patırtı duydu, ağaçların iri yapraklarına, yani gökyüzünü kapatan o yeşil çatıya damlalar düşmeye başladı. GÜMÜŞ yavaşlamıştı biraz. Halil toparlanmış, hatta iyileşip uyanmış gibi başını kaldırdı, Murat'a baktı. Yönünü arıyordu Murat. Kaşlarını çatmış, hayvanın örkeni elinde, ormanı gözden geçiriyordu. –Yağmur başladı, dedi Halil, yağmurda kalacağız, hani az kalmıştı? Murat gülümseyerek döndü, arkadaşına baktı. –Geldik geldik, dedi, ben sadece baktım da, bu orman fazla hızlı değişiyor. Yoksa bilmez miyim?

Kendi kendine konuşur gibiydi. –Yoksa bilmez miyim, dedi biraz durakladıktan sonra. Kaç yıldır burada, ormanın içinde elimizi sürmediğimiz ağaç kalmadı. Ohoo, bana sorarsan... At yeniden, yeni bir eğimi indi, Halil bir yandan Murat'ı dinliyordu ya, bir yandan yine gözlerini kapatıp atının boynuna sarıldı. Bu sırada, indikleri yerde toprağın yumuşadığını anladı. GÜMÜŞ'ün ayağından çıkan katırtılar gelmedi Halil'in kulağına. Islanmış yapraklar. Islanmış yapraklar. İnsanı kokusuyla, yumuşaklığıyla yanına çağıran, içine çeken humuslu kara toprak.

Ama orman değişiyordu. Bunu iyi bilirdi Halil. Ona kalırsa, çoktan, çoktan öğrenmişti yabanı. Yabanın içinde değişim vardır. Katı görünenin içinde de değişim vardır. Bir taşın kendisi pek çok bakımdan canlıdır, öyle değil mi? Erir, yuvarlanır, yer değiştirir ve bütün bunları doğanın öbür biçimleriyle birlik olarak yapar. Aslında felsefe tarihi de, siyasi tarih de bunu anlatır. Toplum bilimleri de bize bu değişimi anlatır. Ama ne koşulla? Yaptığınız işin bilim ya da felsefe olabilmesi için, yabandan yola çıkması gerekir. Bunu bu ormanda iyice gözlemleme fırsatı bulmuştu işte. Orman, acımaz. Ormanın içinden, hep olduğu gibi, kırmızı çığlıklar yükselir. Çürüyen, dahası çürüten bir şeydir, yiyen bir şeydir, orman, bizim büyük karnımızdır, dünyanın karnı. Uzayın ve gökyüzünün karnı. Ama güzel bir karın. Örneğin, GÜMÜŞ'ün demin bastığı yerden katırtı geliyordu. Bu kere gelmiyor. Ama deminki yer de çok geçmeden

çürüyecek ve yumuşayacak. Buna yalnızca doğa yasası diyemeyiz. Bu Marksizmdir. Gülümsüyordu. Sonra hayvan sarsılıyordu arada. Atın sırtından bir ürperti gelip geçiyordu. O zaman bu bir göz seğirmesi gibiydi. Ama sağrı, olağanüstü, son derece güçlü bir makine gibi çalışıyordu. Yeryüzünü iyi tanımış, akıllı bir sağrıydı bu.

Başlarının üstünden, ağaçların o şemsiyelenmiş iri, göz göz yapraklarının üstünden, bulutlarla ağaçların arasından bir kırmızı gölge geçti. Bir kartal. Bir kartal, cırnağıyla yaprakları yalayarak geçti, kanatlarının içinden bir çığlık kopmuş gibi oldu.

O zaman Hâkim'in sesini duydular. Hâkim, neşesi yerindeydi. –Hooo, diye seslendi, bununla birlikte bir duman kokusu geldi Halil'in burnuna. Başını kaldırdı, kulübeyi gördü. Orman koyu bulanık bir yeşille yeşillenmiş gövermişti. Ateşin üstünde koyu mor yalımlar uçuşuyordu.

29.

Sonra bu kartal, sanırsın oraları, A. Dağları'nın o bölümünü devriye ediyor; ağaçların üstünden kırmızı yalım saçarak geçti, kanatlarının içinden bir sızım, bir acı çığlık yükselince. Gagası da denizci kancaları gibiydi. Bununla bir zaman daha uçtu, sonra ağaçların arasından bir taze yılanı aldı kaldırdı. Bu cansız boz yılan, sanki hazırlanmıştı da kartalını bekliyordu. Avcısını bekliyordu. Boşalmış bir ip gibi hayvanın ağzında sallandı, çırpınmadı. Kartal da onu bir taze, çatır çatır ot öbeği gibi kaldırıp kayalıkların arasına götürdü. Burası, Şeytan Kayalıkları'na uzanan, ondan daha büyük, daha heybetli, hatta aşağıdan çoğu zaman görünmeyen bir yerdi. Kayalıkların sivri, kırmızı kil toprağından uçları vardı. Zümrüt taşı gibi parıldayan bu bıçak gibi yamaçlarda. Daha önce de söylediğim gibi, bu kırmızı kartalın son nesli yaşardı. Bu sene, bu mevsimde yine buradaki yuvaya bunlar çıtırtılar çıkararak dolmuştu ya. Birini annesi o pençe gibi gagasıyla tutup aşağıya atmıştı. Neden? Orada ona yer olmadığını anlamıştı da onun için. Yuvaya sığamazdı. Ayrıca zayıf ve çelimsiz. Çelimsiz olduğu için hayatta kalması zaten olanaksızdı. Neden yuvada yer versin ona? Ama ah ah, bir kartalın bir yavrudan ayrılması da kolay şey değildir. Onu ensesinden tutar, kayalıklara bırakır, yavrunun kokusu yavaş yavaş uzaklaşır. Yukarıda çok rüzgâr eser. Rüzgârın içinden, henüz o çok kararmamış yavrunun kokusu duyulur ama sonra o koku yok olur. Hayvanın duygusu, kokunun süresi kadar mıdır? Bunu bilemeyiz.

Sonra, bu mevsimin başında, yavru kartal henüz korkaktır ya, bu çok sürmez. Birkaç gün içinde palazlanır, ayağa kalkar. Aynı biçimde, uçmaya başladığı zaman yine kokusu gidip göğe karışır. Derken sonra o koku A. Dağları'nın başından bir kırmızı yel olmakla çıkıp gelecektir. Yaman bir esinti, bir ışık seli olacaktır. Hayvanın ağzından çığlık çıkacaktır.

Halil'i, Hâkim'le Murat bir oldular da atın üstünden indirdiler. GÜMÜŞ, Halil'i getirip bıraktı ya, sonra iyice irileşmiş gözleriyle dönüp baktı, eğildi, çocuğun yüzünü koklar gibi yaptı. Boğazının

içinden bir böğürtü geldi. Yine sırtı seğirip parladı. Murat koşup atın boynunu sevdi, sonra evin hemen önündeki bir çimenliğe götürdü çaktı. –Aslanım. Aslanım, aferin sana, aslanımsın sen benim, dedi, yelesini öptü.

Halil içeriye değil de, ateşin başına gitmek istedi. Götürüp çardağın altına, ateşin hemen yanına yatırdılar. –Erken geldiniz, dedi Hâkim, ben sanıyordum ki daha birkaç gün sürer... Ama bak şimdi, Allah için, maşallahın var. Değil mi? Maşallah. İlk kez görüyordu Halil'i. Bu kadar hasta olmuş, böyle ölümden dönmüş el kadar bir çocuk nasıl bu kadar dik durabilir, diye şaşırmıştı içten içe. Yatağa gitmek istememişti ya. Gözlerinden, saçlarının arasından yaşama isteği fışkırıyordu. Yine de, onları beklemiyordu. –Allah'tan ateş yakmıştım, dedi. Şimdi hafif yağmur da var, burada güzelce keyif yaparız. Ben size kırmızıdan da çıkarırım. Neşeleniriz. İyi olur.

Uzandığı yerde kendi kitaplarından birini gördü Halil: Alman İdeolojisi. Gülümsedi, Hâkim, baştan biraz başlamış, onları görünce kaldığı sayfanın kulağını kıvırmıştı.

30.

İnsanlar, şimdiye kadar, kendileri hakkında, ne oldukları ya da ne olmaları gerektiği hakkında her zaman yanlış fikirlere sahip olmuşlardır. Sahip oldukları ilişkileri, Tanrı hakkındaki, normal insan hakkındaki vb tasarımlarına uygun olarak düzenlemişlerdir, diye okudu Murat, sonra Hâkim'e döndü. –Burası mı, dedi. –Evet evet, dedi Hâkim. Çocukları çardağa, ateşin yanına oturttuktan sonra semaveri yakmış getirmişti ya, odunu besliyordu bir yandan, dal parçalarını küçük parçalara ayırıp semaverin ateşliğine sokuyor, sonra küçük ateş kapısını kapatarak. Bir yandan da canı sıkılıyordu. Kitabı neden eline almıştı ki? Can sıkıntısından. Can sıkıntısı. Bu dünyada insan başka bir nedenle kitap mı okur? Ama şimdi işte sorgu zamanıydı. –Yani misal, dedi gözlerini kısarak. Ateşe bakıyordu bu sırada. Çıkarıp bir sigara yaktı. Duman gözüne kaçacaktı sanki, sıkıntı içindeydi. –Misal, dedi yine, nasıl kısa keseceğini düşünüyordu. Bana soracak olursan, yani şöyle mi olmuş, herkes cahil, bir bu sizin sakallı mı her şeyi biliyor? Yani bütün tarihten beri, kalubeladan bu yana herkes her işi yanlış yapmış öyle mi? –Yani bence o sözün gelişi, dedi Murat. Ayrıca, diyelim öyle, diyelim herkes yanılmış. Bunu bulmak, ortaya çıkarmak fena bir şey mi bakalım? –Yani demek ki bu kadar, kıyamet kadar insan gelmiş geçmiş, bu kadar nesil töremiş çıkmış ama sakallıdan başkası bu yanlışları akıl edememiş. Bu iş bana biraz ters geldi ama neyse. Siz okumuş çocuklarsınız. Size de karışacak değiliz. –Ama şimdi öyle deme, dedi Murat. Çayını bitirdi, uzanıp yeniden aldı, odun ateşi öyle tatlı çıtırdıyordu ki, bir an için durup dalların yanışını izledi. Sonra gülümsedi yine. –Yani bir konuda düşünce belirtmek, karşı tarafın düşüncesini anlamak, sorgulamak gerekir. Sonra yine istediğine inan. Ama önce birbirimizi anlamaya çalışacağız. Zaten bu okuduğum yer sadece bir giriş. Bir tez. –Tez ne demek, dedi Hâkim. –Yani bir düşünce ama daha çok düşünce hazırlığı diyelim. Acaba böyle olabilir mi? Böyle bir giriş yapıyor. Üzerinde konuşursak, filozofun kendi tezini nasıl savunacağını da anlarız. –Ben o kadar ciddi işlere gelemem, dedi Hâkim. Sen bana

kolayından söyle. Tez mez de karıştırma. –Yani, şöyle diyeyim o zaman, dedi Murat. Örneğin, bir tez geliştiriyorsun. Yani tamam, öyle demeyelim: Diyelim ki şu ağacın canlı olduğunu düşünüyorsun. Bir anlamda, insan yiyen bir ağaç. Dolayısıyla, seni yemesin, çocuklarını da yemesin diye ondan korunmak amacıyla ağacın çevresine bir duvar örüyorsun. Sonra çocukların büyüyor, duvarı geçmenin günah olduğuna inanıyorlar. Anlatabiliyor muyum? Ama başta ağacın insan yediğini görmedin yani. İşte bu sadece bir tez. Kanıt yok. Ama kanıtsız şeye de senin neslin hep inanacak. Çünkü ne yaptın, duvar ördün sen oraya.

Bu sırada Halil iyice dalmıştı ya, yattığı yerde rahatsız olunca acı içinde uyandı, kolunun üstüne doğruldu biraz. O uyanır uyanmaz Hâkim derin bir oh çekti, canlandı, hemen bir bardak çay verdi çocuğa. –İyisin, iyisin, ben dedim ya, dedi gülümseyerek. Bir şeyin yok. Hadi kalk biraz otur da beni bu sıkıntıdan kurtar. –Ne sıkıntısı, diye güldü Halil. –Bu Murat iyi çocuk da, biraz Allahsız. Aklı sıra beni de Allahsız yapmaya çalışıyor. Döndü Murat'a doğru. –Yahu bana baksana sen, dedi, şarabımızı içeriz ama... Ama o iş başka. Onu karıştırmadan anlatacaksan anlat. –E peki çay niye içiyoruz o zaman, dedi Halil.

31.

Hava kararmaya yüz tutmuştu bu arada, Hâkim kalktı, birden, aklına bir şey gelmiş de korkmuş gibi kalkıp hızla eve girdi, önceden hazırladığı geyik etini alıp getirdi, ateşi canlandırdı biraz, ızgarayı taşların üstüne koydu. İnce ince dilimleyip tuzladığı eti ızgaraya serdi, birden bir koku çıkıp yükseldi. Çocuklar o kadar acıkmıştı ki, Halil etin kokusuyla doğruldu, cana geldi, yüzünü aydınlatan, göğsünü ısıtan ateşin başında bağdaş kurdu.

Murat yine bir sigara yaktı bu arada. Ateşi izleye izleye bir zaman sigarasını içti. Duman bulutlanıp toplanıp çardağın altından süzülerek çıkıyordu. Sonra aklına geldi onun da. –Şarabı ben getireyim, dedi, sigarasını atmadı ama bir taşın üstüne bıraktı, koşarak eve girdi. Çıktığında kırmızı bir galon taşıyordu kucağında. Getirip yanına koydu, yeniden sigarasını aldı. –Çay bardaklarıyla içeriz, dedi. –Ya neyle içeceğiz, dedi Hâkim.

Bir sessizlik oldu, ateşi izleyerek, etin cızırtısına dalıp gittiler. Neden sonra, semaverin ateşinin azaldığını görünce Hâkim yeniden eğildi, kapağı açtı, üfledi biraz, ateşi canlandırdı. Sonra yine küçük dal parçaları attı. Semaverin içinden, göbeğinin olduğu yerden bir fokurtu duyuldu çok geçmeden. –Diyeceğim o ki, dedi işe daldığı sırada. Diyeceğim, yani siz iyi çocuklarsınız. Ama insana inanç da lazım. –Bizim inançsız olduğumuzu nereden çıkardın ki, dedi Halil. Onun da birden canı sıkılmış gibiydi. –Estağfurullah yahu, size demedim, diye düzeltti Hâkim. –Dedin ya, dedi Halil, daha demin, ben uyandığım zaman, Murat'a Allahsız demiyor muydun? –Yok yok, diye kızardı Hâkim, yani güldüm ona ben güldüm, öylesine. Yoksa Allahsız denir mi, tövbe. –Bana kalırsa, diye gülümsedi Halil, canlanmış gibiydi. Kararmaya başlamış havanın içinde, yüzüne vuran kırmızı ateşin altında iyice toparlanmış, dikelmiş gibi görünüyordu. Yağmuru yiyince canlanan ekinler gibiydi. Süt dolmuş ekinler. Göverip başını suyun verdiği canla kaldırmış gibiydi. –Bana kalırsa, dedi, bir laf ettikten sonra, lafından dönme. Mesela, düşünceni değiştirirsin o ayrı. Ama ettiğin lafa etmedim, deme. Kimseye

yakışmaz bu. Bir nevi korkaklık. Korkaklıktan da öte. Korkak insan ne yapsın ki korkaktır. O da bir yaratılış. Ama inkâr. O başka.

Murat, gülerek dinliyordu Halil'i. Birden, hastalıktan uykudan uyanıp bambaşka biri olmuştu sanki. Hâkim kızarmış, hem de şaşırmıştı. Şaşırmıştı. Etleri çevirdi, pişenleri yerde, aralarında duran tepsiye çıkardı. –Yiyelim bakalım, dedi, geyik etidir, yani bir nevi ilaçtır. Sonra Murat'a döndü. –Yahu, senin bu arkadaşın yaman biri. Yaman. Ama delikanlı. İşte böyle açık sözlü olduktan sonra kim olursan, ne olursan ol. Sonra önüne baktı, utanmış gibiydi. Etinden bir parça ısırdı güçlükle. –Arkadaş, hakkın var, dedi, bize yakışmaz. Diyelim ki öyle dedik. Siz de değiliz dersiniz, olur biter. Ayrıca ben açık görüşlü, yani demokrat bir insanım. Murat bilir. Sizi misafir ettiysem, şart da koşmadım ya. –Evet evet, dedi Murat. Hâkim Abimiz, buralarda ender bulunur. Öyle ya.

Hava iyice kararmıştı. Ağaçların tepesinden bir rüzgâr geçince. Bir yaprak hışırtısı çıktı. Bir yerlerde dallar takırtıyla birbirine çarptı.

32.

Ama karanlık birden bastırmıştı. Bu öyle çabuk, öyle apansız gerçekleşmişti ki, sanki biri bir şeylere kızmakla dünyanın ışığına tümden üflemişti. Pesüs ansızın kararmıştı. Karanlık. Karanlık. Gece, her şeyin efendisidir. Gecenin her şeye sözü geçer. Bir yerde hava kardı mı, orada her şey olur. Olmaz deme. Ormanın içinde bir gece uğultusu başlamıştı. Gecenin kokusu yükseliyordu. Böcekler karanlığın korkusundan cırlamaya başlamıştı. Bir cırlama almış yürümüştü. Bununla birlikte, yani aynı zamanda bir işle de meşgul oldukları için. Yani kuruyup yıkılmış ağaçlarla çürük ot yığınlarını, küflenmiş çalı öbekleriyle yosunlanmış, bu nedenle güçten düşmüş kayalıkları yiyip bitirmekle uğraştıkları için. Ormanın bir de bu yönden sesi geliyordu. Sanki bir makine çalışıyordu. Evet, efendim, orman bir makinedir. Ormanın çarkları durmadan döner, çalışır. Çalışmayan orman yaşayamaz. O zaman onu kaldır at.

Devesiyle birlikte ormana yeni girmişti ya, o karanlık ansızın çökünce, gözüyle birlikte burnunu da yitirmişti sanki. Dede Sultan. Dede Sultan. Kör sağır kalakalmış, bir gıdım hareket edemez olmuştu. Bir zaman fenerini açtı, hiç değilse hayvanın gözüne ışık olsun, ayağının dibine ışık olsun diye düşündü, ışığı toprak yola tuttu. Böylece hayvan biraz nazlanarak da olsa yoluna devam etti. Ama sonra ışık zayıfladı, zayıfladı, sonunda fener kirp dedi kapandı kaldı. Yine onu bekliyorlardı sanki, çakalların sesi duyuldu. Ormanın içinde, hayvanların arasında bir şenlik başladı. Hava birden soğur gibi yaptı.

O zaman Dede Sultan umutsuzluk içinde durdu, öyle büyük hayal kırıklığına uğramıştı ki, sanırsın Allah kutlu bir yolcuya, hem de o yolcuyla birlikte onun kutlu bir devesine haksızlık etmiş. Ortalığı vakitsiz karartmış. Ama işte ne yaparsın, o da bir Allah olduğu için, kalkıp da itiraz ya da isyan edecek halin yok. Boynunu bükeceksin. Ama içinde de müthiş bir kırıklık, bir hevessizlik kalacak. Ah ah. Her şey olsun da insanın hevesi kırılmasın. Heves kırıldı mı, onun yerine bir şey konamıyor. Bir zaman, devesinin

sırtında, omuzları düşmüş halde bekledi, neden sonra toparlandı, gözü de hafiften karanlığa alıştığı için DAVUT'un sırtından indi, hayvanı birkaç adım kenara, yaprakların arasına çektikten sonra gövdelerden birine bağladı, kendi de hemen devesinin ayaklarının dibine uzandı, üstüne de abasını aldı. Ne yapmalı? Ne yapmalı? Hava kararınca. Hava karardığı zaman soğuk da başlar. İnsanın üstünde buz parçaları dolaşır. Soğuk hava insanın. Aman Allah. İnsanın kulaklarının içine girer. Her yerinden girer.

Derken doğruldu, birden aklına geldi, soğuğu düşününce, kibritini çıkardı cebinden, birkaç parça dal topladı. Dalları ateşe verdi. Yalım yükselince DAVUT'un ayakları dibinde küçük mor bir ışık peyda oldu. Sonra bu ışık açıldı, karanlık yumuşayınca soğuk da azalır gibi oldu. Dede Sultan'ın keyfi yerine geldi. Kalktı hemen, daha büyük dallar kırdı getirdi, şanstan bir de kurumuş kütük buldu. Kütüğü küçük ateşinin üstüne bırakınca bir is yükseldi ama sonra ateş yine alevlendi, parlayıp kalktı. İnsan, insan ışıksız yapamıyor, diye düşünüyordu. İnsan olan ışıksız ve ateşsiz yapamıyor. Neden diyecek olursan, bu da bir sınav da onun için. Sınav olduktan sonra da ne yapacaksın, bu sınavı alnının akıyla geçeceksin.

Yüzüne ışık ve sıcak vuruyordu ya, yanakları elma gibi kızarmış kırışıklanmıştı. Güldü, sigarasını çıkardı yaktı.

33.

Dönüp dönüp devesinin üstündeki eyere, o karanlığın içinde bile menevişlenmiş boncuklarına bakıyordu. Ona öyle geliyordu ki, şu yaşadığı bir mucizedir. Mucizedir. İnsan ömrü boyunca uğraşır didinir de, o rüyalarında gördüğü, hayalini kurduğu şeylere kavuşamaz. Değil mi? Genelde böyle olur. Yaşam bize hep en azını verir. Hep hayal kırıklığı verir. Ah ah, yoksullar için hele. Bir insan yoksul oldu mu, kaldır at. Böylesine sokaktan geçen kedinin bile saygısı olmaz. Yok yok, böyle. Dikkatle baktığın zaman böyle. İtibar her zaman gücü olana. Bu dünyanın düzeni böyle kurulmuş. Hem de hep en azını layık görmek üzerine.

Babası geliyordu aklına. Gelince de, o zavallı babası. İnsanın burnu sızlıyordu, gözü akmaya, hem de karıncalanmaya başlıyordu. Dede Sultan'ın babası, yani Allah ona öyle sağlıklı ve güçlü bir beden verdiği için, gençlik zamanlarında öyle heybetli görünürdü ki, Dede Sultan o eski adamla gurur duyardı. Onun, Horasan taraflarından gelen eski dervişlerden biri olduğunu düşünürdü. Hem de bir evliya. Küçüktü o zamanlar ama sofrada babası konuşmaya başlayınca. Dede Sultan kulak kesilirdi. Aman bir sözü de dikkatimden kaçmasın diye kulak kesilir, yediğini içtiğini bilmezdi. Soluğu kesilerek izlerdi babasını.

Ama sonra durum değişti. Gerçi hiçbir zaman varlıklı olmamışlardı ya. Yoksulluk zaman içinde o dağ gibi adamı eritti. Önce beli eğilmeye başladı. Sonra küçüldü, sonunda yüzü öyle kırıştı ve ışığını yitirdi ki, o yıllarda Dede Sultan'ın babasına duyduğu o saygı birden acımaya dönüştü. İşte şimdi anlıyordu bunları. İnsan, demek oluyor ki, yaşlanmadıkça, ihtiyar olup çökmedikçe bu dünyadan hiçbir şey anlayamaz. Oğlak örneğin, yani yeri geldiği zaman bir oğlak otların arasında neşe içinde, zıplaya zıplaya gezer. Ona göre hava hoştur. Ekin yumuşak ve sütlüdür. Ne dikenlerin zararı bulunur ve ısırganın. Güneş sanki her zaman gökyüzünde parlayıp duracaktır. Ama insan zamanla yorulur. Yoksul ve düşkün olduktan sonra da artık iflah olmaz. Oğul babasına acır.

Gözü yaşarmıştı. Bununla birlikte burnu da tıkandığı için, sigarasını söndürdü, burnunu, gözünü sildi, derin bir soluk aldı.

Yine de, Allah her insana yaşarken anasını babasını anlama fırsatı versin inşallah. Bu da uzun yaşamayı gerekli kılıyor. Uzun yaşayacaksın. Misal çok çalışarak. Bedeni canlı, zinde tutarak. Yemene içmene güvenerek. Böylece hemen ölmeyeceksin. Hemen ölen kişi, bu dünyayı pek anlayamıyor. Babasına acıyarak geçip gidiyor. Şükürler olsun.

Sonra, düşüncelerini dağıtmak istedi, ayağa kalktı, devesinin boynunu, pırıl pırıl, gecenin içinde gümüş bir ışık topu gibi parlayan eyerini okşadı, sevdi. Bacaklarını böylece açıp rahatladıktan sonra yeniden uzandı, üstünü sağlama aldıktan sonra uyuyup gitti. Ateş canlıydı yine. Ateşin içinde göz göz sakız parçaları vardı.

34.

Hikâye

Yakup'un oğlu olan Yusuf'u kardeşleri çekemiyorlardı. Neden dersen, insanoğlu güzel ve yakışıklı olanları çekemez. Bu yasadan güzel kadınlar da, güzel erkekler de kurtulamaz. Böyle. Ayrıca, Yusuf, kardeşlerine göre akıllı sayılırdı. Matematik problemlerini hızla çözerdi. Ticaretten de iyi anlardı. Bu meziyetler kardeşlerinde yoktu Yusuf'un. Neyse. Yusuf'a bühtan etmeleri gerekiyordu. Çünkü başka bir şey gelmiyordu ellerinden. Daha önce söylediğim gibi, onu bir kuyuya atmışlardı. Ama Yusuf kuyunun içinden. Gökyüzüne doğru yürüyerek. Gökyüzünü, adeta boşluğu adımlayarak çıkıp gitmişti. Bunu iyice uyuyup uyandıktan sonra yapmıştı. İnsana mucizeler uykuda görünür. İnsan isterse uykusunu, uykusu sırasında gördüğü düşü tutup bu dünyaya taşıyabilir. Neden olmasın. Bunun bir örneği işte Yusuf'tur. Ama Yusuf babasını anlıyordu. Onun kendisine olan sevgisini anlamıştı. O sevgi, ona günün birinde, salt sevgi olarak acı verecekti elbette. Sevgi öyledir. Özellikle salt sevgi. Yusuf, babasına acımak istemiyordu. Yani demin de söyledim, insan o dağ gibi babasına günü gelir bir sebepten acımaya başlar. Ama Yusuf bunu istemiyordu. Bundan korkuyordu. O nedenle kuyudan çıktı. Eve döndüğü zaman, kardeşleri onu gördükte neye uğradıklarını şaşırdılar. Onu sofraya buyur ettiler. Ona kırmızı şarap ikram ettiler.

O devirde, evler birbirine yakın yapılırdı. Sokaklar dar, kapılar birbiri içine açılır ve sarı, oyma taşlardan yataklarda yatılarak, bir anlamda kuyu gibi odalar da soğuk olurdu. Yusuf'u o gece o soğukta uyku tutmadı, Yusuf gecenin karanlığını dinledi. Ah, bir ateş olsaydı, şurada bir ocak bulunup ateş beni ısıtsaydı dedi. Deyince odanın içinde ateş oldu. Bu sırada Yusuf uykuya daldı, o sıcak uykuya daldığı için de, yan odada kendisi hakkında fısır fısır konuşan kardeşlerini duyamadı. Güzel, düşsüz bir uyku uyudu. Uykusu hiç kesilmedi, bir yandan bir yana hiç dönmedi.

Ertesi gün kardeşleri onu ormana götürdüler. Gel, biz ava çıkacağız, sen de bizimle ol. Av eti besleyicidir, orman havası da ferah

ve lezizdir, dediler. Yusuf onlara kandı, kalkıp eline o da onlar gibi bir ok aldı ve kardeşleriyle birlikte ava çıktı.

Ormanda bir geyik gördüler. Geyik, başının üstünde ardıç ağaçlarını taşıyordu. Kayın ve gürgen ağaçlarını taşıyordu. Geyiğin ağaçları yapraklanmıştı. Bu yaprakların içinde kiraz ve kayısı çiçekleri de vardı. Ama henüz meyve vermemiş ağaçlardı bunlar. Kardeşleri birbirlerine baktılar. Ve geyik yerine Yusuf'u okladılar. Okun biri, Yusuf'un bir boğazından girdi öbüründen çıktı. Yusuf'un boğazından, boğulan, hançerlenen geyiklerin böğürtüsü geldi. Parçalanmış domuzların geğirtisi geldi. Yusuf'un gözünden ihanetin kanı geldi.

Kardeşleri Yusuf'un kanlı gömleğini çıkarıp babalarına götürdüler. Baba, kardeşimizi ormanda kurt yedi, dediler. Onlar da öyle gözyaşı döküyorlardı ki, gerçekten, üzülmüş, kederlenmiş ve müthiş pişman olmuş gibiydiler. Ama tabii gözyaşlarına aldanmamak gerektiğini biliyoruz. İnsanoğlu en kolay gözyaşını harcar. İnsanoğlu, en kolay gözyaşına aldanır. Gözyaşı, bulaşıcı bir şeydir. İnsan birinin ağladığını görmeyegörsün. Hemen gözü yaşarır mesela. Değil mi? Neden? Çünkü bu onun dışında bir şeydir.

Yakup, çocuklarına hemen inandı. Yusuf'un kanlı gömleğini aldı, koynuna sardı. Kan, Yakup'un yüzüne, çenesine bulaştı, akıp damlayacak gibi oldu. Pembeleşti. Yakup'un gözü sel oldu aktı, burnu tıkandı, Yakup soluk bile alamaz oldu. Böylece hareketsiz, o sarı taş evin içinde bekledi.

Ertesi sabah, çocukları Yakup'u bıraktıkları halde görünce şaşırdılar. Baba, yası çok uzatma, kendine zarar vereceksin, dediler. Yakup onları anlamadı. Kanlı gömlek kucağında, bir öne, bir arkaya sallanıp duruyordu. Ağıt yakıyordu. Ağıt yakıyordu. *Ben bir Yakup idim kendi halimde...* Böyle söylüyordu. Sanki kendisi eskiden bir Yakup idi. Sanki artık değildi.

Günler sonra, bir gece. Gece yarısını geçmişti. Dışarıda yaprak kıpırdamadığı gibi, iğne ucu kadar bir ışık da görünmüyordu. Kapı çalındı. Yakup güçlükle kalkıp kapıyı açtı. Bir kurt. Yakup kurdu görünce önce korktu, sonra sakinledi. O rahatlayınca kurt başını yavaşça kaldırdı. Baba, beni kurtlar yemedi, dedi. Baba, beni kurtlar yemedi, diye yineledi.

35.

Sabaha karşı ormanın içinde yine bir şıpırtı başladı. Koyu yeşil, çalak bir şırıltı. Yine, yaprakların üstünde iri damlalar birikmişti. Yapraklar da iri etli oldukları için, ağaçların altını bir kütürtü almıştı. Ve bir çığlık. Bir çığlık. Hayvanlardan biri sanırsın bir kütüğün altında sıkışıp kalmış. Böyle bir hayvan, bütün ormanı ateşe verir. Aleve verir. Böyle canı yanmış ve kütüğün altında kalmış hayvanın ne yapacağı belli olmaz. Geceleri, yağmur usul usul yağar. Neden dersen, gündüz saatlerini güneş ele geçirmiştir de onun için. Güneş parladıktan sonra, bu su, bu birikmiş çiy havalanır. İşte ondan sonradır ki baloncuklar biteviye ormanın içinde dolanır. Sabun köpüğü gibi, yükselip alçalarak konacak yer arar. Ama bu ne zaman olur? Sabah güneşi iyice çıkıp yükseldikten sonra.

Şıpırtıyı duyunca, yağmurun donun altında aklamaktan korktuğu için, hemen doğrulup kalktı Dede Sultan. Kalkıp titredi, dişleri birbirine çarptı, içinden de bir zangırtı koptu geldi. Bir an için, öyle korktu ki, ölüm korkusu yüzünden neredeyse sıçrayıp havalandı durduğu yerde, başı ağacın dallarına çarptı. Ulan ben, ben ölüp kalırsam, diyordu içinden, ölüp de burada çürüyecek olursam, o zaman devemle eyerime ne olacak? Demek oluyor ki, bir kere benim burada ölmem, yani bir görevim var ya, o görevi bitirmeden ölmem külliyen günahtır. Ve de çok yakışıksızdır. Yakışmaz.

Ama üşüyordu çok. Az kaldı, az kaldı, ortalık ısınacak ya henüz doğru dürüst aydınlanmadı bile. Ne yapmalı, tutup yola devam edemeyeceğine göre, büyük bir ateş yakmaya karar verdi. Öncekinden, o uyurken sönüp giden o meymenetsiz ateşten daha büyük bir ateş. İçini ve kemiklerini ısıtacak kadar bir ateş. Buna karar verince, nedensiz, çocuk gibi bir coşkuya kapıldı, titremesi bile geçti, su şıpırdıyordu ya, ağacının altına henüz o kadar gelmiyordu. O kadar da değil. Dalları topladı hemen, ateşi verdi, bu kere dışarıdan almıştı biraz, DAVUT'u koruyacağı için. Ona bir şey olmasını istemediği için, ateşi onun az ötesine yakmıştı. Ama iyi bir ateş olmuştu bu,

birden alıp yürümüş, çıtırtısı yüzünü yakmış, dizlerini, göğsünü, avuçlarının içini turuncu turuncu yakmaya başlamıştı.

Ah ah, dedi, ah ben genç olacaktım ki, beni bir de gençliğimde göreceklerdi ki, bundan ateş mi olur. Böyle ateş mi olur. Gerçekten, bir keresinde, gençliğinde. Babasıyla birlikte A. kentine gideceklerdi de. Ormanın bir kel yerinde, kayalıkların arasında devasa bir ateş yakmışlardı. Öyle bir ateş yakalım ki, demişti babası. Hem sabaha kadar sönmek bilmesin. Hem de A.'dan görünsün ki hayatta olduğumuzu anlasınlar. Ya. İşte böyle. O zaman Dede Sultan'ın yaktığı ateş ikisini de pişirmiş yakmıştı. Yüzleri lekelenmişti hare hare. Ateşin içinde şeytan uşakları zıplayıp durmuştu sabaha kadar.

Bu sırada hemen arkasında yeni, daha büyük bir şırıltı duydu, dönüp baktı. DAVUT, yarıya kadar açılmış gözleriyle başını çevirmiş kendisine bakıyor. Bir yandan da gürültüyle işiyordu.

36.

Böylece, gün ışımaya başlar başlamaz şıpırtı kesildi, ormanın içinde yine o korkunç gürültü baş gösterdi. Çakallar uluyordu. Zaten sabah gürültüsünü hep çakallar başlatırdı. Ortalığı ayağa kaldırır, güneşin doğuşunu büyük bir mesele haline getirirlerdi. Dede Sultan'ın titremesi kesildi. İçinden bir sıcak, bir erim dalgası geldi geçti. Ancak o zaman susadığını anladı, boncuklu çantasından çıkardı matarasını, güzelce, kana kana içti. Yine yalımın kızartısı vuruyordu yüzüne. Ama ateşi öyle güzel, uzun uzun yanmıştı ki, alevler koyu ağır, her biri birer ağaç gövdesi kalınlığında, dolgun yükseliyordu. Sonra, közün içinde kütük parçaları rüzgârın etkisiyle parlayıp parlayıp sönüyordu.

Yola devam etmek gerek, diye düşündü Dede Sultan. Bir gün daha açılmıştı ya, bir sabah daha böyle ışıldamış, bunu da görmüştü ya, Allah'a şükür. Allah'a şükür, diye mırıldanıp duruyordu toparlanırken. Çantasını topladı aldı, abasını sırtına geçirdi yine, asasını da eline aldı, bu kere DAVUT'unun sırtına çıkmayacak. Biraz yürüyecekti. İnsan hareket edecek, hareket. Hareketsiz insan boş bir çuvala benzer. O çuvalın içinden de çıksa çıksa hava çıkar. Havaya üflenmiş olur. Yani hiç. Hiç. Onun için de nedir, hareket edeceksin ki, aklın çalışsın.

Gerçekten, yürümeye başlamaz, ona öyle geldi ki, aklı daha iyi çalışıyor. Ulan bana bak, dedi kendi kendine. Bana bak arkadaş, bu Hulusi o ahırdan ve de içine düştüğü o bokun içinden kalkıp çoktan peşime düşmüştür. Arabası da olduğuna göre bal gibi de benim peşime düşecek. Arabayla buralara gelemez diyeceksin ama o zaman da atıyla gelir. Tayyaresiyle gelir. Gelince de ne yapacak? Beni bu zavallı ve de yaşlı DAVUT'umla birlikte elbette bulacak. Hem de yakalayacak.

Elbette, ölümden korktuğu yoktu. Bu yaşa kadar yaşadığına göre, bundan sonra sırasını savmış sayılırdı. Yani ya ölümsüz olacaktı. Ya da zaten ölse de fark etmezdi. Ama işte bir kere kutsal bir görevi var. Çünkü elinin altında, hemen yanı başında kendisine

emanet edilmiş kutsal bir deve var. Neden kutsal, çünkü Muhammed Efendimiz kalkıp ona binerek buralara gelmiş. Hem de K. kentine kadar onun sırtında gelmiş ve. Sizin dedeleriniz ve torunlarınız ona iyi baksın, ona gümüşten eğer, zemzemden içit yapsın. O da benim bu dünyadaki pek az alametimden biri olsun. Ve de böylece kalsın, demiş. Yani bir anlamda, bu işi yarım bırakmak, şirk. İnkâr. Hem de Allah'a ve onun o yakışıklı temsilcisine en büyük bir hakaret.

Coşkusundan, gayretinden, inancından gözü yaşarıyordu. Devesinin örkeni elinde, çukurlara girip çıktıkça durup olan biteni anlamaya çalışıyor, sonra o çatılmış kalın kaşları, gri ışıklı parlak gözleriyle gülümsüyor, sonra yönünü yeniden tayin ederek yoluna gidiyordu. Öyleyse, diye düşünüyordu, o deyyus umudunu kaybedene kadar, mökkem bir yerde saklanmak gerek. Devenin de saklanması gerek. Benim de.

37.

Ormanın o yanından sabaha kadar gürültü geldi. Geldiği için de. Bu gürültü köyün içinde öyle büyüyor, yankı yaparak öyle genişliyordu ki, sanırsın evler yıkılıyor. Sabaha kadar uyuyamamıştı Gülşen. Bir yanına döndüğü zaman biraz rahatlıyordu. Ama çok geçmeden o yanı yorganın altında, döşeğin altında sızım sızım öyle sızlıyordu ki, çürüdü, çürüdü, diyordu kendi kendine. O zaman korku içinde öbür yanına dönmekle biraz rahatlamak istiyordu. Ama bu hep sürüp gidiyordu böyle. Uykuları, rüyaları bölünüp bölünüp perişan olmuştu. Ayrıca ışık geliyordu dışarıdan. Yaz başıyla birlikte Erol Komutan, arabalardan birini köye indirmişti ya. Hava kararır kararmaz bu araba, içinde iki de asker olmakla yavaş yavaş, bir aşağı bir yukarı dolanıp homurdanıp duruyordu. Bazen, askerler arabanın farlarını gecenin bir vakti evlerden birine doğrultuyorlardı. Böylece, titreyen, homurdayan, gecenin korkunç canavarlarından birine, bir karakoncolosa benzeyen araba, koca gözlerini dikerek içeriye bakıyordu. Bu bir kez, yine Mustafa Öğretmen'in olmadığı bir gün, Gülşen'in başına da gelmişti. Koyu, kapalı bir hava vardı dışarıda. Yağdı yağacak, ışıksız, ruhsuz bir hava vardı. Göz gözü görmüyordu. Burada, hem A. ilinde hem de K.'de, herkes bilirdi ki, böyle havalarda her şey olur. Her şey olabilir. Ormanın karanlık içinden ve ağaçların koygun gölgesinden canavarlar çıkar. Karanlıkta bu canavarların biçimleri ayırt edilemez. Örneğin, karanlığın içinde kara bir kurt nasıl görülebilir. Nice ki gözlerini açarsa. O zaman bu gürültücü ve bir araba motoru gibi gırıldayan bu hayvanın fosforlu, hem de açık yeşil gözleri olabilir. İki korkunç fener gibi.

İşte böylece kara korkunç bu kurt arabası gelip evin karşısında durmuş, titreyip zangırdayarak o fosforlu ışıklarını pencereye tutmuştu. Korkunç. Korkunç. Öyle korkutucu bir şeydi ki bu, Gülşen o gece evi makineli tüfeklerle tarayacaklarını düşünmüştü. Ne yapıp edip evi tarayacaklar, diye düşünüyordu. Bunu şimdiye kadar hiç yapmamışlardı gerçi ama şimdiden sonra yapmayacakları anlamına gelir miydi bu? Evi tarayacaklar. Kurşun sesinden,

arabanın ışığından, gürültüden ev yıkılacak. Üst üste yağan kurşunlara dayanamayarak baca çökecek. O zaman mecburen dışarı çıkacağım için kurşunlar patlayıp patlayıp üzerime yağacak. Cayır cayır yanacağım. Parça parça olacağım, diye söylene söylene. O geceyi. Somyanın yanına çöküp elleriyle kendi dizlerine sarılarak geçirmişti. Hüngür hüngür ağlayarak.

Arada ayak sesleri duyuyordu. Gülüşmeler işitiyordu. Askerler inip biraz bacaklarını açıyor. Birer sigara yakarak memleketleri hakkında konuşuyorlardı. Gülşen, hepsini duyuyordu bu konuşmaların. Arabanın homurtusuna karışarak. Ormanın gürültüsüne karışarak. Biri Antep'ten geliyordu. Bizim oranın fıstığı iyidir, diyordu bizim orada herkes acıbiber işinde, diyordu. Ama sanma ki herkes öyle, herkes öyle sanıyor. Benim babam fıstığın f'sini duymamıştır. Ayakkabı yapar, diyordu. Babamın ellerini görsen, kapkaradır, diyordu. Babamı sevmiyorum ben, babam pısırık bir adam, diyordu. Öyle bir geceydi.

38.

Arabanın gözünü eve soktukları geceyi anımsamıştı Gülşen. Daha doğrusu, o geceyi anımsatan bir rüya görmüştü. Bir arabanın sürücüsüydü. Karanlık, yağmurlu bir yolda kullanıyordu arabayı. Yol öyleydi ki, çukurlara girip çıktıkça bir kuyuya yuvarlandığını düşünüyordu her seferinde. Ama çıkıyordu yeniden. Ona öyle geliyordu ki, yağmur daha kararlı bir hal alıyordu çukurlardan çıktıkça. Ama sonra gerçek bir çukur çıktı karşısına. O da çukurun başında durdurdu arabasını, inip baktı. Sis yağmur içinde yaman karanlık bir geceydi. Arabanın farlarına yakalanmış iki çakal, çukurun öbür yanında birer heykel gibi durmuş bu yana bakıyordu. Sonra bir çatırtı duydu, duyunca da korkuyla, yine titreyerek uyandı. Mustafa, horultular içinde uyuyordu yanı başında. Adam, yatağın sallandığını hissedince öbür yana döndü, uykusuna devam etti.

Gülşen, uykusu kaçınca kalkıp üstünü giyindi, hırkasını sırtına geçirdi. Kâr etmeyince sobayı yaktı yine. Çay için su koydu. Erkendi henüz ya, Mustafa'ya baktı biraz, seslenecek oldu vazgeçti. Ne yapalım. Ne yapalım. O da böyle. Bazen çok kızıyordu ona. Kendini bu kadar bırakması, her şeye bu kadar olumlu, neredeyse neşeyle yaklaşması, sinirlerini bozuyordu. O gün, cezaevinde Aynur'u görüp de geldikten sonra, iyidir, iyidir, rahatları yerinde, adamlar muazzam hapishane yapmış, merak edilecek hiçbir şey yok, dememiş miydi mesela? Tüyleri bu acayiplikten, diken diken olmuştu Gülşen'in. Bir cezaevi nasıl muazzam olabilir? Nasıl güzel olabilir? Şimdi ona kalsa, bu da bir anlatım özelliğiydi ya, bir tür benzetmeydi yani. Güzel, o koşullar içinde bir konum sayılabilirdi. Yani evet, ağzı iyi laf yaptığı için bütün bunlara karısını ikna edebilirdi. Değil mi?

Gençlikte nasıl farklıydı her şey? Gerçi şimdi de fena sayılmazlardı ya, o çeviklik, zindelik, nereye gitmişti öyle? O zaman, yani okulu henüz bitirip atandığı zaman. O kara kıvırcık saçlarıyla, kalın, insanı etkisi altına alıveren kaşlarıyla, dik duruşu, muhteşem konuşması ve yaşam dolu, umut dolu karakteriyle Mustafa.

Mustafa. Gülşen'i öyle büyülemişti ki, o zamanlar bu türden ikna konuşmalarına gereksinimleri olmazdı.

Çayı demledi, masanın üstüne yiyecek birkaç parça bir şeyler çıkardı, hava da iyiden iyiye aydınlanmıştı ya, bu kere, kocasını çağırmadan önce radyoyu açtı. Acı, insanın ciğerini parçalayan bir bozlak çalınıyordu radyoda, *babamın evine vardığım akşam, babamın evine vardığım akşam.* Canı sıkıldı, radyoyu kapattı, gidip yatak odasının kapısını açtı, seslendi kocasına.

Mustafa Öğretmen güçlükle gözlerini açtı, nerede bulunduğunu anlamaya çalışır gibi bir zaman tavanı izledi. –Ne güzel söylüyordu yahu, neden kapattın, dedi sonra. Hadi aç da, çaylarımızı içerken, bu türküdeki Kaplan'ın kim olduğunu anlatayım sana...

39.

Çayın fokurtusu duyuluyordu. Mustafa Öğretmen ağır hareketlerle kalktı, ellerini dizlerine dayayarak yatağında oturdu bir süre. Halıyı izliyor. Bir yandan da ciddi bir şeyler düşünüyordu. Ama açıldı sonra, uyanıp gücünü topladı, ayağa kalktı, üstünü giyindi hızla. Bu sırada Gülşen yeniden oturma odasına dönüp radyoyu açtı ama türkü bitmişti çoktan. Bitmişti. Bunun üzerinde durmadı, zaten artık bir hışırtı geliyordu. Anlamsız heceler duyuluyordu radyoda. Gülşen bardakları doldurdu, çayı kokladı. Bu sırada kocası da geldi zaten. Yine öyle coşkuluydu ki, ellerini ovuşturdu. –Hanım, bir sabah ne yapalım, biliyor musun, dedi. –Ne yapalım, diye somurttu Gülşen. –Yahu işte, dedi, işte, anla bakalım, ne yapmadık bunca zamandır? Söyle bakalım? –Ne bileyim ben, diye yarım ağız güldü Gülşen. Ne yapıyoruz ki zaten, bana kalsa, hiçbir şey yapmadık. –Yok yok, öyle deme, dedi Mustafa Öğretmen, bunu dedikten sonra da, uzanıp radyonun ayarıyla oynadı, biraz daha neşeli bir şeyler bulunca doğrulup yine oturduğu yerde ellerini çırptı.

Gülşen'in sinirleri bozuldu. Bozulunca, kadın kalkıp radyoyu kapattı hırsla. Kocası, anlam veremedi buna. –Ne oluyor, dedi. –Ne olacak, çocuklar hapiste, bir göbek atmadığın kaldı şurada, dedi Gülşen. Mustafa Öğretmen'in canı sıkıldı. Böyle zamanlarda hep yaptığı gibi, kulağının arkasını kaşıdı uzun uzun. Ne diyeceğini bilemiyor gibi görünüyordu. Çayından bir yudum aldı, bardağı bırakınca ağzından buhar çıktı bir parça. –Olur mu yahu, dedi, sen şimdi neden öyle söyledin ki? Sen sanıyor musun ki bu iş benim umurumda değil?

Kaşlarını çatmıştı. Bir zaman, bir şeyler düşündü, yüzünün üstünden bir dalga gelip geçti, öyle tuhaftı ki, sanki içinde, derisinin altında mor bir su dalgalanıyordu. Bu renkli su, sıcak su, yanaklarının içinden aktı, burnunu boyadı, sonra boğazından indi, aşağıya uzandı, orada kayboldu. –Bir şey sandığım yok, dedi Gülşen. Benim bir şey sandığım yok da senin bu keyfin garibime gidiyor. Benim, çocuklara bir şey olacak diye ödüm kopuyor, gözüme

uyku girmiyor, sen neredeyse oynayacaksın. –Ama, diye kekeledi Mustafa Öğretmen, ama bununla ne ilgisi var, yani o başka bu başka, bence rahat ol sen, çocuklara hiçbir şey olmayacak. Neden dersen? –Neden, diye araya girdi Gülşen. Mustafa Öğretmen durup bir parça düşündü. –Neden dersen, diye yineledi, cezaları kesinleşti. Çocukları öldürecek olsalardı görmemize izin de vermezlerdi. Ama gördük. Bundan sonra yine davalar olacak. Biraz zaman alacak ama çıkacaklar. Yani çıkacaklar. O zaman da, bizim dışarıda sağ kalmamız, güçlü kalmamız gerek. Anlıyor musun? Ayrıca... Ne demiş, *sen yanmasan... ben yanmasam...*

O şiir okumaya başlayınca, Gülşen'in yeniden tepesi attı, bardağını hırsla bıraktı masaya kalktı, hırkasını bırakmadı gerçi ama hemen ayakkabılarını giydi. –Hadi bakalım, diye bağırdı ters ters.

Dışarıya çıktılar. Hava iyice aydınlanmış, ormanın sesi azalmıştı. Birden, Gülşen kapıyı açınca KARAGÖZ çıkıp geldi, öyle gökyüzünden inmiş gibiydi. Beyaz, açık ağzı kırmızı diliyle, neredeyse gülümseyerek bir Gülşen'e, bir Mustafa Öğretmen'e bakıyordu.

40.

KARAGÖZ'ü görünce yeniden neşelendi Mustafa Öğretmen. Eğilip hayvanı kucakladı, kaldırmak istedi ama yapamadı bunu. –Ulan, nerelerdesin bakalım, dedi. Sonra sevdi biraz ama sevince KARAGÖZ pek memnun olmadı bundan, adamın elinden kurtulur kurtulmaz biraz uzaklaştı, sonra dönüp yine gülümseyerek baktı. –Anladı ya, Aynur'a gideceğimizi anladı, ondan böyle yapıyor, dedi Gülşen. –Ya, öyle mi dersin, dedi Mustafa Öğretmen. Öyleyse alalım onu da? –Olur mu ki, dedi Gülşen. –Bir yolunu buluruz, dedi Mustafa Öğretmen, ama daha sonra, şimdi bir bakalım durumlara da, daha sonra onu da götürürüz, dedi. Sonra KARAGÖZ'ü yanına çağırdı. O zaman inanılmaz bir şey oldu, o demin huysuzlanan köpek gitti, yerine munis, pamuk gibi sessiz bir yumak geldi, Mustafa'nın kucağına çıktı. Bu sırada Gülşen de gülümseyerek kapıyı kapattı, keyfi yerine gelmişti.

Havanın içinde, sarı parlak bir ışık belirmişti bu sırada. Bunlar birlikte yine aşağıya doğru yürüdüler, dolmuşa bindiler, başlarını birer yana devirip uyudular, konuşmadılar hiç. Gülşen. Gülşen. Bazı zamanlar, gözünün bir yanından sıcak bir yaş geliyordu. Tomurcuklanmış bir damla, bir yanından çıkıp süzülüyor. Yanağından aşağıya iniyordu. Hem, güya uyuyordu. Geceleri de öyleydi, düşünecek o kadar çok şeyi vardı ki, bu düşüncelerle birlikte, bunların sıra sıra birbirini izlemesiyle birlikte, öyle tuhaf bir şey oluyordu ki, içinde bir yarış başlıyordu adeta, yattığı yerde yorgun düşüyordu. Soluk soluğa kalıyordu. Ne yapacağını bilemiyordu böyle zamanlarda. Böylece her günü tuhaf bir çaresizlik içinde başlıyordu. Yorgunlukla uyanıyor. Anlam veremediği, içinden çıkamadığı bu halle geçiriyordu bütün günü.

Böylece, gündüz düşleri başlamıştı. Sobanın arkasında uyukladığı zaman. İşlerini yoluna koyup. Biraz nakışlarına bakıp. Dikişlerini deneyip oturduğu zaman. O zaman bir yorgunluk çöküyordu üzerine. Düşlerle, hayallerle karışık bir yorgunluk. Bazen bir karakura iniyordu. O zaman sıçrayıp ter içinde sobanın arkasından

kalkıp çıkıyor. Lanet kör şeytana, diyerek dualar okuyordu. Biraz ferahlıyordu o zaman.

Aynur aklına geliyordu sık sık. Kız, o kadar zayıftı ki, yani sanki birinin başında durup özel olarak ilgilenmesi, ne zaman ne yiyeceğini saptaması gerekiyordu. Aynur. Aynur. Onun aklına yemek yemek gelmezdi hiç. Ya da Gülşen'e öyle gelirdi. Kız, unuturdu yemeyi. Gerçi bazen, kaz etiyle bulgur pilavı yaptıkları zaman örneğin. O zaman havalara uçardı Aynur. Ya da, Gülşen zaman zaman aklına eser de pandispanya yapardı, hasuta karıştırırdı. Bu noktada, Aynur için fark etmezdi, havalara uçarak, sanırsın dünyanın en güzel günüdür, coşkuyla karşılardı bunu. Çayını koyar, tatlısının önüne oturur. Kendinden geçerek yerdi bunları. Ama ne zaman? Yapılırsa. Yoksa dünyada aklına gelmezdi. Abla, bana baksana, abla, kız valla eline sağlık, derdi. Gözleri açık çakır rengiyle parlardı, yanakları kızarırdı.

Böylece, uyuklayarak koca köy yolunu, Ç. Gölü çevresini geçtiler. Gerçi yolun çukurlarına girdikçe Gülşen'in başı cama çarpıp duruyordu ama. Yine de zaman çabuk geçiyordu. Yollar hızla alınıyordu. K.'de dolmuştan indikleri zaman, Gülşen birden uyanmış gibi yaptı, Mustafa Öğretmen'i kolundan tutup çekti, birlikte hızla indiler arabadan.

41.

Bu sırada, K.'nin içinde yine tuhaf kızıl bir ışık dolanmaya başlamıştı. Kente indikleri zaman, tabii önce gidip Toprak'ı bulmaları gerekiyordu. Daha önce, Aynur'u ziyaret ettikleri zaman Toprak dönüşte sıkı sıkı tembihlemişti Mustafa Öğretmen'e, dayımı görmeye ablamla geldiğiniz zaman, beni mutlaka alacaksınız enişte, demişti. Mustafa Öğretmen de gülümseyerek karşılamıştı onu. Elbette yahu, elbette, diye yinelemişti durmadan.

Böylece, hava serindi henüz, dolmuştan indikleri zaman bir ürperti geçti Gülşen'in içinden. Hırkasının önünü kapattı iyice, kocasının koluna girdi. Ama Mustafa Öğretmen şaşkınlık içindeydi sanki, durup çevreye bakıyordu öyle. Gülşen durdu. –Yahu ne oluyorsun, dedi, hadi, nereden gideceksek söyle de gidelim.

Bunu duyunca, kendine gelir gibi oldu Mustafa Öğretmen. Daha doğrusu uyandı, uykudan uyanır gibi oldu. –Tamam, evet, evet, şimdi hanım, şu taraftan gideceğiz, dedi, çevreyi tanımaya çalışır gibi bir hali vardı. Ama açıldı sonra. Böylece çarşının içinden geçtiler, ara sokaklara girdiler, o zaman K.'nın içinde bu arka sokaklara ulaşmak için pek dolaşmak gerekirdi. Sonra, eski kilise yoluyla kaleye giden sokaklardan geçilir. Ancak o zaman sokaklar birden boşaldığı için, bambaşka bir dünyaya girilmiş olurdu. Gülşen gerçi Toprak'a tuttukları evi hep merak ediyordu ama bu sene yeni eve hiç gelmemişti.

Bir zaman sonra kent merkezindeki kalabalığı geride bıraktılar, bir ara yanlarından bir at arabası geçti, arabanın kasasından saman parçaları düştü. Açık sarı, çok güzel saman balyaları hayal etti Gülşen. Bununla birlikte eski zamanları anımsadı yine. Daha o zaman Mustafa'yla evlenmemişlerdi. Fındık'ın deyişiyle, Mustafa'ya varmadan önce. Ah ah, insan tüm acılara, yokluklara karşın, yine en iyi zamanlarını çocuklukta yaşıyor. Çocukluk gibisi var mı? Yok. O altın rengi saman balyalarını anımsıyor. Herkesin, otuz nüfusun bir arada yaşadığı eski evi, hepsinin canla başla çalıştığı engin, serin tarlalarla bahçeleri. Yaz akşamları, biçinde yani, biçin akşamları

bir araya toplandıkları zaman. Jilet'i anımsıyordu. O yoksul, dişsiz zayıf Jilet. Toplandıkları zaman birden nasıl keyfe gelip de. Milletin neşesi oluverirdi.

Kiminin tırpan sallamaktan eli kanamış olurdu, kimi tarlada yılan soktuğu için biraz gururla aksayarak gelip oturur, kimi bebeği kucağında. Çalıp söyleyenler olurdu. Böyle zamanlarda Jilet'in içkiyi nereden bulduğu ya da gidip ne ara içtiği anlaşılamazdı. Jilet yavaş yavaş gözleri kızarıp kaymakla neşelenir, ortada biraz asabi ama gülünç. Gülünç. Bir Beberuhi gibi dolanmaya başlardı. Zaten. Rahmetli. Yerinde duramaz, oturamaz biriydi.

Çocukların koynundan, sırtından işte böyle sarı, altın sarısı saman parçaları dökülürdü. Gün boyu tarla boylarında, güneşin altında dolanıp su taşıdıkları, kaz otardıkları için. Kaşlarına kadar terlemiş, sararmış olurlardı da. İşte o zamanki kafalarıyla, bana mısın demezlerdi. Şimdi bu işleri kime yaptırabilirsin? Kimi güneş altında tarlaya sürebilirsin?

42.

Bu sırada yine o gri taş sokaklardan geçerek eve geldiler, kapıyı çaldılar, bir zaman beklediler de nice sonra Ece açtı. Ece. Ece onları görünce öyle sevindi ki, ellerini ağzına götürdü önce, çığlık attı, sonra Gülşen'in boynuna sarıldı. Gülşen onu orada görünce şaşırdı ya, ne diyeceğini bilemedi. Geçtiler içeriye. –Kızım, baban seni öldürecek, haberin olsun, dedi Gülşen. Öyle korkmuş görünüyordu ki, sanki Kadir Ağa elindeki o tüfekle, Atalay'ın o gümüş sırmalı, çelik çiftesiyle şimdi kapıdan içeri girecekti de. Namluyu doğrultup bu evin içinde kızını kurşun marifetiyle parçalara ayıracaktı. –Vallahi öyle, diye yineledi, tüfeksiz gezmez oldu. Ne yaptı etti o yeni komutanı da peşine taktı, avcı gibi, kiralık katil gibi bir şey oldu. En başta da seni öldürecek. Ece bunları duyunca sarsıldı bir an için, oturacak yer aradı, vazgeçti. Gözleri dolmuştu. Ama toparlandı sonra, gülümsedi, Gülşen'le Mustafa'ya birer sandalye gösterdi. –Yok o artık beni bulamaz ya, ben ona değil anneme üzülüyorum, dedi. Annem nasıl, siz onu söyleyin bana asıl. –O iyi, diye birden araya girdi Mustafa Öğretmen. Yine birden, birden keyfi yerine gelmiş gibiydi. Sanırsın aklına güzel mi güzel bir şey gelmiş. –O iyi yazık, ne olacak, değil mi hanım? –Bilemem, dedi Gülşen, neden iyi olsun ki, işte her zamanki gibi, başı önünde, örgüsü elinde. Ya buğday ayıklar ya örgü örer senin annen, kışın çocuk kayboldu gitti, şimdi de sen kaçtın. Siz, siz ananızı düşünecek olsaydınız... Neyse. –Neyse, diye araya girdi Mustafa Öğretmen. Tatsızlık çıkmasın ister gibiydi. Ama öyle olmadı, o hemen atılıp, neyse, diye konuyu kapatınca Gülşen yine öfkelendi. –Bir de annem nasıl diye soruyorsun, dedi, nasıl olacak. Bir düşün bakalım nasıl olabilir senin annen?

Ece utandı, Gülşen'e öyle hak verdi ki, gözünde ağır, düşmek yok olmak bilmeyen bir damla yaş belirdi. Bu sırada Toprak banyodan çıktı. –Siz miydiniz, diye zorlukla güldü. Kapı çalındığı zaman saklanmıştı ya, ablasıyla enişteşinin geldiğini anlayınca, bu kere yüzündeki morlukları, çizikleri nasıl saklayacağını bilemediğinden beklemişti içeride. Gülşen onu görünce ayağa kalktı, sendeledi,

o öyle olunca Mustafa Öğretmen de ayağa kalktı, karısını tuttu. –Korkmayın, bir şeyim yok, iyiyim, dedi Toprak, uzanıp ablasına sarıldı.

Sonra onlara başlarına gelenleri anlattılar sırayla. K.'nin içinde dolaşmaya nasıl çıktıklarını, sonra çarşının içindeki o kalabalığı, çay bahçesini. O gün kent merkezinde birine bir at arabasının çarptığını söylüyorlardı. Çok tuhaf bir kazaymış, atlar birden akıllanmış sanki, sonra öteden beri öfke duydukları birinin üzerine, öyle kasten, yönlerini değiştirerek yürümüşlerdi. Zavallı adam, neye uğradığını anlamadan nalların altında kalmıştı. Sonra, Toprak'ı çay bahçesinden alıp götüren emekli polisin, okuldaki bir çocuğun babası olduğu anlaşılmıştı. Sonra o gece başka tuhaf şeyler de olmuş. Ece onların peşinden koşarken tuhaf kılıklı, orta yaşlı, göbekli, soylu birine çarpmıştı. Adam ak eldivenli elini zarafetle uzatarak Ece'yi yerden kaldırmış. Sonra çarşıdaki tarihi binalardan birine girmişti. –Biraz dayak yedim ama olsun, neyse, kolay kaçtım oradan, bana kalırsa, biraz sorunlu biri o, bir daha benim peşime düşeceğini sanmam. Düşse de, bu kadar beceriksiz olduğuna göre yine kaçarım.

Rahatlamış gibiydi. –Okuluna gitmiyor musun sen, diye kızdı Gülşen. Yüzü hâlâ kıpkırmızıydı. Elleri titriyordu. –Okul mu kaldı abla, dedi Toprak. Ama karneler için açılacakmış bir iki günlüğüne, biz de gedeceğiz elbette.

43.

Bundan sonra, henüz erken olduğu için, yine Ece erkenden uyanmış, ocağın üstünde çay demlemişti, masanın çevresine oturup bardakları dağıttıkları zaman Mustafa Öğretmen sevindi. –Oo, çayımız da var, dedi, bugün, şimdi dinleyin çocuklar, bugün Orhan'ı görmeye gideceğiz. Ona da elbette aldığımız don gömlek bir şeyler var, ayrıca birkaç da kitap götüreceğim. Çantasını kucağına alıp açtı, bu çantanın içinden iki küçük kitap çıkardı. Bu kitaplar gerçekten o kadar inceydiler ki, demir parmaklıkların arasından kolaylıkla içeriye, Orhan'a uzatılabilirlerdi. Dikkat çekmeden. *Horla. Küçücük.* –Bunlara çok sevinecek, diye devam etti. Gerçi ikisini de okudu, hem de kaç kere. Ama olsun. Olsun. Çocuklar, biliyor musunuz, iyi bir hikâyeyi okumakla bitiremezsiniz. O orada, yanı başınızdaki kitaplıkta sanki sizi bekledikçe yenilenir. Zamana ayak uydurur. Bir zamanlar, bir köyde geçtiğini düşünerek okuduğunuz hikâye, bir bakarsınız, meğer bambaşka bir şey. Bambaşka. Bu o kadar büyüleyici bir şeydir ki, kitaplıklarımız bu nedenle vardır.

Çayından bir yudum aldı. –Böyle, dedi, kimsenin böyle şeyler dinleyecek havada olmadığını anlayınca. Canı sıkıldı. Yüzünü buruşturarak kalktı. Kitapları içine koyarak çantasının fermuarını çekti. –Yine de Orhan bu kitaplara sevinecek, dedi, en azından, çıkana kadar yanında durur. Biz, biz, kalkın da yavaş yavaş gidelim. Sonra kalabalık olur.

Kalktılar. Ece de hazırlandı bu kere. Elbisesini sabahtan giymişti ya, saçını başını düzeltti. Toprak da başını kapatacak şekilde bir ince eşofman aldı üzerine. Gülşen de çantasını koluna taktı, çıktılar. Çarşıyı geçtikleri sırada, Gülşen durup durup vitrinlere bakıyordu ya, aklına geleni alıp götürmek istiyordu oğluna. Kısa kollu gömlekler, Şile bezinden yapılmış, yakasız ak gömlekler, ak derin yakalı atletler, sonra bir şeyler yesin istiyordu, yine bir parça baklava aldılar, dükkânlardan birinde beyaz lahana sarması gördü Gülşen. Bunu öyle çok canı çekti ki, görür görmez içeriye girdi, bir kadın vardı içeride. –Ben yaptım, dedi sarmayı göstererek, bunlar

öyle ince sarılmış, birer kalem gibi ak parlak öyle iştahlı duruyorlardı ki, kadın övünür gibiydi eseriyle. Sanırsın satmayacak. Hem de satmaya kıyamayacak. –Karabiberi bol mudur, diye sordu Gülşen. –Abla bir tane alda tadına bak istersen, dedi kadın, gözleri ışıldıyordu. Dişsiz ağzından sesi bir ıslık gibi çıkıyordu. Lahanaları iyice sardırarak aldı, çantasına koyup çıktı.

Cezaevinin görüş kapısına geldikleri zaman şaşkınlık içerisinde kalakaldılar. Öyle kalabalıktı ki, bütün bir günü sırada geçireceklerini anlayınca omuzları düştü. –Biz yine bir yer bulalım da bekleyelim, dedi Mustafa Öğretmen. Geçip kapıdaki görevliye adını yazdırdı. –Üç saati bulur, dedi adam bıyıklarının altından. Hemşerim, üç saati bulur.

Böylece yine traverslerin yanına gittiler, Mustafa Öğretmen yine uzandı otların arasına. Canı kitap okumak istemedi nedense, gözlerini önce gökyüzüne dikti, sonra kapattı, kapanan gözlerinin içinde soyut, şeffaf balıklar, denizanaları yüzmeye başladı hemen. Açık, köpüklü, açık mavi bir deniz, sallanıp duran, beşik gibi salınan yıldızlı bir deniz.

44.

Bu arada yeni trenler geliyordu elbette. Gece boyunca demir tekerleklerin takırtısıyla şişmiş, kızarmış gözlerini açarak. Sanırsın uyumuş da uyanıyor. Vagon kapılarından, pencerelerden başlarını çıkararak gerinen yolcular, trenden indikleri zaman içlerine yeni bir şey girmiş, yeni bir güç ve kuvvet peyda olmuş gibi. Perondа çalak, uyanık yürümeye başlarlar. Hamallar, arabacılar sıraya girmişlerdir. Anarşi dönemi olduğu için askerler dört bir yana silahlarıyla birlikte dağılmış kol gezmektedir. Devriye gezmektedir. Süngü uçları görünmektedir kalabalığın üstünde. Arada, peron bacalarının deliklerinden sızan güneş kılıçlarına denk gelirse. Bu süngü uçları silinip parlatıldığı ve harbiyle ve yağla temizlendiği için ışıl ışıl görünmektedir. Yine de, peron her zaman temizlenir. Mehmet, bir işi de bu olduğu için, her sabah temizlikçileri yanına çağırır, paspasların yıkanıp yıkanmadığına bakar, bundan sonra peronun arapsabunuyla silinmesi başlar. Bu temizliğe bazı günler ara verilir. Özellikle DOĞU EKSPRESİ'nin gelişinden bir gün sonrası. Neden, çünkü insan oldukları için biraz dinlenmek temizlikçilerin de hakkıdır.

Ama anarşi dönemidir bu dönem. Anarşi. Daha geçen gün başkentin ortasında, bir kupa arabasının içinde Saray'ın önde gelenlerinden biri, bir kont öldürülmüştür. Normalde, böyle faili meçhul cinayetlere kurban gidenlerin yüzüne bakılmaz. Sağcı ve solcu çeteler uzaktan birbirlerinin kahvesini tarar. Ya da falanca okulun öğrenci liderlerinden biri evinde, kitap okuduğu sırada boğazlanır, bunları kaldırır atar. Dosyalarını da şöyle bir yalandan inceledikten sonra kapatırlar. Ama kupa arabasının içinde bir kontun vahşice başından vurularak öldürülmesi affedilebilecek bir şey değildir.

O nedenle önlemler tüm yurtta sıkılaştırılmıştı. Böylece namlular kalabalığın üstünde birer kılıç gibi dolaşıyordu. Kılıçtan, çelikten birer göz gibi. Trenler de ülke içinde sürekli yer değiştiren, seyahat eden ya da sürgüne yollananları taşıyıp duruyordu. Örneğin, başkentte duayen bir gazeteci vardı. Bu kişi, zaten ailesi

yolundan varlıklı ve saygıdeğer bir kişiydi. Bir soyluydu. Büyük bir konakta otururdu, evinde uşakları, hizmetçi ve aşçıları kalırdı. Eve girip çıkanın da haddi hesabı yoktu. Ama önemli kişilerdi bunlar. Gazeteci bir anlamda Saray'ın ve soylu sınıfın sesi olmuştu. Vitrini. Yani onun yazıları yarı resmi nitelik taşırdı. Ama bir gün o da öldürülen bir eleştirmeni savununca yalnız kaldı. Saray önce onunla iletişime mesafe koydu, sessizlik başladı. Herkes bilir ki, politikada sessizlik, birtakım tasarıların yapıldığı anlamına gelir. İşte bu sessiz çağ sırasında Saray onun hakkında bir sürgün kararı hazırladı. Ama ona bir iyilik yaptılar, onu mahkemeye çıkarmadılar. Çıkarsalardı o, yollanacağı Sibirya'dan büyük olasılıkla dönemeyecekti. Neyse. Anarşi döneminde böyle şeyler olur. Böyle varlıklı ve güngörmüş kimseler de gidip geliyordu bu trenlerde. Pahalı saatlerini valizlerinin en gizli yerlerine saklıyor. Perona indikleri zaman toz yutmamak için temiz mendilleriyle ağızlarını kapatıyorlardı. Ve kadınlar da kabarık eteklerini iki yandan tutarak demir basamakları iniyorlardı.

Neden sonra, peşlerine hamallarını takarak K. sokaklarında dolaşmaya başlıyorlardı. Trenlerin yanaştığı günler, akşamüstleri, çarşının içinde bir şenlik başlamış oluyordu. Piyer'in geldiği akşamki gibi oluyordu yani.

45.

O geceden sonra bir daha Nataşa'yı görmemişti Piyer. Ama zaten buna niyeti de yoktu. Kıza verdiği bazı sözler vardı. Kuşkusuz, önce bu sözleri yerine getirecekti. Babası. Şu sıralar aklını yavaş yavaş yitirmeye başladığı için, aklına geldiğinde gözlerinin dolmasına neden olan zavallı babası. Piyer'e centilmenlik hakkında pek çok şey öğretmişti. Çok küçük yaşlarda hem de. O kış, Moskova'da bulunuyorlardı. Piyer'in eğitimine başlanacaktı. Bir süre önce piyanoya başlamıştı zaten. Bununla birlikte, Piyer'in sanat tarihi öğrenmesini istiyordu babası. Bundan bir iki yıl önce, bu düşünce belirdiği zaman yani, soruşturmuş, sanat tarihi alanında genç parlak bir eleştirmenin adını öğrenmişti. Giotto konusunda uzmandı. Estetik yazıları ve edebiyat eleştirileri kaleme alan bu zat ne yazık ki başkentin göbeğinde öldürülünce, adamcağız sanat tarihiyle edebiyat eleştirisinin tehlikeli bir alan olduğunu düşünmüş, böylece bu tasarısından vazgeçmişti.

Yine, aynı yıl centilmenlik çalışmaları başlamıştı. Dolayısıyla Piyer için, genç bir kadına verilmiş bir söz, bir centilmen için namus meselesidir. Bunu aklından hiç çıkarmıyordu. Piyer. Piyer. İşte şimdi, Nataşa için bir şeyler yapmanın zamanı gelmişti. Cezaevine gidecek, kızın kardeşinin kırbaç cezasının kaldırılması için, babasının selamıyla ricacı olacaktı. O dönemde Piyer henüz çok kimse tarafından bilinen biri değildi. Ama babası tüm ülkede tanınırdı. Onun rica mektupları, yani, halk ağzıyla söylersek, iş görürdü. –Bu kızı seviyor musun, oğlum, diye sormuştu babası. –Evet, babacığım, demişti Piyer. Henüz onun bana ilgisinin olup olmadığını bilmiyorum. Ama ben onu bütün kalbimle seviyorum. Pek varlıklı bir aile sayılmazlar. Babasının K. yakınlarındaki büyük çiftliği eski günlerini ne yazık ki koruyamıyor. Yine de, ne de olsa, soylu bir aile. Bu durum Nataşa'nın da her hareketine sinmiş görünüyor. –Kız hakkında, diye kesmişti babası, bazı hoş olmayan şeyler duydum, üstüne vazife olmayan konularda çok konuşuyormuş sözgelimi... Bu son cümledeki imayı anlamamak olanaklı değildi elbette. Na-

taşa o zamanın devrimci gençlerine yakınlık duyuyordu. Gerçi o zamanlar ergenliğini yaşamaktaydı ama neşeli ve pervasız tavrında insanı ona doğru çeken sicim gibi bir etki vardı. Görünmez bir güç. Bir koku, onu gördüğü zaman Piyer'i ağlatacak denli etkiliyor, mahvediyordu.

Giyinirken, keyfi yerine geldiği için, aklından geçen bu düşüncelerin etkisiyle gülümsemeye başlamıştı. Mektubunu cebine koydu, konaktan çıktığı zaman arabası onu bekliyordu. Hemen bindi, o binince atlar da hareket etti.

Sıcak bir hava vardı. A. Ovası'ndan bu yana yarpuz kokuşlu bir rüzgâr esiyordu. Bir zaman boş sokaklardan geçtiler, hayvanların nal sesleri bu sokakları takırtıya boğuyordu. Ama sonra kalabalık başladı, hem yavaşlamaları gerekti hem sesler kayboldu. Cezaevinin önünde durdukları zaman Piyer muhafızlara seslendi, kendisini müdürün yanına götürmelerini istedi onlardan. Onlar da o görkemli arabanın, o soylu beyefendinin görüntüsünü hayranlıkla izleyerek. Piyer'in emirlerini hemen yerine getirdiler.

46.

Cezaevi müdürünün yanından çıktıktan sonra. Oysa bir cezaevi müdürü nedir ki, bu işleri hiç bu yolculuklara katlanmadan da yapabilirdiniz. Değil mi? Müdüre bir pusulanın gitmesi yeterlidir. Ama Piyer artık, daha önce de belirttiğimiz nedenlerden dolayı, soylu ve zenginlere has bu ayrıcalıkları ve kısa yolları kullanmak istemiyordu. Feragat. Feragat. Bu düşünce usuldan başlamış, giderek tüm benliğini ele geçirmişti. Henüz eyleme geçmiş sayılmazdı. Ama içten içe biliyordu ki gelecek bu feragat düşüncesiyle biçimlenecektir. Evet. Müdürün yanından çıktıktan sonra, çocuğu görmek istediği için açıkgörüşe geçti, kalabalığın arasında askerlerin yardımıyla kendisine yol açtı, demir parmaklıkların önünde Nataşa'nın sevgili kardeşini beklemeye başladı.

İçerisi ana baba günüydü. Havasızlık, ter ve çiş kokusu yüzünden soluk alamıyordu Piyer.

Bu sırada Orhan'ı gördü. Orhan iyice zayıf, moralsiz, sallana sallana geldi, demir parmaklıkların karşısında oturdu. Piyer'le karşılıklı oturmuşlardı gerçi. Ama onu görmemiş gibiydi. –Sizin, sizin, diye başladı Piyer, *mon cher.* Sizin Nataşanız ve aslında benim... Benim... Ne diyeceğini bilemiyordu sanki. Terlemişti iyice. Yeleğinin cebine elini soktu, bir mendil çıkardı, alnını tombul, kızarmış yanaklarını sildi.

Gülşen, Mustafa, Ece ve Toprak geldiği zaman, gelip tepesinde dikildikleri zaman, hiçbir şey anlamadı Piyer. Başını kaldırdı, o başörtülü köylü kadınının kendisiyle aynı tabureye oturduğunu görünce dehşete kapıldı. Kapılınca da birden çözüldü, bir toz bulutu gibi havaya saçılıp gözden kayboldu.

İçeride korkunç bir uğultu vardı. Yumurta kokusu alıyordu Gülşen, bu nedenle midesi de bulanıyordu ama. Şimdi bunu düşünecek değildi elbette. –Canım, canım, diye bağırdı oğlunu görünce. Gözyaşlarına boğulmuştu. Orhan da duygulandı. –Anne, yapma böyle, dedi. Ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Neden dersen. Efendim. Hapishanede, özellikle böyle görüşlerde ağlamanın

vebali büyüktür. Sonrası da kötüdür. O gözyaşı, sonu yokmuş gibi günlerce sızım sızım sızlar, akıp gitmek için fırsat kollar. İnsanı kurutur. Kurutur. Hapishanede insanın tek uğraşı düşünmektir. Gerisi boş. Düşünmek de en büyük ve de en ağır iştir. Bu nedenle, bu düşünceyi iyice çığırdan çıkaracak bunun gibi ağlamalardan uzak durmak en iyisidir.

Böylece, Mustafa Öğretmen de karısını uyarınca, Gülşen biraz sakinleşti. Baklavasını, beyaz lahana sarmasını çıkardı oğluna uzattı, sonra, illa gözümün önünde bir lokma da olsa yiyeceksin, diye tutturdu. Orhan da paketleri açtı, annesinin getirdiklerinden yedi konuşurken. Sonra. Sonra köyde birkaç yaprak mafiş ve lokma pişirmişti Gülşen. Zeynep'le beraber cadı yapmışlardı. Orhan özellikle cadıya öyle sevinmişti ki, baktıkça güldü. Dereden tepeden konuştular. Orhan, bir dertlerinin olmadığını söyledi, annesini avuttu. Derken Mustafa Öğretmen, yine birden aklına geldiği için çantasını açtı. *Horla* ile *Küçücük*'ü çıkardı verdi oğluna. Orhan buna da çok sevindi. –Biz de burada arkadaşlarla günlerdir *Savaş ve Barış*'ı okuyup tartışıyoruz baba, dedi. Roman kahramanlarının gerçek insanlar kadar gerçek olduğu konusunda anlaşmış gibiyiz.

47.

Böyle bir şey elbette olanaklı değildir. Yani, roman kahramanları kesinlikle, bunu derste çocuklara da anlatırdı Mustafa Öğretmen. Yazarın hayal gücünden ibarettir. Yazar onu, hikâyesinin bir zorunluluğu olduğu için, en ince ayrıntısına kadar düşünmüştür, değil mi? Onun ayrıntılarına girmiştir. Bizim önümüzde olan, yani bizim, okurların gördüğü bir nevi, buzdağının görünen yüzüdür. Neden? Geri kalanına bizden çok yazarın gereksinimi vardır da onun için. Kahramanını işte onlar gibi, Orhan ve arkadaşları gibi "gerçek" olarak görmeleri için yapar bunu. Bayağı etli, kanlı olmasını ister. Etsiz, kansız kahraman ancak bir teoriden ibarettir. Evet. Bunu çok zaman, katıldığı konuşmalarda da dile getiriyordu da. O zaman, yahu sen şairsin, ne karışırsın roman işine, diyerek alaya alırlardı onu. Hiç, hiç dinlemezlerdi. Şair olduğu için. Olabilir. Şiir ve roman ayrı gezegenlerden gelmiş olabilir. Bu, bir kere şiire bulaşmış bir insanın, bir daha roman sorunlarıyla ilgilenmesini yasaklar mı? Geçelim. Romanı, yazarının salt kuru bir görüşü haline getirmek istiyorlar. Roman okunsun bilgi versin, büyük teoriler dünya görüşleri ve hikmetli zırvalarla dolsun ki anlaşılmasın. Neden efendim? Bir roman, bir hikâye okurlarını işte bu çocukları etkilediği kadar etkilese, bundan büyük başarı mı olur?

Tabii, konu *Savaş ve Barış*'a geldiği için, o yüce Tolstoy'u haksız bulabilir miydi bakalım? Sakallı Tolstoy. Ama bir kere, yani ilkin şiir yazdığı için, bir kere baştan kaybetmişti Mustafa Öğretmen. Maalesef, şaire deli gözüyle bakılması konusu da hiç mi hiç eskimemişti. Herkes. Herkes böyle bakardı. Herkes. Şairin kendisi de. İşte, kendisine deli diyemediği için böyle oluyordu ya. Neyse.

Yine de, yani kahramanların gerçek oluşu bir yanılsama da olsa yani, bu da bir şey değil miydi? Yani diyelim bir romanı açıyorsunuz. Bir kahraman size o kadar dokunuyor ki, onu artık aileden biri, bir arkadaşınız olarak görmekten alamıyorsunuz kendinizi. Romanı bıraksanız da onu, sözgelimi Çiçikov'u yanınızda taşıyorsunuz. Neden? Çünkü sıkıştığınızda anımsayacaksınız onu. Sorular

soracaksınız. Başınızı çevirip ona bakacak ve. Söyler misin, Çiçikov, bu köylülerin hali ne olacak, diye soracaksınız. O da sizi gerçekten yanıtlayacak. Az şey midir bu? İşte, onun sizde yarattığı değişim, yenilik gerçek olduğuna göre, artık bu türden roman kahramanlarına da gerçek diyebiliriz. Neden? Gerçek bir insana etki ettiği için. Bizim bu somut yaşamımıza dokunma becerisini gösterebildiği için.

Ama işte her roman kahramanı için bu söylenemezdi. Kimileri salt bir düşünceden ibaret olurdu. Böyle romanların yazarları pek çok şey bilirdi. O bildiklerini de lütuf gibi yazarlardı. Ah ah.

Görüşten çıktıkları zaman, Gülşen rahatlamıştı iyice. –Aynur'u da görseydik, Aynurumu da görseydik ya, dedi Gülşen. –O haftaya, dedi Mustafa Öğretmen. Aynı zamana denk getirmiyorlar, ne yapalım, dedi. Ama sen onun için canını sıkma. O zaman KARAGÖZ'ü de alıp geleceğiz.

48.

Hikâye

Evet. Kahramanların gerçekliği ve dönüşümü hakkında. Zamanında, bildiğiniz gibi, Allah, Şeytan'ın pek gücüne gidecek bir iş yapmaya karar vermişti. Kuşkusuz, Şeytan'ın gücüne gidecek iş, hayırlı bir iştir. Güzel ve yakışıklı Allah da, hayırsız bir iş yapacak değil. İnsanı yaratmaya ve yarattıklarının en şereflisi kılmaya karar vermişti. Böylece, Azrail'in getirdiği çamurla Âdem'i yaptı, sonra çamurun kuruması için onu sessiz bir köşede. Bu köşenin cennetin ağaçsız, rüzgârsız bir tepesi olduğunu söylerler. Tam kırk yıl bekletti. Tabii, meleklerine Âdem hakkında bilgi vermiş olduğu için, bu kırk yılı herkes heyecanla bekledi. Çünkü neden, içlerinden en şereflisi doğacak. Doğup kanlı canlı aralarına karışacak.

Ancak, Şeytan kafayı takınıştı bu işe. Gidip gelip çamur Âdem'in göğsüne vuruyor. Kapıyı çalar gibi yapıyordu. Tık tık. Tık tık. Ama çamurdan bir türlü ses gelmiyordu. Sonra dönüp arkadaşlarına haset içinde sesleniyordu. –Bakın, diyordu, görüyor musunuz? Bu mudur en şereflimiz olacak kişi? Bu konuşamayan, kıpırdayamayan, bir kerecik olsun soluk alamayan kişi midir? Hadi canım. Bunun kendine yararı yok.

Sonra, nasıl olsa onun kırk yıl sonra uyanıp kalkacağını biliyordu. Bir gün gidip eğildi kulağına, Âdem'e Cennet hakkında olmadık yalanlarla dolu bir hikâye anlattı. Bu Cennet hikâyesinin ayrıntılarını bilmiyoruz. Ama içeriğini biliyoruz: Şeytan'ın kendisi, bu öykünün ana kahramanıydı. Onun tasarımına göre çok daha farklı bir Cennet vardı bu yanda; korkunç cezalar, irinli sular, yani öyleydi ki, Şeytan'ın sözünden çıkmamak için mucize gerekirdi. Çıkanlarıysa işte o korkunç cezalarla irinli sularda boğum boğum boğulmak bekliyordu. Yani, herhangi biri için, ey Âdem, ve senin için, bu tarafa gelmenin hiç mi hiç anlamı yok, demeye getiriyordu. Gelme, doğma, diyordu yani.

Elbette, unutmamak gerekir ki, hikâyelerin iyi, temiz, güzel bir dille, okunaklı bir dille anlatılması gerekir. Bunun yanında, yine

de her zaman, okurun hikâyeler hakkındaki yorumları önemlidir. Şeytan'ın hikâyesini hiç onun kastettiği gibi anlamamıştı Âdem. Dolayısıyla hikâye, ters tepmiş oldu. Çok zaman geçmedi, Âdem uyandı, doğrulup kalktı, onun güzelliğini, boylu poslu saflığını gördükleri zaman melek milleti gerçekten de secde ettiler ona. O da gülümsedi, hepsiyle dost oldu, kendini daha üstün görmedi hiç.

Cenneti o kadar sevmişti ki, o uzun uykudan. Uykusunda dinlediğini anımsadığı belli belirsiz hikâyeden tanır gibiydi oraları.

49.

Akşama doğru, hava kararmadan hemen önce, Çetin sırtında, sırtının tam ortasında bir ağrı hissetti, külüngü yere bıraktı. Oturdu. Oturunca, sırtını duvara yaslayınca yani, iskeletin ayaklarına çarptı. İçeriye girmişlerdi artık, girince de uzun zaman bakıp durmuş, feneri zindanın içinde dolaştırarak içeride neler olduğunu anlamaya çalışmışlardı. Fener işlerini kolaylaştırmıyordu ama. Bu nedenle gidip bir lüks lambası buldu Çetin, getirip yaktıkları zaman, ağızları bir karış açık, zindanı hayranlıkla, korkuyla izlediler. Korkunç. Korkunç bir yerdi burası. Uzun zaman önce, hayat birden durmuştu sanki. Birden içerideki tüm mahkûmlar, işkenceciler, gardiyanlar, hepsi bir köşede derin bir uykuya dalar gibi ölüp gitmişlerdi. Sonra, dediğim gibi, o kadar uzun zaman olmuştu ki, çürümeleri, ağızlarından, burunlarından irinlerin akması, sonra bu irinin böceklenmesi, sonra böceklerin de ölüp kuruyup gitmesi... Bütün bu yok olmaların üzerinden de çok fazla zaman geçmişti. Kanın, çürümüş cerahatin rengi de kokusu da kalmamış toz olup gitmişti. Kesme taşlarla ustalar bir bir, öyle iyi bir işçilik çıkarmış, öyle amansız duvarlar örmüşlerdi ki. –Ne olmuş yahu burada, diye Çetin neredeyse bir çığlık attı. Çığlık. –Buranın üstünü birden toprakla örtmüşlerdir Çetin Abi, dedi Kemal. –Oğlum olur mu öyle şey, dedi Çetin, o zaman zindanın ne kadar büyük, arkasındaki dehlizlerin nice sonsuz olduğunu görünce, ne yapacaklarını şaşırdılar elbette. –Çetin Abi, buradan biz definesiz çıkmayız, değil mi, dedi Kemal. –Elbette, dedi Çetin, çocuğun başını okşadı.

Sonra tabii, hapishaneye giden bir tünel kazacaklarına göre, yön tayini yapmaları gerekti. Çetin yukarıya, ray hattına çıktı, mesafeleri ölçtü, indi, kıracağı duvarı belledi ama bu kere sağlam çıktı duvar, külünk kâr etmedi.

Duvara yaslanıp soluklanmaya başlayınca Kemal oturduğu yerden kalktı. –Ben devam edeyim mi, diye sordu. –Oğlum bırak sen, dedi Çetin. Çıkarıp bir sigara yaktı. Dumanı iskelete doğru üfledi. –Bana baksana sen, dedi sonra, bizim bu Toprak efendi nerede

acaba? –Abi istersen ben gidip Toprak Abi'ye bakayım, dedi, istersen alıp geleyim. –Yapabilir misin? –Yaparım, ne var, diye efelendi Kemal. Böylece Çetin güldü, çocuğun başını okşadı. –İyi, hadi fırla o zaman, dedi, al gel. Kaytarmasın.

Toprak'ı Aynur'un görüşüne göndermişti. Bu eylemi öyle önemsiyordu ki. Sanırsın Aynur'un dışarı çıkması bir devrim meselesidir. Yani onsuz olmaz. Olmaz. Ayrıca gidip Şakir'le görüşmüşlerdi. Şimdilik, anlamadıkları bir şeyler vardı. Halil'in bazı bilgiler verdiğini, bundan dolayı bu Ş. Mitingi'nin normal bir miting değil, bir gövde gösterisi, bir "nihai yumruk" olacağını söylüyorlardı. Miting değil, başka bir şeydi, bir toplu isyandı. Dağın taşın gümbür gümbür yere ineceği bir kıyametti. Öyle olmalıydı. Neyse. Aynur şimdi mahpustu ya, tünelin tamamlanmasını bekliyordu. Toprak yukarıda, Aynur'un yanında bütün bu iskeletleri, bu zindanı, çarşıdan alıp geldikleri bu külüngü, her şeyi biliyordu. Hepsini. O nedenle de bu içeride de konu olmuş. Yani bir anlamda boylarını aşmaya başlamıştı.

Çocuk fırlayıp çıktı. Karanlıkta, babasının korkusu bir yandan, define işleri bir yandan. O da perişan olmuştu. Ama ne olacaktı sonunda? Sonunda hepsi iyi olacaklardı, mutlu olacaklardı.

50.

Yukarıya çıktığı zaman, öyle perişan haldeydi ki, yüzünde koyu lekeler vardı, üstü başı kirlenmiş, ayakkabıları çal çamur içinde kalmıştı. Doğrulup lojmanlara doğru baktı. Eve gitse miydi? Eve gidecekti bir an önce de. Önce Çetin Abi'sinin verdiği görevi yerine getirecekti. Önemli bir görevdi bu. Olmazsa olmazdı. Kaşlarını çattı. Yine o apansız geğirti geldi çıktı ağzından. Karnı şişmişti ya, bu geğirtiyle birlikte indi. İndi. İnanılmaz bir şeydi bu. İnsanın karnı böyle ansızın iner mi bakalım? İniyormuş demek ki.

Ray hattına girdi, ama biraz uzaklaşmak, yolun öbür tarafına geçtiği zaman mahalleden görünmemek zorundaydı. Çok heyecanlı, feci bir serüvendi bu. Biraz eğildi, ray hattını geçti, yola çıktığı zaman rahatladı. Yine kaşlarını çattı. Bu kere öyle bir cesaret geldi ki, bu cesaret içinde kabardı adeta, göğsünü zorladı, Kemal. Kemal göğsünde bir ağrı hissetti. Bu cesaretin verdiği bir ağrı. Bir güç.

Neden sonra, kente girince, artık gideceği yolu biliyordu. Yine akşamdı. Meyve kokuları geliyordu. Çileğin kokusu geliyordu. Hava da kararıyordu ya, bu durumda yine çok acayip bir cesaret oturmuştu içine. Yola baktığı zaman tuhaf biçimler görüyordu. Hiç böyle bir şey yaşamamıştı daha önce. Şöyle ki: Gördüğü insanların, bir kokusu da vardı sanki. Yani sanki o kokuları da görüyordu. Koku görmek meselesi de çok yeniydi yani. Ama işte demek ki olabiliyordu böyle şeyler.

Ama evi buldu. Buldu. Kapıyı çaldı, bekledi bir zaman. O kadar korkuyordu ki, kapıyı bir başkası açacak olursa kaçıp giderdi herhalde. Bekledi. Yeniden çaldı. Bir zaman daha bekledi. Sonra bir tıkırtı işitti, kapı açıldı. Açılır açılmaz da, Kemal kurulmuş bir saat gibi konuşmaya başladı. –Abi, dedi, aşağısı çok zor. Duvar çok kalın. Çetin Abi de çok yoruldu, seni acil bekliyor... Sonra, uykudaydı sanki. Gözlerini açtı. Bir kadın, iri gözleriyle bakıyordu ona. İri, beyaz, yorgun gözlerdi bunlar. Uzun bir zaman sessizlik oldu. Sonra kadın bomboş, apak gözlerle eğildi. –Çocuğum, iyi misin, dedi, kime baktın? –Ben, ben iyiyim, benim hem de hiçbir

şeyim yok, dedi Kemal, ben Toprak Abi'ye bakmıştım. O kadar şaşkındı ki, böyle bir şeyi elbette hiç beklemiyordu. Kadın kaşlarını çatarak, daha doğrusu, Gülşen, bir zaman, dikkatle, neler olduğunu anlamaya çalışarak baktı Kemal'e. Ama anlayamadı. Zaten bu arada Toprak geldi, ablasını kenara çekti, eğildi, Kemal'i dinledi bir zaman. Böylece, meseleyi anlayınca başını salladı. –Sen bekle, dedi. Kapıyı kapattı.

Nice sonra çıktı. –Hadi bakalım, dedi. Kemal öyle rahatladı ki, ne diyeceğini bilemedi. –Aşağıda bir duvar var, dedi, Toprak Abi, aşağıda bir duvar var, Allah seni inandırsın, duvar değil, kaya. Kaya. Çetin Abi bitti tükendi yani. Olacak gibi değil. Sonra da beni gönderdi, git Toprak Abi'ni al gel, ben bittim tükendim dedi... Akşam kalabalığı almış yürümüştü. Sokaklar öyle canlıydı ki. Aslanlı heykellerin yanında bir eylem başlamıştı. –Tam bağımsız Türkiye! Tam bağımsız Türkiye! Sokaklar inliyordu. Toprak durdu. Ellerini cebinden çıkardı. Yumruğunu sıktı. Yüzü kararmıştı. Yüzündeki morluklar iyice belirginleşmişti. –Tam bağımsız Türkiye! Tam bağımsız Türkiye! diye katıldı.

51.

Aşağıya indikleri zaman Çetin'i yine duvarın dibinde oturur buldular. Toprak güldü onu görünce. –Ne o, yoruldun mu, diye sordu. Çetin yine sigara içiyordu o sırada, onları görünce keyfi yerine geldi, izmariti bıraktı. –Nerede kaldınız yahu, dedi. Işıldak yandığı için aydınlıktı içerisi. Toprak hemen külüngü aldı, Çetin'in kaldığı yerden devam etti. Zindanın duvarları gümbürdemeye başladı. Çetin yine oturdu bu sırada, bütün gün öyle yorulmuştu ki, şimdi duvarlardan gelen gümbürtü, ninni gibiydi ona sorarsan. Çetin. Çetin. Kara kıvırcık saçlarının altında öyle sağlam görünürdü ki, insanın ondan bir iş isteyesi gelirdi. Hani birine hayati bir işin düşsün. O zaman işte Çetin'i bulacaksın. Bulduktan sonra da sonsuz güveneceksin ona. Çetin o insanlardandı. Ama yorgundu çok. *Bu dağlar demirdendir,* diye bir türkü tutturdu gülümseyerek. Bu dağlar demirden. Demirden. Ama madem öyle, ulan madem öyle, bizim bileğimiz de demirden, diye düşünüyordu. Düşününce de iyice coşkuya kapılıyordu.

Babası demiryolu çavuşuydu Çetin'in. Yarı deliydi, yaşlıydı ama yaman adamdı. Adını kimse bilmezdi. Çavuş Amca, diye söz ederlerdi. Yol boylarında, yol bakımı ve tamirinde görevler alırdı. Aldığı işi bitirmeden de eve dönmezdi. Ray hattında nerede arıza çıkacağı belli olmazdı. O nedenle, Çavuş Amca'nın ne zaman nereye gideceği de belli olmazdı. Çavuş Amca dekovile binip hasarlı bölgeye giderdi. Kış aylarında, kent yakınlarındaki köyler civarına gideceği zaman kalın paltosunu alır, tüfeğini, botlarını kuşanır, gece yol boylarında uyurdu. Çetin'in yabani, güçlü yapısı işte o babası Çavuş Amca'dan geliyordu. Bana baksana sen, sen bana bir bak bakalım, diye bağırıyordu yeri geldikçe. Bu dünyada bir Allah'a bir de kendine güveneceksin. Gerisi fasa fiso. Fasarya. Haa, inanç meselesine gelince, oğluna öğüt verirdi. Bana bak oğlum, Çetinim, derdi. Oğlanı böyle birtakım devrimci işlerin içinde görünce. Bir iki kadeh de neşeli bir işler yaptıysa eğer. Bana bak, derdi, beni iyi dinle. Bizim bu dünyada işimiz kolay. Karıştırmaya lüzum yok.

Allah yarattı, Atatürk kurtardı. Gerisini boş ver. Gerisini de kafana takma, kim ne derse desin. Bu ikisine inanacaksın. Bunu bir vasiyet gibi söylerdi. Çetin, severdi babasını. Şimdi yaptıklarını da hiç onun tavsiyelerinden farklı görmüyordu. Gerçi, ona kalsa, herhalde devletin askeriyle, polisiyle dalaşmasını istemezdi. Ama işte bu dünyada da işler öyle yürümüyordu. Ah ah. Bu dünya. Başını kaldırdığın an bu dünyanın sopası hazırdı. Külhanbeyleri ile. Kabadayılarla dolup taşmış bir dünyaydı bu. Ama insan olana da bu düzene başkaldırmak düşerdi. Bu düzene. Kara düzene. Bazen kendini bir Dadaloğlu gibi hissediyordu. Dadaloğlu hakkında çok şey bilmezdi. Ama durup durup, *Ferman padişahın dağlar bizimdir*, demeyi de çok severdi. İnsan olan insan onurlu olacak arkadaş. Sömürü düzenini içine sindirmeyecek. Biz bunu istemiyoruz ulan, diyecek. Sen kimsin, diyecek. Soru soracak. Senin o imrendiğin padişahlık düzeni yok oldu gitti diyecek. O düzeni Kemal Paşa elinin tersiyle silip attı, yok etti, diyecek. O devirler bitti ve de bir daha geri gelmez. Gelmez.

52.

Bir zaman sonra Kemal kalktı. –Abi ben artık gideyim, dedi, gideyim de yarın yine gelirim. –Yarın ekspres gelecek, dedi Çetin, sen yarın gelme, sepetini al, işini yap koçum, evine ekmek götür. Ekmek namustur. –Ekmek kolay, dedi Kemal, gülüyordu. Hiç anlamıyordu bu konuşmalardan. Ama olsun. Olsun. İyi sözlerdi bunlar. Okuduğu kitaptaki sözlere benziyordu. Bazen Kemal'e öyle geliyordu ki, bunlar. Bu Toprak'la Çetin. Kitapları okuyup okuyup taklit ediyorlardı. Onlara öyle öykünüyorlardı ki. O kadar olur. Olsun. İyi insanlardı ya. Onlar da onun gibi temiz kalpli, temiz gözlü insanlardı ya. Bazen babasından duyardı. Hanım hanım bana bak, falancanın gözü göz değil. Hem de gözü temiz değil, derdi. Tam olarak ne anlama geldiğini bilmezdi Kemal. Ama iyi bir şeylerden söz edildiğini bilirdi. Tabii onun için. Şimdilik. Şimdilik bunun ne anlama geldiği açık değildi. Ama Kemal zeki bir çocuktu. Birkaç yıl içinde her şeyi daha net olarak anlayacağım, diye düşünürdü. Bu tür şeylerin, bir bakıma, sayılarla, yani senelerle ilgili olduğunu kavramıştı. Yani, sizin anlayacağınız, şimdiden gerçek bir materyalistti.

Kalktı, çıkmadan önce Toprak'a baktı. Toprak duymuyordu hiç. O kadar kaptırmıştı ki, kaşlarını çatmış, yaman inşaat işçileri gibi hırsla çalışıyordu.

O sırada bir şey oldu, Toprak'ın dövdüğü duvar birden parçalandı, yukarıdan doğru büyük bir gürültüyle göçtü. Toprak can havliyle bağırınca, bir an için Çetin de fırladı, onu alacağım derken o da göçüğün altında kaldı. Bunlar birden böyle yardım çığlıklarıyla bağırınca. Zaten o sırada yine orada bulunuyorlardı. Faruk'la Aysel. Faruk'la Aysel. Toprak'ın ağzı acıyla açılmıştı, taşların altında çocuk öyle çaresiz görünüyordu ki, Aysel, belki bir yardımım dokunur dedi de, bu açılmış ağızdan içeriye girdi. Aynı biçimde, Faruk da Çetin'in ağzından girdi. Girince bunlar bu işi biraz yanlış anladılar. Özellikle Çetin. Çetin. Artık can verme zamanının geldiğini düşündü. Şahadet getirmek istedi bir an için. Ama unuttu. Unuttu. Şahadet nasıl getirilebilir? Bunu bir an için unuttu. Bunun yerine

kollarına öyle bir güç geldi ki, o koca koca taşları üstünden attı, kurtulup çıktı, kendisi çıktıktan sonra da gidip Toprak'ı kurtardı.

Bundan sonra Toprak eve gidemezdi artık. –Yahu ben gidemem, dedi, ablam beni böyle görürse bu kere kesin kalpten gider. Gidemem ben. Yine de, içine öyle bir güç, öyle tuhaf bir dünya gelmişti ki, durdu. –Bu duvar neden bu kadar düştü ki, dedi. –Duvar çürümüş olduğu için, dedi Çetin. O da birden, başının içinde başka bir baş varmış gibi hissediyordu kendini. Kemal onları süzdü bir zaman. Sonra yine gözlerine o ışıltı geldi oturdu. –Ben gideceğim, dedi. Neden derseniz, beni bu gece babam öldürecek. O nedenle eve gitmem lazım. –Yani baban seni öldürsün diye kalkıp eve mi gideceksin, diye sordu Toprak. Bana sorarsan bu hiç hoş bir şey değil. –Ama bence onu lafın gelişi öyle söylüyor, dedi Çetin. –Laf nereden geliyor, dedi Toprak.

53.

SUS BARBATUS'a öyle geliyordu ki, Faruk'la Aysel ancak şimdi görünür, bir bakıma elle tutulur olmuştur. Normalde, birinin varlığını kabul edebilmemiz için, onun ille somut, görünür biçimde karşımızda olması gerekmez. Öyle değil mi? Bu durumda, yani aylardır birlikte dolaştıkları için. Zaten onların varlıklarından kuşku duymuyordu. Yine de, bu daha önce de olmuştu. Onları artık az daha gerçek, somut algılıyordu. Ama bir sorun da vardı burada. Daha önce de olduğu gibi. SUS BARBATUS, öbürleriyle, yani birinin bedenine girdikleri zaman. O zaman rahatlıkla konuşamıyordu. Çünkü bildiğiniz gibi, bedenin ve oradaki, önceki kişinin de kendisine ait bir dünyası, bir karakteri vardır. İki şey birleşmiş oluyor. O zaman da, bu birleşmiş şey. Yani bir bakıma, bunu Faruk'tan duyuyordu hep. Diyalektik. Diyalektik. O zaman ortaya yeni ve bambaşka bir şey çıkıyor. Bu durumda anlaşmaları da zora giriyor elbette.

Tabii, ona kalırsa, o bir an önce ormana dönmek istiyordu. Bana baksana sen, diye düşünüyordu artık. Bu mesele içinde, görebileceğim kadar çok gördüm işittim. Bundan fazlası bünyeme zarar verecek. Beni yoracak ve belki de yok edecek. O bakımdan, kendine bilgisiz, boş, dünyayı merak etmeyen bir domuz bulmak istiyordu. Şimdi artık, edindiği bu yararsız bilgilerden, bu çöp yığınından, insanların içindeki bu çirkinlik ve hırstan kurtulma, daha doğrusu bu bildiklerini, olabilirse eğer, yine bir domuz bedenine yuvalanarak unutma zamanıydı.

Gerçi artık kendisine yeni, tuhaf, apaçık ve aydınlık bir yer bulmuştu. Çocuğun gözlerinin içinden bakıyordu ya, buradan bakınca, ona öyle geliyordu ki, onun, yani Kemal'in hareketlerine de yön verebilirdi. Tepkiler, duyguların analizi, çözümlenmesi, bu yenilik ona her bakımdan soluk aldırmış oluyordu böylece. Ama asıl kararını değiştirmiyordu. –Burada kalacaksın o halde, dedi, ayağa kalkarak. Toprak ona baktı. –Olabilir, dedi. Buralarda kalacağıma göre, bunda bir sakınca yok. Ama tabii ablamla enişte var, Ece var. Bir şey oluyordu. Toprak. Şimdi ona öyle geliyordu ki,

Ece yanındaydı sanki. Bunca uzaklıktan, buradan bakınca bile onu görür gibi oluyordu. Kızın o gece, yani Toprak eve gelmeyince nasıl meraklanacağını anlıyordu. Gece. Kız tavana bakarak belki ağlayacaktı. Ama belki bu ağlamanın nedenini kendisi de bilmeyecekti. Bilmeyecekti. Sonra ablası. Burada tasasız kalacak tek enişte si vardı, biliyordu. Yine de, yapamazdı bunu. Bu kere, bu halde eve gidecek olursa, kadının yüreğine inerdi. Bu kere kurtaramazdı.

Kemal kalktı, Çetin'le Toprak'ı orada bıraktı. Yukarıya çıktığı zaman kendini öyle güçlü, aydınlık hissediyordu ki, ilk kez, babasından korkmadığını, bu dünyada bundan sonra açlık, korkunç yoksulluk çekmeyeceğini. Rahat bir hayat yaşayacağını düşünüyordu. Neden dersen, bunun için savaştığını, emek harcadığını ve sınırlarını henüz tam kavrayamamış olsa bile, bir mücadeleye atıldığını anlamıştı.

54.

Hava kararmıştı ama. Yine de, gökyüzünün içinde lacivert bir ışık, kılıç gibi lacivert parlak bir yarık belirmişti. Bu mevsimde hep olurdu ya, Kemal bu aydınlık gece göğünü ilk kez görür gibiydi. Kuşkusuz gözüne çarpmıştı daha önce. Çarpmaması olanaklı mıdır? Bütün o gece yolculuklarında, köye gidip gelmelerde. Hava karardıktan sonra dağılan pazaryerlerinde bulunduğuna göre. Böyle aydınlık, bulutsuz, lacivert kılıçlı gökyüzünü daha önce de kuşkusuz görmüştü. Ama şimdi dikkat ediyordu. Başka dünyalara açılan bir kapı, bir delik gibi. Bir ışık deliği. Havalanıp gitmek, yukarısını yakından görmek isteği uyandırıyordu insanda.

Annesi, bahçeye çamaşır asmıştı. Renkli, ak çarşafların arasına girip oynamak istedi ama dokunamazdı. Dokunamazdı şimdi onlara. Bunun yerine, ne olacaksa olsun, diyerek içeriye girdi. Işıksızdı ev. Babası henüz gelmemişti demek. Derin bir soluk aldı, annesinin içeride yorgun uzanıp kaldığını anladı ya kadın uyandı hemen. Çocuğun sesini duyunca uyandı. Doğrulup kalktı, Kemal, banyoya girecekti o sıra. Kadın lambayı yakınca çocuk da yakalanmış oldu. Perişan haldeydi. Üstü başı toz toprakla kirlenmiş. Avuç içleri külünk sallamaktan nasır tutmuştu. –Senin karnın yansın! dedi Sunay. Kemal köşeye sıkışmıştı ya, önce korkmuş hayvanlar gibi pıstı, sonra açıldı, gözlerinden yalımlar fışkıracak gibi bir cesaretle doldu taştı.

SUS BARBATUS, kadını tanıyordu. Hiç böyle kavgalara girişmeye gerek yoktu onun için. Yine de, çocuğu harekete geçirmek isterdi. Çocuk. Çocuk. Bu külünk işinden dolayı gerçi çok yorulmuş, tükenmiş bulunuyordu ama. Bu sayede kollarına öyle güç kuvvet toplamıştı ki, artık daha güçlü, bir yetişkin kadar pazılı sayılırdı. Zaten, kadına öyle geliyordu ki, evet evet, adam haklı, çocukta bir haller var. Dolayısıyla, Kemal'in öfkelenmesine, gözünden tuhaf tuhaf ışıklar saçmasına aldırmadı. Sunay öyle kararlı görünüyordu ki, bu kere annesini kolay sindiremeyeceğini anladı. Bir adım geri çekildi. O çekilince de, Sunay eline bir kırılmaz aldı. Çocuğu

banyoya soktu zorla. Kazan yanıyordu. Kazanın altında kırmızılı turunculu, lav akıntılarını andıran yaman bir ateş vardı. Pantolonunu, gömleğini, çorabını çıkardı, çocuk, donuna, atletine kadar kirlenmiş, kokmuş, leş gibi olmuştu ya, Sunay, bu işi kendi başına halledecekti.

Kirlileri kaynar, sabunlu suya bastı. Çocuğu suyun altına soktu, kırılmazıyla sağından solundan döve döve yıkadı. Kemal neye uğradığını şaşırmıştı, ayakta duracak hali olmadığı için, banyonun kara betonuna kendini bırakmış ağlıyordu. Bir daha evden çıkamayacağı, zindana gidemeyeceğini düşününce öyle fena oluyordu ki, koskoca defineyi bırakıp gelmek gücüne gitmişti şimdi. Akılsız, akılsız oğlu akılsız, diye kendi kendine sövüp duruyordu. Ne diye çıkıp gelirsin ki. Ne diye. Ne diye. Sen de kalsaydın ya Toprak'la beraber orada. İnsan definesini elin oğluna bırakıp da gelir mi?

Sopa kalkıp kalkıp iniyordu. Saçları, ensesi tümden köpük içinde kalmış, göğsü başı dayaktan, kaynar sudan kızarıp kalkmıştı. –Senin karnın yansın, diye söylenip duruyordu Sunay. İçeride çocuklar ağlamaya başlamıştı.

55.

Nereden biliyordu? Önceki gece rüyasında görmüştü de oradan. Yine kısa bir süre uyuduktan sonra gözlerini açmış. O önceki gün konu komşu açtıkları yufkalardan kolları bacakları tutulmuştu ya. O kısacık uyku yetmişti ona. Yoksa uyku kolay mı öyle? Kim kaybetmiş de sen bulacaksın? Sonra bu uyku da elbette öyle kılçıksız, deliksiz ve boş bir uyku olmamıştı. Pencereden kara bir şey giriyordu içeriye. Biçimsiz bir şey. Biraz akışkan, yani iri yılanlar gibi kolsuz bacaksız, eriyen ama sonra biçimlenen kara bir yaratık. Onu görünce. Lanet kör Şeytan'a! Lanet kör Şeytan'a diye fısıldamıştı. Çünkü ona göre, bu laneti tekrarladıkça, o yaratığın hareketleri yavaşlıyordu. Sonra perdeler aralanıyor. İçeriye sokak lambasının ışığı doluyor. Bu sırada peronun arka taraflarında bekleyen bir yük vagonunun demir tekerlekleri yavaş yavaş. Gıcırtılar çıkararak hareket etmeye başlıyordu.

Bu arada, o vagon hareket edince, zaten hep hafif uyurdu ya, yanında Mehmet de gözlerini açtı. –Tren mi geçti, diye sorunca. –Yok yok uyu sen, dedi Sunay. Adam yine sırtüstü yattı. Mehmet. Mehmet. Asla yan yatmaz, ellerini karnında birleştirerek tavanı seyreder. Böylece uykuya dalardı. Askerlikten kaldı bu bana, derdi keyifli zamanlarında. Askerlikte cin uykusu uyuyacaksın. Göreve hazır olacaksın. O yüzden de, yani hazır vaziyette. Hemen kalkıp tekmil verebilecek gibi.

O yeniden yatınca, Sunay pencereye baktı. Bir yerlerden esiyordu herhalde; tül perde usul usul hareket ediyordu, üzerindeki gül desenleriyle ak, akışkan bir tomruk gibi görünüyordu, devrilip dağdan aşağıya inecekti. Derken, yine kapının önünden bir ses, bir hışırtı geldi. Usulca, yatağı sallamadan kalktı, sandalyenin arkasına astığı hırkasını sırtına geçirdi.

Dış kapının önünde, bu kere ayağa kalkmış, uzun ak çarşaflı elbisesi ve uzun ak sakallarıyla. Asasıyla onu bekliyordu Barak Bey. Öfkelenmiş gibiydi. –Çocuklarına hiç bakamıyorsun, dedi onu görünce. Bunu duyunca Sunay'ın gözleri doldu birden, hatta sen-

deledi. O sendeleyince Barak Bey de, ben biliyordum, biliyordum, der gibi başını salladı iki yana. Asasını yere vurdu. –İşte böyle, dedi, çocuğu sal ortaya, istediği yere gitsin. –Neden, bırakayım mı çocuğu, ne demek oluyor bu, diye sordu Sunay. O kadar sarsılmıştı ki, hiç beklemediği, kırk yıl düşünse aklına gelmeyecek bir şey. Ona göre, bu evde bir tane sorun vardı ya. O da Mehmet'in içkisi, o da Barak Bey sayesinde temizlenip bitecekti. –Çünkü, neden dersen, diye devam etti Barak Bey. Bu çocuğun içine bir domuz girmiş. Ben bu domuzu gözlerimle gördüm. Pek berbat, pis bir şey. Bu domuzun ve domuz milletinin adının anılması bile kötüdür. Hem de gelmiş senin oğlanın içine bir güzel yerleşmiş. Kendisi istemezse de çıkmaz yani. Çıkmaz. O nedenle oğlanın evden uzak durması daha iyi. Yani, at gitsin.

Bunu duyunca, zavallı Sunay, bir gölge, aklını yitirdiği için suspus olmuş biri gibi döndü, dış kapıyı gören sedire oturdu, sabaha kadar karanlığı izledi de ancak Mehmet'i duyunca yerinden kalktı.

56.

Çocuk daha uyuyordu o sırada, ona öyle geliyordu ki, çocukta bir şey yok. Yok. Her zamanki Kemal. Elini yüzünün altına koymuş, gözünü aman açılmasın diye sıkı sıkı kapatmış uyuyordu. Kapısını çekti, Mehmet'i yolcu ettikten sonra dışarıya çıktı. Hemen arka tarafta bir kadının adını söylemişlerdi ona. Gidip adı Zuhal olan bu kadını buldu, derdini anlattı. –Oğlumun içine domuz girmiş, dedi, nasıl olduğunu anlamadım ama. Bana hep ayan olan bir dede var, o söyledi. Çocuğun içindeki domuzu kendi gözleriyle görmüş. Onu çıkarmak lazım.

Zuhal, kaşlarını çatmış dikkatle dinliyordu Sunay'ı ama domuz lafını duyunca şaşırdı, gözleri büyüdü, sigarasını söndürdü. –Senin o domuzu kendi gözleriyle gören dede, onu oradan nasıl çıkaracağını söylemedi mi? –Söylemedi, dedi Sunay, onun yerine, çocuğu evden uzak tut, dedi. Benim, benim başka çocuklarım da var, ona göre, hiç değilse onları kurtarırmışım. Domuzun töreyip evin her yanını ele geçirmesinden korkuyorum. O zat da öyle söyledi zaten. O orada tek başına durmaz haberin olsun, her yere girer, her yere, hepinizin içine girer, dedi. Hepiniz kötü cin tayfasına kapılır gidersiniz. Böyle dedi. Bu zat, epey bir zamandır bana pek çok iyiliği dokunmuş bir zattır. Elinden gelseydi bana her türlü yardımı yapacaktı. Yani bu domuzu çıkarmak imkânı yokmuş. Ben yine de, seni çok methettikleri için kalktım geldim de ayağına düştüm.

Anlatırken gözyaşları şıpır şıpır akıp gidiyordu. Kemalini nasıl yapsın da evden uzak tutsun? Nasıl salsın da başıboş bıraksın, kovsun göndersin? Olacak bir iş değil. Ya da bu işi birisi onun yerine bu işi görecek. Ama önce Sunay'ı öldürmesi lazım. İçinden çıkılamayacak bir iş.

Zuhal, kadını dinlerken yeni bir sigara yaktı. Kocaman, koyu lacivert etekli, kara leçekli biriydi. Kırmızı pürüzsüz, parlak saçları dökülüyordu leçeğinin altından. Bir elini göbeğinin üstüne koymuş, onunla iri taneli bir kehribar tespihi çekiyordu. –Bacım, dedi, senin ihtiyar biraz zayıf bir ihtiyarmış. Domuz çıkarmanın

da yolları var, olmaz olur mu? İçine domuz girdi diye çocuğu kaldır at denir miymiş hiç. Sen hiç merak etme. Ama önce bu işten iyice emin olman gerek. Nasıl emin olacaksın? Çocuğu izle. Çala çamura girmiş oynamış mı? Avuç içleri domuz gibi nasır tutmuş mu, gözünü kulağını iyice incele. Konuşmalarına, ettiği laflara bak. Emin olduktan sonra da büyük bir kazanda çocuğu zinçar suyuyla yıkayacaksın. Su iyice sıcak olacak, ama çocuğun etini haşlayacak kadar da değil. Kazana ayrıca sarımsak dişleri de koy. Çocuğu başı da suyun altında kalacak biçimde kazana sok çıkar, sok çıkar. Bu işi üç saat yapacaksın. Fayda etmez, ya da az fayda ederse, bu kere bu işi yedi saat yapacaksın. Unutma. Önce üç, sonra yedi. Zaten domuzu sen göremezsin. Ama o çocuğun içinden fokurdaya fokurdaya çıkar. Hiç merak etme.

Kahvesinden bir yudum aldı, soğumuştu ya, yüzünü buruşturdu, fincanı yerine koydu. –Hiç anlamadım, dedi. Çok garip. Hiç böyle bir şey duymamıştım. Domuz da insanın içine girer miymiş?

57.

Dışarıya çıktıkları zaman o mor lacivert, o kesikli gökyüzünden eser kalmamıştı. Çocuk titriyordu. Gözlerini açmaya cesaret edemediği gibi, adım atacak gücü de kendinde bulamıyordu. Annesi adeta sürüklüyordu onu. –Sen, sen benim başıma ne dertler açtın. Ulan ben senden kurtulamayacak mıyım, diye söylenip duruyordu. Bunları söylerken, bir yandan çocuğu kaldırıp itiyor, düşüp bir yanını kırmasın diye akla karayı seçiyordu. Lojman mahallesinde her ev çepeçevre bahçe içinde yer alırdı. Bu nedenle yandaki eve gidebilmek için, kendi bahçelerinden çıkıp Çetin'lerinkine girmeleri gerekti. Sunay, Çetin'in annesiyle konuşmuş, zinçar kazanını onların geniş, kapalı arka bahçelerinde yakmaya karar vermişlerdi. Bu işi de, sabahtan zinçar toplamaya gitmiş, bir yerlerden bir varil bulmuş akşama kadar ancak yoluna koyabilmişlerdi.

Kemal hiçbir şey anlamamıştı bu işten, üstü başı kirlendi, biraz da birkaç gün eve geç geldi diye böyle işkenceler gördüğünü düşünüyordu. Arka bahçeye girip de kazanın başına geldikleri zaman öyle büyük bir dehşete kapıldı ki, o zaman içinden bir canavar çıktı. Kadınlar onu, her biri bir bacağından tutarak. Her biri ayrı ayrı olmak üzere, yüksek sesle, işitilmedik dualar okuyarak kaldırmaya çalışıyorlardı. O direniyor, avazı çıktığı kadar bağırıyor. Başının üstündeki ağaçlardan adeta yardım dileniyordu.

Kazanın altını söndürmüşlerdi gerçi ama. Haşlanmış ısırgan otunun buharı çıkıyordu hâlâ. Komşular, bu kadar yetmez, bunu da koyalım, şunu da koyalım diye diye kazan yaprakla dolmuş olduğu için. Bunun yanında sarımsağı da esirgememişlerdi elbette. Bahçedeki kazan çorbaya dönmüştü. Çocuğu şimdi bu zinçar çorbasına batırıp batırıp çıkarmak istiyorlardı. Sonunda, Kemal'in dayanacak gücü kalmadı, savurduğu tekmeler, attığı yumruklar da bir işe yaramadığı için, kendini bıraktı.

Kadınlar yine dört bir yanından tutarak çocuğu kaldırdılar. Dualar yeniden yükseldi, çocuk havalandı, umudunu o kadar kaybetmişti ki, gözünden yaş süzülüyordu. Bu gözyaşları ısırgan

kazanına damlıyordu. Önce ayaklarını soktular, daha az önce, eve gelir gelmez annesinin haşladığı yetmiyordu ya, öyle büyük dehşet içindeydi ki, annesinin ele geçirildiğini, aklını yitirmekle bu kadar olamayacağına göre, görünmez başka ruhlar tarafından ele geçirilerek kendisine düşman edildiğini düşünüyordu. –Anne, anne, sana ne oldu, diye bağırıyordu. Hoş, Sunay da ağlıyordu bu sırada.

Böylece çocuğu boğazına kadar suya batırdılar. Zinçar parçaları, sarımsak dişleri, ağır koku, öyleydi ki, durmadan öğürüyor. Karnı da boş olduğundan kusmak isteyip kusamıyordu. Kadınlardan biri, çocuğun başına uzandı, bastıracağı sırada ön bahçeden bir ses geldi. Neden sonra karanlığın içinde bir gölge belirerek. –Ne oluyor burada, diye bağırdı. Ah ah. Dünya böyle kurtarıcı gölgelerin yüzü suyu hürmetine dönmektedir. Çetin. Çetin gelmişti bahçeye. –Ne oluyor, dedi yine. O kadar şaşırmıştı ki, bir Şeytan ayini. Şeytan. Karabüyücüler toplanmış Kemal'i kurban ediyorlardı. Birden öfkeyle atıldı. Çocuğu sıcak çorbanın içinden çekti çıkardı. Bahçedeki tahta kanepenin üzerinden bir battaniye aldı, çocuğu bu battaniyeye sardı kurtardı.

58.

SUS BARBATUS, hiçbir şey anlamamıştı bu işten. Görünüşe bakılırsa, çocuğun annesinin bir amacı vardı. Ama bunu anlayamıyordu bir türlü. Yani Kemal, o sopayla yediği dayağa dayanmıştı ya. O kaynar suyla banyoda o haşlanmaya dayanmış da hayatta kalmıştı ya. Helal olsun, diye düşünüyordu. Bütün bunlar, SUS BARBATUS'un canını yakamazdı herhalde. Ama sıkıntı vermişti çok. Bunun nedenini bilmiyordu. Ama sıkılıyordu işte. Çocuğu yeseler ya, diyordu kendi kendine. Çocuğu yemeleri gerekir. Yemek, bir anlamda, sahip olmaktır. Yediği zaman daha iyi. Bana kalsa, yine anımsıyordu. Bana kalsa yiyeceğim bir şeyse. İşi uzatmanın gereği yok ya. Gereği yok.

SUS BARBATUS'un aklından pek çok şey çıkıp gitmişti. Bir bakıma, yani hem canlıydı hem de o eski bilgiler bir türlü çoğalamıyordu içinde. Gözünün önüne taşıyamıyordu bilgilerini. Oysa onlara öyle çok güvenirdi ki. Ama artık yapamıyordu. Bu durumda, acının da, öfkenin de bilgisi silindikçe siliniyordu. Uzun bir zamandan bu yana, tek bir şeyi anımsıyordu: Bir domuz bulmak. Bu onun için, yuvaya dönmek gibi bir şeydir, anımsarsınız, bu konudan size daha önce de söz etmiştim; yuva, insanın belleğidir, oraya dönmeden hiçbir şeyi anımsayamazsınız. Hatırasız biri olur çıkarsınız.

Misal, Aysel, Faruk, onlar bakımından, hiç değilse, yuvanın görüntüsü apaçıktı. Faruk, K. ilinde, o Zeynep'e eziyet etmiş, onu habersiz, kimsesiz bırakmış olsa da. K.'de, A.'da az zaman geçirmemişti. Kaleyi benden iyi kimse bilemez. Kalenin ben size tarih öncesini de anlatabilirim, derdi. Arkadaşlarıyla buluştuğu zaman. O zaman onun başına toplanır, onu bir bakıma can kulağıyla dinler, bilginin topraktan çıkışını, filizlenişini, kabarıp tomurcuklanmasını izlerlerdi. Faruk bu işi iyi bilirdi ya. Arada alışık olmadıkları şeylerden de söz ederdi. Misal batıl. Batıl. SUS BARBATUS bu geçen süre içinde buna benzer şeyler öğrenmişti Faruk'tan. Bu öğrendiklerini hemen unutmuştu elbette. Artık hiçbir şeyi aklında tutamadığı için. Hemen unuttuğu için. Fakat olmuştu bu. Orada Faruk, SUS BARBATUS'la Aysel'i karşısına almış. Bana bakın, bu bir batıl inançtır,

diyerek bazı inançlardan söz etmişti. SUS BARBATUS'un kendisi de kendisi hakkında korkunç şeyler duymuş ama bu korkunç şeyleri hemen hemen unutınuştu.

O büyük can sıkıntısına karşın, çocuğu terk etmek istemedi SUS BARBATUS. Zaten sonra Çetin aldı onu, yanına birkaç parça giysi buldu çıkardı, sonra kapının önüne oturdular birlikte. –Ben anlamadım ki ne oldu dedi kekeleyerek Kemal. Ben anlamadım anneme ne olduğunu. Beni bu kadar döveceğini bilseydim, vallahi ben de eve gitmezdim de Toprak Abi'yle birlikte zindanda kalırdım. –Oğlum, zindan evden iyidir her zaman, dedi Çetin. Sonra güldü, çocuğun başını okşadı. –Bak şimdi, dedi bunlar hep batıl.

Bulutsuz, apaçık, yıldızlarla dolu bir gökyüzü vardı yukarıda. Bir ışık dalgası gelip geçti. Yukarıdan bir ak kuyruklu yıldız topu geçiyordu.

59.

Hikâye

Batıl'dan bir örnek olmak üzere. Aynı zamanda, yani başka bir bakış açısıyla, bu işe bir evliya mucizesi gözüyle de bakılabilir. Zamanında Mevlana Hazretleri uzun bir yoldan geldi. Gerçi altında kervanı ve develeri ve sonra atları vardı ama. Yine çöller geçmiş, hayvanından inip yürüdüğü zamanlar çok olmuştu. Hayvan insanın işini kolaylaştırır ama. Uzun yolda eyerin üstünde durmak gittikçe zorlaşır. Böylece bu büyük şair ve evliyanın, hayvanından inip yürüdüğü çok olmuştu. Konya'daki eve vardığı zaman, tabii onu bekliyorlardı. Mevlana, ev halkından birini göremeyince meraklandı. –Falanca nerededir, diye sordu. –O çok hasta, dediler, kederli yüzleriyle. –Nesi var, diye sordu. –Bilmiyoruz, dediler. O zaman Mevlana ayağındaki ayakkabısını çıkardı, içindeki kumları gösterdi. –Bunu yatağının çevresine serpin, dedi. Dediği gibi, ayakkabıya birikmiş kumu götürüp tuz serper gibi hasta yatağının çevresine serptiler. Sonra kapıyı kapatıp hazretin yanına döndüler. Ve çok geçmeden kapı açıldı. Hasta, odasından çıktı, gelip Mevlana'nın eteklerini öptü.

60.

Sabaha doğru hava yine öyle bir soğudu ki, Soğuk, evin içinde katı keskin bir kılıç gibi dolaşmaya başladı. Göz gözü görmüyordu. Karanlığın içinde kurt gözleri dolanıyordu gerçi. Ama onlar da uzaklarda parlayıp parlayıp sönüyordu. Uykulu, yorgun gözlerdi bunlar, eski yıldızlar gibi bir bir sönüp gideceklerdi. Gökyüzünün koyu lacivert ve mor halkaları yere indikleri zaman. Ormana indikleri zaman. Burada gücünü, gücüyle birlikte tüm rengini, neşesini ve. Kaldıysa hevesini de kaybetmişti. Şundan ki, ormanın içinde yalnız ağacın sözü geçer. Örneğin, bir ağaç, ölüp devrilene dek, kendini asla bırakmaz. Yani, o böcek milletinin, kurt ve solucan milletinin bir ağacı yiyebilmesi olanaklı değildir. Bu ancak onun izniyle olur. Ağaç, kendini yeniden yaratır. Yani nereden yeniden filizlenecek. Buna da kendisi karar verir. İsterse eski gövdenin içinden çıkar. Kendi kendini doğurur.

Ormanda havanın erkenden kararmasının nedeni de budur. Bu ağaçlar birlik olmuş, kendilerini güvenceye alabilmek için, yaşadıkları bölgeyi yaprak marifetiyle kapatmışlardır.

Birkaç gündür, yeniden hastalanmıştı ya, bir türlü toparlanamıyordu Halil. Uyandığı zaman gök gürültüsü almış yürümüş. Hava aydınlanmamıştı. Böyle soluk alamadan uyumaya çalışmaktansa kalkıp doğrulmak iyidir, diye düşündü. Bir köşede Murat yatıyordu. Ama horul horul uyuyordu o. Sonra Hâkim. Hâkim kendine ayrı bir yer yapmıştı. Onun keyfi padişahta yoktu. Bana baksana, senin keyfin padişahta yok, demişti. O da adam olsun, demişti Hâkim kıs kıs gülerek.

İlk zamanlar biraz atışmışlardı onunla ama şimdi iyilerdi. Halil, kendilerinden daha gerçekçi, hatta literatüre uygun söylemek gerekirse, kendilerine oranla çok daha "materyalist" buluyordu onu. Hâkim'in kafasında dinsel hiçbir önyargı yoktu. Bunun yanında, kapitalist çevrelerin söylemlerini de bakar bakmaz görüyor. Bu anlamda en küçük oyuna gelmiyordu. Birkaç gece önce, Halil, yattıkları zaman. Tabii en önce Hâkim yıkılmıştı. Halil yastığa başını

koyduğu zaman, düşünüyordu. Nasıl doğru, nasıl kendinden emin. Ama sistemsiz. Sistemsiz. Ne yazık ki. Yani bu durumda, sistemsiz ve örgütsüz bir halkın tüm folkloru, tüm kültürü, anlayışı geçip gider. Yok olur. Hiçbir şey yapılamaz. Bütün o doğal materyalizm. Bütün o doğal dünya anlayışı. Din anlayışı. Halil bu konuları kendi babasından da bilirdi biraz. Babası kuşkusuz Allah'a inanırdı. Bunun gereklerini yerine getirmeye de dikkat ederdi. Ama bir yere kadar. Bir yere kadar. Bir keresinde, Ramazan'ın ilk haftası bitmişti. Bu kadar yeter, demişti babası. Ona göre yani. Tabii rakı için ay sonunu beklemek gerekirdi. Bunun altında, Halil böyle düşünüyordu, Anadolu'nun kendi yorumu vardır ve bu da son derece cüretkâr bir yorumdur. Nâzım'ın şiirini anımsıyordu. *Topraktan öğrenip kitapsız bilendir.* Burada kuşkusuz bilgi, varılan nokta anlamındadır. Yani Türk köylüsü, eğitim almıyor, bizim bildiğimiz anlamda. Ama vardığı noktada bizimle aynı şeyi söylüyor. Bunu kuşkusuz dünya halklarının tümüne yayabiliriz. Konu o değil. Konu şu: İnsan sonuç olarak doğal koşullarda gerçekçi, mantıklı, sevgili. Ama kurduğu sistem öyle değil.

61.

Böylece, bu düşünceler içinde uyanıp toparlanınca, ben biraz ısınayım, diye düşündü, üstünü başını iyice giyindi, kalkıp dışarıya çıktı. Çıkar çıkmaz da dal topladı sağdan soldan. Bunları götürüp hep o ateş yaktıkları yere yığdı. İyice topladıktan sonra da ateşi verdi, sonra sıcağı önüne aldı, biraz su ısıttı, çay demledi. Ama iyi değildi yani. Dökülüyordu. Bu arada onun sesine Murat da kalktı geldi. –Çay içelim, dedi Halil. Bir zaman hiçbir şey konuşmadılar. Neden sonra, çaylarını içtikleri sırada. Çardağın altına oturmuşlardı. –Murat, dedi Halil, bana kalırsa, ben burada biraz daha yatacağım. Yani, Hâkim de izin verirse. Ama kendimi pek de iyi hissetmiyorum. Bu arada bazı işlerimiz var, ben de merak ediyorum, bizim bu işlere biraz vakıf olmamız gerekiyor. Yani işlerin nasıl gittiği hakkında...

Bir zaman önce, cezaevinde bir isyan eğilimi başlamıştı. Bunu yönetmek, bu işe bir biçim vermek gerekiyordu. Böylece Orhan gibi bazı aklı başında arkadaşlarla bağlantıya geçilmişti. Ama asıl olarak K.'deki başka bazı arkadaşlardan bilgi almak gerekiyordu. Kayalıkları terk ettikten sonra, bir de tabii hastalık uzun sürmüştü. Bu anlamda bağlantıyı tümden kaybetmişti Halil. H.'den gelen arkadaşlarla da bağı tamamen koparmıştı. Ama onların bir suçu yoktu bunda. Yoktu. Yani bu hastalıktan haberdar olmaları zaten olanaksızdı. O nedenle. –Murat, dedi, K.'ye git, bu işte durum nedir, öğren, cezaevinden kimseyle görüşmene gerek yok. Bizim arkadaşları görsen yeter. Sonra birlikte durumu değerlendiririz. –Tamam, dedi Murat, gider bakarım. Yani burada bir eksiğimiz kalmaz, merak etme. Yalnız, çok güzel bir şey olacak. –Nedir o, dedi Halil. –Şöyle ki, dedi Murat, bu isyan hareketiyle Ş. Mitingi aynı günlere rastlayacak. Biz bunu konuşurken, yani o zaman, bu şekilde hesaplamadık, ama güzel bir tesadüf olarak. Bana sorarsan etkileyici bir şey. Güzel olacak yani. –Evet, önemli, dedi Halil. Yine de çok bağlantısı yok. Bu anlamda tarihlerin denk gelmesi falan, böyle güzelliklere aldanamayız. –Yok yok, aldanmak değil de, diye itiraz etti Murat. –Anladım, diye kesti Halil. Ama yani bana kalırsa

çok önemli değil, ama polisin dikkati anlamında söylüyorsan, bu çocukça olur. Böyle bir acemiliğe asla düşmeyecekler. –Yok yok, elbette, dedi Murat, yalnız, birlikten kuvvet doğar derler, birleşen eylemlerin de sesi daha gür çıkar, o anlamda. –Evet, dedi Halil. Tabii, çıkardığımız sesten çok eylemin etkisine, yani sonuca bakıyoruz. Yani yaptığımız iş ne işe yarayacak. Buradaki sesi, görüntüyü, sonucun dışındaki her şeyi boş vermeni rica ediyorum senden. Birincisi, halkımızı mitinge getirmek. Asıl önemli olan bu. Bunun yanında, bir kere o iş nasıl gidiyor, onu da öğrenelim.

Bu sırada, evin kapısı açıldı, Hâkim, açılan kapıdan başını uzattı, güldü. –Yahu, dedi, erkencisiniz. Ulan köftehorlar, akşam bütün şarabı bana içirdiniz, şimdi cin gibi kalkmış ateş bile yakmışsınız.

62.

O sabah Hâkim'in hazırladığı eşsiz bir mantar kızartmasıyla kahvaltı yaptılar. Yine Murat, son birkaç yıldır mağarada yaşanan olaylarla ilgili anılarını anlattı, zehirlenmeleri, açlığı, çay demlemek, çamaşır yıkamak için buldukları yöntemleri sıraladı. Mağarayı ısıtmak için çektikleri çileleri anlattığı sırada, bir ara Hâkim sözünü kesti. –En zor şey ısınmak, dedi, kömür bulamadığın sürece. Kömür bulduktan sonrası rahat. Ama bulamazsan fena. Odun dediğin şey öyle çabuk geçiyor ki, bir insanın geceyi odun yakarak geçirecekse, sabaha kadar uyanık kalması gerekiyor. Gerçekten, Murat yine de, yeraltının ısınmasının gerçi bu kadar zor olduğunu düşünmüyordu. Çünkü yalnız odun yakmışlardı. Odun dediğin de çalı çırpı. Gidip ormandan kütük, tomruk alacak halleri yoktu. Yine de, iyi ısınmışlardı. Tabii, bunları konuşunca gözleri yaşarıyordu. Çocukların alınıp götürüldükleri, mağaranın yıkılıp yerle bir edildiği aklına geldikçe öyle üzülüyordu ki.

Neden sonra kalktı. Kaşlarını çatarak, son derece çalak kararlı biçimde içeriye geçti, çantasını hazırladı, sonra çıkıp Halil'le ve Hâkim'le vedalaştı. Yine kararlı, çelik gibiydi. Dinlenmiş, karnını doyurmuş, yeterince ısınmıştı. Bundan sonra uzun saatler boyunca yürüyebilirdi.

Sabahın erken saatleriydi. Ormanın altına bir sis çökmüştü. Ama elbette, burada, A. Ormanları'nın içinde yaz kış öyle çok su ve su buharı olurdu ki, bununla orman kuşkusuz canlı sayılırdı. Gerçi Murat bunu öteden beri bilirdi. Orman canlıdır. Ormanın canlı olmak için her şeyi vardır.

Cezaevinde büyük bir isyan başlayacaktı. Gözünün önüne geliyordu: Duvarlar yıkılıyor, nöbetçi kuleleri bir bir devrilerek. Büyük demir kapılar yerle bir ediliyor, koğuş parmaklıkları açılıyor. Mahkûmlar özgür kalıyor. Canlarının istediği yere gitmek üzere. Dünya bir an için onların oluyor. Gerçi Halil, bazen, onun bu türlü konuşmalarına karşı çıkıyordu. Biz, biz dünyayı geçici bir zaman için istemiyoruz. Anlık zaferleri parıltılı sözler sarf etmek,

yani edebiyat paralamak için istemiyoruz. Biz halkımız için tam ve gerçek bir bilimsel devrim istiyoruz, diyordu. Bu konularda aslında tam anlamıyla anlaşıyorlardı, bunda sorun yoktu. Sorun, Murat'a göre, Halil'in kimseye iğne ucu kadar rahatlık, rehavet hakkı tanımamasıydı.

Yardan aşağıya indi. Hâkim'in evi öyle bir noktadaydı ki, bir anlamda, A. Dağları'nın zirvesine yakın sayılırdı. Daha doğrusu, ormanın yukarıdaki ucundaydı, diyelim. Tepede. Oradan yola çıkıp köye ya da Ç.'ye gitmek için sürekli inmek gerekirdi. Bir noktadan sonra daha düzenli, yürünebilir patikalar başlardı. Ağaçlar yükselir, orman kapanır, alçak bölgelerde su çoğalırdı. Orman şıpır şıpır kaynamaya başlardı.

Aşağıya indiği zaman ter içinde kaldı Murat. Ama köye girmedi, ormandan çıkmamıştı henüz. Durup düşündü. K.'ye gitmek için önce H.'ye varacak, oradan kendine bir kamyon kasası bulacaktı.

63.

Yukarıda hava ansızın ısındığı için, kayalıkların başında dolanan sis bulutları aşağıya inmeye başlamıştı. Bu açık mor bulut kümeleri, sanki inmiyorlardı da, itiliyorlardı aşağıya doğru. Dallara, ağaçların iri yapraklarına çarptıkça köpüren bulutlardı bunlar.

Bir ara, sis yukarıdan yine çağşadı indi, ince koyu yeşil ve lacivert dalgalar belirdi sisin içinde. Köpükler çıktı. Derken yine o uçan balıklar peyda oldu. Bu küçük sarı kanatlı balıklar, mor gözlü, mavi perdeli balıklar öyle canlı kıvrak, suyun üstünde öyle cin gibi akıllı hareket ediyorlardı ki. Sisin üstüne çıkan, sis bulutunun üstünde çatallanan yaprakların arasında sarı sarı belirip kayboluyorlardı.

Böylece bu sis, uçan balıklarıyla inip koyulaştı, ağaç gövdelerinin, çalı yığınlarının arasına dağıldı, göz gözü görmez oldu. Göz ormanda mordan lacivertten balıktan başka bir şey göremez oldu. –Bana bak, dedi Hâkim, senin burada durman olmaz. Dışarıdaki ateşle ısınmak da olmaz. Ayrıca bu sis var ya. Bu sis insanı mahveder, öldürür hem de öldürdükten başka ciğerlerini de çürütür. Burada olmaz. İçeri geçeceksin, ben de sobayı yakıp seni yatırdıktan sonra yeniden ava çıkacağım. Burada sana güzelce bakacağız, anladın mı? –Anladım, dedi Halil. Öyle titriyordu ki, doğru dürüst düşünecek hali de kalmamıştı.

Hâkim fırladı hemen, sobayı epeydir yakmıyordu ya, eğilip külü aldı temizledi, sonra iri iri, sobayı iyice harlatacak, sobayı yerinden fırlatacak kütükler buldu ateşe verdi, Halil'e bir yatak hazırladı, eline de bir bardak çay tutuşturdu, böylece gülümsedi. –Tamam, dedi, şimdi ben sana geyik bulayım, keçi bulayım, bak bakalım hastalıktan, göğüs ağrısından eser kalıyor mu? Birden, kendi kendine coşmuş gibiydi. Ayrıca, böyle havaları çok severdi ya, böyle mor sis çöktüğü zaman tüfeği alıp yukarılara doğru çıkmasa olmazdı. Çizmelerin gıcırtısını duymasa, yaprakların başına değişini, kepinin üstündeki su şıpırtısını... Çocuğu da sağlama almıştı ya, ondan iyisi yoktu.

Yukarıya, kayalıkların başına kadar tırmanmayacaktı elbette. Orada bir şey olmazdı. Ama az aşağısı kaynardı. İri hayvanlar özel-

likle oradaki mağaralarda yaşar. Bu bölgede kütük gibi koyu büyük domuzlar, sürüler halinde dolaşırlardı. Sonra geyikler ve bozayılar da sessiz sakin dolaşır dururlardı. Hâkim, yukarıları bir görmek istedi, başını sis dağından çıkarmak. A. Dağları'nın zirvesinin nasıl göründüğünü merak ediyordu. Yine öyle bıçak ucu gibi miydi acaba? Karlı bir bıçak ucu. Böyle bir bıçağım olsa, böyle karlı. Buz sarkıtları gibi. Böyle isterdi bir aralar. Yukarıya çıktı. Ama o sivri kayalıkları o lacivert sis öyle boyamış, yumuşatmıştı ki, Hâkim tutunamadı, kayalıklardan aşağıya yuvarlandı, tüfeğiyle birlikte, büyük bir gürültüyle düştüğü yerde, hemen gövdesinin altında, büyük, yaralı, öfkeli bir bozayı vardı.

Hâkim gözlerini güçlükle açtı, beli kırılmış olmalıydı. Beline A. Dağları'nın o karlı bıçağı batıyordu sanki. Karlı, lacivert bir bıçak, kemiklerinin arasında dolanıyordu.

64.

Belindeki ağrı bir an için yakıcı bir şey oldu. Alevlendi. Sırtının üstünde alev alev yandı. Büyük, harlı bir ateş yaktılar. Eski hareketsiz, daha doğrusu sakin, yavaş balinaların sırtında yakılan ateşler gibi, belinde kara bir çukur bırakacak harlı bir ateş. Hâkim, yattığı yerde kemiğinin acısını unuttu sanki de, bu alevi düşünmeye başladı. Yeryüzü, yer değiştirdi. Hâkim de yer değiştirdi, önce hafifçe havalandı, yükseldi. Mor sisin içinde yükselen bir balon gibi ipildedi, sonra yüzüstü uzandı, yine sisin içinde yavaş yavaş toprağa, kayalıkların, yabani otun içine yattı. Parmaklarının arasından bir kertenkele geçti. Kertenkelenin boynu gup gup atıyordu, ödü kopmuştu kertenkelenin. Adam yukarıdan, ansızın bir felaket gibi, deprem gibi inmiş yuvarlanmıştı çünkü.

Sonra, bu sırada Hâkim bilincini bütünüyle yitirmemişti henüz. Düştüğünü anlamıştı ama sırtındaki yangına anlam verememişti. Kulağının içinde bir uğultu duymuştu sonra. Boğuk bir ses. Suya gömülür gibi. İnsan suya gömülür de dışarının sesi boğuklaşır. Yaz aylarında, K. Nehri boyunca birkaç saat yürümekle bir göle varırlardı. Suyun yavaşladığı, durulduğu, sonra bir göl gibi sakin, akıntısız menevişlenerek, cennetten bir köşe oluşturduğu. Böylece orada suya girerlerdi. Bir serinlik yayılır, yaşamdan, yaşıyor olmaktan, dünyayı da, suyu da, Allah'ı da seviyor olmaktan, nişanlılarını da, anne babalarını da, hepsini, bir arada sevmekten ölesiye mutlu olurlardı. Bu, sudan çıkana kadar süren bir sevgiydi elbette. Sonra sıcak, kuru sıcak tüm coşkularını alır giderdi.

İşte o zaman, o K. suyunda başını suyun altına sokunca böyle kalın, boğum boğum bir ses işitirdi. Ayrıca, dalganın içinde bir uğultu vardır. Dalganın içinde uğultu vardır. Biteviye alır, insanın içinde yürür. Suyun hışırtısı da, suyun takırtısı da aşağıda yok olur. Böylece kulaklarındaki bu uğultu, kayalıkların başından, sivri parçalara, etini bıçak gibi doğrayan kaya uçlarına çarpa çarpa indiği zaman, bu uğultuyla birlikte gerçeklik duygusunu da yitirmişti. Ama böyle zamanlarda gerçeklik ne işimize yarayacak ki zaten?

Gerçeklik dediğimiz şey, acılarımızı dehşetle izlememize yarar yalnız. Bundansa insanın kendisini K. suyuna girmiş de oradaki uğultuyu işitiyormuş gibi düşünmesi daha iyidir. Uğultu ve yangın daha iyidir.

Burnunu toprağa dayamıştı, toprağın, mor reyhanların içinde burnu iriliğinde bir boşluk bulmuş, burada soluk alıp vermeye başlamıştı. Kesik kesik soluyordu. Arada içinden bir titreme geçiyordu. Bir şeylerden kurtulmaya çalışır gibiydi. Kalkıp kaçmak istiyordu sanki ama buna gücü yetmiyordu. Yattığı yerde bir iki kez sıçradı. O sıçrayınca, başındaki boz ayı da canı sıkılmış gibi sağa sola baktı, sonra sakinleşti, eğilip Hâkim'i bir iki yerinden kokladı, sonra yine gözlerini can sıkıntısıyla açıp kapattı.

Sisin içinde, hareket eden bir yeryüzü gibiydi. Bir kayalık gibiydi. Ağır, yaşlı bir hayvandı bu, dünyayla pek bir işi kalmamıştı, kalkıp başını iyice eğerek, bacaklarını zorlukla kaldırıp indiriyormuş gibi sürüklenerek uzaklaştı.

Yukarıdan yeni bir bulut. Ve yeni bir sis dalgası geldi. Kıvrımlanarak, manzarayı bir ebru gibi halkalarla boyayarak geldi bu sis, Hâkim'in görüntüsünü sildi götürdü. Hâkim, yalnızca başını değil, tüm bedenini suya gömmüş gibiydi.

65.

Yaz aylarında, arılar. Mor sinekler. Bıçak sinekleri ve yusufçuklar, peygamberdeveleri, kahverengi kokarca böcekleri, sivrisinekler, çekirgelerle birlikte. Bu A. Ormanları'nda gökyüzü sineğe keserdi. Havada açıklı koyulu, gürültülü gölgeler dolaşırdı. Arılar çoğunlukla mor çiçeklerin, ballı çanakların peşinde olurdu ama bıçak sinekleri insanın iflahını keserdi. Yaz aylarında, özellikle temmuz sonuyla ağustos başlarında ortaya çıktıkları zaman, bu civarda insan bir saldırıya uğramış, bir süngü savaşına katılmış kadar olurdu. Bıçak sineği insanı ceketinin üstünden bile kesebilirdi. Saldırıya bir kere başladı mı bir daha durmak bilmez, iri kemikli bu hayvan, havada, insanın çevresinde helikopterler gibi vınlayarak, ağır bir ses çıkararak dolanırdı.

Böylece bu bıçak gürültüsü gökyüzünü doldurur. Sinek gölgeleri. Sinek gölgeleri insanın aklını başından alırdı. Bu mevsimde ormanda gecelemek o nedenle ölümcül bir şeydi. İnsan ölüp kalırdı. Sabaha kadar, kemiklerine dek yenmiş, yok olmuş olurdu. Çok hızlı çürürdü. Ama çok sürmüyordu elbette. Özellikle kokarca böcekleriyle. Bunlar osuruk kesilmiş osurukağaçları gibi kokardı, insanın başını döndürürdü. Korkusuz, yabani bir böcekti. Kolay kolay kalkıp gitmez, konduğu yerde sanırsın önemli bir araştırma yapıyor; her şeyi didik didik ederdi. İnsanın burnuna konar, orada yeri kazır gibi oyalanır, burnun içine girip çıkar, biteviye ortalığı karıştırırdı ya. Zaten geçmiş olsun. Zehirli kokusuyla rüyaya girmekle kalmaz. İnsanın uzun uzun baygınlık geçirmesine yol açardı.

Ama dediğim gibi, bütün bu böceklerin ortaya çıkması, özellikle kokarca böcekleriyle bıçak sineklerinin ortaya çıkıp yok olması topu topu on beş günlük bir mevsimdi.

Böylece, sabahın erken saatleriydi, bir zaman sonra o mor sis halkası dağılmaya başladı. Renkler usul usul açıldı, açılınca gecenin bıraktığı çiğ damlaları yavaş yavaş buharlaştı, çıtırtılar çıkararak uçup gitti. Bundan sonra hava hızla ısınmaya başladı. Havanın içinden adeta kıvılcımların hışırtısı geldi duyuldu, hava kıvılcımlandı,

kendine yer açtı da, ağaçların arasından indi, çalı diplerine kadar genişledi, buradaki suyu da almak istiyordu sanki. Bu kere sisin yerine bir buhar dalgası çıktı yükseldi.

Böcekler sis sevmez. Sis dağılıp hava da ısınınca önce çayırın üstüne bir uğultu başladı, sonra bu uğultu gür bir sese dönüştü, arı kovanları boşalmış gibiydi. Arı kovanları, karınca yuvaları, periyuvaları. Periyuvaları. Bunlar boşalıp gökyüzüne yükselmiş. Orada, bulutların hemen altındaki boz kalaylıkların üstüne çokuşmaya başlamıştı.

Hâkim yine yüzükoyun yatıyordu ya, sırtının, belinin kanı akıp duruyordu. Bu kan kimi yerde kurumuş gibiydi. Ama Hâkim de artık kıpırdamıyordu. Titremeleri, sıçrayıp durmaları kesilmiş gibiydi. Bu sırada kokarca böceklerinden biri gelip kondu. Bu böceğin uçması, uçmak gibi değildir de. Biri onu alıp fırlatmıştır sanki. Böylece konacağı yere de bir patırtı çıkararak düşer. Gelip kana bulandı, bulanınca neye uğradığını şaşırdı, bundan sonra, kolay kolay ölmediği için, kanın içinde debelenip duracaktı. Ama sonra başka böcekler de geldi, Hâkim'in üstünde bir vızıltı başladı. Sonra bir akbaba indi, adamın ölüp ölmediğini anlamaya çalıştı.

66.

Bu sırada bir gürültü duyuldu, ağaçların dalları aralandı, aralanınca akbaba kabardı biraz, gürültünün işitildiği yana doğru hamle yapacak gibi oldu ama vazgeçti. Hâkim'i, sonra başındaki akbabayı görünce, Dede Sultan koştu, o yaklaşınca akbaba iri kanatlarını güçlükle açıyordu sanki, o da uzaklaşıp gitti. Dede Sultan, adamı tutup yavaşça çevirdi, o zaman tanıdı. –Hâkim, ulan, Hâkim, dedi, ulan, ulan, diye bir zaman yineleyip durdu, ne yapacağını bilemedi. Sinekleri kovaladı, adamın yüzünü ovaladı, sarsıntıya Hâkim uyanır gibi oldu, inledi. O gözlerini açınca, Dede Sultan da sevindi. –Ulan bana bak, bana bak, arkadaş, uyan, uyan. Ulan, ulan burada ölüp de kurda kuşa yem mi olacaksın? Ulan akılsız. Akılsız. Hiç aklın kalmamış...

Sıcak iyice yükselmişti ya, daha kötü olacaktı. Birazdan güneş iyice tepeye çıkacak. O zaman orman iyice böceklenecekti. Dede Sultan onu bulmasaydı, Hâkim o açıkta, kayalıkların içinde bir saat içinde çürüyüp gidecekti. Gidecekti ya, Dede Sultan buna izin verir miydi bakalım. –Dur bakalım, dur sen akılsız, dedi, dur sen, şimdi kalkıp buradan gideceğiz. Biraz düşündü. Nasıl yapalım, nasıl yapalım, diye geçirdi içinden. Sonra hızla kalktı, adamın sağını solunu gözden geçirdi, dönüp DAVUT'un yanına yürüdü. Devesini örkeninden tuttu, önce güzelce boynunu okşadı, sonra yukarıya, yaralıyı gördüğü yere doğru çekti çıkardı. Hayvanı Hâkim'in yanına iyice yaklaştırdıktan sonra bir ona bir deveye baktı. Ben bunu nasıl kaldıracağım, ben bunu ne yapacağım, dedi. Eğildi. –Kardeş, dedi, bana bak, arkadaş. Ulan, ulan, ben seni bu devenin üstüne nasıl kaldıracağım? Sen de biraz gayret edeceksin. Arkadaş.

Kendi kendine konuşur gibiydi. Bunları söylediği sırada Hâkim'in yaralarını gözden geçiriyordu. Eline, yüzüne kan bulaşmıştı. Kendi terini sildikçe, kendi başına çokuşan sinekleri dağıtmaya çalıştıkça burnu, sakalları, kulağının içi, her yanı kana beleniyordu. Kan kokusu geliyordu. Hâkim'in sırtında, belinde, bacaklarında, böyle birkaç yerde derin kesikler oluşmuş. Bununla birlikte birkaç

kemiği de kırılmıştı. Kemiklerinden sesler geliyordu. –Arkadaş. Arkadaş, dedi, bana kalırsa, buradan beraber gitmezsek. Vallahi sana yazık olacak. Yazık olacak.

Bu sırada ensesinde korkunç bir acı hissetti, bir bıçak sineği hızla saplanıp kalkmış, Dede Sultan'ın ensesinde derin bir çizik açmıştı. –Allah belanı versin, diye söylendi, ağlayacak gibi oldu. Hâkim'i tutup yavaşça oturttu önce, sonra güçlükle ayağa kaldırdı. Hâkim, yaralandığı ancak o zaman aklına gelmiş gibi bağırdı. Tüfeği sırtında duruyordu hâlâ.

Sinekler çoğalmaya başlamıştı. DAVUT, durumu anlamıştı ya, sakindi yine, çöktü, o çökünce her şey o kadar kolay oldu ki, Dede Sultan, Hâkim'i yavaşça boncuklu eyerinin bir yanına oturttu. –Buraya bak, arkadaş, iyi tutunacaksın, iyi tutunacaksın. Sonra karışmam, dedi. Yoldan çıkmakla hiç iyi yapmamıştı, DAVUT'un tutacağı yerler mi buralar, akılsız, diye kendine de kızıyordu. Ama ne yapsaydı? Ne yapsaydı. Hayvan kalktı, Dede Sultan örkeninden tuttu onu, aşağıya indirdi.

67.

Devesini Hâkim'in evinin önüne yanaştırdığı zaman öğleyi geçmişti. Dede Sultan örkeni çaktı, hayvanın boynunu tuttu sevdi, DAVUT çökünce Dede Sultan adamı indirip omuzladı, içeriye götürmek istedi ama ayakta duramıyordu Hâkim. O kadar ağırdı ki, iyice kendini bırakmış gibiydi. Bu kere inilti yaralıdan değil de Dede Sultan'dan çıkıyordu.

Bu sırada kapı yavaşça, gıcırtıyla açıldı, Halil bitkin, halsiz, eline bir tüfek almış dışarıya bakıyordu. Onları görünce o kadar şaşırdı ki, bu şaşkınlıkla toparlanır gibi oldu, tüfeği bir kenara bırakıp kapının önündeki iki basamağı hızla indi. –Ne oldu, dedi, ne oldu böyle? –Senin burada ne işin var, diye şaşırdı Dede Sultan. Birlikte Hâkim'i içeriye taşıdılar, daha önce Halil'in yattığı yatağa bu kere Hâkim'i yüzükoyun uzattılar.

Soba geçmiş, zaten içerisi de iyice ısınmıştı. Halil bir yer yastığına halsizce oturunca Dede Sultan ellerini beline koydu bir adama, bir delikanlıya baktı. –Arkadaş, benden betersiniz ikiniz de, dedi, vallahi ben kendime derdim de, ikiniz de benden beter olmuşsunuz. Hemen Hâkim'i soydu, yarasını temizledi, sobayı yaktı yeniden, çaydanlığı koydu su kaynattı, kaynamış suyla yaralının ağzını yüzünü yıkadı açtı, böylelikle Hâkim'in soluğu düzeldi biraz.

Sonra, birden aklına gelmiş gibi dışarıya çıktı. DAVUT, bıraktığı yerde, çökmüş bekliyordu öyle. Yanına gidince, Dede Sultan, hayvanının boynuna sarıldı, gözlerinin üstünü öptü. –Bana bak, şimdi şöyle yapacağız, seni burada biraz rahatsız bir yere sokacağız. Neden dersen, gelip bizi bulmasınlar, bulduktan sonra da köye geri götürmeye kalkmasınlar, anladın mı? Biraz, bir iki gün rahatsız olacaksın. Ama ondan sonra yolumuza devam edeceğiz.

Onun hesabına göre, Gülali'nin oğulları bir devenin peşinden gidecek, hem de yollara düşecek değillerdi. Evi barkı kapatıp. Analarını da alıp arabalarına binerek kente geri döneceklerdi kuşkusuz. Ama belki bir iki gün deveyi soruşturacaklardı, belki sağa sola birilerini salıp aratacaklardı ama ondan sonra çekip gideceklerdi.

Değil mi? Onunla kalkıp Antep'e gidecek. Onun peşinden Antep'e gidecek halleri yoktu. Deveyi kaldırdı, örkeni usul usul çekerek ahıra götürdü. O sırada boncuklu eyerine bulaşan kanı görünce canı sıkıldı. İçerisi karanlık olacağı için, eyeri dışarıda temizledi, eline bir çaput aldı, bulaşan kanı sildi parlattı, boncuklar yeniden ışıldayınca sevindi. –Bana bak, dedi, güzel bir iş yaptık. Allah'ın da büyük yardımıyla. Neden? Çünkü bana sorarsan Allah da bizim gibi temiz ve gayretli insanları sever. Sevdiği için de onlara bu biçim yardımcı olur da ondan. Hayvanı Hâkim'in küçük ahırına soktu, örkeni koşata bağladı, sonra ahırın kapısını sağlamlayıp çıktı.

Bir yaz yağmuru başladı bu sırada. Havanın içinden türlü otun kokusu geliyordu. Yağmur sanki bütün Ç. Ovası'nı dolaşmış, buradan alacağını almış. Sonra tüm o kinzinin, adamotunun, yarpuzun kokusuyla karışarak buralara kadar gelmişti. Ama içinde, yani bu yağmurun içinde Ç. Gölü'nün çevresindeki tarlalarda koşan atların kokusu da vardı. Sonra buralarda uçuşan arıların ve çiçek tozlarının. Ağaçların gövdesinden akan sakızın da.

İçeriye geçti. Hâkim inlemeler içinde uyukluyordu, gözünün yaşı akmıştı. Ama kan durmuştu artık. Dede Sultan'ın bağladığı temiz bez de adamın sırtını kütük gibi sardığı için, yani demek oluyor ki, kırık varsa, onlar da adama şimdilik çok büyük eziyet vermiyordu. Halil de uyukluyordu oturduğu yerde. Dede Sultan, küçük bir tahta sandalye vardı sobanın arkasında. Onu çekti oturdu, oturduktan sonra da tabakasını ağır ağır çıkararak bir sigara yaktı, dumanı içine çekti, sonra savurdu. Sigaranın kokusu duyulunca Halil gözünü açtı. Güçlükle gülümsedi. Dede Sultan bir sigara da onun için çıkardı.

68.

Sigarasını iyice içine çekip, bir zaman da Halil'i izledikten sonra. –Sana ne dedim ben, dedi, sana o zaman, o sizin mağarada anlatmıştım da, sen beni hor görmüştün, hatırlıyor musun? –Haşa, dedi Halil, seni neden hor göreyim ben? –Ben bilmem, dedi Dede Sultan. Bana sorarsan, ben boncuklu pınardan söz ettiğim zaman senin yüzündeki hali gördüm. –Öyle mi? Ne vardı yüzümde? –İşte böyle, hadi canım sen de, der gibi bir hal vardı. O sırada eminim içinden gülüp geçmiştin. Köylüler gibi. Onların bana dediği gibi. –Ne diyorlar onlar sana? –Şimdi benim adım nedir, Dede Sultan. Bizde dedelik yok, ama atadan beri bu mesleği sürdürenlere hep dede demiş durmuşlar. O nedenle benim babam da dededir, dedem de. Neyse. Ama bizim köylü milleti bana Deli Sultan diye seslenmeyi marifet sayar. Ve de ben anlattığım hiçbir şeye de onları inandıramam.

Halil'in keyfi yerine gelmişti. Sigarasından derin bir nefes çekti. Sonra duvardan güç alarak kalkıp sobanın üstündeki demliği açıp baktı. Sabahın çayı duruyordu hâlâ. Hemen bir bardak çay aldı, birini de Dede Sultan'a verdi.

Bundan sonra Dede Sultan ona başından geçenleri, yani Şeytan Kayalıkları'na tırmanışını. Orada atlattığı ölüm tehlikelerini, sonra pınarın başında nasıl uyuyakaldığını. Gördüğü düşü. Sonra kirp diye uyanışını. Uyandıktan sonra pınarın suyunun nasıl geldiğini. Gelip çoğaldığını. Sonra bu suyun nasıl yavaş yavaş bir nargile şişesi gibi takırdamaya başladığını ve bu takırtıların nasıl o gümüş ve de inci boncuklardan geldiğini anlattı. Tabii, çuvalını boncukla dolduruşunu, köye varana dek bu yükün altında anasının nasıl ağladığını. Hepsini. Anlatınca. Yalnız, o kadar tatlı ve kokuşlu konuşuyordu ki. O konuştukça Halil eski âşıkların sesini ve müziğini dinler gibi oluyordu. Manas'ı dinler gibiydi.

Manas'ı dinlemek, bilindiği üzere, yaşamın tüm seslerini duymak gibidir. Manas'ı sonuna kadar dinleyenin artık yaşamasına gerek yoktur. Neden diyecek olursan, artık o yaşamla ilgili her şeyi

almıştır. Yalnızca bilgiyi değil, sesleri, kokuları, tatları ve buna benzer her şeyi. Örneğin, bu bir anlamda, yenebilecek tüm yemekleri tatmış olmaya benzer. Ama elbette, Manas'ın sona ermesi diye bir şey bütünüyle rivayettir. Manas sonsuzdur. Ama işte orada Halil, bir anlamda, Manas'tan bir kesit dinler gibi oldu. Bir ara, özellikle Dede Sultan, pınarın başında gördüğü düşü anlatırken. O ara Halil'in gözleri kapandı. Dede Sultan da o tuhaf rüyayı huşu içinde anlattığı için. Bunlar sobanın ve sigaralarının başında bir ayine katılmış kadar oldular. Ama ayin başka, Manas başka, Manas sonsuzdur. Manas'ın amacı insanları vecde ulaştırmak değildir. Basit bir amacı vardır onun: Yaşam gibi, sonsuz bir hikâye anlatmak. Bir anlamda, yaşamla yarışmak.

Zaten, böyle değil midir? Hikâyenin amacı, yaşamla yarışmak değil midir? Bu arada, sigaralarının biri bitip biri yakılıyordu. Üçüncüden sonra, Dede Sultan tabakasına baktı, ikirciklendi. Halil anladı hemen. –Bana verme artık, dedi.

69.

Ama öyle bir sararmıştı ki, bunu söyledikten sonra korkunç bir öksürük nöbetine tutuldu. Boğulacak gibiydi. Uzandı, oturduğu yastığa başını koydu, ciğeri sökülür gibi daha bir zaman böğürdükten sonra bir yanına döndü, sakinleşti. O sırada içerisi o kadar sigara dumanı olmuştu ki, Hâkim de rahatsızlandı, o da öksürdü ama onun öksürüğü inlemelerle kesildi, kasıldı, yüzünü yasladığı yastık onu boğuyordu sanki. Dede Sultan kalkıp kapıyı açtı, sonra Hâkim'in yarasına eğilip baktı. Kan yeniden uç vermiş gibiydi. Bağları çözdü, kanı temizledi, ne yapmalı, dedi kendi kendine. Sonra kalkıp tereğe baktı. Bakınca orada bir kavanoz sarı parlak süzme bal gördü. Kavanozun kapağını açtı, kokladı. Dönüp temizlediği yaranın üstüne bu balı boca etti, ettikten sonra da yeniden kapatıp sardı. Hâkim'in yüzü buruştu. Gerçi bir ara kendine gelir gibi olmuştu ama daldı yeniden. O dalınca Dede Sultan da yerdeki çocuğa baktı.

İçerideki odaya baktı, çok küçük, derme çatma, çal çaputla dolu bir odaydı burası. Sanırsın çocukları kapatmışsın da onlar da birbiriyle öceşerek odayı dağıtmış. Altını üstüne getirmiş. Ama delikanlı buradaki yatağa uzanabilirdi yine de. Yerde yatmasından iyi olurdu kuşkusuz. Yatağın çevresini açtı, öteberiyi kaldırıp bir kenarda üst üste yığdı. Sonra geçip Halil'i sarstı. Ağzından su akıyordu Halil'in. Birden, ateşi yükselmişti yine. O zaman, çocukluğunda kendisinin de bu biçim hastalandığı geldi aklına. Bu çocuk bana benzemiş, diye geçirdi içinden, geçirince de güldü. Halil'i aldı, içerideki yatağa yatırdı. Sonra eline bir kap aldı, kapıyı kapatıp çıktı.

Alabalık suyu. Alabalık suyu, diye geçiriyordu içinden. Ormana girdi, dereye rastlayıncaya dek, bir iniş tutturdu, o kadar acele ediyordu ki, bir ara, bir inişi hesaplayamadı, yuvarlanıp güçlükle ayaklandı. Neden sonra dereyi buldu ama. Işıl ışıl, ak berrak bir küçük dereydi bu. Yukarıdan adeta döküle döküle gelip K. Nehri'ne doğru uzanıyordu. O nehrin bir damarı, bir yavrusu gibiydi. Ama eğimin azaldığı yerlerde yayılıp yavaşlıyordu. Gerçekten, balıklar

vardı içinde. Sırtı kırmızı bu alabalıklar öyle tatlı görünüyordu ki, Dede Sultan dayanamadı, usulca suya girdi, bu al alabalıklardan birkaçını yakalayıp o boncuklu çantasına koydu. Sonra, onlar çantanın içinde oynayıp dururken, aldığı kabı suyla doldurdu, dereden çıktı.

Yine geldiği gibi hızla tırmandı, düzlüğe ulaştığı zaman, ter içinde kalmış, sineğin ısırdığı boynu ensesi kanla kızarıp kalkmıştı.

İçeriye geçti, yine Hâkim bıraktığı yerde yatıyordu. Çocuk da içerideydi. Alabalık suyunu sobanın üzerine koydu, beklerken dışarıya çıktı, bir alıç ağacı görmüştü, gördüğünü unutmazdı Dede Sultan. Bir avuç taze kırmızı alıç toplayıp getirdi, suyun içine attı, su, alıç fokurdamaya başladı çok geçmeden. Sonra ezilen alıca baktı, hamurlanmış, hemen bırakmıştı kendini. Kaldırıp soğuttu. Ama bu arada dışarıya çıkmış, kaynamış alıcı da yanına almıştı. Çardağın altındaki ateşi yaktı, közledi, alabalıkları temizleyip şişe taktı. Birden öyle tatlı bir koku yayıldı ki, bana bak, bana bak, diye geçiriyordu içinden. O köyden kaçmıştı ya, o köylüden, o Gülali'nin pis oğullarından kaçmıştı ya, keyfine diyecek yoktu. Ne güzelmiş, ne güzelmiş, diye mırıldanıp duruyordu. Şimdi Hâkim yiyemez. Ama çocuğun yemesi lazım, diye düşündüğü için kalkıp Halil'e seslendi. Yanına gitti, ateşine baktı Halil'in. –Hadi gel, gel bak sana ne yaptım, dedi. Halil. Halil. Hiç gücü kalmamıştı onun. Yine de gülümsedi. –Ne yaptın, dedi. –Gel de gör, aslanım, dedi Dede Sultan. Halil dayanamadı, kalkıp Dede Sultan'ın koluna girdi. Birlikte çardağa kadar yürüdüler. İri, nar gibi kızarmış balıkları görünce Halil gözlerine inanamadı. Minderlerden birine oturdu. Uzanıp alabalığı aldı, ellerini yaka yaka, sıcağını üfleye üfleye yedi.

Bu sırada hava kararmaya başlamıştı artık. Belki ağaçların üstünde hava aydınlıktı hâlâ. Ama aşağıda, ağaçların altında koygun, koyu gümüş bir aydınlık vardı. Ateşin kırmızısı da olmasa, insanın canı sıkılabilirdi.

70.

Hikâye

Zamanın birinde Pîrî Reis'in yolu Çin Denizi'ne düştü. Burada, bilenlerin de doğrulayacağı gibi, denizin rengi iyice kararır. Deniz, yani okyanus, kapkara bir hal alır. Kara bir deniz olur. Yine de, gökyüzünün mavisi tümüyle yitip gitmemiştir. Yani, o kara rengin içinde, belli belirsiz ışıldayan mor bir ışık vardır ve suyun üstünde, özellikle küçük dalgalar bıyıklanmaya başladığı zaman, açık lacivert çizgiler dolaşır. Bu tür bir mavi, Çin Denizi'nden başka bir yerde görülemez. Oraya özgüdür. Onun rengidir. İşte, bu denizin ortasında, Pîrî Reis o kadar yorgun düşmüştü ki, kendisi uzun hastalıklardan dönüp bir deri bir kemik kalmış bulunuyordu. Bunun yanında, tayfanın da durumu iyi değildi. Hastalık baş gösterdiği için ölüleri okyanusun kara sularına atmaları gerekmişti. Dualar okumuş. Onları ait oldukları asıl yere. Suya emanet etmişlerdi. Gerçekte, bizim asıl evimiz sudur. Allah her şeyi bilir.

İşte, böyle müşkül bir durumda bulundukları bir sırada, gözcülerden biri, bir kara parçası gördüğünü söyledi Pîrî Reis'e. Yani, öbür adıyla Yusuf Kaptan. Yusuf Kaptan gözlerini kısarak karanlığın içine baktı. Açık lacivert bir dalganın bıyıklanarak bir adacığa çarptığını gördü. Dalganın mavi köpükleri, dağılan toz, serpilen tuz gibi görünüyordu uzaktan. Ama böyle şeyleri yalnızca korsanlar görür. Usta denizciler görür.

Gemi yavaşladı, kara parçasına yanaştı, derinlik izin verdiği için, şanslı olduğunu düşündü Pîrî Reis, yine de belli bir uzaklıkta demir attı, Sonra bir kayığa bindi, yanında bir Arap kürekçi vardı bu sırada, karaya yanaştı. Kayıktan indikleri zaman, ayak bastıkları ışıl ışıl, mercan ışıltısıyla dolu o küçücük adaya hayranlıkla baktılar bir zaman. Tuhaf şey, diye düşünüyordu Yusuf Kaptan, insan karaya çıkınca, yaşamın sürdüğü hissine kapılıyor. Demek ki, dünya gerçek. Gerçek. Bizim artık anılarımızda kalan o dünya gerçekten de var. O zaman insanın ruhuna bir huzur doluyor. Aklını henüz yitirmediğini anladığı için de, mutluluk duyuyor. –Biz burada bir

ateş yakalım, dedi. Yakalım da, gemideki herkes sıra sıra gelsin, bir kere bile olsa. Bir dakika bile olsa toprağı ve ateşi görsün. İnsan topraksız ve ateşsiz nice yaşayabilir?

Ama çevrede ağaç yoktu hiç. Zaten göz gözü görmüyordu. Yusuf Kaptan, kaftanını çıkardı, yere koydu, kaftanın üstüne biraz barut döküp ateşe verdi. Ateş ipildedi önce, sonra kararlı bir hal aldı. Ama o zaman garip bir şey oldu: Ada hareketlendi, acıyla yükseldi, iri kuyruğuna topladığı suyla kaptanın yaktığı ateşi söndürdü.

71.

O kadar kötü bir gece geçirmiş, öyle perişan olmuştu ki, her yanı tutuluyordu artık. Sonra sabaha dek, o bölük pörçük düşler içinde, bir yandan Orhan'ın sızlanıp durduğunu. Anne, anne, diye inleyerek bir karanlığın içinden kendisine bakarak yüzünü astığını. Bir yandan Kadir Ağa'nın köydeki kapının önünden geçişini görüyordu ya. Gülşen. Ama artık kötü düşüncelere de, huzursuzluklara da öyle alışmıştı ki, bunlar birer kâbus gibi gelmiyordu ona. Birer karakura, birer kaba düş gibi değil de. Daha çok can sıkıcı, insanın içindeki o vazgeçişi tetikleyen şeyler olarak algılıyordu. İnsanın bir şeyden vazgeçtiği an nasıl umutsuz bir andır. Yaşam coşkusu, tükenen bir su gibi akıntıdan kesilir. Sessizlik birden, kesin biçimde başladığı için, bu umutsuz çağın, bu korkunç terörün sonsuza dek süreceği zannedilir. Tam bir umutsuzluk ve tam çaresizlik. Yarınsızlık. Böyle durumlarda, Gülşen, Mustafa Öğretmen'in yüzündeki gülücüğe de, sözlerindeki, konuşmalarındaki anlamsız coşkuya da öfkelenirdi. Canı sıkılırdı. Canı sıkılırdı. Onun artık kendisini hiç, hiç görmediğine inanırdı. Belki aynı zamanda duymuyordu da.

Kız yer yastığının üstüne kıvrılmıştı. Kocasıyla Gülşen de daracık yatakta biçimden biçime geçerek yalan bir uyku uyumuş. Sonunda, daha gün ışımadan kalkıp o yataktan çıkmışlardı ya. Yola çıkacaklardı. –Toprak bazen gelmez, dedi Ece uyanınca. Çetin'le mahallede işleri var. Siz perişan oldunuz abla, gidin artık bence. –Gideceğiz ya, dedi Gülşen, gideceğiz de, benim de bir işim var, ben önce işimi göreyim, sonra çıkıp gideriz, burada kalınmıyor. Bana kalırsa sen de bir an önce ne yapacağına karar ver de, burada durma. Doğru değil, ne olur ne olmaz. Kız yüzünü astı, biraz somurtur gibi oldu ama anlıyordu Gülşen Abla'sını. Anlıyordu. –Öyle ya, dedi, ayrıca, ortalık da iyi değil. –Değil, dedi Gülşen. Bu sırada, birden, daha yeni uyanmış gibi. –Ne var ortalıkta yahu, diye sıçradı oturduğu sandalyeden Mustafa Öğretmen. –Sen uyuyor muydun, diye sordu Gülşen. –Yok yok, dedi Mustafa.

Bunun üzerine Gülşen toparlanıp çıktı. Hava aydınlanmış, sokaklar hareketlenmeye başlamıştı. Bir zaman, nereye gideceğini bilmiyordu sanki, kollarını iki yanında ağır ağır sallayarak, yolu uzatarak ilerledi, sonra küçük, bakımsız bir park vardı orada, bu parka girdi, bir bankta bir zaman ayaklarının arasındaki taşları inceleyerek oturdu. Bir rüzgâr çıktı bu arada. Bu rüzgâr, sabah soğuğunu taşıyıp getirdi, getirince de bir titreme gelip geçti içinden, omuzları daraldı. Hırkasını sarındı, önünü kapatarak sağı solu izledi biraz.

Sonra kalkıp yürümeye devam etti. Halk Eğitim Merkezi'nin önüne geldiği zaman öyle sıkılmıştı ki, hiçbir şey yapmak istemiyordu. Eve dönüp kocasını almak. Köye gitmek. Hiç. Hiçbir şey istemiyor gibiydi. Gördüğü düşler, her şeyi alıp gitmişti sanki. Ama işte yaşam öyle bir şey değil. O kadar kolay değil. İçeriye girdi. Beklediği yazı köye gitmiş ama geri dönmüştü. Bu nasıl olur ki, diye söylendi, sonra zarfı açtı. Atandığı yeri ve işe başlayacağı tarihi öğrendi.

72.

Bir zaman, ne yapacağını bilemedi de durdu öyle. Esmer, zayıf, parmaklarından birine kına yakmış bir kız oturuyordu masada, o sırada. Gülşen kızı ifadesiz gözlerle süzdü. Zarfı tümüyle unutmuş gibiydi, kızın yüzünde sanırsın eski günleri görüyor. İlkokulda annesine yalvarıp da kına yaktırdığı dünleri. Fındık. Fındık. Fındık kuşkusuz o zamanlar en iyi günlerini yaşıyordu. Ya da Gülşen şimdi öyle anımsıyordu onu. Bütün gün güneşte, tarladan eve, cançur bahçesinden ta kovanlara kadar dur durak bilmeden. O zamanlar Toprak da yeni doğmuş olurdu. Çocuklar, küçükler hep yeni doğmuş olur. Fındık onu sırtına bir bohça gibi bağlar. Sonra, babaları görürse kızmasın diye, babanın ayak sesi duyulur duyulmaz bebeği oradan hızla indirir, ayaklarının dibine koyar. Hatta ayağının ucuyla biraz kendinden uzaklaştırırdı. Ama o zaman Gülşen'in işte böyle açık kahverengi saçları vardı. Bu saçlar, nedense kendi kendine kıvrışarak gözlerinin önüne, burnunun ucuna dökülür. Gülşen, Gülşen. Babasının öfkeli yüzüne işte o kıvırcık tellerin arasından bakardı. Adam ürperirdi. Kâkülün arkasında göz değil, iri kara parlak bir bilye dururdu sanki. Sonra yerden bebeğin sesi gelir. Bebek cızlar. Sırtüstü kalakalmış böcekler gibi kollarını, ayaklarını çaresizce sallardı. Gülşen o zaman kınaya çok meraklıydı. Fındık da meraklıydı ama kocası kınanın "para tuzağı" olduğunu söylediği için.

Kızın parmağının ucunda, kınanın gizlediği bir yara vardı. Gülşen birden farkına vardı, başını salladı. –Bir şey mi oldu, dedi kız. –Yok, ben, ben, biraz yorgunum da, dedi Gülşen, yani, işte, öyle dalıp gittim, kusura bakmazsınız. –Estağfurullah, dedi kız, kötü bir haber aldınız sandım. O zaman Gülşen anımsadı, kâğıdı cebine koydu. Sanırsın çalınacak. Yeniden, kızın parmağındaki yaraya takıldı gözü. Sonra başını çevirdi, çıkıp basamakları indi.

Güneş iyice yükselmişti. K.'nin o yanı ışığa batmıştı iyice. Nasıl yapacağını düşündü, yine binanın önündeki banka oturdu, yüzü, yüzü görülecek gibiydi, gülümsüyor, sonra gülümsediğini birile-

ri gördü mü acaba, diye sağına soluna bakıyordu. Oysa gülse ne olacak. Bir insan gülse, bunda ne kötülük var, değil mi? İnsan pekâlâ kendi kendine gülebilir. Hatta yeri geldiğinde kendi kendine kahkaha da atabilir. Bu durumda, hırkasının cebindeki yazı orada zonklayıp duruyordu. Düşecek gibiydi. Bu düşünce aklına gelince korktu, yazıyı alıp çantasına yerleştirdi, hatta zarfının içine koyduğu için. Zarfı da iyice katlamıştı. Böylece atama yazısı kanatlanıp çantanın içinden uçup gidemeyecekti. Gidemeyecekti.

Gözleri yaşardı, oturduğu bankta birden başını ellerinin arasına alıp ağlamaya başladı. Bu gözyaşları, daha gözünden çıkar çıkmaz, o kadar iyi geldi ki ona, sanki serin, mavi bir suyun içine girdi. O ağustos başlarının sıcağı birden kendini yeşil, serin, yaman bir akarsuyun yerine bıraktı. Aman ne iyi oldu, ne iyi oldu, diye düşünüyordu. Birden olmuştu bu, kendini bir göl kıyısında bulmuş. Kendini Ç.'nin o gençlikte girdikleri küçük kumsalında bulmuş. İri sarı, kol büyüklüğünde gülümser balıkların arasında yüzmeye başlamıştı.

73.

Derken, bu düş değil de gerçekti, başı ellerinin arasındaydı hâlâ, kalkmak istedi, balıklardan birinin peşinden gidecekti, bu balık, kuşkusuz kısmetiydi onun. İnsan düşte bile olsa, kısmetinin peşinden gidecek. Gidecek ki şans kapıları açılsın. Açılsın ki insan o yaşına kadar çektiği zorluğu, gördüğü eziyeti görmesin bir daha. Neyse. Bu yüzden başını kaldırdı, suyun içinde kulaç atmaya başladı. O kadar tuhaf bir duyguydu ki bu, balığın iri kuyruğu, bir dümen gibi yön veriyordu da. Onun girdabı Gülşen'i çekip götürüyordu. Yoksa o kadar güçlü, etkili kulaç nasıl atabilirdi ki? Belki o tarihe kadar yüzmeyi bile bilmezdi.

Sonra, suyun içinden mavi mor bir halka çıktı. Bu mavi halkadan sonra da birden ortalık karardı, gölün yüzeyine bir gölge indi. İnince Gülşen balığın izini yitirmiş oldu. Daha doğrusu, o karanlıkta, hayvanın ne yöne gittiğini kavrayamadı. Zaten artık kuyruğun yarattığı çekim de gücünü yitirmişti. Bir sessizlik oldu, neden sonra gölün üstündeki karartı aydınlanmaya başladı. Gelip Ç. Gölü'ne oturmuştu ya, sonra birden, nedensiz kalkmaya karar vermişti demek. Zamanında Fındık anlatırdı. Bana bakın kız, derdi, hiç aklınızı şaşırıp da Allah yok, varsa nerede diye sormayın, hiç böyle bir çocukluk ve de delilik yapmayın. Çünkü neden derseniz, hiç belli olmaz. Yüce ve yakışıklı ve güzel Allahımız, yeri ve zamanı geldiğinde aşağıya iner. Canının çektiği bir gölgelikte oturur. Canının çektiği bir serin suya girip çıkar rahatlar da. Ruhunuz bile duymaz... İşte böyle derdi, hoş bunu nereden uydururdu, Allah'ın olmadığı düşüncesi aklına nereden gelirdi, bilemezlerdi. Şaşkın, birbirlerine bakıp gülerlerdi Aynur'la.

O zaman Aynur, evden çıktıkta Gülşen'in kolunu çimdiklerdi. Bana bak, bana bak abla, derdi, bizim bu Fındık'a bir şeyler olmuş. Bizim bu Fındık aslında inkâr edecek de yolunu yapıyor. Böylece gülüşe gülüşe aşağıya inerlerdi. Böylece, Allah serinlemek için Ç. Gölü'ne inip kalkmış gibiydi. Allah suya girip hafifledikten sonra kanatlanır. Uçarak gökyüzüne çıkardı. Çıkıp oradaki tahtına kuru-

lurdu. Ah ah. Çok iyi gelirdi ona bu. Suyun altı aydınlanınca, yine o mavi mor dalga belirdi, bu dalga kalın kendirler gibi, renkli boa yılanları gibi kıvrılıp yuvarlandı, Gülşen'e doğru halkalanınca. O zaman Gülşen sıçrayıp uyandı. Bir koltuğa uzatmışlardı onu. Koyu kahverengi, tozlu bir koltukta bulunuyordu. Ne olduğunu anlamadı, nerede olduğunu da anlamadı ama çantasına bakındı hemen. Doğrulmak isteyince sendeledi, o zaman çocuklardan biri uzanıp tuttu onu. –Aman Gülşen Abla, dedi, iyi misin, ne oldu böyle, dedi gülümseyerek. Dur, otur bakalım, neye baktın? –Çantam nerede benim, çantam yok, dedi Gülşen. –Yok olur mu, burada, dedi çocuk, sonra gidip Gülşen'in çantasını askıya asmışlardı, onu getirdi, o zaman Gülşen yeniden, uykudan uyanır gibi gözlerini ovuşturdu bir zaman. Yavaş yavaş aydınlandı. Halkevi'ndeki çocuklar, daha az önce, bankın önüne yığılmış vaziyette bulmuşlardı onu. Çocuğa baktı, tanıdı neden sonra. Mustafa'nın öğrencilerinden biriydi, efendiden bir çocuktu. Beyaz, saf bir yüzü vardı çocuğun.

74.

Gülşen, Halkevi'nin küçük odasına göz gezdirdi, çalışma kâğıtları, bildiriler, öğrencilerin, işçilerin çıkardığı dergi ve gazeteler, duvara asılmış not kâğıtları, uyarılar, ders kitapları, ne cesaretle rafta sıra sıra hâlâ tuttuklarını anlayamadığı Marx, Lenin ciltleri... Tahta bir masa, masanın yanında kahve sandalyelerine benzer yine tahta sandalyeler... Çocuklar, o uyanınca biraz acımış, biraz gülümsek ona dönmüşlerdi. Kızlardan biri yine Halk Eğitim'deki o kıza benziyordu. Kahverengi, fitilli kadifeden bir pantolon giymişti. Küçük, bozuldu bozulacak bir teypten Ruhi Su'nun *Zahit bizi tan eyleme*'si duyuluyordu. Deminki çocuk, gerçi sanki bıyıkları yeni yeni terliyordu ama onları da bir an önce uzasın ister gibi bırakmıştı, ikide bir elini üst dudağına götürüyor, kaşlarını çatarak yüzüne katı, inançlı bir hava vermeye çalışıyordu. –İyi misin şimdi abla, diye sordu. –İyiyim iyiyim, dedi Gülşen. Bir şeyim yok, öyle içim geçmiş. Ben, ben ne olduğunu anlamadım. Ama gece de iyi uyumadım, uykusuzluktan yani. –Olabilir, geçmiş olsun, dedi çocuk. Toprak'ı soracaktı vazgeçti. Yine birileri çantasını, çantayla birlikte zarfını alacaktı sanki, kalkıp kocasını almak, sonra da köye gitmek istiyordu. Yorgundu çok.

Bu sırada çocuklardan biri bir bardak çay getirdi, Gülşen bunu görünce öyle sevindi ki, çayı görünce anladı, içi kurumuştu neredeyse. Gözlerinin içi güldü, çayını aldı, bir yudum içtikten sonra bardağı önündeki sehpaya bıraktı. –Çocuklar, çok teşekkürler, dedi, yani, sağ olun, Allah'tan... –Kim olsa yardım ederdi, dedi deminki kız. Sürekli gülüyordu. Bundan sonra biraz Mustafa Öğretmen'den, biraz politik konulardan konuştular. Gülşen onlara köydeki halleri anlattı uzun uzun. Mağaraların nasıl dağıtıldığını, Orhan'la Aynur'u. O zaman Aynur'un ne kadar nam saldığını anladı. Hepsi tanıyordu onu. Aynur. Aynur. Onun adı geçince çocukların gözleri parlıyordu. –Bugün yarın çıkacaklar, dedi çocuk. Onları orada tutacak güçleri yok. Büyük bir dalga geliyor. Bu dalganın altında kalacaklar. Aynur'ların dalgasının altında kalacaklar. Öyle

kendinden emin, güven verici bir tonla konuşuyordu ki, Gülşen, az sonra kapı açılacak da. Aynur gülerek içeriye girecek sanıyordu o konuşurken. Girecek, evet, arkadaşlar, nerede kalmıştık, söyleyin bakalım, diyecekti. Açık renk gözleriyle. Sarı saçları cılız bedeniyle. Şimdiden pütürlenmiş, yer yer dökülmüş güleç dişleriyle Aynur. Onu düşününce Gülşen rahatladı, bardağını yeniden eline aldı, sırtını kanepeye verdi. –O zaman köyde kimse kalmadı değil mi abla, dedi deminki kız. –Yok, kimse yok köyde, köyü, köyü o Kadiray'la o sümsük adamlarına bıraktılar da gittiler. Dizini döver gibiydi. O Erol Komutan yaman çıktı, ormanın altını üstüne getirdi, yaman çıktı. Şimdi sessiz, sessiz. Bir ara gelip Türkân'ı meydanda dövdüler de kadının ağzını yüzünde ters çevirdiler. Ondan başka da pek bir şey olmadı. Ama hepsi benim komşumdur, hepsine de kefilliğim tamdır yani. Bizim köylüler iyi insanlardır. –Bizim orada bir çalışma yapmamız gerekiyor abla, dedi çocuk. Ama K.'nin, A.'nın ve bütün buraların her yerinde çalışmamız gerekiyor. Biz o Ş.'ye gerekirse ağaçların yürümesini sağlayacağız da, onları da götüreceğiz. Sen de bize omuz ver, olur mu? –Olur, dedi Gülşen. Bu sırada gençlerden biri bir tomar bildiri aldı geldi, Gülşen'e verecek oldu. –Onları boş ver, dedi Gülşen. Öyle olmaz, ben kendi dilimle konuşurum herkesle tek tek.

Yeni bir türkü başlamıştı. Takılmış gibi yineliyordu teyp: *Bismillahirrahmanirrahim... Bismillahirrahmanirrahim... Bismillahirrahmanirrahim...*

75.

Çayını bitirip kalktığı zaman hafiflemiş gibiydi. Ona öyle geliyordu ki, bu işin artık şakası yoktu, gerçekten, her şey, her şey hareket halindeydi. Doğanın, ormanın, gölün harekete geçmesi, ağaçların ansızın ayaklanıp yürümeye başlaması gibiydi. Kent sanki bu çocuklara terk edilmişti. Herkes evinden çıkıyor, birbiriyle konuşuyor, büyük bir halay hazırlığı içinde herkes yanındakinin omzuna sarılıyordu. Öyle görünüyordu. Yine de, bu son bir şans mıydı onun için? Çok yakın zamanda üzerindeki baskı sona erecek miydi? Olacak mıydı bu? Kendini daha rahat hissedebilecek miydi? Sonra belki Mustafa da akıllanırdı biraz, eve gelir, oturur, belki günlerce bir yere gitmezdi. Birlikte köydeki evin bahçesine çıkar, domates, salatalık, biber fidelerinin arasında, sebzenin o kokusu içinde yere bir kilim serip oturur belki çay içerlerdi. Gölge yer değiştirir, Mustafa toprağa uzanır, gölge onun yüzünün bir yanından başlar her yanını kapatırdı. Sonra belki içeride Orhan saz çalmaya başlardı. Bir türkü söylerdi. Orhan gerçi kısık bir sesle söylerdi ama. Olsun. Ses yine de gelirdi, mısır yapraklarına, mısır püsküllerine çarpana dek gelirdi. Orada Mustafa'nın gölgede kalmış yüzü gülümserdi.

Dışarıya çıkınca birden durdu, çantasını açtı, katlayıp bir köşeye sıkıştırdığı sarı zarfı gözden geçirdi, böylece kapattı çantasını, hızlandı.

Aslanlı parkın önü kalabalıklaşmaya başlamıştı yine. Meydana bakan duvarlardan birine gençler afiş yapıştırıyordu. Açıkhava sinemasında çalışan çocuklar da oradaydı; onlar da yeni filmin afişini asıyordu duvara. Gülşen gerçi sinemayı çok severdi ama gitmeyeli o kadar çok olmuştu ki, afişe bakmayı bile unuttu. Unuttu. Artık merak etmiyordu böyle şeyleri.

Böylece eve vardı, Ece'yle Mustafa ortalığı toplamış, çay demlemiş içiyorlardı. Mustafa'nın keyfi yerindeydi. –Oo gel hanım, dedi, sonra kaşlarını çattı, yahu sabah sabah nereye gittin ki sen, dedi. –İşim vardı, dedi Gülşen, boş ver, siz ne yaptınız, boş çay mı içiyorsunuz? –Ya, bir şey yoktu, dedi Mustafa Öğretmen, yoktu,

çay koyduk zaten, ama daha yeni yani, hadi sen de iç. Gülşen birden kızdı, öyle kızdı ki, gözlerini açıp kapattı sinirle. –Bu kadar mı tembelsiniz, dedi, ne yokmuş, yoksa iki adım çıkar bir şeyler alır gelirsin. Mustafa Öğretmen şaşırdı, yine kulağının arkasını kaşıdı bir zaman. –Yahu, dedi, alırız yahu, şuradan şurası, sen, sen ne istersin onu söyle. –Ben bir şey istemem, dedi Gülşen, ben ne isteyeceğim, boş ver. –İşte ben de onu diyorum ya, boş ver diyorum ya, dedi Mustafa Öğretmen. Sen şimdi niye böyle şeyler için kendini üzüyorsun ki, boş ver. Bugün çay içeriz, yarın... Yarın... Ne diyeceğini bilemediği için kekeliyordu. Ece kalkıp perdeyi araladı. Camı aralamıştı ya, içerisi havasız değildi artık. Yalnız zamansız bir rutubet kokusu vardı.

Bir zaman sessizlik oldu. Gülşen yatağın üzerinde oturdu biraz. O oturunca bir yerlerden bir karasinek kalktı, sineğin sesi odanın içinde öyle güçlü uğuldadı ki, perdeler titriyordu neredeyse.

76.

Hemen çıktılar. Meydana kadar yürüyüp oradan köye kalkan dolmuşa bineceklerdi. Ama o yana doğru kalabalık öyle artmıştı ki, aslanlı parkın önündeki kalabalığı dağıtmak için polisler gelmişti çoktan. Anonslar yapılıyor, arada polis arabalarının sirenleri duyuluyordu. Ama gerilim yoktu. Herkes gülüyor, kimi yerde polislerle gençler sohbet ediyorlardı. Sonra gösterinin nedeni anlaşıldı, bir yandan bir alkış koptu, kalabalığın içinde bir dalgalanma oldu. Gülşen'le Mustafa, ne olduğunu anlayamadılar, gürültü kesilince deminki çocuklara rastladılar. O bıyıkları yeni terlemiş genç, Mustafa hocasını görünce heyecanlandı, eğilip hocanın elini öpecek oldu. Mustafa Öğretmen izin vermedi buna. –Hocam, bizim arkadaşlardan biri dün açıkhava sinemasında perdeye ateş etmiş, dedi, sinemacı şikâyetçi olmadı ama polis sorgusu çok uzun sürdü, biz de bunu protesto ediyoruz. –Öyle mi, diye şaşırdı Mustafa Öğretmen, yahu, perdeye neden ateş etmiş? –Hocam perde dediysem duvar yani, duvara ateş etmiş, bir şey olmadı yani. –İyi de neden, diye ısrar etti Mustafa Öğretmen. –Hocam, bir hapishane filmi, yani hapiste Yılmaz'a eziyet ediyorlar falan. Arkadaş dayanamamış, biz de arkadaşı polisten alınca uyaracağız, yani bizim taraftan disipline gidecek ama olmuş bir kere, dedi çocuk.

Bu sırada yeni bir dalgalanma oldu. Arkada, kalabalığın öbür ucunda kaçışmalar yaşandı, polis müdahalesi başlayınca yere düşenlerin, bağrışanların sesi büyük öfkeye yol açtı. Mustafa Öğretmen karısının elini tuttu, parkın demir parmaklıklarından atlayıp öbür yandan çıkmayı, yani meydana daha uzaktan girmeyi düşündü, sonra dolmuşa binerlerdi oradan. Polis müdahalesinden de kaçmış olurlardı. Ama parmaklıkların üzerindeki dikenli telleri görmedi, teli avuçlayınca kan içinde kaldı, Gülşen'i, o da yaralanmasın diye itti. Gülşen önce neye uğradığını şaşırdı, sonra, kocasının elindeki kanı görünce öyle kötü oldu ki, düştüğü yerde ağlamaya başladı.

Çevredekiler hemen kaldırdılar onları, Mustafa Öğretmen'in eline bir peçete tutuşturdular, zaten, hoca aldırış etmiyordu pek.

Eğlenir gibi bir hali vardı, ayağa kalkınca bu kere daha dikkatli oldu, Gülşen'in elini tuttu, kaçışanların arasından alıp parkın çimlerine çekti, sonra hızlandılar.

Bu sırada bir gürültü koptu. Silah sesleri duyuldu. Bunu duyunca Gülşen dönüp bakacak oldu ama Mustafa Öğretmen durmasına izin vermedi, kanlı elini göğsüne dek kaldırmış, öbür eliyle Gülşen'i bileğinden tutmuştu. Yukarıdan, yağmur gibi bildiri yağıyordu. Yer gök bildiriye kesmişti, kâğıtlar, kuş sürüsü gibi yukarıdan patır patır geçiyordu.

Parkın sonuna doğru kalabalık azaldı, Gülşen'le Mustafa bir ağaca sırtlarını verip biraz soluklandılar. –Elini ver bakayım, dedi Gülşen, hemen, bunun için özellikle yanına almıştı sanki; çantasının içinden bir ak tülbent çıkardı, kocasının kanlı elini bu tülbentle sıkıca sardı. –Doktora gitmek lazım, dedi. –Yok yok, dedi Mustafa Öğretmen, paslı değildi, merak etme.

77.

Hava bulutlanmıştı. Yukarıya karanlık, koyu gri bir bulut geldi, bu bulut kentin üzerinde durdu. Parkın, kent meydanının üstüne yağacaktı sanki, polisle birlikte kalabalığı o da dağıtacaktı. Zaten, devinen bir şeyler vardı içinde. Koygun mor bir damar kabarıp kalkıyor, bu damar, bulutu bir yanından girip öbür yanından çıkarak ikiye kesiyor ama iki parçayı birbirinden bir türlü koparamıyordu. Yine, şimşek gibi bir halkaydı bu; arada rengi açılıyor, sonra koyulaşıyor, derken içinden bir ışık seli geçerek parlayıp coşuyordu. Canlı, öfkeli bir buluttu. İşte bu bulutun gölgesi gelip bir zaman parkın üzerinde durdu, durunca ortalık biraz serinledi, rahatladı, bu sırada Mustafa Öğretmen'in elinin sızısı da kesildi. –Hanım, Allah senden razı olsun, dedi, bak, Allah senden razı olsun. Bana kalırsa, bu dünyada bir Hızır, bir de sen. Yani, içine doğmuş gibi yanına sargı bezi almışsın da. Daha ne olsun? Gülşen, gülsün mü ağlasın mı bilemedi. –Sargı bezi değil, tülbent o, dedi, yürü yürü hadi, konuşup durma, şuradan çıkalım da dolmuşa binelim, kafam patlıyor benim. –Öyle mi, neyin var, dedi Mustafa Öğretmen, hasta mı oldun yoksa? –Hayır, dedi Gülşen, sabaha kadar bir yandan horladın, bir yandan yayıldın durdun, gözüme uyku girmedi de ondan.

Mustafa Öğretmen, bir şey anlamadı bundan, bu nedenle duymamış gibi yaptı, başını önüne eğip kaşlarını çattı, yine karısının elini tuttu, bu kere parmaklıkların üstünden değil de kapıdan çıktılar, kalabalık azalmış, parkın bu tarafı neredeyse boşalmıştı. İnsanlar günlük işlerine dönmüş gibiydiler. Bir ara öbür yandan yine polis sirenleri duyuldu ama çok sürmedi, kaldırıma çıktıkları zaman Mustafa Öğretmen hâlâ düşünceli görünüyordu. Gülşen, sokağa çıkınca elini hafifçe çekti, başörtüsünü çenesinden toparladı, burnunun önüne düşen kâkülü üfledi, çantasını koluna astı. –Çok yoruldum ben, dedi, hadi bir an önce binelim de köye gidelim. – Evet, şimdi gidiyoruz, dedi Mustafa Öğretmen. Bu arada dolmuşu buldular, geçip oturunca başını hemen cama yasladı Gülşen. Yorgunluktan yüzü kızarmış. Yanakları sarkmıştı. Gözünü kapattı,

dolmuşun, kentin, gökyüzünün, rüzgârın, kapının önünden gelip geçen insanların gürültüsünü dinlemeye başladı. Başının içinde yine o uğultu vardı. Bazen kocasının nasıl temiz, neredeyse bir çocuk gibi apaydınlık olduğunu düşünürdü. Kuşkusuz öyleydi. Ama bu sanıldığı kadar kolay kavranır, kolay yaşanılır bir şey değildi. Öyle yoruluyordu ki, görünmez hale geldiği oluyordu. Daha doğrusu, kendini görünmez hissediyordu. Yokmuş gibi. Ne kadar zaman olmuştu? Ne zamandan beri? Böyle şeyleri artık anımsamazdı. Zaman bakışları da o kadar farklıydı ki birbirinden. Mustafa Öğretmen zaman diye bir şeyin olmadığını düşünürdü. O nedenle, yani şimdi bırakıp gitse, bir yıl sonra eve dönse. Yahu kitabımı şuraya koymuştum, kim aldı onu, diyecekti. Hoş, belki güzel bir şeydi bu, kim bilir? Belki zamansızlık, bir tür özgürlüktür.

Bir ara, dolmuş gürültüyle çalışınca gözünü açtı Gülşen. Mustafa Öğretmen, kucağına kocaman bir kitap almış, dizlerinin arasındaki bu kitaba başını iyice gömmüştü. Gülşen gülümsedi, yeniden cama yaslandı. Dalıp gitti.

78.

Demiryolları, ilkin anlaşılmasa bile, yani bir noktada yeni raylar döşendiğinde orada neler olduğu başlangıçta tam olarak anlaşılmamış olsa bile, zamanla görülecektir; demiryolları toprağın damarları gibidir. Şimendifer. Şimendifer. Bu, devrim zamanlarının büyük buluşu, adeta kutsal kitabıdır. Bir aşamadan sonra, şimendiferin toprağı kendi kendine yardığını, tünelleri kendi kendine kazdığını ve rayları da yine kendisi için, kendi eliyle döşediğini düşünebilir insan. Ama öyle değildir. Demiryolu işçileri, ülkenin uzak kasabalarına, serhat kasabalarına demir rayları ulaştırmak için kan ter içinde çalışırlar. Yük vagonları raylar ve traverslerle dolar, işçiler, işçi çavuşları, memurlar, şefler, üstüpüyle yüzlerinin kara yağını sile sile gece gündüz çalışır, raylar açılıp temizlenen yollara döşendikçe ilkin dekoville çalışır, manivela inip kalkar, çavuşların alnı yıldızlı katı lacivert şapkaları kirlenip temizlenir, hasır pantolonlar yırtılıp parçalanır, dev vidalar mengenelerin ucunda sıkılıp açılır, göstergeler, göstergeler. Bütün bunlar insanın yüz yıl önce bulduğu, sonra da bir kurtuluş umudu gibi sarıldığı makineleşmenin, hızın, acelenin sonucudur ya. Sonra yol çavuşlarının, gece nöbetçilerinin üstüne travers yığınları devrilir. İri ağır tekerlekler zavallı demiryolu çocuklarının bacaklarının üstünden geçer. Ama ne olur? Bir kere artık makine, toprağın içine yerleştirilmiştir, damar, oraya nakledildiği için, trenler bir kan akışı gibi zonklamaya başlar.

Yukarıdan, Toprak'ın başının üstünden işte böyle bir zonklama işitiliyordu. O zaman çocuk korkuyla irkilip bekliyordu ya, toprağın çökeceğini, her şeyin yerle bir olacağını düşünüyordu. Aşağıda kalacak, zindanı buldukları o gün gördükleri iskeletler gibi burada çürüyüp gideceğini düşünüyordu. Gerçi, uzun bir zamandan bu yana kendilerini ölüme hazırlamışlardı, değil mi? Bunu Çetin'le konuşurlardı hep. Devrimci, yaşamını halkının özgürlüğüne adamış kişidir, böyle birinin ölümden korkması anlaşılsa bile, mutlaka aşılmalıdır. Bir zaman, bunun için bazı deneyler de yapmışlardı birlikte. Cesaret deneyleri. Kalenin altındaki kilisenin başına mı

çıkmamış, tren raylarında arkalarına bakmadan mı yürümemişlerdi. Cesaret, birlikte ölüme meydan okumak ve bu yolla ölümün ne kadar anlık, önemsiz ve acısız bir şey olduğunu kavramak. Ayrıca, bugün artık bunları da aşmıştı, yani, öyle düşünüyordu kendi kendine. Acı, sonlu bir şey. Eninde sonunda, ölüm geldiği zaman, bu artık her şeyin sonudur.

Yine de, insan aklıyla pek çok şeyi yense bile, içindeki ürpertiyi yenemiyor. Neden dersen, insanın içindeki ürpertiyle sözgelimi bir farenin içindeki ürperti aynı şey. Böylece trenler yukarıdan geçiyordu. Takırtılar çıkararak. Uğultu içinde. Yük trenleri, yük trenleri geçiyordu. Sonra Erzurum treni geliyordu ikide bir, bu cılız, birkaç vagonluk tren öyle hafifti ki, takırtısından tanıyordu Toprak onu. Ama uzun pancar vagonları, kömür trenleri perona hızla girdiği zaman, yukarıdan toprak parçaları yağıyordu. Toprağın damarları atıyordu adeta. Gürül gürül. Kan akışı, gürültü çıkararak, uğrunarak gelip başının üstünden geçiyordu.

Birkaç günden beri, Çetin de görünmemişti ortalıkta, Kemal de. Ama o asıl duvarı aşmıştı da, biraz yol almış, hapishaneye iyice yaklaşmıştı. Uzansam tutacağım, diye geçiriyordu içinden.

79.

Uzansam tutacağım, diye geçiriyordu içinden. Ama yönü bilemiyordu tam olarak. Ona öyle geliyordu ki, o külünk onu bozdu, onu öldürdü, külünkten sonra kollarını artık kendisinin saymıyordu. Artık buradan çıkıp eskisi gibi yaşayabileceğini de sanmıyordu. Ne tuhaf. Ne tuhaf. İnsan her şeyi hemen unutuyor. Yeryüzünde insan kadar, insanın kendisi kadar böyle her şeye hemen alışan ve de ayak uyduran bir hayvan daha bulunamaz, diye düşünüyordu. Misal insan, korkunç yorgunluğa, ölümden beter yorgunluğa da alışıyordu. İşçiler de öyle değil miydi? Madenciler, demiryolu işçileri. Bunlar uzun, büyük altında kalanın canını alacak denli ağır rayları omuzlayıp indiriyor, böylece kullandıkları o kazmayla, halatla, kaldıraçla bütünleşiyorlardı ya. Dışarıdan bakıldığı zaman kolay sanılabilirdi. Bunca işçi, birlikte çalışıyor, emeğini, işini yol boylarında harcıyordu ya. Ölümcül bir yorgunluk demekti bu. Bir noktadan sonra, bedenin makineleşmesidir. İşte insan buna bile alışıyor. Bunu bile sürdürebilir hale geliyor. Neden? Çünkü karnını doyurmak zorunda. Ah ah. Açlık zor sanılır. Açlık zor sanılır. Oysa açlık dediğimiz şey öyle güçlü bir şeydir ki, insan bir kere köşeye sıkışmasın, bir kere aç kalmasın, dünyayı kaldırır da atar bir kenara.

Bunları düşünürken, bunlar öyle hoşuna gidiyordu ki, felsefe yapıyordu sanki. İşte Marx ne yapmış? Marx da böyle böyle gelmiş. Açlığın gücünü keşfetmiş. Ulan bu açlık dediğimiz şey, insanın, yani işçinin gücü olabilir pekâlâ. Hatta belki öyledir, dur bakalım demiş de kolları sıvamış. Değil mi? Bunun böyle olmadığı ne malum? Şimdi bir tünel oluşmuştu, ray hattını geçmiş, hapishanenin altına kadar gelmişlerdi. Böyle hesaplıyordu. Ama, bundan sonra ne olacağı ve nasıl ilerleneceği konusunda en küçük bir fikri yoktu. O kadar değil. O kadar değil, onu bilemiyordu. Temele rast gelirse onu nasıl aşacağını, o noktadan sonra nasıl ilerleyeceğini bilemiyordu. Bir de, bu konuyu nasıl daha önce düşünmediğine şaştı. Külüngü yere bıraktı, başını yorgunlukla dizlerinin arasına sıkıştırdı, bir zaman karanlıkta bekledi. Ağladı ağlayacaktı. Nasıl, nasıl olacaktı

o zaman? Bunca emek, yorgunluk boşa mı gidecekti? Emeğim zayi oldu, derdi annesi, emeğin zayi olması da dünyanın en kötü şeyidir, insanın canını al, emeğini alma. Sigara paketini çıkardı, bir dal sigara yakınca. Kibritin alevinde, tünelin başında bir karartı gördü. –Kimsin, diye seslendi, yanıt alamayınca ayağa kalktı, külüngü eline aldı, sigarasını söndürüp karanlıkta tünelin çıkışına doğru yürüdü. Vardığı zaman bir hışırtı oldu, bir ateş parlayıp sönünce. –Ulan ses versene, diye kızdı. Çetin güldü. –Korkma o kadar yahu, dedi, bir sigara da Toprak'a uzattı. Birlikte inişe yürüdüler biraz, ışığa çıkınca Toprak rahatladı, yine oturdu. Öyle yorgundu ki. –Uyuyacağım ben, dedi. –İçerisi ne durumda, diye sordu Çetin. –Biz tüneli bitirdik de, temeli nasıl kıracağız onu düşünmedik, dedi Toprak, ben bittim. Gerçi henüz temele rastlamadım ama. Ama birden aklıma geldi. –Bir yolunu bulacağız, dinamit koyacak halimiz yok, dedi Çetin.

80.

Bundan sonra içerisi gölgelendi birden, hava kararacak gibi oldu. Bulut sanki gelip ağızdan girecek, sonra tünelin içini tümden doldurup karartacaktı. Ama sonra Kemal indi aşağıya, elinde bir torba vardı, torbayı, buraya gelene dek, canı gibi koruduğu anlaşılıyordu ya, toparlanmıştı iyice. O yediği dayaktan sonra. O haşlanıp kazanlarda pişirildiği günden sonra ne kadar uyuduğunu bilmiyordu. Yüzü kıpkırmızıydı yine. Ama gülüyordu. –Getirdin mi yumurta-lavaşları, dedi Çetin. Çocuk başını salladı, torbayı açıp yumurta dürümlerini çıkardı, birini Toprak'a, birini de Çetin'e verdi, birini de kendi aldı. Hemen bir köşeye oturdu, dürümünü yemeye başladı. –Sana ne oldu böyle yahu, diye şaşkınlıkla baktı Toprak ona. Çocuk konuşamadı. –Onun içine domuz girmiş, dedi Çetin. Domuz girdiği için de annesi onu çıkarmak için büyü yaptı. Çocuğu kazanda kaynattı, yetişmeseydim haşlanmış tavuk gibi tel tel pişecekti... Bunu duyunca Toprak dondu kaldı. Yutkundu. Uzun bir sessizlik oldu. Neden sonra. –İnsanın içine domuz girer miymiş yahu, dedi, o kadar şaşırmıştı ki, yemeği eline kalakalmıştı öyle. –İyi misin şimdi, dedi. –İyiyim, dedi Kemal. –Bu batıl inanç denen şey, korkunç bir felaket, diye söylendi Toprak. Korkunç. Korkunç bir şey. İnsan öyle saçma sapan bir düşünceye kapılıp da oğlunu pişirmeye kalkar mı? Hiç anlamıyorum, hiç, dedi, duygulandı, gözleri dolmuştu. Bununla birlikte, böyle duygulanınca, gözünün önüne bazı resimler gelmeye başladı. Birileri saçından tutmuş onu sürüklüyordu sanki. Birileri yanında yöresinde dolanarak bedeninin orasını burasını elliyordu. Ne oluyordu böyle? Bağıracak, yardım isteyecek kadar dolmuştu. Gözlerini kapattı, yemeğini yiyemedi ama başını yine dizlerinin arasına koydu.

Bu sırada, tünelin sonundan korkunç bir gürültü geldi. Yer öyle titredi ki, ilkin bir deprem olduğunu düşündü Toprak. Sonra ağır trenlerden birinin çukuru göçertebileceği geldi aklına. Kalktı korkuyla yerinden, mağaranın ağzına yöneldi ama o sırada onu kolundan tuttu Çetin. –Ne oluyor, dedi, dur bakalım, o kadar da

korkma... Belinden fenerini çıkardı, ışığı yakıp önüne tuttu. Ama tam o sırada tünelin içinden başka bir ışık geldi. Işık büyüdü, gözlerini yakmaya başladı, kör olmuş gibiydiler. Işığa yakalanmış çakallar gibi, hareketsiz kalakalmışlardı. Toprak, elini gözüne siper etti bir ara ama yine bir şey göremedi. Işıkla birlikte katı yoğun bir toz bulutu gelmişti içeriden. Kemal öksürüyordu.

Derken ışık hareket etti, yaklaştı, yer değiştirdi ve fener, sahibinin yüzünü aydınlattı: Aynur, orada öylece durmuş gülümsüyor, korkmuş çocukları süzüyordu. –Ne oldunuz ulan, dedi, hayalet görmüş gibi bir haliniz var?

O bunu söyleyince, Toprak anladı, birden öyle büyük bir coşkuya kapıldı ki, bir çığlık attı. –Ablam, dedi, gidip sarıldı Aynur'a. Aynur da ona sarıldı ama çok durmadı, kardeşini itti. –Hadi bakalım, sallanmayın, buradan çıkmamız gerekiyor, dedi. Sonra döndü. –Gelin bakalım, diye seslenince, karanlığın içinden öbür mahkûmlar çıktı. Ferit de oradaydı. Başkaları da vardı. İsyan başlamış ama henüz zafer kazanılamamış, kapılar geçilememişti. Ama Aynur çoktan, isyancılara hiç karışmadan firar etmeyi kafasına koymuştu da, çocukların tüneline rastlayınca iş birden bitivermişti. –Çocuklar, dedi, birkaç gün saklanalım bakalım.

1.

COCO, havasızlıktan ölmek üzereydi. Kavanozunun içinde. Kavanozunun içinde. COCO'nun kavanozu hapishanede dillere destan olmuştu. Bir zaman kadınlar koğuşunda araştırmalar yapılmış, bunun ne yediği, ne içtiğiyle ilgili kitaplar sözlükler karıştırılmıştı da. Yine Aynur onu ellere bırakır da kaderine terk eder miydi bakalım. Ulan bana bakın, bundan sonra benim en birinci yoldaşım budur, ona göre, diyordu. Neden dersen, daha görür görmez, COCO'nun sırtındaki lacivert mor haki çizgilere ve ağzının kenarındaki güvez halkaya âşık olmuştu da ondan. Âşık olmuştu. Böyle bir durum insanın başına binde bir gelebilir ve. Geldikten sonra da onun hakkını vermeli. Hak önemli. Haksızlık olmaz. Yine, ona öyle geliyordu ki, aslında bir anlamda COCO da gelip onu bulmuştu. COCO'nun başı dönmüştü ilgiden. Kavanoza burnunu dayanarak, korkuyla dışarıda olup bitenleri izliyordu. Kadınlardan bazıları onu öyle çok sevmişti ki, gözlerini iyice, kavanoza değinceye kadar yaklaştırıyorlardı. Belki, olanaklı olsa içeriye gireceklerdi de onunla aynı evde, öyle burun buruna oturacaklardı. O zaman kuşkusuz o güvenli cam evde onunla aralarında ortak bir dil de oluşurdu. Ortak bir özgürlük dili, bir insanlık dili oluşurdu. COCO elbette, böyle şeylerden anlamazdı. Yalnız, dünyanın birden değiştiğini, eski dünyanın, yani onun bildiği bütün o kırın, yeşilin, akar ya da akmaz suyun, keseklerin, birden ve sonsuz biçimde, yani bir daha dönmemek üzere yok olup gittiğini zannediyordu. Daha önce cam görmemişti hiç. Hele camdan, böyle görünmez bir kuyu, bir mağara ya da çukur, aklına bile gelmezdi. Ama kadını tanımaya başlıyordu sanki. Kadının biri, bir tanrı gibi eğilip eğilip ona gülümsüyor. Sonra elbette bir şeyler yiyip içmesini sağlıyordu. Kavanozu havalandırıyordu. Götürüp kavanozu ışığa koyuyordu. Ama

ışık her zaman iyi gelmiyordu COCO'ya. Eskisi gibi, humusla erimiş toprağın içinde, su çukurlarına inene dek yuvarlanmak istiyordu o.

Birden gök gürlerdi, COCO'nun boynu inip kalkardı korkudan. Sonra otların, yosun boyalarının içinde düşe kalka koşar, sonra bir inişe denk gelir, bundan sonra yuvarlanarak aşağıya inerdi. Toprağa birikmiş birkaç damla serin su kadar güzel bir şey bulunamaz.

2.

Bu sırada, tünele indiklerinde yani, sarsıntıdan öyle ürkmüş, karanlıktan öyle korkmuştu ki, kavanozun bir köşesine sıkışıp kalmıştı. Pısmıştı orada. Ölü gibi görünüyordu. Ölmüş, öldükten sonra bir de kurumuştu. Gerçi o sırada kimsenin onun kavanozuna bakacak hali yoktu ama yani biri bakacak olsa, kavanozun dibinde bir kâğıt parçası sanılırdı. Neden sonra sarsıntı durdu. Aynur yukarıya, gün ışığına çıktığı zaman, bu kere ışıktan, ışıktan, COCO delirecek gibi oldu. Ama sonra kızın sırtına bir çarşaf verdiler, Aynur çarşafı sırtına geçirdi, baş yanını ağzının üstünden bağladı, kamburunu çıkarıp Çetin'le Toprak'ın peşinden yürümeye başladı, Yukarıya çıktıkları zaman, birden, mahkûmların hepsi bir yana dağıldı, yalnız Aynur'la Ferit çocukları takip etti. Gerçi ışık vardı dışarıda ama yine de akşamın son ışıklarıydı bunlar. Ortalık alacalanmıştı yani, ray hattını geçtiler, evlerin arkasından, bahçelerin öbür yanından yaklaşarak Kemal'lerin kömürlüğe kadar geldiler. İçeriye girdikleri zaman Aynur feneri yaktı, çocuklara emirler yağdırdı hemen. Böylece odun yığınları, eski mobilyalar, çuvallar öne çekildi, kömürlüğün arka yanında bir oda açılmış oldu. Aynur'la Ferit bu hücrede kalacaklardı işte.

Ama o sırada Sunay belirdi kapıda. –Ne oluyor, dedi Sunay. Çocuklar donup kaldı. –Ne olmuş ki, dedi Toprak. –Bunlar kim, benim başımı belaya mı sokacaksınız, dedi Sunay, sonra Aynur'u süzdü uzun uzun. Tanır gibi oldu. Sonra, yüzünden öyle anlaşılıyordu ki, birden, onlara baktığı sırada olup biteni anladı da. Elindeki çalı süpürgesini bir kenara bıraktı. İçeriye geçti.

Canı sıkılmış gibiydi Aynur'un. –Burayı kapatalım iyice, dedi, burayı gelip arayacaklar. –Her yeri ararlar, dedi Toprak. Aramadık yer bırakmazlar. Ama bana kalırsa, burada bulamazlar sizi. O böyle söyleyince, Aynur garip bir şey görmüş gibi baktı kardeşine, yaklaştı. –Ne boş boş konuşuyorsun sen be, dedi, dedikten sonra döndü. –Burada iki kişi saklanamayız, dedi, sen kal, diye seslendi Ferit'e, birkaç güne gelip seni alacağım, ortalık biraz durulsun,

aramalar bitsin, miting günü gelir alırım, beraber gider kutlarız. –Ben burada nasıl durayım, diye itiraz edecek oldu Ferit. Aynur ona arkasını döndü. Kavanozunu aldı eline, COCO'yu öyle perişan görünce dayanamadı, bahçeye çıktı, küçük bir iki taze yaprak, birkaç damla su verdi ona, havalanmasını sağladı. Gözü yaşarmış gibiydi. Yüzünde endişeden eser yoktu. Ama zayıflamıştı iyice. Zayıf, ak, güneş görmemiş aç çocuklar gibiydi. Yanakları çökmüş, yüzünün kemiği iyice ortaya çıkmıştı ya bu haliyle Fındık'ı anımsatıyordu. COCO'nun kavanozunu havalandırdıktan sonra kalktı, çarşafını daha bahçeye girer girmez atmıştı zaten. Onu almadı bir daha, COCO'yu çantasına koydu, çocuklara baktı, kaşlarını çatmış, meydan savaşına çıkacak komutanlar gibiydi. –Siz, siz buraya dikkat edin, dedi, mitinge kadar da başınızı belaya sokmayın. Ondan sonra... Ondan sonra... Devamını getirmedi, acelesi varmış gibiydi, sırtını döndü, çocukların, Ferit'in şaşkın bakışları arasında bahçeden çıktı gitti. Karanlık çöküyordu.

3.

Gökyüzü aydınlanır gibi oldu. Yukarıdan aşağıya doğru bir ışık parladı geçti, sarı, iplik gibi bir ışık, bir cızırtı parladı. Aynur gidince, Sunay çıkıp geldi içeriden, elinde bir yer süngeri vardı ama yine şaşkındı yani, ne yaptığını bilmez gibi görünüyordu. –Orada nasıl kalacaklarmış ki, dedi, ben, ben bu süngeri bulabildim yalnız. O zaman Kemal güldü, rahatladı. –Aynur Abla gitti zaten, yürüdü gitti, dedi gülümseyerek. Biz de bilmiyoruz ki nereye gitti. –Evet, dedi Toprak, onun işi belli olmaz. Şimdi Ferit Abi kalacak burada, ona bakacağız.

Çocuğu, kömürlüğün arkasında oluşturdukları hücreye yerleştirdiler, Sunay onun bahçedeki eski tuvalete girip çıkmasını kolaylaştıracak bir yol düşündü, hücrenin bir yanına kolay kaldırılacak öteberi yerleştirdi. Böylece, öyle sanılırdı ki, içerisi yığınla dolu, adım atılacak yer yok. Ama yığının altında Ferit var.

Bundan sonra, çocuk o yer süngerine uzandı, birden kimseye aldırışı yoktu sanki, birden arkasını dönüp uyumaya başladı. O uyuyunca çocuklar da çıktılar kömürlükten. Yağmur ufak ufak atmaya başlamıştı. Bahçenin içinde, yaprakların arasında, kömürlüğün sac çatısında tıpırtı baş göstermiş, toprakla birlikte yerden kömür kokusu yükselmeye başlamıştı.

İçerdeyken hep duyuyordu: Hapishane yorgunluğu. Bu herhalde daha çok insanın içiyle, kafasıyla ilgili bir yoğunluktu, değil mi? Yoksa dışarıda ne sanılır. Mahkûmlar güya yiyip içip yatıyordur. Rahatları yerindedir onların; yatakları, koğuştadır sürekli. Zaman zaman, bunu ziyaretçilerin, daha doğrusu görüşe gelenlerin de söylediği oluyordu. Arkadaşlardan da söyleyen vardı. Görüşe geldikleri zaman. Onun, Orhan'ın, Aynur'un gereksinimleri için geldiklerinde. Bazen, yine de çok anlamıyordu. İçeridekilerin de, dışarıdakilerin de o rahatını, mizahını anlamakta güçlük çekiyordu. Rahatınız yerinde. Rahatınız yerinde. Biz her zamanki gibi, dışarıda, kavgadayız.

Bunları, yüzünü kömürlük barakasının tahta duvarına burnunu dayamış, uzandığı yerde düşünüyordu. Ferit. Ferit. Ama böyle dü-

zenli düşünmüyordu kuşkusuz. Hapishane yorgunluğu içinde, başının, ense kökünün ağrısı altında, ağır, ama bir türlü tam anlamıyla gelmeyen uykunun endişesi içinde düşünmeye çalışıyordu. Ama öyle karışıktı ki her şey. Düşüncelerini bir konuda toplayamıyordu bir türlü. Uçurumlardan yuvarlanıyor. Köprünün üstünde vuruluyor. Sürekli aranıyor ve kaçıyordu. Çalışan radyoları düşünüyordu. Mahkûmlardan biri bu radyonun "kulağını büküyor"du da. Radyo cızırdayıp açıldığı zaman ölüm haberleri yanında arananlar listesi okunuyordu. Listeler. Listeler uzayıp gidiyordu. O zaman, bu listeler uzayınca, Ferit'in gözünün önüne annesi geliyordu. Kadın, yani diyelim, diyelim o da o sırada uzanıp radyonun kulağını büktüğü için. Arananlar listesinde oğlunun adını duyunca üzülüyordu. Belki de seviniyordu, kim bilir. Bir insan, arandığına göre, ölmemiştir. Ölmemiştir. Bu durumda kadın, bir kere listede oğlunun adını duydu ya, radyoyu derhal kapatacaktır. Çünkü neden? Başka bir haber almamak için. Hayır, bir yanlışlık yaptık, düzeltiyoruz, Ferit aranmıyor efendim, o çoktan ölmüş demesinler diye. Radyo yanılsamadır. Radyo kapanınca, dünya da durmuş olur.

4.

Bir şimşek çaktı. Şimşeğin ışığı barakanın gözeneklerinden içeriye girdi, bir an için, yani bu ışıkla birlikte, Ferit'in içi titredi, çocuk, kıvrılıp uyumaya çalıştığı yerde hafifçe gözlerini açtı. Açınca da, deminden beri burnunu dayadığı o çatlağın üzerinde iri bir örümcek gördü. Sarı, güçlü bir örümcekti bu, Ferit hayvana vuracak oldu ama o hızlı davrandı, dışarıya çıktı hemen. Bunun yanında, döşeği yere koymakla iyi etmemişlerdi, bu birazdan sırılsıklam olur, diye geçirdi içinden, güçlükle kalktı. Süngeri yerden alıp bir zaman tozunu silkeledi. O kadar dardı ki içerisi, hareket edemiyordu bir türlü. Ama yaptı. Yaptı. O eski eşyanın içinde bir sehpa buldu, sehpanın boyu döşeğe göre kısa kalınca onun ucuna başka şeyler ekledi. Odun parçaları, bir küçük tahta sandık, çuvallar, sehpanın ayağı kırılırsa diye bazı çuvalları onun altına sıkıştırdı. Böylece, hiç değilse, burada saklandığı süre içinde akrebe çıyana yem olmayacaktı. Olmaz mıydı acaba? Döşeği sehpasının üstüne yerleştirdi, yine eliyle tozunu silkeledi biraz, Sunay'ın verdiği yastığı da çırptı. Bunları yaparken, ter içinde kalmıştı.

Uzandı yeniden. Deminki düşlerden, karmakarışık, yorucu düşüncelerden kurtulmak, derin derin uyumak istiyordu. O kadar ki, ben uyuduktan sonra ne olursa olsun, diye düşünüyordu. Polis gelip götürebilirdi örneğin. Gözünü açtığında eski koğuşunda da olabilirdi. Ama o zamana kadar biraz uyusa iyi olurdu. Aynur. Aynur öyleydi ki, gece gündüz, canlarını çıkarmıştı hepsinin. Kaskatı, baltakesmez bir topraktı, belki yüz yıldır su yüzü görmemiş, kuru, Allah'ın belası bir toprak. Rengi bile aklaşmış. Betona, çimentoya kesmiş. Amansız. Demir olsa ondan iyiydi. Ama Aynur dinlemiyordu kimseyi. Ulan sizi bu kadar bekledik, ulan sizi otla mı beslediler, diye söylenip duruyordu. Her şeyi öyle hesaplamıştı ki, en kısa tüneli kazmış, erkekleri kolayca aşağıya alıvermişti. Bundan sonra da, hadi bakalım, sıra sizde, diye canlarını çıkarmıştı. Tabii, herkes çok kızıyordu ona. Orhan da kızıyordu Kimseyi dinlemiyordu. İsyana da katılmak istemiyordu. İçeriye hiç girmemiş gibiydi.

Sonunda, beş altı kişi dışında kimseyi yanına alamamıştı. Ulan beni öldürdüler de ölmedim, sizi mi dinleyeceğim, diyordu. Ferit. Ferit. Ferit onu düşününce rahatladı. Gözleri kapalıydı bu sırada ya, uyumaya çalışıyordu ya. Gülümsüyordu yine de.

Bütün bunlar hep başka olsun isterdi. Başka türlü olsun. Örneğin, bu yakalanmalar falan olmasaydı. O K. Nehri'nin başında paltosunu üstüne bırakıp gittiği zaman, sonra Ferit birden kalkıp ona sarılsaydı, Aynur da gerçi bu haliyle iyiydi ama. O da biraz daha akıllı olsaydı, uyumlu olsaydı, birlikte mücadelenin içinde, belki o zaman evlenirlerdi bile. Ona sarılır, saç diplerinin kokusunu içine çeke çeke uyurdu. Değil mi? O acaba bunu ister miydi? Hiç konuşmamışlardı. Aynur gerçi bazen bir şeyler söylerdi ama sonra hep işi gücü var gibi davranırdı. Böylece konuyu değiştirir. Kalkıp gider. Ya da hemen bir sürü iş çıkarırdı başlarına. Bu nevi işleri hapisteyken bile yapmıştı. Bir yolunu bulup haber göndermiş. Ferit'e söyleyin şunu yapsın, bunu etsin, diye talimat yağdırmıştı. Sonunda da burada bırakıp gitmişti onu.

Bir yanı ağrıyınca döndü, döşeğinin üstünde. Yine gözünü açtı, burnunun hemen önünde, paslanmış bir keser duruyordu.

5.

Yeniden bir şimşek çaktı. Hava kararmıştı artık. Öyle sıcak yapmıştı ki, sıcak K. tarlalarının kalan suyunu da alıp çıktığı için. Bu kere, evet, sıra bende, diyerek bulutlanmıştı. Gökyüzünün bulutlanması iyi bir şeydir. Bu bulut kümeleri yukarıda toplanıp yükrüştüğü zaman aşağıdan aldığı suyu besler doyurur çoğaltır. Bundan sonra da yeniden aşağıya gönderir. Aynur, bahçeden çıkınca doğrudan ray hattına girmiş, yük vagonlarından birine tırmanarak pancarların arasına saklanmıştı. Sonra bu pancar vagonu hareket etti, kenti çıkana kadar Aynur burada uzandı, neden sonra doğrulup trenden atladı.

A. Dağları, gerçi kente çok yaklaşmaz ama onu uzaktan bir hilal gibi sardığı için, her yandan görülebilir. Ama buraya varmadan önce upuzun, insana umutsuzluk verecek kadar büyük, bitimsiz sarı tarlaları geçmek gerekir. Yaz aylarında bu tarlalar geç saatlere kadar sinek bulutları ve yılan örtüleriyle doludur, bu nedenle, buralara hiç yayan girmemek, belki ısının düşmesini beklemek gerekir. İnsan bir kere tedbirsizlik edip de ekin tarlalarına girdiği zaman ya geri dönmeli ya hiç durmamalıdır. Amansız, acımasız tarlalardır bunlar, insanın iflahını keser, böcekler ayak bileklerinize dadandığı zaman bunun sonu kesin bir yarılmadır. Bir yanınızdan girip öbür yanınızdan çıkarlar. İnsan tarladan kurtulmak için durmaksızın koşmalı, bunun için de alabildiğine güçlü olmalıdır.

Trenden atlayınca bir zaman yuvarlandı, bu sırada sol kolu öyle ağrıdı ki, kolun kopup düştüğünü düşündü, yerde, ray hattının hemen yanında bir zaman uzanıp kalakaldı. Gözlerinin önü kararmış, başına, boynuna ansızın yüklü bir ağrı saplanmıştı. Ama bilincini kaybetmedi, yavaşça oturdu, kucağını açtı, kavanozuyla pancarı sapasağlamdı hâlâ. Bunu görünce gülümsedi. Kavanozu yanına koydu, pancarı tutup ısırdı, önce kabuğu tükürdü, sonra içine geçti, pancarın tatlı, ak eti öyle güzeldi ki, ısırdıkça yaşam veriyordu Aynur'a, şeker taneleri tüm bedenini dolaşıyordu sanki, ağzından koluna uzanıyor. Oradan karnına, bacaklarına geçiyordu. Ta ayak

parmaklarına kadar, parmak uçlarına kadar Aynur, pancarın şekeriyle dolup taşıyordu. Dur bakalım, diye düşünüyordu sonra, bunu daha çok yapacağız, dur sen. Ben dememiş miydim size? Ben size, ben sizin yerinizde olsam Aynur'u öldürürdüm dememiş miydim?

Bu sırada yağmuru hissetti, pancar koçanını kaldırıp bir kenara attı, ayağa kalktı, durup gökyüzüne baktı. Gökyüzü alevlenmiş gibiydi. Yine öyle turuncu, lacivert halkalar, sarı iplikler uzanıp duruyordu. Yağmur alnına değince keyfi yerine geldi. Ulan yakışıklı, dedi, ulan kurban olduğum, maşallahın var, aferin sana...

Sonra çamura kalmak istemedi, yine çantasını, kavanozunu gözden geçirdi, yönünü kestirdikten sonra adımlarını açtı. Kafaya koymuştu; durmamacasına yürüyecek, gücünü topladığında koşacak, soluk almadan, ara vermeden gidip Halil'i bulacaktı. Ondan sonrası kolay, diye düşünüyordu. Ondan sonra birlikte ineceğiz. Şahlanmış bir at gibi güzel olacağız.

6.

Böylece yine, o bahar aylarındaki gibi, gökyüzünden yeni bir böğürtü geldi. Tarlaların üstünde gökyüzü hareket ediyordu sanki. Aynur adımlarını açtıkça, gökyüzü de, bulutlar da, ona oyun oynamak ister gibi yer değiştiriyordu. Hava bir açılıp bir kapanıyordu. Bir yandan bir ışık seli peyda olup ağıyor. Öbür yandan yeni ve daha mor. Daha lacivert bir ışık ortaya çıkıyordu. Bununla birlikte, yalnızca gökyüzü değil. Yeryüzü de kararsızdı. Ona öyle geliyordu ki, yeryüzü artık yerinden oynamıştır. Bulunduğu yuvadan çıkmış, alçalıp yükselmeye ve durmadan yer değiştirmeye başlamıştır.

Elbette, çağımız da sonuç olarak böyle bir çağdır. Yer değiştiren bir çağ. Tahtların yıkıldığı, alışkanlıkların değiştiği ve eskilerin deyimiyle başların ayak, ayakların da baş olduğu bir çağdır. Bundan da şunu çıkarabiliriz. Her şey altüst olurken, yeryüzüyle gökyüzünün yerli yerinde durmasını ve. Öyle hiçbir şey olmamış gibi kurumlanmasını bekleyemeyiz. Diyebiliriz ki, bir kere çağ değişmeye başlayınca. Her şeyin tozu alınacaktır.

Yine de, bir zaman sonra yoruldu Aynur. Yağmur şiddetini artırmış, tarlanın içi suyla dolmaya başlamıştı. Tam olarak, kentin neresinde bulunduğunu bilemiyordu. Tren Erzurum yanına gittiğine göre, aslına bakılırsa, varmak istediği tepelerin çok uzağında, yani tam ters yanda bulunuyordu. Ama çukurdaysa, bu demek oluyordu ki, çok geçmeden o koşup da tamamlamaya, içinden kurtulmaya çalıştığı tarla bir göle dönüşecekti. Sineklerle yılanları düşünmüştü ama bu olasılığı aklına getirmemişti hiç. Bu olasılık –tarlanın göle dönüşmesi– aklına gelince, bir an için, delirecek gibi oldu. Baksana, pisipisine yok olup gideceğiz, dedi kendi kendine. Yok olup gideceğiz. Bu o kadar kötü olurdu ki. Ölmekten değil, yararsızlıktan korkuyordu. Yeter ki ben buradan çıkayım. Yeter ki buradan çıkıp Halil'i bulayım, bundan sonra böyle dikkatsizlik mi olur, diye söylenip duruyordu. Bundan sonra elbette bin düşünür bir söylerim.

Bir ara gözünün önü öyle karardı ki, adım atamaz oldu. Olunca durdu, eğilip elleriyle dizine tutundu, derin derin soluk alıp verdi.

Ekin boy vermiş, başağın dikenli sapları yağmura karşın eğilmemişti. Ekin dirençlidir. Ekin dirençlidir. Buğday başakları kolay kolay yumuşamaz. Tersine, yağmuru yedikçe güçlenir ve o kadar hızla arsızlaşır ki, bunun büyümesi gözle görülür hale gelir. Aynur, arada eğilip. Ellerini dizine yaslayıp soluklanınca bir çıtırtı duydu. Dönüp çıtırtının nereden geldiğini anlamaya çalıştı ama bir şey göremedi. Karanlıktı zaten. Öyle karanlıktı ki, kuşkuya kapıldı. Ben, ben geldiğim yöne koşuyor olmayayım, diye geçirdi içinden. Neyse, feneri elindeydi. Işığı açtı, önüne tuttu, hayır, hayır, evet, böyle koşacağım, dedi. Ama sonra o çıtırtıyı yine duydu. Yine feneri ayaklarının altına tuttu, yılanlar yoktu. Sinekler, köstebekler, fareler de yoktu. Başaklarla kendisinden başka tarlanın görünüründe kimse yoktu. Üşümüyordu. Havanın sıcaklığıyla bedeni aynı ısıdaydı sanki, o kadar huzur verici bir şeydi ki bu, bu demek oluyordu ki, şimdi kendisi bu gecenin ve bu tarlanın aynısı olmuştu. Bu tarlanın bir yerlisi, bir parçası olmuştu. İstediği zaman soluk alabilir, soluğunu istediği zaman bırakabilirdi. Tek bir can gibiydi. Bütünleşmişti.

7.

Ama başaklar, çatırdaya çatırdaya büyüyordu. Kızı ele geçirmeye, orada hapsetmeye çalışıyorlardı sanki. Bunu görünce. Yani bir ara feneri ekin başlarından birine yaklaştırınca, gözüyle gördü. Başak kabarıyor, gerinip açılarak irileşiyor, yapraklanıyordu. Gövdeler kabarıyor, koyulaşıyor, her yanı kaplamaya, önce tarlayı, sonra bütün o A. Dağları'nı, sonra da bütün bir dünyayı ele geçirmeye çalışıyorlardı. Bunu anlayınca, ilk kez o zaman korkuya kapıldı. Ekinin büyüyüp kabarıp tarlayı tıkayacağı geldi gözünün önüne. Birden, hareket edemez olacaktı. İşte o zaman ilk kez hapis olacak. Güneşin altında, bitkin, çaresiz, hareketsiz kalakalıp çürüyüp gidecekti. Gözünün önüne geliyordu. Zavallı korkuluklar gibi asılı kalmış, yaralı, güneşin sıcağından, sineğin çokuşmasından perişan, ölmek üzere. Öyle korkunçtu ki. Ah ah insan bu kadar yararsız ve bedbaht ölmeyecek. İnsan gibi insan bu kadar zulmü, bu kadar korkuyu ve de çaresizliği kabul etmeyecek. Boşuna isyan etmemişti. Boşu boşuna o kadar işkenceye, zulme ve haksızlığa uğramamıştı. Öyle değil mi?

Bir zaman dinlendikten sonra doğruldu, yine yönünü belirledi, hızlandı. Yağmur artık şakır şakır yağmaya başlamıştı. Ama elinde bir tüfek olsaydı şimdi. Tüfeğini almışlardı elinden. O çifteli şimdi elinde olsaydı. Sonunda bir tüfek belki şimdi pek işine yaramayacaktı ama. Yani belki kullanmayacaktı onu. Ama güç verecekti ona. Salt tüfek yanında olduğu için kendini güçlü hissedecekti. Başka türlü düşünecekti. Güldü. Ulan, tüfeğin olsa ne olur, kaldırıp başaklara ateş mi edeceksin, diye geçirdi içinden. Başaklara ateş etmek. Büyümelerini engellemek için. Bu olanaklı mıydı? Şimdi bunca yorulmuş da düş mü görüyordu?

Hızlandı. O kadar yorulmuştu ki, gök gürledikçe toparlanıyor, bundan sonra yavaşlayarak yatıp uyumak istiyordu. Şimdi toprak ona öyle yumuşak, öyle şefkatli geliyordu ki, Topraktan daha güvenilir, daha yumuşak ve hoş bir şey bulunamazdı. Ama o zaman, yani gök gürlediği zaman aklı başına geliyordu işte. O zaman başını

sallayıp dikeliyor. Yeniden fenerini kaldırıp yolunu belirliyor ve devam ediyordu.

Bir ara Halil'i düşündü. Oh. Dağın başında kendisine saray gibi yer yapmış, bir yanına ocağını, bir yanına kitaplığını koymuş, zamanın geçmesini bekliyordu. Mis. Günler geçiyor, Halil aşağıdakilerin ne yapması gerektiğini tayin ederek zaman geçiriyor ve yukarıdan. Tıpkı bir Allah gibi emirler verip duruyordu. Neden? Çünkü kendisi aşağıya inecek olursa. Ve de yakalanacak olursa, Allah göstermesin, o zaman Türkiye devrimi zarar görürdü. Halil'in aklı olmasa, değil mi? Nasıl yapacaklardı bu işi?

Bunları düşününce yeniden cana geldi, kalkıp toparlandı, başını, bedenini salladı bir zaman uyanmak için. Sonra hızlandı. Çantasını, artık neredeyse kucağına almış, bir çifte gibi taşıyordu. Çantasını kaldırıp şu dünyaya ateş edecek gibiydi.

8.

Bir ara öyle yorgun düştü ki, yeniden yavaşladı, bu geceyi tarlanın içinde geçirebilir miyim, diye düşündü. Bir çukur, bir kayalık arandı ama öyle umutsuz, öyle düz ve sonsuz bir yerdeydi ki, gece, karanlık, engel olmuyordu bu görüntüye. Hayır, hayır, buradan çıkması gerekirdi. Feneri kaldırıp ekinlerin üstüne tuttu, bu sırada yağmur kesildi. Yağmurun kesilmesi öyle büyük bir mucizeydi ki. Bir mucize. Bir mucize. Musa'nın mucizesi kadar büyük, belki ondan daha görkemli ve gerçek bir mucize. Ekin tarlasının ayrıldığını, ikiye bölünerek kendisine yol verdiğini düşününce gülümsedi. Durup gökyüzüne baktı. Bir bulut kümesi yavaşça, grilenerek, ışıklanarak açılıyordu da, ay çıkıyordu altından. Bu, korkunç, rahatsız, kaygı yüklü gecelerden sonra perdenin açılmasına benziyordu. Perde açılıyordu ve o gümüş ışık giriyordu içeriye.

Böylece biraz sakinleşti. Yavaşladı, ormanın karaltısını görebiliyordu artık. Feneri söndürüp daha yavaş yürümeye başladı. Ayın ortaya çıkmasıyla birlikte bacaklarına da biraz güç gelmişti sanki.

Ferit'i düşünüyordu. Orada, onun yanında kalsa daha mı iyi olacaktı? Bir zaman saklanır, sonra çıkıp giderlerdi, hem, öyle güvenli bir yere benziyordu ki. Gözünün önüne gelince güldü. Eşya yığını, türlü çeşitli hırdavat, odun kömür çuvalları, sağda solda bulundukça getirilip atılmış gereksiz, tozlu kirli bir sürü öteberi... Ne yapacaklardı onların ortasında? Zaten sığamazlardı. Ayrıca, ayrıca Aynur'un içinde öteden beri, yerinde duramayan bir şeyler vardı. Belki henüz kendisinin de boylu boyunca tanımlayamadığı bir şeyler. Aykırı, uslanmaz bir şeyler. Bu nedenle orada kalmak onun için her şeyden önce sıkıcı olacaktı.

Bir yandan, aşağıda neler olduğunu daha şimdiden merak etmeye başlamıştı. İsyan patlamış mıydı artık? Kapılar açılmış mıydı? Açıldıysa, jandarma mahkûmlara ateş etmiş, kentin içinde av başlamış mıydı? Ya istedikleri gibi olmaz da her şey birden kesilecek, gösteri ansızın yasaklanıp bastırılacak olursa? Yani bu da olabilirdi kuşkusuz. O zaman ne kötü olurdu, nasıl hayal kırıklığına

uğrarlardı. Ama bu düşüncelerle canını sıkmak istemiyordu. Öyle ıslanmış, yorulmuştu ki, ayakları ağırlaşmıştı adeta. Belki birkaç gün de mağarada yatacağım, diye düşünüyordu. Bu perişanlıkla, uzun zaman ayağa kalkamayacaktı, kesindi bu.

Birden arkasında bir homurtu işitti. İşitince korkuyla döndü, tarlanın karanlığına bakıp bir şey göremeyince fenerini yaktı yine. O zaman anladı, o kadar yol gelmişti ki, peşinde derin, uçsuz bucaksız bir boşluk bırakmıştı. Gurur duymalıydı kendisiyle. Bu sırada az öteden bir karaltı geçti. Onu görünce korkmadı Aynur ama karaltının ne olduğunu merak etti. Yine feneri ekinlerin arasında dolaştırdı, hayvanın gittiği yöne doğru birkaç adım attı. Durdu, birkaç adım önünde, ekinin kabarmış, toprağı kaldıracak denli yoğunlaşmış köklerinden birinin arkasına saklanmıştı hayvan. Aynur fenerin ışığını bu yana çevirince artık kıpırdayamaz oldu; iri, neredeyse bir tavşan iriliğinde bir fareydi bu. Çamura bulanmıştı. Göğsü inip inip kalkıyordu. Suçüstü yakalanmış gibiydi.

Aynur gülümsedi, onu rahat bıraktı, dönüp fenerini kapattıktan sonra yoluna devam etti.

9.

Ormanın içinde yine ay aydınlığı vardı. Yağmurla, o gece yağmuruyla yıkanmış, temizlenmiş gibiydi orman. Kız, bu hali çok severdi. KARAGÖZ'ü alıp da dolaşmaya çıktığı zaman. Bahar başlarında, o zaman öyle eğlenirdi ki. Hayvan da eğlenirdi. Ormanın içinde çamur olmazdı. Bunun yerine, yabani otlar, reyhan, yaban nanesi, kaba fesleğen, çaşur, bunlar coşup kabardığı ve üstüne basıldığında çatırdayacak denli çalılandığı için, zaten bir nevi bunların üstünde yürürlerdi. Toprak bulunamazdı. Yaz yağmurlarından sonra bu çalı örtüsünün altından yılan kafilelerinin geçtiğini düşünürdü Aynur. Orman, yani böylece, onlar için bir kervan yolu inşa etmiş olurdu. Yürüdükçe başına, omuzlarına, yüzüne damlardı; iri yapraklar yağmur biriktirir, konup kalkan kuşlar bu suyu içeceğim diye birbiriyle yarışırdı. Sonra burada serin, insanın içini açan bir koku, bir temizlik bulunurdu her zaman. Ne ki, çalılarla sarmaşıkların azdığı, ormanı tanınmaz hale getirdikleri günler de olurdu. Uzun yağmurlardan sonra. Devrilip devrilip küflenen ağaçlar, domuzların yatırdığı boru çiçekleri, dikenlene dikenlene şahlanıp patikaları ele geçiren yaban böğürtlenleri ormanı gerçekten tanınmaz hale getirirdi. Bu kabarmış dikenli çalıların üstüne hayvanlar da çıkmazdı. Bunlara saplanıp kalmış ceylanlar böğüre böğüre ölürlerdi de kimse uzanıp onlara yardım da edemezdi. Ama sonra azalırdı bu yabanıl görüntü. Böylece her şey eski haline dönerdi.

KARAGÖZ'ü anımsayınca gözüne bir damla yaş geldi oturdu. Ulan o namussuzlar KARAGÖZ'e bir damla su vermez, bir parça ilaç olsun diye kemik vermez onlar, ah ah, ben onları bilmez miyim? Fındık daha o zamanlar söylenirdi. Kızım bunlar yemeyeceği hayvana günahını vermez, yazıktır, kedilerin, köpeklerin karnını doyuracaksın. Daha o zamanlar söylerdi. Birden aklına gelince canı çok sıkıldı. Köye gitmeye karar verdi. Gidip KARAGÖZ'ü onların elinden alacaktı. Onu aldıktan sonra, yine öyle beraber gezeceklerdi. Ta Halil'in yanına kadar gidecekti. Senin atın varsa, benim de KARAGÖZ'üm var, diyecekti.

Ama şimdi, sabaha dek uyuyabileceği bir yer bulmak zorundaydı, perişan olmuştu. Bir zaman daha yürüdü, ormanın iyice sıklaştığı, iri dalların yataklar oluşturduğu bir yere geldi, yukarıdaki dalların içinde bir kovuk buldu, girip kıvrıldı. Hoş, insanın başını döndürecek denli yoğun bir odun kokusu alıyordu ağaçtan, bu koku ona öyle iyi geldi ki, kovuğa kıvrıldığı gibi dalıp gitti. Gecenin, yukarıdaki yaprakların arasındaki lacivert çizgileri göremedi.

Ağaçlar, burada, birbiriyle yarışır gibi yükselip gitmişti. Yapraklar göğe uzanmaya çalışıyor. Yağmuru yedikçe, o tarladaki ekinler gibi, gözle görülür bir hızla gerinip çatırdayarak uzuyordu. Bu öncü yapraklar su biriktiremez, yumuşamaz, birer diken ucu gibi büzüşüp sivrile sivrile çıkardı dallardan. Tüm gücü tükenene, yerini yeni bir budağa bırakana dek açılmaz, açıldığı zaman pürüzsüz, koyu yeşil, parlak, mor damarlı çok bir yaprak olurdu.

Çalıların arasından bir domuz başını kaldırdı o sırada. İri, uzun, ıslak burnunu uzattı, ağacın kokusunu hayretle içine çekti.

10.

Sabaha karşı, kuşların, çakalların ve böceklerin ötmeye başladığı saatlerde gözünü açınca, yaprakların arasından aşağıya sızan eflatun bir ışık gördü. Ormanın içinde dolanan bir buhar bulutu vardı. Sabah ışıklarından dolayı bu buhar bulutu da renklenmiş, eflatun, kimi yerde mor yumuşak hareket ediyordu. Aynur başını kaldırıp aşağıya bakınca, bu mor buhar bulutunun altındaki koyu yüksek çalıyı gördü. Buraya nasıl çıktım ki ben, diye geçirdi içinden. Ama iyi olmuştu. İyi. Neredeyse deliksiz bir uyku uyumuştu. Bir ara iri bir fare görmüştü düşünde. Tarlada gördüğü fare, yıkanıp temizlenmiş, kara burnundan sular damlatarak yanından geçiyor. Geçince de bir ara durup başını çevirerek ona bakıyordu. Güzel, güzel, diyerek geçiyordu hayvan. İri dişleri vardı, ağzının içinde sürekli hareket eden keskin dişlerdi bunlar ama yalnızca diş gibi de durmuyorlardı. Canlı gibiydiler. Onu esir almış gibiydiler.

Ağaç o kadar büyük, aşağısı öyle eflatundu ki, Aynur bir ara çok küçük buldu kendini. Gerçekdışı, gerçekdışı bir şey, bir yaratık, belki bir böcek gibiydi. Ama hayır. Hayır. Karnını doyurmalıydı, ölüyordu açlıktan. Kalkıp çantasını yine boynuna astı, o kalkıp da inmeye başlayınca yine ormana bir şey oldu, her yandan çığlıklar yükseldi koptu. Gövdeye tutunarak indi, yüksek, dikenli çalı öbeklerinin arasından çıkacağı sırada akşamki domuzun bıraktığı izleri gördü. Sonra gideceği yönü düşündü. Önce yukarıya gidecek, bir tepeye vardığı zaman, orada durup aşağıya bakarak köye giden yolu belirleyecekti. O zaman her şey daha kolay olacaktı. Yolu tanıdığı zaman.

Yukarıya tırmanırken bir elma ağacına rastladı, küçük, kırmızı yaban elmalarıydı, bunlar katı, susuz olurdu ama işe yarardı yine de, ağacın altında durup birkaç elma yedi, biraz da toplayıp çantasına doldurdu. Sonra hızla yukarıya çıktı, yağmurdan dolayı patikalar kapanmıştı hep. Çalılar korkunç, et yiyen canavarlar gibi. Bulduğu boşlukları kapatmış, ormanı geçitvermez, sarp yabanıl bir yere çevirmişti. Öyle tedbirsiz durumdaydı ki, üstü başı, ayakkabıları par-

çalanmış, bacakları çizik içinde kalmıştı. Yukarıya çıktığı bir ara bir su şırıltısı işitti. Bir kaynak vardı orada. Çocuk gibi sevindi, eğilip kaynağı doya doya içti. İçtikten sonra kollarını, ayaklarını yıkadı, suyu yüzüne çarpıp çarpıp ferahladı. Böylece içine bir sevinç. Damarlarına yeni bir güç geldi. Gülümsedi, tırmanıp aşağıya bakınca, köye birkaç saatte varabileceğini hesapladı. Bir baston koparıp aldı kendine, çantasını sırtına atıp savurdu, aşağıya inmeye başladı. Bu kere durup dinlenmeyecek, gidip KARAGÖZ'ünü bulacaktı. Onu yanına alacak, sonra botlarını geçirecekti. Özgürlük. Özgürlük. Şu geceki uykusunu hiçbir şeye değişmezdi. Şu uyku var ya, diye söyleyip duruyordu içinden. İşte uykuların şahı da, paşası da bu uykudur. Ağaç uykusudur. Keyfi yerine gelmişti. Yine o en sevdiği türküye başladı: *Aras Aras han Aras, Bingöl'den kalkan Aras...*

Hava ısınmaya başlamıştı. Toprağın üstünde yine o bulut dolaşıyordu. Bu kere rengi açılmış, ormanın altı ak büyük pamuk tarlaları gibi kabarıp dolanıp kalkmıştı.

11.

Hikâye

Firavunun adamları Musa'nın peşine düşmüştü. Musa gerçi yürümekten ya da koşmaktan yorulmazdı. Yol bizim içindir, yolu yürümek, sarp kayalığı aşmak da bizim içindir, derdi. Yaşamın zorluklarıyla ilgili olarak düşündüğümüz zaman, zamanın yerinde durmadığını, buna bağlı olarak ruh halimizin de elbette hareket halinde bulunduğunu düşünmeliyiz. Zaman geçer. Dünya değişir. Bu, eski filozofların alegorilerinden beri böyledir. Orman hiçbir zaman aynı orman olmayacaktır. Orman, sonuç olarak kendisiyle savaş halindedir. Değil mi? Güçlü otlar, zayıfları alt eder ve yüzeye çıkar, gittikçe daha çok alanı kaplar, kapladığı alana daha çok yerleşir. Keçiyolları ele geçirilir. Ormanda her mevsimin bir kazananı olur. Yaz dikenleri farklıdır. Bahar dikenleri de. Sonra hangi alanda hangi çiçeklerin çoğalacağı da bu savaşla karara bağlanır. Zayıflık, anlık bir durumdur. Bugün zayıf görünen çiçekler, sözgelimi papatyalar. Mevsimi geldikte güçlenir. Güçlenince de o kötü kaba borazançiçeklerinin, çarkıfeleklerin gözünün yaşına bakmaz.

Aynı dönüşüm deniz yaşamı için de geçerlidir. Yine de, kişinin kendi yolculuğu bakımından, bir ormanı yalınayak aşmak olanaklı olsa bile. Bir denizi bu biçimde geçmek için mucize gerekir.

Musa'nın bir asası vardı. Yanındakiler Musa'ya, –Ey Musa, şimdi ne yapacaksın, bize bir mucize göster, dediler. Bunun üzerine Musa asasını kaldırdı, denize uzattı. Bir zaman dünya durmuş gibi oldu. Bulutlar hareket etmedi, rüzgâr kesildi. Balıklar başlarını su yüzeyine çıkarmışlardı şaşkınlıkla. Dünyanın, yutkunur gibi bir hali vardı. Sonra su Musa'nın önünden başlayarak açıldı, denizin ortasında bir yol belirdi. –İşte, şimdi bu yolda yürüyeceğiz. Biz yürüdükçe o peşimizde kapanacak, deniz eski halini alacak, dedi. Bunu görünce, yanındakiler o kadar şaşırdı ve o kadar mutlu oldular ki. –Kuşkusuz, senin düşmanın olmak iyi değildir, dediler. Gerçekten, onlar yürüdükçe deniz gürültüyle kapanıyordu.

Bu asa, bilindiği üzere, daha sonra bir yılana dönüşecekti. Tarihte, asıl mucizenin hangisi olduğu çok sorulmuştur.

12.

Sonra bu sis, ağaç gövdeleri arasında dolanarak aşağıya iniyordu. Hava ısındığı için. Ağaçların altındaki serinlik, ıslaklık geçip gidiyordu. Böylece kokular da yükseliyordu. Dede Sultan, ikisine de öyle iyi bakmıştı ki, Halil, Halil daha iyiydi artık. Hâkim de iyileşmiş, ikisi de ayağa kalkmıştı. –Siz iyi olduğunuza göre, Gülali'nin oğlu da buraya gelip de beni bulamadığına göre, benim artık yoluma devam etmem gerekiyor, dedi. Ama daha çok yolum var. Çok. Birkaç gündür, gerçi o kadar yorulmuştu ki, aşağıdaki yola inecek, DAVUT'un sırtına binerek oradan yola devam edecekti. Belki orada, eyerinin üstünde dinlenirdi biraz. –Sen biraz dinlen, dedi Hâkim. Bana bak, bu kadar zaman bize baktın, değil mi, şimdi de sıra bizde.

Dışarıda, çardağın altındaki kilim yağmurda perişan olmuştu. Onu kaldırıp astıkları için ayakta duruyorlardı. Hâkim yine bir ateş yakmak istiyordu. –Evet, dedi, bir gün daha beklemekle bir şey kaybetmezsin. Antep kaçmıyor ya? O kadar konuşmuş, Antep'ten, orada kendisine öğütler veren evliyadan, Antep'in altında bulunan gizli tünellerden ve bu tünelleri yalnızca kalbi temiz kimselerin bilip. Yalnızca onların kullanabileceklerinden. Sonra su kanallarından, sarı, umutsuz toprağından... Bunlardan uzun uzun söz etmiş, Hâkim'i de, Halil'i de canından bezdirmişti. Uyanıp uyanıp onun bitmek bilmez boncuk hikâyesini dinliyorlardı. Dede Sultan, Şeytan Kayalıkları'na çıkıyor. Puynarı buluyor ve puynar takırdayarak aşağıya iniyordu.

Halil'in çok hoşuna gidiyordu bu hikâye. Ama o boncukları gördükçe şaşkınlığı da perçinleniyordu. Boncuklu eyer. Gerçekten, öyle göz alıcı bir şeydi ki, zaman bu kadar ilerlememiş olsa, yani yine eskisi gibi kervanlar, develer, İpekyolu, o eski İpekyolu olsa, belki o zaman Dede Sultan'ın o el emeği para ederdi. Belki onu almak için kervancılar da, İpekyolu üzerinde dükkân açmış esnaf da kuyruğa girerdi. Ama zaman o zaman değildi artık. –Öyle öyle, sen kal biraz daha, dedi. Hem dinlenirsin, hem de... Hem de biz de buradan gideceğiz. Kalkıp Ş.'ye gideceğiz. Oraya kadar bizimle

gelirsin, sonra ver elini Antep. Olmaz mı? Dede Sultan'ın, başını önüne eğdi, çardağın altında kuru bir yer bulup oturdu.

Yukarıdan koyu bir bulut geçti bu arada, deminden beri ipildeyen güneş ışıkları azaldı, gölgeler koyulaştı. O sırada ayak sesleri duyuldu. Murat. Murat dönmüştü. Onu görünce Halil çocuk gibi sevindi, ayağa kalktı. Sarıldılar. Murat'ın her yanından coşkunluk, sevinç, sağlık fışkırıyordu. Gözleri ışıklanmıştı.

Ateşi yaktılar, Hâkim yine demliğini astı ateşin üstüne, gidip içeriden bardakları getirdi. Sonra sigarasını çıkarıp herkese ikram etti. –Hava güzel, dedi, bugün biraz çalışalım da akşama güzel bir yemek hazırlayalım kendimize. Murat'a döndü. Ölümden nasıl döndüğünü, Dede Sultan'ın onu kurtarışını, sonra günlerce başında durup. Onu da, Halil'i de nasıl iyi ettiğini anlatmaya koyuldu. Hava ısınmış, sis iyice dağılmıştı.

13.

Gece yarısına doğru, Dede Sultan dayanamadı, uyku tutmadı bir türlü. Zaten bir sinek musallat olmuştu; uzamış sakallarının arasında geziniyor, o kıpırdadıkça yerinden kalkıp sonra yeniden arsızca suratına konuyordu. Çocuklardan da, Hâkim'den de kopmuştu iyice. O kadar kopmuştu ki, bütün gün ağzını açmamıştı hiç. Sanki onu orada alıkoymuşlardı da, çıkıp gitmesine izin vermiyorlardı. Bana baksanıza, diyordu içinden. Ben burada duracağım da ne olacak? Ben burada zaman kaybedeceğim de ne olacak yani? Benim önemli işim var. Şundan ki, bana bir görev verilmiş. Sen bu deveye boncuklu yaman bir eyer yapacaksın. Yaptıktan sonra da onu alıp o büyük evliyaya teslim edeceksin.

Birden, boğulur gibi telaşla kalktı. Gözleri açılmıştı iri iri. Karanlığı izler gibiydi. Karanlığın içinde bir şey görmüştü. Ya, ya ben varana dek ölür giderse? Ölebilir. Şu dünya kurulalı beri, hiç mi evliya ölmedi? Evliyalar güzel ölür. Allah'ın yanına vardıkları için. Allah onları o kutlu yanına çağırdığı için. Evliya demek ölümsüz demek değil a? O da Dede Sultan'ı beklemekten bıkıp usanmış, sonunda o güzel Allah'ının yanına gitmiş olabilir. Kaç yıl olduğunu düşünüyordu. Kuşkusuz artık böyle şeyleri hesaplayabilecek gücü kalmamıştı. O zaman, belki bu kadarını anımsıyordu; o zaman babası sağdı daha. Hatta rahmetli çok olmamıştı, Dede Sultan dönüp geldikten bir zaman sonra iyice garipleşmiş, etliye sütlüye karışmaz, kimseyle konuşmaz olmuştu da. Saçı sakalı iyice uzadığı için neredeyse görünmez olmuştu. Saçın sakalın arkasına saklanmıştı. Bazen duvar diplerinde, dizlerini kucağında toplayarak oturuyor. Gelip geçenlerin yüzünde başka bir şeyler görür gibi, onlara dikkatli, uzun uzun bakıyordu. Daha önce hiç görmemiş gibi. Oraya da daha yeni gelmiş gibi.

Sessizce kalkıp dışarıya çıktı, hava aydınlanmamıştı henüz ama bir ay ışığı vardı, ışık yaprakların arasından gümüş tozları gibi serpiyordu. Gidip DAVUT'u dışarıya çıkardı, uzanıp bir zaman boynunu sevdi hayvanın. DAVUT'un ağzından irice bir damla su aktı,

şapırtıyla yere döküldü, Dede Sultan, gözleri ışıldayarak bakıyordu ona. İçinden bir sevgi, sonra bir acıma dalgası gelip geçiyordu. Sakın sana biz bir eziyet etmeyelim, deyip duruyordu. Sana eziyet etmek olur mu? Bu dünyada bir sen, bir de ben. Mademki biz böyle bir kadere düştük. Mademki hem de böyle oldu. Dönüp arkasına bakıyor, sesinin, hayvanın çıkardığı seslerin duyulup duyulmadığını anlamaya çalışıyordu. Böylece hayvanı hazırladı, onu örkeninden tutup yavaşça çekerek Hâkim'in evinden uzaklaştırdı. Erken kalkan yol alırdı. Bundan böyle bu dünyada tek başına olacağına göre, kimseyi beklemesine de gerek yoktu.

Gümüş, aydınlık bir geceydi. Ay ışığı yaprakları boyamıştı, yaprakların içinde demirden, gümüşten bir şeyler vardı, bir ışıltı gelip geçiyordu. Yine de, yani buna karşılık, her şey öyle hafif ve gerçekdışı görünüyordu ki, Dede Sultan bir ara ayaklarının yere gerçekten basıp basmadığını anlamak için aşağıya baktı. Hak tarafından, kendisi de en hafif, uçan bir gümüş ışık gibi görünüyordu. Böylece gün ışıyana dek, hayvanının önünde düşe kalka yol aldı.

14.

Sonra bir zaman karanlıkta yolunu kaybetti. Hayvan zorlanmaya başlayınca, tırmandıklarını anladı, DAVUT'un başını çevirdi, o kadar zordu ki, böyle fenersiz, ışıksız, ışığını da Hâkim'in evinde unutmuştu. Böyle yola çıktığı için kendine sövüp durdu. Baktı olmayacak, hayvanın başını çevirdikten sonra orada bir zaman beklemeye karar verdi. Ay aydınlığı çekip gitmişti o sırada, gökyüzü birden kararmış, bunun üzerine, ormanın içinden, sanırsın bu karanlık bir şeyleri rahatsız etmiştir; ağaçların arasından bir homurtu yükseldi. Dede Sultan uzun bir zaman ayakta, karanlığın içinde bekledi. Ancak o zaman bir yorgunluk geldi, sırtını bir ağaca yasladı, uyumaya başladı. Cosol kuşları ötüyordu o sırada. Bu kuşun keskin sesi gecenin karanlığını da, ormanı kapatmış yaprak örtüsünü de keserek geliyordu. Sonra engerekotunun kokusu duyuluyordu. Ağaçların üstünden, yaprakların arasından sular sızıyor. Bu su, toprağı sarmış engerekotunun, sığırkuyruklarının üstüne yağıyor. Böylece gecenin içinde katı keskin bir belirsiz rüzgâr dolaşmaya başlıyordu.

Dede Sultan, çocukluğundan bu yana, öyle geceleri dışarıda geçirmiş, onca zamanını ağaçların altında harcamıştı ki, alışkındı böyle şeylere. Ona soracak olursan, dışarıda uyuduğun zaman korku yersizdir. Yersiz. Neden dersen, her hayvanın, bunun yanında her tehlikenin bir kokusu bulunur. Koku da, insanı uyarır. Uykuda da olsan, koku gelir seni bulur ve. Uyan bakalım, şu yandan doğru bir yaban domuzu sana yaklaşıyor, diye diye kıyameti koparır. Sen de bu sebepten uyanıp yanına yörene bakarsın. İnsanın aklı, Allah tarafından, en çok uykuda çalışır. Bir keresinde. Yani zamanın birinde, Dede Sultan'ın çocukluğunda. Yine böyle, o zaman başka birkaç kişiyle birlikte yaylaya çıkmışlardı. Koyun sürüsü de orada, o kara taşla örülmüş damların yanında bulunuyordu. Sürekli, dinmek bilmeyen, bir ince rüzgâr esiyordu. Dede Sultan, koyunları bir araya toplayıp başına çocuklardan birini koyduktan sonra, damlardan birine girip, yüzünü kara taşlı duvarlardan birine dönüp uyumaya

başlamıştı. Bu sırada bir şey oldu; duvarın içinden rüzgâr geçiyordu. Ve rüzgârın içinde de katı, elle tutulur bir kurt peyda olmuştu. Bu kurt o kadar somut bir şeydi ki, gelip o da tıpkı bir rüzgâr gibi duvardan sızacak. Sızınca önce Dede Sultan'ı, sonra çocukları, sonra da bütün sürüyü yiyip bitirecekti. Kurt, o zamanın inancına göre, her şeyi sonsuzca yiyebilirdi. Ama işte uykuda da olsa koku bir kere burnuna gelmişti. Gözünü açtı, kalkıp kapının önünde bir yumak olmuş koyun sürüsünün yanına gitti. Uyanıp açılmıştı. Bir bekçi köpeği gibi. Bir bekçi köpeği gibi. Ama kurt gelmedi. O zaman Dede Sultan uykusunun onu yanılttığını düşündü. Ama aklına gelmedi ki, kendi kokusu da kurda gitmiştir...

Bu sırada ansızın korkunç bir acıyla uyandı. Ormana yine koygun bir gece sisi çökmüştü. Aydınlık, lacivert bir sis. Uyanınca, kendisini neyin ısırdığını bir türlü anlayamadı. Yanında, yöresinde bir karartı görmüyordu ya, ses de yoktu. Hareketli, koyu, gece denizi gibi yoğun lacivert bir sisin içinde, ıslanmış, biraz da havalanmış gibi hissediyordu kendisini. Ama sağ kalçasında korkunç bir ağrı vardı. Acının geldiği yere dokundu; kalın, yoğun, balçık gibi bir kan bulaştı eline.

15.

Sabaha karşıydı, ormanın üstünden yine acı, kırmızı bir çığlık yükseldi. Bir yerlerde, ağır hayvanlardan biri, bir ağaç gövdesine çarpmıştı sanki. Yapraklar titredi, ağaçların altından bir şıpırtı yükseldi. Suyun dökülüşü. Suyun dökülüşü. Yaprakların titreyişi. Böylece çalı diplerinden yeni bir kıpırtı aldı yükseldi, yaz başından bu yana dolmuş periyuvalarından birinin içinden bir uğultu çıktı. Bu uğultu, sanırsın bir arı kovanı; ağır bir makine, bir motor çalışıyordu sanki, kalkıp ağaç gövdelerinin içinden geçmeye başladı.

Yaz aylarında, yazın ilerleyen vaktinde, periyuvalarının içinde küçük katı kara böcekler görülmeye başlardı. Bu karafatmalar, gergedanböcekleri, öyle ölümsüz, koyu ve sağlıklı olurdu ki, bunlardan bir tanesi tüm o periyuvası halkını ve. Çürümüş kütüklerin içindeki böcek ve sinek halkını yer bitirirdi. Bununla birlikte, zaten o kütüğün de sonu gelmiş olurdu. Bir sabah, daha doğrusu öğleye doğru, güneş yükselip de ormanın üstündeki, yaprakların arasındaki suyu tümden emip bitirdiğinde, bu işi bitmiş kütükler de birer zayıf karahindiba gibi üflenip dağılırdı. Pof diye ansızın yok olur, humusa karışıp giderdi. Ama bu son darbede gergedanböceklerinin de payı büyük olurdu.

Sabaha karşı, bu yenilmez böcekler, Dede Sultan'ın yarasına musallat oldu. Dede Sultan uzun bir zaman bacağının üstünde ne olduğunu anlamadı. Elini atınca, pantolonundan bulaşan kanı görüyordu ya, onu bir kenara silip geçiyordu. Ama sonra, bu kanın içinde pütürlü bir şeyler hissetti. Kanın pıhtılaştığını, pantolonunun çevresindeki pislikle birleşerek elinin içinde topaklar oluşturduğunu düşündü.

Neden sonra yeniden uykuya daldı. Öyle yorgundu ki, rüyalar görmeye başlamıştı. Başını ağaca yaslayıp devesine bakıyor, bakınca gözleri uyku yorgunluğuyla kaydığı için, o saat rüya görmeye başlıyordu. DAVUT. DAVUT hemen biçim değiştiriyor, birden Köroğlu'nun unutulmaz bir atı gibi çalak çevik şaha kalkıp iniyordu. Dede Sultan'a göre, bizim dinimizde bu türden hayvanlar

birleşmiş vaziyetteydi. Mesela bir Burak vardı, bununla birlikte Zümrüdüanka'nın nasıl benzer bir görevi varsa, Hazreti Efendi'yi kurtaran geyikle güvercin de bir ve aynı şey olmasalar bile, benzer bir hamurdan yoğruldukları için benzer amaca hizmet ederlerdi. Yani, Türkçe deyişiyle, aynı kapıya çıkarlardı. Bu yüzden, kendi kutlu devesini de Köroğlu'nun atından hiç mi hiç ayırmıyordu. Fakat bu deve, sabahın alacakaranlığında kılık değiştirmeye başlamıştı.

Kalkıp kır atın yularını tuttu, boynunu, yelesini okşadı biraz, onu eski bir Köroğlu gibi sevdi bıraktı, sonra bir çırpıda sırtına çıktı. Gerçi orman yine aynı görünüyordu. Yapraklar aşağıya inmiş, çamur dize çıkmıştı. Çalı yumuşadığı için, bir anlamda, yere serilmişti yani, kırmızı orman böğürtlenleri damlıyor. Yerde ezildikçe, saçılmış kan damlaları gibi kızıl korkunç görünüyordu. Dede Sultan atının başını çevirdi, fırtınayı geçirebileceği bir yer aramaya başladı.

Bu sırada yine mor bir yağmur yağmaya başlamıştı. Ağaçların altındaki çatırtı bitmek bilmiyordu.

16.

Kendini nenin ısırdığını bilmiyordu. Aklı gidip geliyordu ya, bununla birlikte, gözlerinin önündeki görüntüler de gidip geliyordu; yerin alçalıp yükseldiği oluyordu. Yukarıdan, gökyüzünden kızıl bir kalkan inmeye başlamıştı. Yeryüzüne yaklaşan, alev alev bir kalkan. Bu o sırada öyle korkunç görünüyordu ki gözüne. Düpedüz bir alev tepsisiydi, bir yalım sarmaşığıydı. Yaklaşıp ortalığı aleve kestikten, ormanı, şu A. Dağları'nı ve buralarda mukim köyleri bir bir yakıyor, sonra yeniden yükselmeye başlıyordu. Bundan sonra bir zaman toparlanıyordu Dede Sultan. Böyle kendine geldiği zaman mantığını yeniden kazanıyor. Az önce düş gördüm. Az önce hayal gördüm diyerek kendini rahatlatıyordu. İşte, böyle şeyler yalnızca düşlerde olur. Ve hayallerde olur. Bunları gören bir insan da feci biçimde yorulmuştur arkadaş. Uykusu gelmiştir.

Kır at, arada boynuz bırakarak başkalaşıyordu. Bu boynuzun çıkması demek, yani yele toparlanıp katılıyor ve sivrilerek atın boynunu delip çıkıyordu. Bu da demek oluyordu ki, kır at hızlanmaya başlamıştır. Yine öyle oldu. DAVUT. DAVUT o kadar yorgun görünüyordu ki, kendisi yuvarlanarak, üstündeki Dede Sultan'ı da atacaktı ya, perişan edecekti. Sanırsın o da bir yılan tarafından ısırılmakla, parçalanmakla hayaller görmeye başlamış. İblisler ve gök tepsileri görmeye başlamış. İblis ne yapar? Babası zamanında köye gelip giden bir âşık vardı. Âşık Şenlik kadar olmasa da, yine o da sevgili biriydi. Candan bir âşık olmakla sevilirdi. Var ol aya. Var ol aya, diye gözünün içi yanarak severdi babası o âşığı. İşte bir kere onun söylediği gibi.

Yediği insan eti, içtiği kan olısar

İblis ancak bu işe yarardı. Ama Dede Sultan bundan yalnızca bildiğimiz iblisi anlamazdı da. İşte insanoğluna bir meseldir. Bunu alıp aynanın karşısına koyup bir ona bir kendine bir de bu insana bakacaksın ki bir benzerlik var mı? O zaman deve durup durup

bunu düşünüyordu. Dede Sultan da bunu düşünüyordu. Atın yelesinden ak bir boynuz çıktığı zaman, bu im demek olurdu ki at hızlanacak ama aynı zamanda, belki bir iblis de gelmiş onun içine girmiş ve. Şimdi de oradan uçlar vererek çıkmaya çalışmaktadır.

Yine, arada biraz olsun kendine geliyor. Gözünü açıp kendini devesinin sırtında sağ salim gördükte içi rahatlayarak. Allahım sana şükürler olsun, diye fısıldıyor. Bundan sonra, sanırsın kendini devesine bütün bütün teslim etmemiş. Örkeni çekerek ona yön vermeye çalışıyordu. Ama yapıyordu da bunu. DAVUT'u ormanın içinde yönlendiriyordu. Deve, durup durup yağan yağmurdan, birden, bir yerlerden eserek göğsünü ısıtan sıcak gece rüzgârından öyle perişan olmuştu ki, bacaklarının arasına saklanan mor sinekleri kovmaya, ağzının etrafına yapışan böcekleri yalamaya gücü kalmamıştı. Bir suya girmek istiyordu. Boylu boyunca. Bir suya girip, bir daha da, tümüyle temizlenene kadar oradan çıkmamak istiyordu.

17.

Böyle, gecenin içinde, ağaç gövdelerine çarpa çarpa bir zaman yürüdüler, DAVUT, huyu gereği, yükseğe çıkmazdı hiç, ama aşağıya da gitmezdi, Dede Sultan'ın aldığı yönü de anlamamıştı henüz. Bu nedenle, başını kaldırıp önüne bakıyor, bu erimde gidebildiği kadar gidiyordu. Gerçi, köyün kokusu çekiyordu ya, sık sık aklına geliyordu; dönüp gitse, Dede Sultan arada uyanıp da örkeni yönlendirmese, yine o ahıra kadar kolayca yürüyecekti. Ama böyle olmadı, canından bezmişti zaten.

Bir ara Dede Sultan kendine geldi, boynundan, alnından şıpır şıpır terliyor. Yüzünden, çenesinden akan ter kucağına, boncuklar gibi dökülüyor. Sonra bu ter takırtılar çıkararak dağılıyordu. Kendine gelince, bu sırada yoğun karanlık, yapraklarla kapanmış, nemli bir yerdeydiler. Ayaklarının altı iri dikenli çalılarla kabarıp kalktığı için, deve de ilerleyemiyor. Durup gözlerini yorgun açıp kapatarak karşısındaki umutsuz, koyu manzarayı izliyordu.

Önlerindeki iri gövdeli ağacın köküne cılız bir ışık düşmüştü. Ay ışığı burada yaprakların arasından geçerek fenerleniyor ve. Gövdenin içindeki kuru, büyük kovuğu aydınlatıyordu. Dede Sultan bunu görünce, eve varmış kadar sevindi. Daha doğrusu, eve değil de, Antep'teki o müthiş evliyanın dergâhına varmış. Burada konuk edilmiş gibiydi. Efendiye yer gösterin, demişlerdi sanki. Devenin sırtından indi ama örkeni bırakmadı elinden, çalılar, çalılar, çalı dikenleri ve böğürtlen kamçıları bacaklarını öyle dövüyordu ki, canı acımıyordu sanki de. Artık bu can kendisine ait değil gibiydi. İkiye ayrılmıştı.

İnsanın bir ruhu vardır. Bu ruh, biz öldüğümüz zaman, ellerini önünde birleştirir, başını eğer ve ölümüzün başında beklemeye başlar. Mezarımız nerede ise, ruhumuz da orada, ayakucumuzda nöbettedir. Başını önüne eğmiş, sevgili bedeninin yanında yas tutmaya başlamıştır. Konuşmaz. Hareket etmez. Gelip geçen mevsimler, ağaçlar, onun yanında hep geçici olmuştur. Dede Sultan, annesinden duyduğu bu bekleyen, hüzünlü –onun sürekli ağladı-

ğını söylerdi annesi– ruha inanırdı. O kadar inanırdı ki, ölüm onu hiç korkutmamıştı. Hiç. İnsan ölümden korkamaz. Çünkü o kendi kendisinin bekçisidir. Nöbetçisidir.

Çalı dikenlerinden kurtulunca, bu kovuğa girdi, gerçekten, kuru, rüzgârsız, rahat bir yerdi burası, burada rahatça uyur ya da ölürdü. Her ne ise, sonunda bu kutlu yerin de kendisine Allah tarafından işaret edildiğini düşünebilirdi. Kovuğa girdikten sonra kıvrılıp gülümsedi.

O zaman çok tuhaf bir şey oldu. DAVUT, hışırtılar çıkararak, bodur ağaçları, böğürtlen öbeklerini ezerek, geçti, kovuğun başına kadar geldi, Dede Sultan'ın içinde kıvrıldığı kovuğu kapatıp koruyacak biçimde buraya çöküp yattı.

Gün ışımaya başlamıştı. Yukarıdaki yaprakların arasından gümüş iplikler sarkıyordu. Bu ipliklerle birlikte, yine o uğultu baş gösterdi. Bir çığlık koptu. Bir domuz sürüsü gürültüyle gelip geçti yanlarından.

18.

Sabaha karşı yine gökyüzünün içi aydınlandı, kırmızı bir halka gelip geçti gökyüzünün içinden. Demir tozu gibi yalımlanan, tozaran, kıvılcımlanan bir halkaydı bu, biraz dikkat edilse içinden ses bile çıkacaktı. Cümle âlemin sesi çıkacaktı. Eskilerin, eski zamanlarda gelip geçmiş o ulu kavimlerin, bunların kadın ya da erkek önderleriyle çoluk çocuğunun sesi duyulacaktı. Sanki bu ses dediğimiz, dolaşan bir şeydir, dolaşmayı ve bununla birlikte zaman zaman görünür olmayı sever. Tozararak ses çıkarır. Rüzgârın içine karışır.

Uzun zamandan bu yana, gaipten bilgi almaya başlamıştı. Sunay. Sunay. Olacakları, çoğu zaman önceden görüyordu. Sabaha karşı, o kırmızı ışık halkası gökyüzünden ve. Evlerinin üstünden geçince. Yine Sunay uyuyordu o sırada, kapı çalınıyordu. Sunay kalkıp, hayırdır inşallah, diyerek kapıyı açıyordu ve o zaman bir asker çıkıyordu karşısına. Gözleri seçilemeyen bir askerdi bu. Başında bir jandarma kaskı vardı, gölgelendiği için, çocuğun gözleriyle alnını göremiyordu Sunay. Çocuk, bir zarf uzatıyordu. Dışarıda o kadar güçlü bir rüzgâr esiyordu ki bu sırada, zarf uçup gidecek gibiydi. Ama önemli, önemli bir şey olduğu belliydi bu zarfın içinde. Önemli ve kötü bir şey. Kötü bir haber. Sunay, o rüzgârdan da, o zarftan da, o çocuğun gözsüzlüğünden de öyle rahatsız oldu ki, zarfı almak istemedi. Neden? İnsan bile bile kötü bir habere el uzatmaz da onun için.

Bunun üzerine, yani Sunay zarfı almak istemiyordu ve asker de üzülerek, bir anlamda gururu kırılmış gibiydi, evet, üzülerek dönüp gidiyordu. Kapıyı kapatıp yeniden yatağına dönünce, Sunay, karanlıkta Mehmet'in yüzüne yaklaşıp bakıyordu biraz. Mehmet de hep sırtüstü, upuzun uyuduğu için, gökyüzünü izliyordu sanki, gözleri kapalıydı. Ama belli belirsiz, kaşlarını çatmıştı. Sıkıntı içinde olduğu anlaşılıyordu. Yanına uzandı, uzanır uzanmaz da uykusuna hiç ara vermemiş gibi, bu süre içinde yalnızca sağından soluna dönmüş gibi yeniden hafif horlamaya başladı.

Böylece kırmızı ışık halkası ufka kadar geriledi, açılıp genişledi, böyle saatlerde, zaten istese de uyuyamazdı ya, o nedenle, biraz da o gördüğü askerli rüyanın korkusuyla uyandı, kalkıp yatağın kenarında bir zaman oturdu Sunay. Kalbi hızlı hızlı atıp duruyordu. Kalbinin sarsıntısından yatak da sarsılıyordu. Arkasına döndü, kocasını sarstı uyandırdı. Mehmet yine kaşlarını çatarak uyandı. –Tamam tamam, dedi. –Tamam da kalk bakalım, dedi Sunay. Ben, ben sana bir şey söyleyeceğim. –Ne söyleyeceksin, dedi Mehmet doğrulurken, o kadar yorgun görünüyordu ki, elinden gelse bağıra bağıra sövüp sayacaktı. İşine de, parasına, geçimine de, trenine, yolcusuna da saydıracaktı. Ama yapamazdı bunu. Herkes bir gün kendisi gibi, çalışmaktan, didinmekten bıksa ne olurdu? Kim yapardı işleri o zaman? O trenler nasıl hareket ederdi? Kolay mıydı öyle? Ayrıca... Bu dünya böyle. Tembele ekmek yok.

19.

Sunay kalkıp giyindi hızlı hızlı, kocasının pantolonunu gömleğini de yatağın kenarına koydu. Dış kapının hemen yanında, mutfak niyetine kullandıkları, kiler büyüklüğünde bir yerleri vardı, oraya geçti, birer parça peynirle domates çıkarıp hazırladı, akşamki çayın altını yaktı. Öyle tedirgin, korkmuş görünüyordu ki, Mehmet'in gözünden kaçmadı bu. –Ne oluyorsun yahu, dedi. Sunay başını kaldırdı. –Bence, ben, ben rüyamda bir şey gördüm, dedi. Mehmet başını salladı, kravatını bağlıyordu bu sırada. Ağzına bir parça peynir atmış, attıktan sonra da pişman olmuştu nedense. –Rüya bu, rüya, dedi. –Rüya ama, dedi Sunay. Leçeğini çenesinin altında gerdi bağladı, ağlayacak gibiydi. –Birazdan kapı çalınacak, dedi. –Öyle mi, dedi Mehmet. Kim gelecek? –Asker gelecek, dedi Sunay. Geldikten sonra da bize bir zarf getirecek. İşte, bunu gördüm rüyamda. Zarfın halini de hiç mi hiç beğenmedim.

Mehmet çayını aldı, geçip her zamanki koltuğuna oturdu, yüzü asılmış, yine o uyuduğu zamanki gibi kaşları çatılarak gergin bir hal almıştı. Ne diyeceğini bilemiyordu sanki.

Sonra kapı çalındı. Çalınınca, Sunay rahatladı adeta. Rahatladı. Korkunun ecele faydası yok. Bir kere bir şey olacaksa, bir an önce olması yeğdir. İnsan şeylerin kendisinden değil de, o şeyi beklemekten korkar. Bir keresinde, o zaman kente yeni gelmişlerdi de, K.'de daha yeni işe girmişti Mehmet. Çocuklardan da Kemal vardı yalnız. Beni kaleye götür, diye tutturmuştu. Beni kaleye götür. Yine bir kış zamanıydı. Hava burunlarının dibine dek donmuş kesilmiş. Toprak ayaklarının altında çatırdamaya başlamıştı. Kaleye çıkan yokuşu geçene dek akla karayı seçmişlerdi. Ama öyle bir soğuk vardı ki, soğuk ikisini de kavrayıp tutmuş, sıkıca sararak hareket edemez hale getirmişti. Mehmet'in bıyıkları ağarmaya, burnunun ucunda kırağı birikmeye başlamıştı. İşte o zaman, kalenin içine girdikleri zaman yani. Al işte, kale bu, hepsi bu, demişti Mehmet öfkeyle. Daha ne olsun, demişti Sunay. Ama iyi korkmuşlar. Burayı yapanlar, herif, bana kalırsa, bir şeylerden epey korkmuşlar da, onun için yapmışlar burayı.

Rahatladığı için, leçeğini yeniden sıktı, gece gördüğü konuğun kapıyı çaldığından gayet emin, geçip kapıyı açtı. Demiryolu işçilerinden biri gelmişti. İşçi, iri, sarı bir kask geçirmişti başına. Dışarıda katı bir rüzgâr başlamıştı. Sunay kapıyı açınca, işçi cebinden sarı bir zarf çıkardı, gülümsüyordu gerçi ama, gözleri kaskın gölgesinde kaldığı için bu anlaşılmıyordu pek. –Bunu şefim gönderdi, dedi boğuk sesiyle. Sunay zarfa uzanmadı ilkin, yine o korkuyu, endişeyi hissetti içinde, ağlayacak gibi oldu. Yüzünü, gözlerini eliyle kapattı, sonra elini kaldırıp burnunu çekti, uzanıp zarfı aldı. Kapıyı kapattı.

Mehmet yerinden kalkmamıştı hâlâ. Ama o kadar korkmuş, öyle gerilmişti ki, çayının yarısı duruyordu hâlâ elinde. Neden sonra kalktı, zarfı aldı karısının elinden, açtı. Okuduğunu anlamamış gibi sağa sola baktı bir zaman. Sonra sesi düştü. –Sürmüşler bizi, dedi. Başka bir şey demedi, zarfı katlayıp ceketinin cebine koydu, ayakkabılarını giyinip çıktı.

20.

Sunay, hiçbir şey anlamamıştı bu işten. Sürmüşler. Sürmüşler. Sürmüşler. Diye, böyle tekrar ede ede bir zaman dolandı evin içinde. Ortalığı süpürdü, perdelerin eteğine birikmiş tozu aldı, o çalışırken Kemal de çıktı ortaya. Uyanmış gibi bir hali yoktu. Çakı gibi görünüyordu. Son zamanlarda o kadar değişmişti ki, biraz boy atmış, biraz da çevik bir hale gelmişti. Atılıp bir yerlere koşa koşa gidecek gibi görünüyordu. Kaşlarını çatmış, evin içinde bir şeyler aranıyordu. Neden sonra, birden aklına gelmiş gibi gidip bir parça lavaş aldı eline, lavaşın içine bir tutam cılız çeçil peyniri koydu, bunu katlayıp ağzına sokunca, neredeyse iki lokmada hakkından geldi. Sonra bir bardak çay koydu, çayı da, ağzının içinde yanmaz bir teneke varmış gibi, hem de höpürdetmeden içti. Yine kaşları çatıktı öyle. Bana baksana, diye kendi kendine seslenip duruyordu. Bana bak, zindanı bir kere ben bulduğuma göre. Bunu gidip de yalnızca o kızla oğlanı oradan çıkartalım diye bulmadım ya. Akılsız bunlar, akılsız, kızla oğlan kurtulsun, ne güzel. Ama sonra, sonra ne yapacağız, definemizi aramaya devam edeceğiz. Öyle değil mi? Onlar yoksa ben varım. Ben. Kendini, gözü dönmüş de her şeye gücü yetecekmiş gibi hissediyordu. Böyle durumlarda, bir zamandır, gözü kızarıyordu ve soluğu da düpedüz bir ayak sürümesi gibi gürültülü çıkmaya başlamıştı. Aklı öyle çok gidip geliyordu ki, kiminde kendisini tanıyamıyordu da. Acımasız, vahşi biri olup çıkıyordu. Burnu uzuyor, çok uzaklardaki kokuları alıyor. Bu akıl almaz kokulara doğru koşmak istiyordu. Sonsuzca koşmak isteyen, koşmak için adeta can atan ve seğiren bacakları, kolları vardı.

Sunay durup onu yine korkuyla izledi bir zaman, eline bir süpürge almıştı, dibi köşeyi süpürmeye başlamıştı ya, oğlanı izlemeye başlayınca dondu kaldı. Çocuk, hayvan gibi görünüyordu artık. Ya da ona öyle geliyordu. Bunu düşününce başını iki yana salladı, utandı kendinden. Sonra birden aklına geldi, mutfağa geçti, Kemal'in yaptığı gibi yaptı, bir lavaşın içinde çeçil peyniri koydu bir

tutam, Kemal'e uzattı. –Bunu oğlana ver, dedi, uyanmıştır şimdi. Kemal lavaşı aldı, dışarıya çıktı.

Rüzgâr esiyordu yine. İstasyon mahallesi de, ray hattı da bomboş görünüyordu. Uzakta birkaç yük treni vardı, onlar da paslı, ağır, bir nevi ölmüş gibiydiler. Ama hava temizdi. Temiz. İnsanın ciğeri yanıyordu soluk aldığı zaman. Kemal'in burnu uzadı, pis bir koku geldi burnuna. Rahatsız edici, insanı öğürtecek kadar soysuz, kötü bir kokuydu. Rüzgâr dağıtmasa, belki kapının eşiğinde öğürüp kusacaktı. Kalkıp arka bahçeye yürüdü, bahçedeki söğüdün dalları başına çarpıyor. Uzaklardan bir yerden yine yakılmış kömürün acı kokusu geliyordu. Kömürlüğe yaklaşınca o kötü koku yükseldi, Kemal içeriye girince anladı, örtüleri, yükleri, çuvalları kaldırınca, Ferit'i gördü. Ferit hemen yastığının yanına kusmuş, ancak bundan sonra uykuya dalmıştı. Kemal, korkmadı, kustuğu için adama kızmadı da ama gözleri kızarmıştı ya, yine sabahki gibi atak, çalak öfkeli, canlı bir zaman Ferit'e baktı. Sonra çocuğun ayaklarına bir tekme attı. Ferit korkuyla, sıçrayarak uyandı. Perişan görünüyordu.

21.

Ağır bir hastalıktan, bir türlü çıkamamıştı sanki; büyük acılar çektikten sonra sızıp kalmıştı. Başını güçlükle kaldırınca, ağzından iri bir damla sızdı; gözleri sararmıştı. –Hasta mısın, diye sordu Kemal. Acımıştı bayağı. Ferit yanıt vermedi, kendini toparlamak için büyük bir çaba harcıyordu. Neden sonra. –Yok, diyebildi güçlükle. –Su var mı? Kemal elindeki lavaşı uzattı. –Getiririm, dedi, sonra ansızın kayboldu ortadan. Döndüğünde, Ferit lavaşını bitirmişti bile. Suyu içti, kemikleri kırılıyordu. Ama sonra toparladı kendini. Toparladı. –Ayın kaçı bugün, diye sordu. Kemal omuz silkti. –Burada durulmaz, gel ben seni bizim mağaraya götüreyim, olmaz mı, diye sordu. –Ne mağarası, dedi Ferit. –İşte o çıktığınız yer, dedi Kemal, vallahi buradan daha rahat. Ferit güldü. –Orayı bulmuşlardır, dedi. Deyince Kemal'in gözü yaşardı. –Ne oldu, diye sordu Ferit, çok mu üzüldün? –Çok, dedi Kemal, bizim orada bir definemiz var, onu almak lazım. –Oraya gidemeyiz, dedi Ferit, zaten şimdi artık sokmazlar kimseyi. Ama burada da artık duramam, burada birkaç gün daha durursam öleceğim. –O zaman ben seni Toprak Abi'lere götürürüm, onlar daha iyi bilir, dedi Kemal. –Bana bir şapka bulabilir misin, dedi Ferit. –Bulurum, dedi Kemal, deyince de hemen çıktı.

Evde, dolabın altında dayısının kepi dururdu, dayısı onu bir keresinde unutmuştu ya, dönüp almamıştı bir daha. Kemal bu kepe uzun zaman merak sarmış, sokakta bununla oyunlar oynamış, sonunda bırakmıştı. Gidip onu buldu, getirip Ferit'e verdi. Çocuğun sakalları uzamıştı. Kepi giyince tanınmaz oldu iyice, kalktı, birlikte bahçeye çıktılar. –Bana biraz daha su lazım, dedi Ferit. Kapının önüne geldikleri zaman, yani Sunay kapıyı açtığı zaman öyle şaşırdı ki, çocuğu tanıyamadı, leçeğinin bir ucuyla ağzını kapattı. –Anne, Ferit Abi gidecek, biraz daha su verir misin, dedi Kemal. Kadının gözleri yaşlıydı. Gidip içeriden yine büyük bir bardakla su getirdi. Ama onu görünce kafası karıştı Kemal'in. Ama ne olduğunu soramadı da. Boynunu büktü, gözleri büyüdü ama bir şey demedi.

Onlar gittiği zaman yeniden salona döndü Sunay. Oturdu, bir tığ işi vardı elinde. Böyle sıkıntılı zamanlarında kendini tığa verirdi de, iyi gelirdi bu ona. Sanırsın onunla dertleşiyor. Dertleşiyor. Hıncını da ondan çıkarıyor. Ayrıca, dertli olduğu zaman mutlaka çok ağlardı. Kaygı duyunca, bir konunun içinden çıkamayınca, öyle ağlar ve tığ işine kendini öyle kaptırırdı ki, gözyaşları, işlediği dantelin üstüne damlayınca. İşte bu gözyaşı şıpırtılarıyla tığın sesi birbirine karışırdı.

Ama hiçbir şey söylememişti kocası. Hiçbir şey. Sürülmüşüz, dedikten sonra çıkıp gitmiş. Giderken de yine öyle, her zamanki gibi, yani bir sopa gibi dimdik ve sessiz yürüyüp uzaklaşmıştı. Sürülmüşüz, ne demekti? Bunları pek bilmezdi Sunay. Gerçi şimdiye dek böyle işlere bulaştıkları da olmamıştı. Yalnız işte şu çocuğa yardım etmişti. Onu gördüğü zaman, çocuğun o ağlamaklı gözleri, ona o zavallı, erken yaşta ölen kardeşini anımsatmıştı. Değil mi? O zaman onu saklamaya karar vermişti birden. Biz, bizim bulaştığımız en korkunç siyasi olay işte bu, diyordu kendi kendine. Hem ondan kocasının da haberi olmamıştı.

22.

Ne olacaktı peki şimdi? Kalktı, her şey, hep ayan olurdu ya, bu nedenle, aslında böyle kararsızlıkları da çok az yaşardı. Gözünün yaşını sildi, leçeğini sıkıladı yine, bundan sonra ortalığı toplamaya başladı. Çok eşyası yoktu zaten, evlerinde, o kadar az şey bulunurdu ki, somyaları örneğin, şuradan şuraya taşımaya değmezdi. Mehmet onları eskiciden alıp geldiği için, zaten zamanla iyice paslanıp gevşemişlerdi. Tuttu örtüleri, çocukların kılığını, zamanında ördüğü, çeyizlik diye hurçlara doldurup durduğu nesi varsa bir araya getirdi, büyük çarşaflara bunları bağladı sıkıladı, ona öyle geliyordu ki, hemen toplanıp gidilecek, bir dakika daha dururlarsa zarar; ayrıca yasak. Mehmet'le bir keresinde çarşıya gidip o zaman görür görmez sevdiği o kahverengi muşambaları almış. Birini bir odaya, birini de öbürüne sermişlerdi. Onları yuvarlayıp kaldırdı, birer başından sardı dikeltti. Durup durup ayakta öyle bekliyor, yaptığı işe kendisi de şaşırıyordu sanki. Şaşırınca da gözleri büyüyordu.

İşleri iyice kolaylaştırdıktan sonra durup eserine baktı. Sonra çıkıp bu işi konu komşuya söylemek gerektiği için, üstünü başını gözden geçirdi. Dış kapıya yaklaştığı zaman kapı çalındı yine.

Gidip açınca gördü: Rüyadaki, düşteki o kasklı asker gelmişti bu kere. Onu görünce, nedense öyle sevindi, öyle sevindi ki, utanmasa çocuğun boynuna atılacaktı da, hoş geldin ulan, diyecekti. Bak, inan inanma, ben de sabah budur seni bekliyordum, diyecekti. Tutup o kurban olduğum Allah zarfı seninle göndereceğine, diyecekti. İşçilerden biriyle gönderdi. Hem de sarı bir kaskı vardı kafasında. Gözleri de senin gibiydi ama görünmüyordu pek.

Asker, başını kaldırdı, tüfeğini indirmişti bu sırada, daha doğrusu omzuna asmıştı. –Arama yapılacak, dedi. –Ne araması, diye şaşırdı Sunay. Asker dinlemedi, içeriye girdi. O girince, yalnız değildi ya, öbürleri de peşinden eve girdiler. Sunay kenara çekildi, yine leçeğinin kenarıyla ağzını kapattı, beklemeye başladı. Asker girip de eşyanın toplandığını, toplanan eşyanın hurçlara sarıldığını görünce başta kızdı, homurdandı. –Kaçıyor musunuz, diye bağırdı

sonra kadına dönerek. –Niye kaçalım, dedi Sunay. Biz, biz buradan gideceğiz. Neden derseniz, biz sürülmüş olduğumuz için buradan taşınacağız. –Öyle mi, diye güldü asker. Demek taşınacaksınız. Nereye? –Bilmiyorum, dedi Sunay. –Ama bizim arama yapmamız gerekiyor, dedi asker. Emir böyle. Şimdi bu hurçları açacaksınız, biz de tek tek hepsinin içine bakacağız.

Kadın şaşırdı, ne diyeceğini bilemediği için bir zaman şaşkın bekledi öyle. Anlamadı. –Örtüleri topladım, dedi, örtü var, çocukların kılığı var, başka bir şey yok. Bu sırada, çocukların sesi geldi içeriden. Sunay içeriye geçti, o geçince komutan silahın ucuyla işaret ettiği için, askerler hurçları açmaya başladı. Komutan bu sırada dışarıya çıktı, bahçeye geçti.

Sabahki rüzgâr devam ediyordu hâlâ. Komşulardan bir ikisi bahçe çitlerine yaslanmış olanları izliyordu. Çocuklar gürültü yapınca, adamlardan biri kovdu onları, sonra bir sigara yakıp komutanı izledi. Komutan kömürlüğe girdi. Çuvalları, bir iki eski eşyayı kaldırıp Ferit'in yatağını görünce bakakaldı. Ağır bir koku vardı yatağın üzerinde.

23.

Çocukların yanında çok durmadı, zaten o döndüğü zaman komşular da gelip bir bir içeriye girmişlerdi. Girmişlerdi de, sormamışlardı bir şey. Kadınlar, leçeklerinin ucuyla ağızlarını kapatmış. Başları önde, askerlere sessizce bakıyorlardı. Sunay'ı görünce içlerinden biri ağlamaya başladı. Öbürü homurdandı, sonra bu homurtu yükseldi. –Sizin dininiz imanınız yok mu, dedi biri. Siz de bizim bir evladımız, bir çocuğumuz değil misiniz? –Teyze siz neden geldiniz ki, dışarı çıkın, dedi askerlerden biri. Yapacak bir şey yok, komutan emir verdi, hurçları açıyoruz. Hadi çıkın siz, görecek bir şey yok burada.

Sunay, utanmış gibiydi. Askerlerin eve girmesi, o koca botlarıyla girip çıkması, kirlenen yerler, dağılmış hurçlar, sanırsın onun suçuydu da, kıpkırmızı olmuştu olanları izlerken. İnce ince ağlıyordu. Her şeyi yeniden yıkamayı, iyice botların altında kalmış, ezilmiş bazı parçaları atarım diye düşünüyordu. Çocukların küçük içlikleri, çorapları, irili ufaklı, berelendikçe küçültüp çevresini yeniden dikip bezediği battaniyeler, daha sonra lazım olur diye yıkayıp yıkayıp katladığı perdelikler, Sümerbank kumaşları, kocasına yılda bir verdikleri lacivert pantolonlar. Pazardan aldığı basma eteklikler, fistanlar, bir keresinde Mehmet'in Ankara'dan getirdiği ak pamuklu peşkir. Peşkir. O zaman, trene binmeden önce öyle vakur görünürdü ki, Ankara'ya, meslek seminerine değil de, sanırsın Meclis'e gidiyor. Hem de Meclis'i açmaya gidiyor. Kara kalın kaşlarını çatar, sabaha dek gözüne uyku girmemiş olsa da bütün dikkati ve ciddiyeti yerinde, ayrıca sanki aylarca gelmeyecek. –Gözüm arkada kalacak. Gözüm arkada kalacak. Sizin çocuklardan birini çağırsaydık da ben yokken bizde kalsalardı biraz, deyip dururdu. Kalkıp berbere gitmişti. Aklı almamıştı Sunay'ın, öyle giyinip süslenmiş, öyle özenmişti ki, tabii aslında bu, buralı memurlar için büyük ayrıcalıktır. Ankara'da bir Demiryolları seminerine katılıp dönmek, herkese nasip olacak bir şey değildir.

O dönemde, Sunay, Ankara'nın bulunduğu yeri bir başka düşünürdü ya, yine gözüne gökyüzündeki ışıl ışıl yıldızlar gelirdi.

Tren neden sonra havalanır, bulutların arasından geçerek Ankara'ya inerdi. Oysa köyde evleri, ahırları tezekle öreceklerdi neredeyse.

Gözünün yaşını sildi. Kapı açıldı bu sırada. Komutan içeriye girdi. O girince askerler ortalığı dağıtmayı kesti. Hatta acemi olanı hazır ola geçti hemen. Tekmil verecekti neredeyse. Komutan ellerini kıçında birleştirdi. –Sizi nereye sürdüler bakalım, dedi. Gülümsüyordu. Sunay'ın karşısında durunca bacaklarını açtı biraz, çıkarıp bir sigara yaktı. Dumanı kadının yüzüne doğru üfledi. Bir zaman yine sessizlik olunca. –Bilmem, dedi Sunay. –Siz, siz kömürlükte birini mi sakladınız, diye sordu komutan. Kimi sakladıysanız çıkarın, ya da kim olduğunu söyleyin. Başınız çok büyük belaya girecek, benden söylemesi. –Bizim kimseyi sakladığımız yoktur, Allah'tan korkun, dedi Sunay. Ben biliyorum bunları niye yaptığınızı. –Öyle mi, niye yapıyormuşuz, söyle de bilelim, dedi komutan. Belki biz bilmiyoruzdur? –Siz bilirsiniz ya, dedi Sunay, bilmeyecek olsanız burada ne işiniz var?

Komutan sinirlendi, ayakta bekleşen kadınlara döndü. –Ne bekliyorsunuz ulan burada, diye bağırdı.

24.

Hikâye

Barak Bey'i bir gün dergâhın içinden alıp o zamanların bir beyi olan Şanlı Bey'in ayağına götürdüler. Şanlı Bey, Barak'a bu eziyeti neden yaptığını hiçbir zaman, kimseye söylememiştir. Ama görenlerin ve bilenlerin aktardığı kadarıyla, Barak'ın bir sözüne Şanlı Bey o zaman çok gücenmişti ve bu sözü kaldıramayarak onu cezalandırmak istemişti. Oysa şair sözüne gücenmek olmaz. İnsan bir kere şiire gücenecek olsun. O zaman eyvah ki, şair milletini tümden yeryüzünden silmek gerekir. Şiir, insanı sarsmak için vardır. Misal uzanıp yatmışsındır ama uyanman gerekir, o zaman işte, şairin dediğine gelir ve uyanırsın. Neyse. Barak Bey'i alıp getirdikte, bunu Şanlı'nın sarayının zindanlarından birine kapattılar. Sözünün aksine bir söz söylemesini istediler ondan. O da gerçi onların istediğini yaptı, sözünün aksine bir söz söyledi ama o yeni söz de yine Şanlı'nın gücüne gitti. Şanlı o kadar öfkelendi ki, özür dileyene dek eziyet etmelerini istedi Barak'a.

Şimdi, Barak Bey gibilerde olağanüstü bir sabır ve direnç vardır. Yani, bu bazı insanda bulunur, bilindiği üzere, kimimiz bu dünyadan da, bulunduğumuz ortamdan da tamamen uzakta yaşarız. Bu nedenle, insan o kadar uzaklaştığı için, bu dünyanın acılarının da etkisinde kalmaz. Barak Bey'i işkencehaneye götürdüler. Ona dayak atmaya başladılar. Barak Bey öyleydi ki, sanırsın o işkenceler onun için bir eğlence. Eğlence. Gözlerini uzaklara dikiyor. Böylece o uzaklara sadece düşüncesinde değil, bedeniyle de gidiyordu. Bu durumda, beden artık orada olmadığına göre, nasıl acı çeksin, değil mi?

Bir zaman sonra, adamlar, yani işkenceciler, Barak'ın kanayan, kanadığı ve büyük yara aldığı için kuruyup soyulan derisinin kalkıp kalkıp soyulduğunu. Ve altından yepyeni, belki daha güçlü bir derinin geldiğini fark ettiler. Ölmemesi için, kuşkusuz, bedeninde daha derin kesikler açmıyorlardı. Yine de, bu durumda ne yapacaklarını bilemedikleri için, bir zaman, bu kişiye daha büyük ve daha

yıldırıcı bir acıyı nasıl verebileceklerini düşünmeye başladılar. Ama bütün bunlar ne içindi? Onun söylediği kimi sözlerin Şanlı Bey'in gücüne gitmesi. Bu sözler, işkenceciler için aynı önemi taşıyor muydu bakalım? Çoğu, aslında onun ne dediğini bile anlamamış gibiydiler. Doğrusu, şairin hicvini anlamak kolay iş değildir. Ah ah. Şairlerin dediği şeyleri anlamak o kadar kolay olsaydı, bana kalırsa, şu dünya üzerinde büyük kıyamet kopardı.

Neyse, Barak Bey'in derisini Şanlı'ya şikâyet ettiler. Bu deri sürekli kendini yeniliyor. Sürekli ve çalak, bambaşka bir yılan gibi, dediler. Bu adam sürekli kendini yenilediği için acı çekmiyor, dediler. Şanlı Bey, durup dururken, kimsenin anlamadığı birtakım şair sözü için Barak'ı öldürmeyi göze alamadı. Alamadığı için de onu serbest bırakmalarını söyledi. İşte. Böylece bazen kapalı söz hayat kurtarır.

25.

Böylece, aradan kaç gece geçtiği bilinemedi; Dede Sultan bir sabah gözlerini açtı ki, toz kaçmış, bir de küflenmiş gibi kan içinde gözlerdi bunlar. Ne olacak? Ne olacak? İnsan böyle bir kuru, kara ağaç gövdesinin içinde ölüp gidebilir mi? Bir insan, hem de Allah tarafından tayin edilerek o kutlu pınarı ve onun boncuklarını bulmuş bir insan buralarda kalabilir mi? Kalamaz. Neden diyecek olursan, insan o kadar zavallı bir yaratık değil de onun için. Ona boşuna büyük şeref vermemiş, ondan boşuna o kadar büyük iltifatla ve de sevgiyle söz etmemiş. Bu nedenle, insan olana kuru kuru ölmek yakışmaz. Hiçbir zaman da yakışmayacak.

Her yanı tutulmuştu. Ağacın kökünden öyle acı bir nem vuruyordu ki, öyle kekre bir küf kokusu, öyle sert rüzgâr vuruyordu ki, her yanı tutulmuş. Bunu yanında, kemikleri de kırılacak gibi olmuştu. Ölmek üzere olduğunu düşündü. Bir kovukta mı öleceğim. Bir kovukta mı öleceğim. Hiç böyle düşünmemişti. DAVUT'a binip Antep'e gidecek. O müthiş evliyanın dergâhına yüz sürecek, devesiyle boncuklu eyerini ona teslim ettikten sonra bu dünyadaki görevini de tamamlamış olacaktı. Gerçi ondan sonra ölebilirdi. Ölürdü. İnsan görevini yerine getirdikten sonra ölmelidir. Nasıl olsa ölüneceğine göre, insan zamanında ölmelidir. Değil mi?

Uzun zaman toparlanamadı da, kalkıp kovuktan çıkacak gücü de bulamadı kendinde. O zaman dışarıda kuşlar ötmeye başlamış. DAVUT da kendi kendine, oturduğu yerde homurdanır olmuştu. Bir şeyler geveleyip duruyordu ağzında. Dede Sultan, kovuğun içinden sürünerek çıktı, bunun için deveyi biraz dürtmesi gerekti ya, dürtünce DAVUT huysuzlandı, onun çıkabilmesi için kalkıp böğürerek bir iki adım attı. Canı sıkılmış, yerinden yurdundan edilmiş gibiydi. Ağzının içinden köpük çıkıp damlıyordu. Kalın, bir halı gibi kıvrışmış bacaklarına çamur yapışmış bulanmıştı. Ama sakindi yine. Sakin görünüyordu. Hani neredeyse gülümseyecek gibiydi.

Dede Sultan dışarıya çıktı, ışığa çıkınca gözleri kamaştı. Birden patlayıp şişecek gibi oldu, gözünden oluk oluk yaş geldi. Neden

sonra doğruldu. Yıkıldı yıkılacaktı. Bulanık görmeye başlamıştı artık. Öyle yorgundu ki, kovuğun içinde sanki birileri sabaha dek dövmüştü onu. Her yanına kırılmaz sopalarla vurmuş, imansız, imansızlar, sabaha kadar kırılmadık kemiğini bırakmamışlardı. Ama gözünü açacak hali yoktu. Öyle susamıştı ki, ne yapayım, ne yapayım şimdi, diye düşündü. Sonra bilincini kaybetmiş gibi, bir yandan sayıklayarak, ormanın içine daldı, bir iniş buldu, sonra gözünü kaldırdı, o bulanık, durma değişen yaman manzaranın içinde bir inişe daha rastlayınca öyle sevindi ki, inmedi de, kendini bıraktı sanki. Gerçekten, düşüp yuvarlandı, kolları, bacakları kırılacaktı neredeyse. Çalı dikenleri. Çalı dikenleri, kayalıklar, kırılıp çürümüş kütükler, ağaç gövdeleri. Bunlara çarpa çarpa yuvarlandı, sonunda bir suyun içine düştü. Düşünce öyle mutlu oldu ki, sanki biri ona hayat verdi. Can verdi. Ağzını derenin içine gömdükten sonra. O suyu kütürtüler çıkararak içti. Boğazının içinden çağşak su akıp indi. Çağladı.

26.

Su her yerine doldu, boynundan aşağıya indi, tüm giyitini ıslattı, perişan etti. Kalkıp güneşe, güneşin altındaki sıcak havaya çıkmak istiyordu. Bunu, kurumak için değil de, belki, gözleri bir parça daha iyi görür diye istiyordu. Işık olursa daha iyi görürüz. Işıkta daha iyi görürüz, diye sayıklayıp duruyordu kendi kendine. Suya iyice doyduktan sonra kalktı, bir ışık parçası kestirdi gözüne: İleride, ağaçların az açıldığı bir yerde, bir alanda, güneş öyle tatlı turuncu, öyle apak düşüyordu ki, bunu bu kadar yakınında görünce gülesi geldi, omuzları dikleşti, kalkıp suyun içinden birkaç adımda çıktı.

Havanın içinde bir lavanta kokusu vardı. Mor bir hava, mor ve lacivert bir koku alıp yürümüştü. Ulan kokunun moru olur mu, diye gülesi geliyordu. Ama bu gerçekti. Burnunun önünde katı mor lavanta çiçekleri dolanıyordu. Hani o bulanıklık olmasa, gözünün önü az açılsa, burnuna çarpıp duran çiçekleri görecek gibiydi. Uçuşan çiçeklerdi bunlar. Çiçekler uçuşuyordu. Sabah çiyi dağıldığı için, çiyle, sabah sisiyle ve sıcak, o buharlaşan suyla birlikte, bu buharın içinde havalanmış, yapraklarını bırakarak hafiflemiş ve gökyüzüne karışmış çiçekler vardı. Dede Sultan bunların yüzüne, burnuna, çenesine ve kulaklarına çarptığını hissediyordu. Özellikle burnuna çarptıkları zaman öyle yapışkan, öyle unutulmaz bir koku bırakıyorlardı ki. Aynı zamanda, bu çiçeklerin içinde şeker vardı elbette. Çiçeğin şekeri de hiçbir şeye benzemez. Çiçeğin şekeri insanın ağzına kokuyla birlikte gelir. Lavanta kokusuyla, papatya kokusuyla birlikte bu şeker insanın ağzına girer.

Böylece güneşin altına gitti, uzandı, yumuşak bir toprak vardı uzandığı yerde, yani neredeyse humuslanmıştı ama. Yine de, iyiydi yani, rahatlıkla kuruyabilirdi orada. Uzandı, kollarını açtı, otun hasırın içine yatınca, bir zaman sonra güneş onu öyle bir ısıttı ki, giyitinin üstünden buhar kabarıp kalktı. Buhar, başının üstünde dolandı bir zaman, yoğuştu, Bulutlandı. Başının, gözünün üstünde durma biçim değiştiren bulutlar gezinmeye başladı. Pamuk şekerler gibi. Eski zamanların yün yorganları. Çırpılan yünleri ve kırbaçla

havalanan bu yünler, küçük bulut kümeleri gibi gözünün önünde tozarıyordu. Ah ah, eskiden kırbaç gibi şaklayan böyle yün çubukları vardı, yıkanmış, temizlenmiş, tiftiklenmiş yün böyle kabarıp kalkınca sanki canlanırdı yeniden. O zaman o yün yığınının içinden eski koyun sürülerinin sesi gelirdi. Dede Sultan o sıcakta, üstünden yayılan o koyun kokusu ve buharla birlikte uykuya daldı, öyle rahat, deliksiz bir uykuydu ki, şerbet içiyordu sanki, tatlı bir şerbet, naneli bir şerbet boğazına akıyor, içini ferahlatıyordu.

Ormanın üstünden bir rüzgâr geçti, bir ara bu katı rüzgâr, bir an için yani, öyle güçlendi ki, cılız ağaçlardan birkaçı yıkılacak gibi oldu. Ama çok çabuk kuruyordu orman. Gece boyunca biriken çiy birden kalkıp uçuyor, bir an için büyük ot kümeleri, ta diplerine kadar öyle kuruyordu ki, umutsuz, bir daha ıslanmayacak gibi oluyordu.

27.

Ama A. Ormanları bütünüyle kuruyamaz. Yaz kış, sürekli yağmur aldığı ve içinden sürekli şıpırtılar yükseldiği için. Bir anlamda bu ormanlar kendi yağmurunu yaratır. Ama çiçek tarlaları içinde bu mevsimde arı çokuşmaya başlar. Arının evi dini dikilsin. Bunun imanı bulunmaz. Bir kere kendi alanına yayılmaya başlayınca bir daha onu oradan hiçbir güç çıkaramaz. Arı, daha önce de dediğim gibi, tarlanın üstünde bir ağır motor gibi çalışmaya başlar. Ağır bir ses çıkarır. Bir uğultu yükselir. Yaz aylarında, ağaçların gövdelerinden aşağıya doğru su akar. Bu su, zaman zaman azalsa da, doğrusu hiç kesilmez. Ama sonra sakızlanır. Çamların, sakız ağaçlarının gövdesinden sakız uçları, sakız damlaları göverir, bu damlalar o kadar iştahlı görünür ki, insanın gidip bu gövdeleri ısırası gelir. Kucaklayası gelir.

Ah ah, insan ömründe bir kere olsun bir ağacı kucaklamalıdır. İnsana bundan başka nasıl bir eylem böyle bir güveni verebilir ki? Dede Sultan, kimseler görmediği zaman, özellikle böyle verimli sakız ağaçlarını kucaklamayı severdi. Onlara sarılmayı severdi. Neden dersen, özellikle o çiğnemler ona olağanüstü geldiği için. Sakızı ağzına alınca, yalnızca onu değil, bütün bir Ç. Ovası'nı da ağzına alırdı. Tüm geçmişi, eski zamanları, her şeyi tümüyle tadar gibi olurdu. O zaman öyle bir güveni gelirdi ki kendine. Kendisini, bir anlamda ölümsüz hissederdi. Ölümsüz olmanın bir yolu da budur. Neyse ki, A. Ormanları'nın içinden şıpırtı eksik olmazdı. Yüksek otların içinden su kolları akardı. İnsan, ayaklarının altından geçen bu kolları görünce mutlu olur. Mutlu olur. Ayağının altındaki ne de olsa bir nehir olasılığıdır. O su oradan akarak gidip ta K. Nehri'ne varacaktır. Dolayısıyla, daha şimdiden o büyük nehrin kendisi sayılmalı değil midir?

Derken, bir zaman sonra gözlerini açtı Dede Sultan. Açınca, başının üstünde DAVUT'u gördü. Deve, onu uyandırmak için gelmiş de kıyamamış gibiydi. Ağzından iri bir parça akıp düştü. Dede Sultan'ın alnı ıslandı. Öyle ısınmıştı ki, neredeyse bütünüyle kuru-

muştu artık. Gerçi sırtında bir ıslaklık vardı yine ama olsun. Olsun. Kalktı, devenin salyasını sildi, gözleri açılmıştı biraz, uzanıp yattığı için kemiklerinin ağrısı da azalmıştı. Bir ferahlık vardı içinde. İçinden yukarıya doğru gerçekten de bir nane kokusu yükseliyordu. Çaşurun, çaşurla yapılmış o turşunun ferahlığını alıyordu. Bunu düşününce canı o turşuyu öyle bir çekti ki, ağzı suladı da ağzının içinden şıpır şıpır bir şeyler yükseldi.

İşte, o zaman feci acıktığını hissetti. Hâkim'in yanındayken, o boncuklu çantasına pişmiş et koymuştu da, onu anımsadı. Anımsayınca uzanıp çantayı aldı hemen, eti çıkardı, sanki ayakta yenemezdi, yeniden otların içine, devesinin ayakları altına çöktü, yavaş yavaş, tadını çıkara çıkara yedi. Sonra bir sigara çıkardı yaktı. –Ulan, dedi devesine bakarak, biz biraz oyalandık ama bana kalırsa artık zamanı geldi. Neden dersen, ikimizin de takati yok, bir an önce gidelim de şu Antep'e bir varalım bakalım. Kalktı, devesinin boynunu okşadı. DAVUT da onu anlamış gibi çöktü birden, Dede Sultan'ı sırtına aldı.

28.

Ormanın içinde canlanmış, soluk almaya başlamış bir hava vardı sanki. Havanın içinden ve yaprakların arasından, ağaç gövdelerine dolana dolana bir canlı hava, bunun yanında da bu havanın damarları geçiyordu. O kadar canlıydı ki, kanın sesi duyuluyordu. Damarda aktıkça, böyle, zonklayarak, kendine yeni yollar, sinirler açarak ilerliyordu kan. İnce, havalanmış ve ayağa kalkmış, oluklanmış bir dere gibiydi. Bin bir türlü koku taşıyan bir de rüzgâr esmeye başlamıştı ayrıca. Dede Sultan, yüzünü yıkadıktan, bir kere o dereye girip çıktıktan sonra güçlenip kalkmıştı ya, devesinin sırtına çıkınca gülümsemeye başladı. Ayrıca, boncuklu eyeri de bacaklarının altında gıcırdıyordu. Gıcırtılar çıkarıyordu. Bu öyle hoşuna gidiyordu ki, sanırsın bir eyer değil de, kendisi de ayrı bir hayvan. Hayvan. Hem de boncuklu bir kır at. Kemikleri de içinde gıcım gıcım sıraya girmiş, birer makine parçası gibi sıralı, doğru dürüst ve de tıkır tıkır çalışan bir makine. Ah ah, ona bir can verememişti işte. Neyse ki can vermek ve almak da Allah'a mahsus. Artık onu da yapamadım diye yazıklanacak değildi.

DAVUT ağır ağır, kendine açıklık arayarak, ağaçların yere yakın yapraklarından sakınarak yürüyordu. Arada durup anlamsızca ileriye bakıyor. Sonra ağır, etli gözkapaklarını bezgince indirip kaldırarak bir şeylere küsmüş gibi yapıyordu. Küsmüş gibiydi. Ama deve kimseye küsmez. Deve sadece çevrede olup bitenleri anlamaya çalışan biridir; o kadar sakin ve umarsızdır ki, heyecan duymadığı için, dosttan, düşmandan, havanın iyi ya da kötü olmasından, barıştan, savaştan ya da yiyeceklerden, akan sudan heyecana kapılıp da kalkıp köpürmediği için, durup durdu da şuna ya da buna alındı denemez onun için. Ama o ağır göz kapaklarını indirip kaldırırken yorgun görünür. Küsmüş gibidir. Gerçi, Dede Sultan'a öyle gelirdi ki, DAVUT artık bir deve olmanın ötesindedir. Tek başına kalmıştır. Üç yüz yıldan bu yana ayaktadır ve o kadar görüp geçirdiğine göre, şu insana onca dil döküp de hiçbir şey öğretemediğine göre, artık büyük, sonsuz suskunluğu hak etmiştir.

Bir ara, bir iniş başladı. Dede Sultan, hayvanın üstünde dengesini kaybedecek gibi oldu ama toparlandı hemen. Alnına soğuk bir esinti çarptı geçti. Eğimin altından, aşağıdaki o koygun çukurdan geliyordu esinti. Böylece bir zaman, DAVUT, yol kendisini aşağıya götürdüğü için yavaşlayarak, bu eğimi inmeye başladı. Ama tutunamayacak gibiydi. Korkmuş gibiydi. Dede Sultan endişeye kapıldı ama o sırada bir ses duydu. Duyunca, aşağıda biri vardı elbette. Beni buldular, diye geçirdi içinden. Gülali'nin oğulları. Gülali'nin oğulları beni şimdi gelip buldular da bakalım bana ne yapacaklar, diye söylendi. Bu sırada çukura indiler, ağaçlarla iyice gölgelenmişti burası. Ama karanlıkta, yaprakların arasında Dede Sultan, Gülali'nin oğullarını göremedi de, birden, ağaç gövdelerinden birinin arkasından Aynur çıktı. O da şaşırmış gibi yaptı önce. Sonra güldü. –Ooo, dedeye bak sen, dedi, senin ne işin var burada yahu, aklını mı oynattın?

29.

Ağacın arkasında, bir zaman. Bu gelen acaba asker midir, diye saklanmıştı ama yine her zamanki gibi dipdiriydi Aynur. Gözünden ışık saçıyordu. Gözleri mavilenmiş ve menevişlenmişti. Ama gözaltları da, ağzının iki yanı da çizgilenmişti. O kadar zayıftı ki, yutkundukça boğazı inip kalkıyordu. Kulaklarının iki yanından ak teller sarkmaya başlamıştı. Yüzü bakırlanmıştı. Havanın dövdüğü, parlattığı bir yüz. Aynur kimi zaman bir demirci gibi görünürdü. İnce ama güçlü bir demirci. Yine de, bedeni ne kadar zayıf görünürse görünsün, gözü böyle ışıldamaya devam ederdi. Dede Sultan onu tanıyamadı ilkin. –Kimsin, diye sordu. Aynur yaklaştı. Başını yukarıya kaldırdı. –Benim benim, dedi. Aynur. O zaman Dede Sultan bulanık gözlerle bir zaman daha baktı kıza ama sonra yavaş yavaş açıldı. Gülümsedi, devenin sırtından inmeye yeltenir gibi yaptı ama beceremedi bunu. –Kız, dedi, hapiste demişlerdi ama ne oldu, bitti mi, dedi. –Bitti, dedi Aynur. Nereye gidiyorsun böyle?

Dede Sultan, birden keyfi yerine gelmişti, başını çevirip gideceği yöne baktı biraz. Aşağıda, çukurun biraz altında daha açık, rahatça ilerleyebilecekleri toprak bir yol seçiliyordu. Yüzünü astı biraz. Sonra bir sigara çıkarıp yaktı. Sonra da, sanırsın daha uzun süre orada durulacak; en baştan aldı: Antep'te gördüğü evliyayı, şu üstünde oturup durduğu devenin bu civarın son devesi ve Hazreti Peygamber'in bir emaneti olmakla nasıl önemli olduğunu anlatmaya başlayınca. Aynur'un o saat ilgisi dağıldı, bir zaman canı sıkılmış gibi ama yine sevgiyle. Sevgiyle baktı adama. –Nasıl gideceksin, diye sözünü kesti Dede Sultan'ın. –Nasıl gideceğim, nasıl gideceğim, diye şaşırdı Dede Sultan. Buradan, önce Ş.'ye gitmem gerek. Ondan sonra A. Ovası'na vurup. Ondan sonrası kolay. Yol açık, düz. Ondan sonrası cennet gibi, hiç böyle çalı çırpı çamur değil. –Tamam, dedi Aynur. Ben de oraya gideceğim. Şuradan beraber ineceğiz. Şu yola indikten sonra, yola düştük mü... Senin DAVUT da rahat edecek. –Edecek, dedi Dede Sultan. Yine keyiflendiği için sigarasından derin bir nefes aldı.

Bunlar birlikte çukurun altında parlayan toprak yola indiler. İndikleri zaman deve öyle bir rahatladı ki, hayvanın ağzından neşeli bir böğürtü çıktı. Sanırsın rahat bir soluk aldı DAVUT, gülümsedi.

Toprak yola güneş vurmuştu. Buraya çıktıkları zaman canı ısındı Dede Sultan'ın. O uzanıp dinlendiği, kuruduğu zamanki gibi oldu. Sırtından içine, göğsüne bir sıcaklık yayıldı, hatta uyku bile bastırdı yeniden. –Bana bak, dedi o zaman. Burada beni uyku basıyor. Ama şimdi hiç uyumak istemiyorum. Gel istersen biraz sen otur burada. Zayıfsın. –Peki, dedi Aynur. DAVUT'un çökmesiyle kızın hörgüce kurulması bir oldu. Öyle heyecanlanmıştı ki, ışıldıyordu. –KARAGÖZ! diye bağırdı. KARAGÖZ de böylece saklandığı otların arasından çıkıp geldi, örkeni sağlamca tutmuş Dede Sultan'ın ayakları arasında dolanmaya başladı.

30.

Arının bir toplanıp çokuşması vardır. İnsan o kadar arının, o sineğin ve bıçak sinekleriyle çekirgenin nereden geldiğini anlayamaz. İnsan bu sinek bulutu karşısında şaşırır. Şaşırır. Arının bir kere yer değiştirmeye karar vermesi. Ya da Allah bir deyip kalkıp da kendine bir mor tarla bularak. Koyu bir kestanelik bularak göçmesi görülecek şeydir. Bulut alçalıp yükselir, yere yaklaştığı zaman bir uğultu alıp yürür, arının ya da bıçaklı sineklerin içinden uğultu geldiği zaman bileceksin ki bunun artık her şeye gücü yeter. Bununla birlikte, arı çoğalınca ağacın da boy atacağı tutar. Böğürtlenler, orman çilekleri, karayemişler, alıç ağaçları öyle döllenir, o kadar kudurur ve kalkar ki, ağacın kökü toprağı alıp götürür. Kök diplerinden solucan salkımları toplanır. Bunların hepsi durup durup dile gelecek gibidir. Konuşacak gibidir. Elini atsan bal topaklarına dokunursun, balın içinden de bal çıkar.

K.'nin balı işte bu katı arı sürüleri nedeniyle ünlüdür. Gülşen anımsıyordu. Hep geçmişi anımsıyordu. Fındık'ın gençliğindeydi o zaman. Annesi. Annesi. Koca koyu yeşil, sonra eflatun o kalın basma giyitlerini giyip de. O kuru, cansız bacaklarına eteğini dolayıp da çalak kovanların yanına gittikleri zaman. Gülşen'e öyle gelirdi ki şimdi o giyitin eteklerinden bal damlayacak. Arı onu izlerdi, onun girdiği yerlere girip çıkar. Onunla alçalır yükselir ve onunla birlikte uğuldardı. Fındık o zaman arının kendisine bir yoldaş olduğunu düşünürdü. Onun üstüne konup kalkar ama canını hiç yakmazlardı. K'de insanları bir arı sürüsü gibi görmüştü bu kere Gülşen. O kadar kalabalıktı ki, gösterinin içinden gösteri çıkıyordu. Bağırtının içinden bağırtı. Çocuklar birbirini doğuruyor. Birbirinin sırtına konup kalkıyordu. Çalışma. Çalışma. Gülşen çalışmanın zorluğunu da, gönencini de bilirdi. Çalışma yenilenmedir. Yeniden başlamaya, ortalığı yeniden silip süpürmeye, yufkayı yeniden açıp yünleri yeniden çırpmaya üşenmezdi hiç. Yeter ki o iş bir gereklilik olsun. O işin sonunda yaşadığını ve bu sayede yaşadığını anlasın.

Ama işte bu kere gerçekten kararını vermişti. İçinde bir sessizlik, korkusuzluk vardı. Gemi, fırtınayı atlatmış da sonunda limana yanaşmış gibiydi. Önceki kış, bir yerden geliyorlardı Mustafa'yla. Zorlu bir yoldan geçmişlerdi. Ayakları su çekmiş, katılıp kalmış ve morarmıştı. Ama yol boyunca duyduğu o korku, ölüm korkusu, donup katılıp kalma korkusu, kapının önüne geldikleri zaman birden yok olup gitmişti. Hatta o zaman o kar manzaraları bile gözüne öyle tatlı görünmüştü ki. Hele sobayı yaktığı zaman. Çıtırtıyı duyduğu zaman. İnsan böyle şeylerden çok korkar ama aslına bakılırsa korkusunu da çabuk unutur. Ah ah. Bu korkuyu çabuk unutma işi olmasaydı. Bu olmasaydı insan elini kaldırıp da bir iş işlemeye kendinde güç mü bulabilirdi?

Çayını bitirip kalktı. Evi toplamaya başlamıştı. Kendine yetecek nesi varsa, bunları birkaç valize sığdırıp toplayacaktı. Daha birkaç gün zamanı vardı gerçi ama. Olsun. Yavaş yavaş hazırlanacaktı.

31.

Acele etmiyordu da, toplanmanın keyfini çıkarıyordu sanki. Eski küçük hurçlarından birini çıkardı, açtı. Açınca eldivenlerin, yün bere ve çorapların içinden birkaç fotoğraf fırladı çıktı. Koyulu açıklı kahverengi fotoğraflar. Bunlardan birini alıp baktı: Mustafa Öğretmen, yüzünde derin bir dalgınlıkla kaldırdığı kadehini Gülşen'e uzatıyordu. Gülşen o kadar mutlu ve eğlenmiş görünüyordu ki. Anımsadı. Seni ille Trabzon'a götüreceğim, demişti birinde. Bakırcılar Çarşısı'ndan geçeceğiz. Asırlık ustaların elle bezeyerek yaptığı bakır çaydanlıkları göreceğiz. Balıkçıları, bıçak ustalarını, hasırcı, demirci, kumaşçıları ve öğrenci kahvelerini, çay bahçelerini, Rum evleriyle terk edilmiş kiliseleri ve bunların yanında yöresinde uğuldayan eski duaları göreceğiz. Sonra ansızın daralan taş sokakları. Sokakların içinde birden beliren kale kapılarını ve yeraltına inen merdivenleri. O zaman, gençliğinde oradan o kadar söz ederdi ki, Trabzon'da bulunduğu süre içinde sanırsın işi gücü bırakmış da. Sokak sokak gezerek şiir söylemiş durmuş. Hani, nerede o şiirler, demişti o bunları anlatırken. Bu arada tabii, ehlikeyfi besliyordu durmadan. Neden dersen, Mustafa Öğretmen böyle şeyleri çok önemser ama unuturdu hep. Unuturdu. Şiire ya da anılara daldığı zaman Allah'tan kendini unutmazdı da bunun dışında her şeyi unuturdu. Gülşen çok gülerdi onun bu hallerine. O kadar eğlenirdi ki, bir keresinde, böyle güldüğü bir sırada balığın kılçığı kaçmıştı boğazına. Bir yandan gülmeye devam etmiş, bir yandan boğazındaki sancı yüzünden gözü kızarıp yaşarmıştı. Soluk alamamış, oltaya yakalanmış bir balık gibi ağzını uzun uzun açıp kapatmıştı. Fotoğrafta görüldüğü kadarıyla, beyaz bir gömlek giyinmişti ama onun da yakası kırışıktı. Gülşen. O zaman böyle şeyleri düzenleyecek vakti olmazdı. Oysa hiç sevmezdi kırışık yakayla dışarıya çıkmayı. Ama onca eğlendiğine bakılırsa. O günlerde pek de şikâyetçi değildi bundan.

Fotoğrafları aldı, kışlık yün giyitlerin bulunduğu hurcu kapatıp kaldırdı. Bu sırada bir ses geldi dışarıdan. Kalkıp perdeyi araladı.

Kadir Ağa bahçenin önünde yine durmuş, bir gözüyle bu yana bakıyor, öbürüyle yolun aşağısındaki adamları azarlıyordu. –Ulan hepiniz mi alçak namussuz oldunuz! diye bağırıyordu. Gülşen az eğilip merakla baktı. Nasip'i gördü. Nasip'i uzun zamandır böyle canlı, gülümsek görmemişti ya, hayırdır inşallah, diye geçirdi içinden. Kadir Ağa yine gerçi ona bağırır gibiydi ya, o alçak namussuz lafının kime geldiğinin farkındaydı Gülşen. Ne olacaktı böyle? Camı açıp aynı şeyleri ona saymak geçti içinden. Ulan sen kim oldun da, ne oldun da, diye başlamak. Senin bu dünyada yatacak yerin mi var. Söyle bakalım, senin bu dünyayı bırak, öbür dünyada yerin mi var, diye sıralamak istiyordu. Ama yapamazdı bunu. Eskisi gibi değildi artık. Bir zamandır öyle korkuyordu ki ondan. O kadar çekiniyordu ki, köyde kim var kim yok herkesi kurşuna dizecekler de bir o namussuzu bırakacaklar, diye düşünüyordu.

32.

Mustafa Öğretmen, K.'ye gitmişti. Dernekte çalışmalar yoğunlaştığı için, mitinge omuz verecek, orada yazılması gereken metinleri kaleme alacak, sonunda gençlerle birlikte arabalara binerek Ş.'ye, onların yanında gidecekti. Gel, beraber gidelim, demişti Gülşen'e. Gülşen, çocukların verdiği bildirileri, çağrı yazılarını köylüye dağıtmıştı ya, yetmemiş, bütün o yakın yerlere, K. Nehri'nin iki yakasında, atla varılabilecek köylere götürmüş dağıtmıştı ya, bir bakıma, elinden geleni yaptığını düşünüyordu. Benden bu kadar. Ş.'ye gitmeyecekti. Tek üzüntüsü, çocukları bir daha görememek olurdu. Gerçi Orhan'a da, Aynur'a da tembihlemişti; böyle böyle, demişti, ben, Mustafa'yı bırakıp gideceğim. Gelmezse. Ama onunla konuşacağım. Gel gidelim, bu köy artık benim içimde kabarıyor. Soluk alamıyorum. Bu ağaçlar üstüme üstüme geliyor, evin duvarlarında geceleri hayaletler görüyorum. Korkunç, beni de, bizi de öldürmeye, yok etmeye ve kanımızı emmeye kararlı hayaletler bunlar. Diyecekti. Ama Mustafa Öğretmen bunları dinliyor muydu bakalım. O zaman, yani en son K.'ye giderken de dinlememişti. Gülşen ağzını açıyordu. Daha ilk sözcüğünü söylemeden Mustafa büyüye efsuna kapılmış gibi, kanı içinde kaynaya kaynaya buhar olmuş gibi onu kesip. Eli kulağında. Gülşen. Eli kulağında. Başarıyoruz, diye kıpkırmızı, kaskatı gülümsüyordu. Son zamanlarda hep böyleydi. Bütün o soğukkanlılığı, o alttan alan, sükûnet öneren, akıl ve bilim öneren tavrı gitmiş, böylece içinden yerinde duramaz bir çocuk çıkıvermişti.

Yine o zaman Gülşen'in sözünü kesti. Gözleri parlıyordu. Yorgunluktan gözkapakları düşmüş, gözünü kan basmıştı. Yanakları titriyordu. Ama içinde müthiş bir ışık vardı. Gözündeki ışık öyle yayılmış, onu öyle görmez kılmıştı ki, Gülşen hayretle, ağzı açık onu dinledi. Ancak o zaman anladı: Mustafa Öğretmen, artık ondan da, evden de, yaşadıkları o köyden de bütünüyle kopmuş, bambaşka bir dünyaya gitmişti. *Sefiller*'in barikatlarını anlatıyordu. Bu sahneler o kadar acımasızca anlatılmıştır ki, diyordu gözleri parlayarak. İnsan coşkuya kapılır. Tüm insani arzuların bırakıl-

masını, terk edilmesini ister. O sırada çünkü kavganın, toplumsal mücadelenin sonuna gelinmiştir. Artık savaş başlamıştır. İnsanın sevmemek, üzülmemek, hayran olmamak ya da korkmamak, nefret etmemek gibi meziyetleri ortaya çıkmalıdır artık. Ama yetmez. Yetmez. O sırada insan artık acıkmamak, üşümemek, yanmamak ve titrememek zorundadır. Susamak günahtır. Bir yerine bir kurşun saplandığı zaman acımak, bağırmak, paniğe kapılmak da aynı biçimde. Neden dersen, zafer anıdır. En küçük insani zaaf... Ama biz devrimimize çok çalıştık. Daha doğrusu, biz, biz büyük bir devrim yaptık ve sonra bu devrimi işte o insani zaaflarımız ve uykularımız yüzünden yalnız bıraktık. Acıktığımız ve susadığımız için yalnız bıraktık. Ama artık geri alacağız. Onu geri alacağız. Neyse. *Sefiller*'den öğreniyoruz. Ah ah, büyük Hugo'dan öğreniyoruz. Devrim, insanın kendini aşması demektir.

Gülşen onu dinlediği zaman, ağzını açıp da tek söz edemediği için, öyle büyük bir şaşkınlık ve boşluk yaşamıştı ki, artık kaldırıp da ona söyleyeceği bir söz kalmamıştı içinde.

33.

Sonra, bir çocukla anlaşmıştı. Daha doğrusu, o uzak akrabalardan, gençten, kara yağız, güleç bir oğlan vardı. Onun da, anne ve babasının da K.'deki siyasi işlerle ilgileri olmazdı pek. Ama çok sevgili insanlardı, başlarını kaldırıp karşılarındaki insanın yüzüne bile bakamazlardı utançtan. Binde bir, K.'ye indiği zaman Gülşen'in onları göreceği tutardı da, bir paket bisküvi, bir paket lokum alıp kapılarını çalardı. İşte Vural, yani o kara yağız, ince, iplik gibi oğlan bir kamyonet işletirdi, yük taşırdı. Birinin yatağını, birinin koltuğuyla masasını, birinin götürüp atmak istediği eskisini alırdı, zaten küçük bir arabası vardı. Ama bu aldığıyla yetinirdi, parayı götürüp annesine verirdi. Bir keresinde görmüştü; yükleri kaldırdıkça alnının damarları kalkıp kızarırdı. Gülşen ona, birkaç parça bavulum var, beni A.'ya bırakır mısın, dediği zaman, çocuk şaşkınlıktan ne diyeceğini bilememişti. Elbette. Elbette. Sonra falan tarihte erkenden gel, demişti. Ama çok erken, hava aydınlanmış olmasın.

Evin içinde dolaşıyor. Kadir Ağa'nın kalın, boğuk sesiyle sağı solu paylayışını işitiyordu yine. Birden, yanıma alırım diye düşündüğü pek çok şeyden vazgeçti. Hazırladığı valizi açıp yeniden bir şeyleri elemeye başladı. Ne kadar az, o kadar iyi. Az eşya özgürlüktür. Neden dersen, hafiflemiş oluyorsun da onun için. Özgürlük, hafifliktir. Balonun rahatça yükselmesi gibi. Kamyonun yolda daha rahat, gürültüsüz ilerleyişi.

Gerçekten, valizi hafifletince keyfi yerine gelir gibi oldu. Kalkıp çaydanlığın altını yaktı. Bu arada, şakaklarından ter akmıştı yine, mendilini çıkarıp alnının, boynunun terini sildi. Bir ara perdeyi araladı, KARAGÖZ'ün bir iki gündür ortalarda görünmediğini anladı. Kaşlarını çattı. Çağrı yazılarını dağıtmak için atlardan birini alıp gitmişti ya. Köyden çıkarken görmüştü hayvanı. Hatta KARAGÖZ, bir zaman, neredeyse köprüye kadar eşlik etmişti ona. Ama sonra geri dönmüştü. Sonra, o gün dönememişti eve, dönemeyince, orada bir tanıdıkta kalmış, böylece ertesi sabah bir köye daha uğrayacak zamanı olmuştu. Döndükten sonra, KARAGÖZ yoktu artık. Hayva-

nı da vururlar bunlar, diye geçirdi içinden. Sonra kötü düşünceleri savdı, bir bardak çay aldı, koydu önüne. Sonra, bu sırada Aynur için örmeye başladığı eldivene takıldı gözü. Kara, sık dokulu bir eldiven istemişti Aynur. Zaten küçücük elleri vardı. İsteyince, onun görüşüne gittikleri gün, çarşıdan ince sıkı bir ip bulmuştu, şişleri çeşit çeşit dururdu evde zaten. Çayından bir yudum aldı, sonra ipi parmağına geçirip eldivene kaldığı yerden devam etti.

Gülümsemeye başlamıştı. Bir iki gün. Bir iki gün. Sonra Vural'ın kamyonu gelecekti. Sabah saatlerinde. Daha güneş doğmadan. Vural onu alıp yepyeni bir kente, yepyeni bir dünyaya ve. Kendi başına çalışacağı, kazanacağı, özgürce, bildiği gibi yaşayacağı o bambaşka zamana taşıyacaktı. Öyle merak ediyordu ki, iş arkadaşları olacaktı. Öğle saatleri olacaktı. Öğle yemekleri yenecek, ay başlarında maaşlar alınacaktı. Sonra dikiş, nakış öğrencileri olacaktı. Öğrenen gidecek, onu yenileri izleyecekti. Yaşamı yeni bir anlam kazanacaktı.

34.

İçinde yeni bir şey, bir güç vardı sanki. Çetin, bu güçle ne yapacağını henüz bilmiyordu. Nasıl bir güçtü bu? Daha çok, daha çok şey biliyordu sanki. Bazen, uyku arasında gördükleriyle şaşkın, korkmuş uyanıyordu. Susamış, ter içinde kalmış ve korkuyla ağzı açık, kuruyup kavrulmuş oluyordu. Böylece kalkıp mutfağa gittikten sonra ağzını musluğa dayayarak doya doya öyle çok su içiyordu ki, doğrulduğu zaman karnından sesler geliyordu. Kalabalık düşler görüyordu. Öfkeli, yaman bir kalabalık. Bunun içinde bir zaman herkes başını çevirip onu izliyor. Çevresindeki bağırtı boğuk, anlamsız bir uğultuya dönüşüyordu. Ama yine herkes ona bakıyordu. Ama anladığı kadarıyla kendisi de öfkeliydi. Konuşup duruyordu. İçindeki bilgiden o zaman emin oluyordu işte. Gerçi Çetin, epey bir zamandan bu yana, pek çok şey öğrenmişti. Okulda örneğin, *Felsefenin Temel İlkeleri*'ni fasiküllere bölüp arkadaşlarla paylaşmışlardı. Bu onlar için yeni, bir anlamda temel bir ideolojik eğitimdi. Sonra bir araya gelip okuduklarını tartışıyorlardı. Dolayısıyla, kulağına pek çok bilgi parçası, sözcük, pek çok isim çarpıyordu. Bundan önce, yani çok kısa bir süre öncesine kadar içten içe sıkılıyordu da bu işlerden. Bazen çocukları karşısına alıp. Yahu bana bakın, benim bu işlere kafam basmıyor, diyordu. Ayrıca çok sıkılıyorum. Beni bu okuma işlerinden azat etseniz de bana başka işler verseniz olmaz mı? Ben iyi çalışırım. Bana iş verin yapayım, taşıma olur, indirme kaldırma, kavga dövüşte de iyiyimdir, o bile olur. Ama felsefeye falan boş verin... Bunu pek ciddiye almadıkları için gülümsüyorlardı ya, gülüp geçiyorlardı ya ciddiydi o.

Ama şimdi, işte bu son zamanlarda bir şey olmuştu. Sanki bütün o parça parça kulağına çarpan sözcükler, bilgi parçaları, isimler birleşmişti de. Bir bütün oluşturmuştu. Böylece Çetin. Çetin. Olup bitenleri birden anlamış gibiydi.

Ama bazen daha korkunç bir düşü de görüyordu. Bir at arabasının içindeydi. Atı da galiba kendisi kırbaçlıyordu. Beyaz, yeleleri beyaz, uzun, sırtı köpük köpük terlemiş yaman bir attı bu.

Çok büyük bir at. Ama sonra bir kaza geçiriyorlardı. At bir şeyden ürktüğü için tökezliyor ve kayıp düşüyorlardı, birlikte. Bir suya gömülüyorlardı. Soğuk, karanlık, koyu lacivert bir suya, arabayla birlikte gömülüyorlardı. Bu düşten uyandığı zaman, Çetin, ter içinde kalmış oluyordu. Ağzının kuruduğu, içinin yandığı ve korkudan bacaklarının seğirdiği oluyordu. Bir ölüm düşü. Ölüm düşü. Ama her şeyi anladığı, bunca aydınlandığı bir başka dönem anımsamıyordu ya, olsundu.

Yine böyle korkuyla uyanınca, sabaha karşıydı, daha fazla uyumak istemedi, kalkıp dışarıya çıkacaktı, yiyecek bir şeyler hazırlayacak, çay demleyecek, sonunda annesini uyandıracaktı. Babasını da. Ama en çok annesini sevindirecekti. Hiç yapmamıştı daha önce böyle bir şey. Kılığını giydi, odadan çıkınca, salonda annesinin ak leçeğiyle namaz kıldığını gördü. Çay kokusu dolanıyordu evin içinde. Canı sıkıldı. Gidip birkaç bardak su içti. Suyun damlaları gömleğinden göğsüne aktı.

35.

Bu sırada bir rüzgâr başlamıştı yine. Bu rüzgâr A. Ovası'ndan, orada çoktan sararmış bulunan ekinin üzerinden aldığı tozu kentin içine sürüklüyordu. Bu tozla birlikte, sarı benekli saman parçaları da geliyordu. Pencerelere yapışan, sonra geçip giden bu saman parçaları, zamanın geçip gidişi, ölüm, ölümün sonsuz gerçekliğini anımsatıyordu. Yaşamın kısalığını, ama sonsuz, bitimsiz bir şeydi yaşam. İnsanın yüzüne sıcak bir dalga gelip vuruyordu. Çetin, dışarıya çıktığı zaman elini cebine soktu, kasketini başına geçirdi. Toprak'ı bulması gerekiyordu. Onu ve Ece'yi buradan göndermesi ve böylece onları kurtarması gerekiyordu. Arabayı ayarlamıştı. Ama henüz konuyu onlara söylememişti. Gerçi, adamın ölüp ölmediğinden, daha doğrusu öldürülen adamın o olduğundan emin değildi. Yine de, en iyisi buydu. Gönderecekti onları. Ayrıca ona kalırsa, Ece ve Toprak, seviyorlardı birbirlerini. Kalkıp Trabzon'a gidecek, orada bir zaman kaldıktan sonra İstanbul'a geçeceklerdi.

Bu sırada Kemal'i gördü uzaktan. Çocuk, kan ter içindeydi yine. Kaşlarını çatmış, evden bahçeye bir şeyler taşıyordu. Kamburunu çıkararak yaptığı işe öyle dalmıştı ki, bir hayvan, arabasını çeken yorgun bir at gibi hissiz ve güçlü görünüyordu. Seslendi, çocuk duymadı, sonra kucağındaki torbalarla birlikte bahçeye girip gözden kayboldu. Çetin güldü. Çocuğun ne yapmaya çalıştığını anlayamadı. Onu bir iki kez, birlikte açtıkları o tünelin çevresinde görmüştü. Tabii artık oraya giremezdi. Tüneli kapatmış, ayrıca başına bir de asker dikmişlerdi. Çocuk, birden kendini kaybetmiş, şu son birkaç gün içinde herkesten uzaklaşmıştı. Başka biri gibiydi. Ama yine DOĞU EKSPRESİ gelince sepetiyle koşuyordu ya. Bu kere pek hevesli görünmüyordu.

Birkaç gün önceki o kalabalık gösteriler, kentin meydanlarına, sokaklarına yayılmış irili ufaklı olaylar bitmişti, sabah saatleri iyice sakin görünüyordu; hal çevresine toplanan sabahçı kamyonlar, çarşıdaki dükkânlara mal getiren arabalar, bu arabalar ve kamyonlarla gelen malları indiren, yükleyen işçiler dışında kimseler görünmü-

yordu. Çetin bu sessiz sokaklardan geçti, bir zaman sonra, neden böyle hızlı yürüdüğünü sordu kendine, sorunca yavaşladı, sigarasını çıkarıp yaktı. Dumanı üfledi, başının içinde hafif bir yel eser gibi oldu, çok hoşuna gitti bu. Bir parkın duvarına oturdu, şurada içeyim, diye geçirdi içinden ama bu sırada sokağın bir yanında bir askeri cip görünce usulca kalktı, yine bir elini cebine soktu.

Ece de uyanmıştı. Toprak canlı, hevesli, domates doğramış, biraz peynir, zeytin çıkarmıştı. Çayları dolduruyordu. Çetin'i görünce keyfi iyice yerine geldi. Bir bardak da ona çıkardı. –Nerelerdesin yahu, dedi, kaç gündür? –Çalışıyordum, dedi Çetin. Iğdır'a gittim. –Ne işin vardı ki orada, diye şaşırdı Toprak. –Neden, oradan Ş.'ye gelinmez mi? İnsanlar akın akın toplanıyor. En uzak köylerden çıkıp gelenler var. Ormanların içi kıpır kıpır. –Onu biliyoruz, dedi Toprak. Neyse, iyi olmuş o zaman.

36.

Ana yollar kapatıldığı, her yerde aramalar, soruşturmalar başladığı için, insanlar Ş.'ye patikaları kullanarak ulaşmak istiyorlardı. Böylece A. Ormanları yine o bahar aylarındaki gibi hareketlenmeye başlamıştı. Bir çığlık, yine ormanın içinden kırmızı mor bir çığlık yükseliyordu. Ayak sesleri ve kıpırdayan gölgeler geliyordu. Yine, bu hareketlilik nedeniyle hayvanlar da yerlerinden kalkmış, rahatsız oldukları, korkuya kapıldıkları için az daha yüksek bölgelere çıkmışlardı. Boz ayılar, kurtlar, çakallar, bunlar eskiden yüksek yaylaların kurulduğu, neden sonra terk edilmiş, boşaltıldıktan sonra da çalı dikenleri ve katı kısa biçimsiz ağaçlarla kaplanmış bölgelere gitmişlerdi. Burada da çok rüzgâr esiyordu.

Rüzgârın bir kaynağı vardır. Nehir kaynakları gibi. Nehir kaynakları gibi, yukarıdan alıp yürür. Aşağıya indiği zaman, bir çığın inişi gibi büyüyerek, çoğalarak iner. O kadar hızlanır ki, ovaya yayıldığı zaman ekini tümden kaldırıp atacakmış gibi görünür. Tarlaların üstünde bir uğultu başlar. Bu yoğun, terli arının sesi gibi bir uğultudur. Ama ondan daha güçlüdür, mor tarlaların üstünde çokuşan arıyı alır götürür. Karahindibaları kökünden söker, pembe toplu dikenleri, kengeri yatırır. Ekin taneleri havada ayrışır, havada uçuşmaya başlar. Rüzgâr dindiği zaman. O zaman A. Ovası'nın da, Ş.'nin de hali görülmeye değer. Gökyüzü sarıya keser, buğday taneleri, taze karahindiba topları yağar. Yapraklar, ulu tarlaların üstünde süzülür, bunlar tohumlanır. Toprağın üstünde ne varsa dağıtılmıştır ama bu kere daha güçlü çıkacaktır. Dikenler gibi buğday başakları da tatlı, sütlü, daha gür, daha dirençli çıkıp yükselecektir.

Çaylarını içtikten sonra, Çetin gerçi hiç öyle canı sıkılmış gibi görünmüyordu ya, artık çok daha sakin görünüyordu ya, yine de yüzüne bir ciddiyet geldi, kaşlarını hafifçe çattı. –Dinleyin, dedi, emekli bir polisi öldürmüşler. Daha doğrusu, adamı ölü bulmuşlar. Kim olduğunu pek bilmiyorum ama bu nedenle bir sürü insanı içeriye alacakları belli. Toprak gerildi, başını önüne eğdi kaldırdı. Sağına soluna baktı biraz. –Bu bizim adam olmasın, dedi sonra

yutkunarak. Çetin acı acı gülümsedi. –O mu değil mi bilmiyorum. O kadarını pek araştırmadım ama öğrenmesi çok kolay. –Ben bir şey yapmadım, dedi Toprak, adam beni eve götürdü, ben de camı kırdım kaçtım. Evin içinde de, bahçesinde de kimseyi görmedim, anlattım size. –Biliyoruz ulan, ne korktun hemen, dedi Çetin. –Kimse, nedenini de katili de bulurlar, dedi Ece, değil mi? O kadar kolay mı bu işler? –Bulurlar, dedi Çetin, siz yine de, burada artık daha fazla durmayacaksınız. Burası gün geçtikçe daralıyor, sizin, ne olur ne olmaz, buradan gitmeniz lazım. Biz Murat Abi'yle de konuştuk. –Murat Abi burada mı, diye sordu Toprak. –Buradaydı ama gitti sonra, hocanın yanına geçecek, orada durumu değerlendirip Ş.'ye birlikte geçecekler. Ama neyse. Size bir araba ayarladık. Siz mitinge gösteriye falan katılmayacaksınız. Hemen gideceksiniz buradan.

Toprak o kadar kötü oldu ki, omzu düştü, yüzü asıldı, birden bütün yaşama sevinci elinden alınmış gibiydi. –Murat Abi'nin burada bir arkadaşı var, dedi, küçük bir de arabası var, orman yollarını falan avucunun içi gibi biliyor. Onunla gideceksiniz, bu gece yola çıkacaksınız, dedi Çetin. Sonra ikisini iki yanına aldı, çocuklara sarıldı. Ece'nin burnu tıkanmıştı sanki, kesik soluklar alıp veriyordu.

37.

Kapının ağzından bir ıslık sesi gelir gibi oldu. Rüzgâr şiddetlenince, perde hareket etti. Toprak ayağa kalktı. Şaşkın, ne yapacağını bilemez bir haldeydi. Okuldaki o çocuk geldi aklına. Onunla boşu boşuna kavga etmişti. Ama şimdi düşünceleri öyle sık dağılıyordu ki, bununla birlikte duyguları da, içinde yükselip alçalan bir şeyler vardı. Aysel, bazen bulutlanıyordu da, çocuğun kalbine kadar giriyor. O zaman kalbin sesine, kanın kızıl, pembe akışına hayranlıkla bakıyordu. O zaman ayrıca Toprak'ı kendine öyle yakın buluyordu ki, uzun zamanlar, yalnızca onu düşünüyordu. Burada, kalkıp bir yere gitmek zorunda değildi. Amaçsız, gökyüzünde sürüklenmek. Bir daha asla somut renkleriyle, belki kanıyla göremeyeceği Faruk'la oturup durmalı mıydı? Onun ölmemesini ne çok dilerdi, değil mi? Çocuk ölmeseydi, Aysel, diyelim Allah'ın bir takdiri olarak öldü, o zaman onun içinde, Faruk'un içinde sonsuzca yaşamak isterdi. Nabzını duymak isterdi. Ama bu biçimde değil. Ama Toprak öyle değildi, Toprak'ı kendinden bir parça gibi görmeye başlamıştı. Kendi kanı gibiydi. Çetin'i dinledikten sonra, Toprak'la birlikte, yani onun içinde, onun ruhundan bir parça olarak Trabzon'a gitmeye karar verdi. Onun kalbinin gözelerinden birine girecek. Onunla yaşayacak. Onunla birlikte Ece'ye âşık olacaktı.

Onca düşünceden, kaygıdan midesi bulanır gibi oldu ya, ağzını kapattı. Gözünden bir parça yaş geldi. –Yani şimdi akşam olunca biz gideceğiz, hem de Ece ve ben, öyle mi, diye sordu. Çetin şaşırdı. –Öyle, dedi, ne o, bu kadar korkma bence. –Ne kadar korkmak lazım, dedi Toprak, bana kalırsa ben bundan değil de başka şeylerden korkuyorum. –Nasıl yani, dedi Çetin. Ben sana bir şey söyleyeyim mi, biz sadece korkunun kendisinden korkarız. O da gelene kadar. Geldikten sonra ondan da korkmayız. –Yani o zaman gelmemesi mi gerekiyor, dedi Toprak. Bu çok saçma görünüyor. Yani korkunun gerçek olabilmesi için, ortaya çıkmaması gerekiyor, öyle mi? –Neden şaşırdın ki, dedi Toprak? Olamaz mı böyle bir şey?

Ece, şaşkınlıkla dinliyordu onları. –Saçma saçma konuşmayın, dedi, işimiz gücümüz var. Hazırlık yapmalıyız. Para bulalım, yiyecek, giyecek bir şeyler alalım yanımıza. Burada durmuş, korku gelmezse yoktur, diye felsefe paralıyorsunuz.

Çetin ona gülümseyerek baktı. Gönençle dolmuştu. İçindeki yeni güce, o yeni konuşma biçimine ve birden içini doldurmuş bilgiye öyle büyük bir hayranlık duydu ki, çığlık atacaktı ya, tuttu kendini. –Burada kalacak, dedi. O bunu söyleyince Ece öfkeye kapıldı. –Ne konuşuyorsun sen, diyerek bardağını sertçe bıraktı masaya. Bir damla soğuk çay sıçradı. –Kim kalacakmış burada, diye sordu. –Yok yok, onu kastetmedim, dedi Çetin, öyle bir şey değil, yani bana, tam anlayamadığım bir şey oldu ama. Her neyse, onu kaybetmeyeceğim.

Yeni bir rüzgâr esti. Kapının önündeki ağacın yapraklarından hışırtı geldi, iri dallardan biri çatıya katırtılar çıkararak çarptı. –İyi, siz hazırlanın, dedi Çetin, hava kararınca çocuk gelip sizi alacak. Görüşemezsek, hakkınızı helal edin. Korkmayın. Ben size ulaşacağım sonra.

38.

Hikâye

Evliya Çelebi uzun bir yolculuğa çıktığı için, İstanbul'dan epey ayrı kalmıştı. O kadar özlemişti ki, varsam da yıkık çeşmelerine yüzümü sürsem, İstanbul'un yoksul semtlerine gidip burnu sümüklü yaman çocuklara ekmek dağıtsam, taş sütunlara dokunsam, kuşların sesiyle uyuyup uyansam, yeter artık, diyordu. Bu hasrete daha fazla dayanamayınca Sırbistan yolculuğunu yarıda keserek dönüp geldi, Galata'daki bir tanıdığının evine kısa bir zaman için yerleşti. Artık beni bu beldeden zebella gelse çıkaramaz diyor. Şerbet içip burnundan şarap soluyordu. Bir gün, Boğaz'ın üstünde bir ak bulut gördü. Ama gece vaktiydi; bu bulut nasıl olur da gece vakti böyle ışıklı yükrüşüp durur bakalım, diyerek bir zaman dikkat çekildi ama sağdan soldan çığlıklar gelip duruyordu. Kadınlar korkuyla bağırıyor, çocuklar katı kahkahalar atıyor, erkekler korku ve öfkeyle sağa sola kaçışıp duruyordu. Zira bu, biçimli bir buluttu. Bir cin. Hay Allah, bu nedir, diye Evliya dışarıya çıktı. O zaman kendisine anlatılanlardan öğrendi ki, bir zaman önce Boğaz'a böyle bir cin musallat olmuş. Bazı geceler gökyüzünde ortaya çıkıp insanları korkutmakla kalmıyor, ayrıca düşlerine giriyormuş. –Ulan bununla hiç konuşan oldu mu, neyin nesidir diye hiç öğrendiniz mi, diye sordu. –O zebellayla konuşulur mu, o bir gulyabanidir ki insanın iflahını keser, halen padişah efendimiz bile bir hal çaresini bulamamıştır, dediler. –O zaman, dedi Evliya, madem öyle o işi bana bırakacaksınız.

Bir gece bu cin Evliya'nın düşüne girdi, girince, İstanbul'u bu musibetten kurtarabilmek için, Evliya cine şöyle söyledi: –Gel ben seni Sırbistan yanlarına götüreyim ki orada senin eşin olmakla, yani seninle aynı yerden gelmekle pek çok arkadaşın bulunur. Neden diyecek olursan, hiç değilse yalnızlık çekmezsin. Burada kalırsan, bu İstanbul milleti seni hiçbir zaman memnun etmeyecek. –Öyle mi, dedi cin, bu Sırbistan yanına nasıl gidilir? –Sen orasını merak etme, dedi Evliya. Ben yarından tezi yok, yeniden atıma binip o yana doğru yola çıkacağım. Sen benim peşimi bırakma yeter.

Böylece, gerçekten de ertesi sabah atına bindiği gibi Sırbistan'a doğru yola çıktı. Bundan sonra İstanbul'un üstü uzun zaman bulutlandı. Yaman yağmurlar yağdı ama cini de bir daha gören olmadı.

39.

Bu sırada rüzgâr, A. Ovası'ndan alıp tersine dönmüş, bu kere Ş. yanına esmeye başlamıştı. Daha önce de söylediğim gibi, K. Nehri'nin çevresiyle Ç. Gölü ovasında yaz ortalarında kurbağa yavruları açılır. Larva, yumurtanın açılması gibi patlayıp ortaya kahverengi odun böcekleri iriliğinde küçük kurbağalar çıkar. Bunlar görünümü bakımından yetişkin kurbağalardan farksızdır ama işte küçük olduklarından koyu, hareketli çakıltaşları gibi görünürler. Rüzgârla birlikte bunlar da hafif oldukları için tutunamayıp havalandılar. Bunun yanında elbette arı bulutları vardı. Onlar da esinti güçlü olunca istedikleri yöne değil de, rüzgâra kapılarak Ş. yanına savrulmaya başladılar. Arı ve kurbağanın yanında, ekin başları, saman parçaları, toz, karıncalar, irili ufaklı kertenkeleler, çiçek yaprakları, bin bir türlü sinek. Bıçaklı sinekler ve peygamberdeveleri, yusufçuklar ve tırtıl, kelebek, sonra kuşlar, kuşlar, kalemkuşları, çıvgınlar, koyu serçelerle iri başlı gri yabikler, sığırcıklar, sonra bunların tüyleri, telekler, mısır püsküllleri. Bütün bunlar birlik olmuş, daha doğrusu bu koygun rüzgâra kapılmış, sanırsın göç var. Kalkıp Ş.'ye doğru uçmaya başlamıştı. Ayrıca, daha önce pek çok kere sözünü ettiğim uçan balıklar da vardı ki bunlar K. Nehri'nin üstüne çıktıktan sonra esintiye kapılarak havalanmış, elbette kendi kanatları da vardı. Kuşlar gibiydiler. Bunlar da o yana doğru ilerlemeye başlamıştı. Havanın içinden bir uğultu geliyordu. Bulutlar yere inmişti. Sıcak, toprağın kuru sıcağıyla yanan, kavrulan, böylece havayı alevleyen bir esintiydi bu.

Ormandan çıktıkları zaman gözlerine inanamadı Aynur. Ş.'nin çukuru, arı kovanı gibiydi. Hiç bu kadar insanı bir arada görmemişti daha önce. Bu kadar insan nasıl olur da toplanır gelir. Gelip burada böyle bir kovan gibi çokuşur, uzun zaman aklı almadı. Yukarıdan, ormandan çıktığında, devenin üzerinden aşağıya baktığında önce dondu kaldı, sonra usul usul gülümsedi. KARAGÖZ kucağındaydı bu sırada. Aynur, köpeğinin ensesini okşuyordu. Gözleri büyümüştü, büyülenmiş gibiydi. Zamanında, hep o uzak, büyük kentlere gitmek isterdi. Ankara'yı, İstanbul'u görmek, o fotoğraflarını, filmlerini gördüğü kalabalık, mahşeri sokakların içine girmek, o insanların nasıl

göründüğünü, nasıl giyindiklerini ve neler konuştuklarını bilmek isterdi. Bu düşünceden korktuğu da olurdu gerçi. Ama insan güzeldir. İnsan güzeldir. İnsan emek harcadığı zaman, yaşamını sürdürmek, çocuğuna bakmak, karnını doyurmak ve doyduğu zaman gülmek derdiyle yaşıyorsa. Kimseye zarar vermeden, ölümden, yalandan uzak. O zaman insanın da, insan kalabalığının da ne zararı olabilir? Ama işte, sonunda kendisi gidememişti de. Kendisi gidemediği için koca İstanbul kalkıp gelmiş gibiydi. Ankara da öyle. Kalkıp sanki onu ziyarete gelmişlerdi. Aynur buradadır, diyerek. Aynur bizi çağırdı, diyerek.

O öyle uzun uzun kalabalığa bakınca. Bu sırada Dede Sultan dalıp gitmişti gerçi. Aşağıdaki kalabalığı görmemişti henüz. Zaten aşağıda, çalı dikenleri kapatmıştı önünü. Ş.'ye yaklaştıklarından beri ot öyle yükselmiş, öyle yabani kenger kümeleri belirmişti ki, zorlukla adım atıyorlardı. –Ne oldu, dedi Dede Sultan. Aynur bir süre yanıt vermedi ona. Sonra aşağıya baktı. –Yok bir şey, dedi, ama sen, sen görmüyor musun? Aşağıda mahşer var. Bir anlamda kıyamet var. Kıyamet gelmiş.

Dede Sultan'ın göğsünden bir hırıltı, bir ürperti gelip geçti. O sırada, yani Aynur kıyametten söz edince, Dede Sultan o kadar kötü oldu ki, bunun böyle olacağı belliydi, biz Antep'e gitmeden böyle şeyler olacağı belliydi, diye geçirdi içinden. Kendine kızıyordu. Sen o Hâkim'i aldın geldin de orada neden o kadar kalıyorsun bakalım, diyordu. Neden kalıyorsun orada? Senin bir işin yok mu? Bir görevin yok mu? Senin gibi boş, hovarda bir herif daha var mıdır, bak bakalım. Bence yoktur. Yok. –Şimdi ne yapacağız, diye sordu. Aynur anlamamış gibi baktı ona. –Yapacak bir şey yok, dedi, aşağıya ineceğiz. Aşağıdaki kalabalık neden toplandı biliyor musun?

O zaman Dede Sultan uyanır gibi oldu, çalının içine doğru birkaç adım attı. O bulutlu gözleri, kalın kırçıllı kaşlarıyla aşağıya bakınca. Kalabalığı görünce, dilini yutar gibi oldu. –Burada gerçekten de kıyamet kopuyor, dedi, bunlar insan mı? –İnsan, diye güldü Aynur. Burada bugün bir gösteri yapacağız. Böylece büyük bir zafer kazanacağız. –Ama ben çok açım, dedi Dede Sultan. Öyle korkuyordu ki, burada ne kadar kalırsa o kadar iyiydi sanki. Bir an için, kalkıp buradan Antep'e gitmek, o evliyayı bulup da ona yeniden yüz sürmek ve. Efendi, ey hazret, işte bunca söz verdiğim pınarı buldum da, o pınarın boncuğundan bu eyeri ördüm. Hem de bu kutlu hayvanı

ta K.'den alıp geldim. Bundan sonra o da sana emanettir, ben de... Bunları söylemek artık o kadar olanaksız geliyordu ki, aklından bile, kalbinden bile uçup gitmişti. Biz her yerden geçeriz de, o kalabalıktan geçemeyiz. Bizim için orası artık gerçekten de bir mahşer yeridir. Hesap yeridir.

Aynur hayvanı çökertti, indiği zaman toparlandı biraz, bacaklarını açtı. Sanırsın uykudan yeni uyanmış. –Haklısın, dedi, bizim şimdi daha epey yolumuz var, bir şeyler yiyip içelim bakalım. Aç ayı oynamaz dememişler boşuna. Torbasını indirdi, onunla birlikte KARAGÖZ de inmişti ya, hayvana yeni bir can gelmiş gibiydi.

40.

Lavaşa peynirle soğan sarmıştı. Bundan öyle çok yapmıştı ki, azık torbasını açtığı zaman Dede Sultan şaşırıp kaldı. Kuru soğan, taze lor peynirinin içinde, neredeyse o peynirin bir parçası gibiydi. Peynir, biraz bekleyince soğan çıkıvermişti içinden. Dede Sultan bayram etti. Ağzından kıtırtılar geldikçe dinleniyor, güçleniyordu sanki. Lavaşını yedikten sonra uzandı, ellerini başının altında birleştirdi. Durduklarından beri kaşlarını çatmış derin derin düşünüyordu. Bir hüzün, derin bir çaresizlik kaplamıştı içini. –Ne oldu, diye sordu Aynur. –Ben şimdi buradan kurtulup da Antep'e nasıl gideceğim ki, dedi Dede Sultan. Aynur'un canı sıkıldı. –Şimdi senin bu Antep'e gitmen şart mı? Bu soruyu duyunca Dede Sultan o kadar şaşırdı ki, lokması ağzının içinde şişti adeta. –Şart tabii, dedi neden sonra. Sen, yani sen benim söylediklerime inanmıyor musun?

Gerçekten, Şeytan Kayalıkları'nda bulduğu pınarı, bu pınardan aldığı bir çuval dolusu boncuğu kimseye inandıramıyordu. O kadar şaşırıyordu ki, misal, nasıl olur da benim bir yalan söylediğimi düşünürler, diye soruyordu kendi kendine. Ona göre, yani öyle görmüştü. Bir kişinin bir yalan söylemesi için, özellikle böyle konularda, yani enikonu yoldan çıkmış ve. Bir anlamda aklını da kaybetmiş olması gerekirdi. –Dede, dedi Aynur, sonra durdu, ayağa kalktı, birden aklına geldi, bu dedeye yazık, dedi içinden, nedense, birden öyle utandı ki böyle düşündüğü için. Olamaz mıydı? Dünyada bir ilk olsa bile, şu Dede Sultan bir boncuklu pınar bulup. Bununla da devesine eşsiz bir eyer örmüş olamaz mıydı? Neden olmasın? Neden Dede Sultan bu dünyanın görüp görebileceği ilk ve de en temiz kalpli evliyası olmasın?

Bunu düşününce gözleri yaşardı. Açık mavi o gözlerinin içinden, göz pınarlarından yaşlar süzüldü. Sonra yeniden başladı. –Dede, dedi, şimdi biz buradan aşağıya ineceğiz. Kalabalığa karışacağız. Orada akşama kadar pek güzel zaman geçireceğiz. Pek güzel dediğim, iyi bir iş yapacağız. Arkadaşlarımızı göreceğiz. Onlarla birlikte çok güzel türküler söyleyeceğiz. Tamam mı? Misal, *Burçak Tarlası*'nı

söyleyeceğiz. Dede Sultan, daha önce hiç böyle bir şey duymamıştı. O Aynur'un söylediği türküyü de bilmiyordu. Ama bilse ne olur? Bilse ne olur? –Sonra, dedi. –Sonra işte oradan kalkıp Antep'e gideceğiz. Ben de seninle beraber geleceğim. Antep uzak yer. Buradan Antep'e deve sırtında gidilmez ama bana kalırsa, ben seninle gelirim. Dinlene dinlene gideriz. Gidip senin o evliyayı buluruz. Deveyi de, senin yaptığın şu muhteşem eyeri de ona teslim eder döneriz. –Ben dönmem, diye telaşlandı Dede Sultan. Ben dönüp de ne yapacağım ki. Dönüp de o Gülali'nin eşkıya oğullarına yem olayım mı istiyorsun? Olmam. –Dur bakalım, dedi Aynur. Kim kime yem oluyormuş? Bundan sonra, burada senin kılına dokunamazlar. Sen bizi ne zannediyorsun? Bakma öyle, o işler eskidendi. Bundan böyle biz varız. Şu aşağıdaki kalabalığı gördün ya. –Gördüm. –İşte bundan sonra bu kalabalığın içindeki her bir kişi senin öz be öz evladındır. Hem de koruyucundur. Başta da ben. Hiç merak etme.

Bundan sonra birkaç adım attı. Aynur, aşağıdaki kalabalığa baktı yine. Bir yandan lavaşını ısırıyor, bir yandan ışıldayan gözleriyle aşağıdaki mahşeri kalabalığı izliyordu. Bu sırada KARAGÖZ geldi, kızın ayaklarına dolandı. O da onu görünce eğilip kucağına aldı. Ş. Ovası'nı köpeğine gösterdi. KARAGÖZ, dilini çıkardı hemen. Gülümser gibi yaptı.

Dede Sultan sonra kalkıp ormana döndü, yeniden ağaçların arasına girdi, girdiği yerde bir yükselti vardı. Gerçi geldikleri patikayı bulamadı. Ama o yükseltiye doğru tırmandı biraz. Dönüp baktı, yaprakların arasında kaldığını, DAVUT'la Aynur'un görünmez olduklarını anlayınca pantolonunu çözdü, çömeldi. İçi bir türlü rahat edemiyordu. Ne olacaktı böyle? Bu kız gerçekten de kendisiyle gelir miydi Antep'e? Bunca yol. Öyle ki, gitmek var, dönmek yok. Hadi kendisi orada kalacaktı, değil mi? O ne yapacaktı peki? Onca yolu geri dönecekti. Yapar mıydı böyle bir şeyi?

İşini bitirdikten sonra kalktı, belini bağladı, sonra dudaklarını büzdü can sıkıntısıyla. Devesinin yanına varınca yine bir sigara çıkardı. Aynur'un gözleri gülüyordu yine. –Bir tane de bana sar bakalım, dedi Aynur. Dede Sultan tabakasını çıkardı. Sarılı sigaralardan birini kıza verdi. –Bakarsın, dedi, o dergâha beni almazlar. –Olabilir, dedi Aynur. Bu evliya milletinin sağı solu belli olmaz. Belki seni anımsamıyor? Bunca yıl olmuş. Seni anımsamazsa ne olacak? Ne zannedecek? –Ne zannedecek, diye yineledi Dede Sultan. –Zanne-

decek ki, dedi Aynur, sen de ona kapılanmak isteyen birisin. Elden ayaktan düşmüş. Çoluk çocuğun maskarası olunca da kapısına gelmiş biri. Bence sen böyle bir şeyi kaldıramazsın. –Kaldıramam elbette, dedi Dede Sultan. Aynur güldü. Sigara öyle iyi gelmişti ki, bitmesini istemedi bir an için. Tütün, ağzından girip midesinden çıkıyordu sanki. Çıkınca da tadına doyulmaz bir tuzlu domates gibi canına can katıyordu. –Yine de, dedi Dede Sultan. Bunu denemeden bilemeyiz. –Evet, dedi Aynur, o nedenle gidip yerinde göreceğiz. Ama önce gösteriye katılacağız. –Evet, dedi Dede Sultan.

Böylece sigaraları attılar, Aynur yeniden DAVUT'un hörgücüne çıktı. Bir komutan gibi görünüyordu. Ovaya yayılmış ordusunu izliyordu.

41.

Kalabalığın içine girdikleri zaman. Sanırsın yalnız onlar değildi de, işte bütün o arı bulutları. Arı bulutları. Uçan balıklar, kalemkuşlarıyla peygamberdeveleri, ekin başları ve bıçak sinekleri. Karasinekler. Ve bunu taşıyan rüzgâr da onlarla birlikte inmişti. A. Dağları'nın içinden inip. O keçiyollarını, sakızlı çam ağaçlarıyla huşları. Ormanın o kırmızı mor meyve veren dikenli ağaçlarını, bunları da yanlarında getirmiş gibiydiler. Öyle tuhaf bir görüntüydü ki; Aynur, devenin sırtında, başı bulutlara karışacak denli yüksek görünüyordu. KARAGÖZ onun kucağındaydı hâlâ. Hayvan kalabalığa girince aklını yitirmişti sanki. Pısmış, kızın kucağına sinmişti, kalbi çarpıp duruyordu. Köpeğin burnu akıyordu sürekli, küçük kara burnu ıslanıp ıslanıp kuruyordu. Diken diken olmuştu her yanı. Kuyruğunun ucuna bir yosun parçası yapışmıştı.

Herkes onlara bakıyordu. Aynur, kalabalığa girdiği zaman başına yarım bağladığı örtüyü çözdü, boğazını sıkan şalı açıp havutun bir yanına sıkıştırdı. Kalabalığın kendisini hayranlıkla izlediğinin farkındaydı ya, gülümsüyordu yine. Patlayıp kahkahalar atacak gibiydi. Gözünün önüne geliyordu. Ben ne demiştim, diye geçiriyordu içinden. Ben sizin yerinizde olsam öldürürdüm Aynur'u. Bir kere ben o karda kışta çıplak ölmedim ya, işte o zaman demiştim size. Kalabalığı, bir anlamda, kendi haklılığı olarak görüyordu. Kendisini, her şeyin öyle merkezine koyuyordu ki, artık, evet, o İstanbul'daki, Taksim'deki ya da Kızılay, oradaki gösteriler de mutlaka kalabalıktı. Ama bu kadar değil. Salt kendi inançları ve güçleriyle, işte K.'yi, A.'yı ve burasını devrimin bir merkezi haline getirmişlerdi. Gurur duyuyordu bununla.

Sonra hapishane geliyordu aklına. Koğuştaki kadınları bir bir anımsıyordu. Uzun saçlı bir Zeynep vardı, Fındık'ın gençliğine nasıl benzerdi. Sesi de benzerdi. Kız, insanlar çift yaratılırmış ya, işte senin çiftin de bizim köyde, derdi. Hem de bizim evde oturuyor. Buradan çıktığımız zaman seni onun yanına götüreceğim. Kız utangaç biriydi. Güldüğü zaman eliyle ağzını kapatırdı. Leçekleri

hep boncuklu, çok renkli olurdu. Kürt kızları da öyle bol renkli, sıcak leçekler sarardı başlarına. Hepsini, hepsini bulacaktı sonra. Bir de müebbet Yasemin vardı, onu çoğun kapalı tutarlardı, çok büyük bir haksızlığa kurban gitmişti, bir tabancayı tutmuştu yanlışlıkla. Bir polisi öldürmüş bir tabancaydı bu. Ama tetiğe o basmamıştı. Bundan o kadar emindi ki, kendi kendine çıkacağı günü saptamış, o güne tutunmuş yaşıyordu. Ama çok bakardı kendine. Mapustan çıkmadan yaşlanmayacağım, diye yemin etmişti.

Annesini anımsayınca gözü yaşardı ansızın. Yine gülüyordu gerçi. Çok yanlış zamanda öldün kız. Az daha bekleyemedin, değil mi? Bir ay daha bekleyemedin. Kesin, Fındık'ın öyle onu birden öldürecek bir rahatsızlığı yoktu ya, kesin bir şeylere kızdı da soluğu kesildi yine, diye düşünüyordu. Yaşlı kadının bazen soluk alamadığı olurdu. Göğsüm sıkışıyor, beni sinirlendirmeyin, derdi hep. Ama bu çok kısa sürüyordu genelde. O yüzden bir doktora da gitmemişti. Kesin böyle bir şey oldu da düşünüp düşünüp bir şeylere çok kızdı, dedi. Gözünden çıkan yaş, yanağından süzülüyordu. Böylece çenesinden geçerek KARAGÖZ'ün kulaklarına damlıyor. Hayvanın ürpermesine neden oluyordu.

Yine de, tanıdığı birine rastlamamıştı. Kalabalığın önü görünmüyordu. Pankartlar yazılmıştı ya, rüzgâr, renkli dövizleri uçuruyordu.

DAVUT, çok yürümedi, şaşkına uğramıştı o da. Dede Sultan, çok eski zamanlardan çıkıp gelmiş, yoksul, yanık Horasan dervişlerine benziyordu. Sakalı uzayıp ağarmış, yanakları güneşte kızarıp parlayarak kemer kayışına dönüşmüştü. Bir ara durup başını kaldırdı, elini güneşe siper etti. –Buradan gitmeyelim, daha gitmeyelim, dedi. Bana kalırsa, biz bu kalabalığın çevresinden dolanarak yola çıkalım. Bence göreceğimizi gördük. –Olur mu yahu, daha yeni geldik, dedi Aynur. Gülüyordu. Havalara uçmuş gibiydi. –Ne demişler, dedi, ateş almaya mı geldik. –Ama buraya hayvan zaten girmez, biz de girersek çıkamayız, dedi Dede Sultan. Ben hayatımda böyle bir şey görmedim. Bu kalabalıkta kimse birbirini dinleyemez, diye düşünüyordu. Böyle kıyamet günlerinde yalnızca Allah'ın konuşması gerekirdi. O da, canı isterse. Keyfi yerindeyse. O gün geldiğinde, İsrafil ortaya çıkacaktı, herkese haber verip. Ölülerle dirileri bir araya toplayacak. Bundan sonra düzen intizamı ve sessizliği sağlayacaktı. Sessiz olunacaktı. Arkadaş. Allah çıkıp konuşacaksa sen ağzının iki yanını bir dikiş dikeceksin. İstesen de konuşamayacaksın. –Öyleyse siz beni

burada bekleyin, dedi Aynur, kalabalığın bir yanına döndü, ötede, yol kenarında ağaç gölgeleri vardı, yaşlılar oturmuş bekleşiyorlardı. –Sizi burada bulurum ben. Köpeği indirdi, çantasını boynuna geçirdi, tembihledi sonra. –Sakın bir yere ayrılmayın, dedi, gelip sizi bulacağım. Sonra da kalkıp Antep'e gideceğiz, söz. –Tamam, diye gülümsedi Dede Sultan.

Polis anonsları duyuluyordu. Aynur ince bacakları, kısa boyu, sarı dağınık saçlarıyla kalabalığa girdi, tanıdıkları arayayım, diye düşünüyordu. Hapishaneden kaçtığından beri, kimseyle görüşmemişti.

42.

Sonra, kalabalığın çevresini sokak satıcıları sarmıştı. Köfteciler, hıyarcılar, yumurta-lavaşçılar. Kalabalıkla birlikte bunlar de öyle neşeli görünüyorlardı ki, bağırışlarıyla miting alanını panayır yerine çevirmişlerdi. Bu kalabalık, halay takımlarından oluşuyordu. Yani insanlar buldukları her açıklıkta hemen kol kola girerek halaya ya da horona başladığı için, buna bir anlamda, Ş. büyüklüğünde bir arı kovanı denebilirdi. Aynur bu halaycıların arasına girip çıkıyor, kiminde canı birden oyuna katılmak istediği için bir zaman oyalanıyor, kiminin yanındansa kimsenin yüzüne bakmadan geçip gidiyordu. Meydanın önüne, kürsünün kurulduğu yere gitmek istiyordu. Çocukları orada bulabilirim, diye düşünmüştü.

Gerçekten de, nice sonra kürsüye ulaştı. Konuşmalar yeni başlıyordu bu sırada. Aynur'un, bu konuşmalara aldırış ettiği yoktu, kürsüye de başını kaldırıp bakmamıştı. Sanki onun daha önemli bir işi vardı. Bir görevli, bütün bu insanları bir araya toplamış bir asıl önder gibiydi. Ama yorgundu da çok. Uyuyup uyumadığını düşündü, kaç gündür, kaç gündür uyumuyordu acaba? Bir ara, DAVUT'un hörgücüne girmek istemişti.

Böylece ilkin Mustafa Öğretmen'i gördü. Enişte, öyle yorgun görünüyordu ki, kamburu çıkmış, yüzü sararıp solmuştu. Yanakları da sarkmış gibiydi. Mustafa Öğretmen, bir zaman tanıyamadı Aynur'u. Neden sonra güldü zorlukla, kıza sarıldı. –Oo, bakın bakalım kim gelmiş, yahu Aynur biliyor musun, sensiz olmuyor, dedi. Onun gür sesini duyunca, Ferit'le Orhan da döndüler, sonra az ileride Çetin de vardı, bir kabloyla uğraşıyordu, eğilmiş, kaşlarını çatmış çalışıyordu. Aynur Orhan'a sarıldı. Sonra onu bırakıp Ferit'e de sarıldı, çocuk biraz toparlanmış, sonra kızı görünce ağladı ağlayacak bir hal almıştı. O kadar özlemişti ki Aynur'u... Ama Aynur hemen bıraktı onu. Nasıl gidiyor bakalım, dedi, bir yaramazlık yoktur inşallah. –Yok yok, ne yaramazlığı olacak ki, dedi Mustafa Öğretmen. Dalgın görünüyordu. Bunu söyledikten sonra çekilip bir köşede kendisine oturacak yer buldu, uykusu

vardı sanki. Gözü açılıp kapanıyordu. Aynur onu görünce, biraz da kendisi dinlenmek istedi, gidip yanına oturdu. –Neredeydin, diye sordu Mustafa Öğretmen. –Hapisten kaçtık, dedi Aynur. –Onu biliyoruz, dedi Mustafa Öğretmen. –İşte ondan sonra köye gittim, dedi Aynur, KARAGÖZ'ü aldım. Enişte şaşırdı. Dudakları büzüldü şaşkınlıkla. Ama sonra gülümsedi. –Köyde sahipsiz kaldı, dedi Aynur. Allah için kalkıp da yüzüne bakan yok. Ablam olmasa... –Gülşen nasıl, dedi Mustafa Öğretmen. Gülşen'i getiremedik buraya. –Yok, onu görmedim, dedi Aynur, bir ata binip gitmiş, az bir işim var demiş ama işte o nedenle biz görüşemedik.

Mustafa Öğretmen'in canı sıkıldı, başını önüne eğdi. –O beni pek anlamıyor, dedi. –Sen de onu pek anlamıyorsun, dedi Aynur. –Olabilir, dedi Mustafa Öğretmen, benim de çok hatam oldu, ben, bazı şeyleri biraz geç anlıyorum. Bazılarıysa tümden aklımdan çıkıp gidiyor. Bunları söylerken gözü yaşardı, sesi de titreyince başını çevirdi, burnunu çekti. –Bu birkaç gün çok yoruldum, dedi neden sonra. Bu akşam gidip güzel bir çay demleyeceğim. Gülşen'le diz dize oturacağım. Bak hanım, çok uğraştık, büyük bedeller ödedik ama görüyor musun artık ne kadarız, diyeceğim. Ah ah, şuranın bir fotoğrafını hemen şimdi çekip elime verseler de, yanıma alsam. Görüyor musun, desem. İşte bu, bizim ülkemiz için yaptığımız en güzel şey... Aynur güldü. –Sizin, dedi ama devamını söylemekten vazgeçti. –Neyse, diye devam etti, burada bulunan kalabalık, Ş.'ye varmaya çalışanların yarısı kadar... Yani tabii onların yolunu kesiyorlar. Polis keçiyollarını bile kapatmış. Biz bataklıklara gire çıka geldik. –Öyle mi, dedi Mustafa Öğretmen. Aferin size yahu. Sonra hafifçe dönüp Aynur'un yüzüne uzun uzun, sevgiyle baktı. –Bana bak, dedi sonra, seni kime benzetiyorum biliyor musun? *Sefiller*'in Gavroche'una... –Aman enişte, diye yüzünü buruşturdu Aynur. Yine başlama roman moman diye. –Yok yahu, dedi Mustafa Öğretmen, ayrıca fena mı, bana bak, unutulmaz bir çocuktur. –Gavroşu mavroşu bırak enişte, dedi Aynur. Buraya o arkadaşlar ille gelecek. Yani yolları sabaha kadar tutacak değiller. Ama onlar geldiği zaman burası dağılmış olabilir. O zaman biz o yeni gelenler için, yeni bir gösteri yapacağız. Ve de gerekirse buradan sabaha kadar ayrılmayacağız. –Ben bu insanların geri döneceğini düşünüyorum, dedi Mustafa Öğretmen. Önleri kesildiğine göre çok azı başka yollar arayacaktır. Ayrıca bence böyle bir ısrara gerek yok. Burada son

zamanların en muhteşem gösterisi yapılıyor. Karışıklık çıkacak olursa buna gölge düşer.

Aynur ayağa kalktı. Yine acı acı güldü. Az önce vazgeçtiği şeyi bu kere söyledi. –Siz korkun bakalım böyle şeylerden. Aman o güzel konforunuza bir zarar gelmesin. –Ne diyorsun yahu, diye kızdı Mustafa Öğretmen. O da ayağa kalktı ama kalkar kalkmaz dengesini kaybedince yeniden oturdu. –Öyle konuşma, hepimiz burası için bir emek veriyoruz. Gençlik cesaret başka, sükûnet başka. Hep böyle yapıyorsun. –Neyse, diye güldü Aynur. Ağzını sakız çiğner gibi birkaç kez açıp kapadı. Kalabalığın içinde dolaşmak istiyordu. Ferit'i çağırdı yanına. Kol kola girdiler, sonra bir anda gözden kayboldular.

43.

Akşama doğru, kalabalık dağıldığı zaman, rüzgâr yine Ş.'nin üstünde esiyordu. Hava artık soğumaya başlamıştı. K. çevresinde, A. Dağları'nda ve gölün üstünde ağustos ayının ortalarında hava birden serinlemeye başlar. Güneş öğleyi geçtikten sonra etkisini yitirir. Böylece hava kararmaya yakın insanı ürperten bir serinlik başlar. Havanın içinden gümüş bir aydınlık çıkar. Bu ışık, yaklaşan kış mevsiminin habercisi gibidir. Ağustos sonundan başlayarak kuşlar, böcekler, yılanlar, arılar ve çiçekler yavaş yavaş, bir bir çekilmeye başlar. Hayvanların çekilmesi bir ayı bulur. Sonra çok uzun sürecek bir kar mevsimi başlar. Mevsim dönümleri kısa sürdüğü için çok sevilir. İnsan zamanın sürdüğünü, sürekliliği işte bu mevsim dönümleri sayesinde alır, anlar. Ayrıca, bu bir rahatlık ayıdır; terin, yanmanın, donmanın ara verdiği, belki bu aşırı duyguların birbirinden uzak durduğu zamanlar. İnsan da, hayvan da, ancak böyle barış zamanlarında biraz toparlanır. Sağlık kazanır. Ama dediğim gibi böyle zamanlar çok kısa sürer. Sonbahar hızla, çığın yuvarlanışı gibi yuvarlanarak çekip gider.

Bundan sonra işler daha da zorlaşır. Hıyar bulunmaz olur. İnsanlar kış aylarında yumurta-lavaş gibi katı kuru şeyleri yemeye üşenirler. Çetin, sabah saatlerinde Kemal'i de almıştı yanına. Minibüse binince, Kemal, sepetini ayaklarının arasına almış, Çetin'in yolda anlattığı konuları dinlemişti. Şimdilik bunları anlamıyordu ama olsun. Ben bu yaşıma geldim, demişti Çetin –sanki lisede okumuyordu, Kemal'in bir dayısı, bir amcası gibi konuşuyordu sürekli– daha bazı şeyleri yeni anladım. Birden, daha bugünlerde anladım. Demek ki sen de birkaç yıl sonra, benim yaşıma geldiğinde anlayacaksın. Emek. Sermaye. Emek. Sermaye. Yaşamın ana çelişkisi budur. Bunun çevresine her şeyi örebilirsin.

Ş.'ye vardıkları zaman, köftecilerin, sucuların arasına bırakmıştı onu. Bir yere kaybolma, akşam yine birlikte döneceğiz, demişti. Sonra o kadar yorulmuştu ki, erkenden çıktı alandan, Kemal'i aldı, hava kararmadan K.'ye, istasyon mahallesine döndü.

Canı çok sıkılıyordu artık. Her şeyi unutmuş gibiydi. Kenan'ı anımsamıyordu örneğin. Bir zamanlar bir bedeni olduğunu da. Faruk ve Aysel'i de anımsamıyordu. Belki, kızı hayal meyal görüyordu arada bir. İçinde tek bir duygu kalmıştı. Bu da, bir anlamda, kendisini bir kayıp ruh olarak görme eğilimiydi. Elbette, bir domuz düşüncesi vardı.

Bu somut düşünceyi bırakamıyordu. Gerçi neden bıraksın? Domuz onun kendisidir. Atasıdır. Ayrıca, gidip yeniden hareket etmesini, yere basmasını ve ormanın içinde dolanmasını sağlayabilirse, geleceğidir. Bu nedenle, belki en rahatlıkla hayal edebildiği, en büyük mutlulukla kabul edebildiği düşünce buydu işte: Yeniden bir domuz olmak. Bir zamanlar bunu çok düşünürdü. Domuzun düşüncesi, öbür domuzlar tarafından taşınır. Bu bir ortak zihin gibidir. Unutulanlar yeniden anımsanır. Deneyimler sürekli canlı tutulur. Bilgi herkese aittir. Bir domuzun elde ettiği bir bilgi. Öyle değil mi? Bütün domuzlara aittir. SUS BARBATUS. SUS BARBATUS. Bu konuyu bir keresinde Faruk'la konuşmuşlardı. Bilgi herkesindir. Bilgi somut değildir. Aynı biçimde, Aysel'in dediği şey de doğru sayılırdı: Yiyecek, bilgi midir? Hayır, onu paylaşmanın bilgisi herkesindir. O kadar yoruluyordu ki, başının üstünde bir sıcaklık beliriyordu. Bir ruh olan bedeninden ikinci bir beden, belki ikinci bir ruh çıkıyordu.

SUS BARBATUS artık bunları o kadar kısa süreler için anımsıyordu ki, gözünü açıp kapadığı zaman zaten az önceki felsefi tartışmaları da neredeyse sonsuza dek unutmuş oluyordu. Bu ikinci yaşamının sonuna geldiğini anlıyordu artık. Çocuğa olan ilgisini de yitirmişti. Her şey aynıydı. Hıyar. Sepet. Lavaş. Pis bir yumurta kokusu. Can sıkıntısı içinde uğunup duran ak leçekli dindar anne. Kadın, kadın hiç görmediği o domuz ruhundan nasıl da ölesiye nefret etmişti. Çocuğu pişirmeye kalkmıştı. Bunları artık o kadar sıkıcı buluyordu ki. SUS BARBATUS. Ona göre, ormanlardaki yaşam kesinlikle daha tehlikelidir. Ama daha güzeldir. Gerçek özgürlük, gerçek eşitlik orada kalmıştır. Geyik onun gözünü çıkaracak. O geyiğin bir parçasını yiyecek. Sonra kar mevsimine alışkın o uzun boyunlu pars gelecek. O da domuzu yiyecek. Bütün bu dehşet içeren görüntüde ne vardır? SUS BARBATUS ormana dönmek, kendine yeni bir domuz bedeni bulmak istiyordu. Sonra o beden yeniden ölecekti. Sonra yeniden ölecek ve dirilecekti. Belki, bir yolunu bulursa, bölünecek, aynı anda bütün domuzların bedenine girecekti. O zaman mutluluktan çıldıracak, bütün o öğrendiklerini, bütün o gördüklerini onlara anlatacaktı. Kaybolmasın, hepsinin zihninde sonsuza dek yaşasın diye.

Çocuk o kadar yorulmuştu ki, ağzı açık uyuyordu, kıpırtısız, hafif bir horlama tutturmuş, yüzü gündüzün sıcağından kıpkırmızı, ağır, ölüm gibi bir uykuydu bu. SUS BARBATUS onun içinden çıktı. Bir sis bulutu gibi dağılıp toparlandı, sonra kendi biçimini aldı. Karanlıkta, domuz biçiminde bir gümüş ışık oldu, dönüp çocuğa baktı, sonra evden çıktı, yükseldi, A. Dağları'na doğru çekilip gitti.

44.

Ev toplanmıştı, sabah erkenden bir kamyon gelecekti kapının önüne. Ankara'ya giden bir yük kamyonu bulmuştu Mehmet. Arabanın içinde başka evlerin eşyası da olduğu için, keyfi yerindeydi. –Bunu bulduğumuz iyi oldu, hanım, diyordu durup durup. Eşyayı oraya tek başımıza yollasaydık ne olurdu biliyor musun, bir daha uzun zaman belimizi doğrultamazdık. Çok iyi oldu. İşte bu devirde, böyle yollar çareler bulacaksın. Onun bu söylediklerinden Sunay o kadar sıkılmıştı ki, artık onu dinlemiyor, kocası konuştuğu zaman kalkıp başka işlerle meşgul oluyordu. Sabaha karşı gidip çocukları uyandırdı, eşyayı arabaya yükledikten sonra istasyona geçecek, orada Mehmet'in odasında DOĞU EKSPRESİ'ni bekleyeceklerdi. Çocuklar salona toplanınca, Mehmet yeniden karısına döndü. –Boş ver, dedi, bana sorarsan, böyle daha iyi oldu, bunun burası Ankara. Ankara'nın da göbeği. Yani, Türkiye'de her şeyin nizamına intizamına en fazla dikkat edilen yer. Bunlar burayı serhat şehri falan diye yanlış belledikleri için böyle intizamsız davranmaya ve de haksızlığa kendilerini ehliyetli görüyorlar. Hey yavrum hey. Gelip Ankara'da yapsınlar böyle şeyleri de görelim. Gerçi, ne geçmişti ellerine? Evi aramış, çocukları korkutmuş, soruşturma açmış da ne yapabilmişlerdi? Hiç. Kanunsuz bir sürgün. Haksız bir sürgün. Hepsi bu. Ama olsun. Olsun. Şimdi hiç değilse medeni bir yere gidiyorlardı. Çocuklar okuyacaktı. Dürüst, namuslu insanlar olacaktı hepsi. Biraz büyüsünlerdi bakalım. Bu haksızlıkları bir bir anlatacaktı çocuklara.

Sunay güldü, kocasının anlattıklarını dinledi, içi cız ediyordu onu dinlerken. Ah ah. Acınıp duruyordu.

Bu sırada kamyon geldi. İki kişiydiler. Adamlardan biri o kadar yaşlı ve bitkindi ki, Sunay ona acıdı da, çocukları bir kenara çektikten sonra eşyaya girişti, kocasını da bir kolundan sıktı. –Hadi, sen de yardım et de bitsin, bitsin, böyle olmaz, dedi. Mehmet başını salladı, o da katılınca eşya çok fazla değildi zaten, ev kısa bir zamanda boşaldı, çocukların sesi yankılandı odalarda.

Kemal, öyle duygusuz, bomboş, küskün uyanmıştı ki, tüm gerçekliği, oyunları, bunlarla birlikte tüm hevesi elinden alınmış da ortada dımdızlak kalakalmış gibiydi. Bu kadar umutsuz, kötümser bir hale nasıl geldiğini, daha doğrusu, bir gece içinde uyuyup uyanıp da nasıl böyle bitik olabildiğini anlayabilmiş değildi. Ne oluyordu böyle? Önceki akşam, oysa, uyuyup uyanıp. Herkesten önce kalkıp tünele gitmeyi, bu kere askerleri gafil avlayarak, defineyi çıkarıp almayı düşünüyordu. Ankara'ya vardıklarında küpü kıracak. Altınları annesinin ayakları dibine serecekti. Bakın bakalım, bunlar ne, diye böbürlenecekti. Nereden buldun bunları, diye soracaklardı. Bulurum ben, diyecekti. Siz, üzümü yiyin, bağını sormayın. Ama şimdi öyle miydi? Tünelin olduğu yana bakmak bile gelmiyordu içinden. Kollarındaki güç geçip gitmişti sanki. Ama eşyaya yardım ediyordu elbette. Kamyon dolunca, dışarıda bir kenara çekildi, o zaman babası çocuklarla birlikte dışarıya çıktı. –Hadi bakalım, dedi. –Az bekleyin, diye seslendi içeriden Sunay.

Kapıyı kapattı. Sonra gözlerini de kapattı, elini göğsüne koydu, fısıltılar çıkararak bir Fatiha okudu. Okuyunca, eşikte Barak Bey'in gölgesi göründü yine. Gölge yoğuştu, karanlığın içinde tıpkı SUS BARBATUS'un gölgesi gibi ak gümüş belirdi, asasını uzatıp kadının omzuna vurdu. Sunay gözlerini açtı. –Sen sağ ol, var ol dedem, dedi, senin sayende başımız bunca sene korundu kollandı da, iyi ki varsın. Barak Bey gülümsedi. Yerinden kalkıp kadına sarılmak, onu da, çocuklarıyla kocasını da doğru dürüst yolcu etmek istedi ama yapamazdı bunu. Benim yerim bu eşik. Benim yerim bu eşik, diye hayıflanıp duruyordu. Şimdi ne olacaktı? Bu boş evde bekleyecek, bu eşiği bekleyecek de ne olacaktı? Bir daha böyle temiz kalpli bir kadın girebilecek miydi bu kapıdan içeriye. –Sen sağ ol, dedi. Bir kusurumu, eksiğimi gördüysen, affedersin. Görmediysen, beni arada bir hatırına getirerek dua edersin. Kızım. Barak Bey dua içinde yaşar, dua dışında ölür. –Ölme, dedem, dedi Sunay, senin hep duacın olacağım.

Bundan sonra Barak Bey bir gümüş sigara dumanı eridi yitip gitti. O gidince Sunay eliyle yüzünü sıvazladı, duasını bitirdi, dışarıya çıktı, kapıyı kilitleyip anahtarı kocasına verdi. –Tamam, dedi, gidelim.

Mehmet, çocukları bir kenara sıralamış sigara içiyordu bu arada. Karısını görünce sigarayı söndürdü, söndürünce bir öksürük gelip

adamın boğazını sıktı, uzun uzun, boğulurcasına öksürdü. Hava aydınlanmıştı. Küçüklerden birini kucağına aldı, birini de Sunay alınca, birlikte istasyona doğru yürümeye başladılar.

O zaman Kemal birden durdu. Bahçeye koştu, önceki gece, o çarşıdaki adamdan yürüttüğü külüngü bahçeye bırakmıştı. Ağır, kalın demiri kucakladı, dışarıya çıktı. Kimseye bir şey demedi, çarşıya doğru ağır aksak koşmaya başladı. Külüngü geri verecek, sonra K. kentine sonsuza dek veda edecekti.

45.

Akşama doğru, kalabalık dağılınca, Aynur, dernek şubesinin önüne gitti, birkaç kişi toplanmış öfke içinde bekleşiyorlardı orada. Yorgun görünüyorlardı. Birisi dayak yemişti, kolunu gösteriyordu arkadaşlarına. Sabah yolları sıkı tutmuşlardı. Kimi yerde küçük çatışmalar, daha doğrusu müdahaleler yaşanmış, köylü kadınlardan biri polis copuyla yaralandıktan sonra güçlükle sağlık ocağına götürülmüştü. Bu baskılar, kapatılan yollardan çıkıp gelebilenlerle dernek önünde kınanacaktı. Mustafa Öğretmen, Orhan, Ferit, hepsi içerideydiler, başkaları da vardı. Gösterinin ve gün boyu yapılan konuşmaların bütün yöneticileri, derneğin önde gelenleri, gençler, hepsi oradaydı. Bir kınayıcı metin kaleme alıyorlardı. Bu aynı zamanda Ş.'nin ve yöre halkının muhteşem başarısını anlatan bir haber metni niteliği de kazanmış olacaktı. Yüzler gülüyordu.

Derken dışarıda rüzgâr şiddetlendi. Havada bir uğultu başladı. Uğultunun içinde, rüzgârın getirdiği keskin bir yarpuz kokusu vardı. Daha yabanıl kokular da alınıyordu. Örneğin çaşur kokuyordu. İnsanın iştahını açan, ciğerini açan bir kokuydu.

Ş.'yi çevreleyen ormanlar, bir huni gibi katı amansız inen dik sırtların yüzüne tutunmuş ince uzun, iğne yapraklı koyu çamlarla, ardıç ağaçlarıyla bezenmiştir. Kasabanın kurulduğu çukur, bu dikine ormanların yanında öyle çaresiz ve küçük görünür ki, evlerin, yolların ve akarsuyun üstündeki köprülerin kurulabilmesi için, sanki o bir avuç yarığa mecbur kalınmıştır. Yoldan çıkıp da bir adım atacak olursanız, yabanıl koygun bir ormana girersiniz. Öyle sanılır. Çalılar ansızın dikenlenir, iri dallar arasında örümcek örtüleri belirir. Rüzgârsız havalarda ormanın içindeki ilk adımda nem kokusunu almaya başlarsınız. Böylece sanılır ki, ormanın içinde göz vardır, leoparın biri, adımınızı atar atmaz kalın güçlü pençesini uzatarak sizi yukarıya, ormanın kapladığı sonsuz gökyüzüne çekecektir. Bu da demektir ki, hep anımsadığımız o kırmızı çığlık sizden gelir. Leoparın elindeki benliğinizden çıkar. Örümcek örtüleri titrer. Pençenin yırttığı kolunuzdan koyu mor bir damla çıkar.

Rüzgâr başlayınca, sanırsın bu rüzgârı o alıp indirmiş; bir kişneme duyuldu. Derneğin bahçesinden bir iki şaşkınlık sesi yükseldi, patırtılar çıktı. Çıkınca Aynur pencereye koştu. Halil, GÜMÜŞ'ün sırtında

öyle yorgun görünüyordu ki, zayıflamış, bununla birlikte öfkeden deliye dönmüş bir hali vardı. Gerçekten, hasta değildi artık ama öyle zayıflamış ve kararmıştı ki, açık hava, güneş, rüzgâr yiyip bitirmişti Halil'i. Sesi tarazlanmış, kendisi de neredeyse tanınmayacak hale gelmişti. Aynur onu görünce koşarak dışarıya çıktı, yanındakilerin elinden aldı, koluna girdi, götürüp içeride, derneğin küçük odalarından birinde bir kanepeye oturttu. Sonra gidip musluktan bir bardak su aldı geldi, Halil şaşırdı. –Ne yapıyorsun yahu, dedi, iyiyim ben. –Sen iyiyim diyorsun ama hiç de iyi görünmüyorsun, ne oldu sana böyle, dedi Aynur. –Çok hastaydım da iyileştim, dedi, sağ olsun, Hâkim kardeş, bana iyi baktı, Murat, Dede Sultan... Bunlar olmasa halim haraptı.

O bunu söyleyince, meğer Hâkim de oradaydı, gülümsüyordu, o da zayıflamıştı ama yüzünün kızartısı daha sağlıklı gösteriyordu onu. Öksürdü. –Yaa, dedi, bir şeyler yaptık da, bir şeyler yedirdik içirdik de iyi baktık.

Üçü birlikte çıkıp gelmişlerdi. Murat da oradaydı. Ama orman öyle sarılmıştı ki, onlar da bataklıklara girip çıkarak, mağaralarda dinlenerek, çalı öbeklerinin arkasına sine sine gelmişlerdi. Hâkim o zaman anlamıştı. İyi bir şey yapmış, önemli birini kurtarmıştı ya, ağzı kulaklarındaydı. –Biraz dinlenelim, dedi Halil. Ne yapalım, yetişemedik, artık olup bitenleri sizden dinleyeceğiz. –Daha bitmedi, dedi Aynur. Sizin gibi böyle gecikenler için bir şenlik daha hazırladık, gerçi, onlara kalsa, aman olay çıkarmayalım diye yutkunup dağılacaklardı. Neyse. Bu yol kesmelerin falan hesabını soracağız. Kalabalık yeniden toplanıyor. –Ama öyle olmaz ki, diye kalktı Halil, bundan haberim yok benim –Olsun, sen merak etme, dedi Aynur, bu, bu bizim hakkımız, bizim demokratik hakkımız, bu engellerin doğru olmadığını anlatmamız gerek.

Murat onu onayladı, o da çok yorgun görünüyordu. Halil oturup bir sigara istedi, Murat Aynur'u kolundan tutup yanına çağırdı. –Aynur, dedi, çok açız biz. Ne yapalım. Çok açız. –Kurban olurum, dedi Aynur, sen otur ben hallederim. Dışarıya çıktı.

Bu sırada, dışarıda kalabalık yeniden toplanmaya başlamıştı. Yukarıda Mustafa Öğretmen'in yazıp dizdiği bildiriyi çoğaltıp getirmiş, elden ele dağıtıyorlardı. Rüzgâr, gücünü artırmış gibiydi. Rüzgârın içindeki saman parçaları, arılar, sinek ölüleri ve yusufçuklardan kopmuş şeffaf kanatçıklar, insanın yüzüne çarpıyordu. Sonra bunlar, derneğin geniş bahçesine, teneke çatısına yağdığı zaman, yağmur tıpırtısı çıkarıyordu. Ama sonra gerçek yağmur da gelmeye başladı. Polis, dağılması için kalabalığı uyarmaya başlamıştı. Sirenler ötüyordu.

46.

Yağmur yağmaya başlamıştı. Bu öyle yoğun, yaman bir yağmur değildi gerçi ama rüzgârla birlikte, insanın yüzüne çarpıyordu. Görüşü azaltan, ormanın uğultusunu aşağıya indiren bir yağmurdu bu, bütün o arıyı, sinekleri, bıçaklı sinekleri, sivrisinekleri, çam ağaçlarının iğneli yapraklarını ve kurbağaları, rüzgârla taşınan ne varsa hepsini yerle bir etmişti. Kalabalık hareket ettikçe, ayaklarının altından çıtırtılar geliyordu. Yağmurla birlikte kalabalığın öfkesi arttı. Sloganlara küfürler karışmaya başladı. Gürültü yükselince Halil pencereye koştu, durumu anladı hemen. –Aşağıya inin, dedi, burada durmaya artık gerek yok, insanlara söyleyin dağılsınlar. Söyleyeceğimizi söyledik. Bunu duyunca Murat yerinden kalktı, o da bir sigara yakmıştı, sigarayı söndürdü, odadan çıkınca Aynur'la karşılaştı. Aynur, nereden bulduysa birkaç parça köfte, biraz ekmek bulup getirmişti, yüzü gülüyordu. Murat onun getirdiklerini aldı. –Polisin üstüne yürüyorlar, dedi, buna engel olmamız lazım, gel benimle.

Aynur onunla çıktı, bir şey olmaz yahu, korkmayın bu kadar, diyecekti ama derneğin bahçesini görünce vazgeçti. Yağmur, yüzüne çarpıyordu. Zaten konuşulacak, gösteri yapılacak hal kalmamıştı. Kalabalığın önüne geçmek için Murat'la birlikte polis barikatına doğru koşmaya başladı. Ama yapamadı. O sırada polis havaya ateş açtı. Kalabalık birden dört bir yana savruldu. Aynur da kalabalıkla birlikte, dernek bahçesinden uzaklaştı, canını kurtarmak istiyordu. Gözünün önünü görecek hali yoktu. Önce yere kapaklandı, ayaklar altında kaldı. Sonra biri onu kolundan tutarak kaldırdı, dönüp baktı, Ferit. Ferit. Güldü ona. İçine yeni bir güç gelir gibi oldu. –Gel benimle, diye bağırdı Ferit'e. Ama o sırada silah sesleri çoğaldı. Aynur'un sağ omzu birden ateşe belenmiş gibi yalım yalım yandı. Ama vurulduğunu anlamadı, kanı görmedi, bir eliyle Ferit'i tutmuş, Dede Sultan'ın yanına götürüyordu.

Ağzından, yüzünden, çenesinden oluk oluk su akmaya başlamıştı. Suyun bulanıklığından, tuzundan gözünü açamıyor, yüzünden akan suyu içerek bir yandan da ferahlamaya çalışıyordu. Bir ara durdu, çevreye göz atınca biraz saptığını anladı. Çok uzakta, bir küçük

kahverengi tepe gibi çökmüş DAVUT'u seçebiliyordu. –Bu yana gideceğiz, dedi, sonra Ferit'i tuttuğu eline baktı. Elleri birleşmişti ama kan damlıyordu. –Ulan, vuruldun mu, diye sordu. –Yok, sen vuruldun, dedi Ferit. O kadar şaşkın görünüyordu ki, bir kere daha tuhaf, gerçeküstü, belki olağanüstü bir an yaşıyordu sanki. Daha önce, bu tür çatışmaların içinde kalmıştı gerçi. Ama şimdi bir tuhaflık vardı. Dünyanın üstünde, gökyüzündeydiler sanki. Korku yoktu. Acı da yoktu. –Ben vurulmam, diye güldü Aynur. Aman boş ver. Hadi bakalım.

Yol o kadar küçük, çevre bahçe çitleri ve kaldırım korkuluklarıyla öyle kapalıydı ki, kalabalık bir türlü dağılamıyordu. Birbirinin üstüne düşenler vardı. Çığlıklar atılıyor, sloganlar susmuyordu. Silah sesi kesilmek bilmemişti. Ayrıca, polis arabaları kalabalığın üstüne gelmeye başlamıştı. Yağmurun altında arabaların sesi birer böğürtü gibi çıkıyordu.

47.

Gökyüzünden aşağıya ışıklar inmeye başladı. Gökyüzü çatırdamaya başlamıştı. Işık halkaları ansızın çıkıp patlıyor. Sanırsın bu halkaların içinde başka, renkli halkalar vardır; bir gökkuşağı. Bir gökkuşağı. Yukarıda parçalanarak aşağıya, bütün o Ş. Ovası'na tozarıyordu. Gökyüzü birden renkli bir sisle sislenmişti. Yağmurun içinden bu mor sis gelip çöküyor, sonra yeniden ağarak yukarıya çıkmaya çalışıyordu. Ama böyle durumlarda sis bir yere çıkamaz. Yukarıya çıkamaz. Bunun yerine, bulabildiği ağaç diplerine, likenlerle kaplı kök başlarına ve sokak içlerine dağılır. Koyu parlak bir büyük yılan gibi kıvrışarak ilerler. Bir zaman sonra da kararmaya başladığı için, göz gözü görmez. Olur. Ama sisle dağılacak denli zayıf bir örtü değildir. Yaman bir korku verir. Dünyanın sonu gelmiş gibi olur. Gökkuşağı. Yeri esir almaya başlar.

Araba homurtusu yükselince kalabalığın içindeki panik yükseldi iyice. Aynur bir kere daha tökezledi kalktı. İşte ancak kalktığı zaman omzunda yanma değil de bu kere korkunç bir ağrı hissetti. Canı öyle sıkıldı ki, başını öfkeyle arkaya çevirdi, arabaları görmek istedi. Saçı savrulunca, yağmur damlaları da o yana sıçradı, o renkli sisin içinde, öyle havada kaldı. Birer ak boncuk gibi. Birer ak boncuk gibi havada dolaşmaya başladı bu damlalar. Ferit bunu görünce, ancak o zaman başını kaldırmış da, bütün bu olanların içindeki tuhaflığın farkına ancak o zaman varmış gibi gözleri büyüdü. Korktu. Artık öldüğünü düşünüyordu. Gerçi o korkunç çığlıkları duymuyor. İnsanların ellerinden, boyunlarından akan kanı henüz görmüyordu. Ama bunların içindeki olağanüstü gücün sesini, fısıltısını duyuyordu.

Böylece başını kaldırdı, hemen başının üstüne, iyice yere inmiş gökyüzüne baktı. Boncuklanmış su damlaları, havada asılı kalmıştı. Ve koyu, lacivert ve mor yağmurun içinde uçan balıklar yüzüyordu. Onları görünce Ferit güldü, gülümsedi. Her şeyden öyle koptu ki, suyun altında gibiydi. Denize düşmüştü. Gözleri açık haldeydi. Yukarıya çıkmak ve dünyaya, toprağa yeniden basmak için için-

de en küçük bir istek duymuyordu. Balıkların renkleri, pırıltıları büyülemişti onu. Uzanıp bu balıklardan birini tutmak istedi ama yapamadı bunu. Yukarıya uzanan elinden bir kurşun gelip geçti. Avucunun içinden kan fışkırdı. Ama bu ona hiç acı vermedi. Elini çekip avuç içini yüzüne doğru çevirdi. Açılan deliği gördü. Bu deliğin içinden de yine o uçan balıklardan biri geçti.

Aynur, onu kurtarmaya çalışıyordu. Ama o da aksamaya başlamıştı artık. Yine güldü, dönüp çocuğun elini görünce yüzünü astı. –Eğilsene ulan, dedi, seninle, seninle işimiz var. Ohoo, sen böyle yağmura sise falan romantik bakarsan vallahi işimiz var. Ah ah. Yetişmeyeceksiniz siz. Vallahi yetişmeyeceksiniz. –Tamam, kızma hemen, dedi Ferit. Hadi bir yere gidelim de kurtulalım şuradan. –Geldik, merak etme, dedi Aynur.

Yoldan çıkıp kalabalığın arasından sıyrılmak, az ileride onları bekleyen deveye ulaşmak istiyordu.

48.

Ona öyle geliyordu ki, orman yukarıdaŋ yukarıdan gelip aşağıya inmektedir. Ağaçlar ayağa kalkmış yardıma koşmaktadır. Ağaç her zaman insanın yardımına koşar. Gerektiği zaman yerinden kalkar, böyle köklerini döke saça yaklaşır. Kimin bir derdi varsa oraya gelip yeter. Zamanında Âşık Şenlik'in böyle bir ağaç hikâyesi anlattığını söylerlerdi. Ağaçlar kalkıp yardıma geliyordu. Kapıyı çalarak. İşte Aynur o kadar inanıyordu ki, ağaçlar A. Dağları'ndan inecek, birer Hızır gibi, hem de Hızır'ın al atına binerek gelip onları o yağmurun, o kurşunların altından kurtaracaktı. Bu nedenle dönüp dönüp başını kaldırarak yukarıya bakıyordu. Ferit'i tutup yolun dışına çıkardı, bunlar birlikte ormana doğru birkaç adım attılar. Ama bayır öyle dik, çalılık öyle sıkı idi ki, içeriye girer girmez düştüler yine. Düşüp hemen kalktılar. O sırada Aynur aynı omzundan bir kurşun daha yedi. Ama bu kere yanma olmadı. Kolu çıktı da kayıplara karıştı sanki. Ciğeri sökülmüş kadar oldu. Yere kapaklandı. Ferit korkuyla bağırdı, ne yapacağını şaşırdı bir zaman. Kızın üstüne yattı, sonra, öyle olmayacağını anlayınca kalkıp onu biraz sürükledi.

Ormanın altında yağmur yine rengârenk tozarıyordu. Havanın içinde renkli boncuklar dolanmaya başlamıştı. Ferit, Aynur'u sırtına aldı, sarkmış iri yaprakların, ulu çam ağaçlarının insan boyuna inmiş dikenli, çapaklı iri dallarının arasından geçerek. Uçuşan mavi, turuncu balıkların fosforlu, ışıltılı sırtlarına çarpa çarpa ilerledi. Su, ormanın içine yayılmış yabani otu, toprağın üstünde ilerleyerek ağaçların altını sarmış dikenli acı böğürtlenleri kayganlaştırmıştı. Bir kere düştü, sonra yeniden kalktı. Aynur'u yeniden sırtına aldı. Devenin yanına vardığı zaman bitip tükenmişti. Korkuyla titriyor, sarsıla sarsıla ağlıyordu. Kızı yere yatırmak istedi ama o sırada iki kurşun daha geldi. Bunlardan biri Aynur'un, öbürü DAVUT'un başına saplandı. Deve can havliye ayağa kalktı ama tutunamadı, Aynur'un üstüne devrildi, sonra çırpına çırpına can verdi. Ferit ağlamayı bıraktı. Aynur'a, deveye baktı, şaşırmış, daha doğrusu, olanları kavrayamamış gibi bir hali vardı. Deveyi Aynur'un üs-

tünden kaldırmaya karar verdi. –Bekle, bekle, şimdi seni oradan alacağım, korkma olur mu, diye bağırıp duruyordu. Ama yaralı bir insan, ölmüş bir deveyi nasıl kaldırabilir? Birden, bütün gücünün çekildiğini, avucunun içindeki kanın artık oluk oluk çıkmaya başladığını fark etti. Ne yapacaktı. Sırtüstü uzandı, ölümü bekleyecekti. Aynur'la birlikte, bu devenin yanında ölüp gitmeyi bekleyecekti. Böyle bir karar verdi. Sonra elini yeniden havaya kaldırdı, avucunun içindeki deliği görmek istedi yeniden.

Ama olmadı. O sırada yukarıdan bir el uzandı. Bu güçlü, kemikli el onu tuttu ve çekip devenin üstünden aldı. Aldıktan sonra da GÜMÜŞ'ün sağrısına yerleştirdi. Halil. Halil. Bundan sonra atının başını A. Ormanları'na tırmanan yokuşa çevirdi. GÜMÜŞ şahlanmış, güçle, coşkuyla dolmuş gibiydi. Bu ikisini aldı, yukarıdaki eski mağarasına doğru götürdü. Birden, bir ışıklı boncuk gibi yok olup gitti.

Bundan sonra, kalabalık dağılınca, silah sesleri kesilip el ayak çekilince, Dede Sultan ayağa kalktı. Hiçbir şey anlamamıştı bu işten. Bütün bunların neden yaşandığını hiç mi hiç anlamamıştı. Kurşunlardan biri DAVUT'un eyerini parçalamıştı ya. Dede Sultan şaşkın gözlerle ayağa kalktı. Ormanın içinden, yine o boncukları toplamaya başladı.

49.

COCO, Aynur'un göğsünün altındaki kavanozun parçalanmasıyla ezildi. Kavanoz parçaları. Kavanoz parçaları. Bunlar COCO'nun bedeninin yarısını alıp gitti. Onu ikiye böldü. COCO bir zaman daha çırpındı olduğu yerde, sonra bütün o çalak hareket yeteneğini yitirdi. Değirmi lacivert gözünün ışığı da böylece sönüp gitti. COCO, öldüğü zaman hızla katılaşır. O öldükten sonra zaman o kadar hızlı geçer ki, hayvan dakikalar içinde fosile dönüşür, kıvrık lacivert bir mühür, bir eski sikke gibi donup kalır. Yine öyle oldu. Boynunun yutkunuşu görünmez oldu, kıvrıldı, kuyruksuz, kalakaldı.

Ama sonra çok tuhaf bir şey oldu. Aynur'un içinden, ak bulut gibi bir şey çıkıp yükseldi. O ak bulut kıpırdayınca, onun aynısı COCO'nun içinden de kalkıp çıktı. Devinen, sis gibi alçalıp yükselen bir ak bulut. COCO Aynur'un ruhuna tutundu. Bunlar birlikte yukarıya, bir insan boyu yükseldiler. Aynur şaşkın görünüyordu. Sağına soluna bakıp duruyordu. Aşağıya baktı, devenin iri ölüsünü gördü. Ama sonra devenin ruhu da yükseldi, bu ikisinin yanına geldi. Aynur, yine eskisi gibi, DAVUT'un sırtına bindi. Hörgüçle, devenin gövdesi ve bacaklarıyla birleşmiş, bunlar birbirine kaynamış gibiydi. Aynur güldü. –Ne oluyor bakalım, dedi. COCO tırmandı, yine öyle, o tepeden aşağıya nasıl yuvarlanıp taklalar atarak ta suya kadar indiyse. Yine öyle yuvarlanacağını zannediyordu. Ama öyle olmadı. Çok daha özgürdü. Çok daha rahatlıkla hareket ediyordu. Kızın içine girip çıkıyordu. Bu o kadar eğlenceliydi ki, Aynur'un burnundan girip kulağından çıkıyor. Gözlerinden dışarıya bakıp sonra yeniden burun derinliklerine yöneliyordu. Bir oyun. Bir oyun bulmuş gibiydi kendine. –Ne yapıyorsun yahu, dedi Aynur. Sonra birden anladı. Bir zaman dondu kaldı, ne düşüneceğini bilemedi.

Kaşlarını çattı. Aşağıda çaresizce boncuklarını arayan Dede Sultan'a, uzaklaşan kalabalığa, uzakta, siste kaybolmuş bulunan polis arabalarına baktı. Ne olacaktı şimdi? Ne olacaktı?

Gülümsemeye başladı. Havada gülümseyen, eşsiz bir bulut gibiydi. Parçalanmış bir gökkuşağına, bunun rüzgârla dağılmış renkli halkalarına benziyordu. Birden neşelendi. –Ben size demedim miydim, ulan, beni öldüremeyecekler demedim miydim, diye bağırdı. Derken KARAGÖZ'ün sesini duydu. KARAGÖZ ölmemişti ya, yukarıda, gökyüzünde olup bitenleri görüyordu. Hayvan, acı içinde baktı Aynur'a, sonra içindeki bütün o isteği, sadakati serbest bıraktı. Havalandı, yine eskisi gibi, kızın kucağına geldi. Gelince de, yaşamı boyunca hep yapmak istediği şeyi yaptı. Başını Aynur'a çevirdi de, onunla konuştu. –Bir an için, dedi, her şeyin bittiğini sandım. –Olur mu, dedi Aynur. Her şey daha yeni başlıyor.

50.

Sabaha karşı, hava açıldı, akşamki yağmur bir yaz yeli gibi hızla geldi, döküp gitti ama çok sürmedi, o gidince gecenin içinden yeni bir gümüş ay aydınlığı çıkıp geldi. Gökyüzünün ortası parlayıp yalazlanıp açıldı. Sanırsın biri bir haber getiriyor. Haberlerin içinden de hayırlı bir şeyler, böyle iyi, ışıklı bir sevinç yayılıyor. Ama epeydir ışığın da, hayırlı haberin de geldiği yoktu. İnsan bu dünyada ne isterse kendisi yapacak. Emeğiyle yapacak. Şu dünyada bu güne kadar hiçbir insana havadan, öyle ışıklı haberler gelmemiş. Hem de niye gelsin? Yok öyle armut piş, ağzıma düş. Emek harcayacaksın. Kahır çekeceksin. Emek verilmiş bir ekmeği yemek gibisi var mı?

Bulut çekilince ortalık açıldı, genişledi, sabah olmuş kadar oldu. Kar ışığı vardı sanki. Karın ışığı nasıl beyaza boyardı her şeyi. O kar kristalleri, ay ışığını alır gider, yukarıda çoğalıverirdi. Gümüş. Beyaz olurdu. Ortalık ağarır. O apak ışık ağmaya başlardı. Bulut balkırdı. Böylece ağaçların altı aydınlanmıştı. Gülşen pencerenin önünden kalktı. Akşama kadar evin içinde oyalanmış, sonra biraz içi geçtiği için uyuyakalmıştı ya, uyanmıştı sonra. Ne düşündüğünü, ne hissettiğini bilemiyordu pek. Yapayalnız kalmıştı bir zamandır. Kimseden haber alamadığı gibi kalkıp bir yere de gidememişti. Ama Vural gelecek diye gece yarısından sonra gözüne uyku da girmemişti. Pencerenin önüne oturmuş, gözünü yola dikerek kamyonun ışıklarını beklemişti. Bu, çocukluğunu anımsatıyordu ona.

Bir keresinde, o zamanlar, yani Gülşen'in çocukluğunda köye gelip giden arabalar o kadar azdı ki, böyle gecelerde beliren o kamyon ışıkları insanın içini dışını büyülerdi, insanı büyüyle doldururdu. Bir keresinde, yine böyle bir gece, yine böyle pencereden bakarken köprü ışıldamaya başlamıştı. O zaman Gülşen ayın yere indiğini düşündüğü için ortalığı ayağa kaldırmıştı. Sesine babası uyanmış. Hemen ceketini giyinerek arabanın ne için gecenin o saatinde köye geldiğini öğrenmek için dışarıya çıkmıştı babası.

Ayın yere inmesi. Ayın yere inmesi. Bu düşünceyi ne zaman anımsasa gülümserdi ya, yine öyle yaptı. Ütülediği, sedirin üstüne

koyduğu ceketini, kamyona binerken giyeceği için boyayıp temizlediği ayakkabılarını gözden geçirdi. Atanma kâğıdını açıp okudu yeniden.

Sonra kaşlarını çattı. Sabah ezanı okunuyordu. Çok geç kaldı, diye geçirdi içinden. Birazdan hava aydınlanacaktı. Çok geç kaldı, çok, diye dövündü. Korkuya kapıldı. Bu sırada dışarıda, yukarıdan bir gürültü geldi, yine pencereye uzandı, başını çıkardı. Kadir Ağa'nın gölgesini gördü. Adam kapının önüne çıkmış, sigara içiyordu. Elinde sanki yine Atalay'ın o tüfeği vardı. Birine bir şey söyledi ama ne söylediğini anlamadı Gülşen. İşkillendi.

Gidip radyoyu açtı. Marşlar çalınıyordu. Sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini söylüyordu radyo. O zaman Gülşen kamyonun neden gelmediğini anladı. Donup kaldı. Kâğıdını yeniden eline aldı. Gözyaşları sel gibi aktı, kâğıdın üstüne, oradan yere damladı. Uzun uzun, hareketsiz, hıçkıra hıçkıra ağladı.

51.

Kadir Ağa penceṛenin önünden gümüş bir koyu gölge gibi geçti, köy meydanına kadar indi. Sonra Atalay'dan kalma çelik sırmalı çiftesini havaya kaldırdı. Tetiğe bastı.

HİKÂYE

K.'den A.'ya kadar, Ç. Gölü'nü de saracak bütün o bölgede eylül ortalarında kar yağmaya başlardı. Bu kar ilkin ne kadar esip gürler. Ne kadar delibozuk ayaz çıkıp kavururşa, bütün kış o kadar zorlu geçecek demekti. Yaz sıcakları birden kesilir, yazın bütün neşesini, arısını, ekin tarlalarında yetişmiş başağını, bütün o kuşunu böceğini taşıyan yaman rüzgârlar birden çıkar. Bu rüzgârla birlikte son yaz yağmurları dökülürdü. Bundan sonra da kış gelmiş sayılırdı.

Bu kere yine öyle oldu, birden ayaz aldı yürüdü, bunun yanında katı rüzgâr da çıktığı için eylül sonuna doğru kapıya çıkılmaz oldu. Derken kar atmaya başladı. Kar birden o kadar kararlı inmeye başladı ki, kapının önüne, elinde tencereyle çıktığı zaman Zeynep başını yukarıya kaldırdı, gözlerini kısarak gökyüzüne bir zaman dalmış da bir şeyler düşünmüş gibi baktı kaldı. Boştu tencere. Gülşen Abla'sına tarhana yapıp götürmüştü. Kadın bir iki haftadır hastalanmış, yemeden içmeden kesildiği gibi iğne ipliğe dönmüştü. Dengesini yitiriyor. Durup dururken düşüyor, ansızın tüm gücünü yitirerek gözlerinin önü kararıyordu. Kocası da ondan farksız değildi. Yine o biraz daha güçlüydü, ikisi eve kapanmış, oturup duruyorlardı. Gülşen, çok yanmıştı kardeşine. Ağlayıp acı acı bağırmaktan ölecek sanılırdı. Soluğu da, gözünün yaşı da tükenince, donup kalmıştı. Doktor Servet, arada uğruyordu onlara. Torba torba ilaçlar getiriyor, incelip kırılacak denli kurumuş karı kocaya bakıyordu. Birinde, sen bunlara çorba yap getir her gün, olur mu, diye tembihlemişti Zeynep'e. Tarhanasını, yağını da sağ olsun getirip bırakmıştı.

İşte, boş tencereyle kapının önünde biraz bekledi, çok sıkılıyordu canı. Ne olacaktı böyle? Hiçbir şey değişmeyecek miydi? Hep aynı tarihte rüzgârlar çıkıyor, aynı tarihte, aynı sayılı günde kar yağmaya başlıyordu ya, dünyanın düzeni böyle mi demek oluyordu? Bir de yalnızlık vardı. İnsan hem aç hem de yalnız olmayagörsün, ah ah. Bir kere insan böyle bir duruma düşmesin, bu dünyanın en acı şeyidir. Allah düşmanın başına vermesin. Bazen evde ağzına atacak bir parça pestil buluyordu da, çocuk gibi seviniyordu. Ama ne oluyordu sonra? Daha beter acıkıyordu. Sonra, bir parça, birkaç tane diyelim, kavurga bulsa, onu da ağzına atıyordu. Ama bu daha da acıktırıyordu onu. Böylece o işi bıraktı, bazen Gülşen Abla'sıyla birlikte yiyorlardı. Mustafa Öğretmen bulgur pilavı yapıyordu. Bol ve yağlı bir pilav oluyordu onunki. Radyoyu açıp sesi kısıyor, oturup

yiyorlardı. Mustafa Öğretmen çoğun yemeğini erken bitirir, onlara Dıranas'tan şiirler okurdu:

Kardır yağan üstümüze geceden
Yağmurlu karanlık bir düşünceden
Ormanın uğultusuyla birlikte

Bu kere rahat edeceklerdi ama. Kenan. Kenan öyle söylemişti, Kenan'ın yalanı mı olur? Tencereyi, kapağı düşmesin diye sıkıladı, yukarıya çıktı, eve girip kapıyı kapattı, sonra ocağı tutuşturdu. Ocak hemen yalımlandı, ateş duvara öyle tatlı, kıvrak ışıklar yansıttı ki, bir an için Zeynep'in keyfi yerine gelir gibi oldu. Yine uzandı ocağın önündeki örtüye, gözünü kapattı bir zaman dalıp gitti.

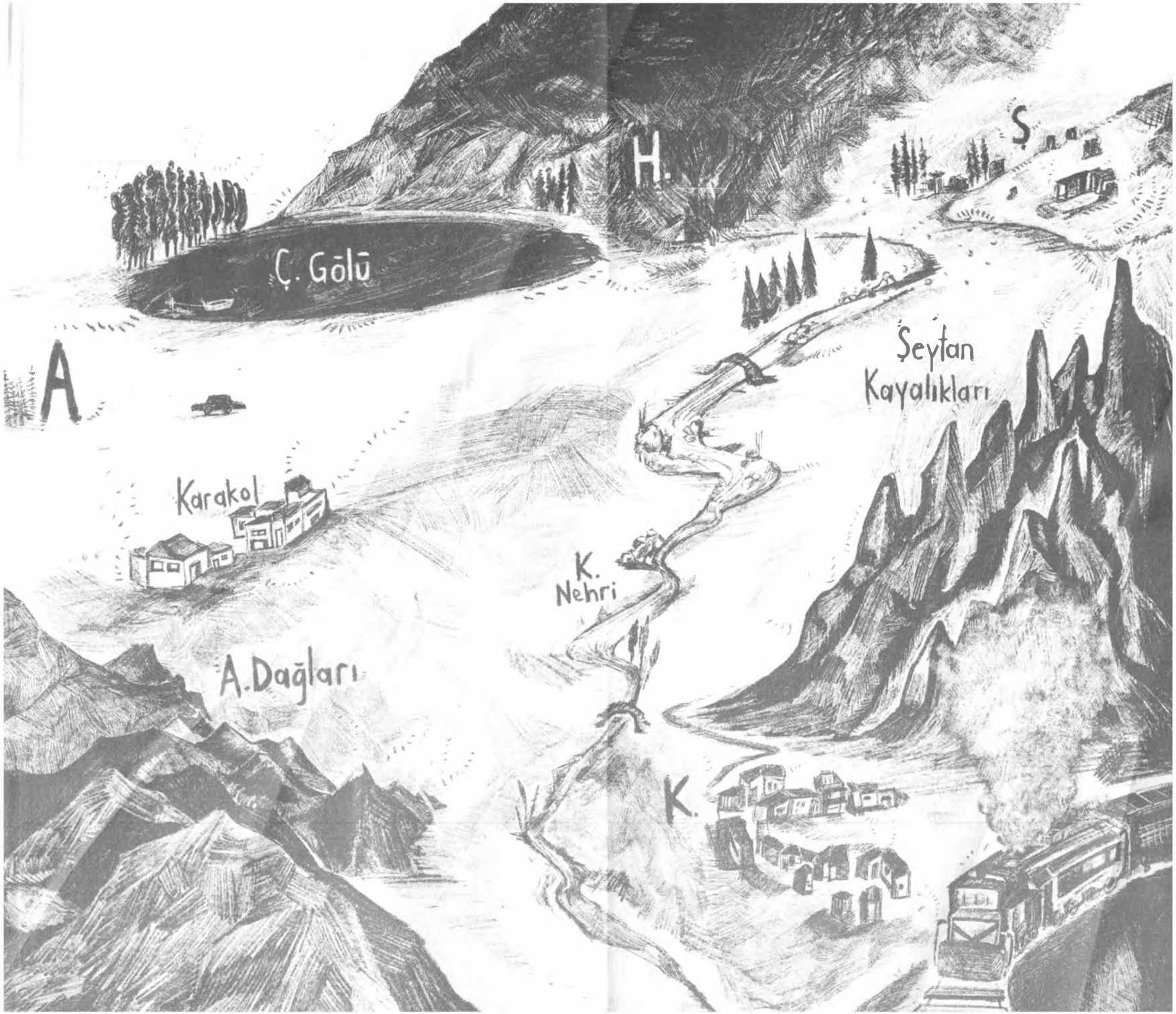
Ama sonra bir gıcırtı duyunca sıçrayıp uyandı. Kapının önünde ayak sesleri duydu. Sonra kapı yavaşça açıldı. Kenan içeriye girdi. Gülümsüyordu. Ama, bir gölge daha vardı arkasında. Kenan çalak hareket etti, içeriye girer girmez gidip yağ lambasını yaktı. O sırada Zeynep de ayağa kalkmıştı ya. –Hoş geldiniz, dedi, Kenan'ın bunca zaman sonra yanında bir yabancıyla, bir kuyrukla gelmesine çok bozulmuştu. Adam Kenan'a öyle benziyordu ki, başında sekiz kenarlı kara bir kep, çırpı, döküldü dökülecek bacaklar, çökmüş bir yüzle yüzü aşağıya çekecek ağırlıkta bıyık... Fanusun ışığında yüzlerini görmese, karıştıracaktı ya aldırmadı, Kenan'ın yanına gitti. –Bu kim ki, diye fısıldadı. Kenan yine güldü, bir çanta vardı yanında, çantanın içine, K.'de çalışmaya gitmişti ya, donlarını, çoraplarını koymuştu ama köye gelirken çarşıya da uğramışlardı Mücahit'le beraber. Kenan karısına iri bir parça kavurma almıştı. Kaşar peyniriyle kuru çeçil, biraz da sucuk getirmişti. Sonra şehir ekmeği... Bunları çıkardı, bir anlamda, gurur duyuyordu kendisiyle. Bütün bir yazın emeği. Bütün bir yaz. Zeynep, çantadan çıkanlara hayretle baktı. Karnının içinde bir şeyler hareket etti. Elini karnına götürdü. –Bunları neden aldın dersen, bunlar bana lazım değil, benden çok sana lazım. Bu kere, ona iyi bakacağız. Hem de bir daha düşmeyecek. Düşerse kötü olur. –Sen şimdi kaç aydır çalıştın çalıştın da bütün paranı bunlara mı verdin, diye sordu Zeynep. –Yok, biraz daha paramız var, merak etme, dedi Kenan, ne olmuş ki? –Ne olmuşu var mı, senin karnın yansın, diye kızdı Zeynep. İnsan bu para tuzaklarına kanar mı? İnsan bulgur alır, tarhana alır, un alır.

Ben de demiştim ki bir çuval unumuz olsa daha bize açlık mı olur? İnsan sucuğa para mı verir?

Ağlamaya başladı. Mücahit'in canı sıkıldı. Çocuk yüzünü öbür yana çevirdi, kapıya doğru birkaç adım attı.

Yine bir rüzgâr başlamıştı dışarıda. Kapının çevresindeki ince boşluklardan, pencerelerdeki, duvarlardaki deliklerden bir uğultu giriyordu içeriye. Kar başlamıştı. Karın uğultusu, kurt uluması gibi geliyordu. Öfkeli, yaman bir kar birikecekti. Kenan bozuldu. Ne diyeceğini bilemediği için, karısına yaklaştı, Zeynep sedire oturmuştu bu arada. O da onun yanına oturdu. –Un alacağız, dedi, karı bana bak, unu ben oradan buraya nasıl taşıyayım, söyle bakalım, sırtımda mı getireyim. Unu buradan alırız. Gider değirmenden alırız. Sen bana bak, o iş eskidendi. Bundan sonra bize açlıktan ölüm mü olur? –Unumuz yok, dedi Zeynep. Gözünün önüne geliyordu. Gülşen Abla'sına tarhanayı götürdükten sonra, dönerken tencerenin dibini siliyordu parmağıyla, o zaman o yokuşta azıcık tarhana öyle iyi geliyordu ki. –Alacağız, dedi Kenan. Karısına sarıldı, kadının gözyaşlarını öptü. Tuz tadı geldi ağzına. Zeynep'in saçlarının içinden tatlı bir tereyağı kokusu geliyordu. İs kokusu geliyordu. –Elin adamını ne diye getirdin gece gece, diye sordu. Kenan güldü. –Senin elin adamı dediğin, benim bundan böyle öz be öz kardaşım, dedi, ama sen merak etme, kömürlüğün, odunların içinde kalacak. Zaten bir gün, sonra gidecek. Biz, biz onunla... Bu kere daha kolay olacak. –Ne daha kolay olacak, diye başını kaldırdı Zeynep. Kenan güldü, artık bir şey demedi. Kalkıp Mücahit'in yanına gitti. Elini uzattı. Zeynep o zaman gördü: Tıpkı Atalay'ın çiftesine benzeyen, büyük, gıcır gıcır bir tüfek vardı adamın sırtında. Kenan onu aldı, karısına gösterdi.

SON

Ç. Gölü
H.
Ş
A
Şeytan
Kayalıkları
Karakol
K.
Nehri
A.Dağları
K.

Başlıca Karakterler

SUS BARBATUS: Kızıl sakallı yaban domuzu.
KARAGÖZ: Aynur'un köpeği.
DİLBER: Jilet'in peşine düştüğü kuş.
GÜMÜŞ: Halil'in atı.
GÖKYÜZÜ: Gökyüzünden Elif'in kucağına düşen ceylan.
CENNET: Civan Yusuf'un atı.
COCO: Aynur'un kertenkelesi.
DAVUT: Dede Sultan'ın devesi.
Aynur: Fındık'ın kızı, Gülşen'in kardeşi. Toprak'ın devrimci ablası.
Kenan: Sus Barbatus'un avcısı.
Zeynep: Kenan'ın karısı.
Atalay: Kadir Ağa'nın oğlu.
Kadir Ağa: K. Köyü'nün ileri gelenlerinden. Mustafa Öğretmen'in amcası.
Emine: Kadir Ağa'nın karısı.
Ece: Kadir Ağa'nın kızı.
Gülşen: Aynur'un ablası, Mustafa Öğretmen'in karısı, Orhan'ın annesi.
Mustafa Öğretmen: Köy öğretmeni, Gülşen'in kocası, Orhan'ın babası.
Fındık: Gülşen, Aynur ve Toprak'ın annesi.
Toprak: K. Kenti'nde lise öğrencisi. Gülşen ve Aynur'un küçük kardeşi.
Orhan: Gülşen ile Mustafa'nın oğulları.
Jilet: Kadir Ağa'nın adamlarından biri. Ferit'i vuran kişi.
Nasip: Kadir Ağa'nın hiç konuşmayan adamı.
Bekir Komutan: K. Köyü karakolunun ilk komutanı. Aysel'in sevgilisi.
Aysel: K.'de hayat kadını, Bekir Komutan'ın evinde mahsur.
Doktor Servet: Ç. İlçesi doktoru.
Erol Komutan: Bekir Komutan'ın yerine gelen kişi.
Civan Yusuf: Elif'in sevgilisi.
Elif: Civan Yusuf'un sevgilisi.
Âşık Kerem: Civan Yusuf'un babası.
Dede Sultan: DAVUT'un koruyucusu. Eyerci dede.
Gülali: DAVUT'un sahibi.
Murat: Ormanda Saklanan gençlerin ikinci önderi.
Halil: Ormanda saklanan gençlerin "hoca" lakaplı ilk önderi.
Ferit: Jilet tarafından vurulan dışarlıklı devrimci genç.
Kemal: Demiryolcu Mehmet'in büyük oğlu.
Mehmet: Sürgün edilen demiryolcu.
Sunay: Kemal'in annesi, demiryolcu Mehmet'in karısı.
Hâkim: Ormanda yalnız yaşayan, Halil'i saklayan köylü.